БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

М.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН УНИВЕРСИТЕТІ
ЮЖНО-КАЗАХСТАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ М.АУЭЗОВА
«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ПЕН ҒЫЛЫМНЫҢ ДАМУЫН ҚОЛДАУ ҚОРЫ» ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫ
ОБЩЕСТВЕННЫЙ ФОНД «ФОНД ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА И НАУКИ»
"ӨРКЕН" ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАР ҚОРЫ" ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫ
ОБЩЕСТВЕННЫМ ФОНДОМ "ФОНД НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ И ТВОРЧЕСКИХ ИДЕЙ" ӨРКЕН"

«ҒЫЛЫМ, БІЛІМ және ТЕХНОЛОГИЯ»

тақырыбындағы V Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясына арналған материалдар

материалы посвященные к V Международной научно-практической конференции

«НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ и ТЕХНОЛОГИИ»

Шымкент қаласы,
25-26 ақпан 2021 жыл

УДК 001
ББК 72
М 34

Главный редактор и ответственный редактор:

Президент Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки» А.И. Джулекенов

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Такишева Г.А – к.п.н., профессор Актюбинского регионального государственного университета им. К.Жубанова, кандидат педагогических наук и член ученого совета ОФ;
Назарбек У.Б -PhD, доцент, директор Департамента академической науки ЮКУ им.М.Ауезова;
Казбекова Г.Н – к.п.н., доцент зав кафедрой «Техническая кибернетика и организация перевозок» Актюбинского Университета им. С.Байшева и член попечительского совета ОФ;
Сатенова Ш.А – м.т.н., председатель попечительского совета ОФ.

Материалы, посвященные к V Международной научно – практической конференции на тему **«НАУКА,ОБРАЗОВАНИЕ и ТЕХНОЛОГИИ»** для педагогов системы образования, учителей, воспитателей, психологолов общеобразовательных школ, гимназии, лицеи, специально (коррекционные) школы-интернат, дошкольных образовательных учреждений, детских садов, специально (коррекционные) дошкольные организации, профессорско-преподавательский состав системы повышения квалификации педагогов Республики Казахстана. Редакционный отдел Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки», 120 л
ISBN 978-601-08-0704-4

V Халықаралық **«ҒЫЛЫМ, БІЛІМ және ТЕХНОЛОГИЯ»** тақырыбындағы Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіндегі ұстаздардың, тәрбиешілердің, психологтардың, жалпы білім беретін мектеп, гимназия, лицей мұғалімдерінің, арнайы (түзету) мектеп-интернат тәрбиешілерінің, мектепке дейінгі білім беретін мекемелер, бала бақша, бөбекжай, балалар оқу орталығының, мектепке дейінгі орталықтар, арнайы (түзету) мектепке дейінгі ұйымдар, интернат тәрбиешілері мен мұғалімдерінің ғылыми – тәжірибелік конференциясына арналған материалдары енеді.

В сборник включены материалы V Международной научно – практической конференции **«НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ и ТЕХНОЛОГИИ».**

УДК 001
ББК 72

P.S За доверенность фактов, цитат, экономико – статистических данных, имен и прочих сведений ответственность несут авторы. Редакционная коллегия оставляет за собой право корректировки.

Печатается по решению Ученого совета Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки».
Протокол от №21 от 26 февраля 2021 года.

ISBN 978-601-08-0704-4

Құрметті оқырмандар!

Заман талабына сай білім мен тәрбиені сіңіре білудің өзі бір өнер. Жаңартылған білімнің деңгейін дүбірлеткен ұстаздар қауымы қай уақытта да өзгерістер мен жаңалықтарға машықтанған. Бұл олардың ізденімпаздығының арқасы деп те айта аламыз. Жеке тұлғаны яки болашақ ұрпақты тәрбиелей отыра, бойларына білім сіңіру шебер ұстаздардың еңбегі. Қашанда құрметке лайық қадірлі жандардың зерттеушілік қабілеттері де қарқындауда. Бұл – үлкен жетістік. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның қолдау қоры» Қоғамдық қоры қажырлы еңбек иегерлерінің қоғамға тигізер үлестерін арттыру мақсатында **«ҒЫЛЫМ, БІЛІМ және ТЕХНОЛОГИЯ»** білім беру жүйесіндегі ұстаздарға,тәрбиешілерге, психологтарға, жалпы білім беретін мектеп, гимназия, лицей мұғалімдеріне, арнайы (түзету) мектеп-интернат тәрбиешілеріне, мектепке дейінгі білім беретін мекемелер, бала бақша, бөбекжай, балалар оқу орталығының, мектепке дейінгі орталықтар, арнайы (түзету) мектепке дейінгі ұйымдар, интернат тәрбиешілері мен мұғалімдерінеарналған V Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясын ұйымдастырған болатын.

Адамзат баласының даму үдерісі тоқталмайтын дүние. Ізінен ергендерге ізгілік білдірем деп ізденген ілімі мен білімі деңгейлес даңғыл жол дарабоздары – оқытушылар қауымы. Заман ағымына сай білім беру жүйесін қалыптасырып, жетілдіруге ат салысатын ардақтылардың айнасы – білімі мен білігі. Бет түзейтін бастаманың бекемділігі біздің елдің білім саласының биіктенуіне біраз үлес қосары айқын. Ұстаздардың ұстанымы ұлылыққа ұмтылдырып, алға нық қадам басуға сенімділік туғызады. Тәрбие жүйесі мен білімнің егіз ұғым екенін ескере отырып білім беретін жанашыр жандардың жаңартылған білімге қосқан жаңалықтары осы жинаққа енуде. Жинақтың жүйелілігі түрлі зерттеулермен толықты. Әр адам қызыға тыңдай да, оқи да алатын өзекті тақырыптар тоғысты. Ғылым мен тәжірибе толассыз бір-бірін қажет етіп, зерттеп, дәлелдеп онымен қоса көпке ұсына алатын тың жұмыстарды жарыққа шығарады. Сондықтан да барлық білім саласындағы қызметкерлер зерттеу жұмысымен айналысып және де шәкірттерінің зерттеушілік қабілеттерін арттырып отырса ғанибет іс.

Кемеңгерлердің келешегіне нұр төккен ұлағатты ұстаздардың жұмыстары тәжірибе алмасуға таптырмас мүмкіндік. Өз білімін арттырып жүрген ізденіс үстіндегі жас мамандар осы бір жинаққа үңілсе, үздіксіз зеттеулерге куә болары анық. Зерттеушілікпен айналысар ұстаздар көп болса демекпіз.

Ізденген адам мұратына жететіні де талай істерге арқау болған. Сондықтан, ізденіп зерттеп дәлелдеп онымен қоса осындай жинақтарға еніп жүріңіздер, ұстаздар қауымы.

«Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры»
Қоғамдық қорының Президенті А.И.Джулекенов

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

Байқоңырова М.А Алғы сөз.....7-8
Е.В. Конькина.,Н.М. Науменко., О.С. ШаврыгинаК вопросу о новых рисках и вызовах системы образования.....9-10
Джакаева К.Д., Омирбаева К.А Параметрге ие тригонометриялық теңсіздіктерді шешудің кейбір әдістері.....11-12
Саликова А.Т.,Ешниязова М.УМектепке дейінгі балалардың адамгершілік рухани сапалы тәрбиесі.....12-13
Есмурзина Б.О «Мектепке деінгі ұйымның тәрбиесіне иновациялықтехналогияларды еңгізуді әдістемелігін сүйемелдеу».....14-15
Тлесова Р.Ж «Болашақ бірінші сынып оқушысына мектепалды даярлық қажет пе?».....16
Турушева А.А «Театр теней в дошкольном возрасте».....17
Көшерқызы А.«Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоциялық саулығы».....18
Маханова Г.А «Білімге – жаңаша көзқарас».....19
Битенова Г.К «Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық құзіреттілігін ойын арқылы дамыту».....19-20
Утесинова А.Т Рассказывание русской народной сказки «Почему зайцы зимой белые шубки носят».....20-21
Дуйсенбаева К.К Развивающие игры для дошкольников «Развивающие игры для детей дошкольного возраста».....21-22
Садикова З.Т «Нравственное воспитание дошкольников в непосредственно образовательной деятельности».....23-24
Бекеева Ж.Б «Балабақшадағы денсаулықты сақтау формалары».....24-25
Курманова Д.Б «Воспитание детей в игре».....26-27
Өтесінова Б.Х «Мектепке түсуші балаға жалпы психологиялық мінездеме».....28-29
Боровец Н.С Ознакомление с национальными предметами быта казахского народа.....29-31
Боровец Н.СХудожественные особенности современной архитектуры казахстана.....32-33
Таскалиева А.С Өлкетану жұмыстарының мазмұны мен әдістері.....34-35
Нурписова Г.К.,Джумагалиева А.И Мектеп жасына дейінгі балалардың өміріндегі қауіпсіздік ережелерін үйретудің тиімділігі.....35-36
Мустафаева Н.О «Умные» технологии детям ! (Использование интерактивной доски в детском саду).....36-38
Картбаева Ж.Б Ұлттық тәрбиенің бастауы-халық ауыз әдебиеті.....38-39
Ургеншбаева Н.М Игры в режиме дня в дошкольном возрасте.....40-41
Сүйесінова Қ.Қ Ұсақ қол моторикасын жетілдіру арқылы балалардың сөйлеу тілін дамыту.....41-42
Глущенко Е.А Развитие и гуманизация общества через инклюзивное образование.....43-44
Басмагамбетова А.С Мектепке дейінгі жастағы баланың сөйлеуін дамыту: Педагогикалық көзқарас.....44-45
Ерекешова А.М Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамытудың өзекті мәселелері.....45-47
Кунжарикова Г.Ч Исследовательская деятельность как фактор познавательного развития ребенка.....47-48
Әлжанова А.Ә.,Турганбаева А.У Мектепке дейінгі балаларға музыкалық тәрбие беру.....49-51
Кинеева С.У Сюжетно-ролевая игра, как средство развития коммуникативных способностей у детей дошкольного возраста.....52-53
Жолдаспаева А.С.,Макымова А.С Триз сурет салу технологиясының балалармен жұмыс жасаудағы тиімділігі.....53-54
Жалмагамбетова Г.Ы.,Жантаева Н.М Дидактикалық ойындар арқылы балалардың сөздік қорын дамыту.....54-55
Молдан А.Б Дидактикалық ойындар – баланың ойын дамытудағы басты құрал.....55-56
Койшибаева Г.Ш.,Жигайло А.В Применение инновационных технологий как основа внедрения полиязычия в дошкольном образовании.....57-58
Умирбаева М.У Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі.....58-60
Нагасимова Д.Ю Обеспечение психолого-педагогического сопровождения детей дошкольного возраста с особыми образовательными потребностями.....60-62
Приходько Т.В Преимущества и недостатки школьного дистанционного обучения.....62-65
Бекманова А.Е Химия пәнін қашықтықтан оқыту.....65-66
Қозыкеева Г.Б Информатика пәнін ағылшын тілінде оқыту.....67-68
Мауленова Г.П Тренинг «Анализ проблемных ситуаций».....69-70
Муталиева А.Э Использование приемов ораторского мастерства.....71-72

Кыркинбаева М.Б.,Кугедиева З.Т Инновационные методы обучения в практике современного учителя.....72-74
Сайдикаримов У.А Рухани жаңғыру-ұлт болашағы.....74-76
Шатырбеков С.А Отбасы – ұлттың тірегі.....77-79
Таженова К.О Балаға кітап оқытуды неден бастаған дұрыс?..... 79-81
Сариева И.К Сабақта оқушылардың белсенділігін арттыру үшін қолданылатын әдістер.....82-84
Исабекова Л.С Қазіргі оқу-тәрбие үрдісіндегі инновациялық кейбір әдістер.....84-86
Бисеналина Д.Н Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытуда дидактикалық ойындарды пайдалану.....86-87
Молдабекова Э.М Актуальность применения оригами на уроках геометрии.....88
Калтаева Ж.Б Математикалық индукция әдісімен геометриялық есептерді шығару.....89-92
Тасыбекова Г.К Нанотехнологияны қолданудың қазіргі заманғы мәселелері мен болашағы.....92-93
Каракулова Г.Ж Абай шығармаларында көрініс тапқан «Толық адам» ілімінің өзектілігі.....94-95
Сәбитханов А.Ө Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар пәнін оқытуда жаңа әдіс-тәсілдердің тиімділігі.....95-96
Бужбанова М.Б MS Excel Кестелік Процесор Көмегімен Статистикалық Болжау Моделін Құру.....96-98
Бейсенбаева Г.К Қара зере майының адам ағзасына пайдасы.....99-101
АязбековаК.С «Мәңгілік ел» Ұлттық идеясының құндылықтарын білім беру құндылықтарымен ықпалдастыру.....102
Хыдыр Ж.Қ Дидактические функции использования цифровых образовательных ресурсов.....103-104
Гатаулина С.Г Организация урока «Адаптивная физическая культура» в условиях дистанционного обучения.....105-106
Сайфутдинова А.С Functions and advantages of gaming technology.....107-109
Айнабекова М.А Тіл біліміндегі уәждеме теориясы.....109-111
Мырзаева Л.П «Оқыту үдерісінде ақпараттық –коммуникациялық технологияны» қолдану.....112-114
Пилалова Г.А Қашықтықтан оқыту кезінде google форманы тиімді қолдану.....114-117
Байгазиева А.А «Мәңгілік ел» құндылықтарын қосымша сабақтар арқылы дамыту.....117-119
Ахметова А.Н Жаңартылған білім беру жағдайында географиялық есептерді шығаруға жаттықтырудың тиімді жолдары.....119-120
Кәрімхан Ж.М Қазіргі қазақ әдебиетіндегі «сананың бөлшектенуі» феномені.....121-122
Аханова С.Б Абай сөзі - қазақтың бойтұмары.....122-123
Берестинова С.К., Ескалиева Ж.Н.Жаңа технологиялар - ғылым жетістігі.....124-126
Босынбекова М.ККеңістіктік елестетуді қалыптастырудағы стереометриялық есептерді шешудің әдістемесі.....127-129
Омарова Ж.Ш Күн энергетикасының бүгінгі жағдайы мен қолдану аясы.....129-132
Сүлеймен Л.Қ STEM Технологиясы- математика сабағында.....132-133
Жапенова Г.СБілім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар.....133-135
Аташ Р.ОБастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау қабілетін дамыту.....135-137
Жәмбет М.ҚБілім беру мазмұнын жаңарту жағдайында жаңа технологияларды қолдану.....137-139
Қындыбаева Ж.Р Қызғалдақ пен алма – табиғи құндылық.....139-140
Бердалы ЛАрнайы білім беру мекемелеріндегі география пәні оқулығының (10 сынып қоғамдық-гуманитарлық бағыт) мазмұндық сипатының тәрбиелік мәні.....140-142
Шаметова А.МСаралап оқыту технологиясымен жұмыс жүргізу.....142-144
Абдраимова К.МСабақ үдерісіндегі саралаудың әдістері.....144-146
Абилова З.С.Талантты және дарынды балаларды дамытуда музыкалық мектептерде конкурстардың атқаратын рөлі.....146-148
Төлеубаева Р.Б Дарынды бала - ел болашағы.....148-150
Үмбетова Г.Г Ел ынтымақтасқан өнер ордасы.....150-155
Сайдакбарова А. Х Как написать эссе правильно.....155-156
Торебаева С.С Урок русского языка в условиях обновленного содержания образования.....156-157
Байтемір А.ТҚадыр Мырзалиев шығармаларындағы ұстаз бейнесі.....157-159
Баспаева Б.СДистанционное обучение как отражение современных требований к образовательному процессу.....160-161
Епифанов Ф.ВЛыжный спорт.....161-164
Герасимова Т.ГСовременные технологии в работе учителя математики.....164-166
Мустафин Б.Ж Формирование метапознания и критического мышления в начальной школе..... 166-167
Цимерман С.РТехнология педагогического взаимодействия.....167-169
Сапина А.Т Активные формы и методы обучения на уроках английского языка.....169-171

Сазонова Н.А Активные формы работы с одарёнными детьми на уроках русского языка и литературы.171-173
Райзих А.И Развитие исторического и критического мышления на уроках истории.....173-175
Харченко Т.В Разработка учебно-методического комплекса по геометрии на основе системно-деятельностного подхода.....175-177
Павленко Е.В Применение технологии проблемного обученияна уроках математики.....177-181
Пак Е.Н Использование проектной технологии на уроках истории.....181-183
Прохоренко О.С Полезное вторсырье - разбитое стекло!.....183-184
Мокроусова М.ВРазвитие дивергентного мышления на уроках математики.....184-186
Мокроусов Е.В Психологические особенности подросткового возраста у мальчиков.....186-188
Жаманбалаева Л.ЖБеймәлім қазақ метрологиясының этимологиясы.....188-190
Берикова Л.С Шымкент қаласы территориясындағы топырақтағы ауыр металдардың жиналу дәрежесі.....190-192
Дүйсен Г.Б Нысандар мен оқиғаларды модельдеу.....192-195
Баймбетова Э.Б Жобалық технологияны қолдану арқылы проблемалық оқыту.....195-196
Глыбченко Е.Н Использование проектной деятельности при работе с учащимися начальных классов..197-201
Абдукаримова У.А Геометрияда салу есептерін шығарудың тиімді тәсілдері.....201-203
Кожаналиева Д.А Денсаулық сақтаудағы экономика және құқық пәнін қашықтан on-line оқытуда сандық технология құралдарын қолдану негізінде көрнекілік принципті жүзеге асыру әдістемесі.....203-206
Танирбергенова Р.Б «Критическое мышление» -как компонент специальной подготовки учителя истории.....206-208
Лунгол А.М Развитие мотивации учащихся к изучению иностранного языка.....208-210
Буременко Л.И Применение игровых технологий на уроках английского языка в условиях обновленного содержания образования.....210-211
Айтулова Б.Н Информатика пәнін ағылшын тілінде оқытуда CLIL технологиясын қолдану.....211-215
Есенбек Г. Use of information technology in english lessons.....216
Жақаева Б.С Бастауыш сыныпта сабақ беру әдістері.....216-218
Айтбаева М.Ж Физика пәніңде саралап оқыту технологиясын қолданудың маңызы.....218-222
Байдеуова А.Р Әдебиет пәнін қашықтықтан оқытудың практикалық маңызы мен теориялық аспектілері.....222-226
Прімбет Б.Қ Возможности технологии дистанционного обучения в преподавании русского языка и литературы в современной школе.....226-229
Муталиева Р.Ағылшын тілін оқытуда, оқушылардың сөздік қорын дамыта отырып, мақал мәтелдер арқылы еркін сөйлеуге дағдыландыру To teach students to speak english fluently through proverbs, developing vocabulary.....229-233

АЛҒЫ СӨЗ!!!

XXI ғасыр ғылым мен техниканың заманы, яғни іргелі еліміздің ірілігін, көрсетіп, дамыған елдермен иық теңестіреміз десек бүгінгі жас өскін ғылым мен робот техниканы меңгеруі керек деп ойлаймын. Техника саласындағы мамандарды даярлау және оларға қолдау көрсетуде өңірімізде сең қозғалды десек болады. Әрдайым өткізілетін республикалық Әл-Фараби олимпиадасы мен басқа да ғылыми-зерттеу конкурстары соның алғашқы баспалдағы.

Еліміздің Әлемдегі деңгейін жастарымыздың ғылым мен білім саласындағы сауаттылығы айқындайтыны баршамызға аян. Қазақ халқының жастары Әлемдегі техника жетістіктерін меңгеру мен қатар келешекте Қазақстан елінің өз техникаларын жобалап жасауға ұмтылыс жасаса, сол біздің бағасы жоқ жетістігіміз болар еді.

Әлемдегі ғылыми – техникалық прогрестің даму деңгейі туралы ойлана отырып, қазақ жастарына мына жәйттерді айтқан орынды болар деп ойлаймын.

Инженерлік мамандықтарды да терең игеретін уақыт келді. Алайда, бүгінгі күнде Қазақстан үшін білікті жас инженерлер, конструкторлар, дизайнерлер және механиктер жеткіліксіз болып отыр. Олар ағылшын, жапон, қытай, неміс, француз елдерінің жастары игерген инженерлік мамандықтарды игере алады. Дүниенің түкпір–түкпірі қазақ деп ойланатын күнді жақындату керек деп, оны өзінің ғылыми-техникалық жетістіктері арқасында жақындататын нағыз инженерлер мен конструкторлар деген сенімдемін. Мысалы: Эйфель мұнарасын жобалаған әйгілі француз инженері Густав Эйфель, қайықтар мен су кемелерін жобалаудың атасы орыс инженері А.Крыловпен атақты өнертапқыш И.Кулибин сынды тұлғалар бізден шықпасына кім кепіл. Индустриалды Жапонияның дамуын мысал етіп келтірсек, бұл Күншығыс елі дүние жүзі елдерінің ғылыми-техникалық жетістіктерін өз пайдасы үшін тиімді қолдана отырып, бүгінгі жағдайға жетті.

Қазақстан мемлекетінің және қазақ деген халықтың болашағы үшін және ізбасар ұрпақтары мен жастарымызды қазіргі таңда және келешекте Әлемдік өркениеттен қалдырмау жолында осы бастан білім мен ғылымға баулып дүниенің төрткүлінде жасалынған керемет қайталанбас техника түрлерін, оның тарихын және жасалыну жолдарын үйретуіміз керек деп ойлаймын.

Машина прогрестің қозғалтқышы екені аян. Кез келген адам конструктор, дизайнер немесе машина жасаушы - жобалаушы бола алмайды. Бұл салаға қызыққан азаматтар ғана баруы мүмкін. Дегенмен, балалар арасынан Қазақстан елінің игілігіне қызмет ететін келешек өнертапқыштар, инженер – конструкторлар, дизайнерлер, ұшқыштар және ғарыш саласының мамандары табылуы әбден мүмкін деген сенімдемін.

Уақыт өткен сайын ғылым мен техника күн санап өсіп отыр. Әр бір уақыт өткенімен ерекшеленіп, кейінгі ұрпаққа өшпес мұраларын қалдырады. Кезінде Леонардо да Винчидің көрегендігін «ауада құс секілді ұшуға болады» деген сөзінен айқын аңғара аламыз. Леонардо да Винчидің сөзін іс жүзінде дәлелдеп, алғашқы ұшақты жасап ұшырған американдық ағайынды Уилбер мен Орвилл Райттар болса, кейіннен әлемге әйгілі азаматтар А.Можайский, Н.Жуковский, К.Циалковский, Р.Годдард, С.Королев, И.Сикорский, А.Туполев, С.Ильюшин, Г.Форд, Г.Даймлер, К.Бенц, Р.Тревитик, Дж.Стефенсон және т.б. бірнеше өнертапқыштар техника түрлерін жасап, оларды сынақтардан өткізген. Олардыңөнегесін қайталап бірнеше ұрпақ өсіп жатты. Солардың алғашқысы тұңғыш ғарышкер - Ю.А.Гагарин болатын. Ол алғашқыда аэроклуб үйірмесіне қатысып, аспан әлемін танып білу шеберлігін шыңдай түсті.

Сондай – ақ, біздің ұлтымыздың мақтаныштары Т.Бигелдинов, Н.Әбдіров, Т.Әубәкіров. Т.Мұсабаев және Ұлы Отан соғысында ұшқыш болған қазақ қызы Хиуаз Доспановалар әуеде ұшып қазақ атын шағара білді. Ал қазіргі таңда қазақ қызы Тоты Әмірова үлкен алып «Боинг» әуе кемесінің командирі. Осы жетістіктер техника саласы білімінің жемісі.

Ал еліміздің әр бір жерлерінде өздеріне қажетті миниавтомобиль, минитрактор, дельтаплан және ауылшаруашылық техникаларын жобалап жасап жатқан өнертапқыштар кездесуде.

Ол мектеп қабырғасында оқушылардың жас деңгейіне қарамай автомобиль, зымыран, ұшақ, су кемелері, тепловоз, электровоз, паровоз, радиоэлектроника, әскери техникалар мен басқа да транспорттың, сонымен қатар, олардың түрлерінің техникалық сипаттамаларымен танысу арқылы, олардың әртүрлі жоба үлгідегі модельдерін мектеп шеберханаларында немесе жас техниктер үйірмелерінде жасай отырып түйінді жұмыс істеу принциптеріне үйретуге арналған. Және де

осындай үлгі модельдерді жасау арқылы балалардың логикалық ой - өрісін арттырумен қатар өз бетінше жаңа конструкцияларды ойлап табуға жәрдем етеді. Сонымен қатар олар әлемдегі «БМВ», «Боинг», «ВАЗ», «ГАЗ», «Ил», «МиГ», «Тойота», «Хонда», «Фиат», «Форд», «Су», «Ту» және т.б. көптеген өндіріс алыптарының тыныс-тіршілігімен таныс болады.

Әлемдегі озық елдер қатарынан көрінудің алғышарты – білімді ұрпақ тәрбиелеу. Жас ұрпаққа сапалы білімді ізденімпаз, дарынды балалармен ғылыми жұмыстар атқаратын білікті мұғалімдер. Мұғалім балаға білім беріп қана қоймай, ел сүйсінетіндей тірліктердің бастаушысы, жаңа жобадағы жаңалықтардың жетекшісі болса қандай жақсы.

Бүгінгі күні осы жоғарыда айтылған мәселелерді жүзеге асыру жолында М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті (ректор, т.ғ.д., профессор Д.П.Қожамжарова) мен «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» қоғамдық қорының (президент А.И.Джулекенов), сондай-ақ, жаңадан ашылған «Өркен» ғылыми зерттеу және шығармашылық идеялар қоры» қоғамдық қорының (президент профессор Ә.Қ.Бүркіт) арасында жасаған меморандумының маңызы зор. Өйткені, Сіздердің меморандум аясында өзара ісбірлікте өткізіп жүрген республикалық және халықаралық дәрежедегі конференциялар мен түрлі байқаулардың ролі өте жоғары. Бұл игі бастаманы Шымкент қаласының білім басқармасы, сондай-ақ оқу-әдістемелік орталығы да қолдайды.

Ендеше, бүгінгі конференцияға қатысушы ұстаздар қауымы мен ертеңгі конференцияның жас ғалымдарына шығармашылық табыс тілеймін.

Тыңдағандарыңызға рахмет!!!

Байқоңырова Мөлдір Ахметқызы
Шымкент қаласының білім басқармасының оқу-әдістемелік орталығының «Информатика» пәнінің әдіскері.

К ВОПРОСУ О НОВЫХ РИСКАХ И ВЫЗОВАХ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

В последнее время становится очевидной потребность перехода отечественной системы образования на новую модель функционирования. Переход к новому формату образования обусловлен во-первых, повышением неопределенности будущего в связи с быстрым изменением технологий и условий жизни, во-вторых, тем, что обучающиеся с внедрением цифровых технологий, активным продвижением информационных технологий научились активно самостоятельно добывать знания, а роль учителя все больше сводится к тому, чтобы быть тьютором, носителем технологического и культурного опыта.

Основной задачей массового образования становится развитие «мягких навыков», или «универсальных навыков», которые сейчас называют ключевыми компетентностями, в том числе навыки самоорганизации, коммуникации, кооперации.

Целью статьи явилось выявление тех направлений подготовки будущих педагогов, которые помогут адаптироваться к школе со всеми вызовами современного мира и дистанционного обучения в частности. Инновационный потенциал образования высшей школы сегодня должен учитывать не только процесс обучения в новом формате, но и способы жизни с учетом индивидуализации всех ее сфер: скорость восприятия, способность личности к самоорганизации, высокая самодисциплина и самоконтроль.

Педагогический корпус, вошедший в новую образовательную реальность, столкнулся с необходимостью перестройки всего арсенала методического сопровождения образовательного процесса, овладения новыми дистанционными технологиями, а также с необходимостью построения и внедрения обновленного психолого-педагогического обеспечения
образовательного процесса, предполагающего наличие навыков «адаптированности к неопределенности» как у педагогов, так и у учеников.

Основными формами помощи школ педагогам стали вебинары, консультации, мастер-классы, видеолекции, инструкции. Некоторые учителя начали обучение на курсах повышения квалификации по тематике дистанционного обучения. Активно подключились к обучению педагогов муниципальные методические центры. Задачей вуза, при подготовке специалиста, является обучение новым методам и формам работы, создание новых технологий обучения и воспитания.

Следует отметить ряд проблемных моментов, которые требуют решения: отсутствие материально-технического оснащения проведения практических и лабораторных работ в дистанционном режиме ограничивает объем учебного материала, возможного организовать дистанционно; наличие различного уровня компьютерного обеспечения учеников затрудняло как подключение, так и включенность каждого в единый, организованный согласно расписанию, образовательный процесс; отсутствие цифровой грамотности родителей и др.

К общим, объединяющим всех проблемным моментам, стоит отнести: недостаточную оснащенность техническими средствами для учеников и педагогов, способную полностью покрыть востребованность в данных средствах при дистанционном режиме обучения; невозможность качественной организации дистанционного формата обучения в многодетных семьях, в виду отсутствия на каждого ученика в семье технического средства; отсутствие компенсации на электричество, амортизацию оборудования при данном формате организации образовательного процесса; сложности в предоставлении высокоскоростного интернета.

Кроме технических сложностей, следует отметить и психологические проблемы, возникшие в процессе работы в дистанционном формате, например: вопрос о взаимодействии с родителями учеников об организации обучения; организация методической, психологической поддержки детей и их родителей;
снижение напряженности, в тех случаях, когда возникали психологические проблемы и затруднения.

Таким образом, стремительное введение нового формата обучения высветило ряд проблем, с которыми столкнулась система образования. Стало очевидным, что социальный заказ на образование – это отражение интересов всех участников образовательного процесса: учащихся и педагогов, родителей, а также образовательных учреждений профессионального образования, общества, государства. На протяжении последних лет, благодаря системе изучения потребностей учеников и

родителей в образовательных услугах мы знаем запросы этих сторон в получении качественного образования.

Запрос родителей на качественное образование значительно вырос, т.к. современное общество характеризуется преобладанием информационных технологий и огромным потоком новой информации во всех областях знаний. Социальный заказ общества направлен на формирование личности, которая в условиях быстро и активно развивающейся окружающей среды будет отвечать этим условиям. Тот процесс цифровизации, на который планировалось отвести определенное время, произошел во всех сферах экономики и образования стремительно, за последние несколько месяцев.
Эффективность процесса формирования такой личности, в большей степени зависит от профессионализма самого учителя. В условиях постиндустриального общества он должен быть с развитым педагогическим мышлением, использовать современные педагогические технологии в процессе обучения и воспитания.

Все участники образовательного пространства: ученики, педагоги, преподаватели вузов и т.д. столкнулись с единым вызовом современности - неопределенностью, которая одновременно выступая и как новая задача, проблема, препятствие, и как условие существования; актуализируют насущное требование для каждого участника наращивать потенциал преадаптивности, повышать готовность личности к изменениям.

Литература.

1. Алешина С.А., Егорова Ю.Н., Конькина Е.В., Дистанционное обучение: вызовы и новые требования к образованию / Проблемы современного педагогического образования. – Сборник научных трудов: – Ялта: РИО ГПА, 2021. – Вып. 70. – Ч. 1. – 366 с. С. 18-21.
2. Асмолов А.Г. Психология современности: вызовы неопределенности, сложности и разнообразия / Mobilis in mobili: личность в эпоху перемен / Под общ. ред. А.Г. Асмолова. — М.: Издательский Дом ЯСК, 2018. — 546 с.
3. Бысик Н.В., Горбовский Р.В. Готовь сани летом: рекомендации по быстрому переводу образовательного процесса в дистанционный формат при невозможности ведения образовательной деятельности в обычных условиях / Н.В. Бысик, Р.В. Горбовский, и др. https://ioe.hse.ru/pubs/share/direct/418212477.pdf.
4. Конькина Е.В., Егорова Ю.Н. Созидающая самореализация личности в диалогическом взаимодействии: экзистенциально-антропологический подход / Конькина Е.В., Егорова Ю.Н. // Проблемы современного педагогического образования. – Ялта.- 2017. – С.94-100.
5. Цыплят по осени считают: уроки covid-19 для школ Преодоление профессиональных дефицитов учителей / Опрос НИУ ВШЭ // http://uchim-v-distante.tilda.ws/p1.

Е.В. Конькина
Н.М. Науменко
О.С. Шаврыгина
Оренбургский государственный педагогический университет
г.Оренбург

ПАРАМЕТРГЕ ИЕ ТРИГОНОМЕТРИЯЛЫҚ ТЕҢСІЗДІКТЕРДІ ШЕШУДІҢ КЕЙБІР ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа: Бұл мақалада параметрге ие тригонометриялық теңсіздіктерді шешудің кейбір әдістері қаралады.

Кілт сөздер: параметр, тригонометрия, теңсіздік , сызықты функция, туынды, өсуші функция, кемеюші функция, концентрик шеңберлер.

Мектеп және лицейлердің математика сабақтықтарында параметрге тәуелді теңдеулер және теңсіздіктер жиі кездеседі. Параметрге ие бұндай мәселелерге арналған методикалық қолданбаларды жиі кездестірсекте, қиындығы жоғары болған кейбір мәселелер оқушылар үшін белгілі деңгейде қиындық туындатады.

Мектеп және лицейлердің математика үйірмелерінде, сондай-ақ олимпиада мәселелерінде кездесетін тригонометриялық мәселелердің кейбіреулері параметрге байланысты тригонометриялық теңсіздік формасында кездеседі [1,2].

Бұл мақалада осындай мәселелердің бірі болған параметрге тәуелді

$$F\left(a,\sin x,\cos x\right)>0 \tag{1}$$

көріністегі теңсіздік қарастырылады, бұнда F функциясы a параметріне қарата сызықты функция.

Мейлі $a\in\left[a_1,a_2\right]$ үшін (1) теңсіздік барлық уақыт орындалатын x тің мәндерінде табу талап етілсін. Бұндай мәселені шешудің кейбір әдістерінің бірі туындыны пайдалануға негізделген.

F функциясы a параметріне қарата сызықты болған жағдайда оның a бойынша туындысында a қатнаспайды, яғни

$$F'_a\left(a,\sin x,\cos x\right)=f\left(\sin x,\cos x\right)$$

көріністе болады.

Егер $f\left(\sin x,\cos x\right)>0$ болса, F функциясының a бойынша өсуші функция, ал $f\left(\sin x,\cos x\right)=0$ болса, F онда тұрақты және $f\left(\sin x,\cos x\right)<0$ болса, F функциясының a параметрі бойынша кемеюші функция болатынын есепке алсақ, онда қарастырылып жатқан мәселенің шешімі

$$\begin{cases} f\left(\sin x,\cos x\right)>0, \\ F\left(a_1,\sin x,\cos x\right)\ge 0 \end{cases},\quad \begin{cases} f\left(\sin x,\cos x\right)=0, \\ F\left(a_1,\sin x,\cos x\right)\ge 0, \end{cases}\quad \begin{cases} f\left(\sin x,\cos x\right)<0, \\ F\left(a_2,\sin x,\cos x\right)\ge 0 \end{cases}$$

жүйелерінің шешімдерінің бірікпесінен құралған болады.

Мысал үшін, мейлі

$$F\left(a,\sin x,\cos x\right)=a\sin x-\left(a-1\right)\cos x\ge 0 \tag{2}$$

теңсіздігі $a\in\left[0,1\right]$ үшін барлық уақыт орындалатын $x\in\left[0,\pi\right]$ дің мәндерін табу талап етілсін. Бұл жағдайда

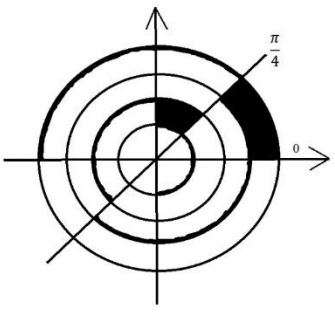
$$f\left(\sin x,\cos x\right)=\sin x-\cos x,\ F\left(0,\sin x,\cos x\right)=cosx,\ F\left(1,\sin x,\cos x\right)=\sin x$$

болып, жоғарыдағы теңсіздіктер жүйелері

$$\begin{cases} \sin x-\cos x>0, \\ \cos x\ge 0, \end{cases}\quad \begin{cases} \sin x-\cos x=0, \\ \cos x\ge 0, \end{cases}\quad \begin{cases} \sin x-\cos x<0, \\ \sin x\ge 0 \end{cases}$$

көрініске ие болады.

Бұл жүйелердің шешімін концентрик шеңберлерде көрсетсек

болып, әр бір жүйенің шешімдерінің бірікпесі

$$\left[0;\frac{\pi}{4}\right)\cup\left\{\frac{\pi}{4}\right\}\cup\left(\frac{\pi}{4};\frac{\pi}{2}\right]=\left[0;\frac{\pi}{2}\right]$$

болады. Тексеріп көру арқылы, шынында да қалаған $a\in[0,1]$ үшін (2) теңсіздік x тің $x\in\left[0,\frac{\pi}{2}\right]$ мәндерінде барлық уақыт орынды болады. Бұндай мәселе, осындай туынды көмегінде F функциясы a параметріне қарата сызықты болмаған жағдайда да шешілу мүмкіндігіне ие.

Егер жоғарыда қарастырғанымыздай F функциясы a параметріне қарата сызықты болса, онда (1) көріністегі мәселені басқаша әдісте де шешуге болады.

Мысал үшін (2) мәселені қарастыратын болсақ, онда F функциясы a параметріне қарата сызықты болғандықтан, оның $a\in[0,1]$ үшін теріс болмау шарты

$$\begin{cases}F(0,\sin x,\cos x)\geq 0,\\ F(1,\sin x,\cos x)\geq 0\end{cases}\Rightarrow\begin{cases}\cos x\geq 0,\\ \sin x\geq 0\end{cases}$$

теңсіздіктер жүйесіне мәндес болады. Ал бұл жүйенің шешімі жоғарыдағыдай $x\in\left[0,\frac{\pi}{2}\right]$.

Әдебиеттер

1. Садыкова Е.Р., Разумова О.В. Нестандартные методы решения тригонометрических неравенств. Учебно-методическое пособие. –Казань. 2013. –69 с.
2. Козко А.И., Чирский В.Г., Задачи с параметром и другие сложные задачи. –М.: МЦНМО. 2007. –296 с.

Джакаева Кенжагул Давлетбоевна
Өзбекстан Республикасы, Қарақалпақ мемлекеттік университеті академиялық лицей оқытушысы;
Омирбаева Камар Асқар қызы
Өзбекстан Республикасы, Хожелі ауданына қарасты №3 жалпы орта білім беру мектебі оқытушысы.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ АДАМГЕРШІЛІК РУХАНИ САПАЛЫ ТӘРБИЕСІ

Жас ұрпақ тәрбиесі – адамзаттың мәңгілік тақырыбы. Ұлттың бүгіні де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты. Баланың шын мәнісіндегі адам болып қалыптасуы қыруар уақыт пен тер төгетін, зор еңбекті қажет ететін, ауқымы кең, жауапкершілігі мол жұмыс. Ұлы Абай: Адам ата-анадан туғанда есті болмайды: естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе дүниедегі жақсы-жаманды танидыдағы сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді болады , Адамның дамуы дегеніміз – оның тегінде бар және туа біткен белгілердің жайғана сандық көрінісі емес. Даму – бұл ең алдымен айналадағы болмыстың ықпал жасауымен ағза мен психикада болып жатқан сапалық өзгерістер. Балаларды мектепке дайындауда психологиялық өріс-еркіндік, батылдық, имандылық тәрбиелерін бала бойына сіңіріп, оларды жеке тұлға ретінде қалыптастыру шешуші роль атқарған. Сондай-ақ, балаларды мектепалды даярлықтан өткізу барысында оқыту мен тәрбиелеудің төрт міндеті қарастырылады. **Бірінші міндет:** әлеуметтік дамуда баланың үлкендермен қарым-қатынасы және өз құрбы-құрдастар мен баланың ой-өрісінің қалыптасу мүмкіндіктері көзделеді, өз отанына, отбасына халқының салт-дәстүріне көңіл бөлу жолдары қарастырылған. **Екінші міндеті:** танымдық даму барысында мына міндеттер ерекшеленеді: айнала қоршаған өмір мен таныстыру мәселелерін түйіндеу, оның тәсілдері мен қасиетін сезіну. **Үшінші міндеті:** әсемдік даму эстетикалық барысында өмірге деген құштарлық пен көркемдік танымды қалыптастырады.

Тәрбие мен баланың алғашқы дені- мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Бала бойындағы жаңа қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі болып тәрбиеленуіне балабақша ошағының маңызы зор екені белгілі. Халқымыздың әдептілік, инабаттылық, мейірімділік, қарапайымдылық, ізеттілік, қонақжайлық қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру үшін әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын, салт дәстүрін , әдеп -ғұрыптарды жақсы меңгерген рухани дүниесі бай, жаны таза адал жан болуы керек.
Тәрбиеші саналы көзқарастарын таныта алатын, білімі мен тәжірибиесін жан-жақты дамытып байыта алатын сәт мектепке дейінгі мекеме қабырғасынан басталады..
Балабақшадағы әрбір тәрбиеші –педагог оқу-тәрбие жоспарын тиімді әрі нәтижелі етіп ұйымдастыру үшін өздерінің бағдарлық біліктіліктерімен, қабілеттіліктерімен қатар, педагогикалық жаңа технологиялар негіздерін жетік меңгеруі тиіс. Яғни бүгінгі тәрбиешінің басты міндеті әлемдік өркениеттілікке ұмтылып, әлемге танылып отырған Тәуелсіз Қазақстанның болашағын құрайтын жас бүлдіршіндерді саналы азамат етіп тәрбиелеу. Тәрбиенің негізі бірінші кезекте әрбір отбасында қаланатынын ескере отырып, «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген қазақ халқының даналық қағидасын ұстанып, көптеген ұйымдастырылған іс-шаралар ата-аналардың қатысуымен өткізіледі. Өйткені, жеке тұлғаның қалыптасуы ең алдымен отбасындағы үлгі-өнеге мен тәлім-тәрбиеге байланысты екенінде дау жоқ. Сондықтан да балабақша ұжымы ата-аналардың балабақшада өткізілетін түрлі іс- шаралар мен тәрбие ісіне қатысты тренингтер мен ертеңгіліктер, сондай-ақ пікірталас сағаттарына қатысуларын қамтамасыз етіп отырады.
Осы іс шараға ата-аналар тек қана көрермен ретінде қатысып қоймай, балалармен бірге түрлі логикалық сұрақтарға жауап берсе, кейбір ата-аналар аңдар кейіпіне еніп рөлдерді сомдаса, ал басқалары балалармен бірге құрастыру, жапсырмалау, мүсіндеу жұмыстарын қалай жасау жолдарын үйреніп және балаларының бойынан дарындылық, мейірімділік, ептілік қасиеттердің қалыптасқанын аңғарады.
Балаға тіл мәдениетін игерту, баланың сәби шағынан іске аса бастайтын, біртіндеп жетілетін процесс. Тіл дамыту жұмысын тек балабақшада дамытып қоймай, отбасында жүйелі жүргізу үшін ата –аналарға баланың тілін түрлі дидактикалық ойындар арқылы дамытатын жинақ кітапшаларын тараттық. «Қажетті суретті тап», «Формасы ұқсас заттарды тап», «Нені қайдан алуға болады», «Жұмбақ ойындар» атты дидактикалық ойындарды күнделікті өмірде, отбасында, тілі жаңа шыққан баланы сөйлете білу, сөздік қорының көбейтуге қолдана білді. Бала, ата-ана, педагог ынтымақтастығы нығайған сайын түсінісу де жеңіл, пікірлесу де оңай, ең бастысы балаға тиімді екенін байқадық.
Балабақшаның эстетикалық тәрбие жүйесінде мерекелік ертеңгіліктер ерекше орын алады. Олар бала сезіміне әсер ету құралы ретінде өнер мен көркемдік іс – әрекеттерінің түрлерін біріктіреді. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де, тәрбиелі болып тәрбиеленуіне балабақша ошағының маңызы зор екені белгілі.
Ол баланың жеке бас ерекшелігін ескере отырып дамытатын орталық» делінген.
Тәрбиешінің басты міндеті- бойында ұлттық санасы қалыптасқан, дені сау, жан дүниесі бай жан- жақты азамат тәрбиелеп өсіру. «Ел боламын десен, бесігінді түзе» деп дана халқымыз айтқандай тәрбиелі, білімді ұрпақ әрқашан ұлт мақтанышы, беделі болатыны анық.
Қорытып айтқанда ұлы педагог Макаренко: «Тәрбие ішінде ешбір ұсақ- түйек деуге нәрсе жоқ. Еш нәрсені ұсақ- түйек деуге, ұмытуға хақымыз жоқ. Өз өмірімізде немесе балаңыздың өмірінде бір нәрсені ерекше деп бөлек алып, соған қатты зер салып, қалғандарын елемей қалдырсаныз қателіктің ең зоры сол болып шығады. Ұсақ- түйектер үздіксіз, күнбе-күн, сағат сайын кездесіп отырады және өмірдің өзі сол ұсақ-түйекпен құралады, өмірдің бұл жағына басшылық көрсету және оны ұйымдастыру сіздің және біздің ең жауапты міндетіміз» -деген.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә // Егемен Қазақстан,2 наурыз ,2006ж
2.«Бала мен балабақша» журналы №6, 7 2012ж.
3.«Бала тәрбиесі» журналы №12, 2009ж.
4.«Отбасы және балабақша» №2,3,2011ж.
5.«Ұстаздар ұясы» Павлодар 2004ж
6.«Мектепке дейінгі балалардың психологиясы» В.С.Мухина 1975,9
7.«Мектепке дейінгі білім» №1(7) қаңтар/ақпан 2007ж
8.«Мектепке дейінгі білім» №5(17) қыркүйек/қазан 2008ж
9.Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года - Астана,2004

Ақтөбе қаласы, МКҚК №26 «Үміт» МДҰ
Меңгеруші: Саликова Айгуль Талгатовна
Әдіскер: Ешниязова Мейрамгул Улыкпановна

«МЕКТЕПКЕ ДЕІНГІ ҰЙЫМНЫҢ ТӘРБИЕСІНЕ ИНОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНАЛОГИЯЛАРДЫ ЕҢГІЗУДІ ӘДІСТЕМЕЛІГІН СҮЙЕМЕЛДЕУ»

Мазмұны:

- 1. Инновациялық техналогиялар туралы ақпарат беру
- 2. Инновациялық техналогияларды сабақта қолдануы
- 3. Инновациялық техналогиялардың қолдану тиімділігі
- 4. Инновациялық техналогиялардан күтілетін нәтижелері.

Мақсаты: Оқу процесінің тиімділігін арттырып, неғұрлым сапалы нәтижелерін алу.

Міндетті:

-Тәрбиеленушілердіңдаралығын дамыту;
-ізденушілік пен зерттеу қызметіне қызығушылықты арттыру;
-балалардың зияткерлік деңгейін арттыру;
-балалардың бастамасын,олардың тәуелсіздігін,шығармашылық өзін-өзі көрсету қабілетін дамыту;
-тәрбиеленушілердің әр түрлі іс-әрекеттерін ынталандыру(ойын, танымдық және т.);
-шығармашылық және стандартты емес ойлауды дамыту.

«***Инновациялық технологиялар***-бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан жаңа міндеттерінің, мазмұнының, формалары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әр позиция басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында баланың дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды».

Иновациялық әдістері мен технологияларды енгізу жоспары:

1. Тақырыбы.
2. Ұйымдастырған оқу іс-әрекеттері және басқа да іс-әрекеттер
3. Қажетті материалдар
4. Әдістер мен тәсілдер
5. Бағалау
6. Әдісті байыту мен жетілдіруге ұсыныстар
7. Жоспардың орындалуы
8. Қорытындылау

Мектепке дейінгі білім берудегі инновациялық педагогикалық технологиялардың түрлері:

- денсаулықты сақтау;
- жобалау және зерттеу қызметінің технологиялары;
- ақпараттық-коммуникациялық;
- «лэпбук» технологиялары;
- тұлғалық-бағдарланған;
- ойын технологиясы;
- проблемалық оқытутехнологиялары және т. б.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар:

- компьютерлер;
- интерактивті тақталар;
- магнитофондар;
- Теледидарлар,фотоаппаратура және т.б.

Проблемалық оқыту технологиясы - баланы өз бетімен ізденуге үйрету, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Яғни, балалардың белсенділігі арттыру, оқу материалына баланы қызықтыратындай мәселе тудыру, бала материалды сезім мүшелері арқылы ғана қабылдап қоймайды, білімге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгереді, бала оқытуды өмірмен және еңбегімен байланыстырады.

Жобалық технологиялар-егер дәстүрлі білім беру іс-әрекетінде оқу процесі балаларға дайын ақпарат беруді қамтыса, онда жобалық іс-шаралар балалардың өздері нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Жобалау қызметінің түрлері:

-білім беру;
-тәжірбиеге бағытталған;
-зерттеу;
-шығармашылық;
-әлеуметтік.

Балалармен жұмыс істеуге инновациялық жобаны енгізбес бұрын, мұғалім таңдалған тақырыптың барлық нюанстарын мұқият зерделеуі керек.Жаңашыл мұғалімнің міндеті-әр оқушының жеке ерекшеліктерін, оның психологиялық дайындығын ескере отырып, топтың бірлескен қызметке қатысуына мотивация жасау.

Эксперименттік іс-әрекет мектеп жасына дейінгі балалардың сүйікті іс-әрекеттерінің бірі болып табылады, өйткені балалар табиғат бойынша эксперименттер жүргізеді, жаңа нәрсені зерттейді.

Лэпбук-бұл әдіс балаға көрнекі материалмен танысуға мүмкіндік береді-ол ноутбукпен қалай қарым-қатынас жасауды шешеді, белгілі бір бөлшектерді өз қалауы бойынша бүктейді және ашады.

Ойын технологиясының мәні- бұл ойын-сауық пен демалу емес, оның көмегімен оқыту, шығармашылықты дамыту және балалардың әлеуметтену дағдыларын игеру.

Ойын түрлері:

- ✓ Қызмет түрі бойынша
- ✓ Педагогикалық процестің сипаты бойынша
- ✓ Ойын техникасының сипаты бойынша
- ✓ Мазмұны
- ✓ Ойын жабдықтары бойынша

Жеке тұлғаға бағытталған және денсаулық сақтау технологиялары:

Ең бастысы-пәндік оқыту емес, диалогтарға, жанжалдарды бейбіт жолмен шеше білуге, мүдделерді түсінуге және баланың шығармашылық қызметін жүзеге асыруға бағытталған.Балаларға өз денсаулығына ұқыпты қарау керек екенін түсіндіру маңызды.

Инновациялық денсаулық сақтау технологиялары әртүрлі тәсілдермен жүзеге асуы мүмкін,мысалы:

- тәрбиеленушілердің физикалық жағдайын бақылау,

тамақтану режимін бақылау;

- гимнастиканың әртүрлі түрлерін орындау (ортопедиялық, тыныс алу, саусақ), шынықтыру;
- қозғалыс белсенділігінің жаңа түрлерін енгізу - балалар йогасы, созылу, би;
- салауатты өмір салты, дұрыс тамақтанудың маңыздылығы,

тақырыптық ойындар туралы әңгімелер өткізу;

- арт-терапия, құм терапиясы, ертегі терапиясы элементтерімен түзету сабақтарын өткізу.

Қорытынды:

Инновациялық қызмет заманауи мектепке дейінгі білім беру педагогтары үшін жаңалық болып табылады. Әр мұғалім мен бала жаратушы рөлін атқарады. Тәрбиенің жаңа тәсілдері мен әдістері, заманауи технологиялар бала тұлғасының өзін-өзі дамытуын, сондай-ақ педагогтердің кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруын қамтамасыз етеді.

- мектепке дейінгі ұйымда әдістемелік жұмысты ұйымдастырудың инновациялық үлгісіне көшу;
- мектепке дейінгі ұйымның бәсекеге қабілетілігін арттыруға бағытталған үздіксіз дамуын қалыптастыру;
- мектепке дейінгі ұйым жұмысының сапасын арттыру үшін мектепке дейінгі ұйымда инновациялық білім беру кеңістігінің үлгісін жетілдіру; – өзінің кәсіби деңгейі мен біліктілігін арттырушы педагогтардың санын арттыру; – педагогтардың инновациялық педагогикалық тәжірибені аудандық, облыстық, республикалық деңгейлерде жалпылау мен таратуға белсенді қатысуы; – заманауи білім беру технологияларын меңгерген педагогтардың деңгейін арттыру.Бағдарламаның мазмұны мектепке дейінгі ұйымдарда қолданылатын балаларды жас және жеке ерекшеліктеріне сәйкес жан-жақты дамытуға бағытталған, инновациялық технологиялардың негізгі түрлеріне негізделген.

Қорытындылай келетін болсақ аталған педагогикалық технологиялар мен инновациялық құралдар балабақшада балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, әр сатыға балалардың қабылдау мүмкіндіктеріне сай пайдалануға болады. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады. Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн. Тәрбиеші – бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға. Жаңашыл тәрбиеші даярлауға қойылатын талаптар студенттерді оқытудың жаңа түрлерімен қаруландыра отырып, қазіргі уақыттағы кәсіптік дағдыларын игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму» тақырыбындағы 2015 жылғы 30 қарашадағы Жолдауы.
2. Балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен және оқытумен қамтамасыз ету жөніндегі 2010-2020 жылдарға арналған «Балапан» бағдарламасы, 2014ж.
3. «Мектепке дейінгі ұйымдар педагогтерінің біліктілігін арттыру: балаларды ерте жастан дамытуды ұйымдастырудағы отандық және халықаралық тәжірибе» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары, Алматы, 2014 ж.;
4. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының жұмыстарына заманауи білім беру бағдарламалары мен технологияларын енгізу: әдістемелік нұсқаулық. Астана, 2013 ж.

Есмурзина Бибигуль Оразгалиевна
Ақтөбе қаласы, МКҚК 26 «Үміт» МДҰ
Тәрбиеші

«БОЛАШАҚ БІРІНШІ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНА МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ҚАЖЕТ ПЕ?»

«Болашақ ұрпағымызды тәрбиелегенде,
оларға жастайынан жақсы қасиеттерді сіңіре білсек, сонда ғана біз ұлттық
рухы дамыған, Отанның гүлденуіне өз үлесін қоса алатын
азамат өсіре аламыз»
Н.Ә.Назарбаев

Қазіргі уақыттағы өзекті мәселелердің бірі-мектепалды даярлық тобы мен сыныбында балаларды оқыту мәселесі заман ағымына сай көптеген ата-аналар балаларын мектепке барар кезде арнайы репититорларға оқытатындары белгілі. Мектепалды балаларды тәрбиелеу мен оқыту үкімет қаулысымен бекітілген «Білім берудің тиісті деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары» бойынша жүргізіліп келеді.Кейбір қалалардағы балабақшаларда мектепалды даярлық топтары 5-7 жастағы балаларға арналған мектепалды даярлық бағдарламасы» бойынша жұмыс жасайды.Мұның мақсаты жоғарғы топтармен бірдей-«мекетепке дейінгі жастағы баланың жеке басын дамытуды қамтамасыз ету және әрі қарай мектепте оқуға даярлау» Балабақшада түрлі даму деңгейіндегі балалар болғандықтан бағдарлама да түрліше болады.Соңғы кездері ата-аналар балаларын даярлық сыныбы мен мектеп жанындағы үйретететін шағын орталықтарға көбірек бере бастады. Ол әрине, ата-ананың өз құқығында.

Білім беру және ғылым саласына елеуді өзгерістер енгізіп жатқан қазіргі кезеңде мектепалды даярлық тобы мен бастауыш білім беру ісін жаңа сапалық деңгейге көтеру міндеті бүгінгі күннің көкейкесті мәселесі. Осы өзгерістер білім саласының алғашқы сатысы болып саналатын мектепалды даярлық тобы болашақ ұрпақтың дүниетанымын дамытуға, жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, сәбилік шақтан бастап толық жағдай жасауды, тәрбиелеумен білім беруге аса жауапты қарауды басты міндет етіп қойып отыр.

Бала бойына кішіпейілділік, сыпайылық, сыйластық сияқты қасиеттерді сіңіре білсек адамгершілік тәрбиесінің жемісіне бөленетініміз анық.Тәрбиенің алтын бесігі-сәбилерімізді адам баласына тән асыл қасиеттерге, адамгершілікке тәрбиелеуден жалықпау керек.

Мектепалды даярлық пен бастауыш білім сатысының сабақтастығын тек баланы мектепке дайындау деп түсінбеу керек, мұнда педагогтар мектепалды даярлық топтарында білім берудің формалары, әдіс-тәсілдерімен жете танысып, 6 жас пен 7 жас аралығындағы психологиялық ерекшелікті анықтай отырып мектепке біртіндеп жеңіл бейімделуіне жағдай жасау шарт.

Тәуелсіз Қазақстанның Білім заңына орай жаңа ұлттық білім үлгісі бойынша мектепке дейінгі баланың жеке басын тәрбиелеуде педагогикалық дамудың бұрыннан қалыптасқан әлеуметтік бағыттарын түбегейлі өзгертуге тура келеді.Бұл жастағы балалардың бойында адамға тән қасиеттердің жақсы,өнегелі үлгілерін ойдағыдай қалыптастыру арқылы мектепке даярлау мектепке дейінгі мекемелердің негізгі міндеті. Баланың тұңғыш рет мектеп табалдырығын аттап, білім алуға ден қоюы-оның өміріндегі дамуының негізгі кезеңі. Осы кезеңнен бастап баланың мінезі және жеке ерекшеліктері қалыптаса бастайды. Мектепалды тобының балаларының мінезі мен ерекшеліктерін мектепке дейінгі дайындығын,денсаулығы мен даярлық сапасының бағалау өлшемін нақты білетін мектепалды даярлық тобының тәрбиешісі әрі психолог, әрі меденицинадан хабары бар, әрі әртістік шеберлігі өте мықты тәрбиеші болу керек. Бес жастағы бала зейінін дамытып, жеке тұлғаға айналдыру әр тәрбиешінің басты міндеті.Сондықтан, бала жүрегіне жылылық ұялатып, қабілеті мен дарынын ашу әр тәрбиешінің алдына қойған ең басты міндеті болуы тиіс.

Білім беру баланың жеке тұлғасында адамдық экологияны сақтап,тәр- биелеуге, өмір маңыздылығына, жеке бас бостандықтарына адамгершілік-ке тәрбиелеуде адамның қалыптасу функциясын қалыптастыру керек.

Жарқын болашақтың тамырын терең,тұғырын биік жасаймыз деген игі мақсатымыз ізгі іспен көмкеріліп, үзіліссіз жүйемен өріліп жатса, еліміздің әрбір азаматының арманы орындалып жатыр деп ұғынуға болады.

Қорытындылар болсақ, болашақ бірінші сынып оқушысына мектепалды даярлық бірден-бір қажет. Тәрбиеші,әрі ұстаз, әрі ата-ана ретінде білім мен тәрбие саласына өз үлесімді қосамын.

Тлесова Рысжан Жанганаевна
Актөбе қаласы, МКҚК №26 «Үміт» МДҰ
Тәрбиеші

«ТЕАТР ТЕНЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ»

Теневой театр как средство развития творческих способностей дошкольников . Педагог ДОУ в своей работе должен использовать разнообразные методики и средства, призванные максимально раскрыть творческие эстетические способности ребенка, развить коммуникабельность и пр. Одним из средств достижения этих целей является организация теневого театра.

Что такое теневой театр?

Теневой театр известен с глубокой древности. Впервые об этом удивительном жанре упоминается в исторических источниках Китая.

На освещенный экран плотно прикладываются фигуры и, таким образом, создается иллюзия двигающихся теней.

Сегодня теневой театр в виде инсценировок сказок и стихотворений, повестей и рассказов служит прекрасным средством развития творческих способностей воспитанников ДОУ. Практически в любом ДОУ можно создать такой театр. Оборудование для него в изготовлении и управлении чрезвычайно просто. Необходимы следующие компоненты.

Экран любого размера (в зависимости от пространства музыкального зала)

Источник света (им может служить обычная настольная лампа)

Непосредственно фигуры, вырезанные из плотного картона и закрепленные на деревянные палочки (или шпатели, если театр миниатюрный).

Бесспорный плюс теневого театра – минимальные материальные затраты. Фигуры изготавливаются из картона, проволоки, ниток и планок из дерева. Они также не требуют больших площадей для хранения.

Что он дает?

Особенности мировосприятия малышей делает для них театрализацию различных произведений запоминающейся, образной и яркой.Театр оказывает мощное позитивное воздействие на маленьких зрителей, благодаря целому спектру различных средств. Художественные образы, оригинальное оформление, текстовое и музыкальное сопровождение – все эти компоненты развивают способности и эстетические чувства детей. Необходимо построить спектакль так, чтобы зрители выступали и в качестве участников, вступали в живые диалоги, сопереживали, делились своими впечатлениями с родителями и т.п. Так развиваются коммуникативные навыки, умение поддерживать беседу в форме диалога, рассказывать о своих впечатлениях.

Играть со своей тенью – занятие чрезвычайно интересное и увлекательное. Дети открывают для себя новые грани, возможность фантазировать и видеть это наяву. Это развивает внимательность, способность подмечать мелкие детали и в обычной жизни ребенка.

Как показывает практика, детям под руководством педагогов вполне по силам постановка таких сказок как «Красная шапочка», «Курочка Ряба», «Репка» и пр. Важные, но трудные для теневого театра моменты, можно просто прочесть без силуэтного сопровождения. Особенности работы

Первый момент, о котором хотелось бы сказать, в качестве рекомендаций: не следует усложнять и загромождать сцену. Необходимо исходить из принципа минимализма реквизита и декораций. Каждая сцена может сопровождаться лишь двумя-тремя характерными деталями. Они способны создать иллюзию целой картины. Например, колонны и арки – может быть необычные – волшебный город, подобие пещеры – логово драконов и т.п. Важный момент декорации необходимо держать близко к прожектору, и работают с ними актеры, незадействованные непосредственно в спектакле.

Костю актера должен быть удобен и практичен. Особое внимание деталям, идентифицирующим героя спектакля. Корона – и вот пред зрителями образ короля, шляпа – мушкетер. Все должно быть лаконично и легко взаимозаменяемо. При этом силуэты и маски могут быть как статичными, так и с движущимися элементами. Но и сам актер должен открывать рот и жестикулировать более интенсивно, поскольку это театр теней.

Основываясь на опыте, можно рекомендовать для первых постановок самые простые сюжеты, а затем двигаться от простого к более сложному. Репертуар подбирать, исходя из особенностей теневого театра. Это, главным образом басни, сказки, рассказы, где есть множество разнообразных героев – люди, звери, птицы, которые хорошо «ложатся» в качестве силуэтов, теней, ярких запоминающихся образов. Для предания героям комических черт различные элементы их костюма могут быть гипертрофированы, им можно придать карикатурные черты.

Вообще же теневой театр – это плод совместного творчества детей и педагогов. Поэтому педагог должен, прежде всего, наладить полное взаимопонимание со своими подопечными, найти общий язык со всеми участниками спектакля.

Турушева Айслу Асановна
г.Актобе, ГККП ДО № 26 «Үміт»

Воспитатель

«МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИЯЛЫҚ САУЛЫҒЫ»

Балада көптеген әдеттердің болып тұратыны белгілі. Солардың бірі- қуаныш , түңілу белгілі факт. Бұл баланың денсаулығына тікелей байланысты оның эмоциялық саулығы мен жалпы дамуыменбірге,эмоционалды әл-ауқаттың негізгі компоненттерінің бірі.

Психологиялық денсаулық дегеніміз-бұл көбінесе "эмоционалды әл-ауқат", "ішкі психикалық жайлылық"сияқты көрінетін жеке тұлғаның тұтас жағдайы. Адам өміріндегі маңызды қажеттіліктердің бірі (А.Маслоу бойынша) - қауіпсіздік қажеттілігі, ерте жаста, негізінен ата-аналар қамтамасыз етеді. Егер бала ата-анасынан сүйіспеншілік пен қолдау алса, онда ол эмоционалды жайлылық жағдайына ие болады және бұл : әлемге сенімді және белсенді көзқарас, жоғары өзін-өзі бағалауды, өзін-өзі бақылауды қалыптастырады. Эмоциялық қолайсыздық, пайда болуы мүмкін бұл агрессия;

-қорқыныш;

-реніш т.б.

"Балабақша тобындағы балалардың эмоционалды әл-ауқатының шарттары" балабақша жағдайларына тез бейімделу (режимге, тамаққа біртіндеп үйрену, топқа сүйікті ойыншықты әкелуге мүмкіндік беру, таңертеңгілік қабылдау кезінде әртүрлі тосын сәттерді пайдалану);"отбасылық альбомдардың", "психорелаксация бұрыштарының" болуы; балаларға шашырауға мүмкіндік беретін "дамушы ортаның болуы. балаларды күні бойы ақылға қонымды жұмыспен қамту; әр баланың өзін басты назарда сезінуіне мүмкіндік беретін "қуанышты кездесулер таңын" өткізу; тәрбиешінің қарым – қатынасының демократиялық стилі-үстінен емес, қасында, бірге, көзбе-көз; тәрбиешінің балалардың психологиялық-педагогикалық қолдау қағидаттарын сақтауы, ең бастысы: "бала әрқашан дұрыс. Кіші және орта мектепке дейінгі жастағы балалар өте эмоционалды. Эмоциялар оларда қатты көрінеді. Баланың белгілі бір тәжірибесінің себептерінің бірі-оның басқа адамдармен, ересектермен және балалармен қарым-қатынасы. Ересектер баламен қарым-қатынаста болған кезде, оның құқықтарын мойындайды және құрдастары онымен дос болғысы келсе, ол эмоционалды әл-ауқат, сенімділік, қауіпсіздік сезімін сезінеді.

Мектеп жасына дейінгі бала айналасындағы ересектер мен құрдастарын оң бағалау қажеттілігін сезініп, олармен қарым-қатынас жасауға, қабілеттерін ашуға тырысады.

Баланың құрдастар тобындағы орны, құрдастарымен қарым-қатынасының сипаты оның эмоционалды жағдайына және тұтастай алғанда психикалық дамуына айтарлықтай әсер етеді. Қарым-қатынас қиындықтарымен байланысты эмоционалды күйзеліс балалардың мінез-құлқының әртүрлі түрлеріне әкелуі мүмкін бірінші түрі-тез қозғалатын балаларға тән теңгерімсіз , импульсивті мінез-құлықтың екінші түрі қарым-қатынасқа тұрақты теріс көзқараспен сипатталады мінез-құлықтың үшінші түрі. Ұжымдағы эмоционалды-психологиялық климат-бұл топта басым эмоционалды көңіл-күй, балалар тобының жалпы психикалық жағдайы, оның тікелей компоненттері: жалпы эмоционалды атмосфера; басым көңіл-күй; балалардың белсенділік деңгейі. Қолайлы эмоционалды-психологиялық климаттың негізгі белгілері: балалардың күні бойы жақсы көңіл-күйі; құрдастар мен ересектерге деген ізгі ниет; балалардың қызықты іспен айналысу қабілеті; кедергісіз демалу немесе зейнетке шығу мүмкіндігі; ересектер тарапынан балаларға қысым мен айла-шарғы жасаудың болмауы; балалардың өз күндерін қалай жоспарлайтыны және балалардың әрқайсысы осы күні қызықты нәрсені жүзеге асыруға ниетті екендігі туралы хабардар болуы; эмоционалды қосылудың, өзара көмектің жоғары деңгейі, ұжымдық іс-шараларға қатысуға деген; балалардың құрдастар тобына жататындығына қанағаттануы.

Топта жағымды эмоционалды-психологиялық климатты қалыптастыру жолдары.

Әлеуметтік-психологиялық климат балалардың бірлескен іс-әрекетінің, олардың тұлғааралық өзара әрекеттесуінің нәтижесі болғандықтан, оны нығайту үшін мақсаттар қою және бірлескен қызметті ұйымдастыруға жағдай жасау , оларды бірлескен міндеттерді іске асыру барысы туралы хабардар ету, белсенділікті, бастаманы, шығармашылықты ынталандыру қажет;балаларды біріктіретін және олардың негізінде ортақ істерді ұйымдастыратын ортақ мүдделерді табу;топтың дәстүрлерін қалыптастыру; маңызды оқиғаларға ұжымдық эмпатия жағдайларын жасау, әр баланың тобын өмірге эмоционалды түрде енгізуге деген ұмтылыс;ұжымның өміріне жалпыадамзаттық құндылықтарды әкелу;ашықтықты, мейірімділікті, жағымсыз эмоцияларды босатудың сындарлы тәсілдерін ынталандыру; бір-біріне өз пікірін таңдамаңыз, бірақ әркімнің мүдделерін тыңдай отырып, ортақ, ымыралы шешімге келіңіз;топтағы балалардың көңіл-күйінің жайлылығын арттыру және балалар мен тәрбиеші арасындағы тұрақты - оң қарым-қатынасты сақтау үшін жағдайлар жасау;коммуникативтік мәдениетті, қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдыларын дамыту;топ балаларының эмпатикалық қабілеттерін, басқа адамдарды білу қабілеті мен қажеттілігін, оларға деген толерантты көзқарасты дамыту.

Көшерқызы Арай
Ақтөбе қаласы, МКҚК № 26 «Үміт» МДҰ

Тәрбиеші

«БІЛІМГЕ – ЖАҢАША КӨЗҚАРАС»

Білім беру жүйесі – елдің әлеуетін айқындап, болашағын кемел етуге зор ықпал ететін ең мықты құрал. Кез-келген саланың заман ағымына сәйкес, жаңарып, жаңғырып, дамудың, өркендеудің жолын таңдай білуі өте маңызды**.** Жаңа әдістерді пайдалану - бүгінгі күннің талабы. Жаңаша форматта оқыту, жаңартылған технологиялар жас ұрпақтың танымдық, білімділік дағдыларын арттыруға бағытталған. Осындай озық технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, рухани, азаматтық келбетінің қалыптасуына игі әсер ететіні сөзсіз. Еліміздегі білім беру саласы жаңа жүйеге көшіп жатыр.Ұлтымыздың болашағына тірек болар азаматтардың білім деңгейі жоғары, ой өрісі дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелеуді басты фактор ретінде қарастырып отыр. Ендеше жаңашыл, соңғы технологияны меңгерген, әдіс-тәсілдерді игеру жағы мықты орныққан тәрбиеші заманға сай тәрбиеленушіні оқытып, тәрбиелеп шығарады деп сенемін. Қазіргі таңда тәрбиешілерге қойылатын талаптардың бірі – оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін меңгеріп, іс-тәжірибесінде үнемі қолдану. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты тәрбиешілер алдында ұйымдастырылған оқу қызметін түрін, типін, әдіс-тәсілдерімен қатар тиімді оқытуды басты назарға алу керек екендігін үнемі естен шығармауымыз керек.Мемлекетіміздің білім беру үдерісінде енгізілген жаңартылған білім беру бағдарламасы –келешек ұрпаққтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шағармашыл ізденіс үстіндегі тәрбиешілердің қолында деп білемін. Өйткені, шығармашыл тәрбиеші - ол әрдайым жаңалық ашуға жақын, әрі өз кәсіби шеберлігінде тәрбиеленушінің дарындылығын ашуға назар аударады. Дарынды аша отырып, тәрбиеленішінің бойынан түрлі тәжірибелер арқылы ойын, сөйлеу мәнерін, жұмыс істеу дағдысын түбегейлі өзгертеді. Бүгінгі күні дамыған елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы тәрбиешіден басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер тәрбиешіге үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – тәрбиеші қолында. Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу күннен-күнге басты талапқа айналып, осы әдістерді жетілдіре түсу қажеттігі күшейіп келеді. Тәрбиешінің шеберлігі қандай жоғары болса да, тәрбиеші тәрбиеленушінің өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Тәрбиеленушіні тұлға ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады. Әр уақытта бала білімін алға қоюшы тәрбиеші үлкен көрсеткішке қол жеткізу жолында талмай талаптанып, шаршамай еңбектенеді. Тәрбиеленушілерді өсіретін ол білім. Сондықтан жаңаша білімді пайдалану бар амалдарды тиімді пайдалана білу сіз бен біздің қолымызда.

Маханова Гулшат Алкеновна
Ақтөбе қаласы, МКҚК № 26 «Үміт» МДҰ
Тәрбиеші

«МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ»

Бағдарламаның мақсаты: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мазмұнын жаңарту шеңберінде мектеп жасына дейінгі балалардың оқыту және тәрбиелеу үрдісін тиімді ұйымдастыруға қабілетті мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің кәсіби шеберлігін жетілдіру.

Бағдарламаның міндеттері:

1)Мектеп жасына дейінгі балаларды зияткерлік,әлеуметтік және тұлғалық дамытуда инновациялық технологиялар мен әдістерді қолданып,үлгілік оқу бағдарламасының білім беру салаларын кіріктіру бойынша білімдерін кеңейту;

2)Мектеп жасына дейінгі балалардың ұйымдастырылған оқу қызметінің білімдік,тәрбиелік және дамытушылық мақсатарының бірлігін қамтамасыз ету және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру бойынша білімдерін жетілдіру;

3) Мектепке дейінгі ұйымдарда мектеп жасына дейінгі балалардың әрекет нәтижелерін бақылаудың негізгі әдіс-тәсілдері мен тәрбие мен оқыту үрдісіне рефлекция жургізуді түсіну және қолдану білігін қалыптастыру;

4) Балалардың,оның ішінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың денсаулығын нығайту мен сақтауды қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық жағдайларды жасау жөніндегі білімін жетілдіру:

Күтілетін нәтижелері:

1)Мектеп жасына дейінгі балаларды зияткерлік,әлеуметтік және тұлғалық дамытуда инновациялық технологиялар мен әдістерді қолданып,үлгілік оқу бағдарламасының білім беру салаларын кіріктіру бойынша білімдері кеңейеді;
2)Мектеп жасына дейінгі балалардың ұйымдастырылған оқу қызметінің білімділік,тәрбиелік және дамытушылық мақсаттарының бірлігін қамтамасыз ету және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру бойынша білімі жетіледі;
Бағдарламаның негізгі идеялары балалардың бойында ерте жастан дамыту қажет негізгі дағдыларымен тығыз байланысты:
-Сыни ойлау;
-Проблемаларды шығармашылықпен шеше білу;
-Сыңарлы диалог немесе қарым-қатынас;
-Командада жұмыс істеу.
Бұл идеялар балалардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін,олардың психофизологиялық және жас ерекшеліктерін ескерумен тығыз байланысты және зияткерлік,әлуметтік және тұлғалық дамуына оң ықпал етуге бағдарланған.

Битенова Гульбара Кубашовна
Ақтөбе қаласы, МКҚК №26 «Үміт» МДҰ
Тәрбиеші

РАССКАЗЫВАНИЕ РУССКОЙ НАРОДНОЙ СКАЗКИ «ПОЧЕМУ ЗАЙЦЫ ЗИМОЙ БЕЛЫЕ ШУБКИ НОСЯТ»

Цели: Отвечать на вопросы по содержанию небольших текстов, сказок, рассказов, детских стихотворений и т.д.
Распознавать жанры по их особенностям (загадка, сказка, стихотворение
и т.д.). Высказывать отношение к поступкам героев (нравится/не нравится, по-тому что). Развитие навыков: делает самостоятельные выводы, давать полные, развернутые ответы на поставленные вопросы, обосновывать взаимосвязь и взаимозависимость перемен в природе.
Дети стоят в кругу. Педагог бросает мяч детям и просит изобразить животных: голос, походка, повадки.
Педагог загадывает детям загадки:
1 .Хвост пушистою дугой,
Вам знаком зверек такой?
Острозубый, темноглазый,
По деревьям любит лазать.
Строит он свой дом в дупле.
Чтоб зимою жить в тепле.
2. Хозяин лесной
Просыпается весной,
А зимой под вьюжный вой
Спит в избушке снеговой.
3. Кто зимой холодной
Бродит по лесу голодный?
После отгадывания загадок в результате обсуждения все при-
ходят к выводу, что тема занятия «Жизнь диких животных зимой».
Рассказывание русской народной сказки
зайцы зимой белые шубки носят».
После рассказывания и обсуждения сказки педагог задает *вопросы:*
1. Понравилась ли сказка? Чем понравилась?
2. Какими словами можно охарактеризовать Мороза?
3. Каким оказался Заяц в этой сказке?
4. Как спасался Заяц от лютого Мороза?
Словарная работа: одолеть, биться об заклад, ледяной ветер, лютовать.
Игра
Педагог предлагает рассмотреть иллюстрацию к сказке.
Какой эпизод сказки изображен на картинке?

Чем отличается Заяц из этой сказки от зайчиков из других рус-ских сказок?
Какой Заяц вам больше нравится? Почему?
Почему Мороз устал, а Заяц все еще оставался быстрым и лов-ким?
Далее педагог предлагает детям вспомнить особенности жан-ров малых литературных произведений: пословиц-поговорок, загадок, считалок.
Игра «Определи, где чьи следы». Зимой звери на снегу оставляют следы. Соедини следы с животными, объясни, почему ты так думаешь?
Повторить с детьми слова на трех языках: *(*жабайы аңдар, дикие животные, wild animals.)
Динамическая пауза
Вновь у нас физкультминутка,
Наклонились, ну-ка, ну-ка!
Распрямились, потянулись,
теперь назад прогнулись. Разминаем руки, плечи, Чтоб сидеть нам было легче, Чтоб писать, читать, считать И совсем не уставать. Голова устала тоже. Так давайте ей поможем! Вправо-влево, раз и два. Думай, думай, голова. Хоть зарядка коротка, Отдохнули мы слегка.
Задание № 2. Помоги домашним и диким животным найти дорогу домой.
Это задание можно предложить выполнить самостоятельно или в паре с другом.
Рефлексия.
– Диким животным зимой труднее выжить, чем домашним, потому что... .
– Загадки отличаются от пословиц и считалок тем, что... .
– Люди могут помогать животным в зимнее время тем, что... .
– Зайцы носят белые шубки, потому что... .
Педагог просит детей дать самооценку своей работе на занятии: если ребенок понял тему и способен применить знания и умения, он дорисовывает смайлику улыбку; если цель достигнута частично – прямой ротик; если цель не достигнута – грустный ротик.

Утесинова Айнагуль Тынышкалиевна
г.Актобе, ГККП ДО № 26 «Үміт»
Воспитатель

РАЗВИВАЮЩИЕ ИГРЫ ДЛЯ ДОШКОЛЬНИКОВ «РАЗВИВАЮЩИЕ ИГРЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА»

Развивающая игра – это специфическая, полноценная и **достаточно содержательная для детей деятельность**, имеющая свои побудительные мотивы и свои способы действий.

Развивающая игра – это весьма эффективное средство формирования таких качеств, как организованность, самоконтроль и т. д. Её правила регулируют поведение **детей**, ограничивают их импульсивность. Оценивая вместе с взрослым действия сверстников, отмечая их ошибки, ребёнок лучше усваивает правила **игры**, а после осознает и свои собственные ошибки. Тогда правила становятся как бы нормой поведения в группе, приносят новый социальный опыт. Выполняя их, дети завоевывают одобрение взрослого, признание и уважение сверстников.

В младшем **дошкольном возрасте** усвоение новых знаний в игре происходит успешнее, чем на учебных занятиях. Обучающая задача, поставленная в игровой форме, имеет ряд преимуществ, ведь в игре ребёнку понятна необходимость приобретения новых знаний и способов действия. Ребёнок, увлеченный замыслом **игры**, не замечает того, что он учиться, хотя при этом он то и дело сталкивается с затруднениями, которые требуют перестройки его представлений и познавательной деятельности. Если на занятии ребёнок выполняет задание взрослого, то в игре он решает свою собственную задачу.

Развивающая игра – это не любые действия с дидактическим материалом и неигровой приём на обязательном учебном занятии. Цель **игры** всегда имеет два аспекта:
1. Познавательный – это то, чему мы должны научить ребёнка, какие способы действия с предметами хотим ему передать;

2. Воспитательный – те способы сотрудничества, формы общения и отношения к другим людям, которые следует привить детям.

В обоих случаях цель **игры** должна формулироваться не как передача конкретных знаний, умений навыков, а как **развитие** определенных психических процессов или способностей ребёнка.

В **дошкольном возрасте развивающие игры** содержат разносторонние условия для формирования наиболее ценных качеств личности. Однако для достижения этого необходимо соблюдать определенную последовательность в подборе игр.

Игровой замысел является игровой ситуацией, в которую вводится ребёнок и которую ребёнок воспринимает как свою. Это достигается, если построение замысла **игры** опирается на конкретные потребности и склонности **детей**, а также особенности их опыта. Замысел **игры** осуществиться в игровых действиях, которые предлагаются ребёнку, чтобы игра состоялась. В одних играх требуется что-то найти, в других – выполнить определенные движения, в – третьих – обменяться предметами и т. д.

Игровые действия всегда включают в себя обучающую задачу, т. е. то, что является для каждого ребёнка важнейшим условием личного успеха в игре и его эмоциональной связи остальными участниками. Решение обучающей задачи требует от ребёнка активных умственных и волевых усилий, но оно же и даёт наибольшее удовлетворение.

Также побуждает ребёнка к игре игровой материал. Он имеет большое значение для обучения и **развития малыша**, а также для осуществления игрового замысла.

Важной особенностью **игры являются правила**, которые доводят до сознания **детей** её игровые действия и обучающую задачу. Правила бывают двух видов : правила действия и правила общения. Выполнение правил требует от ребёнка определенных усилий, ограничивают его спонтанную активность. Однако это и делает игру увлекательной, интересной и полезной для **развития ребёнка.**

Для того чтобы игра увлекала каждого ребёнка, взрослый должен **стать** её непосредственным участником. Своими действиями, эмоциональным общением с детьми взрослый вовлекает их в совместную деятельность, делает её важной и значимой для них. Совмещение взрослым двух разных ролей *(участника и организатора)* – важная отличительная особенность **развивающей игры**. Многие **игры учат детей действовать в** *«уме»*, мыслить, что раскрепощает воображение **детей, развивает** их творческие возможности и способности.

Подбор игр – дело серьёзное и ответственное. Игра должна давать ребёнку возможность применять на практике то, что ему уже известно, и побуждать к усвоению нового. При выборе **игры** нельзя ограничиваться только её предметным содержанием, нужен ещё и предварительный анализ характера **игры**. Главным условием нормального психического **развития** ребёнка являются доброжелательные и открытые отношения его со сверстниками и воспитателями, способность к сотрудничеству, совместной деятельности. Воспитатель должен ввести ребёнка в детский коллектив, научить его общаться и дружить, ведь от того, как сложатся отношения ребёнка с воспитателем и с другими детьми, зависят его настроение, хорошее самочувствие, а также успехи в познавательном личностном **развитии.**

Познавательные действия, направленные на решение обучающей задачи, должны предлагаться с учётом **возрастных возможностей детей** и не должны утомлять их. Рациональные приёмы познавательной деятельности, показанные ребёнку взрослым, увеличивают её эффективность не только в игре, но и на занятиях.

Младший **дошкольник** всегда стремиться к чему-то необычному, весёлому, поэтому положительные эмоции надёжно защищают малышей от умственных перегрузок, ведь то, что **развлекает**, никогда не утомляет. Радостные переживания приносят ребёнку **игры-забавы**, в которых полностью отсутствуют сухой дидактизм и назидательство.

Большинство **развивающих** игр непродолжительны по времени и просты по своей организации, поэтому их можно проводить в любое свободное время. Главный методический принцип в использовании игр – их многократное повторение, которое является необходимым условием **развивающего эффекта.** Систематически участвуя в той или иной игре, дети начинают понимать её содержание, лучше использовать условия, которые создает игра для освоения и применения нового опыта.

Очень важно правильно выбрать игру и хорошо её провести. Взрослый заранее должен подготовить необходимый игровой материал, понять психологические особенности **игры** и её воспитательное значение. Необходимо помнить, что во время **игры**, все её участники должны быть активными.

Дуйсенбаева Карлгаш Кенжегалиевна
г.Актобе, ГККП ДО № 26 «Үміт»

«НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ В НЕПОСРЕДСТВЕННО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ»

Одной из важнейших составляющих развития государства является нравственное воспитание детей и молодежи. Государственная политика в этой области ориентирована на обновление содержания и структуры воспитания на основе отечественных традиций и современного опыта, взаимодействии семьи и педагогических коллективов образовательных учреждений.

Воспитание детей и молодежи в современной обстановке происходит в условиях экономического и политического реформирования государства, которое вызвало социальное расслоение общества, снижение жизненного уровня большинства населения и другие негативные последствия, Вследствие этого разрушаются сложившиеся нравственно-этические нормы, возрастает конфликтность отношений в семье.

Чтобы избежать этого, необходимо с раннего детства воспитывать гуманизм по отношению ко всему живому, нравственные и этические качества.

Нравственное воспитание – одна из актуальных и сложнейших проблем, которая должна решаться сегодня всеми, кто имеет отношение к детям. То, что мы заложим в душу ребенка сейчас, проявится позднее, станет его и нашей жизнью.

В детстве усвоение нравственных норм происходит сравнительно легко. Чем младше ребенок, тем большее влияние можно оказать на его чувства и поведение.

Во время нравственного воспитания в детском саду дети усваивают установленные в обществе образцы поведения, которые в дальнейшем будут регулировать все его поступки. В дальнейшем ребенок будет всегда действовать по нравственным нормам, так как будет считать это необходимостью. При нравственном воспитании в детском саду важно, чтобы воспитатели установили гуманистические отношения между детьми, развили эмоциональную отзывчивость. Эмоции в жизни ребенка играют важную роль. Они помогают правильно реагировать на окружающую действительность и формировать к ней свое отношение. По мере роста ребенка его эмоциональный мир развивается, становится богаче и разнообразнее. Он учится управлять своими эмоциями, облекать его в форму, принятую в обществе, а также осознанно пользоваться своими чувствами. Параллельно с нравственным воспитанием ребенка формируется его эмоциональная среда. У малыша на конкретных примерах складывается понимание, что плохо, а что хорошо. У него формируется отношение к дружбе, жадности. Неумение выражать свои эмоции, понять чувства других людей приводит к формированию так называемой коммуникативной глухоты. Коммуникативная глухота может стать причиной конфликтов ребенка с другими детьми.

Нравственное воспитание в младшей группе. С переходом детей из ясельной в младшую группу их образ жизни во многом меняется. В их деятельности появляются рисование, ролевая игра, аппликация, лепка. Дети постепенно переходят от одиночных игр к простым формам совместной трудовой и игровой деятельности. Педагоги в этот возрастной период уже могут активно подключать детей к обязательной и систематической групповой деятельности. На занятиях они должны освоить новые правила, которые будут направлять их поведение. Все это будет способствовать формированию новых интересов, эмоциональных переживаний, потребностей. А это будет иметь немалое значение для нравственного развития. Нравственное воспитание в младшей группе должно быть направлено на формирование доброжелательных дружеских отношений с приветливым, вежливым обращением друг к другу, развитие у детей умения проявлять сочувствие и отзывчивость к своим сверстникам.Эти требования дети чаще всего быстро усваивают.Они обеспечивают развитие элементов дисциплинированности и коллективизма. Совместный образ жизни при нравственном воспитании в детском саду должен строиться на основе общих эмоциональных переживаний. Утренники, новогодние праздники, интересные игры и занятия сближают детей, укрепляют их дружеские контакты. Для формирования дружеских отношений со сверстниками педагог должен активно вовлекать детей в ситуации, которые требуют внимания, заботы, сочувствия. При таком воспитании дети постепенно приучатся проявлять заботу о товарищах самостоятельно, без помощи воспитателя. Игра при нравственном воспитании в младшей группе становится школой нравственного поведения. Воспитатели в игре с несложными сюжетами должны добиться положительного морального содержания реальных и игровых взаимоотношений детей друг с другом, как членов единого коллектива. Педагог должен научить детей проявлять добровольную уступчивость. Это нетрудно сделать при наличии большого количества однородных предметов и игрушек, которые рассчитаны на удовлетворение потребностей всех детей. При нравственном воспитании в детском саду очень важно приучать детей к элементарному сотрудничеству, к выполнению коллективных поручений.

Нравственное воспитание в подготовительной группе. В основе нравственного воспитания в подготовительной группе лежит разнообразная коллективная деятельность, в которой дети учатся уступать и договариваться друг с другом, оказывать взаимопомощь, согласовывать свои действия. В подготовительной группе воспитатель уже может гораздо шире использовать методы косвенного влияния на игру. Педагог уже может обогатить сюжет, установить правильные взаимоотношения. При выполнении общих поручений, при совместных дежурствах у детей формируется опыт коллективного сотрудничества. Воспитатель с помощью специальных педагогических приемов должен создать у ребенка соответствующие эмоциональные переживания и чувства. К примеру, воспитатель может привлечь детей к подготовке открытки заболевшему товарищу. Он должен эмоционально объяснить детям, как друг будет рад открытке, как ему хочется встретиться с детьми. При нравственном воспитании в подготовительной группе очень важно привить ребенку самостоятельность. При этом педагог должен быть ненавязчивым и очень осторожным. Тогда у детей будет возникать ощущение полной самостоятельности во время выбора линии поведения. Самостоятельность поможет сформировать эмоционально-положительный тонус ребенка в коллективе, уравновешенность его поведения, активность в отношениях со сверстниками. При своевременном развитии самостоятельности дошкольники уже проявляют заботу об окружающих, активную взаимопомощь, бережное отношение к вещам.

Для **реализации задач** нравственного воспитания дошкольников необходимо:
– обновление содержания образования, отбор наиболее интересного и доступного материала с опорой на опыт и чувства детей;
– последовательная ориентация на культуросообразность образования, призванного обеспечить формирование духовного мира ребенка;
– тесный контакт по данной проблеме с семьей, опора на ее традиции и опыт.

Решая задачи нравственного воспитания, каждый педагог строит свою работу в соответствии с особенностями детей на основе **принципов воспитания:**

- Принцип культуросообразности (воспитание основывается на общечеловеческих ценностях культуры).
- Принцип расширения связей ребенка с окружающим миром (обогащения общения детей с окружающим социумом и природой, проникновение в мир других людей).
- Принцип опоры на эмоционально-чувственную сферу ребенка (создание условий для возникновения эмоциональных реакций и развития эмоций через сопереживание и прогнозирование развития ситуаций).
- Принцип дифференцированного подхода к каждому ребенку, максимальный учет его психологических возможностей, способностей и интересов.
- Развивающий характер обучения, основанный на детской активности.
- Непрерывность и преемственность педагогического процесса.

При подготовке материалов нужно учитывать требования современной педагогики, которая часто ставит детей в условия выбора, когда они учатся решать этические задачи и проблемы в процессе обсуждения и самостоятельного поиска решения. Практика показывает, что самостоятельно принятые детьми правила выполняются наиболее добросовестно.

В нравственном воспитании дошкольников можно использовать такие формы работы, как интервью с родителями, рисунки и письма благодарности, адресованные взрослым. Постоянный диалог со взрослыми, подкрепленный творческими заданиями и высокими примерами из жизни, обязательно поможет детям стать счастливее и мудрее.

Садикова Зайда Ташболатовна
г.Актобе, ГККП ДО № 26 «Үміт»
Воспитатель

«БАЛАБАҚШАДАҒЫ ДЕНСАУЛЫҚТЫ САҚТАУ ФОРМАЛАРЫ»

«Дені саудың-жаны сау», демекші баланың денсаулығын сақтау және нығайту,дене жаттығуларын жасауға қызығушылықтарын арттыру, қимылдық іскерліктерін жақсарту балабақша қызметкерлерінің алдында тұрған үлкен міндет.Оқу-тәрбие жұмыстарын заман талабына сай жүргізу, баланың денсаулығын сақтау мен нығайту мәселелерін тиімді шешу медициналық және педагогикалық қызметкерлердің бірлескен нәтижелі еңбектеріне байланысты.Осындай мәселені шешу барысында менің анықтағаным,баланың денсаулығын нығайтуда және аурудың алдын-алуда тек қана баланың қимыл белсенділіктерін көтеру аздық етеді,сонымен қатар шынықтыру шараларын жүйелі өткізу керек.Ол үшін мен дәстүрлі жұмыстарға дәстүрден тыс жұмыс түрлерін қолданамын. Мысалы: жалаң аяқ жүру табан мен буындарды бекіту әдісі болып табылғандықтан,барлық жаттығуларды жалаңаяқ ұйымдастырған өте ұтымды болады.

Баланың күн тәртібіндегі ертеңгілік жаттығулардың әртүрлі формаларын
-тыныс алу жаттығулары
-жалпақтабандылықтың алдын-алу жаттығулары
-сымбатты түзету жаттығулары
-созылу жаттығулары
-йога жаттығулары
-көзге арналған жаттығуларды қолданамын. Ал таңертеңгі жаттығуларды жасап біткеннен кейін тыныс алу жаттығуларын,кей кездері балаларды тұзды жолмен жүргізу шараларын орындатамын.

Баланың дені сау,салмақты,дене дамуы мықты,тәбеті жақсы,ұйқысы толыққанды болып өсуі үшін күн тәртібін қатаң сақтау қажеттігін анықтадым.Бұл балаға балалық шақтан бастап ағзасын кез-келген ауруға қарсы тұруына маңызды. Себебі ағзада барлық өмірлік әрекеттер белгілі бір тәртіппен жүріп отырады. Баланың жүрегі ырғақты жұмыс жасайды,жиырылуы-босауы,тыныс алу,дем алумен –дем шығару кезектеседі,асқазандағы аста белгілі уақытта қорытылып отырады.Жалпы табиғатта барлық жағдайлар белгілі реттілікпен жүреді:жыл мезгілдерінің ,күн мен түн ауысуы.Міне,сондықтан балабақшамызда күн тәртібінің сақталуына қатаң көңіл бөлінеді. Шынықтыру-сауықтырудыңда тәртібі болған жағдайда ғана баланың ағзасына тиімді болады. Мектепке дейінгі кезең-бала ағзасының өте қарқынды дамитын кезеңі екенін білеміз.Яғни осы жас шамадағы баланың ағзасының барлық жүйке жүйелері мен дене мүшелерінің,жүйкелік психикалық дамуы қалыптаса түскен кезі.

Тамақтану – баланың физиологиялық және психологиялық өсу үдерісінің қалыпты, дұрыс өтуін қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі.Тамақ сапасының төмендеуі бала ағзасының қорғау-бейімдеу механизмінің деңгейінің төмендеуіне әкеліп соғады және аллергиялық әрекеттің өсуіне мүмкіндік туғызады, сондай-ақ асқорыту ағзасының ауруына себепші болады. Сондықтан да біздің балабақшада тамақ сапасына ерекше көңіл бөлінеді. Балабақша ас мәзірінде дәрумендерге бай тағамдар беріледі.Күннің II жартысында жеміс-жидектер,шырындар,әртүрлі шөптерден жасалған фито-шәйлар беріліп отырады. Жылдың барлық мезгілдерінде балалардың денсаулығына рацианалды тамақтануына ерекше көңіл болінуде. Дені сау баламен шынықтыруды жүйелі жүргізу,оның теріс эмоциясын (үрей,жылау,мазасыздық) тудырмайтындай және біртіндеп үдетіп,ұзартылып, медбикемен бірлесе отырып қатаң қадағалауда ұстаймыз.

Оқу-тәрбие үрдісін бала денсаулығына жүктеме болмайтындай,керісінше оны нығайтуға көмектесетіндей етіп ұйымдастыру керек. Шаршаудың алдын-алу үшін барлық балаларға ұйымдастырылған оқу қызметі барысында балалардың жас ерекшеліктеріне сай сергіту сәттерін,тыныс алу,саусақ жаттығуларын жасатып отырамын.Балабақшаның күн тәртібіндегі серуен кезіндегі балаларымның жас ерекшелігіне сәйкес қимылды ойындар ойнатамын. Ойын барысында спорттық ойындардың элементтерін қолданамын.Табиғат үнінің,классикалық баяу әуендерді қосу арқылы балалармен релаксация сәтін өткіземін. **«Дені сау болса – дәулет сол»** демекші балдырған балаларымыздың дендері сау,дене бұлшық еттері қалыптасқан,батыл болып өсуіне ата-аналармен бірлесе отырып жұмыс жүргізілсе баланың қызығушылығы артады. Осы бағытта балабақша Елбасымыздың айтқандай «Шынықсаң шымыр боласың» насихат сөзіне сүйене отырып:
-Эстафеталық ойындар
-Әр түрлі кеңестер
-Практикалық тәжиірбе
-Дамытушы жаттығулар
-Психожаттығулар тиімді және жоғары деңгейде өтті.
Балабақшада емдік – сауықтыру жұмыстары әртүрлі шаралар арқылы өткізіледі:
-фитотерапия
-кислород коктейлдер
-нүкте массажы
-табиғи факторлармен шынықтыру.
Балабақшада баланың денсаулығын нығайтуға барлық жағдай жасалынған.

Байқап отырғанымыздай, бүгінгі таңда педагогтар мен тәрбиешілерде тәрбиенің тәсілдері мен әдістері,сондай-ақ бүкіл тәрбие бағдарламаларын саралауың, оған белгілі бір жаңалықтар енгізудің мүмкіндіктері мол. Қазақстанда білім жүйесінің түрі ұлттық, мазмұны интернационалдық жаңа үлгісі жасалып, өмірде қолдануда. Жаңа талғам-талаптарды ескере отырып, бала тәрбиесінің бүкіл көп қыртысты жүйесі жасақталуда.

«10 жылдығын ойлаған тал өсіреді, 100 жылдығын ойлаған бала өсіреді»- деп, ертеде шығыс ғұламалары айтқандай, осындай жұмыстардың жүйелі жүргізілуінің барысында жасөспірімдердің денсаулығы жан-жақты дамыған, салауатты өмірді насихаттаушы,ән ұранымызды шырқатып, көк байрақты желбіретететін салауатты өмір салтына лайық,талабы мен жүрегінде оты бар балалардың үмітіне дәнекер болып жатсақ қана, Егеменді еліміздің ертеңі болар жас ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Бекеева Жанар Бауыржановна
Ақтөбе қаласы, МКҚК №26 «Үміт» МДҰ
Дене шынықтыру нұсқаушысы

«ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ В ИГРЕ»

Дошкольное детство – короткий, но важный период становления личности. В эти годы ребенок приобретает первоначальные знания об окружающей жизни, у него начинает формироваться определенное отношение к людям, к труду, вырабатываются навыки и привычки правильного поведения, складывается характер.

Основной вид деятельности детей дошкольного возраста – игра, в процессе которой развиваются духовные и физические силы ребенка: его внимание, память, воображение, дисциплинированность, ловкость и.т.д. Кроме того, игра – это своеобразный, свойственный дошкольному возрасту способ усвоения общественного опыта.

В игре формируются все стороны личности ребенка, происходят значительные изменения в его психике, подготавливающие переход к новой, более высокой стадии развития.Особое место занимают игры, которые создаются самими детьми, - их называют творческими или сюжетно - ролевыми. В этих играх дошкольники воспроизводят в ролях все то, что они видят вокруг себя в жизни и деятельности, взрослых. Творческая игра наиболее полно формирует личность ребенка, поэтому является важным средством воспитания.

Игра – самостоятельная деятельность, в которой дети впервые вступают в общение со сверстниками. Их объединяет единая цель, совместные усилия к ее достижению, общие интересы и переживания. Дети сами выбирают игру, сами организуют ее.

Творческая коллективная игра является школой воспитания чувств дошкольников. Нравственные качества, сформированные в игре, влияют на поведение ребенка в жизни, в то же время навыки, сложившиеся в процессе повседневного общения детей друг с другом и со взрослыми, получают дальнейшее развитие в игре. Игра – важное средство умственного воспитания ребенка. Знания, полученные в детском саду и дома, находят в игре практическое применение и развитие. Воспроизводя различные события жизни, эпизоды из сказок и рассказов, ребенок размышляет над тем, что видел, о чем ему читали и говорили; смысл многих явлений, их значение становится для него более понятным.

Интересные игры создают бодрое, радостное настроение, делают жизнь детей полной, удовлетворяют их потребность в активной деятельности. Даже в хороших условиях, при полноценном питании ребенок будет плохо развиваться, станет вялым, если он лишен увлекательной игры. В игре все стороны детской личности формируются в единстве и взаимодействии. Организовать дружный коллектив, воспитать у детей товарищеские чувства, организаторские умения можно только в том случае, если удается увлечь их играми, отражающими труд взрослых, их благородные поступки, взаимоотношения.

Большинство игр отражает труд взрослых: дети подражают домашним делам мамы и бабушки, работе воспитателя, врача, учителя, шофера, летчика, космонавта и.т.д. Следовательно, в играх воспитывается уважение ко всякому труду, полезному для общества, утверждается стремление самим принимать в нем участие. Игра и труд часто естественно объединяются. Нередко можно наблюдать, как долго и увлеченно дети мастерят, готовясь к игре уже в определенном образе. Игра тесно связана с художественным творчеством дошкольников – рисованием, лепкой, конструированием и.т.п. Несмотря на различные средства отражения впечатлений в жизни, мыслей, чувств, эти виды тетской деятельности имеют много общего: можно увидеть одни и те же темы в игре и в рисунке; по ходу игрового сюжета дети нередко поют, пляшут, вспоминают знакомые стихи.

Таким образом, творческая игра как важное средство всестороннего развития детей связана со всеми видами их деятельности. Этим определяется ее место в педагогическом процессе детского сада.Основной путь воспитание в игре – влияние на ее содержание, т.е. на выбор темы, развитие сюжета, распределение ролей и на реализацию игровых образов.Тема игры – это то явление жизни, которое будет изображаться: семья, детский сад, школа, путешествия, праздники. Одна и та же тема включает в себя различные эпизоды в зависимости от интересов детей и развития фантазии. Таким образом, по одной теме могут создаваться различные сюжеты.

Игра с куклами в дочки- матери существовала во все времена. Это естественно: семья дает ребенку первые впечатления об окружающей жизни, родители – самые близкие, любимые люди, которым, прежде всего, хочется подражать. Наблюдая поведение ребенка в игре, можно судить о взаимоотношениях взрослых в семье, об их обращении с детьми. Эти игры помогают воспитывать у детей уважения к родителям, к старшим, желание заботиться о малышах. Подавливающее большинство игр посвящено изображению труда людей разных профессий. Во всех детских садах ребята возят грузовики, путешествуют в поездах, на кораблях,

летают на самолетах. Таким образом, через игру закрепляется и углубляется интерес детей к разным профессиям, воспитывается уважение к труду.Организация игрового коллектива и становление в этом коллективе личности каждого ребенка – один из важнейших и очень сложных вопросов педагогики детского возраста. Сложность это вызвана двойственным характером переживаний и взаимоотношений играющих. С увлечением выполняя свою роль, ребенок не утрачивает чувства реальности, помнит, что на самом деле он не матрос, и капитан – это только его товарищ. Задача педагога – воспитывать детей на лучших примерах из жизни и деятельности людей, способствующих формированию положительных чувств и побуждений.

Успех руководства игровой деятельностью в значительной степени зависит от того, удается ли связать ее с трудовой активностью детей. Стремление ребенка к самостоятельности проявляется и в том, что он никогда не довольствуется готовыми игрушками, как бы хороши они и были.

Для воспитания детей в игре очень важны также подбор готовых игрушек, обдуманный способ их использования и хранения. Для творческой игре, прежде всего, необходимы игрушки, передающие образ человека, животного, изображающие различные предметы, машины. Игрушка часто побуждает к игре, помогает осуществить задуманное, вызывает у ребенка добрые чувства.Игра всегда может оказаться неожиданной для педагога. Поэтому, кроме ориентировочного плана, педагогу рекомендуется вести ежедневный учет своих достижений, трудностей, недостатков и планировать работу на каждый следующий день.

Таким образом, игре принадлежит большая роль в жизни и развитии детей. В игровой деятельности формируется многие положительные качества ребенка, интерес и готовность к предстоящему учению, развиваются его познавательные способности.

Воспитание дружеских взаимоотношений в коллективной строительной игре. Умение совместно действовать служит основой для воспитания дружеских взаимоотношений детей. В коллективной строительной игре формируются навыки, необходимые для дальнейшей самостоятельной деятельности, складываются дружеские взаимоотношения, которые облегчают подготовку детей к обучению, к активному общению в условиях школы, закрепляются и совершенствуются умения, приобретенные на занятиях по конструированию. Процесс воспитания дружеских взаимоотношений в строительной игре осуществляется на протяжении всего дошкольного детства. Обязанность педагога – воспитать детей целеустремленными, добивающимися намеченной цели в любом виде деятельности. Для этого он должен расширять и углублять их представления о разных профессиях, показывать их взаимосвязь, а также согласованность действий взрослых в труде; он должен организовывать коллективные трудовые поручения с отдаленными целями, учить детей обдумывать и обсуждать планы, а затем и результаты своей работы. Большое значение для воспитания целеустремленности детей имеют длительные коллективные игры, например, «Строительство», «Больница», «Путешествие», «Космонавты» и др.

Организаторские умения, необходимые для создания условий игры, усваиваются легко даже детьми младшего возраста. Гораздо сложнее и длительнее идет процесс усвоения детьми организаторских умений, состоящих в том, чтобы самостоятельно и справедливо разрешать спорные вопросы, с уважением относиться к мнению товарищей, считаться с ними, уметь требовать и уметь подчиняться требованию товарищей.Овладение организаторскими умениями, естественно, зависит и от темперамента детей. Застенчивые, медлительные дети любят постоянство в делах: длительное время играть в одной роли, с одним составом детей; в новых условиях они затормаживаются, в начале теряются; но с организацией игр небольшими группами справляются хорошо.

Процесс овладения организаторскими умениями связан с усвоением детьми норм поведения, мотивы которого не всегда сразу можно заметить и понять, а тем более дать ему правильное направление. Поэтому роль воспитателя в играх, основанных на самостоятельности детей, особенно велика.

Прочность усвоенных детьми умений и формирующееся у них сознательное отношение к организаторскими функциями служит хорошей предпосылкой для успешного обучения в школе, для подготовки активных, инициативных и энергичных строителей общества.

Курманова Динара Булатовна
г.Актобе, ГККП ДО № 26 «Үміт»
Воспитатель

МЕКТЕПКЕ ТҮСУШІ БАЛАҒА ЖАЛПЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МІНЕЗДЕМЕ

Ерте мектепке дейінгі жас интенсивті психикалық дамудың этапы болып табылады. Дәл осы жаста психофизиологиялық функциялардан бастап, жаңа қиын тұлғалық қалыптасуға дейін, барлылд сферада прогрессивті өзгерістер байқалады.

Түйсік сферасында сезімдердің барлық түрлерінің табалдырығы төмендейді. Қабылдаудың дифференцияциялануы жоғарылайды. Ерте мектепке дейінгі жаста қабылдау дамуында маңызды рольді заттай кейіпті қолданудан сенсорлы кезеңге өту болып табылады. 6 жаста қоғамдық объектке қабылдаудың нақты таңдаулығы дамиды.

Аса зейін бөлу күйі ішкі ортада бағытталуға, оған эмоционалдық қарым-қатынасқа байланысты және де осы дамуды қамтамасыз ететін ішкі әсер ерекшеліктері жасқа байланысты өзгереді. Зейіннің тұрақтылығының дамуын балаларға жүргізілген зерттеулерден байқауға болады, онда балалар суреттерді қарап, оның мазмұнын түсіндіріп, әңгіме тыңдауы қажет. Балалар саналы түрде зейінін басқарып, бағыттап және нақты бір көріністе ұстап тұра алады. Осы мақсат үшін ерте мектепке дейінгі жастағы бала ересектерден алған нақты әдісін қолданады. Осылайша, 6-7 жасқа таман осы зейіннің, ырықты зейіннің мүмкіндіктері өте жоғары.

Бұл жерде «зейінді уайымдауда универсалды құрал» болып табылатын сөйлеудің маңызы зор. Сөйлеу алдын-ала берілген тапсырмаға маңызды пәндерді бөліп, орын алар әрекетті еске алып, зейінді ұйымдастырады. Мектепке дейінгі кезеңде маңызды болып, ырықсыз зейін табылады. Тіптен, ерте мектеп жасына дейінгі балаларға зейінін бір нәрсеге бөлу қиынға соғады. Ал оларға қызықты ойын процесінде зейін тұрақты болуы мүмкін.

Осыған ұқсас жас заңдылықтары ес процесінің дамуында да байқалады. Ерте мектепке дейінгі жаста ес ырықсыз. Бала өзінің қызыққан нәрсесін ғана есінде сақтайды. Осылайша, жатталған материалдың көлемі заттарға немесе құбылыстарға эмоционалдық қатынаспен анықталады. Кіші және орта мектепке дейінгі жаспен 6-7 жасар балаларды салыстырғанда, соңғыларында да ырықсыз есте сақтаудың ролі төмендеп, есте сақтау тұрақтылығы күшейді. «ерте мектепке дейінгі жаста бала алған әсері көп уақыттан кейін, қайта жаңғырта алады».

Ерте мектепке дейінгі жастың маңызды табыстарының бірі болып, ырықты еске сақтаудың дамуы табылады. Бұл есте сақтаудың кейбір формаларын 4-5 жасар балалардан байқауға болады, алайда ол 6-7 жаста ғана толықтай дамиды. Көбіне, бұған ойын көмектеседі, яғни ойында есте сақтау мен уақытылы қайта жаңғырту қабілеті табысқа жетудің бір шарты болады. Бұл жастың маңызды ерекшелігі болып, 6-7 жастағы балада қандай да бір материалды есте сақтау мақсаты тұруы мүмкін, яғни бала есте сақтау үшін қайталау, материалды маңызы бойынша байланыстыру секілді түрлі әдістерді қолданады.

Осылайша, 6-7 жасқа дейін ес құрылымы түрлі өзгерістерге тап болады. Орын алып жатырған әрекетке тікелей байланысы жоқ ырықсыз ес, өнімсіз болғанымен, осы жаста ол басты болып келеді.

Ырықты және ырықсыз естің осындай қатынасы қиял процесінде де байқалады. Оның қарқынды дамуында ойынның маңызы зор. Оның қажетті шарты болып, орын алмастыру заттары мен орын алмастыру әрекеттерінің бар болуы табылады. Ерте мектепке дейінгі жаста орын алмастыру символық болып, бірте-бірте қиялдағы заттармен әрекетке ауысады. Қиялдың қалыптасуы баланың сөйлеуінің дамуына тәуелді. «осы жаста қиял баланың қоршаған ортамен әрекет ету мүмкіндіктерін кеңейтіп, оны меңгеруге көмектесіп, ой мен бірге шынайыны тану құралы болып келеді».

6-7 жастағы баланың кеңістікті қабылдауы жоғарғы деңгейге жетеді. Осы жастағы балаларға кеңістіктік жағдайларға анализ жасау әрекеті тән. Нәтижелер ең жақсы болмағанымен, балалардың анализ жасау әрекеті тек кеңістіктегі денелерді емес, олардың өзара орналасуына да көңіл аударуын көрсетеді.

«Қабылдаудың дамуы ой процесінің қалыптасуымен сипатталады, бұл жаста оның қалыптасуы ырықты деңгейді қабылдауды талдау мүмкіндіктерімен байланысты ».Бұл мүмкіндіктер жаңа ой әрекетін меңгеруге байланысты 6 жасқа таман жоғалады. Жаңа ой әрекеттерінің қалыптасуы бала даму және оқу процесі барысында меңгеретін белгілі бір әрекеттерге байланысты. Мектепке дейінгі жас кейіптік ойлау формаларының дамуына жақсы мүмкіндік туғызады.

4-6 жас аралығында дағды мен үйренудің дамуы жүреді. Ол баланың ішкі ортаны танып, заттардың қасиетін талдауға және өзгеріс енгізу мақсатында әсер етуге мүмкіндік береді. Ақыл-ой дамуының осы деңгейі яғни, көрнекі - әрекеттік ойлау дайындық болып келеді. Ол қоршаған орта туралы мәлімет жинап, қабылдау мен түсініктің негізі қалыптасуына көмектеседі. Көрнекі-әрекеттік ойлау процесі барысында ойлаудың күрделі формасы көрнекі-образдық ойлау қалыптаса бастайды. Оны проблемалы жағдайда баланың практикалық әрекеттерді қолданбай, қабылдау деңгейінде шешуінен көруге болады. Ереже мен норманы ұстанушы деп бала ересекті есептейді, алайда кейбір жағдайларда бұл рольде баланың өзі тұруы мүмкін. Осылайша қабылданған нормаларды сақтауда оның белсенділігі жоғалады. .

Жоғарғы мектепке дейінгі жастағы бала моральдық құндылықтарды бағалап, мінез-құлыққа көңіл аударып, ересектердің берген бағасын Е.В,Субботскийдің айтуы бойынша мінез-құлықты интериоризациялау күшіне сай, бала бұл ережелер бұзылса ересек болмаған кезде де уайыдайды. 6 жасар балалар өздерінің мінез-құлықтарының ерекшкліктерін түсініп, ал жалпы қалыптасқан нормаларды игеру деңейі бойынша оларды қоршаған адамдар мен өзін бағалау үшін қолданады..

Өзіндік баға берудің негізгісі болып, өзге балалармен салыстыра білу қабілеті табылады. 6 жастарға дифференцияланбаған өзін-өзі аса жоғары бағалау тән, 7 жасқа қарай ол дифференцияланып, аз ғана төмендейді. өзге құрдастарымен өзін салыстыра бастайды. өзін-өзі басқару дифференцияланбағандықтан бағалау шектелуі тиіс. Кері жағдайда олар өз-өзін төмен бағалап, күшіне сенімсіздік, оқуға деген ынтасы төмендейді.

6-7 жасар баланың психикалық дамуын жалпылай отыра, бұл жастағы балалар ақыл деңгейінің жоғарылығымен, жалпылай ойлауымен, еске сақтау қабілетінің маңыздылығымен ерекшеліктерін ескерген жөн.

Осы кезеңде белгілі мөлшерде дағды мен білім қалыптасып, интенсивті түрде естің, ойлаудың, қиялдың ырықсыз түрі дамид, осы процестерге сүйене отыра баланы тыңдауға, еске сақтауға, анализ жасауға итермелеугеболады. Жоғарғы мектеп жасына дейінгі бала өзінің әрекетін құрдастарымен, топтық ойын немесе өнімді әрекеттердің өатысушыларымен талқылап, қоғамда қалыптасқан тәртіпке сай ретке келтіре алады.

Оның өзіндік мінез-құлық ішкі әрекеттер жоспарына, қалыптасқан түрткі мен қызығушылықтар сферасына, мүмкіндіктері мен өзінің әрекеттеріне баға беру қабілетіне байланысты. .

Әдебиеттер тізімі

1. Мухина В.С Что такое готовность к учению. М., 1987, 248-252 б.
2. Дьяченко О.М. Лаврентьева Т.В Психическое развитие дошкольников. М., 1984, 112-121 б.
3. Эльконин Д.Б Детская психология. М., 1960, 293-296б.
4. Сохин Ф.А Подготока детей к школе в д/с. М., 1992, 39-44б.
5. Худик В.А Психологическая диагностика детского развития: методы исследования . М., 1992, 96-114б.
6. Запорожец А.В Подготовка детей к школе. М., 1980, 89-90б.
7. Немов Р.С Психология. М., 2005, 56-64 б.
8. Кузнецова А., Алиева А., Заушинская А. Подготовка детей к обучению в школе. М., 1989, 215-217б.

Өтесінова Бану Хасанқызы
Ақтөбе қаласы, «Сан-Бобек» ЖШС балабақша психолог

ОЗНАКОМЛЕНИЕ С НАЦИОНАЛЬНЫМИ ПРЕДМЕТАМИ БЫТА КАЗАХСКОГО НАРОДА

Цели урока: познакомить учащихся с наследием художественной обработки дерева, привить любовь к данному традиционному художественному ремеслу, обучить практическим навыкам резьбы по дереву, умению создавать собственные творческие композиции в традициях национального художественного промысла**.**

Задачи обучающие: ознакомить учащихся с видами декоративно-прикладного искусства, орнаментами и их использованием в быту; повысить интерес к национальной культуре, как системе общечеловеческих ценностей; формировать умения и навыки при решении творческих заданий.

Воспитывающие: воспитать высокую коммуникативную культуру, внимание и уважение к людям, привить любовь к художественному ремеслу.

Ход урока по предмету художественный труд 8 класс

У каждого народа есть свои обычаи и традиции. Обычаи, традиции и обряды казахов формировались на протяжении нескольких столетий. На казахские традиции и обычаи оказали влияние и кочевой образ жизни и мусульманская религия. В настоящее время возродился интерес к прошлому у молодого поколения. И это естественно, ведь люди должны знать историю того места, где они живут, помнить и передавать обычаи, традиции и обряды будущим поколениям. Время неумолимо бежит, и каждый прожитый день становится частичкой истории. И чем дольше, тем меньше у нас возможности узнать о прошлом наших предков. Поэтому сохранение, изучение культурного наследия, традиций и обычаев казахского народа является одной из актуальных задач.

Знать свою культуру - значит знать и понимать весь мир.Поэтому каждый человек, несомненно, должен знать свои истоки, обычаи и традиции, обряды и верования своего народа. Только тогда он является полноценной личностью.

На протяжении длительной истории жители степных просторов, казахи, выработали своеобразные обычаи и традиции, правила, нормы и принципы поведения человека. Нелегкая жизнь степняков ставила жестокие требования. Люди должны были быть не только физически крепкими, выносливыми, но и иметь соответствующую психическую закалку, помогающую переносить трудности кочевого образа жизни. Кочевники занимались охотой, пасли скот. Мужчина был и воином и пастухом и главой семьи.

Одной из ведущих традиций у казахов является знание своей родословной, своего генеалогического древа, что всегда было характерно для кочевников в их стремлении продолжать род, развивать обычаи и традиции своей общины. Во многих семьях хранились реликвии, которые передавались из поколения в поколение, от отца к сыну и т.д. Таким образом, ребенку с детства внушалось почитание и уважение к своим предкам и своему роду.

Особенности национального жилища и предметов быта.

Юрта

Юрта приспособлена к кочевому образу жизни. В юрте имеется четкое разграничение мест, предназначенных для разных представителей рода, членов семьи, гостей. Например, место хозяина дома, согласно традициям ближе к выходу, в левой стороне юрты. Почетное место - тер, находящееся в самом отдаленном месте жилища, напротив входа, предназначалось для старейшин рода, гостей. Слева от него находилась семейная (женская) половина хозяев юрты - сол жақ. Правая часть - оң жақ считалась мужской или гостевой, а также отводилась взрослым детям. В центре юрты находился очаг - священное место для огня. Огонь поддерживался постоянно, на ночь тлеющие угли закапывали в золу, а утром разжигали их. При отделении старших сыновей им давали отдельную юрту и огонь от большой отцовской родовой юрты - үлкен үй. Также выделяли сыновьям часть скота - енши (приданое).

Юрта отличалась нарядным убранством. Деревянные основы украшались костяной инкрустацией, внутри расстилались и развешивались многоцветные ковры, ткани, дорожки, за тором устанавливали сундуки и тюки. По обеим его сторонам вывешивали адалбакан, предназначенный для головных уборов и верхней одежды.

Декоративно-прикладное искусство

Казахи издревле сохранили свою самобытность. Широко известны их достижения в декоративно-прикладном, ювелирном искусстве, чеканке, керамике.

Домашние промыслы и художественные ремесла казахского народа зародились в глубокой древности. Из домашних ремёсел у казахов были распространены выделка кож, изготовление ковров, тканей, тесьмы и других изделий. Искусные мастера изготавливали сбрую, кнут (камча) , седло (ер).

Из многих распространенных украшений бытуют в настоящее время серьги (сырга), кольца (жузук), браслеты (блезык) из серебра и различных светлых металлов с нанесением узоров из национального орнамента.

Предметы быта кочевников-скотоводов: седло, конская сбруя, изделия из дерева, кости и металла - богато украшались орнаментом. Национальные черты сохраняются и в интерьере. Это наличие сундуков, ковров, дорожек, низких круглых столиков для чая (доңгелек үстел).

Мастера изготавливали различные предметы: саба из кожи - для хранения кумыса, чашки, черпалки, ковши, күбі (деревянная посуда для сбивания сливочного масла), пиалы, таба (чаша из дерева для теста)

Шара — чаша для кумыса. В некоторых местах ее называют тегене. Перед тем как подать кумыс к дастархану, его переливают из саба в шара, куда вмешается 10-15 литров напитка.

Ожау — черпак с длинной ручкой, делают из цельного куска дерева и украшают узорами, это неотъемлемое дополнение к шара. На ручке такого черпака для удобства выпиливают выемку. Ожау бывают как одинарными, так и двойными.

Табак — это плоское блюдо для подачи мяса. Для его изготовления высушенный дуб или березу кипятят в воде, затем выстругивают такие блюда разных размеров.

Торсыки — кожаные сосуды, использовавшиеся для перевозки кумыса в пути вместимостью до 4-5 литров. Они отличались разнообразием форм: круглые, трапецевидные, в форме рога.

Күбі — деревянный сосуд для взбивания кумыса, айрана, шубата и заквашенного коже. Имеет форму усеченного конуса с узкой верхней частью, накрытой изящной крышкой.

В домашнем производстве сохраняют своё значение обработка шерсти, производство войлока (кииз), изготовление ковров, дорожек из крашеных ниток (алаша), в некоторых хозяйствах домашнее ткачество, пошив одежды и головных уборов, вязание из козьего пуха шалей и носков. Мастера по дереву, изготавливают домашнюю утварь: сундук, кебеже, асадал, чашки, большие чаши и музыкальные инструменты: домбру, кобыз, шертер и др. Ювелиры изготовливают различные украшения: серьги, браслеты, кулоны, подвески, талисманы, украшения для женской одежды, кос. Народные умельцы вносят заметный вклад в развитие ремесел, осваивая и развивая различные технологические методы.

Для украшения изделия применяют орнамент, сначала делается образец на бумаге. При создании орнамента необходимо знать, что особую красоту ему придают краски. Орнаментальное искусство в наши дни развивается благодаря творческому поиску народных мастеров, наполняется новым содержанием, преобразуется в новые виды и жанры. Мастера декоративно-прикладного искусства берут элементы орнамента у природы. Орнамент в произведениях современного декоративно- прикладного искусства отличается изяществом формы, насыщенностью цвета, обобщенностью.

1. **В чем особенности декоративно-прикладного искусства казахского народа?**
2. **Какими видами ремесел занимались мужчины?**
3. **Какие предметы они изготавливали?**

4. **Какие произведения народных умельцев есть в вашем доме?**

Боровец Николай Степанович
КГУ СШ № 3 г. Актобе – Учитель Художественного труда

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ КАЗАХСТАНА

Аннотация

Казахстанский архитектурный дизайн в настоящее время требует к себе большого внимания, актуальными являются поиски путей формирования нового в архитектуре республики и продолжения сохранения национальных традиций. Орнаменты в художественно-эстетическом оформлении архитектурных сооружений являются средством выражения отношения эпохи к окружающему миру.

*Ключевые слова:*орнамент, европейские традиции, азиатский колорит**,** композиционные решения, (предмет - Художественный труд 9 класс)

Слово «архитектура» древнегреческого происхождения и в переводе означает «главное строительство». Архитектура одновременно решает три задачи - функциональную, конструктивную и художественную, причем в каждом произведении эти качества взаимосвязаны, дополняют друг друга, создавая единое целое.Конечно строительство и архитектура — это не одно и то же. Здесь следует напомнить высказывание одного из самых известных архитекторов XX века — Ле Корбюзье. Он писал «Вы используете как строительный материал камень дерево или бетон, вы возводите из него дома или дворцы. Это строительство. Но вдруг вы увидели здание и в восторге восклицаете «Как хорошо» это уже архитектура.

Что нужно для того, чтобы на свет появилось не просто обычное здание, а подлинное произведение зодческого искусства? Первым делом требуется талантливый зодчий. Современный зодчий, как и прежде, - деятель искусства, в основе его творчества лежит гармония и красота. Архитектор – слуга двух господ – Творчества и Производства. Во все века архитектура зависела от техники. Многие гениальные здания не сошли с бумаги лишь потому, что опередили строительные возможности. Дерзостью своих идей архитекторы торопят инженерную мысль. Поэтому архитектура является целью, а техника средством ее достижения. Ни один из видов искусства не связан с развитием технологии больше чем архитектура. Можно нафантазировать красивое сооружение, но надо еще построить его так чтобы оно стояло и не падало. А для этого следует тщательно рассчитать нагрузку на все части строения знать свойства различных строительных материалов. И часто бывает так, что наиболее удачное инженерное решение является и наиболее красивым ведь и красота и выносливость базируются на гармоничной соразмерности частей. Зодчий, которого волнуют не только экономичность и скорость строительства, но и красота, является настоящим творцом. Далеко не каждую постройку можно считать произведением искусства. Несколько тысячелетий назад древнеримский архитектор, инженер и изобретатель Витрувий предложил знаменитую формулу трех единств для архитектуры: прочность, польза и красота. Современная архитектура постоянно меняет свой облик. Наравне с уже существующими, так называемыми классическими течениями появляются новые, в которых преобладают другие образы, другая трактовка. Новые технологии уже врываются в нашу жизнь, будоражат чувства архитекторов, которые стремятся понять окружающий мир при помощи воображения и таким образом суметь заглянуть в будущее. Поэтому постепенно в художественный обиход все больше входят различные биотехнологии. Например био-тек или архитектурная бионик. Силуэты зданий имеют биоморфную структуру, а для обеспечения жизнедеятельности людей используются только экологически чистые виды энергии. Иногда архитекторов величают современниками будущего, имея в виду то, что результаты их труда остаются следующим поколениям. Это очень ответственно – знать, что созданное тобой переживет тебя. В недавнем прошлом строительство как жилых, так и общественных сооружений шли по типовым проектам, применимым во всех республиках союза. В Казахстане появилось желание архитекторов создать «казахский стиль», основываясь на архитектурном наследии прошлого. Казахстан имеет богатое наследие, материальное достояние, копившееся веками. Прикладное искусство является одним из главных разделов самобытной этнокультуры казахского народа с древних времён. Предметы прикладного искусства служат связью с прошлым, отражают древнюю культуру народа, несут определённую информацию, а орнаменты кроме эстетического аспекта имеют символьное значение.Казахский орнамент является существенной частью мировой орнаментальной культуры, казахское орнаментальное искусство развито и связано со всей историей

казахского народа, имеет глубокие исторические корни.Значительная часть орнаментальных мотивов нашла массовое воплощение в различных элементах кочевого жилища, превратив юрту в интегральное произведение искусства. Мотивы орнаментов Казахстана складывались уже в далеком прошлом, и в процессе развития, в соответствии с общественным и политическим строем, происходила дальнейшая стилизация исходных элементов орнамента. Каждый народ развивая национальные формы своей архитектуры, прежде всего обращается к своему национальному наследию, изучает его, раскрывает его ценности.

Каждая национальная культура вырабатывает свою систему орнамента или по-новому осмысливает то, что досталось от предков, причем наибольшее значение орнамент приобретает в тех культурах, где в искусстве преобладают условные формы. В настоящее время орнамент после почти двадцатилетнего периода относительно редкого использования вновь массово применяется в декоре отдельных зданий и сооружений, став значимым явлением современной казахстанской архитектуры. Несущие информационное и ритуальное значение стилизованные изображения человека, животных, растений, элементов ландшафта, небесных светил и природных явлений встречаются в обрамлениях проемов и опорных конструкциях кровли в постройках. Достичь гармонии традиций и архитектуры не всегда просто, поэтому важно найти верный путь решения этой задачи, за счет правильного соотношения современных тенденций и национальных идей. Национальные традиции - именуемые «национальным колоритом», неизменно характерны для произведения искусства. Осмысление опыта, накопленного предшественниками, помогает более идейно выражать содержание архитектуры сооружений современной эпохи.

Новая столица Казахстана является центром архитектурной и дизайнерской мысли республики. Скорость строительства и количества новых необычных объектов поражает воображение. Поэтому вполне логично, что поиск путей достижения единства современной архитектуры с самобытностью казахского народа, является для города актуальной проблемой. Современная архитектура Нур-Султана представляет уникальное соединение традиций Востока и смелых архитектурных идей Запада. Параллельно с использованием различных мировых стилей и направлений ведется поиск самобытного, выразительного направления, которое бы отражало "стиль казахстанской архитектуры" в мировом архитектурном сообществе. Уникальность казахстанской архитектуры состоит в сочетании европейского и восточного направлений, которое позволило выработать неповторимый евразийский стиль.Сейчас идут поиски путей решения развития регионального своеобразия, новой эстетики пространства, комплексного формирования пространственной среды. Интересным примером сочетания произведения декоративного искусства и пространства интерьера является убранство юрты. Интерьер, как архитектура, литература и другие виды искусства, имеет различные стили. Стиль интерьера должен сочетать в себе и удобство, и красоту. Он может отражать определенную историческую эпоху, модные тенденции, или одно из направлений в искусстве. Можно выдержать интерьер в определенном стиле или с помощью декоративных предметов придать ему оттенок того или иного стиля, а также сочетать несколько стилей одновременно. Существует огромное множество стилей интерьера. Их принято разделять на три основные группы: этнические, исторические и современные стили. Сделать интерьер красивым и уютным, передать основную идею дизайна позволяют различные декоративные изделия. При выборе декоративных изделий необходимо учитывать стиль интерьера. Предметы декоративно-прикладного искусства должны гармонично вписываться в него, нести эстетическое значение и не загромождать пространство.

В заключение можно сказать, что параллельно с использованием различных мировых стилей и направлений необходимо вести поиск самобытного, выразительного направления, которое бы отражало "стиль казахстанской архитектуры" в мировом архитектурном сообществе. Казахстанский дизайн в настоящее время требует к себе большого внимания, актуальными являются поиски путей сохранения особенного, и формирования нового в архитектуре республики с учетом национальных традиций.

Этнический стиль в современном интерьере

Боровец Николай Степанович
КГУ СШ № 3 г. Актобе – Учитель Художественного труда

ӨЛКЕТАНУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ МАЗМҰНЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Сыныптан тыс өлкетану жұмыстары мектептегі оқу-тәрбие жұмысының бір бөлігі. Ол мектеп бағдарламасына сәйкес жүргізіліп, мұғалімге міндетті жұмыс болып табылады.Оқушылар өлкетану жұмыстарына қалауы бойынша өз еріктерімен қатысады. Сыныптан тыс өлкетану жұмыстары оқу мен тәрбиені бір жұмыс процесі ретінде қарауға негізделеді. Бұл жұмыстар нәтижесінде оқушылардың ойлау қабілеті дамиды, өздігінен білімін жетілдіреді, шығармашылық, қызығушылық, байқампаздық қасиеттері қалыптасады.Жұмыс жасау барысында алған білімдері мен тәжірибелерін іс жүзінде меңгеріп, өмірде пайдалануға жол сілтейді. Сыныптан тыс өлкетану жұмыстары оқушыларды еңбек етуге тәрбиелеп, болашақ мамандығын таңдауға көмектеседі. Өлкетану жұмыстарымен айналысу барысында оқушылар нақты мысалдармен өлкенің табиғатын танып біледі, оны қорғауға, аялауға жауапкершілігін арттырады. Өлкетанудың мақсаты – сыныптан тыс жұмыстарды жетілдіру, оқушылардың дамуына, ғылыми-қызығушылық көзқарасын, тарихи, байлықтарын білуге әлеуметтік-географиялық сұрақтарды меңгеруге (мәдени, ғылыми, білім, сауда қатынасы, халықтың шаруашылық әрекеті) жетелейді. Мұндай бағыт-бағдар, әлеуметтік-экономикалық география саласының географиялық білімдердің негізгі бөлігі екендігін көрсетеді. Мәселен, кішігірім қалаларды көбінесе халқына, олардың әлеуметтік жағдайына көңіл бөледі. Негізгі мектептегі өлкетану жұмыстарының көп тараганы топсеруен мен табиғатқа саяхат, өнеркәсіп кешендеріне, тарихи жерлерге, археологиялық қазбалармен танысуға, сәулет өнерімен, тарихи-әдеби мұраларды танып білуге, танысумен ерекшеленеді. Барлық мектептегі өлкетану жұмыстары алдын-ала жоспарланады. Жалпы мектептегі географиялық-өлкетану жұмыстары мен өлкетану үйірмелерінің жұмыстары бір-бірімен тығыз байланысты.

Географиялық өлкетанудың негізгі мазмұны:
1.Аймаққа физикалық-географиялық сипаттама, шолу жасау, табиғи-аймақтық кешендерге сипаттама беру, аймаққа ауыл шаруашылық жағынан сипаттама бере отырып, бір жылдық даму болашағын бақылау.
2.Өз өлкесіне, табиғатына, халқына, өнеркәсіп кешендеріне, инфрақұрылымына экономикалық-географиялық сипаттама беру. Әсіресе халықтың әлеуметтік жағдайына, мәдениетіне (салт-дәстүрін, мақал-мәтелдерін) оқуға көп көңіл бөлу.

Мектеп деңгейінде табиғатты оқыту өте қарапайым беріледі. Оның жеке компоненттеріне түсінік берумен шектелмей іс жүзінде практикалық сабақтарда жұмыстар жасалынады. Мектепте аймақтық физикалық-географиялық кешенді оқыту үшін үш кезеңнен тұрады:

1. Дайындық;
2. Далалық;
3. Камералық;

Дайындық кезеңі: А) Келешекте оқытылатын ауданның табиғатын анықтау. Б) Экспедицияға қатысатын топтың тапсырмасы құрылады.
«Өз өлкесін» оқытуда келешекте оқытылатын ауданның табиғатын анықтағанды негізделеді. Алынатын аймаққа ауданның әкімшілік аймағы, қала типтес село, аудандық-ұалалық типтегі жасыл желек, ауылдық әкімшіліктің бір бөлігі, әкімшілік аймақтың шекарасы т.б. алуға болады. Өлкені оқытудағы ауданды анықтауда қойылатын талаптардың бірі: карта жасау. Ол өлкетануға қажетті мәліметтерді жинағанда далалық жұмыстардың қорытындысы болып есептеледі. Далалық кезеңі: жер бетіндегі бақылауға алынған табиғат кешендерінің көлемі, пішіні, құрылымы жағынан әртүрлі: елдердің физикалық-географиялық зоналары, облыстың аудандары, ландшафттары.
Камералық кезеңі: ірі елді-мекендер мен қалаларда орналасқан мектептер үшін алынатын аймақ өз өлкесіне сәйкес, мынадай талаптарға сай келуі тиіс: табиғат зонасы физикалық-географиялық жағынан әртүрлі, күрделі жер бедері, жақсы жабылған тау жыныстары, түрлі топырақ өсімдік жамылғысы, аудан саяхат жасауға

өте қолайлы, мектеп маңына өте жақын орналасқан болуы тиіс.

Өлкетану ұстанымының өрісі кең Қазақстан Республикасының дамыған бәсекеге қабілеті 50 ел қатарына ену туралы алдына мақсат қойған тарихи кезеңде «Қазақстан Республикасының географиясы» курсын өткенде, қазіргі уақытта өзгеріп жатқан Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық мәселелері бойынша оқу материалдары толықтырылып, әлемдік білім қорына Қазақстан географиясынан не қосылды, қандай жаңа технологиялық жаңалық ашылды, ғалымдарымыздың мақтаныш тұтатын еңбектері қайсы, міне, осы мәселелер төңірегінде әдістемелік ізденістер жасалып, нәтижесі оқу үрдісіне көрініс тапқаны дұрыс.Ұлтжанды ел азаматтарын тәрбиелеуде өлкетану ұстанымы - географияны оқытуды өмірмен жақындастыруға қолдау көрсететін маңызды ұстанымдардың бірі. Өз мекенінің табиғатындағы ерекшеліктерді оқып- үйрену үрдісінде оқушылар бойында алуан түрлі саламандық дағды қалыптасып, географиялық зерттеу әдістерімен танысады.

Курстың осындай құрылымдық негізде белгіленген физикалық-географиялық байланыстарды және олардағы табиғи жағдайлардың өзіндік ерекшеліктерін түсіндіруде географиялық жалпы ұғымдар мен заңдылықтарды пайдалану және тереңдете оқыту әрбір келесі аймақ табиғатын қарастыруға өз мүмкіндігін ұсынады. Оқытудағы өлкетанушылық ұстанымы – жаңа білімді игеру үрдісіне оқушылардың өзіне қоршаған өмірде бақыланған айғақтарды тұрақты және органикалық қосу болып табылады. Мұндай курс құрылысы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын дамытады. Өлкетану ұстанымын жүзеге асыру – төл оқулықтың маңызды қызметі, міндеті.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Орта мектептегі география сабағы. А.В. Даринский. М. Просвещение. 1984 ж.
2.Географические наглядности в преподовании географии. Р.А.Заездный. М. Просвещение. 1977г.
3.Шетелдердің экономикалық географиясынан оқушылардың өзіндік жұмыстары. М. Просвещение. 1981 ж.
4.Географияны оқыту методикасы. Практикалық жұмыстар. Под ред. И.В. Белевич. Алматы. Мектеп. 1976 ж.
5.География пәні бойынша жүргізілетін мектепішілік бақылау. Әдістемелік нұсқау. Алматы. 1991 ж.

Таскалиева Айнаш Сериковна
География пәні мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистрі,
№53 ЖББОМ, Қазақстан, Ақтөбе қ.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ӨМІРІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІК ЕРЕЖЕЛЕРІН ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазіргі таңдағы әлеуметтік және экологиялық жағдай барлық ғаламшар адамдарын алаңдатуда. Әсіресе біздің кішкентай азаматтарымыз- балалардың қауіпсіздігіне көңіл алаңдатушылық көбірек назарда. Үлкендердің міндеті балалардың қауіпсіздігін сақтап қана қоймай, олардың шынайы өмірдегі өздеріне төнген қауіпті жағдаяттармен бетпе-бет кездесуге даярлау, шешім қабылдай алуға үйрету.

Қауіпсіздік- меңгерілген білім қоры емес, әртүрлі жағдайларды өзін дұрыс ұстай алу қабілеті. Балалар үйде немесе далада алдын ала болжап білуге болмайтын жағдайларға ұшырап жатады, сондықтан үлкендердің негізгі міндеті юала бойында жауапкершілік пен дербестіктің дамуын ынталандыру.

Сол себепті біз өз жұмысымызда белгілі бір тәртіп дағдылары мен тәжірибелерді балалардың игеруіне жүйелі бағытталған әртүрлі іс-әрекет түрлерін ұйымдастыруға басты назар аударамыз. Тәрбиешілер алдын ала жасалған жоспарды мектепке дейінгі барлық іс –шараларда, яғни ұйымдастырылған оқу іс –әрекеттерінде, ертеңгіліктерде, спорттық сауықтыру шараларында, ата-аналармен жұмыста жүйелі ұйымдастырып отырады. Сол кезде ғана жақсы нәтижеге қол жеткізуге болады.

Қазіргі таңда балалардың қауіпсіздігін қорғау үшін оларды көшемен, қала қозғалысымен, жолда журу ережелерімен ертерек таныстырып, олардың көлікте журу мәдениетінің дағдыларын қалыптастырсақ, соғұрлым жол апаты аз болары сөзсіз.

Балалардың жолда журу ережелері мен тұрмыстық қауіпсіздік ережелерін таныстыру барысында оқытудың әртүрлікөренкілік-практикалық формасын белсенді қолдана білу керек. Балалардың жолда журу және тұрмыстық қауіпсіздік ережелерін үйретуде немқұрайлыққа салынбау қажет. Ережелерді толық түсінуі үшін мүмкіндік туғызатын негізгі құралдар –үлкендердің әңгімесімен бірлесе балалармен жүргізілетін мақсатты серуендер, әңгімелесулер, жағдаяттарды талдау, жабдықталған алаңдарда ойындар. Сонымен қатар

АКТ құралдарын қолдана отырып көрсетілетін бағдарламалар, мультсериалдар, көше көріністер мен тұрмыстық жағдаяттар, үнтаспаларды тыңдатуды мақсатты түрде кенңнен қолдану керек.

Біздің балабақшамызда осы тақырыпта бағдарлама құрылып, 2014 жылдан бастап жобалау әдісі бойынша эксперименттік жұмыстар атқарылуда.Бағдарлама балаларға қауіпсіздік ережелеріне үйрету мақсатында дайындалған.Осы мақсатты негізге ала отырып, бағдарлама төмендегідей міндеттерді қамтиді: көшеде, ауладағы қауіпсіздік ережелерімен таныстыру, үйде жалғыз қалғанда, өрт барма», «Қауіпті жермен жүрме», «Қабаған иттен соң бол», «Тұрмыстық қауіптер», «Өрт болғанда не істеу керек», «Балконға шықпау», «Ұшты мұзды жермен журмеу», «Ашық аландардан аулақ бол», сияқты мәліметтер берілген. Яғни, әрдай ым сақ болу,өміріне қауіпті жерлерден абай болуға тәрбиелеу көзделіп отыр.

Бағдарлама 3-6жастағы балаларға арналып, аптасына 1 рет-36 сағатқа жоспарланған. Бағдарлама мектепке дейінгі білім беру мекемелерінің тәрбиешілеріне арналып дайындалған.

Мектеп жасына дейінгі балаларға жан-жақты тәрбие беру, айналадағы қоршаған ортадағы қауіп төндіретін заттар туралы мағлұмат беру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Балалардың санасына кішкентай кезінен бастап ненің болатынын, ненің болмайтыны туралы сіңдіріп отырса, келешекте қауіп-қатерлерден сақ болуға болатыны туралы үйренеді. Қауіпті заттарды ұстамауға, бөгде адамдарға бармауға, сіріңке, улы жидектер, техникалық бұйымдарымен ойнауға болмайтыны туралы, жыл мезгілдеріне байланысты қауіптерден сақ болу туралы түсінік беріледі.

Мектепке дейінгі балалардың өмірлеріндегі қауіпсіздік ережелерін үйретудің тиімділілгі сол балалардың өздеріне берілген жағдаяттардан мүдірмей талдай алуы, әртүрлі шаралар кезінде жол белгілерін айыра алуы, тұрмыстық жағдаяттарда қалай дұрыс әрекеттер жасау керектігін білуі осы әдіспен жүйелі жұмыс жүргізіп, ата аналар мен осы саладағы мамандық иелерімен кездесулердің тәрбиешілермен бірлесе атқарып отырған жұмыстарының нәтижесі екені анық. Сонымен қатар балабақша ауласының толық жабдықталуы, топтардағы дамытушы орталардың тақырыпқа сай жабдықталуы, көрнекіліктердің әртүрлігі оқыту бағдарламасының толық мазмұнда жүзеге асуына коп көмегін тигізеді.

Тек педагогикалық ұжымның шығармашылық жұмысы мен ата-аналармен тығыз өзара байланыс жақсы көрсеткіштер көрсете алады: балалардың білімін молаяды, оларды ойын әрекетінде бекітеді, ата-аналар мен балалардың, тәрбиеші мен ата-аналардың өзара қарым-қатынасына оң әсерін тигізері сөзсіз.

Нурписова Гульбану Кусаиновна
Джумагалиева Айнаш Испаевна
Ақтөбе қаласы, Жаңақоныс ауылы
МКҚК №35 «Балбұлақ» МДҰ
тәрбиешілері

«УМНЫЕ» ТЕХНОЛОГИИ ДЕТЯМ ! (ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНОЙ ДОСКИ В ДЕТСКОМ САДУ)

Приоритетным направлением действующей дошкольной образовательной системы является внедрение прогрессивных технологических ресурсов. Ведущее место в сфере использования прогрессивных технологий вДО №42

«Айналайын» ТОО «Bekzat&Co»занимают интерактивные доски.

Интерактивная доска и современные мультимедийные технологии дают нам возможность смоделировать при проведении занятий различные ситуации. Тем самым активизируется познавательная деятельность воспитанников, а учебный материал лучше усваивается.

Интерактивная доска – универсальный инструмент, позволяющий сделать занятия с детьми дошкольного возраста более интересными, наглядными и увлекательными.

Варианты использования интерактивной доски на занятиях в детском саду

- Презентации. При помощи специальных программ можно создать специальные картинки с текстом. Детям очень нравятся красочные изображения. Дополнительное озвучивание поможет привлечь их внимание;

- Видеоролики. Различные программные продукты позволяют создавать небольшие видеофильмы с различными упражнениями. Представленная методика поможет детям усвоить основные правила безопасного поведения;
- Картинки, ребусы. С помощью соответствующих программ можно составить простые математические задачи в игровой форме. Благодаря этому ребенок в непринужденном формате сможет научиться считать, логически мыслить и выполнять другие задачи;
- Графические проекты. Сегодня имеются большие возможности для использования педагогами интерактивной доски. Можно представить картинку с недорисованными элементами и дать детям возможность завершить работу. Малыши смогут приобрести и развить художественно-творческие навыки.

Например, при работе с лексической темой «Домашние животные» в старшей группе можно использовать доску для составления на ней семей животных, для игры в интерактивные игру «Четвертый - лишний», для составления животного и отдельных частей тела, для игры «Соедини маму и детеныша» и так далее.

Также доску можно использовать при изучении звуковой системы языка, например, при изучении мягкости звуков можно группировать картинки в две колонки по мягкости и твердости звуков. Так, картинки, в которых есть звук «т» отодвигается влево, а картинка со звуком «ть» -вправо.

С помощью интерактивной доски в детском саду возможно совершать виртуальные путешествия и проводить интерактивные занятия.

Известно, что у старших дошкольников лучше развито непроизвольное внимание, которое становиться особенно концентрированным, когда детям интересно. У них повышается скорость приема и переработки информации, они лучшее запоминают. Для виртуального путешествия можно взять любую тему, например, «Водная стихия».

Образовательная деятельность организуется таким образом, что дети сами работают у доски, выполняя задания. Это позволяет педагогам достичь наибольшего эффекта, а также формирует у воспитанников дополнительную мотивацию — им очень нравится работать у доски.

В настоящее время имеется не так много готовых интерактивных ресурсов, созданных непосредственно в программном обеспечении интерактивной доски для работы с дошкольниками. Поэтому мы пытаемся создавать дидактические игры, презентации, материалы к занятию. Конечно, первые материалы создавались нами методом «проб и ошибок», и при их создании нам приходилось преодолевать некоторые трудности, но с каждым днём становилось работать всё легче и интереснее.

Образовательная деятельность организуется таким образом, что дети сами работают у доски, выполняя задания. Это позволяет педагогам достичь наибольшего эффекта, а также формирует у воспитанников дополнительную мотивацию — им очень нравится работать у доски.

В настоящее время имеется не так много готовых интерактивных ресурсов, созданных непосредственно в программном обеспечении интерактивной доски для работы с дошкольниками. Поэтому мы пытаемся создавать дидактические игры, презентации, материалы к занятию. Конечно, первые материалы создавались нами методом «проб и ошибок», и при их создании нам приходилось преодолевать некоторые трудности, но с каждым днём становилось работать всё легче и интереснее.

При использовании интерактивной доски доступны приемы работы, основанные на перемещении изображений или текста на экране доски. Воспитанники стали лучше ориентироваться на плоскости и обозначать взаимное расположение предметов. Доска помогает развивать координацию движений руки, добиваться отчетливой формы. Интерактивную доску можно использовать как обычный экран или телевизор для демонстрации наглядного материала, но это не позволяет задействовать все ее ресурсы. Так, на экране доски дети могут выполнять задания практически так же, как на бумаге — соединять точки, рисовать, писать, что способствует формированию графических навыков.

Интерактивные и мультимедийные средства значительно расширили возможности предъявляемого познавательного материала, позволили повысить мотивацию ребёнка к овладению новыми знаниями. Мы используем доску практически на всех занятиях – Ознакомлении с окружающим миром, Математике, Развитии речи, Подготовке к обучению грамоте, интегрированных занятиях, занятиях художественно-эстетического цикла. И хотим отметить её преимущества для занятий в детском саду.

Интерактивную доску можно использовать как обычный экран или телевизор для демонстрации наглядного материала, но это не позволяет задействовать все ее ресурсы. Так, на экране доски дети могут выполнять задания практически так же, как на бумаге — соединять точки, рисовать, писать, что способствует формированию графических навыков.

Преимущества работы с интерактивной доской в ДО:

1. Предоставляет широкие возможности для подготовки и проведения занятий;
2.Педагог находится в постоянном взаимодействии с детьми.
3.Электронные средства обучения передаю информацию быстрее, чем традиционные.
4.Расширяется восприятие материала за счет увеличения объёма иллюстрационного материала.

5.Повышается учебная мотивация детей, занятия становится более интересными для детей.
6.Дает возможность реализовать один из важнейших принципов обучения – наглядность;
7.Интерактивная доска – увлекательная обучающая игра;
8.Помогает развивать у детей: внимание, память, мелкую моторику, мышление и речь, зрительное и слуховое восприятие и др.;
9.Активное вовлечение ребенка в образовательный процесс;
10.Дает возможность легко создавать увлекательные игры.

Какие навыки необходимы для применения интерактивной доски:

- Начальные знания устройства компьютера
- Работа в программах: Word, PowerPoint
- Изучение программного обеспечения к интерактивной доске, с помощью которого можно составлять занятия, игры;
- Практика работы в Интернете (для поиска изображений, презентаций и обучающих программ).

Приобщение к информационной культуре – это не только овладение компьютерной грамотностью, но и приобретение этической, эстетической и интеллектуальной чуткости.

То, что дети могут с завидной легкостью овладевать способами работы с различными электронными, компьютерными новинками, не вызывает сомнений; при этом важно, чтобы они не попали в зависимость от компьютера, а ценили и стремились к живому, эмоциональному человеческому общению.

Использование ИД в совместной и самостоятельной деятельности с ребенком явилось одним из эффективных способов мотивации и индивидуализации обучения, развития творческих способностей и создания благоприятного эмоционального фона.

Мустафаева Нурзат Онгарбаевна
г. Актобе, Заведующая
ДО №42 «Айналайын»
ТОО «Bekzat&Co»

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БАСТАУЫ-ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ

Біздің халқымыз ежелден-ақ,бала тәрбиесіне ерекше көңіл бөлгені,кешегі тарих парақтарынан бәрімізге аян.Сәбиін жағымды әуенмен «әлдиін» айтып әлпештеп, кішкентай былдырлаған бөбекпен сөйлесіп, есі кіре бастаған балдырған шағынан бастап-ертегі, аңыз әңгімелер, мысалдар айтып, небір батырлар жырларын жырлап, сан түрлі тыйым сөздерді құлағына құйып,мақал-мәтелдеп ақылын айтып, өтірік өлең, жұмбақтарымен тапқырлыққа,шапшаңдыққа баулыған,астарлы сөздерімен,тұспалдап сөйлеп ширатып отырған.Жасынан осындай құндылықтарды бойына сіңіріп,еліктеп өскен жандардан-небір ауызы дуалы жыршы-жыраулар,сөздің жілігін шағып,майын ішкен,сөздерді өрнектеп өлең жолдарын тізген,жаны сұлу ақындар,ел басына күн туған шақта-көкірегін оққа тоса елін қорғаған ержүрек батырлар,қара қылды қақ жарған,бітіспес сансыз дауды-бір ауыз сөзбен шешкен айтулы билер,шебер сөйлеп,елді ауызына қаратып,жұртты тамсантқан сөзге ұста адамдар шыққан.

Осының барлығына көз салып,ой елегінен,сана сүзгісінен өткізіп,белгілі ақынның:

Өлең,мақал,жаңылтпаш,ертегі-жыр,
Мұның бәрі жанды сөз ішінде сыр.
Елдің сәні сақталар жақсы сөзбен,

Қай жұрт болсын толассыз осыған құл- деген үніне құлақ түрсек,халық ауыз әдебиеті,болашақ ұрпақ тәрбиесінде,ойып тұрып орын алатыны сөзсіз.Сонымен қатар, ауыз әдебиеті-жас баланың тілін дамытуда таптырмас құрал,мектеп жасына дейінгі балаларды оқытып,тәрбиелеуде бірегей дүние.

Мен өз іс-тәжірибемде,халық ауыз әдебиетін көптеп қолдануға тырысамын.Әсіресе, байқағаным,балалар ертегілерді өте қатты сүйсініп тыңдайды:

Ерте,ерте,ертеде,
Ешкі жүні бөртеде,
Қырғауыл жүні қызыл екен,
Балақ жүні ұзын екен.
Балқан таудың басында,

Балдыр қоян қасында,- деп бастағаннан елітіп,тынып қалады.Кейіпкерлердің дауыс ырғағын нақышына келтіріп,шынайы салып айтсаң,ұйып,қызыға тыңдап,қалай ертегінің бітіп те қалғанын,аңдамай қалады. «Тағы да айтыңызшы...»деп қолқалайды.Уақыт өте келе өздері де мүдірмей айтып беретін болады,бастысы балаға шын жүрегіңмен,бар ықыласыңмен айтсаң болғаны, «жүректен-жүрекке жетеді».

Ертегі арқылы-балалардың ой-қиялы дамып,баии түседі.Бала жақсы мен жаманды айырады.Сөздік қоры молайып,тілі дамиды.Қазір техниканың дамыған заманы,ертегілердің мультфилмдерін көруге,таспаларын тыңдауға мол мүмкіндік бар.

Сондай-ақ,аңыз әңгімелер,түрлі мысалдардан- бала белгілі бір мөлшерде ой түйіп,тәрбие алады.Мысалы,мен Ыбырай Алтынсариннің «Әке мен бала» әңгімесін айтып,соңынан талқылағанымызда,балалар: бала әкесінің айтқанын тыңдамады,әкесі ерінбей сынық тағаны жерден көтеріп алды,бала кейін өкінді,-деп жан-жақтан айта бастады.Мен: «Олай істеуге бола ма? Не істеу керек еді?» деген сынды сұрақтар қоя бастадым,олар дұрыс жауаптарын,өз ойларын айта бастады.Сонда бала осы әңгіме-мысалдың өзінен: үлкеннің айтқанын екі етпеуді,еріншек,жалқау болмауды,еңбек етсең әрдайым қарның тоқ болатынын түсінеді.

Балалар «Сиқырлы қалта» ойынын ойнағанды ұнатады.Қапқа қолымды салып: «Жұмбақ жасырамын,шешуін тапсаңдар,сол зат-қаптан шыға келеді»-деймін ынталандырып,балалар жұмбақтың шешуін жарыса табады.Жұмбақтар-баланың ойлануына негіз болатын,ауыз әдебиетінің бір түрі.Жұмбақ шешу барысында,баланың ой-қиялы ұшталып,шешуін тапқан сайын шаттанып,ойы шыңдалып,тапқыр болады.

Ал,мақал-мәтелдер- «Ақылдың кені»десек,артық айтпаған болар едік.Қаншама,айтар ақыл-ойды,екі ауыз сөздің аясына сыйғызған,бабаларымыз қандай данышпан десеңізші.Мысалы: «Әдепті бала-арлы бала, әдепсіз бала-сорлы бала»мақалын үйретіп,астарындағы мән-мағынасын түсіндіріп,мысал келтіріп жіберсек,бала бұдан өнеге алары айқын.

Бірде ересектер тобының балаларына,өзгеше өлең оқитынымды,мұқият тыңдауға ұсыныс жасадым.

Ши тоқыдым шиеден,
Теңіз кештім түйемен.

Құдық қаздым инемен,-дей берген кезде,бір қыз бала сыңғырлай күлді. «Шие қалай тоқылады,теңіз деген терең-түйе батып кетеді ғой,инемен құдық қазу мүмкін емес,ине-кішкентай,ол сынып қалады»-деді.Мен қыздың тапқырлығына,ойлау қабілетінің шапшаңдығына,сүйсіне отырып,өтірік өлеңдер туралы айтып бердім.Мұндай өлеңдер сендерді жаңылыстырып,сендердің тапқырлықтарыңды,байқампаздықтарыңды тексереді.Егер бала,өтірік өлең оқылып,біткенде де отыра берсе,мұндайда тәрбиеші сұрақтар қойып,балалардың ойлануына жол ашуы керек-ақ.

«Жаңылтпашты жаңылмай айт»,балаға жаңылтпаш айту тілі бұралып, әуелде қиын соғуы мүмкін, басында тақпақтап,жәйімен,бірте-бірте жылдамырақ айтқызып,ширатуға болады:

Көк шымшық,көп шымшық,
Көк талда тұр сыңсып.
Көрдім мен көп тұмсық,
Шетінен көк шымшық.

Жаңылтпаштар-баланың тілін,дұрыс сөйлеуін дамытып қана қоймай,таным көкжиегін кеңейтеді,сөздік қорын байытады.

«Айға қарап,қолыңды шошайтпа», «Есікті керме», «Кісіге қарап түшкірме,қолыңды шошайтпа,күлме» сынды,ескертпе,тыйымдар айту арқылы баланы жағымсыз әдеттерден аулақ болуына түрткі боларымыз анық.

Сонымен қатар,батырлар жырынан үзінділер оқыған,әсіресе,батырды суреттеген,ердің қанаты-тұлпарды бейнелеген,батырдың жауды жапыра жеңген тұсының- үлкен тәрбиелік мәні бар.

Баланың тілін дамытуда –санамақтардың да өзіндік орны бар.Ертеден-ақ,ата-бабаларымыз сәбидің саусағын қимылдата отырып: «Бас бармақ,балаң үйрек,ортан терек...»деп,немесе: «бір дегенім-білеу,екі дегенім-егеу,үш дегенім-үскі...» деп баланың дүниетанымын кеңейтіп отырған.

Балаға бата туралы түсінік беріп,бата деген-үлкеннің саған тілеген ақ тілегі екенін ұғындыру,сонымен бірге қысқа баталар жаттатып қоюдың артығы жоқ,мысалы астан кейін қайыратын бата.

Бүгінде-еліміз егеменді ел болып,тәуелсіздігіміздің ақ таңы атып,көк байрағымыз,бірлігі жарасқан Отанымыздың көк аспанында желбіреген бақытты заманда: әрдайым осылай болса екен,болашағымыз жарқын болса екен деген,жүрегімізде жылы, тілек-арманымыз бар екені айқын.Осы тұрғыда біздің болашағымыздың бақыт кілті-жас ұрпақ-ұлттық тәрбиені бойына сіңірген, тәрбиелі, саналы, білімді, ақылды, жан-жақты болғаны маңызды.Ал, ұлттық тәрбиенің халық ауыз әдебиетінен бастау алатыны, қайнар бұлағы –ауыз әдебиеті екені, көпке мәлім.

Картбаева Жулдыз Бакытжановна

«ИГРЫ В РЕЖИМЕ ДНЯ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ»

Хорошо организованные игры являются одним из необходимых условий правильного воспитания. В программе игра рассматривается не только как средство воспитательной - образовательной работы, но и как форма организации жизни детей в детском саду, поэтому ей отведено определенное место среди других форм детской деятельности.

В настоящее время актуальность игры повышается из-за перенасыщенности современного ребенка информацией. Телевидение, видео, радио, интернет увеличили и разнообразили поток получаемой информации. Но они представляют в основном материал для пассивного восприятия. Важной задачей обучения дошкольников является развитие умений самостоятельной оценки и отбора полученной информации. Развивать подобное умение помогает игра, служащая своеобразной практикой использования знаний, полученных детьми в образовании.

В системе дошкольного образования, долгое время наблюдалось преобладание занятий как основной формы обучения детей. Другими словами, ДОУ придерживались учебной модели, т. е. на первом месте все время оказывались занятия. Исходя из всего этого, времени на игру у детей почти не оставалось.

Игра – основная форма образования дошкольника.

Задачи:

-создание в ДОУ условий для игровой деятельности;

-использование игровых приемов в обучении детей;

-усовершенствование руководства игрой детей;

-развитие практических умений для организации самостоятельной игровой деятельности детей.

Важно педагогически правильно организовать все периоды игр . А это значит — осознать воспитательные задачи каждого периода, организовать интересную для детей разного возраста жизнь в форме разнообразных игр, содержательных и целесообразных в педагогическом отношении, создать благоприятную обстановку для возникновения и закрепления желательных проявлений детей, их правильных взаимоотношений, действий и поступков в кругу сверстников, в играх с более младшими или старшими товарищами по группе.

Дошкольный возраст – важный этап в жизни ребенка

В этот период осуществляется развитие образных форм познания действительности, восприятия, образного мышления, воображения;

появляется готовность к овладению разнообразными знаниями об окружающем мире.В данный период закладываются основы нравственности. Ребенок усваивает основные моральные нормы, нормы поведения. Возрастает активность ребенка в разных видах деятельности (игровой, трудовой и т. д.). Возникает самостоятельность игровой деятельности.

Игры в режиме дня в дошкольном возрасте :

Сюжетно - ролевые творческие игры

Необходимыми элементами, обеспечивающими интересную игровую деятельность, развитие познавательных интересов и моральных качеств ребенка, является знание – действие – общение.

Развивающие игры.

Для того чтобы знать с какой игры начинать,чем ее дополнить, когда и какую игру вводить,т.е. иметь представление о каждой игре

мы сначала сами знакомимся с игрой, пробуем поиграть в нееи только после этого знакомим ребенка с развивающими играми

Подвижные игры.

учитываем условия работы в каждой группе,

общий уровень физического и умственного развития,

уровень развития двигательных умений (состояние здоровья каждого ребенка,

время года, особенности режима дня, место проведения игры и интересы детей).
В средней группе мы вводим игру с простейшими соревнованиями, как индивидуальными,так и коллективными. Это придает эмоциональную окраску и приучает к ответственностиза свои действия в коллективе.
Предметно-развивающее пространство
Одним из условий для игровой деятельности является
правильно организованное предметно-развивающее пространство.
При организации предметно-развивающего пространства мы стараемся
учитывать развивающий характер игры; особенности коллектива и каждого ребенка
При оформлении групповой комнаты мы стараемся,
чтобы в ней присутствовали все виды игр и игрушек –
сюжетные, дидактические, театрализованные и т. д.; игрушки для мальчикови девочек; игрушки для совместных и самостоятельных игр; личные игрушки детей (из дома).Также создаем игровые уголки
Игры на участке. Для игр на участке мы даем детям все видыигрушек, но при этом учитываем особенности сезона.
Перед выходом на прогулку, мы предлагаем детям подумать,как они хотят играть ичто им с собой взять. В летнее время у детей средней группы любимые игры
– это игры спеском и игры с предметами.
В игре ребенок приобретает и новые знания; играя, ребенок на практикеучится различать предметы по форме, величине, окраске, правильно использоватьих в зависимости от их качеств, игра служит толчком к расширению знаний – ребенок задумываетсянад тем, что видел, у него возникают вопросы. Вот именно этими вопросами и пытаемся воспользоваться мы,педагоги, чтобы расширить и углубить знания детей.Одно из преимуществ игры – то, что она всегда требует активных действий каждого ребенка.Чтобы дети играли,мы должны играть вместес детьми на протяжении всего дошкольного детства.Чем разнообразнее, интереснее игры детей, тем богаче и ширедля них окружающий мир, светлее и радостнее их жизнь. Без увлекательной игрыне может быть страны детства.

Список литературы:

1.Методические рекомендации к программе воспитания и обучения детей среднего дошкольного возраста (от 3 до 5 лет) «Зерек бала». Астана, РЦ «Дошкольное детство», 2009 г.
2.Гурин Ю. В., Монина Г. Б. Игры для детей от трех до семи лет. Творческий центр «Сфера»: Санкт-Петербург 2008.

Ургеншбаева Назымгуль Максатовна
ДО №42 «Айналайын»
ТОО «Bekzat & Co»
воспитатель

ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУ

Мектепке дейінгі жасында бала тілінің дамуы, өзіне –өзі қызмет көрсету және жазуға дайындық дағдысын қалыптастыруда ұсақ қол моторикасын дамыту және үйлестіру жұмыстарын жүргізудің мағызы өте зор. Бала өз саусағын қаншалықты басқара алса ,оның одан әрі дамуы да соған байланысты.Ұсақ қол морорикасымен қоса балалардың есте сақтау қабілеті мен назары , сөздік қоры да дами түседі.Ұсақ қол моторикасы термині саусақтар қозғалысы және қолдың буындарын үйлестіру дегенді білдіреді. Ұсақ қол мотористаны дамытудың маңыздылығы неде?Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ұсақ моторикаға әсер ете және оны белсендіре отырып көрші орналасқан сөйлеуге жауап беретін орталықты да дамыта аламыз.

Ұсақ мотористаны дамыту жұмыстарын ерте сәбилік шақтан бастаған дұрыс. Ерте жаста және мектепке дейінгі кіші жаста қарапайым жаттығулар жасауда өлең, жаңылтпаш, тақпақпен ұйқастырылған жаттығуларды пайдалану ұсынылады. Ал ересек топта балалар үшін ұсақ мотористаны дамыту және қолдың икемділігін арттыруға арналған жаттығулар мектепке дайындықтың яғни жазу, сызуға үйретудің маңыздысы болып табылады.

Сондықтан педагог пен балалар психологы ата-аналарға ұсақ қол моторикасын дамыту ойындарындарын тиімді пайдану керектігі айтылады.Баланы қызықтыруда , жаңа тапсырмаларды игеруін ойынмен алмастыру ,алға қойған мақсатына жетуін , тапсырма барысында қиындықтарға қиналмай, аз уақыт ішінде жетістіктерін де бағалап, мадақтап қою керек. Қол икемділігі мен ұсақ моторика қимылдарының жетілуі бас миының құрылымының даму деңгейін көрсетеді. Осыдан қол қимылдарын басқару туындайды. Сонымен қатар өзіне –өзі қызмет ету дағдысын қалыптастыру : қасық пен қарандаш ұстау, түйме тиегін өзі салып, өзі ағыту, бауын байлау т.б Баланың ұсақ қол моторикасын қалай дамып жатқанын, жеке интелектуалды қабілетін байқауға болады. Қасық пен карандаш, түймесін ағытып, таға алмайтын батеңке бауын байлай алмайтын кіші моторикасы нашар дамығаны. Ойлап карасаңыз, балалардың ешбіреуінде де баулы аяқ киім кездеспейді. Бау байлау ата-ана мен тәрбиешіге де қиындық туғызатын болса керек. Осыдан біраз жыл бұрын көп нәрсені қолдан жасайтын.Жалпы моториканың дамуының аздығы, соның ішінде қол қимылының дамуының аздығын зерттей келе қазіргі заман баланың жазуға дайын еместігі немесе тілінің ақауы бар екендігі анықталды. Осыдан келе мынадай қорытынды жасауға болады:баланың тілінің дамуында ақау болса, онда бұл ұсақ моториканың мәселесі.

Сухомлинский айтқандай: «Қабілет бастауы мен балалар дарыны – саусақ ұштарында. Содан шығармашылық ойдың бастаулары пайда болады. Бала қолының қозғалысында еңбек құралына деген сенімсіздік пен тапқырлық одан алса, қиындық туындайды,ол үшін бала ойыны мен шығармашылық қабілеті қажат. Балада қаншалықты шығармашылық қабілет болса, бала соншалықты ақылды келеді.

Көптеген жаңашыл зерттеушілер ұсақ моториканы дамытуға байланысты саусақ моторикасын дамытуға саусақ ойындарын, сергіту сәтін , ойын ертегілер пайдалануды ұсынады. Т.А Ткаченко сергіту сәтіне жаттығу енгізу бас миының сөйлеу зонасының қимылын белсендіреді. Ол баланың сөйлеу тілін түзетуге мүмкіндік береді деп тұжырым жасаған В.В Цвынтарный ұсақ қол моторикасын дамытуға есептеу таяқшалары мен сіріңкелермен жұмыстар жасатудың әсері мол деген көзқарас білдірді.

Ұсақ қол моторикасымен қоса балалардың есте сақтау қабілеті, сөздік қоры да дамиды. Ол үшін саусақтар, тіл ұстарту жаттығулары, буынның ұсақ қол моторикасын жетілдіруге мынадай жұмыс түрлерін ұсынамын: саусақ гимнастикасы, саусақ ойынды тақпақтар мен жаңылтпаштар, саусақ театры, тұздалған қамырмен жұмыс, жапсыру жұмыстары (ұлу қабыршақтары, тұқым, жарма т,б), бастырмалардың түрлері, М.Монтосори әдісі. пазл, фетрден жасалған заттар.Балалардың жеке қабілеті мен мүддесіне сай таңдалған жаттығулар баланың өз бетімен дамуына септігін тигізеді. Саусақ жаттығуын массаж саусақтың басынан қол буынына дейін сипау, әр саусақты жеке бүгу және бүктеу түрінде жасалады. Саусақ гимнастикасы тақпақ жаттаумен жалғастырылады. Тақпақ айта отырып саусақ қозғалысының көмегімен жасалады, сахналайды. Жаттығуға ұласқан тақпақ- сезім ритмін қалыптастыратын және жетілдіретін негіз болып табылады. Қолайлы эмоцияналды жағдай пайда болады, соның арқасында бала ойынмен айналысады, орындай қозғалысты қызығушылықпен орындайды, ал бұл саусақ қозғалысын жақсартады, тыңдау, түсіну дағдысын дамытады. Саусақ театрының да ролі ерекше. Мұнда бала ойын нысынында кеңестік және санау түсінігін үйренеді. Саусақ теартына «Менің отбасым», «Бауырсақ», «Үш қыз» т,б . Қазір кеңінен пайдаланып жүрген фетрден жасалған жұмыстар балалардың ерекше қызығушылығын танытады.

Сол сияқты сөйлеу техникасына арналған тыныс алу жаттығулардын бірнешеуіне тоқталайық.

«Гүлдерді иіскейік»Шарты : Балалар,біз өзімізді гүлдер бағында жүрміз деп елестетеді. .Гүлдер әдемі және хош иісті болады.Кәне, гүлдерді иіскеп көрейікші.Тамаша! Жаттығу 2-3 рет қайталанады.

«Көбелекті ұшырамыз» Тәрбиеші алдын-ала түрлі-түсті қағаздан кішігірім көбелектер үлгісін дайындайды да, оны жіпке бекітеді.Содан соң балаларға таратып беріп, бұл жаттығудың қалай орындалатынын түсіндіреді. Балалар жіп ұстаған қолдарын жоғары көтеріп, көбелекті ерін деңгейінде ұстайды.Сол мезетте мұрын арқылы ауа жұтып, ауа ағымын көбелекке қарай, оны «ұшыру» үшін бағыттайды.Жаттығу 1-2 рет қайталанады.

Қысқыштармен ойналатын ойын

Ойын шарты: Түрлі-түсті қатты қағаздардан дөңгелектер жасап, сондай түсті қысқыштарды қыстырса, гүлдер пайда болады. Ол баланың ұсақ моторикасын дамытады, ақыл-ойының, тілінің дамуына зор ықпал етеді.

«Жаңғақтармен ойын »

Ойын шарты: балалардың әрқайсысына жаңғақтар таратылады. Жаңғақты алақанның арасына салып, айналдыру. Бұл ойында балалардың қолдары жаттықтырып, сөйлеу тілі мен ойлау қабілеттері дамиды.

Қазіргі кезде мемлекетімізде білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңестігіне бағыт алуда. Балабақшаның білім беру жұмысымызда жаңа технологияны қолданудың арқасында бізге көмекке жаңылтпаштар, саусақ ойындары, тіл ұстарту жаттығулары көмекші бола алады. Жаға технологияның тиімділігі баланың шығармашылдық, интелетік қабілетін дамуына өз білімін пайдалана білу дағдыларынын қалыптастырады.

Сонымен қорыта айтқанда , балабақша балалардың тілін дамытуда түрлі ойын, әдіс –тәсілдерді тиімді пайдалану, осы бағыттағы атқарылатын игі іс-шаралардың нәтижесіз қалмайтынының айқын дәлелі деп санаймын.

Сүйесінова Қаламша Қаршығақызы
№31 «Күншуақ» МДҰ тәрбиешісі
Ақтөбе қаласы

«РАЗВИТИЕ И ГУМАНИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВА ЧЕРЕЗ ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ»

Под инклюзией (от inclusion включение) в образовании, понимают вовлечение в образовательный процесс каждого обучающегося с помощью образовательной программы, которая соответствует его способностям, а также удовлетворение индивидуальных образовательных потребностей личности, обеспечение условий ее сопровождения.

Сегодня проблема инклюзивного образования актуальна во всем мире. С конца прошедшего столетия развитие инклюзивного образования стало ведущим ориентиром образовательной политики многих развитых стран мира: США, Великобритании, Дании, Испании, Финляндии, Германии, Италии, Австралии и др. Дети с психофизическими нарушениями и отставаниями в развитии в этих странах успешно обучаются совместно с нормальными сверстниками в общеобразовательных организациях, в которых для их развития и социальной адаптации созданы соответствующие психолого-педагогические условия. В Казахстане это явление также не оставлено без внимания, так как число детей с особыми образовательными потребностями, которым нужно инклюзивное образование, с каждым годом растёт. Основная задача, стоящая перед государством и обществом в отношении таких детей, — создание условий и оказание помощи в их социальной реабилитации и адаптации, подготовке к полноценной жизни в обществе. Зачастую таких детей с инвалидностью стараются изолировать. В результате они оказываются на обочине общества. Из-за этого «у них формируется страх перед жизнедеятельностью в обществе здоровых людей, который априори купирует возможности имеющегося, но не всегда раскрытого потенциала развития и совершенства их личности, препятствует интеграции в социум». Говоря более понятным языком, можно сказать так: дети всегда хотят общения, несмотря на огромное количество мессенджеров и социальных сетей. На самом же деле в жизни дети с ограниченными возможностями сталкиваются с трудностями, а то и невозможностью получить хорошее образование. В этом случае успешную социализацию для детей с инвалидностью дает инклюзия. Одновременно инклюзия делает наше общество добрее, отзывчивее, убирает предрассудки. Считается, что здоровые дети, обучаясь вместе с детьми с особыми потребностями, развивают толерантность и ответственность, становятся самостоятельнее. Да, не каждый ученик в классе станет альтруистом в отношении таких детей, но в общем отношение к людям с инвалидностью будет иным.

В Казахстане инклюзивное образование делает только первые шаги. В послании Президента Н. Назарбаева «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» отмечается, что необходимо «усилить внимание нашим гражданам с ограниченными возможностями. Для них Казахстан должен стать безбарьерной зоной. Позаботиться об этих людях, которых немало, – наш долг перед собой и обществом». Основное содержание политики инклюзивного образования заключается в признании положения о том, что все дети могут учиться: школа принимает всех детей, независимо от их различий и создаёт необходимые условия для удовлетворения особых образовательных потребностей детей. Внедрение инклюзивного образования должно способствовать преодолению проблем дискриминации и отчуждения в обществе, достижению социальной реабилитации и социального равенства всех людей. Данная тенденция предполагает присутствие в едином образовательном пространстве обучающихся с различными (в том числе и «особыми») образовательными потребностями, а значит, и разными возможностями в характере, темпе, полноте и глубине овладения учебной информацией.

В настоящее время большое количество детей с ограниченными возможностями здоровья обучаются и воспитываются вместе с нормально развивающимися детьми. Классы инклюзивного обучения открываются в общеобразовательных учреждениях с целью создания целостной системы, обеспечивающей оптимальные условия для обучения, воспитания и социальной адаптации детей с особыми образовательными

потребностями в соответствии с их возрастными и индивидуальными особенностями, уровнем актуального развития, состоянием соматического и нервно-психического здоровья. Подлинная инклюзия не противопоставляет, а сближает две образовательные системы – общую и специальную, делая проницаемыми границы между ними, так как в рамках инклюзивного образования не ребёнок должен приспосабливаться к процессу обучения, наоборот – характер и темп обучения подстраиваются под нужды ребёнка.

Подводя итог, необходимо отметить, что инклюзия – это больше, чем интеграция. Это включение не только в образование, но и в жизнь всех без исключения, это учет сильных и слабых сторон каждого, это признание различий, это обогащение представлений о различиях как естественном явлении мира и общества, это возможность получения эффективного образования благодаря постоянной поддержке и изменению образовательного пространства.

Список литературы:

1. Егоров П.Р. Теоретические подходы к инклюзивному образованию людей с особыми образовательными потребностями [Текст] // Теория и практика общественного развития. – 2012. – №3. – С. 35–39.
2. Хитрюк В.В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов Закон Республики Казахстан от 08.08.2002 N 345-II"О правах ребенка в Республике Казахстан" http://pavlodar.com/zakon/?all=all&dok=02168
3. Закон Республики Казахстан от 08.08.2002 N 345-II"О правах ребенка в Республике Казахстан" http://pavlodar.com/zakon/?all=all&dok=02168
4. Закон Республики Казахстан от 13 апреля 2005 года № 39-III «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан» http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30008935
5. Петрова Т.А. «Развитие инклюзивного образования в Казахстане» 2012 г. // http://stud24.ru/pedagogy/razvitie-inkljuzivnogo-obrazovaniya-v-kazahstane/389928-1312866-page1.html

Глущенко Елена Анатольевна
учитель технологии
КГУ «Средняя школа №29» г. Актобе

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨЗҚАРАС

Сөйлеу - баланың психикалық дамуының басты көрсеткіші, себебі онда сәбидің барлық жетістіктері мен проблемалары көрініс табады.

Баланың бірінші сөзді айтатын дәл мерзімін анықтау оңай емес. Себебі сөйлеудің пайда болу мерзімі бойынша және өзінің белсенді сөз қорының көлемі бойынша балалар бір-бірінен өзгеше болады және орташа алынған мәлімет шынайы көріністі көрсете бермейді. 1 жастың өзінде-ақ 110-115 сөз айтатын балалар да болады, ал кейде өзінің жалпы қалыпты психикалық дамуына қарамастан, 2,5 жасқа келгеннің өзінде де үндемейтін балалар болады. Балалардың сөздік қорының мөлшері де әр түрлі болады: мәселен, 1 жастағы баланың ең аз сөздік қоры – небәрі 4-5 сөз, ал ең көп – 200-ден астам сөз.

Сөйлеудің дамуындағы артта қалушылықтың бірінші және басты себебі баланың өз ата-анасымен жеткіліксіз қарым-қатынасы болып табылады. Көптеген ата-аналар өзінің жұмысбастылығына және шаршайтындығына байланысты өз балаларымен сөйлесуге уақыттары жоқ және оны қаламайды. Сондықтан да бала үшін әсерлердің басты көзі (оның ішінде сөйлесудегі де) теледидар болады.

Теледидар алдында отырған бала үнемі күшті дауысты, әр түрлі және мазмұнды сөздер еститін сияқты боп көрінеді. Баланың бұл сөздерді меңгеруіне кім кедергі болады?

Өйткені теледидар экранынан естілген сөздер, кішкентай балалар үшін олардың өзіне жеке айтылғандай әсер бермейді. Ол баланың практикалық белсенділігіне қосылмаған, сондықтан да оның бала үшін ешқандай маңызы жоқ, ол бала үшін экранда жылтырап көрінген бейнелердің фоны ғана.

Сондықтан ешқандай, тіпті ең жақсы телехабарлар да баланың ата-анасымен қарым-қатынасын алмастыра алмайтынын ата-ана естен шығармаулары керек. Сәбиге жеке өзіне айтылған сөз қажет. Оған кім және қалай сөйлесіп жатқаны бәрібір: ең маңыздысы – ересек адамның не айтқаны ғана емес, сондай-ақ оның балаға қалай сөйлейтіні – бала үшін мүдделі зейін, жауапты күлкі, эмоционалдық мазмұндылық маңызды.

Балабақша жасындағы балалармен жұмыс жасауда оларды сөйлеуге үйрету, мәнерлеп сөйлеуге баулу тәрбиешілер мен педагогтарға жүктелген міндеттердің бірі. Сөйлеуге үйретудің негізгі әдістерінің бірі – тәрбиешінің балаларды жетекші сөздер арқылы әңгімеге қатыстыра білуі.

Мектеп жасына дейінгі балалар негізінен өте қарапайым түрде әңгімелейді және тек жай сөйлемдермен немесе көмекші сұраққа бір сөзбен ғана жауап береді. Сондықтан тәрбиешілердің бұл мәселеге ерекше көңіл бөлгендері дұрыс. Әңгімелеуге үйреткенде мыналарды ескеру қажет:

- балалардың қойылған сұраққа дұрыс, толық жауап беруі;
- тәрбиеші қолданған күрделі сөйлемдерді қайталатқызу;
- өздеріне сөйлемдер құрату;
- сөйлемге қажет сөздерді ойлап тауып айтуға үйрету;
- сөз жасау, сөзге түрлі жалғау–жұрнақтар қосып айтуға үйрету;
- суретті көрсете отырып және суретсіз (белгілі оқиғаға) әңгіме құрату.

Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма, жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын – баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады.Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың ақыл-ойы дамиды, оқуға қызығушылығы белсенділігі, шығармашылығы артады,тұлғалық қасиеттері қалыптасады.

Сонымен қатар сөздік қорын дамытуда жүргізілетін жұмыстың бір түрі – санамақтар. Санамақтарды халық негізінен балаға сан үйрету мақсатымен шығарылады. Санамақтар сан үйретеді, әрі дүниені танытады, баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Ал жұмбақ-баланың ойлау қабілетін арттырады. Жұмбақтың шешуін табу арқылы жан-жануарлардың, киім кешек т.б. заттардың аттарын есте сақтау қабілетін күшейтеді. Жұмбақтардың жауабын табу арқылы бала ойы бірте-бірте толыға береді.

Бала тілін дамытуда мақал-мәтелдердің алатын орны ерекше. Балаға айтатын ақыл-насихат, өнеге, өсиет әсерлі, әрі ойда қалатындай мәнді болады. Қазақтың мақал-мәтелдерінің көбі елдікке, ынтымаққа, бірлікке, адамгершілікке, инабаттылыққа баулып, жақсы мен жаманды, ерлік пен ездікті слыстыра сөз етіп, адам өмірінде неден үйрену, неден жирену керектігін аңғартады.

Тіл дамыту жұмыстары шығармашылық мәнді жүргізіліп, дұрыс ұйымдастырылса, ол оқушының күнделікті өмірдегі құбылыстарды жан-жақты түсіне білуіне, үйренуіне, білгенін ауызекі қолдана білуіне жағдай жасайды.

Оқушының тілін дамыту жұмысы-ол баланың жалпы ойын дамыту деген сөз.

Мектепке дейінгі жастағы балаларда кездесетін сөйлеуге қатысты тағы бір мәселе ол: баланың өз сөзін байланыстырып жеткізе білмеуінде. Балаларды байланыстырып сөйлеуге үйретуде мынадай мәселеге баса назар аударылады: әңгіме құрастыруда өз ойын жүйесін анық, түснікті жеткізе білуге үйретіледі; логикалық тапсырмаларды орындағанда баланың байланысып сөйлесуіне баса назар аудару қажет; оқылған шығарманың мазмұнын өз түсінігі бойынша ауызша баяндай білуге төселдіру керек.

Байланысып сөйлеуді дамытуда сөздік жұмыс, сөйлем әңгіме құрастыру жұмысы жүргізіледі. Байланысып сөйлеу мәдениеті арнайы жоспарлаған сабақтарда, сабақтан тыс ойын сәттерінде, шығармаларды сахналауға ертеңгіліктерді өткізуде дамытылады. Тәрбиеші айтқан ертегіні зейін қоя тыңдап, мазмұнын ауызша қайталап айтуда, әңгімелеп беруде, грамматикалық тұлғада дұрыс байланысып сөйлеуге үйретіледі.

Сөйлеуді дамыту сабағының қызықты, әсерлі түрде ұйымдастырылуы баланың белсенді сөйлеуін қамтамасыз етеді, яғни балаға сөйлеу қажеттігін тудырады.

Тәрбиеші-педагогтар, ата-аналар баланың кез-келген уақытта берген жауыбының толық, дауысының анық, ашық, мәнерлі болуын талап етуі керек. Күнделікті іс-әрекет сабақ, ойын, серуен, бос уақытта баланы ауызша сөйлеу білуге, сұраққа толық жауап беруге, сөйлемді дұрыс қарап айтуға өз ойын жүйелі жеткізуге, шығармашылығын әңгіме құрауға үйрету үшін жүргізілетін жұмыстар. Байланыстырып сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға негіз болады. Мысалы: берілген суреттер бойынша әңгіме құрастыру, отбасында, жолдастарымен қарым-қатынасында, қоршаған ортадағы адамды тыңдай білу, оларға дұрыс жауап беруде диалогтық сөйлеуге үйретіледі. Оқыған шығармаларды әңгімелеуде, оны өмірде көргендерімен салыстыруда монологтық сөйлеуге үйренеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Евдокимова С.Л., Цветкова Н.А. Мектепке дейінгі жастағы балалардың отбасында тәрбиеленуі: 3 жастан 6 жасқа дейінгі балаларды қалай дұрыс өсіріп, тәрбиелеу керек. Астана. 2014 ж.
2. Отбасы және балабақша. №3, 2013 ж.

Басмагамбетова Актолкын Сериккалиевна

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасында «Қатынас» негізгі білім беру саласына кіреді. «Қатынас» білім беру саласының базалық мазмұны-сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет ұйымдастырылған оқу қызметінде жүзеге асырылады. «Қатынас» білімберусаласының мазмұны баланың тілін дамытуды, коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруды, белсенді және пассивті сөздік қорын, тілдің грамматикалық құрылымын, дыбыстық мәдениетін, баланың байланыстырып сөйлеуін басқа білім салаларымен кіріктіру арқылы жетілдіруді қамтамасыз етеді. Сөйлеу тілі –психиканың қызметіне кіріп, адамзатты жануарлар қатарынан ажырататын ерекшеліктердің бірі. Сөйлеу тілі баланың барлық қабілетінің: қарым- қатынасқа түсу, тану, білу, меңгеру, танымдық-зерделеу және ойын әрекетінің дамуының негізі болып табылады. Бұл байланысты орнатуда баланың сөйлеу тілінің дамуының өзекті мәселесін шешуде мектепке дейінгі ұйым педагогының әрекеті маңызды. Мектепке дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытудың негізгі міндеті –әр жас кезеңіне сәйкес қалыпты жағдайдағы сөйлеу тілінің дамуы мен ерекшелігін және коммуникативті қабілетін білу керек. Ерте жас кезеңі – баланың барлық психикалық процестерінің дамуының маңызды кезеңі болып табылады, әсіресе сөйлеу қабілеті дамуында. Баланың сөйлеу тілін дамыту ересектермен тығыз байланыс орнатудың нәтижесінде жүзеге асады. Айта кететін жағдай баланың сөйлеу тілі туа салысымен орындалатын құбылыс емес. Ол баланың физикалық-дене және ақыл-ой дамуы процесімен бірге дамиды және жалпы дамудың көрсеткіші болады.Баламен үнемі сөйлесу керек. Сөйлесудің, сөйлеу арқылы қатынасқа түсудің болмауы баланы шаршатып, мазасыз күйге әкеледі. Бала ашуланшақ болып, өзінің көңіл-күйін айқайлау, жылау арқылы білдіреді.Ерте жастаға баланың сөйлеу тілін дамыту мақсатында қолданылатын ойын түрлері мен жұмыстары:-балаларға арналған өлең-шумақтар, тақпақтар, желілі-рөлді ойындар, дыбысты еліктеу арқылы айту ойыны.Бұл ойындар мен жұмыстарды орындау барысында ересектердің сөйлеу тілі, балаға сөзді қимыл-қозғалыс негізінде қабылдап, оны қайталап айтып, сөзді естуімен ерекшеленеді.-Желілі-рөлді, қимылды-бейнелі ойындарды ойнау барысында,баланың ересектермен эмоционалдық байланысы орнайды. Ойынды ойнау барысында бала ойынды өзі, өз еркімен ойнауды бастайды.-Дыбысты еліктеу арқылы қайталап айту ойындарында баланың фонематикалық есту қабілеті дамып,белгілі бір дыбысты анық айтуға дайындайды.-Желілі-рөлді ойыншықтармен, белгілі кейіпкерлері бар ойыншықтармен ойнау баланың диалог құруына және сөздік қорының молаюына әсер етеді.-Әдебиеттік шығармаларды оқу және ертегі айту,әңгіме, тақпақтар, жырларды, тарихи оқиғаларды айту.-Балалар әдебиетінің иллюстративті (мазмұнды) суреттерінің құрылымын қарау, талқылау.-Заттық және мазмұндық суреттермен ойын сабақтарын жүргізу.-Суреттерді ересектермен қарау барысында балалар, сурет мазмұнымен киіпкерлердің атауымен танысып, қайталап айтып еске түсіреді.

Балаларға суретпен жұмысты ұйымдастырудың маңызды себебі – бала заттың атауын бейнесімен салыстырады және сәйкестендіре отырып, еске сақтайды:-Жеңіл жұмбақтар жасыру.-Баланың ұсақ-қол моторикасын дамытуға бағытталған ойындарын өлең шумақтары арқылы қолдың басы және саусақ қимылымен бірге орындауға болады. Қол және саусақ жаттығуларын жасау, баланың физиологиялық сөйлеу тілінің даму негізін құрайды.Барлық аталған ойындар мен жаттығулар баланың сөйлеу тілінің дамуын жүзеге асырады. Сөйлеу тілін дамытуда педагогтардың (тәрбиешілердің) бағытын айта отырып, баланың ана тілін үйренуде мына ұстанымды айтпай кетуге болмас: *«Көр – тыңда – қайтала!»*.Ерте жастағы баланың есеюі барысында сөйлеу тілінде үлкен өзгерістер орын алады. Диалогтық сөйлеу тілінен монологтық сөйлеу тіліне ауысады. Диалогтық және монологтық сөйлеу дегеніміз не?Диалог – бұл бір немесе бірнеше адамның пікірлесушінің сұрақ-жауап түріндегі әңгімелесуі. Диалогтық сөйлеу тілі – мағыналық жағынан монологтық сөйлеу тіліне қарағанда жеңіл. Диалогтық сөйлеу тілінде тақырыптық сөйлесу, күнделікті тұрмыстық сөйлесуді қолдану, синтаксистік құрылымы жағынан күрделі емес, айтылуы, жеткізуі жеңіл болады. Диалогтық сөйлеу тілі – монологтық сөйлеу тілінің құрылуына негіз болады. Сөйлеу тілінің негізгі бастамасы алғашқы кезеңі – ол қарым- қатынас болып табылады. Сөйлеу тілінің құрылымы диалогтық сөйлеу тілінен басталады. Бұл кезде сөзді айтушы және тыңдаушының рөлдері үнемі ауысып отырады. Баламен ең алғаш диалог құрушы – ол әрине, үлкендер болып табылады. Бұл кезде баланы әрқашанда сұраққа жауапты айтуға, жауап беруге жетелеу керек. Баланың сөйлеуге деген ынтасын, қабілетін баланың дыбыстарды дұрыс немесе бұрыс дыбысталуына қарамастан дамытып отыру керек. Дұрыс жауап беру негізі ол мән-жайды, іс-әрекетті түсіну болып табылады.

Диалогтық сөйлеу тілін дамытуға не көмектеседі? Олар – шынайылық, театрланған көрініс, әрекет, сұрақтар. Оның ішінде сөйлеу тілін дамытудағы ерекшелерінің бірі сұрақтарға тоқталайық. Сұрақтар – түрлі

бірлескен қарым-қатынаста, әрекет барысында, күнделікті күн тәртібінде, серуен кезінде, суреттерді қарау барысында, тағы басқа кездерде қолданылады. Есте сақтай кетсек – өзіндік ерекшелігіне және қиындық дәрежесіне сәйкес сұрақтардың 3 түрін ажыратамыз.1.Репродуктивті (жоспарлы) сұрақтар – бұл сұрақтар жеңіл, түсінікті болып келеді және жәй қана «Иә», «Жоқ» деген жауапты талап етеді. Мысалы, Ойыншықты алғың келе ме? – Иә. Бұл кім? – Бұл әке. Бұл не? –Бұл доп.Не істеді? – Ойнады! -деген сияқты сұрақтар.2. Ізденуші (зерттеу) сұрақтары. Олар кішкене күрделі және құрылымы толық сөйлеммен жауап беруді талап етеді. Мұндай сұрақтарға жауап беру сөйлемнің бастапқы сөзінен басталады. Мысалы: Мысық қайда ұйықтап жатыр? – Мысық үстелдің үстінде ұйықтап жатыр. Балалар қайда барады? –Балалар мектепке барады!3.Мәселелі сұрақтар – бұл сұрақтар мәселелі Неге? Не үшін? деген сөздерден басталады. Сұрақтар құрылымы бойынша күрделі және ойландыратын, ойды қозғайтын жауап беруді талап етеді. Бала жауап беру кезінде себеп салдарын анықтай отырып, логикалық ойлау қабілеті дамиды.

Сөйлеу қабілеті – бұл барлық әрекеттің жүзеге асуының негізгі құрамдас бөлігі және алғашқы шарты болып табылады. Мектепке дейінгі ұйымда баланың сөйлеу тілін белсенді дамыту тек қана арнайы дайындалған оқу қызметінде ғана емес, басқа күн тәртібі кезінде, баланың балабақша ішінде болған барлық уақытында жүзеге асуы керек. Бала күнделікті таңертең балабақшаға келгенде топта баламен күнделікті тұрмыста орын алатын жағдайлар туралы әңгімелесуге болады. Балалар өздерінің жасаған әрекетін, өздерінің белсенді сәттерін, өздеріне қызықты болған жағдайларды белсенді айтуға тырысады. Серуенге шығу баланың эмоционалдық жай-күйінің және сөйлеу тілінің белсенділігін тудырады. Баламен серуенге шығу кезінде және басқа күн тәртібіндеі бос уақытта түрлі ойындар ойнау арқылы баланың сөздік қорының кеңеюіне көмегін тигізеді. Мысалы, «Орманға саяхат» қимылды ойынында балалар ормандағы тіршілік иелерінің атауымен және олардың тұрақтарымен, мекен ететін жерлерінің атауын, олардың төлдерінің атауын айтып, жаңа сөздерді меңгеріп, есте сақтайды.Дидактикалық ойын: «Сөз құра» түбірлі сөздерді атауы керек. Мысалы, бас-қа, бас-тық, бас-шы, бас-пал-дақ, бас-қару, бас-у, тағы басқа.Серуенге шығу кезінде сұрақтың барлық түрлерін қойған тиімді.Жапсыру, сурет салу, құрастыру оқу – қызметінде бала өзінің жасап жатқан және жасайтын немесе жасап болған әрбір әрекетін мазмұндап айтып түсіндіруі керек. Оны айтуға қиналған балаларға, педагог (тәрбиеші) балаға өзі ынталандырушы сұрақтар қоюы керек. Мысалы, «Қазір не жасап жатырсың?», «Ненің суретін салдың?», «Енді не жасайсың?», «Саған ол үшін не керек?» –деген сұрақтарды және керісінше балаға да (өз әрекеті) туралы ересектерге өз сұрағын жүйелі қоюды үйрету керек. Баланың сөйлеу тілін дамытуда – көркем әдебиет, көркем шығармаларды тыңдау мәдениетін қалыптастыру керек. Балалар аңыз әңгімені, ертегілерді, өлең- шығармаларды қызыға тыңдайды және сұрақ қою арқылы түсінеді.Педагогтар баланың сөйлеу тілін дамыту мәселесінде төменде көрсетілген қателіктерді жібереді:– педагог (тәрбиеші) көбіне өздері көп сөйлейді, баланың белсенді сөйлеуіне жағдай жасамайды. Көбіне сұрақ қойған кезде, балаға ойланып жауап беруге уақыт бермейді де өздері жауабын айтуға тырысады, шыдамсыздық танытады.

Балалардың сөйлеу тілін дамыту барлық балабақша педагогтарының сауатты, бірлескен жұмысының нәтижесінде ғана орын алатын мәселе. Балабақша ішіндегі барлық мамандардың бірлескен жұмыстарының: кеңес беру, шеберлік сыныбы, семинар және тәжірибемен бөлісу, бірлескен отырыстар, талқылау нәтижесінде ғана баланың сөйлеу тілінің дамуының жетістігіне қол жеткізуге болады.

Ерекешова Анаргуль Мынтургановна
Ақтөбе қаласы, МКҚК №45 «Алтын бала» бөбекжайы

«ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ РЕБЕНКА»

Для детей дошкольного возраста характерен повышенный **интерес ко всему**, что происходит вокруг. Очень важно обогащать представления **детей о растениях**, животных, объектах неживой природы, встречающихся, прежде всего в ближайшем окружении. В период дошкольного детства благодаря **познавательной** активности ребенка происходит зарождение первичного образа мира. Образ мира формируется в процессе **развития познавательной сферы**, которая состоит из трех компонентов:

1. **Познавательные процессы** *(восприятие, внимание, память, воображение, мышление)*;
2. Информация (опыт и достижения, накопленные человечеством на пути **познания мира**);
3. Отношение к миру (эмоциональная реакция на отдельные объекты, предметы, явления и события нашего мира).

Одним из методов **познавательного развития детей** дошкольного возраста является **экспериментирование,** которое рассматривается как практическая **деятельность** поискового характера, направленная на **познание**

свойств, качеств предметов и материалов, связей и зависимостей явлений. Дети по природе своей исследователи. Неутолимая жажда новых впечатлений, любознательность, постоянное стремление экспериментировать, самостоятельно искать новые сведения о мире традиционно рассматриваются как важнейшие черты детского поведения.

Они задают вопросы, касающиеся близких и далёких предметов и явлений, интересуются причинно-следственными связями (как? почему? зачем?), пытаются самостоятельно придумывать объяснения явлениям природы и поступкам людей. Склонны наблюдать, экспериментировать. Исследовательская деятельность вызывает огромный интерес у детей.

Главная задача педагога поддерживать **интерес детей** к исследованиям и открытиями.

Взрослый должен вести себя так, чтобы детям казалось, что они действуют самостоятельно. И все же, чтобы познавательный интерес ребенка был высоким, нужно, чтобы **он сам был активным участником педагогического процесса, т.е. лично сам исследовал, экспериментировал, наблюдал, ощущал, сравнивал, анализировал, видел результаты своих маленьких экспериментов, спрашивал у взрослых о том, что делать дальше или где это узнать, искал материал по своему изучаемому объекту дома, в саду или библиотеке, делал самостоятельные выводы по мере своих способностей.**

Экспериментирование - важный, простой и очень **интересный для детей** способ ознакомления с окружающим миром. Важно не только провести опыты, но и связать результаты с повседневной жизнью, наблюдениями дома и на улице..

Вот на примере я взяла опыт с веществом, который используем в обиходе, дома, каждый день. Это лимон.

Я очень люблю пить чай с лимоном. Мне стало интересно, как растут лимоны, где еще он может применяться. Лимон – это фрукт длиной от шести до девяти сантиметров, желтого цвета, овальной формы. Сверху покрыт кожурой, внутри есть дольки и семена. Растут лимоны на небольших, высотой 3—7 м вечнозеленых деревьях семейства цитрусовых с колючими ветками. Цветки лимона — ярко-белые с фиолетовым венчиком. Возраст деревьев может достигать 45 лет. Родина лимона Индия, Китай.

Лимонные деревца — прекрасные комнатные декоративные растения. Они быстро растут, цветут и плодоносят круглый год. Лимоны очень кислые на вкус. Впервые лимонную кислоту из сока недозрелых лимонов выделил шведский аптекарь Карл Шееле в конце 18 века.

Цели:

- Создание условий для формирования основного целостного мировидения ребенка старшего дошкольного возраста средствами физического эксперимента.
- Развитие наблюдательности, умение сравнивать, анализировать, обобщать, развитие познавательного интереса детей в процессе экспериментирования, установление причинно-следственной зависимости, умение делать выводы.
- Развитие внимания, зрительной, слуховой чувствительности.
- Создание предпосылок формирования у практических и умственных действий.

Задачи:

- развивать познавательную активность в процессе формирования представлений о лимоне,
- практическое применения лимона,
- формировать умение видеть красоту окружающей природы и бережного отношения к ней,
- формирование навыков самоконтроля.

А теперь я с вами хотела провести опыт с лимоном, который называется

Опыт №1 «Тайное послание»:

Для этого нам понадобится: половина лимона, ватная палочка, чашка воды, лист бумаги.

1. Выдавить сок из лимона в чашку, добавить такое же количество воды.
2. Обмокнуть ватную палочку в раствор лимонного сока и воды и написать что-нибудь на бумаге.
3. Когда чернила высохнуть, нагрей бумагу над свечей, на бумаге появиться невидимые слова.

Вывод: Сок лимона имеет свойства темнеть при нагревании.

Опыт №2 «Лимон и яблоко»

Вам понадобятся: яблоко, лимонный сок, тарелки.

Разрезать яблоки пополам и на срез одной половинки положили лимон. Через несколько часов чистая половинка яблока потемнела, а то что была защищена лимонным соком осталось такой же белой.

Вывод: Если разрезанные яблоки смазать лимонным соком, они будут выглядеть свежими и красивыми и не менее полезными. Данный эксперимент можно дать детям как домашнее задание, чтобы они дома вместе с родителями провели эту работу.

Опыт № 3: «Взаимодействие лимона с молочными продуктами»

Нам понадобиться стакан кислого продукта и лимона.

Вывод: Лимон не желательно употреблять с молочными продуктами, так как молочный белок сворачивается от кислоты.

Опыт№4 « Лимон надувает воздушный шарик»

Нам понадобиться пищевая сода, графин с узким горлом, воздушный шарик, лимон.

Вывод: при гашении соды в кулинарии используют уксусную кислоту, а значит сок лимона, может быть гасителем соды и выделять летучий газ.

Опыт № 5 «Водоплавающий лимон»

Нам понадобиться посуда с водой и два лимона. Один целый, второй очищенный от кожуры.

Вывод: в ходе эксперимента мы увидим, что лимон с кожурой вовсе не тонет, так как в кожуре содержится воздух.

Кунжарикова Гульсим Чапаевна
Воспитатель I категории
ГККП ясли-сада №45 «Алтын бала»

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА МУЗЫКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Музыкалық тәрбие ұғымы қоғамдық құбылыс ретінде кең және тар мағынасындақолданылады.Кең мағынасы дегеніміз ол музыкалық іс-әрекетте жинақталған тәжірибені
педагогикалық ықпал ету негізінде кейінгі ұрпаққа меңгерту, жалпы музыкалық мәдениетін қалыптастыру болып табылады. Ал түрлі деңгейде музыкалық тәрбие беру мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталған арнайы ұйымдастырылатын іс-әрекетті білдіретін ол тар мағына болып саналады. Музыка өнері жеке тұлғаның дамып, қалыптасуында аса маңызды роль атқарады. Музыкалық білім мен тәрбие беру адамзат өркениетінің ең терең тамырларынан бастау алады. Адамзаттың сан ғасырлық серігі болып келген музыка өнерінің тәлім-тәрбиеде алатын орын, әсер - ықпалын, қоғам мәдениеттің дамуы процесінде қалыптасқан әлеуметтік, музыкалық – педагогикалық тәжірибені ой елегінен өткізіп, даму кезеңдерін қалыптастыруға тікелей байланысты.

Жан-жақты дамыған азамат тәрбиелеуде эстетикалық тәрбиенің басты саласының бірі – музыка мен ән. Музыка адамның жан дүниесін тебіренте отырып, оның өмірге деген көзқарасын, әдет, мінез-құлқын қоғам мүддесіне сәйкес қалыптастыруға, әдемілік заңымен өмір сүруге тәрбиелейді. Мектепке дейінгі жастағы балаларға музыкалық тәрбие – талғамдық, эстетикалық тәрбие беру ісінің негізгі саласы болып табылады. Эстетикалық тәрбиелеу мәселелерін мектепке дейінгі жастағы балаларға Құлжанова Н., Меңжанова К., Меңдаяқова Қ.М., Левченко Т.А., Жұмабекова Ф.Н. және т.б. зерттеген. Мектепке дейінгі балалар білім берудің барлық деңгейлерінде жалпы өмірде табысты болып келетіндіктен, білімді тез қабылдап, мектепке дейінгі ұйымдағы оқыту мен тәрбиелеу үдерісі оларды алғашқы біліммен қаруландырып, қоғам талабына сай тұлғаны қалыптастырудағы алғашқы негіз болады. Сонымен басты мақсат – біртіндеп түрлі музыкалық іс-шараларды меңгерту арқылы баланың бойындағы түрлі табиғи талабын дамыту. Өнер түрлерінің әрқайсысы адамға әсер етудің спецификалық құралдарына ие. Бала өмірінің ең басында әсер ету мүмкіндігіне ие музыка болып саналады. Ең бір бай әрі әсерлі эстетикалық тәрбие құралы, оның аса үлкен эмоциялық әсері бар, адамның сезімін тәрбиелейді, талғамын қалыптастыратын ол музыка Қазіргі заманғы ғылыми зерттеулер музыкалық қабілеттерінің дамуы, музыка мәдениеті негізінің қалыптасуы екенін айтады - содықтан, музыкалық тәрбиені мектепке дейінгі жастан бастау керек. Балалық шақта музыкалық әсердің тақыртаза болуының кейін орнын толтыру өте киын.

Музыка табиғи ырғақты сөзбен пара-пар. Сондықтан сөйлеу үшін сөздік орта қажеттілігі сияқты, музыканы жақсы көруі үшін балада түрлі дәуірлер мен стильдердегі музыкалық шығармаларды қабылдай білу тәжірибесі болуы тиіс, оның ырғағына үйренуі, яғни көңіл күйін тани білуі тиіс. Әлеуметтік оқшауланушылыққа ұшырған баланың ақыл-ой дамуында кедергі болады, ол өзін тәрбиелегендердің тілі мен дағдыларын меңгереді, солармен ғана қарым-қатынас жасайды. Және ол балалық кезінде қандай дыбыстық ақпаратты бойына сіңірсе, оның болашақ саналы сөйлеу және музыкалық ырғақтылығында тірек етер музыкалық тілі және ақындық та осы болады. Сондықтан да жасынан бесік жырын тындап өскен, ертегі тыңдап, ойын-күлкі арасында өскен бала көпшілік бақылауға қарағанда, санамақ айтып, неғұрылым шығармашылықты, музыкалық дамыған болатындығы осыдан кейін түсінікті болады. Музыкалық даму жалпы дамуға ештеңемен алмастыра алмайтындай әсерін тигізеді: адамның эмоциялық аймағы қалыптасады, ойлауы жетіледі, өнердегі және өмірдегі сұлулыққа сергектігі тәрбиеленеді. Музыка мектепалды баласының өмірінде педагог әрекетінің белсенді ұйымдастырушылығы арқасында қолданыс табуы тиіс. Көбіне музыкалық жетекші мен тәрбиешілер балалардың музыкалық қабілеттерінің дамуы жұмысының түйісуіне байланысты

болады. Музыкалық жетекші тәрбиешілер мен бірігіп әрекеттестігінде балалардың музыкалық дамуы бойынша жұмысты бірлескен жоспарлау олардың ұғымдары мен әрекеттерінің жалпы мағынасын қалыптастыруларын салыстыруға бағытталған инициатива алмасу қажет. Балабақша өмірінің барлық жағына белсене қатыса жүріп, музыка жетекшісі ата-аналар арасында музыкалық – эстетикалық білімді белсене насихаттау тиіс. Егер ата-аналар музыкалық тәрбиенің маңыздылығын түсінетін болса, олар балаларын отбасында, музыка үйірмелерінде, балалармен бірге концерттерге, музыкалық спектакілдерге барады, жан-жақты музыкалық әсерлермен байиды, олардың музыкалық тәжірибесі кеңейді.

Музыкалық тәрбие бойынша жұмыс істейтін педагогтер жұмысының басты жетістігі барлығын бірыңғай шығармашылық командаға біріктірігіп, жұмыс жасау білігін жүзеге асыру болып табылады. Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың музыкаға қызығушылығын арттыру үшін тәрбиеші өзінің алдына белгілі мақсат қоюы тиіс. Ал осы музыка сабағындағы қойылған нақты мақсат белгілі бір музыкалық тәрбиенің міндеттерін жүзеге асыруды көздейді.

Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының музыкаға қызығушылығындамытудағы ең бірінші міндет ол музыкалық іс-әрекеттер арқылы баланың сезімін (эмоциясын) ояту. Өйткені балалардың сабақ үстіндегі іс-әрекетінде эмоция өзіндік бағыттаушы және реттеуші рөл атқарады. Ол:

а) музыкалық шығармалардың мазмұнын балалармен бірге талдау;

ә) музыкалық-дидактикалық ойындар ұйымдастыру;

б) тиімді әдіс-тәсілдерді таңдай білу;

в) балалардың жас ерекшеліктері мен музыкалық даму ерекшелігін ескеру.

Екінші міндет – белгілі бір шығарманы саналы түсініп қабылдауға баулу. Ол үшін мынадай жұмыстар атқарылуы тиіс:

а) музыканың көркемдік құралдарының (екпін, ырғақ, әуен, дыбыс бояуы, дыбыс биіктігі т.б.) музыкалық шығарма мазмұнын жасаудағы ерекшеліктерін түсіндіру;

ә) әр - түрлі көрнекі құралдарды пайдалану; Мектепке дейінгі балаларға музыкалық тәрбие беру.

б) ырғақтық қимылдар жасау (нота биіктігін көрсету, ырғақты колмен шапалақтап көрсету, ойнауға жеңіл қарапайым ұлттық аспаптарды қолдану арқылы меңгертіледі).

Үшінші міндет — музыкалық шығарманы өз шама - шарқынша орындауға үйрету барысында орындаушылық дағдыларды меңгерту.

Бұл: а) шығарманы тыңдай отырып оны талдай білу дағдысын қалыптастыру;

ә) күйлерден шағын үзінділерге ұлттық аспаптарды қосып ойнауға үйрету;

б) домбыра үйретуді нотасыз және сандық жүйе бойынша меңгерту. Мектепке дейінгі балаларының жас ерекшелігі - олардың дамуымен, жаңа әлеуметтік жағдайлардың, құрдастарымен жасайтын арнайы өзара қарым– қатынасының пайда болуымен, «балалар қоғамының» құрылуымен, басқа адамдарға қатысты өзіндік ішкі позициясы, өз «менін» және өз қылықтарының маңызын аңғарудың арта түсуімен, үлкендердің ішкі дүниесіне, олардың іс– әрекеттері мен өзара қарым–қатынастарына ерекше қызығуымен сипатталады. Қазіргі музыка сабағы – мектепке дейінгі ұйымдағы музыкалық тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізгі формасы, музыка сабағында балалар педагогика ғылымының оған қойылатын соңғы талаптары бойынша мынадай ісәрекеттермен айналысады: хормен ән айту, музыка тыңдау, музыкалық ырғақтық қимылдар, балалар аспабында ойнау, музыка сауаты, балалар шығармашылығы т.б. Музыка – эстетикалық тәрбие беру құралдарының бірі болып саналады. Өнердің басқа түрлері сияқты ол да өмірдегі әсемдікті, табиғат сұлулығын бағалауға және адамдар арасындағы қарым-қатынастарды түсініп, білуге үйретеді. Баланы жастайынан өнерге баулып, музыка әлемімен таныстыру, оны сезіндіріп ән айтқызып, күй тартқызудың мақсаты –халқымыздың асыл қазынасын, дәстүрлі ән-күйлерін бойларына сіңіре білу, олардың эстетикалық талғамын жан-жақты байытып, дамыту – бүгінгі таңда өте маңызды мәселеге айналып отыр. Қазіргі оқу - тәрбие жұмысын жан - жақты дамыту мақсатындағы басты міндеттердің бірі бала тәрбиесіне қазақ халқының ғасырлар бойы ұрпақтан ұрпаққа мұра болып келе жатқан әдет - ғұрпына, ұлттық дәстүріне байланысты әдебиет пен мәдениетке, тұрмыс - салтына, өнерге үйрете отырып, баулу. Белгілі бір өнер иесіне арналған әсерлі әдеби - музыкалық кештер өткізу де бала санасында із қалдырады. Әдемілікке, жақсыға, үлкеннің маңызды да пайдалы ісін қайталауға, ұқсап бағуға талпындырады. Әр сазгердің немесе әншінің шығармашылығындағы, репертуарындағы әндерді, шығармаларды тереңірек талдау арқылы бала тағы да музыканың эмоциялық әсерін, бейнелеу күшін түсініп, жақсы мен жаманды ажырата алуға үйренеді. Сол сияқты баламен жеке жұмыс жасауда әр баланың бойындағы қабілетін тауып, дамытуға жол ашады. Ал, музыканы түсіне шығарма кейіпкерімен бірге жетіле, әсемдік пен әдемілікті сезіне өскен қоғамға тек пайдасын тигізетін, ұлттық қазынаны бағалай білетін, саналы да білімді, отансүйгіш, тәрбиелі, адал азамат болып өсері сөзсіз. Балабақшадағы сәбилік шағынан тәрбиеленіп келе жатқан балада музыканы тыңдау, оны есте сақтау, түсіну, ажырата білу, ән салу, би билеу, сазгерлерді, аспаптарды тану қабілеттері бірте - бірте қалыптасады. Ал, балабақшаға қамтылған баланың бойына қысқа мерзім ішінде аталған білім дағдыларын қалыптастыру музыка жетекшісінің алдына қойылған аумақты да, жауапты ісі.

Музыка өнері жеке тұлғаның дамып, қалыптасуында аса маңызды роль атқарады. Музыкалық тәрбие жұмысын ұйымдастырудың түрлері ол ән сабағы, музыкалық шулы аспаптарда ойнау, баланың жеке музыкамен шұғылдануы, баланың күнделікті өмірдегі музыканың орны, мерекелік ертеңгіліктер. Сондықтан музыкаға қалыпты қызығушылығын, әр түрлі музыкаға эмоциялық сезгіштігін дамыту керек. Би билеу және ән салу дағдыларына үйрету, музыкалық қабылдауын, таныс шығармаларды әуенінен тану және есте сақтауын дамыту, балалардың музыкалық танымын кеңейту, Сол себепті, музыканың құдіретті күшін бала бойына дарыту, сіңіру мақсатында музыка, сазды әуен баланың күнделікті өмірінде орын алуы қажет. Музыкалық оқу іс - әрекетінің музыка тыңдау бөлімі бойынша ән, күй, халық әуендерін, басқа ұлттық шығармаларды қолдана отырып, музыканы тыңдау, қабылдау, есте сақтау, ажырата білумен қатар, оның мазмұнын, көркемдік қасиетін үсіндіру қажет. Әнді музыкамен, музыкасыз жеке, көппен қосылып, орындау кезінде дауысын дамытуға, өлең сөзін дұрыс, анық айтуға, ырғақты қимылмен музыка үндестігін сезіне, денесін дұрыс ұстап, әдемі қозғала білуіне ерекше мән беріледі. Музыканы басқа пәндермен байланыстыруда (тіл дамыту, сахналау, дене шынықтыру, бейнелеу т. б) баланың көңіл хошы, өз күші менептілігіне қызығушылығы арта түседі. Яғни, ән баламен ойын - сауықтарда, ертеңгіліктерде, ойындарда, билерде бірге жүреді. Бала ойнай жүріп, әнге деген құштарлығы арта түседі. Музыкалық – дидактикалық ойындарды ойнау, балалардың музыкаға қызығушылығын арттырады және музыкалық іс - әрекет түрлерін тез, әрі дұрыс үйренуге көмектеседі. Музыкалық оқу іс - әрекеттерінде музыкалық – дидактикалық ойындарды жүйелі түрде пайдалану – музыканы сипатына, көңіл - күйіне, динамикалық реңкіне қарай ажыратуды үйретеді. Балаларды әр түрлі музыкалық шараларға тек жеке өзін қатыстырмай, үлкендермен, ата - аналармен бірге қатыстырудың мәні зор. Бұл баланың өзіне - өзінің сенімін ұштап, шығармашылығын шыңдайды.

Музыкалық - ырғақты қимылдарды орындауда, би билеуде музыкалық аспаптарды қолдану музыканың ырғағын, динамикалық үнін, екпінін ажыратуға үйретіп, орындаушылық шеберліктерін шыңдайды. Мерекелік ертеңгіліктердің, ойын - сауықтардың, сахналық қойылымдардың кезінде бала образдық бейнелерді дәл бере білуге, сахна мәдениетіне жауапкершілікке, көпшілікпен жұмыс істеуге үйренеді. Сонымен музыка – адамның жан дүниесін тебіренте отырып, оның өмірге деген көзқарасын, әдет, мінез – құлқын қоғам мүддесіне сәйкес қалыптатсыруға тәрбиелейді. «Дені саудың – жаны сау» дегендей, тәні де, жаны да сау, рухани бай эстетикалық жағынан сезімтал азаматты тәрбиеленіп өсіру – ата-ана парызы, қоғамдық мекемелердің міндеті. Осы міндетті іске асыру балабақша мен мектепалды даярлық тобынан басталмақ. Музыка ең бір бай әрі әсерлі эстетикалық тәрбие құрылы, оның аса үлкен эмоциялық әсері бар, адамның сезімін тәрбиелейді, талғамын қалыптастырады.

Әлжанова Анаргүл Әбілқайырқызы
І санатты музыка жетекшісі
Турганбаева Асель Урынгалиевна
музыка жетекшісі
Ақтөбе қаласы, МКҚК №45 «Алтын бала» бөбекжайы

СЮЖЕТНО-РОЛЕВАЯ ИГРА, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Игровая деятельность – ведущий вид деятельности детей дошкольного возраста**.** Коммуникативные способности у детей дошкольного возраста включают в себя: желание вступать в контакт, умение организовать общение, знание норм и правил в общении со сверстниками и взрослыми.

В дошкольные годы игровая деятельность у детей ярко выражена.В игре моделируются реальные отношения взрослых, происходит осмысление детьми различных явлений действительности. Таким образом, в игре создаются благоприятные условия для формирования коммуникативных способностей и умений**.** Бедность и примитивность игр пагубно отражаются и на коммуникативном развитии детей – ведь общение в основном происходит в совместной игре. Именно совместная игра *(её правила,* ***сюжет****, распределение ролей)* – главное содержание общения. Играя и выполняя различные игровые роли, дети учатся видеть события с разных позиций, учитывать действия и интересы других, соблюдать нормы и правила.

Игра – это не просто любимое занятие детей**,** это ведущий вид деятельности дошкольников**.** Она оказывает значительное влияние на развитие ребёнка. Прежде всего, в игре дети учатся полноценному общению друг с другом. Большинство зарубежных исследователей указывают на значение игры для развития у ребёнка как интеллектуальных, так и социальных сфер функционирования.

Значение игры в жизнедеятельности дошкольника трудно переоценить. Общение дошкольника со сверстниками разворачивается главным образом в процессе совместной игры. Играявместе**,** дети начинают учитывать желания и действия другого ребёнка, отстаивать свою точку зрения, строить и реализовывать совместные планы. Поэтому игра оказывает огромное влияние на развитие общения в этот период.

Коммуникативные способности позволяют различать те или иные ситуации общения, понимать состояние других людей в различных ситуациях и на основе этого адекватно выстраивать свое поведение. Оказываясь в какой-либо ситуации общения с взрослыми или сверстниками (в детском саду, на улице, в транспорте и так далее), ребенок с развитыми коммуникативными способностями сможет понять, каковы внешние признаки данной ситуации и по каким правилам в ней нужно действовать. В случае возникновения конфликтной или другой напряженной ситуации такой ребенок найдет позитивные способы ее преобразования. Ведь для большинства детей дошкольного возраста невероятно трудно вести себя по отношению к другим детям дружелюбно, доброжелательно, вместе добиваться каких-либо результатов. Дети, которые не обладают данными качествами, способны спровоцировать конфликт.

Организация сюжетно - ролевой игры уже подразумевает вступление детей в контакт, в общение, как со сверстниками, так и с взрослым, и чем чаще игра организуется, тем больше возникает желание поиграть еще и еще. Таким образом, организуя сюжетно - ролевую игру, педагог вовлекает детей в прямое общение

Ребёнок в игровой деятельности сталкивается с необходимостью:

-устанавливать контакты в игре;

-соблюдать нормы поведения;

-приспосабливать свое поведение к конкретной ситуации;

-владеть навыками игровой деятельности

Тематика сюжетно-ролевых игр меняется с возрастом играющих. Некоторые сюжеты могут встречаться как у младших, так и у старших дошкольников («Детский сад», «Семья» и т. п.). Но, несмотря на то, что существуют сюжеты, общие для детей всех дошкольных возрастов, они разыгрываются по-разному: игра становится более разнообразной у старших дошкольников. Каждому возрасту свойственно воспроизводить разные стороны действительности внутри одного и того же сюжета.

Задача педагога научить детей общаться, взаимодействовать в конкретных ситуациях, объяснять выбор роли, поступка. Дети в младшем возрасте в основном ещё продолжают играть «рядом», но интерес побуждает их всё чаще обращаться к товарищу, пытаются обмениваться игрушками, идеями и советами, взаимодействуют по просьбе воспитателя. Дети тяготеют к совместным играм со сверстниками.

В ходе игры педагогическое руководство заключается в соединении знаний детей о правилах поведения с действительными поступками. Советы, напоминания, включение педагога в игру могут способствовать объединению нескольких группировок вместе, преодолению недостатка игровых умений, предупреждению конфликтных ситуаций.

Руководить поведением детей в ходе игры нелегко. И если такое руководство исходит извне — «со стороны» или «как бы сверху», то оно не достигает цели. Педагогическое руководство в этот период должно осуществляться «изнутри» самой игры.

Совместные игры с детьми вне занятий и регулярное проведение обучающих игр на занятиях, которые широко используются в этой возрастной группе, способствуют обогащению содержания самостоятельных игр детей. Наблюдаются положительные изменения и в характере игр. Использование нескольких педагогических средств, в совокупности позволяют повысить уровень игровой деятельности, повлиять на игровые интересы детей, обогатить их новыми впечатлениями, а, следовательно, добиться гораздо более высокого уровня коммуникативности детей.

Социальная ситуация развития на пятом году жизни характеризуется дальнейшим развитием игровой деятельности.

С развитием умения создавать развернутый сюжетный замысел, планировать совместную деятельность ребёнок подходит к необходимости - найти место среди играющих детей, наладить с ними связи, понять их желания и соразмерить с ними собственные желания и возможности. Поэтому дети с индивидуальными особенностями, которые могут привести к возникновению конфликта, проявляя интерес к игре, желание в ней участвовать, идут на взаимные уступки.

От того, как ребёнок общается сейчас, ещё в дошкольном возрасте, зависит его будущее. Ведь мы живём в обществе, постоянно налаживая контакты с разными людьми. Если научим ребёнка коммуникативным навыкам как можно раньше, то ребёнку будет легко пройти процессы социализации и реализоваться в обществе.

Кинеева Сания Урынгалиевна
Ясли сад №45 «Алтын бала» г.Актобе
Воспитатель II категории

ТРИЗ СУРЕТ САЛУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДАҒЫ ТИІМДІЛІГІ

Мектепке дейінгі балалық шаққа бейімделген ТРИЗ технологиясы баланы шығармашылық тапсырмаларды орындауды үйретеді және оның бойында шығармашылық қажеттілікті дамыта отырып, оның қызығушылығына сүйене отырып, шығармашылыққа жүйелі түрде жетелеуге мүмкіндік береді. ТРИЗ және оның принциптері тек техникалық қана емес, сонымен қатар басқа да шығармашылық тапсырмаларды шешуге қолайлы. Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған әдіс-тәсілдер төмендегідей: ·

Жүйелік жақындау Компоненттік, құрылымдық, функционалды және генетикалық жақындаудың элементтер негізінде қоршаған ортаның жүйелік көріністерінің бастауларын қалыптастыру. Бір-бірімен тығыз байланыста болатын бөлімдерден құралған жүйені біртұтас ретінде түсінік беру, объектінің осы шақтағы, өткен шақтағы және келер шақтағы жағдайын бөліп ала отырып, уақыт және кеңістік туралы ұғым беру.

ТРИЗ технологиясын қолдану дәстүрлі іс-әрекеті

Ұйымдастырылған іс-әрекетін мақсаты:
А) тәрбиеші үшін: жана материалды беру;
Ә) бала үшін: жана материалды менгеру
Ұйымдастырылған әдіс –әрекетінің құрлымы жағдайға байланысты жоспардын өзгеруі мүмкін.
Балалардын шығармашылық қиалын дамыту
Ойын толық айтып жеткізе білу
ТРИЗ технологиясы
Үйренген сөзден сөйлем құрастыру
Сөйлемнең әңгіме құрастыру
Ойлау қабілеттерін арттыру
ТРИЗ технологиясы баланың тілін дамыту, шығармашылық қиялын дамыту
Міндеттері: – Бала мүмкіндігін ескеріп, заман талабына сай білім беру;
-Триз элементтерін пайдаланып, шығармашылық қабілетінің ашылуына мүмкіндік туғызу;
-Балалардың көркемдік шығармашылығын дамыта отыра әр баланың психологиялық ерекшіліктерін танып білу.

«Жануарларды орналастыр» дидактикалық ойыны

Мақсаты: Балаларды тақтада және қағаз бетінде бағытты таба білуге үйрету. 5 бала кезекпен тақтадағы тапсырманы, ал қалғандары үстелдің үстіндегі парақ қағазда фишкамен орындайды. – Оң жақтағы жоғарғы үйшікке ақтиінді орналастыр. – Сол жақтағы төменгі үйшікке мысықты орналастыр. – Төменгі оң жақтағы үйшікке аюды орналастыр. – Жоғарғы сол жақтағы үйшікке қасқырды орналастыр.

«Киімді сипаттау»

А) Көйлектің түсі жасыл Ә) Көйлек матадан тігілген Б) Көйлек киім В) Көйлекті әже, ана, қыз киеді Г) Көйлекті қолмен үстауға болад.

« Ойыншықты сипаттау»

а) Доптың түсі әр-түрлі ә) Доп ойыншық б) Пішіні доңгелек.
в) Доп резинадан жасалған г) Доп кішкентай д) Допты қолмен үстауға болады

“Не артық?”

қызанақ артық үйткені ол жеміс емес ол көкеніс. 2. банан артық оның пішіні сөпақ, қалғандары дөнгелек. 3. мандарин артық оны пішақсыз бөлуге болады. 4. алма артық тоны тістеп жегенде ол сытырлайды.

«Поезд»

Бұл ойынға түрлі тақырыпқа суреттер керек. Әр сурет бірбір вагон олар бір-бірімен байланысты болу керек. Мысалы: тәрелке,қасық, күрек, жер, ағаш, алма.

«Салыстыр»

Балалар объектілер арасындағы ұқсастық пен айырмашылықты анықтайды. Мысалы: Алма және қызанақтың ұқсастығы мен айырмашылығыТриз элементтері бойынша баланы дамытуда көптеген түрлері бар.
Сонымен қатар дәстүрден тыс сурет салу технологиясы ТРИЗ
Балаларға жақсы әсер етеді.
Мысалыға : саусақпен Қолшатырды безендіру
Біріншіден бала саусақпен сурет салғанға өте қызығады.

Екіншіден қолдың ұсақ моторикасын дамыту кезінде баланың саусақтарындағы әртүрлі нүктелер қозғала бастайды соның көмегі тілдің тез жетілуіне пайдасын тигізеді.
Ерте заманның ғалымдары бұл тезнологияны ерекшелеп кеткен екен.
-Балалар барлық сезімдерін пайдалана отырып оқып-үйренуі керек: барлық сабақтар «басты, қолды және жүректі» пайдалануға құрылған, бұл баланы жан-жақты тұлға етіп тәрбиелеудің маңыздылығын білдіреді. Штайнер адамда шын мәнінде он екі сезім бар деп санаған: әдеттегі бес сезімге қоса ой, тіл, теңгерім, қозғалыс, жылу, өмір және даралық деп санаған.
-Ал Реджио Эмилия болса :Балаларға өздерін көрсетуге болатын көптеген құралдар мен мүмкіндіктер болуы керек (драма, музыка, ән айту, суретке түсіру, сурет салу, билеу,
құрастыру, әңгімелесу және т.б.).
-Сонымен қатар триз сурет салу тәсілін қолданғанда балалар Реджио сыныптарында оқу барысында адамның барлық сезімдері қамтылады: балалар көзбен көреді, затты ұстап көреді, естиді, қозғалады, сөйлейді және тыңдайды.

Жолдаспаева Аиза Салимбаевна
II санатты тәрбиеші
Макымова Аяжан Сабитовна тәрбиеші
МКҚК №45 «Алтын бала» бөбекжайы, Ақтөбе қаласы

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМЫТУ

Сөйлеу ақыл-ойдың танымдық процесі ретінде ойлау, қиял, есте сақтау, түйсік, қабылдау және эмоциялармен тығыз байланысты. Сөйлеу және тілді қолдану әлеммен қарым-қатынас пен білімнің негізгі құралы ғана емес, сонымен бірге балаларды рухани мәдениеттің құндылықтарымен таныстырудың негізгі факторы болып табылады. Сонымен қатар, сөйлеу әрекеті жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің міндетті шарты болып табылады. Мектепке дейінгі жастағы сөйлеудің дамуы мектепте сәтті һәм нәтижелі оқуға негіз бола алады. Бала кездегі ана тілін жетік меңгеру, сөйлеудің фонетикалық, лексикалық, грамматикалық аспектілерін дамыту — балалардың зияткерлік, әлеуметтік және рухани білім беру мәселелерін шешудің қажетті шарты. Сөйлеуге бағытталған дидактикалық ойындарды қолдана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамытуға арналған зерттеу еңбектерін А.М.Шахнарұлы, Д.Б. Эльконин, В.И.Яшина және т.б. ғалымдар жазды. Жоғарыда аталған және басқа да практик ғалымдардың тілдік қабілеттер мен сөйлеуді дамыту туралы ойларын келесі түрде тұжырымдауға болады: сөйлеу, бала психикалық процесс ретінде, тілдік құбылыстарды жалпылау, ересектердің сөйлеуін қабылдау және бейнелеу мен ойындар процесінде дамиды. Баланың тілдік конструкцияларды шарлау қабілеті тілді тәуелсіз бақылаулардың дамуына және сөйлеудің өзіндік дамуына ықпал етеді.Ойындарды қолдана отырып, мектеп жасына дейінгі баланың сөйлеуін дамыту процесін бірнеше түрге бөлуге болады:1.Мектепке дейінгі жастағы интеллектуалдық белсенділіктің көрінісі — сөйлеу дамуы.2.Сөздік ойындарды қолдана отырып, сөйлеуді дамытудың негізі үш жүйеге негізделеді: табиғаттың қоршаған әлемі, адами қатынастар әлемі, заттар әлемі.3.Ауызша сөйлеу әрдайым сөйлеу жағдайымен анықталады және оны техникалық құралдар арқылы жүзеге асыруға болады. Сөйлеу дамуының көрсеткіші — белсенді сөздік, яғни мектеп жасына дейінгі баланың өз сөзінде қолданатын сөздік қоры.

Дидактикалық ойындарға тән белгілер — оларды ересектер балаларды оқыту және тәрбиелеу, сөйлету мақсатында жасайды. Бұл ойындардағы бала ең алдымен ойын жағдайына қызығады, ойнаған кезде дидактикалық мәселені шешеді. Дидактикалық ойындар баланың жеке басын жан-жақты тәрбиелеу құралы ретінде әрекет етеді. Осы ойындар арқылы балалардың ақыл-ой, адамгершілік, еңбек, эстетикалық тәрбиесі жүзеге асырылады. Балалар сөйлеуін дамытуда дидактикалық ойындар маңызды рөл атқарады: сөздік қоры көбейеді, дыбыстың дұрыс айтылуы қалыптасады, келісімді сөйлеу дамиды, өз ойын дұрыс жеткізе біледі.Көптеген ойындар процесінде ойлау мен сөйлеудің дамуы ажырамас байланыста болады. Мысалы, «Біз не істеп жатқанымызды біл!» ойынында балалар екі-екіден: «иә» немесе «жоқ» деп жауап беретін сұрақтар қоя алады. Балалардың ойын барысында пікірталас тудыратын мәселелерді шешуде сөйлеу белсенді болады. Ойын өз талаптарын, дәлелдерін қорғау қабілетін дамытады. Ересектер — адамзат тәжірибесінің, оның білімінің, дағдыларының және мәдениеттің қамқоршысы. Бұл тәжірибені тек тіл арқылы жеткізу мүмкін емес, бірақ тіл — адами қарым-қатынастың маңызды құралы болып қала береді.Мектеп жасына дейінгі балаларды балабақшада тәрбиелеу және оқыту, ана тілін оқыту, сөйлеу және ауызша қарым-қатынасты дамытудың маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл бірқатар арнайы, нақты міндеттерді қамтиды: сөйлеудің дұрыс мәдениетін қалыптастыру, сөздік қорын байыту, кеңейту, сөйлеудің грамматикалық дұрыстығын арттыру, аналогтық сөйлеуді оқыту, келісімді сөйлеуді дамыту, әдеби сөзге деген қызығушылықты арттыру, сауаттылыққа дайындық т.б.

Балалның танымын алғашқы күннен бастап дамытуда,оқыту мен тәрбиелеудің негізін қалыптастырудың құралы-ойын әрекеті. Ойын дегеніміз-жас ерекшелігіне қарамайтын,адамның көңіл күйін көтеретін,ойландыратын үрдіс. Ойын арқылы балалар өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады.Әр бала ойнау үшін алдымен ойланады,ойлана отырып ойнайды.Кез келген бала еш уақытты жалғыз ойнамайды, құрбыларымен бірге ойнайды,сол арқылы бір-бірімен сөйлеседі. Сөйлесе жүріп,пікірлесіп әсер алысады,ойынның мазмұнын анықтайды.Балалар ойын шығарушылар, ойынды жасаушылар болып табылады. Бала жалғыз ойнағанның өзінде ойыншықтармен сөйлесіп отырады,қиялдағы қатысушылармен әңгімелеседі. Сөз бен сөйлеу әрекеті ойлау қабілеті болып табылады.Түрлі заттарды пайдалана отырып, қоршаған ортамен, адамдармен қарым-қатынас жасайды,тәжірибе жинақтайды.Ойын баланы ақыл-ой жағынан да,дене жағынан да алға жетелеп дамытады,баланың ойын өрбітіп,тілін дамытып, бойын өсіреді.
Сөйлеуді дамытудың негізі бала өмірінің алғашқы жылдарында қалыптасады. Баланың жасы неғұрлым кіші болса, оның сөйлеуін дамыту міндеті соғұрлым қиын және күрделі болады. Сөйлеуді дамытудың негізі — баланың қоршаған ортаны ойын арқылы тани білуі. Ол ойын арқылы жаңадан білген әрбір зат немесе құбылысына сәйкес сөзбен зеректігі беки бастайды. Баланың қоршаған ортадағы — тұрмыстық заттар, адамдар, жануарлар, суреттер, ойыншықтар, табиғат тағы басқа нәрселерді ойын арқылы білуі сөйлеу тілінің алғышарты.«Дауыстық сөйлеу мәдениеті» ұғымы тек дұрыс айтылуды ғана емес, сонымен бірге сөйлеу мәдениетін де (дыбыстарды, сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлеудің жақсы қарқыны, оның көлемін), сөзді естуді де қамтиды. Сөйлеудің осы аспектілерін жан-жақты дамыту балаларды сауаттылыққа дайындаудың міндетті шарты болып табылады. Фонемалық есту қабілетін дамытуға арналған ойындар тәрбиелік міндеттерді біртіндеп қиындата отырып жасалады.Егер баланың фонемалық есту қабілеті нашар дамыған болса, онда ол дыбыстық жағынан жақын фонемаларды шатастыруы мүмкін. Бұл үйлесімді сөйлеуді, оқу мен жазуды үйрену процесін бәсеңдетуі мүмкін, өйткені егер бала дыбыстарды ажырата алмаса, ол естігенін ғана есінде сақтайды (есте сақтайды, айтылады, жазады) ал айтылуын ұмытып қалады. Осындай жағдайдан соң сөйлеу мен жазудағы қателіктер пайда болады. Сөйлеу тілін дамытатын дидактикалық ойындарды оқытудың тиімді құралдарының бірі ретінде пайдалану, біріншіден, балаларды көңілді, қуанышты, мәжбүрлеусіз тілінің дамуына мүмкіндік береді. Екіншіден, фонемалық қабылдаудың қалыптасуы мен дамуымен қатар, ойын баланың іс-әрекетін ұйымдастыруға көмектеседі, оны жаңа біліммен байытады, ақыл-ой әрекетін, зейінін белсендіреді, ең бастысы сөйлеу қабілетін ынталандырады. Үшіншіден, ойын сөйлеу материалын жаңарту кезінде және оған әртүрлі деңгейдегі дидактикалық материалдарды қоса алғанда, әртүрлі нұсқаларда қолдануға болады. Егер балалардың білім деңгейі осы ойынмен белгіленген тапсырмаларды орындау үшін жеткіліксіз болса, сіз ойын өткізе алмайсыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Иманбеков.Т. Қазақ балабақшаларындағы оқу-тәрбие жұмысында ұлттық ойындарды пайдалану. А.,
2.Тіленбаева Н.Б. Дидактикалық ойынның маңызы// Отбасы және балабақша
3.Ұйқасова Қ.К. Сәбилердің тілін дидактикалық ойын арқылы дамыту// Отбасы
4.Усова А.П. Роль игры в организации жизни и деятельности
5.Ядышко В.И., Сохин Ф.А. Мектепке дейінгі педагогика.
6.«Өзін-өзі тану» пәні бойынша жалпыға міндетті мемлекеттік стандарты.- Алматы:

Жалмагамбетова Гульнара Ырзагалиевна
І санатты тәрбиеші
Жантаева Нұрзат Манатқызы
тәрбиеші
Ақтөбе қаласы, МКҚК №45 «Алтын бала» бөбекжайы

«ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР – БАЛАНЫҢ ОЙЫН ДАМЫТУДАҒЫ БАСТЫ ҚҰРАЛ»

Мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Ойын баланың барлық қабілетінің, тілінің дамуына, айналасындағы дүние жайлы түсініктерінің кеңейуіне, құрбылармен жақындасуына көмектеседі. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып, жақсы ұғысады, бірінен-бірі ептілікті үйренеді. Ойын үстінде бала өзін еркін ұстайды, ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы. Сондай-ақ ойын баланың болашақ өміріне есік ашып, оның ізденімпаздық, тапқырлық қабілетін оятады, жеке қасиеттерін қалыптастырады. Ойын кезінде бала айналадағы құбылысты өзінше түсініп, бейнелейді, өзінің

күш-жігерін, сезімін білдіруге мүмкіндік тауып, айналадағы қоршаған ортамен қарым-қатынасын нығайтып, адамдардың күнделікті іс-әрекетіне көңіл бөліп, араласа алады. Сондықтан ойынды сабақтан тыс уақытта пайдалану - үлкен нәтиже берері анық. Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, содан үлкен мәнді де мағыналы істер туындап өрбитінін байқаймыз. Себебі, ойынды бар өнердің бастауы деп білеміз. Ойын баланың даму құралы, таным көзі, білімдік, тәрбиелік, дамытушылық мәнге ие бола отырып, адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ақыны А.Құнанбаев: «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?» — деп айтқандай, бала өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас сәбидің өмірі, қоршаған ортаны танып, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері ойын үстінде қалыптасады. Балалар ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті байқалады (сезіну, қабылдау, зейін қою, ерік арқылы) түрлі психологиялық түсінікпен сезім әрекетіне сүңгиді. Ойын үстінде бала бейнебір өмірдің өзіндегідей қуаныш пен реніш сезімінде болады.

Оқу үрдісінде ұлттық ойын элементтерін пайдалану тақырыбы мен мазмұнына сай алынады. Сонда ғана оның танымдық, тәрбиелік маңызы арта түседі. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балалардың ой белсенділігін дидактикалық ойындар арқылы дамыту қажет болып отыр. Ал, дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті атқарады. Ойынның мақсаты- бағдарламада анықталған пәндер бойынша білім, білік және дағдылар жайында түсінік беру, оларды қалыптастыру, тиянақтау және бекіту, қайталау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Ойынның міндеті баланың қызығушылығын туғызып, арттыратындай іріктеліп алынған нақты мазмұнымен анықталады.

Дидактикалық ойынды пайдалану жиілігін анықтап және шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни ұйымдастырылған оқу қызметінің кез-келген сәтінде оқыту әдісінің құрамды бөлігіне айналдыруға болады. Бірақ ойын процесі мен оқу процесін бір-біріне етене ұластырып ұйымдастырған жөн. Бала ойын іс-әрекеті үстінде қандай да білімді игеріп жатқанын, ал оқу процесінің өзінде қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және оқу іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Осы шарт орындалған жағдайда дидактикалық ойын шын мәнінде балалардың ойын жетілдіре оқыту әдісі өз деңгейіне көтеріледі. Алдыма келген бүлдіршіндерді заман талабына сай тәрбиелеудің жолдарын іздестірдім. Қай тәрбиешіні болсын алаңдататын бір жәйт ол баланың дербестік іс-әрекеті, баланың ойын дитактикалық ойындар арқылы дамыта білу қабілеті.

Баланың ойын дидактикалық ойындар жұмысына баулып, олардың ойынға белсенділіктерін, қызығушылығын дамытуда әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Олар мыналар:

1. Логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (құрастырмалы ойындар, қозғалмалы ойындар, сергіту ойындары тағы басқалар)
2. Берілген тапсырманы түрлендіру бағытта жұмыс, қиялдау ой арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп ойнату,ойын балалардың ойлау қабілеттерін арттырады.
3. Әр бөлімінде халқымыздың ұлттық ойындарын қолданамыз.
4. Мазмұнды суреттер бойынша әңгіме құрастыру, шығармашылық қабілеттерін, көз зерделерін, есте сақтау қабілеттерін, эстетикалық талғамдарын дамыту.

Мектепке дейінгі ұйымдарда ойынға қойылатын төмендегі әдістемелік талаптарды біліп, орындап отыруымыз керек:

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылуы керек.
2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі балаларға әбден түсіндірілгені жөн.
3. Ойынға топтағы балалардың түгел қатысуын қамтамасыз ету керек.
4. Ойынның жүру барысында балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек.

Ойын түрлерінің материалдары оқу қызметінің мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдық, тәрбиелік маңызы арта түседі.

Соның ішінде дидактикалық ойындар балалардың ынтасын, белсенділігін арттырып, оқу қызметінде дұрыс қолдануына көмектеседі. Ойын барысында балалардың бойында жағдаятты (ситуацияны) бағдарлау, яғни жағдайға талдау жасай білу, жағдаят (ситуация) кезінде өзінің атқаратын рөлін сезіну, топ балалары арасында байланыс орнату, қарым-қатынас жасауда тілдік ұғымдарды дұрыс пайдалана білу сияқты қабілеттері жетілетіндігі байқалады.

Ойын баланы іздену жолына бағыттайды, жеңіске деген қызығушылығын оятады, ал осыдан шыға келе олар жылдам, жинақы, шапшаң, тапқыр болуға, ойын шартын сақтап отырып тапсырмаларды нақты орындауға тырысады. Ойындарда, әсіресе топтық ойындарда жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттері,

жауапкершілік сезімдері қалыптасады, тәртіп, күш-жігер, мінез – құлық тәрбиеленеді. Көрнекіліктердің әдістері, сұрақтың қызық та, тиімді түрлері, жұмбақтар, әзіл есептер, ахуал жағдайлары, сайыстар балалардың белсенді ойлау әрекетін дамытуға көмектеседі. Ойын барысында бала ойы үнемі дамып, жетіліп отырады, ұшқырлана түседі.

Қорыта келгенде, ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Ойын баланың физиологиясын дамытып, сонымен қатар тілін дамытуда үлкен рөл атқарады. Ойынның әрбір түрінің өзіндік мақсат-міндеті, бағыты болады. Міне, сондықтан да оқу-тәрбие үрдісінде әр түрлі ойындар арқылы баланы жан-жақты дамыту ісіне ерекше көңіл бөлу ең негізгі өзекті мәселе болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін, сөздік қорларын дамыту ісінде жаңа сөздерді меңгерту, байланыстырып сөйлеуге үйрету, үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байытып отыру педагогтің басты міндеті болып саналады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Құрманалина Ш.Х., Сәрсенбаев С.Ш. Математикадан дидактикалық ойындар және қызықты тапсырмалар. Алматы, 1997ж.
2. Ақбай Н.Е. Кел, балалар, ойнайық. Алматы, 2006ж.
3. Әмірова Ә. Дәстүрлі тәрбие. Арда. Алматы, 2006ж.

Молдан Ақмоншақ Бахбергенқызы
Ақтөбе қаласы, №45«Алтын бала» бөбекжайытәрбиеші

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ОСНОВА ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Тезисы: дошкольное воспитание и обучение; полиязычие в дошкольной организации; применение инновационных технологий в обучении дошкольников.

Дошкольный период является сензетивным в развитии ребенка, его эмоционально-волевой сферы, речи, коммуникативных способностей, социально-бытовых навыков. Воспитанию и обучению детей дошкольного возраста уделяется большое внимание в Казахстане на протяжении уже многих десятков лет. Одним из приоритетных направлений современной системы воспитания и обучения детей дошкольного возраста организациях и школах является их полноценное личностное и познавательное развитие, важным аспектом которого является формирование речи и овладение языками.

Необходимость реализации образовательной и языковой политики служит стимулом для разработки системы деятельности дошкольной организации по обучению государственному языку, русскому - языку межнационального общения и английскому, языку международного общения.Методологической основой системы деятельности по обучению государственному языку на конкретно-научном уровне является культурологический подход, который предполагает построение образовательного процесса с учетом культурного наследия, норм, ценностей, доминировании культурно значимого взаимодействия между субъектами образовательного процесса. В результате реализации культурологического подхода в условиях образовательного процесса детьми осуществляется освоение мировой культуры, у них формируется правильное представление о культурном наследии человечества, развиваются личностные качества, обеспечивающие создание новых культурных ценностей.

Основным видом деятельности в дошкольном детстве является игра. В связи с этим, педагогами яслей-сада активно разрабатываются и применяются на практике информационно-коммуникационные технологии. Разработаны и одобрены дидактические пособия, интерактивные игры и электронные презентации, флипчарты к лексическим темам, приведены в электронный формат дидактические задания к игровизорам Воскобовича, схемы Т.А.Ткаченко, разработаны и апробированы видео-материалы для работы в режиме дистанционного обучения. Актуальность данных пособий заключается в том, что каждое из них представлено на трех языках.

Компьютеризация процесса ОУД предполагает новый увлекательный способ обучения, который интересен детям и экономит время педагога.

В цифровых образовательных ресурсах, разработанных педагогами яслей-сада № 2, центральным звеном является формирование умения у каждого ребенка общаться на казахском, русском и английском языках в рамках требований к лексико-грамматическому и фонетическому уровню развития в старшем дошкольном возрасте. Развитие связной речи является центральной задачей коммуникативно-языкового развития детей. Это обусловлено, прежде всего, ее социальной значимостью и ролью в формировании личности. Именно в связной речи реализуется основная, коммуникативная функция языка и речи. Связная речь – высшая форма речи мыслительной деятельности, которая определяет уровень речевого и умственного развития ребенка. Для достижения этой задачи необходимо:

- развивать умения и навыки детей в устной речи и аудировании;
- широко использовать зрительную, слуховую и моторную наглядность;

- строить обучение английскому и казахскому языкам как процесс вхождения в культуру носителей языка, начиная с детского фольклора;
- применять современные технологии, электронные учебники;

В основе цифровых образовательных ресурсов «Развивайка», «Игровизор» лежит игра, как основа обучения полиязычию. Игры, формируя основу умственной деятельности, повышают интерес ребенка к изучению казахского и английского языков и имеют двойное значение – учиться, играя. Каждая игра имеет свое содержание и целенаправленные задания. Всё это создает благоприятные условия для продуктивной организации деятельности детей в условиях применения инновационных технологий обучения. Использование ЦОР в организованной учебной деятельности помогает специалистам дошкольных организаций развивать у детей коммуникативно-языковую компетентность детей и решать ряд важных дидактических задач.

Рассматривая ИКТ как средство, используемое при организации непосредственно-образовательной деятельности в ДО, следует помнить о том, что эта деятельность имеет свою специфику, она должна быть эмоционально-насыщенной, яркой, с привлечением качественного иллюстративного материала, с использованием аудио - и видеозаписей. Все это может обеспечить компьютерная и цифровая техника с ее мультимедийными возможностями.

Мультимедийные игры-презентации, созданные с помощью базового пакета PowerPoint и флипчарты, разработанные в ActivInspire позволяют представить обучающий и развивающий материал как систему ярких опорных образов, наполненных исчерпывающей структурированной информацией.

Требования, предъявляемые к современной дошкольной образовательной организации, достаточно высоки. В связи с этим возникает необходимость, с одной стороны, объективной оценки ужу достигнутых результатов, а с другой—сравнение их с ожидаемыми прогнозами.

Регулярное применение мониторинга позволило доказать, что использование разработанных дидактических пособий положительно влияет на динамику общего психоречевого развития дошкольников, повышает уровень качества обучения языкам, способствует развитию коммуникативно-языковых навыков, инициативы в общении со сверстниками и взрослыми.

Список литературы

1. 8 Концепция предшкольной подготовки детей, утвержденная приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан «О вопросах предшкольной подготовки детей» от 01.12.99 г. № 75.
2. Кусаинов А.К., Амирова А.С., Искакова А. Т. Дошкольное образование в Казахстане (справочно-аналитический обзор). Алматы, ЖШС «ROND@A», 2011.
3. Искакова А.Т. Мониторинг состояния дошкольного образования в Казахстане и условия его развития/ «Педагогика и психология».- №1, 2011.
4. Горвиц Ю., Поздняк Л. Кому работать с компьютером в детском саду. Дошкольное воспитание, 1991г., № 5
5. Моторин В. "Воспитательные возможности компьютерных игр". Дошкольное воспитание, 2000г., № 11

Койшибаева Гульмира Шегебаевна
Жигайло Анастасия Викторовна
Учитель казахского языка; учитель-логопед, тифлопедагог.
ГККП «Ясли – сад № 2 акимата города Костаная
отдела образования акимата города Костаная»,
Республика Казахстан, г.Костанай

КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш – білім және білімді ұрпақ. Сондықтан да Елбасымыз Н.Назарбаев өзінің Жолдауларында білім саласына айрықша көңіл бөліп, еліміздің жарқын болашағы білікті де парасатты жастардың қолында екенін назардан тыс қалдырған емес.

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін оқушы білімін

бағалауда мүлдем жаңа бағытта жұмыс істеу қажеттілігі туындайды. Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден–бір жолы оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі бойынша сараптау . Критериалды бағалау жүйесінде ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін-өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны , қалай ойланғаны бағаланады. Бағалауды өткізу үшін, оқушылардың нені білетіндігін және не істей алатындығын анықтау қажет.

Оқыту – мұғалімдердің оқушыларға жасаған сыйы емес, бұл құзіреттіліктер білім алу үшін оқушылардың өздері де оқу үдерісіне белсенді қатысуын талап етеді. Мұғалімдер, өз кезегінде, өзінің сабақ беруіне емес, оқушылардың оқу ептілігін дамытуға назар аударуы тиіс. Осы мақсатта мұғалім оқыту ортасын құру керек. [МАН, 70 бет] Осы орайда оқушылар арасында өзара түсіністік және ұжымдық қарым-қатынасты орнатып, оқушылардың сенімсіздіктерін жойып, мүмкіндіктерін арттыруға жол ашатын бірден бір тәсіл критериалды бағалау болып табылады.

Критерийлер – оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер, атап айтқанда, оқушылар жұмыс барысында орындайтын іс-әрекеттер тізбесі.

Критериалдық бағалау – бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс.

Егер балаға оның белгілі бір деңгейге жеткендігін айтса, онда бұл оған үздік нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінуге көмектеспейді; бұл ретте егер баламен бірге оның жұмысында мұндай бағалауға не әкелгенін және бағалау өлшемдерін түсіндіруге талдау жасаса, онда бұл балаға өзінің нәтижесін жақсарту үшін кейін не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік береді

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты:

• Мектепте оқыту сапасын жоғарылату;
• Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.

Критериалды бағалаудың міндеттері:

• Сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға;
• Бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттарын орындау қабілеті;
• Жеке оқушының даму жетістігін бақылауға;
• Оқушының білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын айқындауға;
• Әр түрлі жұмыс барысындағы алған өз бағасының әділдігіне көзін жеткізуге;
• Оқу бағдарламасының тиімділігін саралауға;
• Сабақ үдерісі мен білімнің меңгерілуі туралы оқушы мен мұғалім және ата-ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге

Критериалды бағалаудың маңызы:

Мұғалімдер үшін:

•Сапала нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға;
•Өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын мәліметтер алуға;
•Сабақ берудің сапасын арттыруға;
•Оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың әр тұлғаға арналған ауқымын жоспарлауға;
• Бағалаудың әртүрлі әдістерін пайдалануға;
• Оқу бағдарламасын қолжетімді ету үшін ұсыныстар енгізуге

Оқушылар үшін:

• Танымдық қабілеті мен ойлау деңгейін арттыратын оқытудың әртүрлі әдістерін пайдалануға;
• Табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсінуге;
• Өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсуге;
• Сыни ойлауына, еркін ойын айтуына, өзінің білімін көрсетуге

Ата-аналар үшін:

• Баласының білім сапасының дәлелдемелерімен танысуға;
• Оның оқуындағы табыстылықты бақылауға;
• Оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызады.

Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі:

• Мұғалімге оқушының оқу жетістіктерін объективті түрде бағалауға мүмкіндік береді;
• Оқушыларға оқу үдерісі барысында туындаған қиындықтарды түсінуге, бағалауға мүмкіндік береді;
• Ата-аналар оқушының оқу жетістіктер бойынша объективті дәлелдемелермен қамтамасыз етіледі;

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауда бірқатар дағдылар қолданылады. Олар: білу, түсіну, қолдану, сыни ойлану, анализ, синтез, бағалау, зерттеу дағдылары, рефлексия, коммуникативті дағдылар, тілдік

дағдылар, жеке жұмыс жасау дағдылары, топта жұмыс жасау дағдылары, мәліметті іздеу дағдылары, тәжірибелік дағдылар, шығармашылық дағдылар, IT-технологияларды қолдану дағдылары.

Критерийдің мазмұны:

Бағалау критерийлері – оқытудың мақсатын және ара қатысын белгілеуге сәйкес белгі (сипаттама). Дескриптор – жетістік деңгейінің сипаттамасы.

Критерийлер

Дескрипторлар

А .Білу және түсіну

Жекелеген сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасы мақсатына сәйкес келетін нақты фактілерді, ақпараттар және сипаттамаларды білу және жаңғырту. Алынған ақпаратты талдау, қайта жаңғырту, болжау жасау арқылы түсінгендігін көрсете білу

В. Қолдану

Бұрын алған ақпараттар мен білімдерін жаңа немесе таныс емес жағдайларда және контекстерде қолдану, пайдалану. Білгенін, түсінгенін, дағдыларын сабақ барысында қолдану арқылы көрсету

Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін білімдерін қолдануды көрсетудің жолдары: практикалық жұмыс, диаграммалармен жұмыс, кескін картада жұмыс жасай алуы, есептер шығару, жобалар, мәселені шешу және жаңа нәтижелер ойлап табу болып табылады

С. Сыни ойлау және зерттеу

Білім көзінен алған ақпараттарды талдау, синтездеу, бағалау арқылы пікірлер қалыптастыру. Жекелеген сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін ақпараттар мен нәтижелерді жинақтай алу және оларды талдай алу қабілеттілігін көрсету. Ұсынылған болжамдарды дұрыс ақпараттар жинақтау және деректерді пайдалану арқылы зерттеп, бағалап, өз бетімен қорытынды жасау. Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін жасалған қорытынды жайында ой қозғау қабілеттілігін көрсету.

D. Коммуникация және рефлексия

Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін ақпараттар, фактілер мен ойларын, пікірлерін ауызша және жазбаша ұсыну. Басқа адамдар ұсынған ақпаратты тыңдап және сәйкесінше жауап қайтара алу қабілеттілігін, басқа адамдардың көзқарасын қабылдай отырып, өз көзқарасын түсіндіру арқылы ортақ ойға келу. Айтылған ойларды, пікірлерді, оқиғаларды ой елегінен өткізу арқылы шешім қабылдау немесе ой толғаныс нәтижесінде іс-әрекет жасау.

Критериалды бағалау технологиясы оқушы бойындағы үрейленуді басады және мұғалімді «төрешілік» қызметінен босатып, оқушы бойында өзін-өзі бағалау, өз іс-әрекетіне баға беру, жауапкершілік қабілетінің дамуына ықпал етеді. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалау оқытуды, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған болса, жиынтық бағалау мақсатты баға қою және сертификаттау немесе оқытудың алға жылжуын тіркеу үшін оқыту қорытындысын шығару үшін қажет.

Жалпы қалыптастырушы бағалау сабақ жүйесінде жеке қарастырылмайтын, сабақпен қатар жүретін үрдіс. Қалыптастырушы бағалаудың (оқыту үшін бағалау) маңызы – білім беруді, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту, мақсаты–оқытудың қиындықтарын анықтау,оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін білу,болжау мен сұрыптау, жетістікке жеткендігін көрсететін кері байланыс. Бағалаудың мәні – бақылау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекеттерді анықтау үшін қолданылуы мүмкін шешімдерді қорытындылау. Ол оқушының жаңа сабақты, тарауды қалай меңгеріп жатқандығын жүйелі түрде бақылап, қадағалап отыру. Жиынтық бақылау жұмысына дейінгі оқушының білім деңгейін қалыптастыру, дамыту, жетілдіру. Қалыптастырушы бағалау жұмысы сабақтың толық бөлігін қамтуы міндетті емес. Ол сабақтың басында , сабақтың ортасында , сабақтың соңғы бөлігінде жүргізіледі.Уақыт көлемі тапсырма деңгейіне сәйкес 5-10 минут болуы мүмкін. Сабақ барысында қалыптастырушы бағалаудың формальді, формальді емес әдістерін тиімді әрі жүйелі қолдану қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші ілгері деңгей. Екінші басылы
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші деңгей
3. Білім туралы Заң. Астана. Ақорда. 2007ж. 27 шілде. №319-III ҚР
4. « Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Н.Назарбаев 13.04.2017 жыл

Умирбаева Мария Утебаевна
Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ
Математика пәнінің мұғалімі

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ.

Аннотация.
В статье раскрываются вопросы психолого – педагогического сопровождения детей с ООП в детском саду. Представлен практический материал из опыта работы.
Мақалада балабақшада ҚҚТБ сүймелейтін психологиялық сурақтар ашылады. Жұмыс тәжірибесінен практикалық материал берілген.
The article reveals the issues of psychological support of children with OOP in kindergarten. Practicalmaterialfromworkexperienceispresented.

Проблема воспитания и обучения детей с ООП в образовательном пространстве требует деликатного и гибкого подхода, так как известно, что не все дети, имеющие нарушения в развитии, могут успешно интегрироваться в среду здоровых сверстников. Такие дети могут реализовать свой потенциал лишь при условии вовремя организованного процесса воспитания и обучения.

Коррекционная работа в детском саду строится с учетом образовательных потребностей детей с ООП на основании заключения ПМПК.

Цель работы: психологическое сопровождение детей с ООП в детском саду.

Задачи:

1.Развивать психические процессы у ребенка с ООП.

2. Осуществлять коррекционно-развивающую работу с ребенком с проблемами в общении в условиях игры.

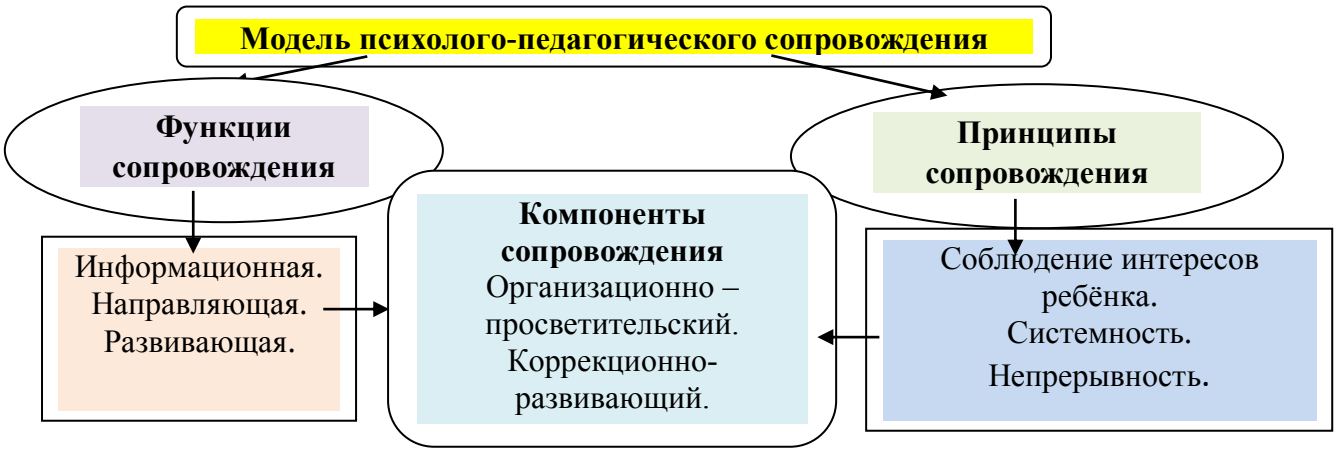
3.Формировать у ребенка представления о самом себе и воспитание элементарных навыков для выстраивания адекватной системы положительных личностных оценок.

Психолого-педагогическое сопровождение детей с ООП включает:

1.Создание благоприятных социально – педагогических условий для развития личности.

2.Осуществление конкретной психолого-педагогической помощи ребенку.

Была разработана модель психолого-педагогического сопровождения:

Планируя практические коррекционно – развивающие занятия с детьми, мы старались учитывать их возможности, интересы, потребности, состояние здоровья. Использовали разнообразные формы и методы: индивидуальные занятия, подгрупповые занятия для развития навыков общения, элементы арт-терапии, бизикуб, камешки Марблс, информационные технологии.

В своей работе используем с детьми песочную терапию, манипулируя сыпучими материалами, ребенок избавляется от негативных эмоций, необыкновенно приятный на ощупь песок, дает возможность расслабиться и отдохнуть. Часто дети с ОНР затрудняются в выражении своих переживаний из-за недостаточного развития вербального аппарата, бедности представлений. Поэтому здесь на помощь приходят занятия с песком: игра «Слоговые дорожки»- рисовать круги, проговаривая слоговые дорожки, «Сильный мотор» - произносить р, проводя указательным пальцем, делая дорожку по песку. Отпечатки ладошек, кулачков, создавая узоры (солнышко, цветок). Дорисуй картинку на песке и составь предложение. С помощью построений на песке можно развивать наглядно – образное мышление, восприятие, память.

Используем упражнения для развития межполушарного взаимодействия, рисуем с детьми двумя руками, нейропсихологи утверждают, что данные упражнения координируют работу обоих полушарий головного мозга, успокаивают, помогают сосредоточиться, позволяют развивать основы творческого мышления, воображения, активизирует интеллектуальные и познавательные процессы.

В работедетьми, у которых диагностировано расстройство аутического спектра, используем игры с яркими дидактическими пособиями для складывания и сортировки различных фигур, «Собери башню из кубиков», «Конструкторы». Им очень нравится играть с мыльными пузырями: «Замок из пены», «Пускание мыльных пузырей». Такие дети не всегда любят «пачкать» свои руки, но попытаться привить интерес к этой забаве все же стоит. Рисование пальцами «Раскрашивание Мандалы», «Рисуем дождик, снежок». Очень нравятся детям игры с ватой, очень приятный на ощупь материал: делаем снежинки, лепим снежный ком.

Использование в работе Бизикуб – тренажера дает возможность ребенку познавать мир через тактильное восприятие. Бизикуб позволяет тренировать навыки сенсорной и моторной координации, влияет на развитие логического мышления, концентрирует внимание. Дети воспринимают задания, как увлекательную игру, которая вызывает у них положительные эмоции.

Игра с камешками Марблс признана детскими психологами одной из самых полезных для детей: она развивает меткость, скорость, точность и моторику, а красивые оттенки стеклянных камушков пробуждают в ребенке чувство прекрасного. Игра «Выложи по контуру», игра «Зеркало», игра «Назови ласково». Работа со сказками, литературными произведениями:

1. Положи камушек синего цвета на отрицательного героя сказки.
2. Из какой сказки этот герой?
3. Выложи его по контуру.

Для развития эмоционально - волевой сферы детей, используем такие пособия, как «Разноцветный зонт», «Коврик настроений», «Мягкий бассейн», «Парашют», которые снимают эмоционально-психическое и телесное напряжение, а также создают положительный настрой.

Информационные технологии прочно входят в нашу жизнь, поэтому используем их с детьми. Информационные технологии позволяют формировать специальные навыки у детей с различными познавательными способностями, позволяют делать занятия более наглядными и динамичными, более эффективными с точки зрения обучения и развития детей, и способствуют формированию ключевых компетенций детей. Специально для детей разработана электронная игра: «Все обо всем». Использование ИКТ позволяет создать эффект наглядности на занятии и помогает ребенку, нуждающемуся в коррекционном обучении, усвоить материал в полном объёме. Наглядное отображение информации способствует повышению эффективности любой деятельности человека. Но в специальном (инклюзивном) образовании оно приобретает особенно большую значимость.

Одним из важнейших направлений в коррекционной работе является взаимодействие с воспитателями:

1. Оказывается помощь в содействии формирования банка игр с учетом психологических особенностей детей.
2. Оказывается консультативная и практическая помощь по соответствующим направлениям их профессиональной деятельности.
3. Проводятся индивидуальные консультации, беседы, семинары- практикумы, тренинги.

Осознанное включение родителей в совместное воспитание позволяет значительно повысить эффективность работы. Поэтому с родителями проводим следующую работу:

1. Индивидуальные тетради для выполнения заданий дома.
2. Методические рекомендации по запросу.
3. Индивидуальные консультации, беседы.
4. Родительские собрания.
5. Акции.

В проводимых мероприятиях с родителями, воспитателями, им дается возможность поставить себя на место ребенка и проанализировать собственную реакцию – чувства, мысли, возможное поведение. Взрослые становятся ближе к детям, лучше их понимают, проживают вместе с ними.

Таким образом, в ходе коррекционно-развивающей работы с детьми с использованием данных форм и методов, процесс усвоения детьми материала проходит успешнее и быстрее. А самым главным для нас мы считаем, что ребенок идет на контакт, понимает и выполняет то, что от него просят, старается установить с детьми дружеские отношения. Иначе говоря, получает навыки социализации.

Список использованной литературы:

Дошкольный психолог № 2;
Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов.

Нагасимова Дана Юрьевна

педагог-психолог
КГКП «Ясли – сад № 24 города Аксу»
Павлодарская область
Республика Казахстан

«ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ШКОЛЬНОГО ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ».

Аннотация

Дистанционное обучение в общеобразовательной школе – это не будущее, а уже настоящая реальность. Современное образование старается идти в ногу со временем. От инноваций и разнообразия нестандартных форм в педагогической деятельности голова идет кругом. Дети быстрее взрослых освоили и используют ресурсы интернет. Одним из примеров того, как этот процесс можно регулировать учителям и использовать ресурсы интернета во благо и разумно, показала практика дистанционного обучения.

Учителя оказались в нелегкой ситуации выбора форм, средств и методов дистанционного обучения. Спрос на такое обучение существенно вырос. В настоящее время современное общество неразрывно связано с процессом информатизации. Сама жизнь заставляет нас активно использовать информационные технологии в учебно-воспитательном процессе, ранее такая перспектива пугала многих учителей. Однако в настоящее время существует огромный набор инструментов и образовательного контента, которые помогают учителю в процессе организации дистанционного обучения.

Кто-то освоился очень быстро и теперь успешно балансирует между работой и домашними обязанностями. А вот учителям повезло меньше: мало того, что нужно полностью менять формат привычных занятий, так ещё и новые технологии осваивать приходится, чтобы хоть как-то организовать учебный процесс.

Я, как и многие учителя выбрала рекомендованные платформы это Onlain Mektep, BilimLand,WhatsApp, ZOOM, Кунделик, Skype.

За последний год удалённого обучения я столкнулась с огромным количеством проблем, которые значительно усложнили мне работу. Детей порой и в классе трудно контролировать, а следить за их прогрессом онлайн кажется и вовсе невозможным. Особенно, если всё время возникают какие-нибудь трудности: то соединение плохое, то не открывается файл, а то и вовсе компьютер сломался.

Дистанционное обучение - хорошо это или плохо? Рассмотрим несколько *недостатков и преимуществ* данного вида обучения.

Сейчас плюсы дистанционного обучения в школе для тысяч учителей вовсе не очевидны. Кажется, что дистанционное обучение — это сплошные неудобства, угроза дисциплине и успеваемости. Но это не так: удаленное образование обладает массой преимуществ.

К *преимуществам дистанционногообразования* можно отнести:

Преимущество первое – доступность. Обучаясь дистанционно, вы можете получать знания, находясь в любой точке земного шара. Учиться можно дома, в кафе или на даче — в общем, везде, где только есть интернет. Такая доступность — главное преимущество дистанционного обучения. Онлайн-уроки проходят в двух форматах — это или записанный заранее видеоурок, или вебинар в прямом эфире. Прямые эфиры, которые ничем не отличаются от привычных встреч в офлайне — можно видеть учителя и презентацию, задавать вопросы, общаться с одноклассниками.

Преимущество второе - возможность работать с каждым учеником индивидуально. Технология дистанционного обучения помогает найти свой подход к каждому ученику. Бывает, что робкий ребенок стесняется активно работать в классе, где на него устремлены взгляды тридцати одноклассников. Но на удаленке такой тихоня чувствует себя свободнее, задает учителю вопросы в чате, успешно выполняет задания. А учитель может подобрать для таких школьников дополнительные задания, которые соответствуют их склонностям, чтобы поддержать интерес к учебе. Дистанционное обучение — отличный шанс познакомиться со своими учениками поближе.

*Преимущество третье - автоматизация рутинных процессов***.** Проще говоря, технологии могут взять на себя выполнение самой скучной части работы учителя. Например, проверку домашних заданий и составление статистики по классу. В среднем использование интерактивных и тестовых заданий, с автоматической проверкой позволит сэкономить как минимум 1–2 часа в день, если не больше. Эта система работает очень просто: учитель заходит на сайт Onlain Mektep или BilimLand, выбирает предмет, класс и тему,

находит подходящее задание и отправляет ссылку ученикам, а потом просто смотрит на том же сайте, как они справились.

Преимущество четвертое – игровые задания. Дистанционная форма обучения предполагает очень активное использование цифровых технологий. В том числе и игровых заданий: онлайн-игр, викторин, интерактивных задачек на сообразительность. Не будем забывать, что для любого ребенка игра — самый естественный способ познания мира. Да и старшеклассникам такие задачки нравятся больше сухих заданий из учебника. Игры не только делают обучение увлекательным — они помогают оценить прогресс и привносят в учебу элемент здоровой соревновательности. Обучающие игры не входят в официальную программу, но можно разбавить ими обычные задания. Ребенок, обучающийся с удовольствием, достигнет больших успехов, чем тот, кто скучает на занятиях.

Преимущество пятое – размеренный темп работы. Главное, что дает вам дистанционное образование — это время. Теперь, когда большая часть общения с учениками происходит в сообщениях, у вас появилось больше времени, чтобы обдумывать ваши ответы на их вопросы. Ведь вам необязательно отвечать немедленно, рискуя ошибиться — вы можете свериться со справочной литературой и дать более вдумчивый и подробный ответ. Это делает отношения педагога и учеников более профессиональными, но при этом и более непринужденными.

Преимущество шестое - возможность работать в комфортной обстановке. Преподаватель, который трудится удаленно, может жить где угодно. Конечно, сегодня перемещения ограничены, но так будет не всегда. А вот свобода передвижения у учителей, дающих уроки онлайн, точно останется. Уже сейчас немало учителей оценило преимущество удаленной работы — можно вставать попозже, нет необходимости спешно собираться и ехать через весь город на работу. Удаление от школьной атмосферы с ее шумом и суетой благотворно сказывается на душевном состоянии многих учителей и помогает им сконцентрироваться на важных аспектах работы.

Преимущество седьмое - доступность учебных материалов. Сейчас многие онлайн-библиотеки открыли свои виртуальные двери и разрешили пользоваться своими учебниками и пособиями бесплатно. Но на самом деле в сети и так можно найти в свободном доступе огромное количество электронных книг, которые пригодятся для подготовки уроков. Это облегчает жизнь и учителю, который не ограничен теми пособиями, которые имеются в школьной библиотеке, и родителям учеников, которые не могут покупать десятки дорогостоящих дополнительных пособий.

Недостатки дистанционного обучения:

Недостаток первый - переизбыток коммуникации. Работая с учениками дистанционно, учитель должен как-то с ними общаться, чтобы организовать учебный процесс. Многие используют социальные сети или видеочаты, однако большинство всё же полагается на старые, добрые емейлы. Трудности возникают с любым из этих способов коммуникации: и чаты, и почта одинаково быстро засоряются, так что уже через несколько минут становится трудно что-либо найти в потоке информации.

Как учителю сориентироваться в куче сообщений и писем? Решение очевидное: нужно свести коммуникацию к минимуму и организовать её. Это не значит, что достаточно только отправлять задания и получать их обратно для проверки. Нет. Общение с учениками, несомненно, нужно поддерживать. Однако оно должно быть структурированным, чтобы не создавать лишнего хаоса и дополнительной работы. Попытайтесь установить определенные правила общения. Например, пусть учащиеся делают соответствующие пометки в теме письма, отправляя домашние задания вам на проверку. Если вы пользуетесь чатами, создайте отдельные каналы для общения и обсуждения заданий. Так вам будет проще отвечать на текущие вопросы и следить за процессом обучения. Не менее важно установить время, когда вы будете доступны для учащихся, чтобы потом не просыпаться в два часа ночи от уведомлений о новых сообщениях.

Недостаток второй - доступ к заданиям. Дистанционное обучение эффективно только в том случае, если материалы будут доступны ученику. Несмотря на то, что современные дети буквально живут технологиями, некоторые из них до сих пор не имеют компьютера и смартфона с доступом к Интернету. И если у вас есть такой ученик, тогда возникает вопрос — как организовать его обучение? Не имея прямого контакта с учеником, учителю приходится импровизировать и выдумывать обходные пути, которые помогут наладить учебный процесс. Самое очевидное решение — это связаться с родителями учащегося и оставить список заданий на несколько дней. А вот как эти задания потом проверить — это уже задачка со звездочкой. Если родители смогут отправлять фото готовых заданий, то это ещё пол беды. А если такой возможности нет, то, увы, придётся поломать себе голову над тем, как эти материалы получить. Не почтой же их отправлять, в самом деле.

Недостаток третий - видеоуроки. Чтобы объяснить новый материал и наглядно продемонстрировать решение каких-либо задач, некоторые учителя пользуются видеосвязью. Это, безусловно, значительно упрощает процесс передачи информации и создает условия, максимально похожие на обстановку в классе: дети устанавливают зрительный контакт с учителем и получают визуальную репрезентацию происходящего.

Однако такой способ проведения уроков несёт в себе немало трудностей. Прямые трансляции трудно контролировать, особенно если учитель дома не один. Появление кота или собаки в камере — это не самая досадная неприятность, которая может помешать работе. Гораздо хуже, если дома есть маленький ребенок, который привык громко играть или постоянно отвлекать родителя от его дел. Такая практика может поставить учителей в неудобное положение и значительно усложнить и без того нелегкую задачу. В конце концов, учителя не обучены работе в прямом эфире: реальность такова, что этот метод преподавания требует много времени и может быть действительно стрессовым для человека, проводящего урок.

Если вы всё же настроены на эту методику, то, возможно, стоит попробовать записать видеоурок для учеников. Это поможет вам избежать лишнего стресса и неприятных казусов во время прямой трансляции. Кроме того, наличие записи означает, что контент будет доступен в любое время, а значит, ученик всегда сможет пересмотреть видео и повторить пройденный материал.

Недостаток четвертый - предоставление обратной связи. Как уже было отмечено ранее, дистанционное обучение создает определенные проблемы в коммуникации и одной из таких проблем является предоставление обратной связи. Работая с учениками онлайн, важно помнить, что у них по-прежнему будут возникать вопросы и вам, как учителю, нужно будет на них отвечать. Если вопросов несколько, то это не так трудно, но со временем они накапливаются и педагогу нужно что-то предпринять, чтобы не тратить на ответы много времени. К тому же, одно дело напечатать ответ на два-три вопроса, и совсем другое — на двадцать, а то и тридцать. То же касается и обратной связи о результатах домашних заданий: как быстро педагог сможет написать комментарии к нескольким десяткам работ?

Чтобы хоть как-то упростить предоставление обратной связи, можно использовать голосовые сообщения в качестве ответов. Так вы сможете ускорить процесс коммуникации с учениками и сэкономите немного времени для других заданий.

Недостаток пятый – технические неполадки. В процессе дистанционного обучения вы, наверняка, столкнетесь с непредвиденными обстоятельствами, которые будут вам мешать. К примеру, в самый неподходящий момент у вас может отключиться свет, непогода или выйти из строя компьютер или модем. А интернет может оборваться прямо во время урока, и вы ничего с этим не сможете поделать. Дистанционное обучение делает вас зависимым от технических средств.

Подводя итог всему сказанному, дистанционное образование - вещь очень удобная и полезная. Но основное образование таким способом целесообразнее получать только в том случае, если по каким-то причинам, обучающимся недоступен традиционный вариант обучения.

Трудно ответить на вопрос может ли система заменить учителя. На мой взгляд, электронная площадка не сможет заменить учителя, это лишь – вспомогательный материал. Индивидуальный подход к ученику ни одна платформа не обеспечит.

Учитель – не просто профессия, а стиль жизни. Учителя – земные люди, достигшие высокого уровня сознания и духовности. Так как от его труда во многом зависит разносторонность развития знаний молодого поколения, его убеждения, мировоззрение, нравственные качества.

Ученики легко адаптируются к таким подходам в обучении, ибо они живут в этой информационной среде, для них всё это уже обыденность. Так может нам выйти из тени, и показать, что учителя тоже готовы обучаться новому. Что мы готовы меняться и развиваться с учениками и для учеников!

Приходько Татьяна Васильевна
учитель географии
г. Шымкент, КГУ школа-гимназия №1 имени А.С. Пушкина

ХИМИЯ ПӘНІН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ

Қашықтықтан оқыту - бұл оқытушы мен оқушының тікелей байланысынсыз қашықтықтан оқытуға мүмкіндік беретін заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды қолдануға негізделген оқу процесін ұйымдастыру әдісі.

Қашықтықтан оқытудың артықшылығы - белгілі бір территорияға сілтеме жасалмайтындығында, бұл әсіресе мектептер әр түрлі жағдайларға байланысты (ауа райының қолайсыздығы, пандемия т.б.) жабылу

қажеттілігі туындаған жағдайда өте қолайлы. Сонымен қатар, қашықтықтан оқыту ауылдық мектептерде де, қалалық мектептерде де бірқатар пәндер бойынша білікті мұғалімдердің жетіспеушілігін жеңуге көмектеседі, яғни кадр мәселесін тиімді шешуге көмектеседі. Қашықтықтан білім беру - бұл Интернетке қол жетімді шағын елді мекен тұрғындары үшін лицей деңгейінде сапалы білім алуға тамаша мүмкіндік.

Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін мектептегі пәндерді үйде оқып, ауруханада емделіп жатқан немесе оқу процесінде санаторийде болған кезде қашықтықтан оқытудың көмегі үлкен және кейде білім алудың жалғыз мүмкіндігі осы қашықтықтан оқыту болып табылады.

Химияның мектеп пәні ретіндегі ерекшеліктері қашықтықтан оқытуға үлкен шектеулер қояды. Қазір Интернет дәуірінде бұл стереотип құлдырай бастады, ал ақпараттық технологиялар заманауи мектептің білім кеңістігін кеңейтуге көмектесетін құралдардың біріне айналуда.

Сонымен, KTSDODI-де KGBOU «AKPL» базасында негізгі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың бірі ретінде біз арнайы бағдарламалық жасақтаманы, атап айтқанда, Skype бағдарламасын қолданамыз, кейде оны электронды почтамен толықтырамыз. Skype-та байланыс бейне байланыс арқылы жүзеге асады, онда материал түсіндіріліп, сұрақтарға жауап беріледі. Әдетте сабақ әңгіме түрінде немесе онлайн-дәріс түрінде өтеді, жаттығу жеке деңгейде өтеді. Сонымен бірге Skype бағдарламасының мұндай мүмкіндіктері: жазбаша хабарламалар, презентациялар жіберу, видео дәрістер, бейне тәжірибелер мен бейне роликтер, сандық білім беру ресурстарына сілтемелер, электрондық оқулықтар. Мен өз жұмысымда www.bilimland.org, www.darynonline, videouroki.net, klundelik,kz, alhimikov.net, alhimik.ru, www.xumuk.ru, kristallov.net, www сайттарының материалдарын қолданамын. kristallikov.net және т.б.

Мысалы, alhimik.ru сайтын профессор Л.Аликберова жасаған және онда көптеген адамдар үшін қызықты болатын ақпарат бар: жаңадан бастаушылардан бастап, химия пәнін оқуға дейін университет абитуриенттері мен оқытушыларына дейін. Оқу ақпараты негізінен өте үлкен мәтін түрінде беріледі. Кейбір жағдайларда иллюстрациялар тапсырмалар мен жаттығуларға негіз болады. Гиперсілтемелер негізгі курсты тереңдететін және кеңейтетін ақпаратқа навигация жасау үшін кеңінен қолданылады, сайттың навигациялық жүйесі өте жақсы ойластырылған және оқушыларға қиындық тудырмайды.

Бүгінгі таңда білім туралы ақпараттың көлемінің және қол жетімділігінің артуы оны игеруді емес, онда навигациялық қабілетті қажет етеді. Сонымен қатар, бір жағынан, Интернет әртүрлі материалдарды табуға мүмкіндік беретінін, бірақ сонымен бірге әр түрлі елестер мен қате мәлімдемелерді оқу үдерісінде тарату мен ассимиляциялау қаупін тудыратындығын есте ұстаған жөн. Сонымен, білім беру процесінде мұғалімнің рөлі өзгереді: ол көбінесе әртүрлі ақпарат пен фактілердің қайнар көзі және аудармашысы емес, керісінше, қажетті сенімді деректерді табуда штурман мен көмекші рөлін атқарады. Яғни, оқушы тек мұғалімнің ықпал ету объектісі болудан қалады: енді ол мұғаліммен коммуникативті әрекеттің субъектісіне айналады.

Қашықтықтан оқытудың белгілі бір бөлмеден босатылуынан және коммуникативті саланың кеңеюінен басқа, оның ойлау икемділігін дамытып, сонымен қатар мұғалімнің кәсіби деңгейін жоғарылататындығы артықшылықтарға ие. Интернеттен сіз сыныпта әртүрлі бейнелерді, презентацияларды, минералдардың фотосуреттерін, түрлі химиялық заттарды, химия ғылымына арналған қазіргі заманғы жетістіктер мен ғылыми жаңалықтар туралы мақалаларды тауып, көрсете аласыз. Соңғы үрдістерге сай үнемі жаңартылатын материалдар оқуды прогрессивті етеді.

Оқу ақпаратын виртуалды түрде ұсынудың артықшылықтарының бірі оқушының денсаулығына қауіп төндірмейді, өйткені жарылғыш және өрт қауіпті процестердің, ерекше қауіпті (улы немесе радиоактивті) химиялық заттардың қатысуымен жасалған эксперименттердің бейнелерін көргенде, бұл заттармен жанасу өмірде болмайды. Мен кейде үйде асүйде немесе үйдегі дәрі-дәрмек шкафында табуға болатын қарапайым заттармен, өнімдермен немесе дәрі-дәрмектермен қарапайым тәжірибелерді жасап көрсетемін және өз беттерінше қайталауды ұсынамын. Атап айтқанда, бұл: сүт, тауық жұмыртқасы, этил спирті, өсімдік майы, сірке суы, сода, лимон қышқылы, йод, крахмал, сутегі асқын тотығы, гидроперит, калий перманганаты, калий йодиді, кальций глюконаты, ас тұзы және т.б. Сонымен қатар, кейбір дәрі-дәрмектерді, тамақ өнімдерін, диеталық қоспаларды, косметиканы, парфюмерияны немесе тұрмыстық химикаттарды көрсету мұғалім ретінде маған оқушылардың визуалды және есту қабілеттеріне әсер етуге, олардың назарын визуальды құралдар көмегімен аударуға көмектеседі, бұл дәстүрлі химия сабағында жиі кездеспейді, сонымен қатар практикалық тұрғыда химияны оқудың маңыздылығын, пайдала екендігін көрсетеді.

Қашықтықтан оқытудың кемшіліктерінің бірі деп оқушымен бетпе-бет сөйлесіп, көзбе-көз тапсырмалардың орындалмайтындығын айтуға болады. Сонымен қатар қашықтықтан білім алу үшін оқушы өзін-өзі ұстай білуі, өзін-өзі бақылай алуы қажет. Әсіресе, жасөспірімдерге әлеуметтік желілерге, интернетте, ойындарда және т.б. алаңдамай компьютерде отыру қиынға соғуы мүмкін. Егер баланың өзі жеткілікті жауапты болмаса және оқуға деген ынтасы төмен болса, оларға қосымша бақылауды жүзеге асыру үшін ата-аналары немесе басқа үлкен туыстары қатысуы керек.

Біздің өз тәжірибеміз дәстүрлі білім беру формасымен қатар қашықтықтан оқыту да сапалы, кейде әлдеқайда жемісті бола алады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл өзін-өзі ұстай білуге және

жауапкершілікке, жаңа білімді игеру үшін өз қызметін өз бетінше ұйымдастыра білуге баулиды. Оқу үдерісі өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыру арқылы жетілдіріледі. Ақпараттық технологияларды қолдану сабақты едәуір байытады, оқушылардың интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерін дамытады, оқу процесіне қатысушылардың (оқушылардың да, мұғалімнің өзі де) танымдық белсенділігін арттырады. Жалпы АКТ-ны қолдану сабақты оңтайландырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады және оқудың жағымды мотивациясын қалыптастыруға, пәнге деген қызығушылықты арттыруға, сабақтарды көрнекі етуге мүмкіндік береді; оқушылардың жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін барынша ескеру үшін жағдай жасауға ықпал етеді. Қашықтықтан оқыту және оқулықты толықтыратын ақпараттармен жұмыс оқушыларды қызықтыратын бағыттар бойынша білімдіі тереңдетуге, қалыптасқан олқылықтарды жоюға көмектеседі. Компьютер кез-келген уақытта қол жеткізуге болатын жеке мәліметтер қорын құруға мүмкіндік береді.

Бекманова Акмарал Елибаевна
Шымкент қаласы, №130 ЖОББМ химия пәнінің мұғалімі

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУ

Білім – қымбат қазына,
Қанағат тұтпа азына.
Мұзафар Әлімбаев

Әлемнің алпауыт мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді маңызды міндет деп санайды. Өз еліміздің қарыштап дамуын, өркениеттен қалмауын ескере отырып, көп тілді меңгеруіміз қажет. Бұл заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін маман бәсекеге қабілетті тұлғаға айналатыны сөзсіз.

Үштұғырлы тіл - өмірлік қажеттіліктен туындаған идея. Бірнеше тілде сөйлей де жаза да білетін азамат өз елінде де, шет елдерінде де бәсекеге қабілетті тұлғаға айналары сөзсіз. Әлем күн сайын өзгеруде, заман талаптары жоғары, сондықтан біз заманның ағымына ілесіп, жаңашылдыққа ұмтылуымыз керек. Ғылым мен білімнің өркендеп өскені, ақпараттық құралдардың, интернеттің тілі - ағылшын тілі. Үш тілді меңгеріп, әлемнің кез келген бұрышында адамдармен ортақ тіл табыса алатын жастарды тәрбиелеу міндетіміз. Информатика пәнін ағылшын тілінде оқытуда тақырыпқа сай терминдерді видеолар, мәтіндік тапсырмалар, түртіп алу әдістерін пайдалану арқылы оқытуға болады.

Ағылшын тілінде оқытуда тиімді әдістердің бірі «Content and Language Integrated Learning» деп аталады

Аталған әдісті алғашқылардың бірі болып тәжірибеге енгізген Дэвид Марш атты лингвист, еуропалық профессор. Бұл әдістің ерекшелігі CLIL - информатика физика, биология химия сияқты пәндерге қолдану арқылы тілді үйретуде өте тиімді болып келеді.

CLIL әдісін қолданудың барысында мақсаты пәнді басқа тіл арқылы оқу. Ғалымдар әдістің ерекшелігі тілді жай екінші тіл ретінде мақсатсыз оқудан гөрі белгілі материалды игеру мақсатында оқу айтарлықтай нәтиже беретіндігін дәлелдеген. Бұл үйренушіге мақсаттылық және мотивация, материалды игеруге қызығушылық береді.

Ұстаз барлығын идеалды түрде білуге, басқа тілдің қыр- сырын ана тілімен тең деңгейде білуге міндетті болып есептелмейді. Оқыту барысында оқушыға түсінікті қиын емес сөйлемдер мен сөз тіркестерін ұтымды пайдаланып пәнді оқыту маңызды. CLIL әдісін сабақта пайдалануда ұстаз үшін де, оқушылар үшін де бірқатар кедергілер кездеседі:

- Ағылшын тілінде сөйлесудегі қиындықтар;
- Оқушылардың ағылшын тілін білу деңгейлерінің әртүрлі болуы;
- Оқушылардың ойын жеткізудегі қиындықтары;
- Оқу материалдарының жеткіліксіз болуы

Бұл кедергілерді жеңу үшін сабақ барысында қолайлы атмосфера жасай білу қажет. Сондай ақ балалардың деңгейіне қарап, тапсырма дайындау қажет.
Көбінесе ағылшын тіліндегі аудио, видеоларды көрсеткен тиімді.

CLIL-әдісін қолданып сабақ өткізу кезінде аударма сөздік, «translator», сөздіктер қолдануға рұқсат етіледі. Оқушының мәтінді аударуына электронды нұсқадағы сөздіктерді қолдануына болады. Жаңа сабақты 5-6 минут тақырыпқа сай ағылшын тіліндегі видео материалдарды тыңдатудан бастаған тиімді. Үй тапсырмасын компьютерден Quizlett.com. Kahoot.it, LearningApps платформаларын пайдаланып жүргізген оқушылардың білім алуын ынталандырып, сабаққа деген қызығушылығын аттырады. Сондай ақ Google диск арқылы тест тапсырмаларын оқушы деңгейіне қарап құрастыруға болады.

Сабақ барысында жаңа материалдағы термин сөздерді оңай әрі тез жаттап алу үшін Тарсия пазлдарын пайдаланамын. Балалардың деңгейіне қарап жасалған деңгейлік тапсырмалар, кеспе қағаздарын пайдалану қажет.

Үй тапсырмасына тақырыпқа сай жаңа сөздер жазып келуге тапсырылса келесі сабақта жаңа сөздерді пайдалануға тапсырмалар беріледі.

CLIL әдісін қолдануда қарапайым диалог құрастыру, қысқа сөздік жазғызу, суретті әңгімелеу, ойындар ойнату, тиімді нәтиже береді. Сабақтың құрылымы бастапқыда қайталанбалы болса оқушы тәртіпке үйренеді, әдістерді де өте қарапайымнан күрделіге қарай ауыстыруға болады.

Сабақ барысында оқушылардың білім деңгейін тексеру барысында жасаған материалдарымды ұсынып отырмын.

Check yourself

1. **Matching**

1. Headache ___	A. Кеңес
2. Spine ____	B. Бас ауруы
3. Excessive ___	C. Зиян
4. Blood circulation____	Д. Омыртқа
5. Body appearance ____	E. Қан айналымы
6. Spot___	Ғ. Шектен тыс
7. Harm___	G. Дене келбеті
8. Advice___	H. Орын

2. **Бос орынды толтыр**

1. Pr__cess__d	8. Im__ress__ve
2. Co__te__t	9. Un__uita__le
3. P__ope__ties	10. I__spi__ed
4. Pa__tic__lar	11. P__rfor__anc_
5. Co__labo__ativ__	12. Sy__tem req__irem__nts
6. Sh__re	13. St__adil__
7. Op__ort__nit__	14. E__pe__t

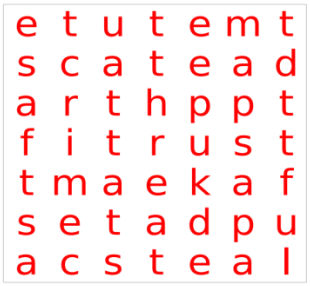
3. **Сәйкестендір**

Communicate		Дереу, немедленно
Response		Өндіруші, производитель
Avoid		Қарым-қатынас жасау
Verbal attack		Арнайы талаптар
Recipient		Тұрақты, постоянно
Assemble		Болдырмау, избежать
Temporarily		Жауап, ответ
Permanently		Уақытша, временно
Manufacturer		Алушы, получатель
Specific requirements		Ауызша шабуыл
immediately		Жинау, собирать

4. **Сәйкестендір**

Programming language	Convert (a program) into a machine-code or lower-level form in which the program can be executed.
Programming	The programs and other operating information used by a computer
Compiling	What is put in, taken in, or operated on by any process or system
Software	The process of writing computer programs
Input	The action or process of producing something.
Output	A system of precisely defined symbols and rules devised for writing computer programs

Wordsearch

Қорытындылай келе, сабақта түрлі әдіс-тәсілдерді пайдаланып, оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Пәнаралық байланыстың тиімділігі - жеке тұлғаның дамуына ықпал етеді. Оқушы ізденіп, өз ойын ашық айтуға, пікір алмасуға үйренеді, мәселенің түйінін табуға дағдыланады. Оқушының шығармашылық белсенділігі артады.

Қозыкеева Гүлнұр Бекжасарқызы
Шымкент қаласы,
№ 49 жалпы орта білім беретін мектебі
информатика пәнінің мұғалімі

ТРЕНИНГ «АНАЛИЗ ПРОБЛЕМНЫХ СИТУАЦИЙ»

Аннотация

Упражнения на анализ проблемных ситуаций должны усилить мотивацию к обучению, увеличить эффективность образовательного процесса, раскрыть и развить личность, сформировать у учеников такие качества, как креативность, компетентность, открытость к новым знаниям.

Мәселелі жағдаяттарға арналған жаттығулар оқу үдерісінің тиімділігін арттырады, тұлғаны ашып, дамытады, оқушыларда жаңашылдық, білімге деген құштарлықты оятады.

Exercises for analyzing problem situations should strengthen motivation for learning, increase the effectiveness of education, reveal and develop personality, form in students such qualities as creativity, competence

Современное образование дает человеку множество фактических знаний, они фундаментальные, точные, которые опираются на логику, анализ, синтез и т.д, но эти знания не сделали человека добрее, он не перестал воевать, он полон сомнений, страхов и никак не может наладить полноценную жизнь на Земле. Мы уверены и движемся в этом направлении, что новое образование должно изменить сознание человека, наполнить его внутренний мир, представления об окружающем мире, о добре и зле новым содержанием. Таким образом, образование мыслится не только как накопление информации, но и как переоценка всех духовных и эстетических ценностей.

Изменения, происходящие на современном этапе, естественно порождают не только новые требования к системе образования и воспитания, но и заключаются в смещении акцентов в общественном сознании: ребенок из объекта психолого-педагогических воздействий превращается в субъект собственного развития, обладателя неповторимой индивидуальности, носителя личностного начала.

Изменяется и роль взрослого в процессе развития ребенка. Взрослый не только передает ребенку духовно-практическое богатство человечества, но и создает условия для его саморазвития, проектирует условия возникновения и развития у ребенка таких психических особенностей, которыми он на данный момент может еще и не обладает. Нужно сказать, что это уже не ментор, не лектор, который назидательным тоном поучает ребенка, а собеседник, направляющий в русло развития полноценную личность, считается с ним и идет вместе с ним.

В наше время содержание общего образования обнаруживает следующие глубокие противоречия:

- между стандартизированным обучением всех учащихся и их индивидуальными интересами и способностями;
- между логикой науки, ее постоянным усложнением и реальными познавательными возможностями учащихся;
- между тенденциями к специализации обучения и задачей разностороннего развития личности;

- между господствующей в школьном обучении системой пассивного запоминания и потребностью общества в людях с развитыми творческими способностями.

Полагаем, что предлагаемые упражнения по выработке навыков анализа проблемных ситуаций должны приблизить к решению этих глубоких противоречий. При помощи этих нестандартных и креативных заданий учитель должен попытаться пробудить интерес к развитию, росту, целеполаганию и новизне. Главной задачей становится не передача ученикам определенной суммы знаний, а воздействие на образ мышления и подход к явлениям. Упражнения на анализ проблемных ситуаций должны усилить мотивацию к обучению, увеличить эффективность образовательного процесса, раскрыть и развить личность, сформировать такие качества, как креативность, компетентность, открытость к новым знаниям, нацеленность в будущем с успехом решать проблемные ситуации.

Упражнение «Что? Где? Когда?»

Цель – научить учащихся описывать ситуацию, привить навыки мобилизации своих возможностей, выделения главного, навыки публичных выступлений.

Учащимся дается задание раскрыть проблему, а затем выступить по следующим вопросам, отвечая на них по такой последовательности: «Что?», «Где?», «Когда?», «Как?», «Почему?», «Зачем?»

В зависимости от темы преподаватель варьирует, добавляет вопросы самостоятельно.

Эту технологию можно использовать как во время знакомства с литературным произведением, но и во время анализа любой проблемной ситуации.

Дискуссионный клуб

Цель проведения упражнения – развитие критического мышления, формирование коммуникативной и дискуссионной культуры. Взаимодействие в учебной дискуссии строится не просто на поочередных высказываниях, вопросах и ответах, а на содержательно направленной самоорганизации участников, т.е. обращении учеников друг к другу для углубленного и разностороннего обсуждения идей, точек зрения, проблемы. Сущностной чертой является диалогическая позиция педагога, который задает тон обсуждению, следит за соблюдением правил дискуссии, норм этики.

Ученикам выдвигается дискуссионная проблема для обсуждения, желательно из того круга проблем, близкой по духу участникам дискуссии (например, допустимы ли телесные наказания при воспитании; какой он, шоу-бизнес сегодня; как признаны таланты в отечестве, происходят ли социальные реформы, нужен ли ЕНТ и др.)

Заседание экспертной группы

Намеченная проблема вначале обсуждается всеми участниками группы, затем экспертная группа (обычно четыре-шесть обучаемых с заранее назначенным председателем) излагает свою точку зрения, резюмирует услышанное. При этом каждый участник выступает с сообщением, которое не должно перерастать в длинную речь. Это может быть экспертиза инновационных проектов, отечественных образовательных технологий, медицинских инноваций, психологических противоречий и др.

Проектная работа

Цели проектной работы – предоставление возможности свободного выбора учащимся тем и задач, соответствующих их интересам и склонностям, обучение планированию работы, самостоятельный анализ четко очерченного содержания в соответствии с поставленными задачами, обучение самостоятельному поиску способов достижения целей.

Учащимся предлагается придумать проект по какой-либо теме. Они собирают нужную информацию, систематизируют ее, критически оценивают и используют ее при презентации. При презентации проекта широко используются мультимедийные технологии. Обращается внимание на красочность оформления, раскрытие темы, эффективность использования этого проекта на практике.

Упражнение «Найди идею»

Цель – научиться пользоваться методом словесных ассоциаций для нахождения идей.

Ежедневно жизнь ставит перед вами задачу «найти идею»:

- отобрать материал из большой массы информации, имеющейся в вашем распоряжении, например, по домашнему заданию;
- наладить отношения с мамой, папой, старшим братом, преподавателем, другом и т.д.: на основе какой идеи можно это сделать;
- найти способ заработать денег;
- провести день рождения и т.д.

Итак, определите для себя задачу, требующую выполнения в ближайшие две-три недели, и взяв в руки Толковый словарь русского языка, например С.И. Ожегова, воспользуйтесь методом словесных ассоциаций.

Издатель одного журнала использовал этот метод при анализе своей продукции. Он хотел сэкономить деньги и избежать увеличения стоимости журнала. Тогда он взял карманный словарик и

использовал его в качестве списка слов. Слово «цвет» натолкнуло его на мысль изменить цвет обложки, слово «поля»- уменьшить их на каждой странице и таким образом сэкономить место. Когда он дошел до слова «размер», то по ассоциации возникло слово «меньше» - и в результате незначительное изменение объёма журнала принесло большую выгоду. Слово «структура» натолкнуло на использование другого, более дешёвого, вида бумаги. Метод словесной ассоциации помог издателю избежать повышения стоимости журнала. Но что удивительнее всего: внешне журнал стал привлекательнее.

«Интервью»

Цель – помочь учащимся актуализировать понятие «позиция». Один из участников садится в центр круга или за учительский стол и объявляет, какую социальную роль для себя он выбрал (педагог, родитель ученик, врач, режиссёр и.т.д). Остальные учащиеся задают ему 5 вопросов в рамках его социальной роли. Затем его сменяет следующий ученик. Ему также задают 5 вопросов, но с обязательной сменой социальной роли.

Упражнение «Я благодарен тому, что...»

В конце обсуждения, обмена мнениями целесообразно провести анализ услышанного и увиденного, резюмировать занятие. Каждый участник должен в нескольких пунктах рассказать, а затем записать, чему он научился, может ли он сказать, «Я благодарен за это...». В заключении попросите участников зачитать их записи и организуйте небольшой обмен мнениями, впечатлениями.

Использованная литература:

1.Психолого-педагогический практикум.-М.: Академия, 2005.
2. Морева Н.А. Основы педагогического мастерства. – М.: Просвещение, 2006.
3. Шаг к себе, шаг от себя: Метод. пос. для тренеров школы социализации / Под ред. В.Т. Тихомировой. – Алматы: ОФ «Развитие и обучение для 21 века», 2004.

Мауленова Гулзира Палжановна
Учитель русского языка и литературы, «Специализированная школа-гимназия для одаренных детей №90», Казахстан, г.Шымкент

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ ОРАТОРСКОГО МАСТЕРСТВА

Аннотация

Ораторское искусство — это гармоничное сочетание риторики, приёмов актёрского мастерства и психологических техник.

Тіл шеберлігі – бұл риторика, актерлік шеберлік пен психологиялық техникалардың жарасымды үйлесімі.

Oratory is a harmonious combination of rhetoric, acting and psychological techniques.

Как вы считаете, от чего зависит успех речи оратора? От её объёма? От того, как хорошо она подготовлена? Увы, но это далеко не так. По мнению Карнеги, успех любой речи зависит от того, есть ли в сознании самого оратора потребность высказаться, есть ли в его голове чёткая идея того, о чём он говорит, горит ли его сердце этой идеей. Если это так, то успех практически гарантирован. Обратимся к Википедии.

Ора́торское иску́сство (**красноре́чие**, **искусство красноречия**) — искусство публичного выступления с целью убеждения. Ораторское искусство — это гармоничное сочетание риторики, приёмов актёрского мастерства (подача) и психологических техник.

Цель ораторского искусства — изложение оратором его позиции перед оппонентом или аудиторией, защита собственной точки зрения. Этой цели он достигает, используя подготовленную речь и технику ораторского мастерства.[1]

Если вы готовите речь, помните, что нельзя взять и приготовить её как по мановению волшебной палочки – раз – и готово! Настоящая качественная речь должна оформиться, стать зрелой. И это тем более важно, чем большее влияние вы хотите оказать на будущих слушателей. Перед самым выступлением следует задать себе всего три вопроса:

1) Кем является моя аудитория?

2) Что она от меня ждет?

3) Какова задача моей речи?

При этом, у вас в голове должен быть план выступления. Для облегчения можно выписать на карточки ключевые слова.

Тема.

Тему лучше всего выбирать заранее, а затем обдумывать её в любую появившуюся свободную минутку. Её следует обсуждать, задавать самому себе разные вопросы насчёт неё, записывать любые мысли о ней. Имейте в виду, что замечательные и глубокие мысли могут посетить вас в любой момент времени. Только тщательно подготовленная речь сможет попасть в «яблочко», т.е. дойти до сознания людей и «зацепить» их.

Главная мысль.

Ещё до того, как вы сядете писать свою речь, вы должны определить её главную мысль. Этот ключевой момент, который вы хотите донести до аудитории, должен быть сжатым, ёмким, «помещаться в спичечный коробок».

Остановитесь, посмотрите и составьте план: в первую очередь выделите ключевые мысли, а затем уже можете дополнить и пояснить их примерами из жизни или цитатами.

Как говорил Черчилль, хорошая речь подобна симфонии: она может быть исполнена в трёх разных темпах, но в ней должна сохраняться основная мелодия.

Цитаты.

Есть несколько правил, соблюдение которых придаст силу цитированию. Во-первых, цитата должна быть вам близка. Никогда не приводите высказывания автора, который вам незнаком, неинтересен, которого вам неприятно цитировать. Во-вторых, имя автора должно быть известно слушателям, а сама цитата должна быть короткой.

Вы также должны научиться создавать обстановку для цитирования. Многие успешные ораторы пользуются подобными приёмами: перед цитированием они делают паузу и надевают очки либо же с серьёзным видом зачитывают цитату с карточки или, например, газетного листа. Даже если ваша речь была невыразительной, всё может исправить удачная концовка. Чтобы произвести впечатление в финале, настройтесь, призовите на помощь свои эмоции: гордость, надежду, любовь и другие. Постарайтесь передать эти чувства слушателям так, как это удавалось великим ораторам прошлого.

Ни в коем случае не заканчивайте свою речь на минорной ноте, этим вы просто уничтожаете свою карьеру. Используйте духоподъёмные цитаты, стихи или шутки, удивляйте слушателей, заставайте их врасплох! Именно так поступали все великие ораторы. Не будьте предсказуемы и прозаичны, не становитесь рабами любезностей. Будьте не такими, как все.

Цицерон писал: «Есть два искусства, которые могут поставить человека на самую высокую ступень почета: одно — искусство полководца, другое — искусство хорошего оратора». Его утверждение правомерно и сегодня. Особенно в наше время, когда соглашения предпочтительнее войн.

Примеры ораторского мастерства выдающихся личностей человечества:

Авраам Линкольн

16 президент США Авраам Линкольн славился красноречием. Из-за бедственного положения семьи он учился в школе совсем недолго и многое (в том числеораторское мастерство) постигал самостоятельно. Известно, что темы будущих выступлений он обсуждал чуть ли не с каждым встречным, в результате чего настолько привыкал к своей речи, что на публике она звучала как импровизация.

Уинстон Черчилль

Репетируя выступления, Уинстон Черчилль продумывал не только текст, но и мимику, жесты и даже положение ног, зная, что может оказывать влияние на публику как словесно, так и не вербально. Свои легендарные высказывания он сочинял заранее. В целом же его речь отличалась обилием метафор, естественностью, эмоциональностью.

Теодор Рузвельт

«Я был избран в законодательное собрание своего штата осенью 1881 года, — пишет в своей «Автобиографии» Тедди Рузвельт, — и оказалось, что я самый молодой член этого органа. Как это бывает со всеми молодыми и неопытными людьми, мне было чрезвычайно трудно научиться говорить.

Большую пользу мне принес совет старого, искушенного земляка, который процитировал герцога Веллингтона, который сам, несомненно, процитировал еще чьи-то слова. Вот этот совет: «Выступай только в том случае, если тебе есть что сказать и ты хорошо это знаешь. Выскажись и садись».

Этот «старый, искушенный земляк» должен был бы рекомендовать Рузвельту и другой способ преодоления волнения. Он должен был бы добавить: «Тебе будет легче избавиться от смущения, если ты сможешь что-то делать перед аудиторией, например взять в руки что-нибудь, написать что-либо на доске, показать какой-нибудь пункт на карте, передвинуть стол, распахнуть окно, переложить с места на место какие-нибудь книги или бумаги. Любое физическое действие, имеющее определенную цель, может помочь тебе почувствовать себя более непринужденно».

Юлий Цезарь

«Когда Юлий Цезарь из Галлии переправился через Ла-Манш и высадился со своими легионами в стране, которая теперь называется Англией, что сделал он для обеспечения успеха своих войск? Очень

разумную вещь: он приказал своим солдатам остановиться на меловых утесах Дувра; взглянув вниз с высоты двухсот футов над морем, они увидели красные языки пламени, пожирающие все корабли, на которых они прибыли. Они находились во вражеской стране, последняя связь с континентом исчезла, последнее средство отступления было сожжено, и им оставалось только одно: наступать и побеждать. Именно это они и сделали.

Таков был дух бессмертного Цезаря. Почему бы и вам не проникнуться таким же духом в этой войне за уничтожение нелепого страха перед аудиторией?

Использованная литература:

1. Дейл Карнеги. Как вырабатывать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично. – М.: Современный литератор, 2007.
2. **Ауэзов Мухтар** Омарханович. "**Путь Абая** (комплект из 2 книг)" – Жазушы, 1972., Алматы

Муталиева Анаркул Эсенбаевна
Учитель русского языка и литературы, «Специализированная школа-гимназия для одаренных детей №90», Казахстан, г.Шымкент

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В ПРАКТИКЕ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ

Инновационную педагогическую деятельность учителя можно рассматривать как комплексный, целенаправленный процесс создания, распространения и использования педагогического новшества, целью которого является удовлетворение интереса людей к новым средствам, что ведет к определенным качественным изменениям системы организации учебного процесса и способов обеспечения ее эффективности, стабильности и жизнеспособности. Подчеркнем, что инновации вводятся в образовательный процесс не ради самих инноваций, а ради характерного, реального качественного изменения.

Современное обучение – это всегда вопросы и поиск ответов, динамичное развитие учащегося и радость новых открытий, его эволюция в жизненном пути. Для чего нужны инновационные методы обучения?

- Чтобы сделать занятие живым, интересным и полезным, чтобы ученик каждодневно узнавал что-то новое и полезное.
- Чтобы ученик и учитель получали удовлетворение от взаимодействия и обучения.
- Чтобы ученик соответствовал современным реалиям времени, был готов решать новые профессиональные задачи.

Современное время – время динамичных инноваций, новшеств и нововведений. Каждый день мы сталкиваемся с новым товаром и продуктом, новыми идеями. Этому должны соответствовать и процесс, и методы обучения.

Инновационное обучение готовит к действиям в новых неизвестных ситуациях будущего и помогает ориентироваться в бурном потоке современной информации. Оно позволяет формировать опыт творческой и инновационной деятельности, ведь творчество – это деятельность, порождающее качественно новое, отличающееся неповторимостью, оригинальностью, уникальностью.

Необходимо отметить, что нетрадиционные формы проведения занятий ранее попадали в разряд вспомогательных и внеплановых. Однако проектирование инновационных форм обучения стало возможным в каждодневной практике современного учителя, поскольку удовлетворяет новым требованиям общества (новизна, динамичность и разнообразие учебного процесса), позволяет достигать новых целей образования – раскрытие творческого потенциала личности, развитие его личностных и профессиональных качеств, формирует личностное отношение к познавательной деятельности, миру, другим людям и самому себе.

Особенностями инновационного обучения являются:

- работа на опережение, предвосхищение развития;
- направленность на личность, ее развитие;
- обязательное присутствие элементов творчества;
- партнерский тип взаимоотношений: сотрудничество, сотворчество, взаимопомощь.

Увеличение интереса к учебной деятельности, максимальная активность студентов в восприятии материала, вовлечение обучаемого в такие виды деятельности, которые ему ближе, приятнее и предпочтительнее – такие цели преследуют педагоги, разрабатывая и внедряя нетрадиционные формы обучения. Это семинары-викторины, конференции, тренинги, конкурсы, деловые игры, ток-шоу и др.

Предлагаем вам обзор инновационных методов обучения, которые могут использоваться на занятиях.

Метод «Передача»

Классу в двух группах предлагается написать сценарий какой-либо передачи на актуальную тему, для решения какой-либо проблемы по этой теме и идеям по ее решению.

1. Название передачи, можно выбрать и рекламы в ходе этой передачи.
2. История вопроса, хроника.
3. Ваше мнение по этой проблеме, интервью у заинтересованных лиц.
4. Резюме

Метод «635»

Ученики по 6 человек предлагают 3 идеи в течение 5 минут. Идеи представляют в письменной форме (могут быть представлены в виде схем и рисунков).

Метод «Послания»

Ученики должны написать послания от имени неодушевленных предметов, присваивая им ощущения и переживания живых людей. Вот одно из писем:

Салем цветам в вазе от всех растущих в кабинете русского языка цветов! Что –то вы запылились на полке. Ой-ой-ой! Да у вас лепесточки вырвали! Господи, какие варвары эти студенты! Мало того что общипывают нас, так и до нас добрались. Мне сейчас тоже не по себе. Кому-то приспичило переставить меня с подоконника на шкаф. Теперь я свисаю под тяжестью длинных лепестков вниз, и всякий раз дверцы шкафа прищемляют меня, даже не думая о том, что мне больно.

Метод «Дебаты»

Группа делится на 2 команды, которые должны защитить утверждающий и опровергающий кейс на проблему, которую выдвигает преподаватель. В каждой команде по 3 спикера. 1 спикер приветствует судей, представляет игроков, знакомит с резолюцией и критерием, приводит дефиниции, обращаясь к словарям. Затем он проводит аргументы в пользу своей резолюции.

После выступления 1-го спикера производится перекрестный допрос. Задача его оппонентов – поставить под сомнение критерий кейса утверждающей команды, вызвать спор и оперировать ответами команды - противника в дальнейшей дискуссии.

Затем выступают 2 спикера команды противника, которые выражают несогласие с резолюцией утверждающей команды и выдвигает свою. Его задача – пополнить кейс новыми фактами в защиту своей позиции. 3-ое спикеров команд должны сделать полный анализ хода игры, выделить сильные и слабые стороны соперников.

Метод «Займите позицию»

Цель – обсуждение спорного вопроса в аудитории. Можно использовать для демонстрации различных подходов к обсуждаемой проблеме и ее решению, позволяет студентам высказываться, ясно формулировать свою точку зрения, уметь выдвигать и определять аргументы, общаться. Может быть использован в конце занятия для закрепления материала или для оценки усвоения материала.

Вывесить в противоположных углах аудитории два плаката «Согласен» и « Не согласен». Плакаты должны выражать полярные точки зрения по какой-либо проблеме, вопросу. Например: «Нет» цензуре в средствах массовой информации!» или «Цензуру в СМИ!»; «Нет»- оплачиваемому детскому труду в школе» или «Да» - повсеместному внедрению детского труда в средней школе!».

Предложите участникам встать около того плаката, который соответствует его точке зрения.

Попросите участников (каждому отдельно) обосновать свою точку зрения. Можно либо переходить от одной группы к другой и охватить всех участников, либо дать высказываться каждому в одной группе, записав их аргументы на доске, и предложить каждому во второй группе поочередно высказать свои контраргументы, а также предложить участникам самим резюмировать их высказывания.

После обсуждения спросите, есть ли среди участников те, кто изменил свое мнение и хочет перейти из одной группы в другую.

Почему?

Предложите участникам противоположных сторон назвать наиболее убедительный довод другой стороны.

Метод «Изобретатели»

Ученики делятся на группы по 3-4 человека. Им предлагается создать новый продукт (новое слово, новый предмет, продукт питания, технологию, профессию и т.п.), которого раньше не существовало. Продукт можно нарисовать.

Ученикам необходимо обосновать нужность этого изобретения, описать, как он выглядит, для чего и как будет использоваться.

Каждая группа презентует изобретение. Ученики задают друг другу вопросы. Группа аргументирует, доказывает его необходимость.

Использованная литература:

1. Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: Учебное пособие. – 4-е изд., доп. – Алматы, 2010.-344с.
2. Русский язык и литература в казахской школе. Учебно-методический журнал министерства образования и науки Республики Казахстан. №4, 2018г.
3. Трайнев В.А. Деловые игры в учебном процессе: методология разработки и практика проведения. – М.: МАН ИПТ, 2002. -360с.

Кыркинбаева Мира Базарбаевна
Кугедиева Замира Тогайбаевна
Учители русского языка и литературы, «Специализированная школа-гимназия для одаренных детей №90», Казахстан, г.Шымкент

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ-ҰЛТ БОЛАШАҒЫ»

Рухани жаңғыру-ұлт болашағы!
Рухани жаңғыру - болашаққа батыл қадам.
Рухани жаңғыру өскелең ұрпақтың–дара жолы!
(Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев).

Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында көтерілген мәселелер инфрақұрылымдық және саяси саладағы келбетін айшықтай түсетін, жеңіс тұғырына жетелейтін Ұлттық жоспарының тағы бір жарқын көрінісі. Бұл — уақыт талабы, заман сұранысы. Бүкіл дүниежүзіне экономикалық дағдарыс пен терроризм, лаңкестік қауіп-қатер төніп тұрған кезенде мемлекетіміздің өркениетке қарай батыл қадам жасап, оның ішінде ұлттық құлдылықтарды сақтай отырып, рухани жаңғыруға ұмтылуы болашағының жарқындығынан, жолының нұрлылығынан, елінің мәңгілігінен дерек береді деп ойлаймын.Елбасы Ұлттық болмысымызды мәңгілік сақтау үшін рухани жаңғыруда түбегейлі реформаларды жүзеге асырудың мезгілі пісіп жетілгенің айтып отыр. Біртұтас Ұлт болу үшін болашаққа қарай қадам басуымыз және бұқаралық сананы қалай өзгертуіміз керектігі туралы өз көзқарасын білдірді. Мақалада көтерілген әр-бір мәселеге терең мән берсек ұлттық код, ұлттық мәдениет, ұлттық тарихымыздың рухани жаңғыртуға бағытталғаның көреміз. Бұл тұрғыда Елбасы тұтас қоғамның және әрбір қазақстандықтың санасын жаңғыртудың бірнеше бағытын нақты атап көрсетті. Мәселен, бәсекелік қабілет. Яғни, болашақта ұлттың табысты болуы табиғи байлықпен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалатынын айтқан Елбасы XXI ғасырда компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін меңгеру, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында екенін ұқтырды. Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессиялық келісім» сынды бағдарламаларды ұтымды пайдаланған дұрыс.

Екінші, прагматизм жайлы ой өрбітті. Прагматизм — өзіңнің ұлттық және жеке байлығыңды үнемді пайдаланып, соған сәйкес болашағыңды жоспарлау, ысырапшылдық пен астамшылыққа, кердеңдікке жол бермеу деген сөз. Қазіргі қоғамда шынайы мәдениеттің белгісі — орынсыз сән-салтанат емес, керісінше, ұстамдылық, қанағатшылдық пен қарапайымдылық, үнемшілдік пен орынды пайдалану көргенділікті көрсететінін айтқан Мемлекет басшысы ұлттық бірегейлікті сақтау, білімнің салтанат құруы жайлы да тереңнен сөз толғады. Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу — біздің қанымызда бар қасиет екенін, осы орайда, Тәуелсіздік жылдарында он мыңдаған жасты әлемнің мәндайалды университеттерінде оқытып, дайындағанымызды, бұл жұмыстардың «Болашақ» бағдарламасы арқылы жүзеге асқаның мақтаныш етті. Елбасымыздың ана тілдің қадір-қасиетің арттыру үшін айтқан: «Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін» деген сөзінде терең ой жатқан жоқ па?! Алдыңғы күннің қабағын болжай білетін Мемлекет басшысы 2025 жылдан бастап латын әліпбиіне көшуіміз керектігін мәлімдеді. Алайда бұл оңай шаруа емес. Тарих бетін парақтар болсақ, біз бұрын латын әліпбиін қолданған халықтың біріміз. Нақтылай дәлелдерге жүгінсек, Кеңес үкіметінің «Латындандырылған жаңа Латын әліпбиіне өтуді қазірден бастап қолға алу керектігін көрсетіп отырған Елбасы Үкіметке қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің нақты кестесін жасауды тапсырды. Бүгінгі күні мектепте ағылшын тілін үйреніп жатқан оқушыларымызға латын әліпбиін меңгеру ешқандай қиындық, кедерін туғызбаса керек деп ойлаймын.Ұлт Көшбасшысы қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар саласын өркендету бағытында «Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасын жүзеге асыруды ұсынып отыр. Бұл жоба бойынша алдағы бірнеше жылда гуманитарлық білімнің барлық бағыттарында әлемдегі ең жақсы 100

оқулықты әртүрлі тілдерден қазақ тіліне аударып, жастарға дүние жүзіндегі таңдаулы үлгілердің негізінде білім алуға мүмкіндік жасалады. Елбасы «Туған жер» бағдарламасында кіндік қанымыз тамған жеріміздің, еліміздің тарихына баса көңіл аударғаны байқалады. Онда білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізу, экологияны жақсарту және елді мекендерді абаттандыру, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіру көзделуде. Осы бағытта «Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары» немесе «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасына сәйкес Ұлытау төріндегі жәдігерлер кешенін, Қожа Ахмет Яссауи мавзолейін, Тараздың ежелгі ескерткіштерін, Бекет ата кесенесін, Алтайдағы көне қорымдар мен Жетісудың киелі мекендерін және басқа да мекендерді өзара сабақтастыра отырып, ұлт жадында біртұтас кешен ретінде орнықтыруды меңзейді. Біз XXI ғасырдың жаһандық картасында ешкімге ұқсамайтын, дербес орны бар ұлт боламыз десек, «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет» жобасын іске асыруға тиіспіз.

Рухани жаңғыру – адам баласының оның ішкі әлемінің жаңаруы, сана-сезімі, жаңа згерісті қабылдай білуі. Рухани жаңғыруды өркениеттің өрге жүзуімен байланыстырамыз. Тарих сахнасына көз жүгіртсек, өскен ұлттың өрби түсуіне осы «Рухани жаңғыру» дәлел. Білім бізге бұрын да, жаңғырған заманда да керек болады. Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев осы білімді болашақ жастардың қолында екеніне баса назар аударды. Қазір біз жаңартылған білім бағдарламасымен білім алып жатырмыз. Қазіргі таңда білім беру жүйесінің мақсатының бірі – қоғам қажеттіліктеріне сай көп деңгейлі үздіксіз білім берудің ұлттық үлгісін қалыптастыру.Қазіргі дамыған мемлекеттер қазақтың сөздерін емін-еркін осы латын қарпінде оқып, біздің құнды салт-дәстүрлерімізді, мәдениетімізді тағы да басқа құндылықтарымызды дәріптесек онда алдыңғы қатарлы елдің бірі боламыз деп ойлаймын.«Рухани жаңғыру» - біздің болашағымыз! «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында көптеген қадамдар іске асырылуда. Елбасымның салған ұлы бастамасы елімнің көркеюіне, дамыған елдің қатарына қосылуға , биік шыңдарды бағындыруға жетелейді.

Қазіргі кезеңде білім беру саласындағы оқу бағдарламасында үлкен серпіліс пайда болуда, яғни ұлттық құндылықтар мен мақсатқа бағытталған жұмыстар жүргізілуде. Бүгін білім беру саласында барлық мәселелері мен мақсаттары рухани жаңғыру бағдарламасын іске асырумен байланысты. Бәсекелес тұлғаны – елді сүйетін оның өркендеуіне еңбек ететін азаматты қалыптастыру үшін қауымға өз қызметін бағыттау қажет. Сонда ғана қоғамның сана сезімі жаңалыққа бет бұрады. Егер осыған дейін білім саласында басты мақсат оқушыға нақты білім, ғылым негіздерін оқыту болса, қазір елжандылыққа, адамгершілігі рухани жағынан қалыптасқан, құзыретті жеке тұлға, рухы биік патриот етіп тәрбиелеу басты мәселе екенін естен шығармауымыз қажет.

Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы- қоғам дамуына тың серпін беріп, барша қазақстандықтардың жаппай қолдауына ие болар тарихи бастама. Бұл игі бастаманы ел ішінде насихаттап, лайықты жүзеге асыру- баршамыздың міндетіміз. Оның ең негізгісі ұлттың терең тарихынан бастау алатын рухани ұстанымды сақтап қалу. Құндылықтарымыз бен озық дәстүрімізді табысты жаңғырудың алғышартына айналдыра білу. Бұл ретте, Елбасы «Жаңғыру жолында бабалардан мирас болып, қанымызға сіңген, бүгінде тамырымызда бүлкілдеп жатқан ізгі қасиеттерімізді қайта түлетуіміз керек»,- екенін атап көрсетті.

Қазақстан Республикасының орта білімді дамыту тұжырымдамасында «Тәрбие үрдісінде қазақстандық патриотизм, гуманизм, адамгершілік идеяларын қалыптастыру негізінде құру керек» деп баса көрсетті. Бала бойына адамгершілік тәрбиесін сіңіру мақсатында жалпы педагогтардың іс-тәжірибесінде қолданылып жүргені бәрімізге аян. Өздеріңізге белгілі қазіргі жаһандану үрдісінде елімізде бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу басты

назарда болып отыр. Оқыту, білім беру, тәрбиелеу - баланың ішкі жан – дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп қабырғасында отырған бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау баршамыздың парызымыз. Кез келген мектептің мақсаты мен мұраты өркениетті елдердің қатарынан көріну, жер мен жер байлықтарын ысырапқа салмай игере білетін ұрпақ тәрбиелеу. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие бере отырып, елдің өткенін, ұлттың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін, табиғат ерекшеліктерін етене таныстыру қажет. «Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, келешекте оның өміріне опат әкеледі, адамға ең бірінші керегі тәрбие» - деп Әл-Фараби айтқандай, педагогика ғылымының зерттейтін негізгі мәселелерінің бірі - тәрбие. Балалардың бойында жас кезінен бастап ең маңызды адамдық саналарды – адамгершілікті: сүюді, аяушылықты, төзімділікті, имандылықты, әдептілікті, мейірімділікті, адалдықты және басқа да асыл қасиеттерді дамытуымыз қажет. Мұғалімнің ең негізгі міндетінің бірі баларға адамгершілік құндылықтардың маңыздылығына ден қоюға үйрету. Баланың сана-сезімін, адамгершілік мұраттарын қалыптастыратыны - тәрбиенің ең бірінші рухани міндеті. Рухани-адамгершілік тәрбие барысында әрдайым өз мұраттарын басты нысана етіп ұстау қажет. Себебі, баланың көз қарасы оның күнделікті іс-әрекетімен сәйкес келмесе, олар ойлауға шебер, бірақ іс-әрекетке, қарым-қатынасқа жоқ адамдар болып шығады. Ата-бабамыздан қалған мол мұрамызды балаларға кішкентайынан бастап үйретсек, келешекте өз елін, өз ұлтын қастерлейтін ел азаматтарын тәрбиелейтініміз айдан анық. Сондықтан

да рухани жаңғыру аясында осы бағытты ұстану керек деп білемін. «Ел болам десең, бесігіңді түзе», - дегендей қазақ халқында жаңа өмірдің, жарық дүниенің есігін ашқан нәрестенің өзіне сый-құрмет көрсетіліп, дәріптейтін лайықты салт-дәстүрлері бар. Әлемдік жаһандану үрдісіне қадам басқан жаңа ғасырда әр халық, ұлтын, дінін, тілін, мәдениетін, тарихын мейлінше сақтап қалуға тырысады.

Рухани жаңғыру идеясын іске асыру барша қазақстандықтарға, әсіресе, бүгінгі және келешек ұрпаққа үлкен сын, зор мәртебелі іс болмақ. Бұл үшін төмендегі құндылықтарды орындауымыз керек: Бірінші – ата-анасын қадірлейтін, Отанын сүйетін бала тәрбиелеу, екінші – қазақтілін, тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін білетін, оны дамытатын ұрпақтәрбиелеу, үшінші – халықтар достығын қастерлейтін, ел бірлігін сақтайтын ұл-қыз өсіру. Қазіргі кезеңде ұлттық патриотизмнің басты көрінісі – қазақтың ана тілінде сөйлеуі, жас жеткіншектерге ұлттық тәрбие беру, ізет, құрмет, қайырым, мейірім сезімдерін дамыту. Өз халқын сүйіп, оның болашағын ойлаған адам басқа халыққа да солай қарайды. Балалық шақ – әр адамның есте қалатын қызықты сәттері. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың: «Болашақ ұрпағымызды тәрбиелегенде оларға жастайынан имандылық пен сауаттылық қасиеттерді сіңіре білсек, тәрбиелесек сонда ғана біз рухы дамыған, Отанның гүлденуіне өз үлесін қоса алатын азамат өсіре аламыз» - деген сөзін басшылыққа алғанбіздің ұжым бүгінгі таңда білім мен тәрбие жұмысын дамыту, өркендету барысында жұмыс жасап келеді. Баланы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде білім беру ордаларында тәрбие бағытындағы жұмыстар жүйелі жоспарланып жүргізілсе бала тәрбиесіне қосқан үлесіміз де зор болмақ.

Рухани жаңғыру – адам баласының оның ішкі әлемінің жаңаруы, сана-сезімі, жаңа згерісті қабылдай білуі. Рухани жаңғыруды өркениеттің өрге жүзуімен байланыстырамыз. «Рухани жаңғыру» – біздің болашағымыз! «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында көптеген қадамдар іске асырылуда. Елбасымның салған ұлы бастамасы елімнің көркеюіне, дамыған елдің қатарына қосылуға , биік шыңдарды бағындыруға жетелейді

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.А. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. /www.akorda.kz.-2017.
2. Назарбаев Н.А. 2014 жылғы 17 қаңтарда «Қазақстан жолы-2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына жолдауы.
3. Интернет ресурстары

Сайдикаримов Умиджан Абдирашидович
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарамұрт ауылы
№57 И.В.Панфилов атындағы жалпы орта мектебі коммуналдық мемлекеттік мекемесі директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

ОТБАСЫ – ҰЛТТЫҢ ТІРЕГІ

Қазақ халқының ғасырлар бойғы жиналған тағылымды тәжірибесі мен ізгі қасиеттері жас ұрпақтың бойына тек тәрбие арқылы беріледі. Өсіп келе жатқан жас буынның қоршаған ортадағы қарым-қатынасы, дүниетанымы, өмірге деген көзқарасы және соған сай мінез-құлқын, ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп өсуін тек тәрбие қалыптастырады. Ал тәрбиенің көзі – ол отбасы болып табылады. Ұлттық ұстанымға негізделген отбасы тәрбиесі – тәуелсізд мемлекетіміздің аса маңызды бөлшегі, негізгі тіні. Берік отбасылық құндылықтарды қалыптастыру мен дамыту бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Себебі, елбасы Н.Назарбаев «Берік отбасылық құндылықтар арқылы ғана мемлекеттің іргесі мығым, ғұмыры мәңгі болады», - деп атап өткені белгілі. Осы ретте дені сау, ұлттық сана сезімі мен мол, рухани деңгейі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол адамды тәрбиелеу – тәрбиенің негізгі мақсаты десек, бүгінгі ұрпақ тәрбиесін ұлттық тәрбиеге негіздеуіміз керек.

Ұлттық тәрбие – жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің қайнар көзі, рухани мұрасы. Алаш тұлғасы М.Шоқай: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды», - деген екен. Ұлттық тәрбие әрине, халықтың кәсібімен, салт-дәстүрімен, дінімен, тарихымен, өнерімен тығыз сабақтастықта қарастырылуы қажет. Ал оның негізі отбасы тәрбиесінен бастау алады. Қазақта «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деген дана сөз бар. Яғни, адам баласының рухани, кісілік болмысы оның отбасынан қалыптасады. Отбасында әкеге қарап ұл өсетіні, шешеге қарап қыз бой түзейтіндіктен бала бойындағы жақсы адамгершілік қасиеттер де, жаман қасиеттер де ата-ананың іс-әрекеті мен өнегесіне байланысты. Сондықтан бала тәрбиесіне ата-ананың жауапкершілігі деген әрдайым жоғары болуы тиіс.

«Баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиеші өзін тәрбиелі қылу керек. Себебі бала айтып ұқтырғаннан да, көргенде көп еліктегіш келеді. Солай болған соң балаға не жақсы мінез болсын іспен көрсету керек», - дегенді

ескерте келе «Баланы бұзуға, түзетуге себеп болатын бір шарт – жас күнде көрген өнеге, ол өнеге әке-шешесінің тәрбиесі болу керек.... «сүтпен сіңген мінез сүйекпен кетеді» деген сөз ата-ананың тәрбиесінің күштілігін көрсетеді. ....Балаға қайырымдылықты, қаталдықты, кішіпейілдікті, үлкен көңілділікті, әдептілікті, әдепсіздікті, шыдамдылықты, күйгелектікті, шыншылдықты, өтірікшілікті беретін кім? Ол әрине, ата-ананың тәрбиесі. Бұл кездердің бәрі жас уақытта басқа бір күшті шарттармен бұрылып түзелмес, түпкілікті мінез болып қалады. Буыны қатқан соң түзеуге болмайды. Жаста алған мінезді жүре түзеп әкетуге адамның жанында өзгеше қуат болуы керек...» деп жазады. Демек баланың рухани-адамгершілік, тұлғалық болмысы отбасынан қалыптасады.

Әсіресе, бүгінгі күрделі кезеңде жас өскінге рухани адамгершілік тұрғыда тәрбие беру, өзекті мәселенің бірі. Рухани адамгершілік қасиеттер мен отансүйгіштік сезімді ұдайы дамытып отыру бағытындағы іс-әрекеттер тәрбие үдерісіндегі негізгі өзегі десе де болады. «адамгершілік дегеніміз – жағымды мінез-құлқының нормалары мен ережелерінің жиынтығы... адамгершілікке тәрбиелеу дегеніміз – жақсылық атаулыға деген сезімді дамыту, өзгеге болмайтын жамандық атаулыға жол бермеу деген сөз. Әрбір адам адамгершілік ұстанымдарды бұзу жамандықтың межесінен аттау екенін сезінуі қажет».

Баланың бойына кішкентай кезінен ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық бір сөзбен айтқанда адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті, қалыптастыруда отбасы мен педагогтар ықпалының ролі зор. Қазақта «Тәрбие – талбесіктен басталады», - дейді. Отбасы ғасырлар бойы өмір сүріп келе жатқан адамзат баласының әлеуметтік ортасы.

Отбасы – халықтың салт-дәстүрлерімен әдет-ғұрыптарының сақтаушысы десек, отбасы тәрбиесі халықтың ой-арманымен, іс-әрекетімен, мол тәжірибесімен және ұлттық дәстүрімен байланысты дамып, ұрпақтан ұрпаққа жалғасып келе жатқан тарихи жәдігер.

Отбасы және отбасылық қатынастар педагогикасы – күрделі үдеріс. Ол халықтың отбасы, балалар мен ата-аналар түсінігі ретінде ғасырлар бойы өмір тәжірибесі негізінде қалыптасқан. Халықтың тәжірибесі мен сенімі бойынша әдет-ғұрыпты, дәстүрді және тәрбие әдістерін анықтау және оларды қолдану, үй жағдайында күн ырғағын жасау, еңбек, оқу іс-әрекетін ұйымдастыру, ата-аналар мен балалардың және туған-туыстардың арасындағы қатынастардың үйлесімді нормаларын отбасы негізінде жасап отырған. Ендеше, отбасының қазақ өмірі үшін де, бала өмірі үшін де, алатын орны ерекше. Жоғарыда айтып өткен адамгершілік қасиет отбасы мүшелерінің бірін-бірі қадірлеп сыйластыққа негізделуінен, ата-ана мен бала арасындағы мейірімді қарым-қатынасынан, үлкенге құрмет, кішіге ізет секілді басқа да ізгілікке толы жазылмаған қағидалар арқылы көрініс табады. Қазақ отбасында ежелден-ақ ата-бабаларымыз баланың жаны мен тәні таза, рухани бай, үйлесімді болып өсуіне ерекше мән берген. Олар баланың «әдепті бала» болып өсуі; қайырымды, иманды, мейірімді болуы; тіл алғыш, елгезек; адал, шыншыл болуы; ұстаз бен көзкөрген қарияны тыңдап, құймақұлақ болуға; үлкенді, ата-ананы сыйлап, құрметтеу ең басты міндеті екендігін сезініп өсуі; біреуге орынсыз тіл тигізбеу; ол қорғаған батыр боп халыққа қызмет ету. Міне, үлкендер тарапынан болған осындай өнеге күнделікті бала өміріндегі дағдыға айналып, адамгершілік құндылықтың жазылмаған заңдылықтарының қалыптасуына негіз болған.

Рухани-адамгершілік тәрбие беру екі жақты құбылыс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың белсенді ықпалын, екінші жағынан тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қарым-қатынастарынан көрінеді. «Моральдық қасиеттер адамдардың қимыл-әрекеттерінен, қарым-қатынасынан шығады. Жақсылық пен жамандық, зұлымдық пен махаббат, әділеттік пен әділетсіздік, борыш пен намыс, ар мен ождан, адамның іс-әрекеттері арқылы өлшенеді. Бұларды адам бойына жастайынан мінез-құлық ережесі етіп қалыптастыру тәрбиеге байланысты», - деп жазады «Қазақ тәлім-тәрбиесі» еңбегінде. Адамгершілік демекші, соңғы уақытта еліміздегі нарықтық экономиканың қарқынына ілесу қиыншылығынан көптеген отбасыларында бала тәрбиесі әлсіреп, орны толмас өкінішке әкеліп соғуда. Бүгінгі қоғамымызда жастар арасында белең алып отырған нашақорлық, жезөкшелік, маскүнемдік, бұзақылық, жат діни ағымдардың жетегінде кету; суицидтік жағдай жиілеуі; қатыгездік тіпті қазақта бұрын-соңды болмаған туған әке-шешесіне қариялар үйіне өткізу немесе туған баласын тастап кету оқиғаларының болуы о бастағы отбасындағы тәрбиенің дұрыс берілмеуінен болып жатқаны ащы да болса шындық. Мұның барлығы мейірім мен адамгершіліктің нұры мен отын себетін отбасы тәрбиесін жолға қою шараларын жеделдетуді көрсетсе керек. Осы тұрғыдан келгенде ұлт мүддесі үшін шырылдап жүрген Абайтанушы ғалым М.Мырзахметұлының мына пікіріне қосылмасқа болмайды. «Тәуелсіздік замандағы бүгінгі әрбір отбасының ішкі рухани әлемі тұтасып шоғырлана түсудің орнына ыдырауға бет алған қалыпта. Мысалы, отбасында ажырау үдеп барады. Осыдан тірі жетімдер да артуда. Қыз бен ұл отбасы ырқынан шығып батыстың мінез-құлқының азғындаған алдамшы жарқылдақ мәдениетіне еліктеу жағы басым түсіп барады. Мұның үстіне идеологиялық құралдың теңдесі жоқ түрі теледтдар мен интернеттің жағымсыз әсері де, отбасына әсер етуде. Дәл мұндай аласапыран заманда ертеңгі отбасы туралы болжам айту қиындап барады», - деген күдігін айта келе «Әр отбасы – мемлекеттің жанды клеткасы. Ондай мемлекет мықты, қуатты мемлекет болу үшін оның клеткасы, яғни, отбасында қуатты, өміршең болуы шарт», - деп ескертеді .

Баланы адамгершілік қасиетке ерте бастан баулу оның отбасынан басталып, балабақша, одан кейін мектеп қабырғасында жалғасын табады. Мектепке дейінгі кезеңде балаларда бастапқы адамгершілік сезімдер мен ұғымдар, адамшылық мінез-құлқының ең қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың бойына кішкентай кезінен ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық бір сөзбен айтқанда адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті қалыптастыруда отбасы мен педагогтардың ықпалы мықты рөл атқарады. Қазақта «Тәрбие – тал бесіктен басталады» деген ұлағатты сөз бар. Яғни тәрбиенің көзі – ол отбасы. Отбасы тәрбиесі – тәуелсізд мемлекетіміздің аса маңызды бөлшегі, негізгі тіні. Осы орайда ағартушы ғалым Ж.Аймауытовтың ертеректе айтылғанымен бүгінде өз құнын жоғалта қоймаған мына бір пікірін еске түсіре кетсек: «... Баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиеші өзін тәрбиелі қылу керек. Себебі бала айтып ұқтырғаннан да, көргенде көп еліктегіш келеді. Солай болған соң балаға не жақсы мінез болсын іспен көрсету керек», - дегенді ескерте келе «Баланы бұзуға, түзетуге себеп болатын бір шарт – жас күнде көрген өнеге, ол өнеге әке-шешесінің тәрбиесі болу керек... «Сүтпен сіңген мінез сүйекпен кетеді» деген сөз ата-ананың тәрбиесінің күштілігін көрсетеді. ...Балаға қайырымдылықты, қаталдықты, кішіпейілдікті, үлкен көңілділікті, әдептілікті, әдепсіздікті, шыдамдылықты, күйгелектілікті, шыншылдықты, өтірікшілікті беретін кім? Ол әрине, ата-ананың тәрбиесі. Бұл кездердің бәрі жас уақытта басқа бір күшті шарттармен бұрылып түзелмес, түпкілікті мінез болып қалады. Буыны қатқан соң түзеуге болмайды. Жаста алған мінезді жүре түзеп әкетуге адамның жанында өзгеше қуат болуы керек...» деп жазады [2, 15]. Демек баланың рухани-адамгершілік, тұлғалық болмысы отбасынан қалыптасады. Адамгершілік қасиет отбасы мүшелерінің бірін-бірі қадірлеп сыйластыққа негізделуінен, ата-ана мен бала арасындағы мейірімді қарым-қатынасынан үлкенге құрмет, кішіге ізет секілді басқа да ізгілікке толы жазылмаған қағидалар арқылы көрінеді. Қазақ отбасында ежелден-ақ ата-бабаларымыз баланың жаны мен тәні таза, рухани бай, үйлесімді болып өсуіне ерекше мән берген. Олар: баланың «әдепті бала» болып өсуі; қайырымды, иманды, мейірімді болуы; тіл алғыш, елгезек; адал, шыншыл; ұстаз бен көпті көрген қарияны тыңдап, құймақұлақ болуға; үлкенді, ата-ананы сыйлап құрметтеуді ең басты міндеті екендігін сезініп өсуі; біреуге орынсыз тіл тигізбеу; ел қорғаған батыр боп, халыққа қызмет етуді. Міне, осындай үлкендер тарапынан болған өнеге күнделікті бала өміріндегі дағдыларға айналып, адамгершілік құндылықтың жазылмаған заңдылықтарының қалыптасуына негіз болған рухани-адамгершілік тәрбие беру екі жақты құбылыс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Бүлдіршіннің өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру негізінде нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұжымдастыру үдерісінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады.

Адамгершілік сапаларды тәрбиелеудің жолы – бала мен тәрбиеші арасындағы қарым-қатынас сыйластық, іздеттілікке негізделіп, балаға жүрек жылуының болуы.

Баланың рухани-адамгершілік құндылықтарын дамытуда ойынның маңызы өте зор. Жалпы балалық кезеңді ойынсыз елестету мүмкін емес. Жас бүлдіршіндер ойын барысында бірін-бірі сыйлауды, қадірлеуді үйренеді, достық қарым-қатынасты, ұйымдастырушылық қабілетті қалыптастырады. Сонымен бірге білімге, өнерге құштарлығы қалыптасады. Бала ойыны өмірлік қажеттіліктен туып, психологиялық жағынан денсаулығын нығайтады. Яғни ойын технологиясы баланың танымдық қызығушылығы мен адамгершілік сапаларын дамытатын негізгі күші, маңызды тетік. Бала ойын барысында рухани жан-дүниесін сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түйсік пен сезімдер әлеміне енеді. Сондықтан әрбір тәрбиеші – ұстаз оқыту мен тәрбие берудің мазмұнын үнемі ойын элементтерімен ұштастырып отыруы қажет. Ал бұл тәрбиешіден аса біліктілік пен шеберлікті, шығармашылық ізденісті қажет етеді.

Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұжымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. «Моральдық қасиеттер адамдардың қимыл-әрекеттерінен, қарым-қатынасынан шығады. Жақсылық пен жамандық, зұлымдық пен махаббат, әділеттік пен әділетсіздік, борыш пен намыс, ар мен ождан адамның іс-әрекеті арқылы өлшенеді. Бұларды адам бойына жастайынан мінез-құлық ережесі етіп қалыптастыру тәрбиеге байланысты».

Ғасырлардан қазақ ұлтымен бірге жасасып келе жатқан біздің ұлттық қазынамыз – ауыз әдебиеті десек, оның жанрлары – бесік жырынан бастап, эпостық жырлар, мақал-мәтел, ертегі, аңыздар, шешендік өнер, терме-толғаулар және салт-дәстүрлеріміз балаларды рухани адамгершілікке тәрбиелеудің асыл көздері. Бұл жауһар дүниелер бүлдіршіндеріміздің рухани уызы десек те болады. Олардың қай-қайсысын алып қарасақ та адамгершіліктің асыл үлгілерін кездестіреміз. Сонымен бірге өнегелі де өнерлі, өз елін, жерін сүйетін ұлтжанды ұрпақты тәрбиелеуде маңызы зор. Мәселен ертегілердің соңы зұлымдық иесі жеңіліп, жақсылықты, адамгершілікті істің жеңісімен, бақытты болумен аяқталып отырады. Ертегілерді тыңдау арқылы шыншылдыққа, адамгершілікке қасиеттерге тәрбиеленеді. Бойларында кішкентай болса да зұлымдыққа деген жиреніш сезімін туғызып, адамдықтың бастау көздерін ашуға септігін тигізеді. Ал эпостық жырлар

адамгершілік қасиет негізінде өрлікке, елін қорғауға, өз Отанына деген сүйіспеншілік сезімін қалыптастырса, терме-толғауларды тыңдап өсу – жақсы мен жаманның парқын ажырата білуге, адам болудың асыл үлгілерін адамзаттық құндылықтарға талпыныс жасалады. Сондықтан халық ауыз әдебиетіне кішкентай кезінен баланың бойына сіңіріп өсіру отбасындағы ата-ана мен педагог-тәрбиешілердің міндеті болуы тиіс. Себебі бұл халық тағылымы біздің ұлттық кодымыз десек те болады. Бұл тұрғысында Тұңғыш Елбасы Н.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында: «... жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. ... замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғыртудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғырту елдің ұлттық – рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды», - деп ескерткен болатын. Ендеше адамгершілік бастауы – әр бүлдіршіннің еліміздің ұлттық рухани тамырынан нәр алып қамқор бола білетін рухани адамгершіліші жоғары баланы тәрбиелей аламыз.

Бүгінгі біз өмір сүріп отырған ғасыр өзінің жылдам дамуымен, жеделдігімен, ақпараттар тасқынымен, ғылыми мен техниканың шарықтап дамуымен ерекшеленеді. Міне, осымен байланысты қазіргі қоғамның басты талабы да тиісті ақпаратпен қаруланған, жаңа білімдерді игеруге қабілетті, шығармашылықпен жұмыс істей білетін, дербес шешім қабылдай алатын, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген ұрпақ қалыптастыру әрине ең бастысы ішкі әлемінде адамгершілік қасиет – ең жоғары рухани құндылық болуы шарт. Отбасы тәрбиесінің негізінде ұлттық рухани құндылықтарды бойына сіңірген ұрпақтар ғана тәуелсіз қазақ елін мәңгілік ел етеді.

Әдебиеттер:

1. Аймауытов Ж. Тәрбие // Алдаспан. №1-2. 2011
2. Әбенбаев С. Педагогика. Астана: Фолиант, 2015
3. Жарықбаев Қ., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі. А., Санат, 1998
4. Мырзахметұлы М. Отбасы тәрбиесін ұлттық дәстүр негізінде қалыптастыра алмадық // Ақиқат 2014, N3.
5. Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Оңтүстік Қазақстан, 12 сәуір 2017

Шатырбеков Сакен Алкебаевич
директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, Төлеби балалар үйі, Бірінші мамыр селосы,
Төлеби ауданы, Түркістан облысы.

БАЛАҒА КІТАП ОҚЫТУДЫ НЕДЕН БАСТАҒАН ДҰРЫС?

Кітап – рухани сарқылмас қазына. Кітап деген де, әр адамның түсінігі әр түрлі. Мәселен біреулер ермек үшін оқыса, біреулер адам өміріндегі маңызы, ғылым мен білімнің пайдасы деп түсінеді. Білімнің қайнар бұлағы- кітап деп бекер айтпаған.Сондықтан да мұны адамзаттың баға жетпес құндылығы деп білеміз. Кітап оқымай өмірді білу,білім алу мүмкін емес шығар.Қазіргі уақытта бүлдіршіндерге, студенттерге, жасөспірімдерге кітап оқуға толық мүмкіншілік бар.

Меніңше, бала ерте жастан кітаппен дос болса, болашақта ол көзі ашық, көкірегі ояу адам болып қалыптасады. Кітап оқу –миға жасалған жаттығу. Мысалы қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлы өз білімін өз бетімен ізденуінің кітапты көп оқуының арқасында бірнеше тілді меңгерді. Ал М.Горький болса мен өз бойымдағы барлық жақсылығым үшін кітапқа борыштармын деген. Ломоносов та жас шағында оқуға шамасы келмей, әбден есейген кезде оқыған. Сол секілді кітап оқудың еш, кеші жоқ .Қай заманда болмасын, адамзат алдында тұрған ұлы мұрат – міндеттердің ең бастысы – салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Жас ұрпақтың талабын қанағаттандыру, рухани байлығын, жалпы ой-өрісін дамытуда талап талғамын қалыптастыруда ең үлкен де ұлы тәрбие құралы-кітап.

Балаларға кітап оқуды үйрете бастағанда ең алдымен «Қазақ ертегілерінен» бастаған дұрыс. Самуил Маршак : «Ертегі – әр түрлі дәрумендердің қоспасы – сәбилер үшін тәтті сүт секілді. Онда баланы азықтандыратын барлық элементтер бар. Ол баланы сөйлеуге, ойлауға, сезінуге үйретеді» деп ертегінің құдіретін анық айтқан. Үңіліп қарасақ Қазақ ертегілері ұлттық тәрбиенің тұнық көзі. Қай ертегіні алып қарасаңызда жақсылық жеңеді, күштілер әлсіздерге жәрдем береді, кейіпкерлер мұрат-мақсатына жетіп, бақытты өмір сүреді. Сандық техниканың дамыған тұсында адамзат та сол техника сияқты жансызданып кеткен тұста, әрбір ата-ана баласымен бірге ертегі оқып, баласына мейірімділік дәнін себуі қажет сияқты.

Кітаптың шығармашылық негізіндегі даму мүмкіндіктерін терең түсінген бірегей ғалым Альберт Эйнштейн былай деген: «Егер балаңыз ақылды болсын десеңіз, оған ертегі оқып беріңіз. Егер балаңыз асқан ақылды болсын десеңіз, одан да көп ертегі оқып беріңіз».

Ертегілердің бала тәрбиесіндегі рөлі.

Ертегілер өте ерте заманда, тіпті жазу - сызу болмаған кездің өзінде - ақ туған. Бұларды халқымыз күні бүгінге дейін ұрпақтан - ұрпаққа ауызша жеткізіп келді. Ауыз әдебиетінің басқа түрлері секілді ертегілерде адам баласының еңбекке, тұрмыс тіршілік жағдайларына байланысты туған. Жаратылыс құбылыстарын, табиғат сырын жетік білмеген, олардың неден болатынын толық түсінбеген ертегідегі адамдар әр нәрсені қиял еткен, өздерінің ауыр еңбектерін жеңілдету жайын қарастырған. Бұл жөнінде өз жай күйлерін әңгімелеп айтатын болған. Бертін келе адам баласының ой - өрісінің ұлғайып өсуі ертегілердің туындауына көп әсер еткен. Ертегілердің алғашқы үлгілері әр түрлі өзгерістерге түскен, мұнымен қатар жаңа ертегілер туа бастайды және онда халықтың тұрмыс - салты, іс - әрекеті басты орын алады. Бұлардың бәрін халық ертегілері арқылы көркемдеп, әр түрлі образдар арқылы бейнелейді. Ертегі балалардың ой - өрісін, дүние танымын кеңейтеді. Оларды адамгершілікке, еңбекке, тапқырлыққа, сүйіспеншілікке, сезімге баулу ісінде шешуші орын алады. Нелер жауыздық, зұлымдық жасаушылар, тоғышарлар, ел арасындағы алаяқ қулар т. б. халық ертегілерінде жиіркеніште роль атқарады. Оларға халық арасынан шыққан қарапайым адамның ақылы мен қайратын, көпшілік үшін жасаған адал еңбегін қарама - қарсы қояды да, үлгі етеді. Ертегілердің өзіндік құрылысы, көркемдік ерекшеліктері бар. Қандай ертегіні алсақ та, ол белгілі бір сюжетке құрылады, оқиға желісінің басталуы, аяқталуы, өзіндік шешімі болады. Ертегі баяу басталып, оқиға желісі күрделене түседі. Кейіпкерлер арасындағы қайшылықтар өрістей келе әділдік, үстемдік құрып, зұлымдық жеңіліс табумен аяқталады. Әсіресе адам өміріне байланысты іс - әрекеттер өткір сықақ - мысалмен бірігіп, бала сезімін селт еткізіп, күлкіге мәз етеді. Мысалы: Тазша бала туралыертегілердегі әке - шешесі жоқ басы таз Тазша атанған баланың тапқырлықтары ханның ақылынан да асып кетеді. «Қырық өтірік» ертегісіндегі шындыққа келмейтін қиял - ғажайып оқиғаларды қызықты етіп баяндау арқылы тазша бала ханның байлығына ие болып, қызын алады. Ертегіні тыңдаған балалар жағымсыз кейіпкердің жексұрын әрекетінен бой тартып, жақсылыққа құмартады. Ертегіні қызықты етіп жеткізу айтушының шеберлігіне байланысты.

Бала тәрбиесін толығымен мектепке ысырып тастап, одан қалса, бала күтушісі мен мектеп психологына жаба салу, бар мәселені сынып жетекшісінің мойнына іліп, өзін ұрпағының материалдық жағынан қамтамасыз етуші деп қана білетін ата-аналар саны соңғы жиырма бес жылда көбейгені рас. Қазіргі таңда оқушының мінез-құлқында, қимыл-әрекетінде түсініксіз өзгерістер байқалса, мектеп психологына жүгіну үрдісі белең алған. Алайда баланың адам болып қалыптасуынан бастап ол алатын тәрбие ең алдымен ата-анасына, отбасына қатысты екенін ұмытпаған абзал. Сондықтан қай жастағы бала болса да оның қалыптасуына қажетті игілікті ата-анасы дер кезінде бойына құя білгені абзал.

Э.Хаббард деген американдық жазушының «Баланы оқыту дегеніміз – мұғалімнің көмегінсіз дамуына қабілетті болуға үйрету» деген сөзінде үлкен мән бар. «Оқыту» тек мектептегі ұстаз міндеті деп қабылдамау керек. Бала білімді мектептен ғана емес, үйде, отбасындағы ересектерден алса ғана толық тұлға болып қалыптасады. Бүгінде қалалық жердегі қазақ отбасыларының көпшілігіне тән көрініс – мектептен тыс уақытта балаларды ойын-сауық орталықтарына апару әдетке айналған. Іші қапырық, тауарға толы дүкен дерден басқа ештеңе жоқ сауда орталығының ішінде қыдыруға бірнеше сағатын жібереді. Қалалық, аудандық кітап-ханаларға осынша уақытын жібере ме екен.

Бір жағы электроника дүкені, екінші жағы киім-кешек бутигі дегендей, рухани берері жоқ сауда орталығының ортасындағы қапырық фойеде сенделу баланың ой-өрісін кеңейтуге ешқандай көмек бермейді, тіпті денсаулығына зиянды. Оның орнына табиғи ортада, мәселен, тауға, көл жағасына, тіпті ауылдағы туыстарына апарып, демалдырса, бала үшін әрі тәрбие, әрі демалыс болар еді. Үнемі тар көшеде, төрт қабырғамен қоршалған үй ішінде уақыт өткізген бала күйзеліске ұшырамағанда қайтеді? Ғалымдар зообақта қамап ұстаған хайуандардың да ауруға тез шалдығатынын анықтаған. Бала тар жерде қамап ұстайтын хайуан емес. Қаптаған техниканың (ұялы телефон, теледидар, компьютер, т.б.) ортасына «қамап қойып» ой-санасын тұншықтырған соң бала психикасы да қыспаққа қамалады. Баланың санасы сергек болуы үшін ата-ана тәрбие ауанын материалдық ортамен шектемей, рухани бағытқа да бұрғаны жөн болмақ.

Қазақ ертегілерінің өміршеңдігі

Қазақ халық ертегілері — ауыз әдебиетінің ертеден келе жатқан көлемді саласының бірі болып табылады. Қазақ халық ертегілері – қазақ халық ауыз әдебиеті ішінде атадан балаға мұра ретінде беріліп, ерте заманнан бастап бүгінгі күнге дейін даму, өсу, толығу үстінде келе жатқан асыл мұра. Қазақ халық ертегілерінің асылдық қасиеті, оның дүниеге келуі сонау ерте заман болса да, бүгінгі біздің дәуірімізде қажеттілігі күшейіп мән — мағынасының артып отырғандығында. Ертегілер халқымыздың тарихын, дүниетанымын, тұрмысы мен салтын, әдет - ғұрпын, нанымы мен сенімін білдіреді. Ертегілер қоғам дамыған сайын адамның да ой - санасын өскен, өмірге деген көзқарасы өзгереді. Қазіргі заманның жетістіктерін көре отырып, ертегі оқиғаларындағы халық арманының іске асқаның байқаймыз.

Менің пікірімше, мейірімді балалар ертегісі кішкентай кітап тыңдармандарын тәрбиелеу саласында көп қызмет ете алды. Болашақта балаңыз кітапты сүйіп оқитын оқырман бола ма, жаңа білім алуға және өзінің сұрақтарына жауап алуға ұмтылыс жасай ма, оның бәрі баланың ата-анасына байланысты, яғни осы

екеуі балаға дауыстап ертегі оқуды әрі қарай жалғастырып, баланың оқуға деген қызығушылығын арттырулары қажет.

Кітап оқу қажеттілігінің 7 себебі: Бала әліпбиді үйренгенге дейін кітапты танып, жақсы көруі үшін, оның жанында сол кітапты оқып беретін ата-ана табылуы тиіс, ең дұрысы – баламен бірге оқитын ата-ананың болуы. Кітапты отбасы болып оқу баланың грамматикалық сауаттылығын арттырады, жалпы алғанда оның мектептегі барлық пәндер бойынша үлгерімінің жоғары болуына ықпал етеді. Сөзімді растау үшін шетелдік және отандық зерттеушілердің еңбектерінің нәтижелерін мысал ретінде келтіре кетуді жөн санап отырмын.

Егер 4-5 жасар балаға ата-анасы күн сайын кітап оқып беретін болса, онда олар өз құрдастарын дамуы жағынан 12 айға озады екен. Егер аптасына 3-5 рет кітап оқитын болса, бұл балаға өз құрдастарынан 6 айға озып кетуіне ықпал етеді (Мельбурн Университеті, 2012).

Анасы бала өмірінің алғашқы бес жылында бала дамуына араласа қоймайтын немесе ішінара ғана араласатын бала өз құрдастарынан когнитивтік дағдыларының дамуы жағынан 1,8%-ға артта қалатындығы анықталып отыр (Bernal, 2008).

Бала жастан бастап кітап оқу, тыңдай білу және сөйлеу, талқылау және талдау, жағдайға сыни көзқараспен қарау және дербес шешім қабылдауды әдетке айналдырған мектеп оқушылары сауатты сөйлей алады, олардың есте сақтау қабілеттері және ой-қиялдары тамаша дамыған.

Тұрақты кітап оқу қажеттілігінің 7 себебі:

1. Кітап оқу жадыны және ойлауды дамытады;
2. Кітап оқу қиялдау және шығармашылық қабілеттерді дамытады;
3. Кітап оқу адамдармен қарым-қатынас жасауға көмектеседі және әдемі сөлеу дағдыларын дамытады;
4. Кітап оқу сөздік қорды байытады және жалпы сауаттылық деңгейін арттырады;
5. Кітап оқу талдауға, сарапқа салуға үйретеді;
6. Кітап оқу қоршаған ортаны, әлемді және өзін тануға көмектеседі;

Ертегі жанрын тәрбие үрдісінде қолдану және насихаттау жолдарын көрсету

Аудиодискілер шығару, күнделікті қолданылатын қағаз, полиэтилен пакеттер сыртына ертегі кейіпкерлері суреттерін шығару қажет.Ойынға киетін бас киіміне, футболкаларға қазақ ертегілерінің атын жазып, кейіпкерлерінің суретін салу, дәптер, күнделік, қойын дәптер, оқушы сөмкесінің сыртына насихаттау, шоколад қораптары сыртына суреттерін салу, компьютер, ұялы телефон беттеріне қазақ ертегілерінің суреттерін шығару да тәрбиелік іс-шара болар еді. Зерттеу жаңалығын дәптер, күнделік шығаратын баспаханаларда қолдануға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ата-ананың мектеп оқушыларының функционалды сауаттылығын қалыптастыруға әсерін бағалау. Сараптамалыққорытынды.- Астана: «АТО» АҚ, 2015. - 64 бет.
2. Bernal, R. (2008) ‘The Effect of MaternaL Employment and Child Care on Children’s Cognitive Development’ International Economic Review, 49(4), 1173-1209.
3. McKool, S. (2007) ‘Factors that Influence the Decision to Read: an Investigation of Fifth Grade Students’ Out-of-school Reading Habits’ Reading Improvement, 44(3), 111-131

Таженова Каламкас Оспановна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия»
бастауыш сынып мұғалімі

САБАҚТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІСТЕР

В наше времья, школа ставит наивысшее требование к ученикам. Данная статья, рассматривает разносторонние методы обучение, тренировочных упражнений направленных на развитие навыков учеников.

Nowadays, the scools gives the highest demands for students. This article considers the versatile teaching methods, training exercises to develop of students skills.

Бүгінгі күні Қазақстандағы білім беру жүйесінде оң өзгерістер байқалуда. Жаңа оқыту бағдарына бет бұру- күн тәртібіндегі басты мәселе. Бүгінгі ғылым мен техниканың қарқынды даму нәтижесінде мектеп оқушыларына білім беру бұрынғы қалыптасқан жүйеден әлдеқайда жоғарғы талаптар қояды. Бұл талапты мұғалім жүзеге асыру үшін олардың жас және дербес ерекшеліктерін еске ала отырып, оқу-тәрбие жұмысының барысында сана-сезімін ояту, өз бетінше жұмыс істей білуге үйрету мұғалім қызметінің басты міндеті. Оқуға зауқы жоқ, үлгерімі нашар деген баланың бойынан жоқ дегенде бір жақсы қасиет табуға болады. Осындай баланың ерекшелігін көре алатын мұғалім ғана өз ісінің маманы ретінде танылады

Жас ұрпақ жан-жақты жетілген, ақыл-парасатты, ой-өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу-қоғамымыздың ең өзекті мәселесі. Бұл әр ұстаздың шығармашылық ізденіспен жаңаша жұмыс істеуін қажет етеді.

Бастауыш білім –берудің алғашқы басқышы. Бастауыш сынып оқушысы не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап, көзбен көргенді ұнатады. Зейіндері тұрақсыз болғандықтан бір сарынды оқудан тез жалығады. Сондықтан менің алға қойған мақсатым-оқушыға білім жүйесін терең әрі тиянақты беру, балалардың шығармашылық қабілеттерін жан-жақты дамыту. Яғни бұл-бүгінгі күннің талабында.

Осы талап тұрғысынан алғанда, оқу тәрбие үрдісін ұйымдастырудың түрлі әдіс - тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияны тиімді пайдаланудың маңызы ерекше.

Мен өзімнің іс тәжірибемде «Сын тұрғысынан ойлау технологиясын» қолданамын. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының стратегияларын ұтымды пайдалану оқушылардың шығармашылық қасиетін анықтауда, күшейтуде, оқытудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды. Бұл бағдарламаның мақсаты – барлық жастағы, соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының кез келген мазмұн түсінікке сыни тұрғыдан қарап, ең керекті пікір, ұйғарым таңдауға, шешім қабылдауға үйрету. Оқушылардың білім деңгейін көтеруге, шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуға жетелеу. Сын тұрғысынан ойлау сынау емес, шыңдалған, бірін – бірі толықтырған ойлау. Ең бастысы жекелей, топта, сыныпта оқушылардың білім деңгейін көтеруге ретімен сұрыптап қолданған стратегиялардың қай – қайсысы болсын сабақтың сапасын арттыруда үлесі зор. Қазіргі таңда мектеп оқушыларының мұғалімнен күтері көп, оларды сабаққа белсене қатыстыру үшін әр сабақ барысын жаңа формада, жаңа әдісте жүргізу шарт. Сабақтың тиімділігіне бір-бірімен тығыз байланысты екі жағдай әсер етеді: мұқият дайындалу және шеберлікпен өткізу. Дұрыс жоспарланбаған, оқушылардың оқу мүмкіндігімен санаспайтын сабақтың сапасы болмайды. Сабаққа дайындалу-нәтижеге жеткізетін шаралар жүйесін жасау, оқу- тәрбие процесін дұрыс ұйымдастыру. Инновациялық технология бұл әдістердің бастамасы, яғни интербелсенді тақтаны қолданып сабақ жоспарын ұйымдастыру. Көптеген инновациялар арасында оқушылардың оқу белсенділігін оқушылардың оқу белсенділігін қалыптастыруға аса қолайлы технология - Сын тұрғысынан ойлау жобасы, Модульдік оқыту технология. Деңгейлеп - саралап оқыту және т.б түрлері бар

Жаңа білімді қабылдау, бекіту, іскерлік пен дағдыны тәрбиелеу барысында жұмыс жүйесін, оқушылардың дербес белсенді әрекетін дамытуда, өздік жұмысының тиімділігін арттыруда «Сын тұрғысынан ойлау» барысындағы стратегияларды білімді меңгертудің әр түрлі кезеңінде қолдануға болатынын тәжірибе көрсетті. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды» дамыту бағдарламасы ұстаз бен оқушыны ізденуге жетелейтін, шығармашылық шабыт беретін, болашаққа деген үмітті арттыратын бағыт. Әр оқушыда өзін – өзі дамыта, жетілдіре бақылай алатын дағды қалыптастыру, соған сәйкес өз бетінше білім алуға үйрету дамыудың ең биік шыңына жету болып табылады. Яғни, ең алдымен, шығармашылық ойлау нәтижесінде жаңалық ашылады, тұлғаның дамуы жеделдейді. Оқушы ойын осылайша шыңдауға мүмкіндік туады. Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына шараларды білу қажет:

1.Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін уақыт керек.

2.Оқушыларға ойланып, толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру.

3.Әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау.

4.Үйрену барысында оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану.

5. Кейбір оқушылардан жауабының, сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету.

6.Сын тұрғысынан ойлауды бағалау.

Сын тұрғысынан ойлау технологияларын пайдалану нәтижесінде қазіргі оқушының:

- Сабаққа қызығушылығы артады;
- Нақты өз деңгейінде бағаланады;
- Жеке қабілеті айқындалады;
- Өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді;
- Даму мониторингі айқын көрінеді;

Өз пікірін ашық білдіруді талап ету қажет. Тек сонда ғана олар:

- Мен осы мәселе туралы не ойлаймын?
- Осы мазмұннан алған ақпарат менің бұрынғы білетініме сәйкес пе?
- Маған бұл жаңа ойлар қаншалықты әсер етті, -деген сауалдар төңірегінде ойлауға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлау сабақтарының алғы шарттары:

- Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау;
- Сенімділікке тәрбиелеу үшін баланың жауабын санмен бағалау;
- Қиялын дамыту үшін «Менің ойымша» деген жауапқа дағдыландыру;
- Әр түрлі жауапқа бірдей қарау, жақсысын мадақтап, жаманын сынамау;
- Тіл байлығын дамыту үшін қалайда жауабын соңына дейін тыңдау;

- Жауап беруге тілек білдірмеген баланың өз еркінсіз, қинап сұрамау;

- Жеке тұлға ретінде «Мен» деген рөлін көтеру, өз пікірін қалыптастыру.

Менің өз істәжірибемде әдебиеттік оқу сабағынан өткізген Арыстанның тілі қайда» деген тақырыптағы сабағыма тоқталып өтейін.

Оқушыларды топқа бөлу.

Мен бұл сабақта мынандай стратегияларды қолдандым:

1. «Болжау» стратегиясы
2. «Екі жақты күнделік» стратегиясы
3. «Топтастыру» стратегиясы
4. «Әдебиет үйірмесі»
5. «Бес жолды өлең» стратегиясы

1-ші «Болжау» стратегиясы.

Оқушылардың алдына әңгімеден үзінді беру. Яғни, оны оқушылар ары қарай жалғастырып оқиғаны немен аяқталғанын өз ойларымен жеткізеді.

2-ші «Екі жақты күнделік» стратегиясы.

Ерекше әсер еткен тұсы Сол туралы өз пікірің

3-ші «Топтастыру» стратегиясы.

4-ші «Әдебиет үйірмесі» стратегиясында - берілген мәтінді оқу, талдау жұмыстарын өткізгеннен кейін сыныпты топқа бөлдім.

1- топ. Баяндаушылар. Мәтін бойынша, топта өткен ой талқысы туралы баяндама жасайды.

2-топ. Сілтеме табушылар. Мәтіннің шарықтау шыңы неде болды?

3-топ. Сұрақ қоюшылар. Егер осы мәтіндегі архитекторға жолыға қалсаң, қандай сауал қаяр едің?

• Мәтіннің мазмұнына сай нақыл сөз, мақал-мәтел немесе шешендік сөз жаз.

5-ші «Бес жолды өлең» стратегиясы

1.Зат есім (1 сөз)

2. Сын есім (2 сөз)

3. Етістік (3 сөз)

4. Қорытынды ой (4 сөз)

5. Зат есімге жуық мәндес сөз (1 сөз)

Оқушыға:

-өз ойын ерін айтуға мүмкіндік беру;

-ойын дамыта өзгертуіне мүмкіндік беру;

-Шығармашылық жұмыстағы еркіндікке мүмкіндік беру;

-кез келген мәселені өзінше шешуге мүмкіндік беру:

-баға беруге,таңдау жасауға мүмкіндік беру;

-оқығанын өмірмен байланстыруына ,өмірде қолдана алуына мүмкіндік беру.

Мен өзімнің іс тәжірибемде негізге қойған міндетім-оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту.

Балаларға өздерін тапқырлыққа, білгірлікке,қиялдауға итермелейтін ойындар мен тапсырмалар өте ұнайды. Осы мақсатта өзімнің оқушыларымды шығармашылыққа баулу үшін түрлі әдіс- тәсілді қолдандым:

1.Мәтінді « Болжау»стратегиясы арқылы оқыту.

2.Логикалық ойлауын дамытатын ойындар мен берілген тапсырмаларды шешу.

3.Берілген тапсырманы түрлендіру бағытында жұмыстар.

4.Биопоэма стратегиясы.

5.Қиялдау арқылы рөлге бөлдіру, оқыту.

6.Ұнатқан кейіпкерлеріне мінездеме беру.

7.Ой шапшаңдығын,сөз байлығын дамытуда өлең шумақтарын құру.

8. Өз ойларын еркін жазу.

9.Топтастыру стратегиясы.

10.Тақырыпты жан-жақты қарау, сұрақ – жауап әдісімен талдау.

1.Арнаулы бір тақырыбына Болжау стратегиясы бойынша талдау жасау.

Кітап оқуға құмарлықты қалай тудыру керек деген мәселе барлығымызды ойландырары сөзсіз. Қызығушылығын арттыру арқылы ғана бала кітапқа құмарланады. Болжау стратегиясы кез келген сабақтың «Қызығушылықты ояту» кезеңінде қолданамын. Бұл мен үшін ең басты мәселе. Сонымен қатар оқушы барлық жұмыстарды өзінің шығармашылық қайнауынан өткізу арқылы ғана сабақты бағалап, мәселені шешуге ұмтылады. Ал сол арқылы ешкімге ұқсамайтын жол іздейді,өзінше болжайды және сол болжамды мен мән беріп тыңдауым керек. Бұл бастауыш сынып оқушысы үшін соншалықты маңызды екенін білемін. Болжау стратегиясын қолдану арқылы менің ұтқаным оқушы өтілетін жаңа тақырыпты алдын ала оқып,сол тақырыпқа қосымша деректер іздеп тауып келіп жатады.

Мен сабағымда оқушыны біліммен, іскерлікпен, дағдымен қаруландырып қоймай, олардың танымдық, шығармашылық қабілеттерін де дамыттым. Үйде мәтін бойынша ұнаған көрінісіне сурет салып келу тапсырылады. Бұл тапсырманы оқушы ерекше ынтамен орындап келеді. Бұл жерде мен тапсырманы түрлендіріп берудің тиімділігін байқадым.

Заман талабына сай технологиялық ақпараттарды қолданып, олар арқылы сауатты да білімді ұрпақ тәрбиелеу әрбір ұстаз борышы деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Е.Сарманов, С.Сапаров «Сабақта жаңа технологияларды қолдану»

2.Б.А.Тұрғынбаева «Дамыта оқыту технологиялары» Алматы 2002ж.

Сариева Индира Кенжебаевна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп- гимназия»
Бастауыш сынып мұғалімі

ҚАЗІРГІ ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮРДІСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ КЕЙБІР ӘДІСТЕР

Қазіргі таңда мектептерде педагогикалық тәжірибені зерттеу, жинақтау ісі күрделі және шығармашылық мәселелердің бірі болып табылады. Педагогикалық тәжірибе - оқыту, білім беру және тәрбие тәжірибесі, дәлірек айтсақ нәтижесі оқушының жеке тұлғалық сапаларынан көрінетін, белгілі бір мақсатпен ұйымдастырылатын педагогикалық процесс. Көпшілік мұғалімнің педагогикалық тәжірибесі-бұл педагогикалық ғылымының жетістіктерін қолданып жұмыс істеп жатқан білім беру ұйымдарының тәжірибесі.

Озат педагогикалық тәжірибе сөзін түрліше түсінеміз. Кең мағынада озат педагогикалық тәжірибе - мұғалімнің шеберлігінің жоғары деңгейі, тұрақты педагогикалық нәтиже беретін оқыту және тәрбие тәжірибесі. Мұғалімнің тәжірибесінде жаңалық болмауы мүмкін, бірақ ол ғылымда белгілі принциптерді, әдістерді табысты түрде қолданып, басқа мұғалімдерге үлгі болып, озат тәжірибесі басқа мектептерге таратылады.

Педагогикалық озат тәжірбиенің тар мағынасы: шығармашылық ізденіс, жаңалығы бар тәжірибе, жаңашылдардың тәжірибесі. Мұндай педагогикалық тәжірибе өте құнды, себебі ол мектеп тәжірибесіне жаңалық енгізеді. Сондықтан, бірінші кезекте осы тәжірибені талдап, баға беріп, тарату керек. Жай шеберлік пен жаңашылдық арасындағы айырмашылықты көру қиын, себебі мұғалім ғылымда белгілі принциптер мен әдістерді қолданып, қол жеткен жетістіктермен шектелмейді, жаңа әдістерді қолданып, немесе ескі әдіс-тәсілдерді тиімді етіп үштас-тырып, бірте-бірте жаңашыл болады, олай болса кез келген жақсы тәжірибені мектептің тәжірибесіне енгізуге болады, біраң жаңашыл мұғалімдердің іс-тәжірибесін жан-жақты талдап, қорытындылап, тарату керек. Озат педагогикалық тәжірибенің белгілері, оған қойылатын талаптар. Бірінші белгісі – қоғам дамуының бағытына, әлеуметтік сұранысқа сәйкестігі. Озат мұғалімдер мен білім беру ұйымдарының қызметкерлері өмір талаптарына сай жұмыс істеп, педагогикалық процесті жетілдірудің тиімді жолдарын табады.

Озат тәжірибенің екінші белгісі – педагогикалық қызметтің тұрақты, жақсы нәтижелері. Педагогикалық «өнім» - оқушылардың білім, іскерлік, дағдыларының, жалпы дамуының, тәрбиелілігінің деңгейі.

Мұғалім сабақтарын дұрыс бағалап, оқушылардың білім сапасын тексеріп, жауап алынатын сұрақтар:

- оқушылардың бағдарламадағы оқу материалын меңгеруі;
- өз беттерімен білім ала білуі;
- білімдерін шығармашылықпен тәжірибеде қолдануы;
- оқушылардың жалпы дамуы.

Білім сапасы оқушылардың байқампаздығынан, талдау, жинақтау, абстракциялау іскерлігінен, оқу материалымен жұмыс істеу жолдарын анықтаудан, іс-әрекеттің жүйесін белгілеуден, өз іс-әрекетін бақылап, оған керек жағдайда түзетулер енгізуінен көрінеді. Оқушылардың тәрбиелілігі олардың пікірлерінен, мінез-құлқынан, жүріс-тұрысынан байқалады.

Озат тәжірибенің үшінші белгісі - оқыту, тәрбие, дамуда тұрақты, жақсы нәтижелерге жету үшін мұғалімдер мен оқушылардың өз күштері және құралдарын орнымен жұмсауы. Оқушыларға шамадан тыс қосымша тапсырмалар беріп, басқа пәндерді меңгеруге зиян келтіріп, білім сапасын көтеретін тәжірибе озат тәжірибе деп есептелмейді.

Жаңалық – озат тәжірибенің төртінші белгісі. Педагогикалық озат тәжірибе оқу-тәрбие жұмысын үнемі дамытып және жетілдіріп отырады. Сондықтан, әрбір мұғалім еліміздегі жаңашыл ұстаздардың бай тәжірибесін, белгілі педагогтар мен психологтардың ғылыми еңбектерін терең зерттеп, олардың ұсынбаларын өз ісінде шеберлікпен пайдаланғаны жөн.

Инновация – педагогикалық процеске оқыту мен тәрбиенің жаңа тұжырымдамаларын, оқу жоспарларын және бағдарламаларын, түрлерін, әдістерін, құралдарын енгізіп, мақсатқа жету. Инновациялық процессіз мектептің дамуы мүмкін емес. Инновациялық мектептердің мақсаты - жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Н.Нұрахметов инновацияны мынадай топтарға бөледі:

• білім мазмұнындағы инновация;

• оқу-тәрбие процесінің әдістемесі, технологиясы, түрі, әдістері және құралдарындағы инновация;

• оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы инновация;

• мектептегі басқару жүйесіндегі инновация.

Жаңалықтан кейін болған өзгерістердің сипатына қарай топталған инновацияның түрлері:

- жеке, бір-бірімен байланысы жоқ;

- модульдық (бір-бірімен байланысты): бір-біріне жақын пәндерге және жас деңгейлері бірдей оқушылармен жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарына енгізілген жаңалықтар;

- жүйелі: барлық мектептерде болатын өзгерістер.

Инновацияның түрлері: модификациялық, комбинаторлық, түбірлі.

Модификациялық инновация - педагогикадағы әдіс-тәсілдерді жетілдіру. Мысалы: А.С.Макаренконың қиын балаларды тәрбиелеу әдістерін А.Ысқақов осы заманға лайықтап қолданды. Комбинаторлық инновация - белгілі әдістердің элементтердің бір-біріне қосу. Инновацияның бұл түрін қазіргі кезде тілдерді оқыту әдістемесімен айналысатын ғалымдар қолдануда. Түбірлі: мектепке білімнің мемлекттік стандарттарының енгізілуі.

Инновациялық іс-әрекет – қоғамның әлеуметтік-экономикалық жағдайына сай мектеп жұмысын дамытатын, мектеп өміріне оң өзгерістер әкелетін іс-әрекет. Әрбір мұғалім өзінің оқу-жұмысын дамыту үшін түрлі құралдар арқылы өзінің іс әрекетін саналы түрде өзгертеді.

Инновациялық процестің кезеңдері:

• иновацияның себептері;

• жаңалықты жобалау;

• жаңалықты жүзеге асыру.

Инновациялық іс-әрекетке орта да әсер етеді. Мектеп жаңалықтың себебін, жобасының дұрыстығын дәлелдеп, жаңалыққа мұғалімдерді, оқушыларды, ата-аналарды қызықтыра білгені жөн. Инновациялық процесті күшейтетін бес фактор:

• мектеп басшыларының шығармашылығы, оқытудың жаңа технологияларын жасауға қабілеттілік, педагогикалық процеске қатысушылардың бір-бірімен өзара әрекеті және қарым қатынасы;

• инновациялық процестің жоспары, бағдарламасы;

• бағдарлама, жоспар бойынша мектепке ғалымдардың кеңес беруі, керек жағдайда инновациялық процеске түзетулер енгізуі. Жоспарда нәтижелерге жетуге ықпал ететін жағдайларды көрсетіп, сәтсіздік болғанда оны жоятын шараларды да белгілеу;

• әлеуметтік-экономикалық жағдай;

• инновациялық процеске қатысушылар: бастама көтерушілер, көмектесушілер, қарсы тұрушылар.

Инновация мәселесі педагогикада ғылыми тұрғыда қойылып отырғанын қарастырып, әр мектепте инновациялар банкін құрып, олар мұғалімдердің іс-әрекеттерінде ғылыми дәлелденіп, әдістемелік жағынан дұрыс орын алуы қажет.

Инновациялық іс-әрекет - қазіргі мектептің даму тәртібінің бір аспектісі. Инновациялық іс-әрекет әлеуметтік-экономикалық жағдай тудырған басқа білім беру сфераларынан белгілі бір стандарттың межесінен ауытқу мен балама жүйе енгізу шараларын атқарады. Инновациялық іс-әрекет жаңалықтарды ойлап шығару, зерттеу, қолданысқа дайындау, іс жүзінде пайдалану сияқты процестермен сипатталады.

Пайдаланылған әдебиеттер :

1. Инновационное обучение: стратегия и практика. /Под.ред. В.Я. Ляудис. - М.: Изд-во МГУ, 1994.

2. Внутришкольное управление: теория и опыт педагогических управленческих инноваций / Под ред. Н.В. Горбуновой. М.: Новая шк., 1995.

3. Слободчиков В. Новое образование-путь к новому сообществу// Нар. образование. - 1999.

4. Кларин М.В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике:. - М., 2009.

5. Нағымжанова Қ.М. Бастауыш сынып мұғалімнің оқу процесіндегі инновациялық іс-әрекеті. - Өскемен: Медиа–Альянс, 2004.

6. Бейсенбаева А.А. Пәнаралық байланыс негізінде оқу процесін ұйымдастыру (оқу құралы). - Алматы, РБК, 1995.

Исабекова Лаззат Султанмуратовна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімі,

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ОҚЫТУДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Бүгінгі таңдағы заманауи өзгерістер ағымы балалар психологиясының дамуына ықпал етуде, ойын іс-әрекетін тиімді қолдануды көздейді. Сондықтан да мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде ойын түрлерін ұтымды пайдалану қажет. Ойын іс-әрекеті арқылы балалар оқу материалдарын тез меңгереді, ақыл-ойы дамиды. Себебі, мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс- әрекеті – ойын. Балалардың өте жауапты, сензитивті осы кезеңінің ерекшелігін есепке алу аса маңызды, өйткені баланың мектеп жасына дейінгі шақтан, кіші мектеп оқушысы кезеңіне өтетін күрделі, ауыспалы кезеңі. Нақты осы шақта балалардың іс-әрекет түрлері де бірте-бірте, ойыннан оқу әрекетіне ауысады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды ынталандырудың негізгі әдісі де – ойын. Ойын әдісі арқылы балалардың оқу іс-әрекетіне танымдық қызығушылығын қалыптастырамыз. Мектепке дейінгі ұйымдарда ойын іс-әрекеті балаларды тәрбиелеудің негізгі құралы ретінде қарастырылса, ұйымдастырылған оқу қызметінде ойын оқыту әдісі ретінде көрініс табады. Мектеп жасына дейінгі балаларды мектепалды даярлықта дидактикалық ойындар үлкен маңызға ие. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндеттерді шешеді. Ойынның мақсаты бағдарламада анықталған білім, білік, дағдылар жайында түсінік беру, оларды қалыптастыру, тиянақтау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Ойынның міндеті баланың қызығушылығын оятып, белсенділігін арттыру мақсатында іріктеліп алынған нақты мазмұнмен анықталады.

Ойын процесінде балалардың білімі мен ұғымы айқындалып, тереңдей түседі. Демек, ойын балалардың соған дейінгі білімдері мен түсініктерін баянды етіп қана қоймайды, сонымен бірге танымды іс-әрекетінің белсенді бір формасы болып табылады. Соның барысында олар тәрбиешінің басшылығымен жаңа білімді игереді. Ойынды ұйымдастырып, оны басқара жүріп, ұстаз балалар ұжымына және ұжым арқылы әр балаға ықпал жасайды. Ойынға қатысушы бала өзінің ниеті мен әрекетін басқалармен үйлестіруге, ойында қалыптасқан ережелерге бағынуға тиісті болады.

Педагогикалық басшылық болмаған жағдайда балалардың ойындары кейде жарамсыз ықпал жасауы да мүмкін. Сонымен бірге дидактикалық ойын балалардың танымдық дамуына әсер етеді, білімдерін кеңейтуге қажеттілігін туғызады.

Педагогикада дидактикалық ойындарға төмендегідей анықтама беріледі: дидактикалық ойындар дегеніміз- балаларға белгілі бір білім мен білік беріп, іскерлік пен дағдыны қалыптастыру мақсатын көздейтін іс-әрекет. Ендеше, дидактикалық ойындар оқытуға арналған.

Дидактикалық ойынға басшылық жасай отырып, педагог ұйымдастырудың алуан түрлі формасын пайдаланады. Егер олармен немесе олардың бір-бірімен тығыз байланыс жасауы қажет болса, ойын диалог түрінде жүргізілетін болып балаларды шеңбер етіп тұрғызады, тәрбиеші өзі ортаға тұрады. Кейде балаларды топтарға бөледі немесе егер олар саяхат жасайтын болса, онда топ бөлмесін ұшақ, кеме ретінде елестетеді.

Дидактикалық ойында балалардың көрсеткен инициативасына, сұрақтарына, ұсыныстарына байланысты ойынның түпкі ойын кенеттен кеңейтіп және байытып жіберуге мүмкіндік бар. Дидактикалық ойынның орталығы ойыншықтар мен ойын құралдары болып табылады. Дидактикалық ойындардың басқа ойындардан ерекшелігі, оның негізгі мақсаты – баланы оқыту, оладың ойлау қабілеттерін жаттықтыру және дамыту, игі қасиеттерді тәрбиелеу.

Дидактикалық ойындардың мазмұны – қандай да болмасын ақыл-ой міндеттерін жүзеге асыру. Ережені орындау ойды, қиялды, есті, дамытуға ықпал етеді. Дидактикалық ойын арқылы дүниені тану басқаша түрге ие болады, ол күнделікті оқытуға ұқсамайды, мұнда қиял-ғажайып та, жауапты өз бетінше іздеу де, белгілі болмыс пен құбылысқа жаңаша көзқарас та, білімді толықтыру мен кеңейту де, жекеленген

құбылыстар арасында өзара байланысты, ұқсастықты және айырмашылықты тағайындау да бар. Ал ең бастысы, балаларды еш қинамайды, өздерінің қалауы бойынша дидактикалық ойын арқылы оқу материалын әртүрлі тұрғыдан бірнеше рет қайталауға мүмкіндік туады. Сонымен бірге дидактикалық ойын өзара жарыстыру мүмкіндігін туғызып, балаларға білімдерін әртүрлі жағдайда қолдануға негіз береді.

Дидактикалық ойын өзінің қызметі мен атына сай орындауы үшін, оның арнайы құрылымы болуы шарт.

Оның құрылымы: мідеті, әрекеті, ереже, нәтиже, ойынның аяқталуы.

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті процесінде аса дайындықты қажетсінбейтін ойындарды пайдалану керек және олар оқытатын, үйретететін сипатқа ие болуы тиіс. Бұл жүйені мектепке дейінгі мекемеде оқыту процесінде басшылыққа алуда тәрбиешіге әдістемелік талаптар қойылады.

Танымдық іс-әрекет сипатына сәйкес ойын түрлері:

-Балалардың орындаушылық әрекетті талап ететін ойындар.

-Қайта жаңғырту іс-әрекетін орындауға бағытталған ойындар.

-Қайта жасау іс-әрекетін жүзеге асыруға бағытталған ойындар.

-Ізденіс іс-әрекетіне бағытталған ойындар.

Дидактикалық ойындардың мазмұны:

-Дидактикалық ойындар нақты, қысқа, қызықты, тартымды болу керек.

-Дидактикалық ойындарда қолданылатын материалдар мен көрнекіліктер қарапайым болып, олардың жасалуы мен дайындалуы тез, әрі жеңіл болуы шарт.

-Дидактикалық ойындардың нәтижелері обьективті тұрғыдан бағалануы тиіс.

Дидактикалық ойынның өзіне тән ерекшеліктері бар. Бір жағынан – ойында ойындық әрекет негізге алынған, оның көмегімен жеке тұлғаның белгілі бір сапалары: зейін, байқағыштық, ес, ойлау, ізденімпаздық, белсенділік қалыптасады. Екінші жағынан – ойын белгілі бір дидактикалық міндетті, жаңа материалды оқып-үйрену, өткенді қайталау, іскерлік пен дағдыны қалыптастыру, білімді іс жүзінде пайдалану міндеттерін шешуді көздейді. Балалардың қызығуын тудыру үшін дидактикалық ойын түрлерін пайдаланудың орны ерекше. Тиімді қолданылған дидактикалық ойын түрлері тәрбиешінің түсіндіріп отырған материалын балалардың зор ынтамен тыңдап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені мектеп жасына дейінгі балалардың аңсары ұйымдастырылған оқу қызметтерінен гөрі ойынға ауыңқырап тұрады. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез сергіп, тапсырманы ықыластана әрі сапалы орындайтын болады. Балалар өте еліктегіш, жаңаны жаны сүйгіш келеді. Сондықтан тәрбиеші жұмыс барысында ойындардың сан алуан түрлерін пайдалана отырып, балалардың ынтасын арттырып, алған білімдерін өмірде қолдана білу мен ізденімпаздық дағдыларын жетілдіре түседі. Ойын түрлерін тиімді пайдалану балалардың өмірге бейімделуіне, талпынуына көмектеседі.

Пайдаланған әдебиеттер

Ахметова С. Дидактикалық ойындар мен логикалық есептер. –Алматы, 2004ж

Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Тараз: ТарМУ,2003ж.

Тұрынбаева Б.А. Дамыта оқыту технологиясы. –Алматы, 2000ж.

Бисеналина Дамегуль Нагиевна
Ақтөбе қаласы №41 «Назерке» МДҰ тәрбиешісі

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ОРИГАМИ НА УРОКАХ ГЕОМЕТРИИ

Аннотация

В статье раскрывается взаимосвязь науки математики и искусства оригами. Рассматривается возможность внедрения оригами в учебные занятия по геометрии для эффективного повторения пройденного материала и изучения нового.

В условиях современного динамично изменяющегося мира, от учителя требуется способность осваивать инновационные формы и методы обучения, умение творчески обновлять собственную концепцию педагогической деятельности. Это приобретает особую значимость с широким внедрением обновленного образования, когда учащимся необходимо больше работать самостоятельно, уметь находить и осваивать информацию, что в свою очередь, повышает их творческие способности. Правильный выбор подачи

информационного и визуального материала на уроках геометрии формирует стойкую мотивацию дальнейшего самостоятельного изучения предмета.

Геометрию многие считают застывшей, законченной наукой, в которой достаточно запомнить основные правила, формулы и теоремы. На самом деле она постоянно развивается, перестраивается в ногу со временем и решает новые задачи, соответствующие современным запросам.

Для эффективных занятий геометрией важно не просто заучивать, а уметь находить пути решения, понимать их логически, уметь правильно рассуждать и обосновывать. Эти навыки не являются врожденными. Поиски красивых и простых решений, размышления над задачами развивают творческое мышление и память школьников. Именно учитель в школе может привить терпение и любовь к науке, научить творчески решать поставленные задачи. Надежные результаты можно получить, если погружение в мир геометрии происходит в легкой и приятной форме, а задачи сопровождаются наглядными примерами из каждодневной жизни. Конечно, невозможно все задачи по геометрии перевести в доступный формат, но на начальном этапе обучения это стимулирует творческую активность учащихся.

Незадолго до начала курсов повышения квалификации, я начала интересоваться инновационными методами преподавания. После месяца теоретического обучения на курсах ЦПМ в г. Астане в 2012 году и 8 лет практического применения полученных знаний на уроках алгебры и геометрии значительно изменилось сознание и отношение к методике преподавания. Используя знания о семи модулях, учила своих учеников самостоятельно добывать знания, вести диалог, находить аргументы, чтобы отстаивать свою точку зрения. Осознавая, что простое накопление свода правил и формул не ведет к желаемому результату, искала пути развития у школьников желания самостоятельно исследовать и творчески решать задачи. Ведение элементов оригами на уроках геометрии задало позитивный настрой, повысило активность учащихся и психологический климат в классе. С помощью оригами материал по геометрии стал доступным для понимания даже слабоуспевающими учениками.

Оригами дает возможность визуально осознать абстрактные геометрические понятия, познакомиться с геометрическими фигурами, различать вертикаль и горизонталь, делить углы и многое другое. Именно поэтому уже в 19 веке Фридрих Вильгельм Август Фребель ввел оригами как учебный предмет в школах. Он считал, что главными составляющими развития личности являются сама жизнь, движение и знание. Его теория образования и развития личности включала четыре основных компонента: свободную активность, творчество, участие в жизни общества, мышечную активность.

В конце прошлого века ученым удалось доказать эффективность занятий оригами в развитии активности левого и правого полушарий мозга, так как в процессе создания фигур одновременно задействованы обе руки.

Тогда же возник термин «*оригаметрия*», который обозначает область геометрии, которая решает задачи только методом складывания. В решении задач на планиметрическое построение именно оригами обладает большим потенциалом. В оригами края листа и линии сгибов играют роль прямых, а роль точек отводится вершинам углов листа и точкам пересечения линий сгибов с краями листов или друг с другом. Методами оригами можно решать задачи направленные на построение высоты треугольника, медианы, биссектрисы угла и другие. Модели оригами складывают из квадратного листа. Складывая его по вертикали или диагонали, можно решать такие задачи, решение которых с помощью циркуля и линейки просто невозможно. Таким образом, легко понять, что оригами и геометрия не просто взаимосвязаны, а являются единым целым.

На уроках геометрии в школе с помощью оригами можно быстро повторить такие понятия как горизонтальные, вертикальные, наклонные линии; основные свойства квадратов, прямоугольников, треугольников, многоугольников. Это прекрасный способ активизации деятельности учеников, помогающий заинтересовать, стимулировать интерес к дальнейшему изучению предмета, ведет к повышению учебной мотивации.

Молдабекова Эльвира Мадарисовна
учитель математики
общая средняя школа №35 им.М.Маметовой, Казахстан, г.Шымкент

МАТЕМАТИҚАЛЫҚ ИНДУКЦИЯ ӘДІСІМЕН ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ

Аңдатпа/ Аннотация

Бұл жұмыста мектеп бағдарламасының алгебра курсындағы математикалық индукция принципін геометрия курсындағы кейбір есептерді шешуде қолданудың әдіс-тәсілдері қарастырылған. Математикалық индукция принципі туралы толық мағлұмат жинақталған.

Математикалық индукция принципіне байланысты мысал-есептер қарастырылып, жинақталған. Математикалық индукция тәсілін геометрия курсындағы кейбір есептерді шешуде қолданудың маңыздылығына тоқталып, мысал-есептер арқылы көрсетілген.

Annotation.

In research work Kaltayeva Zhamila at a school rate «Algebra» use of methods of a mathematical principle of an induction is considered at the decision of some geometrical problems.On this question the big material is collected.Through 4-axiom Pianon the pupil has defined as a mathematical induction.

Was it is proved importance of application of ways of a mathematical induction at the decision of some geometrical problems (at the rate «Geometry»). The analysis has been given to problems and the principle of a mathematical induction is correctly applied. Correctly with proofs have been solved independently picked up problems.

Кілттік сөздер: Индукция аксиомасы, дөңес фигура, Хелли теоремасы, Пеанонның 4-аксиомасы, жазықтық.

Кіріспе

Бұл авторлық бағдарламаның негізгі мақсаты: математикалық индукция принципін геометрия курсының кейбір есептерін шешуде қолданудың тиімділігін көрсету және математикалық индукция принципінің негізгі теоремалары мен аксиомаларын қарастыру. Сонымен қатар, осы әдісті пайдаланып мысал-есептер және олардың шығару жолдарына талдау жасау.

Индукция аксиомасы болып саналатын Пеанонның 4-аксиомасы және индукцияның теоремалары, олардың дәлелдемелері қарастырылды.

Натурал n санына тәуелді кейбір тұжырымдар n=1 болғанда орындала бермейді және олардың көпшілігі $n \geq m$ ($m \in N$) болғаннан бастап, барлық n натурал сандар үшін орындалады. Осындай тұжырымды математикалық индукция принципін қолдана отырып, дәлелдеуге болатындығы көрсетілді.

Математикалық индукция тәсілімен дәлелдеу барысында міндетті түрде екі кезең қарастыру керек, бұл кезеңдердің әрқайсысы өз алдына маңызды болып табылады. Математикалық индукция-бұл дедуктивті әдіс. Яғни, индукция математикада үлкен эвристикалық роль атқарады, есептің шешімі қандай болатындығын ойлауға болады.

Математикалық болжам дедуктивті түрде жасалады. Яғни, жеке тәсілден жалпыға көшу болып табылады.Кейбір геометриялық есептерді шешуде математикалық индукция әдісі қолданылады. Енді осы математикалық индукция әдісімен шығарылатын кейбір есептерді шешу жолымен көрсетейін.

1-мысал. Жазықтық түзулер және шеңберлерге бөлінген болса, онда пайда болған картаны екі түске бояуға болады, бөлінген түзу мен шекаралас шеңберлердің түстері әр түрлі болатындығын дәлелдеңдер.**Дәлелдеуі:** Дәлелдеуді түзулер мен шеңберлердің жалпы маңына байланысты индукция әдісімен көрсетейін. Кез-келген n түзулері мен шеңберлері бар картаны бояу мүмкін дейтін n+1 түзулері мен шеңберлері бар картаны қалай бояймын? Ол үшін кез-келген бір түзуді (немесе шеңберді) алып тастап n түзулер мен шеңберлерді бояп аламын да, алып тастаған түзуді (шеңберді) қарама-қарсы түске бояймын.

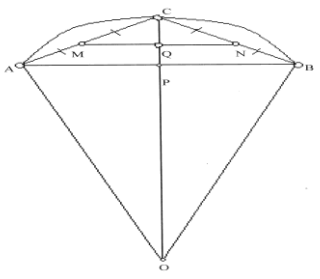
2-мысал Периметрі 1-ге тең дұрыс 2^n- бұрыштың r_n және R_n іштей және сырттай сызылған шеңберлердің радиустары r_{n+1}=және $R_{n+1} = \sqrt{R_n + r_{n+1}}$ болатындығын дәлелдеңдер.

Дәлелдеуі:

AB - дұрыс 2^n бұрыштың қабырғасы болсын .O-сырттай сызылған шеңбер центрі. (1-сурет)C - AB доғасының ортасы. M және N - AC және BC кесінділерінің ортасы. P және Q нүктелері AB және MN түзулерінің OC түзуімен $\frac{(R_n + r_n)}{2}$ қиылысу нүктелері.

MN=$\frac{AB}{2}$ және $\angle MON = \frac{\angle AOB}{2}$ болғандықтан MN - периметрі 1-ге тең.2^{n+1} - бұрышының қабырғасы. Шынында да, $OQ = \frac{(OC + OP)}{2}$, яғни $r_{n+1} = \frac{R_n + r_n}{2}$. Бұдан ΔOMQ~ΔOCM болса, онда $OM = \sqrt{OC \cdot OQ}$, яғни $\rightarrow$ $R_{n+1} = \sqrt{R_n \cdot r_n + 1}$ болады.

3-мысал. Бір түзудің бойында жатпайтын n нүкте берілсе, ол нүктелерді қосатын әр түрлі түзулер саны n-

1-сурет.

нен кіші емес екендігін дәлелдеңдер.

Дәлелдеуі: n бойынша индукцияны қолданайын. n=3 үшін орындалады. Мен n-1 үшін дәлелдедім деп n үшін көрсетейін. Екі нүкте арқылы өтетін түзуде тағы да берілген үшінші нүкте жатса, онда барлық нүктелер бір түзу бойында жатады. СондықтанА және В нүктелерінен өтетін бір түзу бар. А нүктесін алып тастасам, екі жағдайболуы мүмкін:

1) Онда қалған нүктелердің бәрі ∠ түзуінің бойында жатады. Сонда әр түрлі n түзуболады; n-1 - түзу, А нүктесінен өтетін және ∠ түзу.2) Қалған нүктелер бір түзу бойында жатпасын. Сонда түзулердің арасында,индукция бойынша n-1-ден кіші емес әр түрлі түзулер болады.

4-мысал. Жазықтықта 4 дөңес фигура берілсін. Олардың кез-келген үшеуіне ортақ бір нукте бар болса, онда олардың барлығына ортақ нүкте бар болатындығын дәлелдеңдер.

Дәлелдеуі: Берілген фигуралаларды M_1,M_2,M_3,M_4 деп белгілейік. A_i- берілген барлық фигуралардың қиылысу нүктесі болсын. A_i- нүктесінің орналасуының екі жағдайы бар:

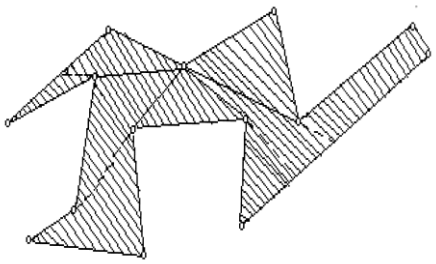
1) Кез-келген бір A_4 нүктесі үшбұрыштың ішінде жатсын. A_1, A_2 ,A_3 нүктелері M_4 дөңес фигурасына тиісті болсын, онда ΔA_1, A_2, A_3 үшбұрыштың барлық нүктелері М дөңес фигурасына тиісті болады. Сондықтан да A_4 нүктесі M_4, ал қалған фигураларға өзінің анықтамасы бойынша тиісті болады.2) A_1, A_2 A_3 A_4 - дөңес төртбұрыш болсын. С нүктесі A_1, A_3 және A_2A_4 диагональдарының қиылысу нүктесі болсын. С нүктесі барлық фигураларға тиісті болатындығын көрсетейін. A_1және A_3 нүктелері M_2 және M_4 фигураларына тиісті, сондықтан A_1, A_3 кесіндісі осы фигураларға тиісті болады. Бұдан A_2 A_4 кесіндісі M_1және M_3 фигураларына тиісті болады. Шынында да A_1 A_3 және A_2 A_4 кесіндісілерінің қиылысуы барлық фигураларға тиісті болады.

5-мысал. Жазықтықта n дөңес фигура берілсін, олардың кез-келген үшеуінің ортақ бір нүктесі бар. Барлық n фигура үшін ортақ нүкте болатындығын дәлелдеңдер **(Хелли теоремасы).**

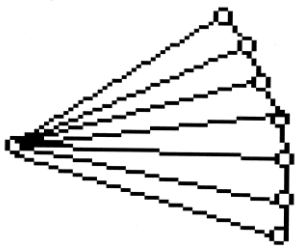
Дәлелдеуі: Фигуралар санына байланысты индукция бойынша дәлелдейін. n=4 үшін алдыңғы есепте дәлелдеп көрсетейін. $n\geq 4$ фигура үшін тұжырым дұрыс болса, онда n+1 фигура үшін дұрыс екендігін дәлелдеу керек. Бізге Φ_1, Φ_2 ,... Φ_n, Φ_{n+1} дөңесфигуралар берілсін, олардың кез-келген үшеуінің ортақ нүктесі бар. Бұл фигуралармен бірге Φ_1,... ,$\Phi_{n-1}\Phi_n$ қарастырамын. Φ_n фигурасы Φ_n және Φ_{n+1} фигураларының қиылысуы. Бұдан $\rightarrow \Phi_n$ фигурасы да дөңес фигура. Жаңадан алынған үш фигураның ортақ нүктесі болатындығын дәлелдейін. Алдыңғы есеп бойынша Φ_i, Φ_j, Φ_n, Φ_{n+1} барлық жағдайда ортақ нүктесі болады. Индукция бойынша Φ_1, ... ,$\Phi_{n-1}\Phi_n$- ортақ нүктесі болады және де Φ_1 ... , Φ_n, Φ_{n+1}ортақ нүктелері болады.

6-мысал. Кез-келген n-бұрыш (n>4) үшін оның кез-келген бір диагоналы n-бұрыштың ішінде жататындығын дәлелдеңіздер.

Дәлелдеуі: Егер n-бұрыш дөңес болса, онда тұжырым дұрыс болады. Көпбұрыштың А төбесіндегі ішкі бұрышы 180°-тан үлкен.Көпбұрыштың көрінетін қабырғалары А нүктесінен 180° бұрышынан кіші

2-сурет.

3-сурет.

төбесінде көрінеді, сондықтан да А нүктесінен екі жағының қабырғалары көрінеді. А нүктесінен шығатын сәулелер болады. Кез-келген бұл сәулелер көпбұрыштың ішінде жатқан диогоналы болады.

7-мысал. n-бұрыштың ең кіші болатын диогональдар саны неше болатындығын анықтаңдар.

Дәлелдеуі: 3-суреттен көрініп тұрғандар n-3 диагоналы бар n-бұрышты қалай салуға болатындығын көрсетілген. Кез-келген n-бұрыштың n-3 диагоналы болатындығын дәлелдеу керек. n=3 үшін тұжырым дұрыс. k-бұрыш үшін тұжырым дұрыс деп есептеп, n-бұрыш үшін дұрыс болатындығын дәлелдейін, мұндағы k<n. Алдыңғы есеп бойынша n-бұрышты диагоналы бойынша екі көпбұрышқа бөлуге болады: (к+1) - бұрыш және (п-к+1) - бұрыштары мұндағы $\rightarrow$ k+1< n және n-k+1< n. Бұл көпбұрыштарды кем дегенде сәйкес диагональдары болады (k+1)-3 және (n-k+1)-3 диагональдары n-бұрыштың ішінде орналасқан кем дегенде1+(k-2)+(n-k-2)=n-3 диагоналы болады.

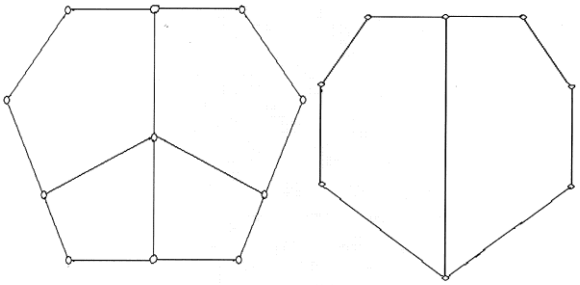
8-мысал. Кез-келген n-бұрышты диагональдарымен қиылыспайтын-дай үшбұрыштарға бөлу мүмкін болатындығын дәлелдеңдер.**Шешуі:** Бұл тұжырымды индукция бойынша дәлелдейік. n=3 үшін дұрыс.

k-бұрыш үшін тұжырымды дұрыс деп есептеп, кез-келген n-бұрыш үшін дұрыстығын дәлелдеп көрсетейін. Алдыңғы 6-есепте көрсетілгендей кез-келген n-бұрышты диагональ бойынша екі көпбұрышқа бөлуге болады. Ол көпбұрыштың төбелерінің саны n-нен кіші болады, оларды индукция бойынша үшбұрыштарға бөлуге болады.

9-мысал. Кез-келген n-бұрыштың ішкі бұрыштарының қосындысы (n-2)-180°-қа тең.

Дәлелдеуі: Индукция бойынша бұл тұжырымды дәлелдеп көрсетейін. n=3 үшін бұл тұжырым дұрыс. Бұл тұжырым k-бұрыш үшін дұрыс деп есептеп, n-бұрыш үшін дәлелдеп көрсетейін. Мұндағы $k \leq n$. Кез-келген n бұрышты диагоналы бойынша екі көпбұрышқа бөлуге болады. Егер көпбұрыштың біреуінің қабырғаларының саны k+1 болса, онда екінші көпбұрыштың қабырғаларының саны n-k+1 болады. Бірақ бұл екі сандар n-нен кіші. Сондықтан бұл көпбұрыштардың бұрыштарының саны (k-1)-180° және (n-k-1)-180° болады. n-бұрыштың бұрыштарының қосындысы осы көпбұрыштардың бұрыштарының қосындысына тең, яғни (k-1 +n-k-1)•180°=(n-2)-180°.

10-мысал. Дөңес n-бұрышты (мұндағы $n \geq 6$) дөңес 5- бұрышқа бөлуге болатындығын дәлелдеңдер.**Дәлелдеуі:**Индукция бойынша дәлелдейміз. Дөңес n-бұрышты дөңес бесбұрышқа бөлуге болатындығын көрсетейін. (n>5) n=5 үшін бұл тұжырым дұрыс, ал n=6 және n=7 Үшін қалай бөлуге болатындығын көрсетейін (4-сурет). n>8 деп алайық, және кез-келген дөңес т-бұрыш үшін, мұнда 5< m < n, бесбұрышты бөлуге болады делік.n-бұрыштан бесбұрыш бөлуге болады, яғни тізбектес төбелерінен құралған. Мұнда (n-3)-бұрыш қалады. 5<n-3<n болғандықтан, (n-3)-бұрышты бесбұрышқа индукция бойынша бөлуге болады.

4-сурет.

11-мысал. A_1, A_2,... A_{2n} көпбұрышы іштей сызылған. Оның барлық қарама-қарсы пар қабырғалары параллель, тек бір пар қабырғалары параллель болмаса, онда n-тақ болғанда қалған бір пар да параллель болатынын, ал n-жұп болғанда қалған пар қабырғалары ұзындықтарына тең болатының дәлелдеңдер.**Дәлелдеуі:** Дәлелдеуді индукция бойынша жүргізейін. Төртбұрыш үшін бұл тұжырым дұрыс, ал алтыбұрыш үшін де орындалады. Бұл тұжырым 2(n-1) - бұрыш үшін орындалады деп, 2n-бұрыш үшін орындалатындығын дәлелдейік. $A_1 \ldots A_{2n}$ берілген 2n-бұрыш болсын, оның $A_1A_2 \| A_{n+1} A_{n+2}, \ldots, A_{n-1}A_n \| A_{2n-1} A_{2n}$ параллель болсын. Біз 2(n-1) - бұрышын қарастырайын. Яғни, ол $A_1, A_2, \ldots A_{n-1} A_{n+1} \ldots A_{2n-1}$.Индукция әдісі бойынша n-тақ болғанда біз $A_{n-1} A_{n+1} = A_{2n-1} A_1$ n-жұп болғанда$A_{n-1} A_{n+1} \| A_{2n-1} A_1$ болады. Енді біз $A_{n-1} A_n A_{n+1}$ үшбұрыш және $A_{2n-1}A_{2n} A_1$үшбұрыштарын қарастырайын. n-жұп болсын делік. Онда $A_{n-1} A_n$ және $A_{2n-1} A_{2n}$,$A_{n-1} A_{n+1}$ және $A_{2n-1} A_1$ векторлары параллель және бір-бірімен қарама-қарсыбағытталған, сондықтан $\angle A_n A_{n-1} A_{n+1} = \angle A_1 A_{2n-1} A_{2n}$ және $A_n A_{n+1} = A_{2n} A_1$-хордалары,тең доғалар қияды, дәлелдеу керегі де осы еді. Енді n-тақ деп алайық. Сонда$A_{n-1} A_{n+1} = A_{2n-1} A_1 A_1 A_{n-1} \| A_{n+1} A_{2n-1}$ болады. $A_{n-1} A_n A_{n+1} A_{2n-1} A_1$ алтыбұрышындa$A_1A_{n-1} \| A_{n+1} A_{2n-1} A_{n-1} \| A_{2n-1} A_{2n}$ болады, бұдан $A_nA_{n+1} \| A_{2n}A_1$ шығады.

12-мысал. Жазықтықта N саны табылып, сол кез-келген N нүктелері арасында, үш нүкте бір түзудің бойында жатпайтын нүктелерден 100 нүкте алуға болатындығын және олар дөңес көпбұрыштың төбесі болатындығын дәлелдеңдер.**Дәлелдеуі:** Мен жалпы түрде дәлелдеп көрсетейін. p, *q* және r - натурал сандар, және де p, $q \geq r$ болсын. Сонда N = N (p, *q*, r) саны табылады, бұның қасиеті r - элементі ішкі жиынын *a* және P екі қиылыспайтын жиынға бөлінген болса, онда *a*- p элемент жиынының элементі болады. Теорема Рамсей бойынша дәлелдеймін. Яғни, N (p, *q*, r), r (r, *q*, q) және N(p, r, r) p+ *q-r)* және p сәйкес нүктелерін аламын.

13-мысал. Шеңберге $A_1 \ldots A_n$ дөңес n - бұрышы іштей сызылған. Оның төбелері арасында диаметральді қарама-қарсы нүктелері жоқ. Егер $\Delta A_p A_q A_r$ үшбұрыштарының ішінде біреуі сүйір бұрышты үшбұрыш болса, онда мұндай үшбұрыштар саны n-2 мәніне жуық үшбұрыш бар екендігін дәлелдеңіздер.**Дәлелдеуі:** Дәлелдеуді индукция бойынша жүргізейін. n=3 болғанда тұжырым дұрыс. Енді n > 4 дейік . Бір үшбұрышты сүйір бұрышты делік және A_k төбесін алып тастайын. Сонда қалған (n-1) - бұрышына индукцияны қолданайын. Егер мысалы, A_k нүктесі $A_p A_q$ доғасында жатса, онда $\angle A_k A_p A_r \leq A_k A_q A_r$ болады, және $\Delta A_k A_q A_r$ сүйір бұрышты үшбұрыш. Шынында да $\angle A_p A_k A_r = \angle A_p A_q A_r$, $\angle A_p A_r A_k < \angle A_p A_r A_q$және0, не$\angle A_k A_p A_r \leq 90°$, яғни бұдан $\angle A_k A_p A_r < 90°$ болады.

Қорыта келгенде: біз математикалық индукция принципін пайдаланып геометрия курсының кейбір есептерін шешуге болатындығын көрсеттік.Мақсат математикалық индукция принципін геометрия есептерін шығаруда

қолдану болғандықтан, осы тақырыпқа байланысты бірнеше мысал-есептерді қарастырдық. Есеп шығару барысында мынадай болжамға (гипотезаға) келдік: яғни математикалық индукция принципін n дөңес фигураларға байланысты берілген есептерге көбірек қолдануға болатындығына көз жеткіздік.

Пайдаланылған әдебиеттер

[1]. Цыпкин А.Г. Справочник по математике Москва, «Наука» 1988ж
[2]. И.Л.Бабинская «Задачи математических олимпиад» М.Наука, 1975 г.
[3]. Д.Х.Муштари Подготовка к математическим олимпиадам. Задачи, темы, методы. Казанский университет, 1990 г.
[4]. В.В.Праслов. «Задачи по планиметрий» Часть 2. М. «Наука» 1991 г.
[5] . А.А.Леман. Сборник задач московских математическихолимпиад» Под редакцией В.Г.Болтянского М.Просвещение 1965 г.

Калтаева Жамила Биртановна
№26 Жамбыл атындағы мектеп-гимназиясы, математика пәнінің мұғалімі,
жаратылыстану ғылымдарының магистрі, педагог-шебер

НАНОТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Аңдатпа/Аннотация

Мақалада нанотехнология бағыттарының қазіргі таңдағы анықталып отырған міндеттері, қолдану салалары, технологияның болашақтағы техника мен өндірістің барлық түрлерін жаңа сапа деңгейіне көтерілуі туралы мәліметтер берілген.

Кілттік сөздер: нанотехнология, наноэлектроника, биомеханика, биоинформатика

XX ғасыр соңы мен XXI ғасыр басында пәнаралық дүниежүзілік ғылым мен техника саласында пайда болған жаңа ғылыми бағыт ол нанотехнология. Қазіргі уақытта нанотехнологияның не екенін білетіндер көп емес, бірақ бұл ғылымның болашағы елеулі болып тұр. Нанотехнологиялар-атомдар мен молекулалар деңгейінде затты манипуляциялайтын технологиялар (сондықтан нанотехнологияларды молекулалық технология деп атайды).

“Нанотехнология” терминін қолданысқа алғаш рет 1974 жылы жапон физигі Норио Танигути енгізген. Нанотехнологиямен айналысатын ғалымдардың қазіргі таңда анықтап алған міндеттеріне: -атомдарды өз қалауымызша орналастырып, ерекше қасиетке ие материалдарды жасау; -көлемдері белгілі, белсенді атомдар мен молекулалардан тұратын электрондық сызба-нұсқалардың өндірісін ұйымдастыру; -көлемі молекулаға тең механизмдер мен роботтар жасау; -атомдардын және молекулалардан тұтынушыға қажетті бұйымдар дайындау.

Осы бағыттарда наноэлектроникаға, нанобиотехнология, молекулалалық электроникаға, наноэлектромеханикаға, оптоэлектроникаға жаңа функционалды конструкциялық наноматериалдар компьютерлі технологияға, экология мен аэронавтикаға және басқа да адамзат өміріне қажетті материалдар алу үдерісіне арналған.

Нанотехнология (грек. nanos – ергежейлі және технология) - бұл көзге көрінбейтін аса ұсақ бөлшектерді ретке келтіре отырып, соның ерекшеліктерін алдын-ала белгілеп беру арқылы әлдебір құрылымды құрастыруға қажетті жекелеген атомдарды ыңғайластыра орналастыру. Нанотехнология сөзін қазақ тіліне аударғанда “кішкентай өлшемді технология” дегенді білдіреді. Мұндағы “нано” сөзі «миллиардтың бір бөлшегі» деген мағынаны береді. Осы заңдылықпен материяның бірінші күйден екінші күйіне өткендегі өзгерістер арқылы, бұрын ешкімге белгісіз болған жаңа технология болып есептеледі.

Нанотехнология әдісінде заттардың мөлшері 1-100 нм ($1нм=10^{-9}м$) бөлігіндей кішкентай бөлшектермен ісінеді. Осындай өлшемді заттарды табиғатта кездеспейтін абсолютті жаңа қасиеттер, энергияның, массаның, зарядтың дұрыс таралуына байланысты пайда болады деген болжам бар.

Ең айқыны "нано" физикамен, химиямен және биологиямен байланысы(1 сызба). Дәл осы ғылымдар келе жатқан нанотехнологиялық революцияға байланысты дамуға үлкен серпін алады.

1-сызба. XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басындағы заманауи ғылымдардың даму үдерісі

Қазіргі таңда нанотехнологиялар үлкен сұранысқа ие болып отыр. Нанотехнологиялардың арқасында заманауи есептеуіш машиналар мен өндірістік технологиялардың, тіпті дәрі-дәрмектердің де өндіріліп жатқаны баршамызға белгілі.

Нанотехнологиялар мен наноматериалдар әлемдегі барлық дамыған мемлекетерде адамзат қызметінің маңызды салаларында: өнеркәсіп, ақпарат саласы, радиоэлектроника, энергетика, көлік тасымалы, биотехнология, медицинада қолданылуда.

Нанотехнологиялық әзірлемелерді қолдану.

Медицина. Нанотехнологияны қолдану медицинаны жоғары деңгейге жеткізеді: - нанобөлшектер дәрі-дәрмектерді дәл жеткізу және химиялық реакциялардың жылдамдығын басқару үшін қолданылады; - жақын арада өлшемі пошталық маркамен бірдей медициналық құрылғылар пайда болады; - адам ағзасының ішінде “өмір сүруге” қабілетті нанороботтарды жасауға болады. Ол барлық пайда болған зақымдарды жоюға немесе олардың пайда болуына жол бермеуге болады.

Электроника және компьютерлік технологиялар. Наноманипулирлеудің жаңа құралдарының пайда болуымен борттық механокомпьютерлермен және энергия көздерімен жабдықталған, толық автономды және түрлі функцияларды орындайтын барлығы 1-2 микрон өлшеміндегі наноөткізгіштер жасалуы мүмкін.

Космонавтика. Теориядан зымыран қозғалтқыштары режимге байланысты өз пішінін өзгерте алатын болса, оңтайлы жұмыс істейтіні белгілі. Нанотехнолгияларды пайдалану арқылы конструкция болаттан гөрі әлдеқайда берік, ағаштан жеңіл, күші мен бағытын өзгертіп кеңейе алады.

Экология. Нанотехнологиялар экологиялық жағдайды тұрақтандыруға қабілетті. Өнеркәсіптің жаңа түрлері ғаламшарды уландыратын қалдықтарды шығармайтын болады, ал наноробот ескі ластанудың салдарын жоя алады .

Нанотехнолгияларды қолданудың әлеуметтік салдары. Нанотехнологияларды дамыту барысында миллиондаған жұмыс орны бар экономиканың жаңа саласын құруға мүмкіндік береді. Білімге деген құштарлықтың өсуі, оқытудың жаңа әдістері мен тұжырымдамаларына деген қажеттілік болашақ ұстаздардан жаңашылдық пен белсенділікті талап етеді. Экономисттердің және саясаттанушылардың алдында нанотехнологиялық үдеріс жағдайында дәстүрлі емес шешімдерді талап ететін көптеген жаңа мәселелер туындайды.

Қорыта келгенде, нанотехнология мен наноматериалдар әлемдегі барлық дамыған мемлекеттерде адамзат қызметінің маңызды салаларында, мысалы: өнеркәсіп, ақпарат саласы, радиоэлектроника, энергетика, көлік тасымалы, биотехнология, медицинада қолданылуы. Қазіргі заманауи “сандық” технологиямен жұмыс жасайтын электронды құрылғылар – осы нанотехнологияның жемістері деп айтсақ қателеспейміз. Нанотехнология негіздері туралы түсініктер оқушылардың ғаламдық ақпараттар мен қарым-қатынас дағдыларын, интеллектуалдық пікірталастары мен шешімді дұрыс қабылдауын, коммуникациялық және технологиялық құзыреттілікті, есептік ойлау сияқты қасиеттерін дамытуда өз септігін тигезері анық.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Нанотехнологии – основа иновации XXI века // Наука и высшая школа Казахстана. 2016г
2. Пустовалов В.К. Нанотехнолгии: состояние, проблемы, перстпективы // Новости науки и технологии, 2010г

Тасыбекова Гульжан Калыковна
№26 Жамбыл атындағы мектеп-гимназиясының физика-информатика пәні мұғалімі,
Саз колледжінің жалпы пәндер бөлімінің физика пәні оқытушысы
Шымкент қаласы, Қазақстан

«АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНДА КӨРІНІС ТАПҚАН «ТОЛЫҚ АДАМ» ІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ»

Адам болмысын тану, осы орайда, Абайдың «Толық адамын» танып білу әлі де зерттеуді қажет ететін мәселенің бірі болып келеді. Абайда да адам жаратылысының жан сыры туралы жүйелі де, жемісті таным бар. Ол өзіне дейінгі Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Махмұт Қашқари, Қ. Яссауи және Жалаладдин Румидің кемел адам жайлы ой-пікірлерін әділет пен ақылдың сын таразысына салып, тұжырымдар жасады. Абайдың «Толық адамы» туралы сөз қозғау үшін, тарихтың түбіне үңіліп көрген жөн.

Қоғамдық-пәлсапалық, яғни, діни-танымдық тұрғыдан «адам» ұғымы аса терең. Мысалы, XI ғасырда өмір сүрген ислам оқымыстысы Ж. Руми: «Адамның болмысы – ішінде әр түрлі аңдар мекендейтін орманға ұқсас. Біздің бойымызда таза-лас, жаман-жақсы, имани-қайуани сияқты мыңдаған қасиеттер бар. Егер ішкі жан шаһарында қасқыр үстемдік ете бастаса, адамның қасқырға айналғаны. Жақсылықтар мен жамандықтар да жасырын жолдармен жүрекке келіп, құйылып тұрады. Сәт сайын адамның жүрегінде бір нәрсе бас көтереді. Сол себепті адам кейде жақсы сипатқа, кейде жаман сипатқа айналып отырады» – деген екен.

VIII-IX ғасырда түрік халықтарының мінез-құлықтары, ой-танымын жолға салу әрекеті Әл-Фараби ұстанған моральдық-этикалық ілімінде парасатты адам (инани фазыл) туралы танымында жатты. Әл-Фараби өзінің «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары» атты философиялық трактатында «Қайрат», «Ақыл» және «Жүрек» сияқты ұғымдарға түсінік бере келіп: «Жүрек – басты мүше, мұны тәннің ешқандай басқа мүшесі билемейді. Бұдан кейін ми келеді. Бұл да басты мүше, бірақ мұның үстемдігі бірінші емес»– дейді. Әл-Фараби түрік әлемінде өз танымының негізі ретінде жүрекке шешуші мән беруі – Абай негізін қалаған «толық адам» ілімінің түп төркіні қайда жатқандығын білдіретін құнды дерек көздеріне жатады. Әл-Фарабидің осы философиялық тұжырымы Абайдың «Он жетінші» қара сөзінде өзінің логикалық жалғасын тапқан сияқты. Абайдың осы сөзінде «Қайрат», «Ақыл» және «Жүрек» үшеуі әрқайсысы өзін мықты санап, айтысып, таласып, ақыры «ғылымға» келіп жүгінеді. Сонда ғылым бұл үшеуінің сөзін тыңдап болып, айтыпты: – Сен үшеуіңнің басыңды қоспақ – менің ісім, – депті. Бірақ билеуші, әмірші жүрек болса жарайды. Үшеуін ала болсаң, мен «Жүректі» жақтадым. Құдайшылық сонда, қалпыңды сақта, құдай тағала қалпыңа әрдайым қарайды– деген қорытындыға келеді. Бір қызығы «он жетінші» қара сөз бен «Әсемпаз болма әрнеге» өлеңіндегі ақыл, қайрат, әділет, шафқат (жүрек) секілді басты ұғымдардың барлығы да Жүсіп Баласағұнның «Құтты білігіндегі» (1039 ж.) «жауанмәрттілік» (ақыл) деп аталатын төрт түрлі кейіпкерге балама ретінде суреттелетінін байқауға болады. Ал А.Ясауи ілімінде Хаққа қызмет ету халыққа қызмет етуден басталады. Халыққа, ұлтына қызмет етудің шарты – топырақ сипатты болу, нәпсіні тыю. Дертті адамның А.Ясауи іліміндегі алатын орны ерекше. Ол хикметінде “Білімің – шырақ, халің – пілте, көз жасың – жағатын май” болсын дейді.

Абай ілімнің жүйесін жасағанда бірінші «Ғылым таппай мақтанба» деген өлеңінен бастайды. Оны 41 жасында жазады. Бұған дейінгі өлеңдерінде лирика басым еді. Көпшілік ақынның ондай шығармасы жоқ қой дейді. Бұл «Интернатта оқып жүр» деген өлеңнің екінші бөлімі. Қазақтың мінез-құлқын қалыптастыратын 5 асыл зат – талап, еңбек, терең ой, қанағат, рахым екенін айтады. Осы өлеңінде Абай тәрбиенің бағдарламасын түзеді. Ендігі жазғандарының бәрі осыған келіп тіреледі. Ал адамды қалай тәрбиелейміз? Аға буын, ортаңғы топ тәрбиеге көнбейді ғой, сондықтан ақын балаларды тәрбиелеу керек дейді. «Зарынан қаш, пайдасына ортақтас» деген сөзінің мәні де сол.

Толық адамның сипатын жанға керек 5 асыл заттан табуға болады. Талап пен еңбек қылу үшін қайрат керек. Терең ой – білім-ғылым, қанағат пен рахым ол жүректен шығады. Содан 1889 жылы мына өлеңді жазады. «Әуелде бір суық мұз – ақыл зерек. Жылытқан тұла бойды ыстық жүрек. Тоқтаулылық, қалыпты шыдамдылық, – Бұл қайраттан шығады, білсең керек. Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден ерек». Бірінші толық адам деген терминді осы кезде айтқан. Міне, осылай Абай шығармаларында сананың өсу жолын көрсетеді. Ақылдың өзін нұрлы ақыл, суық ақыл деп екіге бөледі. Балаға соны ұғындыру керек. Осыны біліп өскен жастар толық адамға айналады. Қазіргі таңда жастар тәрбиесі баршамызды қатты толғандырып отыр. Жастар арасында Абай насихат еткен ғылым, білім және мәдениетке бой ұрумен бірге Абай сақтандырған түрлі жағымсыз қылықтар да белең алып отырғаны ащы шындық. Осының алдын алудың бірегей жолы «Абайды оқу, осы арқылы әрбір адамның өзін тануы, яғни, Абай дәріптеген, Абай шақырған «Толық адам» іліміне бой ұру деп ойлаймын. Қазақта адам болу бағытында Абайдан артық жол сілтеген, Абайдан асып адамды кемелдендіруді көрсетіп берген кемеңгер жоқ деген сенімдемін. Мұның бәрінің бастауы дінімізде жатыр. Ақын соны дәстүрмен, тәрбиемен негіздеп жеткізген. Соңында 38-қара сөзінде түйінін жазған. Соған дейінгі аралықты біз өскелең ұрпаққа дұрыстап оқытуымыз керек. Оқытқанда бәрін бірден емес, жас-жасына қарай үйреткеніміз абзал. Мәселен Абай шығармаларынан 1-13, 13-18 жастағылар, одан кейінгі 18 жастан кейінгі буынға, содан соң 25 жастан жоғары қарайғы толқынның да алары бар. Адам өзін-өзі дамытып отыруды тоқтатпау керек. Тоқтағаны – адам ретінде қалыптасуының біткені.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қайратұлы Б., Факир Т./Адам және заман/ www.namys.kz – 06.06.2011.
2. Ғабдуллин Б. Абай және Сократ/ «Абай тағылымы», Алматы: «Жазушы», 1986. 159-171 б.
3. Әл-Фараби. Әлеуметтік-этикалық трактаттар. Алматы : «Ғылым», 1975. – 419 б.

4. Абай Құнанбайұлы. Өкінішті көп өмір кеткен өтіп...: Өлеңдер, поэмалар, қара сөздер. – Алматы: «Раритет», 2008. – 384б. 5. Мұхамеджанұлы Қ. Абайдың ақын шәкірттері. – Алматы: «Дәуір»,1993. – 224б.
6. Мұхтар Әуезов энциклопедиясы — Алматы: «Атамұра», 2011.
6. Қ.К.Тоқаев «Абай және XXI ғасыр» мақала. – Нұр-Сұлтан қ., 2020 жыл.

Каракулова Гульзия Жанабаевна
№90 «Дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп гимназиясы», Шымкент қ.

«АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ»

«Заманауи әлемде елдің қуаты ең алдымен азаматтарының білімімен өлшенеді»
Н.Ә.Назарбаев.

Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан –жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу.Қазіргі заман талабындағы мұғалімнің басты мақсаты-сабақ сапасын көтеріп, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, тиімді оқыту болып табылады. Сондықтан әр мұғалім сапалы білім беру үшін оқытудың тиімді әдістерін таңдау керек.Оқушылардың білімді өздігінен меңгеруі арқылы қызығушылығын ояту мақсатында оқыту үрдісінде осындай әдістерді пайдалану мұғалімнің өзінің шеберлігіне қарай жүзеге асады.АКТ- пәнін оқытудың тиімділігін арттырудың жолдары өте көп.

Олар оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір-бірімен тығыз байланысты. Әдістеме ғылымы «Нені оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді.Мен үшін негізгі мақсат – әр сабағымды түсінікті, тартымды, тиімді өткізу.

Себебі қазіргі оқушы:Дүниетаным қабілеті жоғары, дарынды, өнерпаз, ізденімпаз, талапты.Осындай тұлғаны дамыту үшін оқытудың технологиясы қажет.Мұны жүзеге асыру үшін түрлі жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалануды талап етеді. Мен қазіргі таңда АКТ сабақтарында пайдаланып жүрген жаңа әдіс-тәсілдеріммен бөлісім келеді.

Сабақтың бірінші кезеңіне тоқталатын болсақ қызығушылықты ояту кезеңінде оқушының тақырып туралы не білетіндігі анықталады, белсенділігі артады, оқушыларды сабаққа психалогиялық тұрғыдан дайындай отырып, қызығушылықтарын ояту стратегияларыныңбірін қолдану тиімді.

Тиімді оқыту мен оқу мақсатында оқушылардың түсіну деңгейін анықтау үшін олардың оқу мақсаттарына жеткендігінің немесе алға ілгерілеуінің деңгейі қадағалануы тиіс. Сондағана оң нәтиже көрсетеді.

АКТ сабағында «джигсо» әдісімен топпен жұмыс жасаудың тиімділігін ұсынып отырмын. Жаңа сабақта пайдаланудың тиімділігі джигсо- көлемді мәліметті оқушылардың өздігінен игеруге және бірін-бірі оқытуға бағытталған тиімді тәсіл. Бұл ұжымдық оқыту әдісі жаратылыстану пәндері үшін де қолдануға қолайлы тәсіл.Оқушылардың бірін-бірі оқыту арқылы өзіндік бақылау. Мұғалім сыныпты шағын топтарға бөліп оқушылардың бастапқы топтарын анықтайды.

АКТ сабақтарында топтық-жұптық-жеке жұмысты ұйымдастыру оқушыларды сыни ойлауына бағыттау, бағалау, алған білімдерін өмірмен байланыстырып қолдана алу бойынша берген деңгейлік тапсырмалары арқылы оқушыларды ойлауға, ізденуге, бірлесе жұмыс істеу, талқылау арқылы тақырыптың мәнін ашуға толық мүмкіндік берді.

Сыныптағы 12 оқушыны 2 топқа бөліп әрбір топқа 1-ден 6-ға дейін нөмірленген тапсырмалар таратылады. Әр топтағы оқушылар өздерінің нөміріне байланысты тапсырманы таңдап алады. Барлық топқа бірдей тапсырмалар беріледі.Тапсырмаға толық жауап берген оқушы сарапшы топқа таңдалып алынады. Осылайша екі топтағы 6 оқушыдан жаңа топ – сарапшылар тобы анықталады. Осы жерде оқушыны ынталандыру үшін оқушылардың бойында оқуға және нәтижеге қол жеткізуге деген ынтаны ояту үшін түрлі-түсті жетондармен бағалап отырамын.Жаңа сабақты қорытындылау мақсатында сараланған екі топқа тапсырмалар беріледі.

Бірінші сараланған топқа беріледі. Ал екінші топқа қолдану деңгей- індегі тапсырмалар беріледі. Мұғалім бақылау арқылы оқушылардың бой ында оқуға және нәтижеге қол жеткізуге деген ынтаны ояту үшін түрлі-түсті жетондармен бағалап отырады. Оқушылардың тіл мәдениетін жетілдіруде топтық жұмыстардың пайдасының мол екеніне сабақ кезінде көзім жетті. Сонымен қатар топтық жұмыстар оқушыларды еркіндікке,

әділеттілікке, жауапкершілікке бейімдейді және ең бастысы олардың сабаққа деген белсенділігі артады. Топтық жұмыс барысында өз ойын толық жеткізіп, мақсат қою және рефлексия дағдыларын жетілдіреді.
Негізгі мақсат: Оқушылардың оқу әрекеттерін ұжымдық, топтық жұмыс жасауда тиімді ұйымдастыру мақсатында белсенділіктерін және білім сапасын артыру. Мұғалім мен оқушылардың белсенділігі артады, өз бетімен білім алу, озық технологияларды меңгерген құзыретті тұлға болу үшін қажет біліммен қамтамасыз етеді. Оқушылар арасында өзара сыйластық пен құрметке негізделген қарым-қатынас орнайды, мәселені бірлесіп шеше алады. Алған ақпаратты талқылайды, өзгелердің пікірін түсінеді. Әдістемелік жұмыс жолға қойылады. Мектеп-мұғалім-ата-ана ынтымақтастық үдерісі нығайып, үштікте жұмыс жасайтын болады.
Сабақты қорытындылау кезінде «Егер 5 минутыңыз болса.....» әдісімен кері байланыс жасау тиімді болды. Бұл әдістің тиімділігі бұл мұғалімге оқушылардың берілген уақыт ішінде тиісті нәтижеге жетпесе де, неге ұмтылатынын түсінуге көметесті.АКТ сабағында осы әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы оқушылардың білім көрсеткіштері жоғарылап оң нәтижені көрсетті.Сабақта пайдаланылған жаңа әдіс-тәсілдер бойынша жүргізілген жұмыстың нәтижесі:
Оқушының пәнге деген қызығушылығы оянады;
Оқушының ойлау қабілеті мен белсенділігі артады;
Ендеше, бүгінгі білім мен білік бәсекелес заманда оқушыларымыздың биіктен көрінуіне күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы, жан-жақты берген тәрбиемізбен көз жеткізе аламыз.

Пайдаланған әдебеттер тізімі:

Балапанов Е.Қ., Бөрібаев Б., Даулетқұлов А.Б. Информатикадан 30 сабақ. Алматы. 1998 ж.
Информатикадан Мемлекеттік білім беру стандарты. 7-11 класс. Алматы, 1998 ж.
Каймин В.А. Курс информатики: состояние, методика и перспективы. ИнфО. – 1990. N 6.

Сәбитханов Асылхан Өмірханұлы
Информатика пән мұғалімі №90 Дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп-гимназиясы Шымкент қаласы

MS EXCEL КЕСТЕЛІК ПРОЦЕСОР КӨМЕГІМЕН СТАТИСТИКАЛЫҚ БОЛЖАУ МОДЕЛІН ҚҰРУ

Қазіргі уақытта әлеуметтік өмірдің бірде-бір саласы болашақты білу құралы болып табылатын болжамсыз жұмыс жасай алмайды. Қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының болжамдары, экономикалық саясаттың негізгі бағыттарын негіздеу және қабылданған шешімдердің салдарын болжау ерекше маңызға ие. Әлеуметтік-экономикалық болжау - әлеуметтік даму стратегиясы мен тактикасын қалыптастырудағы шешуші ғылыми факторлардың бірі.

Болжау мен жоспарлаудың әдістеріне негізінен экономикалық заңдардың толық есебі, ғылыми тұжырымдар, әртүрлі жағдайлар, жоспарлау мен болжаудың мақсатқа сай жасалуы, жүйелер, құрылымдар, логика және ұйымдастыру жатады.

Болжаудың негізгі принципі – жоспарлық есептің ғылыми негізделуі және нақты шама болуы. Бұл барлық экономикалық заңдылықтарды, ғылымның жаңа жетістіктерін қолдануды, техника мен технологиялық жетістіктерді меңгеруді өнімділікті ұйымдастыра білу мен басқарудан құралады.

Қазіргі ғылым философиясы мен методологиясында болжам тек жаратылыстанудың ғана емес, жалпы ғылыми танымның әмбебап әдісі екендігі негізделген. Болжам ғылыми-зерттеудің пәрмеңділігін арттырады. Ол қисапсыз эмпирикалық ізденістерге шек қойып, ақиқатқа жетуді тездетеді. Таным процесінде бірнеше болжамдар қатар ұсынылып, олар өзара бәсекеде ұштаса келе ғылыми теория құруға негіз болатын идеяны нақтылай түседі.

Жоспарлау мен болжау – бұл, Экономиканың обьективті тәуелділігі мен себеп-салдар нәтежиесінде, әлеуметтік және ғылыми-техникалық прогрессте, қоғамдық өнімділіктің дамуы мен нәтежиесін алдын-ала ғылыми тұрғыдан көре білу.

Бұл тақырыптың өзектілігі даму процестерін болжау деңгейі экономиканы және басқа салаларды жоспарлау мен басқарудың тиімділігін анықтайтындығымен анықталады.

Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері. Әлеуметтік-экономикалық процестерді болжау әдістемесін әзірлеу кезінде шетелдік ғалымдардың ғылыми әзірлемелері А.Г. Аганбегян, И.В. Бестужев-Лада, Л.Клейн, В.Голдберг еңбектері бастамаға алынды. Бұл ғалымдардың еңбектері болжаудың мәні мен

функцияларын, оның жоспарлау жүйесіндегі орнын қарастырады, экономикалық болжаудың әдіснамасы мен ұйымдастырылу мәселелерін зерттейді, ғылыми болжаудың ерекшеліктерін және оларды компьютерлердің көмегімен жүзеге асыруды негізге алады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Зерттеудің мақсаты - Microsoft Excel бағдарламасы арқылы «Меледеханова» жеке кәсіпкерлігінің даму болжамын құру.

Осы мақсатқа жету үшін біз жұмыс барысында келесі міндеттерді қойып, шештік:

• «Мелдеханова» жеке кәсіпкерлігінің соңғы үш жылдағы экономикалық көрсеткіштерін талдау;

• болжам жасау саласындағы MicrosoftExcel бағдарламасының мүмкіндіктерімен танысу;

• «Мелдеханова» жеке кәсіпкерлігінің алдағы бір жылға арналған экономикалық саласының болжамын құру;

• болжам нәтижелерін тексеру және оның дәлдігі туралы қорытынды жасау.

Зерттеу нысаны. Зерттеудің объектісі - Microsoft Excel бағдарламасының болжау қызметі.

Зерттеу гипотезасы: экономиканың болашақ күйін көбінесе оның бұрынғы және қазіргі күйлері алдын-ала анықтайды.

Қолданылатын зерттеу әдістері - статистикалық болжау әдістері.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы. Зерттеу нәтижесінде біз келесі болжамдарды тұжырымдаймыз және дәлелдейміз:

• Microsoft Excel бағдарламасы нақты статистикалық болжам жасауға ыңғайлы;

• кәсіпкерліктің экономикалық болжамын құру дұрыс басқару шешімдерін қабылдауға көмектесе алады.

Зерттеудің ғылыми және практикалық маңызы. Жағдайды талдаудың ұсынылған әдістемесін экономикалық процестердің жай-күйін бағалау және әртүрлі салалардағы даму перспективаларын анықтау үшін қолдануға болады.

Кәсіпорын құрылыс металл құрылымдарын шығарады. Кіріс шикізаты - қаңылтыр және профильді прокат. Қарастырылып отырған уақыт кезеңіндегі бөлімнің күші өзгермейді. Бізде 13 тапсырыстың орындалу уақыты (к = 13) және пайдаланылған прокат мөлшері туралы статистика бар. Тапсырыстың жасалу уақытының профиль прокатының жалпы ұзындығы мен салмағына және қаңылтырдың жалпы ауданы мен салмағына тәуелділігін табуға тырысайық.

Қарастырылған мысалда тапсырыстың орындалу уақыты өндірістік қуатқа (адамдар, жабдықтар) және технологиялық операциялардың еңбек сыйымдылығына тікелей байланысты. Бірақ егжей-тегжейлі технологиялық есептеулер өте ауыр және сәйкесінше ұзақ және қымбат. Демек, функцияның аргументі ретінде төрт параметр таңдалады, оларды прокат сипаттамасы болған кезде оңай және тез есептеуге болады және нәтижеге жанама әсер етеді - өндіріс уақыты. Талдау нәтижесінде алғашқы мәліметтердің өзгеруі мен металл конструкцияларын жасау процесінің нәтижелері арасында мықты байланыс орнатылды.

Табылған тәуелділіктің параметрлерді әр түрлі өлшем бірліктерімен бір формула арқылы байланыстыратындығы назар аудартады. Бұл қалыпты жағдай. Табылған коэффициенттер өлшемсіз емес. Мысалы, b коэффициентінің өлшемі жұмыс күндері, ал m1 өлшемі жұмыс күндері / м.

1. MS Excel бағдарламасын іске қосамыз және Excel кестесінің B4 ... F16 ұяшықтарын бастапқы статистикалық мәліметтермен толтырамыз. Xi айнымалыларының мәндерін және y функциясының нақты мәндерін бағандарға бір қатарға қатысты мәліметтерді бір қатарға орналастырып жазамыз.

2. ЛИНЕЙН және ЛГРФПРИБЛ функциялары массив түрінде шығатын функциялар болғандықтан, олардың енгізілуінің өзіндік ерекшеліктері бар. 5 × 5 ұяшықтың аумағын таңдаймыз - I9 ... M13 ұяшықтары. Таңдалған жолдар саны әрқашан 5-тен, ал бағандар саны xi плюс 1 айнымалылар санына тең болуы керек. Біздің жағдайда бұл: 4 + 1 = 5.

3. Пернетақтадағы F2 пернесін басып, формуланы I9 ... M13 ұяшықтарына теремiз: = LINEST (F4: F16; B4: E16; TRUE; TRUE)

4. Формуланы теріп болғаннан кейін оны енгізу үшін Ctrl + Shift + Enter пернелер тіркесімін басыңыз. («+» Белгісін басудың қажеті жоқ, бұл жазбада пернелер барлығын ұстап тұрып, кезекпен басылатындығын білдіреді.)

5. I9 ... M13 ұяшықтарындағы LINEST функциясының нәтижелерін оқимыз

Металл конструкцияларын жасау процесінің статистикалық және болжамдық мәліметтері

№ заказа	Прокат профильдерінің ұзындығы	Прокат профильдерінің массасы	Қаңылтырдың ауданы ($м^2$)	Қаңылтырдың массасы (кг)	Тапсырысты орындау мерзімі (жұмыс күндері)	
	x_1	x_2	x_3	x_4	y (факт)	y (болжам)
1	120	1 253	18,0	707	5,0	5,0
2	510	6 521	68,0	3 114	8,0	8,1
3	1 426	34 652	85,6	4 120	15,0	14,2
4	1 034	26 514	52,0	2 896	12,0	12,3
5	542	3 254	8,5	280	6,0	6,0
6	3 022	71 223	132,0	8 521	28,0	28,6
7	2 101	48 541	88,3	6 221	22,0	22,1
8	211	1 625	32,2	1 365	6,0	5,7
9	564	5 841	54,4	2 587	8,0	8,1
10	302	2 256	42,7	2 204	7,0	7,1
11	5 021	100 156	200,6	10 653	36,0	35,9
12	955	13 011	122,6	5 964	12,0	12,2
13	4 230	97 114	181,0	16 214	49,0	48,8
14	2 820	62 000	110,0	7 000	?	25,4

Кесте1- Металл кострукцияларын жасау процесінің статистикалық және болжамдық мәліметтері

Оқу ыңғайлылығы үшін I4 ... M8 ұяшықтарында ұяшықтар көрсетілетін қандай параметрлердің мәндерін түсіндіретін картаны орналастырдым.

У функциясы теңдеуінің жалпы көрінісі I2 ... M2 біріктірілген ұяшықтарында көрсетілген.

b, m_1, m_2, m_3, m_4 коэфициенттерінің мәнін сәйкесінше есептейміз

M9 ұяшығыныда: **b=4,38464164**

L9 ұяшығында: m_1**=0,002493053**

K9 ұяшығында: m_2**=0,000101103**

J9 ұяшығында: m_3**=-0,084844006**

I9 ұяшығында: m_4**=0,002428953**

6.y функциясының есептік мәндерін – тапсырысты орындау мерзімін анықтау үшін G4 ұяшығына мына формуланы енгіземіз: =$L$9*B4+$K$9*C4+$J$9*D4+$I$9*E4+$M$9 **=5,0**

$y=b+m_1*x_1+m_2*x_2+m_3*x_3+m_4*x_4$

7. Біз бұл формуланы бағанның барлық ұяшықтарына G5-тен G17-ге дейін «сыпыру» арқылы көшіреміз және есептелген мәндерді нақты мәндерімен тексереміз.

8.Барлық алдын-ала іс-шаралар аяқталды. Y функциясының теңдеуі табылды. Біз Excel-де жаңа тапсырыстың шығарылу уақытын болжауға тырысамыз. Біз бастапқы деректерді енгіземіз.

Жуық сызықтың теңдеуі

$$y=b+m_1*x_1+m_2*x_2+m_3*x_3+m_4*x_4$$

Бірнеше регрессия статистикасы

m_4	m_3	m_2	m_1	b
se_4	se_3	se_2	se_1	se_b
r^2	se_y			
F	df			
ss_{reg}	ss_{resid}			
0,002428953	-0,084844006	0,000101103	0,002493053	4,38464164
9,18501E-05	0,007195058	2,68355E-05	0,000631296	0,22900731
0,999388788	0,412694222	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
3270,188104	8	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
2227,868237	1,362532164	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д

T-статистика (α=0,05; k=13; n=4)

t_4	t_3	t_2	t_1	$t_{крит}$
26,44474886	-11,79198416	3,76748771	3,949105515	2,306004135
F-тің үлкен мәнін алу ықтималдығы:				6,97468E-13

Кесте 2 – Бірнеше регрессия статистикасы

8.1. Прокат профильдерінің ұзындығы жоба бойынша x_1-ді метрде B17ұяшығына жазамыз:2820

8.2.Прокат профильдердің массасын килограммда x_2-ні C17 ұяшығына жазамыз: **62000**

8.3.рыста қолданылатын қаңылтырдың ауданын x_3-ті метрде D17 ұяшығына енгіземіз: **110,0**

8.4. Қаңылтырдың жалпы массасы x_4 килограммда E17 ұяшығына жазамыз: **7000**

9. Жұмыс күндеріндегі **y** тапсырысты орындаудың есептелген мерзімін G17 ұяшығында есептейміз: =$L$9*B17+$K$9*C17+$J$9*D17+$I$9*E17+$M$9**=25,4**

Excel-де болжау орындалды. Статистикалық берілгендер негізінле жаңа тапсырыстың орындалуының ықтималды мерзімін есептедік – 25,4 күн екен. Енді тапсырысты орындап, факт түріндегі уақытты болжамдаған уақытпен салыстыру ғана қалды.

Бужбанова Меруерт Балтабаевна
Информатика пәнінің мұғалімі, магистр
Абай атындағы №90 ДБАММГ, Шымкент, Қазақстан

ҚАРА ЗЕРЕ МАЙЫНЫҢ АДАМ АҒЗАСЫНА ПАЙДАСЫ

Мақсаты:Қара зере майының адам ағзасына пайдасын, дәрі – дәрмек ретінде қолдануы мен дәрілік қасиетін зерттеу.

Міндеті:

Қара зере майының дәрілік қасиетін зерттеу;

Өсіп – жетілуін, құрамындағы заттарды анықтау;

Күнделікте тұрмыста емдік ретінде қолдану туралы мәліметтерді жинау арқылы, басқаларға дәріптеу

І.Кіріспе

Адамның денсаулығы бәрінен де маңызды. Сол себепті адам денсаулығын нығайту жолында күресу керек. Табиғат ананың сыйға тартқан дәрілік өсімдіктерін тану, оларды зерттей білу, қасиеттерін ашу. Біздің халқымыз ерте замандардан бері дәрілік өсімдіктердің құпиясын білген, әрі оларды әртүрлі ауруларды емдеуге шебер қолданып келген. Шипалы өсімдіктерден дәрі жасау әдістері ұрпақтан - ұрпаққа өтіп, бұл дәстүр атадан жалғасып отырған.

Қазақстан табиғи жағдайлары әртүрлі болып келетін орманды, далалы, таулы аймақтардан тұрады. Республика аймағында 6000 - ға жуық өсімдік түрлерін кездестіруге болады екен десек, оның 500 түрінен дәрілік заттар алынады екен. Осынша байлықты игерумен бірге дәрілік өсімдіктерді зерттеудің, оны танып, білудің маңызы зор. Ерте заманнан бері мал бағумен айналысқан көшпелі қазақ халқы шөптердің, жалпы өсімдіктердің емдік қасиеттерін ертеден білген.

ІІ.1. Қара зере туралы жалпы мағлұмат

Қара зере латын тілінде «Nigella sativa» деп аталады. Арабша «хаббатус-сәуда», ал орысша атауы – «черный тмин». Табиғатта 20-ға жуық түрі кездесетін бұл өсімдіктің бойы 40 см-ге дейін жетеді. Сарғалдақтар тұқымдасына жататын, тік әрі көп бұтақтанған, биіктігі 30-60 см болатын сабақтары бар біржылдық өсімдік. Қара зере Жерорта теңізі аумағында, Оңтүстік және Оңтүстік-шығыс Европада, Кіші және Орта Азияда, Иранда, Ауғанстанда, Пакистанда, Үндістанда, Қытайда, Солтүстік Африкада, Орталық және Оңтүстік-шығыс Азия елдерінде және Солтүстік Америкада кең таралған. Қара зеренің жиырмаға жуық түрі бар. Өсімдік дәнінің түсі қара болып келеді, оның «қара зере» деп аталуының себебі де осы. Араб елдерінде «пайғамбар өсімдігі» аталып кеткен. Қара зере – ерекше емдік қасиетімен назар аудартады. Мұхаммед пайғамбарымыз (с.ғ.с) ерекше мақтаған бұл өсімдіктің емдік күшін көптеген мұсылман ғалымдарымен қатар кезінде Ибн Сина мен әл– Бируни де мойындап, өз еңбектерінде атап өткен. Хадистердің бірінде қара зеренің тұнып тұрған ем екендігі былай білдірілген: «Қара зерені емге пайдаланыңдар, расында онда өлімнен басқаның бәріне шипа бар» *(Бұхари, Тыбб,7;Муслим,Сәлам,88).*

ІІ.2. Қара зере майының құрамындағы заттар

Қара зере тұқымының құрамында 0,8-1,4% эфир майы және 28-30% қою майлар болады.100 грамм қара зеренің құрамында 16,67 г ақуыз, 33,33 г май, 50,50 г көмірсу, 12,0 мг темір бар. Майдың құрамында аминқышқылдары, табиғи гормональды компоненттер, полисахаридтер, фосфолипидтер сияқты тірі азғалар үшін таптырмайтын заттектер бар. В, А және Е пайдалы дәрумендері мен бірқатар микроэлементтерге бай. Алмасу реакцияларының қалыпты өтуін қамтамасыз ететін және қартайған тіндер мен жасушалардың жаңаруын жақсартатын олеин қышқылы ең үлкен биологиялық құндылыққа ие. Емдік майды зеренің піскен дәндерінен сығып алады. Дәмі аздап қышқылдау, өзіне тән хош иісі бар. Қара зере майының құрамы және оны ішкі ағзалардың жұмыс істеуіне әсері ресми тұрғыда зерттелген. Өткізілген клиникалық сынақтар бактерияға қарсы қасиеті кейбір антибиотиктерден әлдеқайда асып түсетінін дәлелдеуге көмектеседі. Қара зере майы оба вебрионы және ішек таяқшасы сияқты қауіпті бактериялармен күресе алатыны дәлелденген. Қара зеренің негізінен дәнектері мен майы емге пайдаланылады. Түрлі витаминдер, минералды тұздар, микроэлементтермен қатар қара зере майының құрамында көмірсулар, белоктар мен майлар да бар.

ІІ.3. Қара зере туралы ғылыми зерттеулер.

1960 жылы профессор Дахақна қара зеренің майымен артритті емдеуге болатындығын дәлелдеген.

1992 жылы Дакка университетінде жүргізілген зерттеуде қара зеренің бактерияға қарсы тұра алатын қасиеті анықталды.

1991 жылы үнді онкология институтының ғалымдары өздерінің ғылыми зерттеулерінің нәтижелерінде қара зеренің қатерлі ісікке қарсы да емдік қасиеті барын анықтады, т.б.

Дәрілік заттың сипаттамасы

Қара зере майы қоңыр түсті, ащы хош иіс, күйдіргіш дәмі бар өнім. Медицинада суық сығу жолымен алынған май қолданылады. Дәрігерлер Alhadaya өнімін қолдануды ұсынады. Препарат табиғи, клиникалық сынақтардан өткен. Құрамында табиғи суық сығу жолымен алынған қара зере майы бар, оны өндіру технологиясы өнімнің барлық емдік қасиеттерін сақтап қалады.

ІІІ.Жұмыстың зерттеу бөлімі

III.1. Қара зеренің өсіп жетілуі

Бұл өсімдік жарықсүйгіш, суыққа да төзімді, жас өскіндері көктемгі суыққа шыдамды, оңай төтеп береді. Қара зере жеңіл, борпылдақ, орташа ылғалды, арам шөптерден ада, әкті құнарлы топырақтарда өседі. Қышқылды топырақтарда нашар жетіледі. Топырақта ылғалдың мөлшерден тыс көп немесе аз болуы өсуін қиындатады. Сортаң топырақта да өсе алады. Жас өскіндері көктемгі суыққа төзімді.

Тұқым арқылы көбейеді. Тұқымдарының түсі қара, бұжырлы, үш өткір қырлы, жұмыртқа пішіндес болып келеді. Жас өскіндер тұқым себілгеннен кейін екі айдан соң гүлдейді (маусым-шілде айларында). Ал тұқымы қыркүйек, қазан айларында пісіп-жетіледі.

Өсімдік атауы	Биіктігі	Гүлдеу мерзімі	Кездесетін орны	Пайдаланатын бөлігі	Жинау мерзімі	Емдік қасиеті
Қара зере	30 – 60	Маусым Шілде	Сулы таулы құрғақ аралас ну орманды батпақты	Шөбі тұқымы	Қыркүйек қазан	жүрек, бауыр,өт, асқазан ауруы

Жапырақтары майда көбіне екі-үш мәрте қауырсын тектес жарылған, саусақ тәріздес кейіпте аз, селдір кезекпен орналасқан. Жоғарғы жапырақтары гүлдердің астына орналасқан және олардың үстінде жамылғы тәріздес болып көтеріліп тұрады. Гүлдері бөлек-бөлек, қос жынысты, ақ, көгілдір немесе сары түсті жапырақшалы гүл тостағаншалы, диаметрі 4 см-ге дейін жететін ірі гүлдер болып келеді. Түкті түрлерінде гүлдері 2-4 қатармен орналасқан. Гүл жапырақшалары тәтті шірнелерге айналған. Өсімдіктің өзі ұзын сабақты, басы көкнәр тәрізді. Ортасында жемісі – иісі мен дәмі өткір қара түсті дәндері (тұқымдары) орналасады. Жемісі қабысқан немесе қабарған ортақ қорапша түзетін бес жапырақшадан тұрады. Бұл өсімдіктің жас дәндері пайдалы. Бақтарда сирек өсірілетіндіктен қара зерені табиғаттан табу оңайға соқпайды, сондай-ақ жабайы түрлері де өте сирек кездеседі.

III.2.Қара зере майының емдік қасиеті. Адам ағзасына пайдасы.

Зеренің емдік қасиеттері сан алуан. Көптеген шығыс емшілері бұл өсімдікті барлық белгілі аурулардың шипасы деп есептейді. Дәстүрлі терапияға берілмейтін, созылмалы ауруларға да, қарапайым тұмауға да шамасы келетін қара зере негізіндегі рецепттерді табуға болады. Шығыс елдерінде «Қара зере» деп аталатын май бар. Бұл майды мұсылмандар сан ғасырлардан бері барлық ауруға ем үшін қолданып келеді. Ол Сауд Арабиясында, Мысырда жасалады. Бүгінде АҚШ пен Батыстағы мемлекеттердің ғалымдары қара зеремен СПИД-ті емдеу жолдарын да зерттеуде екен. Ал дәл қазір осы май халал дүкендерде сатылып жатыр. Дей тұрғанмен, біздегі көп адам онымен қайтіп емделу керек екенін біле бермейді. Сондықтан оны зерттеп, қалай қолданатынын айтпақпын.

III.3.Қара зере майының балаларға пайдалы қасиеттері

Дәрігерлер әр бала күніне екі рет қара зере майының мөлшерлерін ішуі керек деп санайды. Үш жасқа дейінгі балаларға препаратты қабылдау ұсынылмайды, өйткені бұл жаста аллергиялық реакция тууы мүмкін. Үш жастан бастап балаларға бір капсула мөлшерінде Alhadaya өнімі беріледі. Бронх ауыруы кезінде тіл астына бір капсуланы салып, оны бес минуттай ұстап тұрған жөн. Бұл қатты жөтелден арылуға көмектеседі.

Құрал балалар ағзасына жағымды әсер етеді. Үнемі қабылдаған кезде мынадай белгілер пайда болады:

Ағзаның барлық жүйелерінің жұмысы қалыпқа келеді.

Барлық дәрумендер мен пайдалы элементтер ағзаға түседі.

Қанның құрамы мен айналымы жақсарады.

Ағза уыттар мен қалдықтардан тазарады.

Зақымдалған жасушалар қалпына келтіріледі.

Иммунитетті жоғарылатады.

Зат алмасу әрекеттері жетіледі.

Зат алмасуды тездетеді.

Гельминттерді жояды.

Бала ағзасы белсенді өсе және дами бастайды.

Ұйқының сапасын жақсартады.

Ауырсынуды және қабынуды, түйілу мен метеоризмді жояды.

Вирустармен күресуге көмектеседі.

Аллергиялық реакцияларды жояды.

Қара зере майы қабынуға қарсы, ауыруды басатын, вирусқа қарсы, антисептикалық және дене қызуын түсіретін әсерге ие.

III.4.Қара зере майының қарсы көрсетілімі мен зияны

Егер оны қолданар алдында қарсы көрсетілімді ескермесек, майдың денсаулыққа кері әсер етуі мүмкін екенін есте ұстаған дұрыс. Аталмыш өнімді мынадай жағдайларда қолдануға болмайды:
Қысым төмендеген кезде;
Ағзаларды ауыстырған кезде. Дене мүшелері ауыстырылғаннан кейін қара зеренің әсерімен ішкі ағзалар функцияларының күшеюі есебінен донорлық тіндердің қабылдамауы орын алуы мүмкін.
Ойық жара, гастрит, панкреатит асқынған кезде маймен емделудің уақытша тоқтатқан дұрыс. Ұсынылған мөлшерді асыруға болмайды, өйткені ол бас ауруына, дәреттің бұзылуына, күретамырлық қысымның төмендеуіне алып келуі мүмкін. Аталмыш белгілер пайда болған кезде препараттың мөлшерін азайтып, жалпы көңіл-күйді бақылау керек. Тек асқазан, ішек жолдарының тітіркенуін болырмау үшін артық мөлшерде қолданудан сақ болыңыз. Қолдану барысында адамның созылмалы ауруы күшеюі мүмкін. Бұл қалыпты жағдай, өйткені қара зере- иммунитетті нығайтады, иммунитетті нығайту барысында адам ағзасы ағзадағы толықтай жойылмаған аурумен күреседі. Кейбір жағдайда адамның бойында жасырын ауруы да болады, ол білінбейді, кенет емді бастағанда адамның халі күрт төмендейді. Бұл кейін ауруды күшейтуі мүмкін аурудың жасырын ошағының күйреуін білдіруі ықтимал. Мұндай жағдайда дәрігермен кеңескен жөн. Асадули Муслим Гази дәрігер өзінің «Асрарул-Афия» («Денсаулық құпиясы») атты кітабында қара зерені не оның майын қолданғанда кей жағдайда іштің ауруы, ас қорыту жүйесінің бұзылуы байқалатынын жазған. Ал күнжарасын (майы сығылғаннан кейінгі құрғақ қалдығын) пайдаланғанда күре тамыр қысымы төмендеуі мүмкін.

Қарсы көрсетілімдері

- қара зереге аллергиясы болғанда;
- сыртқа қолданғанда терінің өте сезімталдығы;
- дәрігердің көмегін қажет ететін ауыр және асқынған ауруларға қолдануға болмайды.

Басқа дәрілік қоспалармен өзара әрекеті байқалмаған. Үйренісу әсері анықталмаған.

IY.Қорытынды:

Емдік ретінде қара зеренің тұқымын, шөбін, майын сығып алу арқылы пайдаланады. Қара зерені ерте кезден бері емдік ретінде пайдаланып келеді. Ол шілде маусым айларында гүлдеп, қыркүйек айында толық пісіп жетіліп, қыркүйек, қазан айларында жинап алынады. Қара зере асқазанды тазалу, бауырға, өт айдауға зәр шығаруға, пайдалы.Қара зере шөптерін өз елімізде өсіріп, күтіп, баптап,дәрілік ретінде тиімді қолдана білсек, денсаулықты сақтауға, отбасының қаражатын үнемдеуге, табиғат байлығын қорғауға көмектесеміз;

Y.Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1.Қазақ энциклопедиясы I том
2.Шаңырақ: Үй тұрмыстық энциклопедиясы.
3.Алматы: Қазақ Совет энциклопедиясы 1990 жыл 5 – 89800 – 008 – 9
4.Менің алғашқы энциклопедиям Құрастырушылар: Сужикова А.Y., Лекерова М.Қ., Солтанғазина М.Қ. «Алматыкітап баспасы « ЖШС, 2013жыл 127 бет, ISBN 978-601-01-1148-6
5.Ол кім, бұл не? Балалар энциклопедиясы 235-236 бет. Авторы: Қозыбаев М.Қ. , Арғынов.Х.Қ , Әбдіров .С , Әлімбаев. М , Балахметов .Қ.
6.Айгөлек журналы 5 басылым 2015-2016 жыл 8 бет
7.Ғаламтордан алынған мәлімет ЯНДЕКС сайтынан
8. 81 –жастағы әжем мен атамнан сұрап білдім.
9. «Асрарул-Афия», «Денсаулық құпиясы» Асадули Муслим Гази
10. Бұхари, Тыбб,7; Муслим, Сәлам, 88
11.Шаңырақ : Үй-тұрмыстық энциклопедиясы. Алматы : Қазақ Совет энциклопедиясы Бас редактор, 1990 ISBN 5-89800-008-9
12. Қазақстан Республикасының табиғаты 3 том, 2 бөлім.
13.Абу Али Ибн – Сина«Канон врачебной науки» № 2 және № 5 том.
14.Өзбек ғалымы Абу Райхан Бируни «Фармакогнозия в медицине», Китаб ас-Сайдана Фит-т-Тибо. Аударған У.И.Каримов 880 тарауы

Бейсенбаева Гулбагира Кертаевна
Шымкент қаласы, № 67 негізгі орта мектеп.
Бастауыш сынып мұғалімі

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН БІЛІМ БЕРУ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫМЕН ЫҚПАЛДАСТЫРУ

Аңдатпа

«Мәңгілік ел» ұлттық идеясының құндылықтарын білім беру құндылықтарымен сабақтастыра баяндлау. Қазіргі таңда мектеп оқушыларына «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының құндылықтарын бастауыш сыныптардан бастап оқушы бойын сіңіру, рухани жаңғыру аясында «Туған жер» бағдарламасын қолға алып, ұлы даланың жаңғыруы іспеттес әрбір құндылықты тереңінен түсіндіру.

Кілттік сөздер

«Мәңгілік ел», рухани құндылық, бәсекеге қабілеттілік, патриоттық актісі, білім беру үдерісі, сүйіспеншілік, жалпыұлттық құндылық,тәуелсіздік, дәстүрлерімізді өркендету.

«Қазіргі заманда жастарга ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет»

Н. Ә. Назарбаев.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында білім беру жүйесі жаңғыртылылуда. Отандық білім беруді жетілдіру қажеттігі басым мемлекеттік міндеттер қатарына шықты:әлемдік дамыған 30 елдің қатарына кіру үшін бәскекеге қабілетті адамзат капиталын қалыптастыру, ашық азаматтық қоғам және әлемдік нарықтық экономикалық қажаетіліктеріне сәйкес өскелең ұрпаққа тәрбие және білім берудің сапасы мен деңгейін көтеруде,тәрбиеленушілердің патриоттық құндылықтарын қалыптастыру бойынша қазақстандық патриотизм идеясында тәрбиенің ұлттық жүйесін байытуда әлемдік және қазақстандық оңтайлы тәжірибелерге сүйенбеу мүмкін емес.

Осы мақсатта 2016 жылғы 26 сәуірдегі Қазақстан халқы Ассамблеясының «Тәуелсіздік. Келісім. Болашағы біртұтас ұлт» XXIV сессиясында «Мәңгілік Ел» патриоттық актісі әзірленіп,қабылданды. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев ««Мәңгілік Ел» патриоттық актісі- бұл –қазақстандықтардың біртектілігі мен бірлігінің ауқымды да бірегей генетикалық бағдарламасы. Біздің рухани құндылықтарымыз бен ұмтылыстарымыздың негізгі форматын ұрапқтан-ұрпаққа жеткізуі тиіс. Онда экономика мен саясяттың мораль мен діннің мәселелері, Қазақстанның жаһандық әлемдегі орны жөніндегі көзқарастарымыз бір арнаға тоғыстырылған. Патриоттық акті біріншіден,халқымыз қалыптастырған және өз жан-жүйесінен өткерген басты жалпыұлттық дамыту, өркендету жолындағы өзара жауапкершілігінің өзегі.Біз жаңа белестерге қарай ілгері басқан қадамымыздың дұрыстығые компаспен тексергендей, Патриоттық акт арқылы анықтайтын боламыз»-деді [1].Құжатта Қазақстан халқының тарихи тағдыры мен жалпы мүделлері,біздің елімізді дамытудың базалық құндылықтары көрінетін «Мәңгілік Ел» жалпы ұлттық идеясының жеті мызғымас тұғыры, жеті принциптері ұсынылған. Тәуелсіздік және Астана Жалпыұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім, Зайырлы мемлекет және жоғары руханият, Инновация негізіндегі тұрақты эконномикалық өсім,тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтығы, Ұлттық қауіпсіздік және Қазақстанның жалпы әлемдік және өмірлік проблемаларды шешуге жаһандық тұрғыдан қатысуы.

«Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясы және басты құндылықтар толық нұсқада 2014 жылғы 14 қаңтардағы «Қазақстандық жол-2050 : Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Елбасының халқына Жолдауында және 2014 жылғы 11 қарашадағы «Нұрлы жол – болашыққа бастар жол» Жолдауында айтылған болатын. Жаңа Қазақстандық Патриотизмнің идеялық негізі осы мемлекет құраушы ретінде жалыұлттық құндылықтар мен тәуелсіздік жылдарындағы қазақстандық жол,қазақ халқының мыңжылдықтардағы тарихи тәжірибесін жүеге асырыу идеясын алға шығарды.

Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» тақырыбындағы биылғы мақаласы «Мәңгілік Ел» патриоттық актісінің заңды жалғасы іспетті. Еліміздің жоғары жетістіктерге жетуіне оның табиғи байлығы емес, адами капитал сапасы, адамдарының білімі мен бәсекеге қабілеті, оны іске асыратындай денсаулық сапасы ықпал етеді. Сондықтан әрбір отандасымыз,әрбір қазақстандық алдын үлкен мақсат қойып, табысқа жетуге ұмтылыуы керек, сөйтіп, XXI ғасырға лайықты болуы тиіс. Рухани жаңғыру жолында бабалардан мирас болған ізгі қасиеттерді қайта түлетіп, асылдарымызды ардақтап, ұлттық қазыналарымызды қастерлеп,барымызды қадірлейтін, адамзатқа игілік пен адамгершілік әкелетін алтын діңгек болған дағдылы дәстүрлерімізді өркендету міндеті тұр. Салт – дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз,әдебиетіміз бен мәдени құндылықтарымыз баршаның игілігіне айналып, құрметтелуі тиіс. Бүгінгі ұрпақ әр саладан хабардар бола отырып, өз мақсытына жетуге,білім алуға, саламатты өмір салтын ұстануға,кәсіби тұрғыдан жетілуге басымдық бере отырып, осы жолда әр нәрсені ұтымды пайдалана білуі шарт. Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Патриотизм кіндік қаның тамған жеріңе, өскен ауылыңа, қалаң мен өніріңе, яғни туған жеріңе деген сүйіспеншіліктен басталады». Сол себепті, мен «Туған жер» бағдарламасын қолға алуды ұсынамын. Оның ауқымы ізінше оп –

оңай кеңейіп, «Туған елге» ұласады деп нақты тапсырма берді. Туған жер – әркімнің шыр етіп жерге түскен, бауырында еңбектеп, қаз басқан қасиетті мекені, талай жанның өмір – бақи тұратын өлкесі. Оны қайда жүрсе де жүрегінің түбінде әлдилеп өтпейтін жан баласы болмайды. Туған жерге, оның мәдениеті мен салт – дәстүрлеріне айрықша іңкарлікпен атсалысу – шыныайы патриотизмнің маңызды көріністерінің бірі». Бұл «Мәңгілік Ел» патриоттық актісінде көрестіп берген «Тәуелсіздік және Астана» және «Тарихтың, Мәдениет пен Тілдің ортақтығы» құндылықтарымен ықпалдасады. Яғни,осы құндылықтар арқылы оқушыларды Қазақстандық патриотизмге, азаматтық жауапкершілікке,ынтымақтастыққа, өмір байы білім алуға тәрбиелеуге болады.

Бегіленген құндылықтарды жүзеге асыру Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында «Мәңгілік Ел» патриоттық актісін түсіндіру бойынша жұмыстарды қамтиды. Жалпыұлттық идеяның миссиясы мен құндылықтары оқу- тәрбие жұмысының барлық түрлері арқылы кешенді жүзеге асырылады. Білім беру үдерісін ұйымдастырудың басты ерекшелігі білім беру мен тәрбиенің бірлігі болып табылады. «Мәңгілік Ел» идеясын білім беру мен тәрбиелеуді іске асыру тетіктеріне білім беру құндылықтарын, қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілікті,ашықтық пен ынтымақтастықты қалыптастыру, өмір бойы білім алу және т.б жатады. Қазақстан халқын біріктіретін «Мәңгілік Ел» «Қазақстан – ортақ мекеніміз», «Қазақстан – менің Отаным» жалпыұлттық идеяларын жүзеге асыруда мектептердің рөлі аса маңызды болып табылады.

АязбековаКиздаргулСейдахановна
Шымкент қаласы Абай атындағы №90 дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп-гимназиясы қазақтілі жәнеәдебиеті пәні мұғалімі

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ

Одним из способов использования информационных технологий в обучении является внедрение в образовательный процесс *цифровых образовательных ресурсов* (ЦОР).

Создание цифровых образовательных ресурсов определено в качестве одного из основных направлений информатизации всех форм и уровней образовательного процесса. Развитие индустрии информационных услуг сферы образования, включающей производство ЦОР им программно-методического обеспечения, наряду с созданием и развитием телекоммуникационных структур отдельных образовательных учреждений и отраслей в целом, систем контроля качества образования, составляет основу формирования инфраструктуры информатизации образования.

Инновационность внедрения ИКТ в процесс обучения заключается в следующем:

- *По целям обучения*: формирование целей в контексте компетентностного подхода. Цели достигаются посредством интеграции традиционного обучения и информационно-коммуникационных технологий.

- *По содержанию обучения*: инновационность состоит во включении в содержание модуля учебно-методических материалов, направленных на формирование умения использовать ЦОР при организации изучения разделов современного русского языка.

- *По формам обучения*: инновационность по формам заключается в использовании компьютеризированной лекции, а также модернизированных за счет использования ЦОР практических занятий.

- *По средствам обучения*: заключается в том, что основными средствами обучения студентов по модулю становятся компьютерная и мультимедийная техника, ЦОР.

ЦОР – совокупность данных в цифровом виде, применимая для использования в учебном процессе. Существует два основных вида цифрового образовательного ресурса:

1. Простой ЦОР (элементарный ЦОР). Он пригоден для использования как единое целое, и не допускает деления на отдельные элементы, которые могли бы использоваться самостоятельно. Примеры простых ЦОР: статья в формате MS Word, HTML с иллюстрациями, PDF и др.; иллюстрация в формате JPEG; иллюстрация в формате JPEG с сопроводительным текстом в формате HTML; книга в виде набора отсканированных страниц в формате GIF с оглавлением в формате HTML; книга в формате HTML (набор файлов HTML и связанных с ними картинок), аудиозапись mp3, видеозапись DivX; презентация в формате MS Power Point.

2. ЦОР сложной структуры. Он допускает деление на отдельные элементы. Например: интерактивные таблицы с разными уровнями сложности; интерактивные определения, правила в виде гипертекста; гипертекст, содержащий ссылки на стихотворение, портрет автора, биографию автора, критические статьи о его творчестве.

Коллекции ЦОР должны формироваться по предметно-тематическому принципу и быть совокупностями элементарных информационных источников и источников сложной структуры.

Преподаватель, разрабатывающий ЦОР, создает технологический сценарий, который впоследствии преобразовывается программистами в готовую электронную обучающую программу. В сценарии объявляется тема ЦОР и указываются разработчики, а также указывается текст, необходимый для озвучивания диктором. Использующийся в процессе обучения ЦОР состоит из трех основных блоков:

Первый блок – теоретический, демонстрационный. Он представляет собой презентацию теоретического материала по теме с использованием различных иллюстраций, анимаций, схем, графиков; возможно использование видеоматериалов, фрагментов из научных фильмов. Презентация теоретической части сопровождается озвученными диктором комментариями, указанными разработчиками в техническом сценарии. При создании первого, теоретического блока используется информация, взятая из известных источников, учебных пособий, научных работ.

Второй блок – интерактивный. Он заключает в себе ряд практических заданий по пройденной теме. Блок практических заданий является интерактивным, обучающийся имеет возможность взаимодействовать с программой, отправлять выполненные задания на проверку, видеть и исправлять свои ошибки. Блок практических заданий, как и теоретический, включает в себя различные мультимедиа – иллюстрации, цитаты, анимации. Выполнение практических заданий способствует лучшему, более глубокому усвоению теоретического материала, с которым он ознакомился в первом блоке. Блок практических заданий представляет собой полностью разработанную непосредственно преподавателем совокупность заданий по теме, способствующих закреплению изученного материала.

Третий, заключительный, *блок* – итоговый контроль. Данный блок включает в себя ряд тестовых заданий, предназначенных для контроля степени освоения пройденной темы. Он также может включать в себя всевозможные иллюстрации. Третий, заключительный, блок также полностью разрабатывается преподавателем, создающим ЦОР.

В результате последовательного, поэтапного прохождения всех блоков происходит всестороннее и глубокое раскрытие и усвоение обучающимся объявленной темы. При этом, благодаря использованию мультимедийных компонентов, процесс обучения способен заинтересовать и привлечь обучающегося, тем самым способствуя более продуктивному освоению материала.

При создании учебной программы с помощью ЦОР технические свойства ЦОР предполагают вариативность подготовки отдельных заданий практического занятия. Это позволяет преподавателю работать в удобном для него режиме с применением индивидуальных стратегий, что развивает автономию учебной деятельности, повышает ее личностный смысл и ответственность за ее выполнение.

Применение ЦОР не противоречит общедидактическим принципам, а напротив, дополняет их: расширяет сферы самостоятельной работы, то есть увеличивается возможность «научить учиться», стимулируется развитие принципа сознательности; предоставление информации в большей степени становится наглядным, многоканальным, пропускная способность зрительного канала, в несколько раз превосходящая возможности слухового, дополняет его.

Таким образом, цифровые образовательные ресурсы поддерживают все этапы работы с учебным материалом: могут использоваться при объяснении, тренировке и контроле, предназначены как для коллективной, так и для индивидуальной учебной деятельности. Все это, безусловно, способствует повышению эффективности учебного процесса.

Литература:

1.Гавлин А.В., Лученков А.В., Сергоманов П.А. Программы и программирование информатизации образования: школьный и муниципальный уровни: учебно-метод. комплект и материалы для стратегических команд. – Красноярск: Гротеск, 2005.– 218 с.

2.Григорьев С.Г., Гриншкун В.В., Макаров С.И. Методико-технологические основы создания электронных средств обучения. – Самара: Изд-во Самарской гос. эконом. академии, 2002. – 306 с.

3.Уваров А.Ю. Компьютерные телекоммуникации в современном образовании // Информатика и образование. – 1998. – № 4. – С. 65-78.

Хыдыр Жанна Қонайқызы
ОСШ №35имени М. Маметовой, Шымкент, Казахстан

ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКА «АДАПТИВНАЯ ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА» В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматриваются организационно-методические аспекты дистанционного обучения в теоретической и практической подготовки учащихся специальной школы по дисциплине «Адаптивная физическая культура». Так же в статье рассмотрены сущность и эффективность применения системы дистанционного обучения.

Ключевые слова: физическая культура, физическое развитие, дистанционное обучение.

Укрепление здоровья обучающихся всегда было дело непростое, сопряженное с решением многих проблем. Особенно сложна ситуация в системе специального коррекционного образования для детей с нарушением интеллекта, так как для формирования личности и устранения дефектов умственного и физического развития у детей, необходимы особые условия. Физическое воспитание с многообразием форм организации двигательной деятельности занимает одно из ведущих мест в подготовке их к самостоятельной жизни, способствует коррекции психофизического развития и является важным средством успешной социализации, адаптации и интеграции таких детей в общество. В связи со сложившейся ситуацией в стране, всем образовательным учреждениям пришлось переходить на дистанционное обучение. Поэтому на сегодняшний день это самая актуальная тема, для всех кто связан с образовательной деятельностью.

Дистанционное образование (ДО) — совокупность технологий, обеспечивающих доставку обучаемым основного объема изучаемого материала, интерактивное взаимодействие обучаемых и преподавателей в процессе обучения, предоставление обучаемым возможности самостоятельной работы по освоению изучаемого материала, а также в процессе обучения.

Практически для всех учителей, система дистанционного обучения стала в новинку. Пришлось учиться по-новому преподавать, искать новые подходы и совершенно иначе налаживать контакт с детьми. Работая учителем по физической культуре, где должен быть непосредственный контакт учителя с учеником, правильно оборудованное помещение, инвентарь и многое другое сопутствующее занятиям, этот вопрос встал особенно остро. Поначалу мне казалось, что невозможно преподавать на расстоянии, к примеру, осуществлять страховку детей и принимать нормативы стало не возможным, но отредактировав учебную программу, под сложившиеся условия, нашлись и положительные стороны дистанционного обучения. Хотела бы поделиться наблюдениями и находками, с которыми я столкнулась при дистанционном обучении.

Методологической основой педагогической деятельности являются принципы и правила. Общепедагогические принципы: организация педагогического взаимодействия на основе компетентностного подхода к образованию, интеграция учебной и социальной среды позволит влиять на изменения на уровне личности обучаемого, комплексное использование современных технологий – образовательных, управленческих, коммуникативных, информационных, доступность и открытость дистанционного образования, индивидуально-личностный подход к реализации задач физического воспитания.

Специфические принципы: соблюдение возрастных и индивидуальных физических и функциональных особенностей обучаемых, постепенное увеличение физической нагрузки в течение дистанционного периода обучения, систематичность в занятиях физическими упражнениями, разнообразие форм мотивации к занятиям физическими упражнениями и контроля над разными аспектами их выполнения.

Начав работу дистанционно, наладив уроки по средствам месенджера WhatsApp, заменив упражнения под условия выполнения их в домашних условиях, принимая домашнее задания, через видео, ссылки, иллюстрации, введения большего количества теоретических заданий, рекомендую следующие виды деятельности. Нужно направить деятельность родителя на достижение задач физического воспитания в семье, на помощь и поддержку в организации физической активность обучаемого. Можно выделить формы работы педагога с родителями в дистанционном формате: объяснение важности занятий ФК в период дистанционного обучения, принципы работы в дистанционном режиме обучения, разъяснение критериев оценки техники физического упражнения, объяснение техники безопасности, объяснение работы с инвентарем в домашних условиях, объяснение родителям важности похвалы ребенка и отметки его успехов.

Мотивировать учащихся к качественному выполнению задания. К примеру, я заменила метание малого мяча в цель на его имитацию. Дети зная, что норматив на результат приниматься не будет, больше соревнуются в правильности выполнения. А правильное выполнение и есть основа для успешных результатов. Привлекать детей и родителей к творческой деятельности, придумывать, как и чем заменить спортивный

инвентарь, что бы разнообразить занятия. Домашняя утварь:полотенце, книги, чашка с водой, рюкзак с книгами, стул, диван, швабра, бутылка воды (1-5л), подушка (диванная) и т.п. Приобрести и использовать специализированный инвентарь:
резинки (жгуты), эспандер, скакалка, гантели, набивной мяч, гимнастический коврик, теннисный мяч, фитбол, обруч, турник (для дома).

Для мотивации совместной деятельности родителей с детьми можно проводить онлайн-консультация (онлайн и групповые), предлагать снять на фото или видео задание отсылать педагогу, я в свою очередь формирую фотоотчеты, которые отправляю в группу в конце четверти. Интересным наблюдением стало то, что учащиеся, которые имели стеснения на уроке, без каких-либо комплексов и психологических неудобств выполняют задания на камеру. Уровень стремления к выполнению физических нагрузок у таких детей повысился. В дистанционном обучении можно давать большее количество теории: рассказывать, об исторических фактах, для чего нам нужны качества и умения которые мы приобретаем на уроках физической культуры, которые подогревают интерес учащихся к здоровому образу жизни и самостоятельным занятиям. Можно отметить, что теоретические занятия могут так влиять только на дистанционном обучении. Так как при стандартном обучении, урок физкультуры больше несёт функцию смены деятельности, учащиеся в первую очередь идут на урок за физической активностью. В данном формате особое внимание можно уделить индивидуальной работе с каждым учеником. Времени отведённого на один стандартный урок не хватает, чтобы в полной мере выделить и оценить каждого ученика из класса. Сейчас на расстоянии этот подход стал преобладать, и у ученика вырастает понятие, что все его старания оцениваются. Дистанционный урок предполагает работу с компьютером, что ведёт к зрительной нагрузке. Поэтому на каждом уроке необходима гимнастика для глаз, для которой предложены разные упражнения.

Среди важнейших составных частей учебного процесса особое место занимает контроль. Контрольные функции педагога ФК традиционно сводятся преимущественно к выявлению уровня физической подготовленности при проведении мониторинга физического развития обучающихся. В этом процессе активное участие принимают родители. Тесты на силу рук, ног, пресса, гибкость, меткость и т.д., проводят родители, я веду учет и сравнительный анализ. Контрольно-измерительные материалы по ФК так же состоять и из теоретической части. Это ответы на понимания определения осанки, плоскостопия, видов спорта и т.д. Однако всё очевиднее становится ограниченность такого подхода, поскольку он охватывает лишь некоторые аспекты контроля и не позволит оценить умения и навыки обучаемого в условиях дистанционного образования.

Применение дистанционных и информационных технологий дает учителю физической культуры возможность расширить дидактический арсенал, разнообразие форм и методик повышает интерес учащихся к изучению предмета, делает процесс познания увлекательным, расширяет кругозор обучающихся, повышает мотивацию к изучению предмета. Поиск новых форм, методов, средств обучения позволяет педагогу повысить профессиональные компетенции. Одновременно повышая свой авторитет среди обучающихся, коллег, родителей. Как бы то ни было дистанционное обучение не может заменить, стандартных уроков по физической культуре. Где ученик получает большую физическую нагрузку, которая несёт на себе здоровье сберегающий фактор, работу повышения физических качеств и умений, социальную сторону урока и многое другое. Но как временная мера - может научить нас новому и с большим успехом воспитать те качества, которые при обычном учебном процессе поддаются хуже. Главное правильно воспользоваться данной ситуацией!

Литература

1. Бутин И.М. Физическая культура в школе. Издательство Владос. Москва 2003 год.
2. Викулова А. Д. Развитие физических способностей детей. Ярославль. 1996 год.
3. Матвеев А. П. Физическая культура 1-4 классы. Издательство Просвещение. Москва. 2011 год.
4. Маханёва М. Д. Здоровый ребёнок. Методическое пособие для начальной школы. Издательство Аркти. 2004 год.
5. Светов А. С. Физическая культура в семье. Физкультура и спорт. Москва. 2003 год.

Гатаулина Светлана Геннадьевна
Учитель физической культуры
Коммунальное государственное учреждение
«Специальная школа-интернат № 1»
Управления образования ВКО город Алтай

FUNCTIONS AND ADVANTAGES OF GAMING TECHNOLOGY

Түйін. Бұл мақалада ойын технологиясының функциялары мен артықшылықтары қарастырылады.
Резюме. В этой статье рассматриваются функции и преимущества игровых технологий
Summary. This article discusses functions and advantages of game technology

Many years of human experience has proven the educational value of the game. Scientists have been studying the game for hundreds of years. There are many comments about its origin. According to one of the many conclusions, the game was due to spend leisure time and holidays of a society in its religious, socio-economic and cultural development. In ancient times, the game was part of a public game and was given a religious and political significance. Early Greeks claimed that the game was supported by Gods, while Emperor opened festive games and took part in them in China.

The difficulty of the game is due to the large number of its types, the number of participants, and the game algorithm. The gameplay fades from the simple snippets of the baby and gradually becomes complicated by the fact that it is transformed into a fantastic high-tech video game. The nature of the game is so insignificant that it is an indispensable part of a learning element. During the game, the social role of the classroom and the order of the game are mastered. The team's collective action skills, personal behavior of the pupils are formed on the way to achieving the goals of the game. From mentally developing games, it helps to master programs related to training professionals in all areas of business, culture, society and governance.

Players, educators collect cultural traditions by introducing additional materials, textbooks, visual aids, computer technology.

Gaming activies plays an important role since the early days of childhood. The game should be the only assistant for elementary school teachers. According to Makarenko, a one-sided approach to the game leads to the misuse of the game in the pedagogical process, and most teachers forget that the main thing in the game is joy for children. The game will allow the child to adapt quickly to the new environment.

Improvement of the types and methods of the lesson using game types is an important link in the search. Game elements can be used for the consolidation of the new lesson and in revision sessions. If the materials of the game types are more relevant to the theme and content of the lesson, its cognitive significance increases. Effective use of it strengthens the effectiveness and efficiency of the lesson, increases student motivation and interest in the lessons. The game organized lesson is fun and easy for children. It is important to take into account the purpose, capabilities and circumstances of the particular lesson. The primary approach that a primary school teacher uses the child to engage in fun, interest and activity is the game.

The pedagogical game is important. First of all, the game will help you to learn, and secondly, playing with a person will help gain experience. There are such types of entertainment as professional, hobbies, exercises, games. It refers to recreation, entertainment, reading, writing, treatment, modeling of the types of human relationships.

Games have been used by adults to transmit to young generation from the earliest times. The game is widely used in folk pedagogy in preschool and out-of-school institutions. In modern school, game activity is used as a technology to understand the subject matter and theme of the game, as part of a lesson or as part of the extracurricular work of technology.

The concept of "Game pedagogical technologies" includes the organization of methods of pedagogical process in the form of various pedagogical games. The peculiarity of the pedagogical game in the general game is that it is described in the educational and cognitive direction, with a clear learning objective, having the theoretical conclusion. In order to stimulate interest in learning activities, the lesson is organized in the form of games.

The following areas are defined for the passage of the game in the form of a game:

- Didactic goal is to put students in the game.
- Educational material is used as gaming technology.

In educational activities the elements of the competition are included, which will be the goal of the didactic game goal.

The correct understanding of the function of pedagogical games determines the role and place of the game technology in the learning process. The combination of game elements and learning depends on the skill of the teacher. Any game has its own benefits. Here are some key functions of the game in Table 2:

Table 2. Key functions of gaming technology

№	Functions of gaming technolog	
1	**Socio-cultural function**	The game is the only means of socialization of the child. It is aimed at the formation of personality, on the one hand, peer pressure, spiritual values and norms, and the acquisition of knowledge, and, on the other hand, is a process of social control which directly affects the formation of man.
2	**Interethnic relations function**	Interethnic relations function of the game. The purpose of this function is to teach the socio-cultural values inherent to all people regardless of race or ethnicity. Through games, any nation can teach its offspring to find ways to deal with different situations in life, to solve conflicts without mistrust, and to be able to perceive different emotions.
3	**Person's self-realization in the game.**	Person's self- realization in the game. This is one of the functions of the game. It is important for a person to play the game in self-realization and to become a person. That is why the game process is important for a person. During the game, the child actually shows himself. In the life of a person, he always meets the gameplay.
4	**Communicative function**	Certain rules, though, are a comic action game. The game takes pupils in a variety of human relationships. This pushes to find a way out of a variety of difficulties. Group game participants form a community of players. There are no games where members of this community can communicate with one another.
5	**Diagnostic function**	Diagnostics is a tendency to make a diagnosis, ability to know. It is possible to predict the outcome of the game as compared to other actions of the person. The person manifests himself from his intelligent, creative sides.
6	**Treatment function**	It is also used to overcome the difficulties that arise in learning the relationships of others with other people around them.
7	**Correction functions**	Every participant of the game is well aware of the role of others who do not play the role of the game, and psychological correction is in the natural state. Correctional games have a great deal of discipline, which helps poor students with psychological care.
8	**Entertainment function**	Fun is the pursuit of something different. The fun of the game is closely related to the stabilization of the individual and the spiritual joy of the individual, as well as the creation of a pleasant atmosphere and a comfortable environment in certain situations. Entertainment on the hobby is constantly conducted in search. The game promotes imagination and promotes entertaining.

The activation of child's self-education requires the management with a help of many games.

The choice of the game arises from the need to fulfill certain educational goals of the child. In the case of a collective game, it is necessary to know the composition of the players, their intellectual development, physical development, age, interest, relationships. The choice of the game depends on its transition period, natural climatic conditions, and duration of time, season, and availability of games. Gameplay changes during play.

The desire of the child and the purpose of the upbringing are of interest to the harmonious game. Children can be attracted to the game orally or ina writing way. Gaming toys, game ads are of interest to play. An offer to play is explained by its rules and techniques. Explaining the game is a very important step. It is necessary to give a clear and concise interpretation of the game before the game starts. In this case, teachers need to tell the game, the difference in players, the main and auxiliary rules, the game content and the game name.

Games are used as methods or techniques to involve pupils in learning. Well-chosen and designed games are invaluable as they give pupils a break and at the same time allow learners to practice language skills. The benefits of games range from cognitive aspect of language learning to more co-operative group dynamics and as a result games are highly motivating since they are amusing and at the same time challenging. Harmer states that games can be used to give practice in all language skills and they can be used to practice many types of communication [4].

Didactic games in English lessons can also be used to introduce a new topic, consolidate, and practice lessons. Lessons are very attractive with games, so the teacher should try to make the lesson interesting with different types of games. Games play a great role in developing students' thinking and thinking ability, as well as a balanced learning of the learned topics. The game will give just the right result when it is in close contact with the content of the study subjects.

So what learners can acquire with the help of games is shown in Figure 1.

In conclusion, there are numerous functions and motivation of games that are used in the language teaching process. The main thing that should be taken into account is that the games should be selected according to the purpose of the language theme to be taught.Active use of gaming technology in teaching English to children allows teachers to increase the motivation of pupils to learn a foreign language, their cognitive activity and, most importantly, the quality level of pupils' knowledge.Thus, the game can be not only pleasant, but also the dominant technology of education.

References

1. Wright, Betteridge and Buckby. How to Teach English. Oxford University Press. Oxford, 2001.
2. Kuanyshbayeva L.K. Makhambet high school named after E. Aegeleuov.
3. Harmer, Jeremy. How to Teach English. Pearson Education Limited. Harlow, 1998.

Hadfield, Jill. Elementary Vocabulary Games. Pearson Education Limited. Harlow, 1998.

Сайфутдинова Акмарал Сайдсламовна
№86 жалпы орта білім беретін мектебінің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

ТІЛ БІЛІМІНДЕГІ УӘЖДЕМЕ ТЕОРИЯСЫ

Аңдатпа

Уәждеме - туынды сөз семантикасының қалай қалыптасатынын, тілдің екіншілік мағыналы бірлігінің номинативтік мәнінің қалыптасуын, уәждеуші тұлғаның туынды сөз мағынасын негіздеудегі рөлі мен маңызын айқындап талдайды. Тілімізде қалыптасып, дамыған кез келген атау сөздер сияқты түр-түс атауларының да өзіндік уәжі, негізі, себебі болады. Уәжсіз, тек белгілі бір дыбыстардың кездейсоқ комбинациясы арқылы атау жасала алмайтыны белгілі заңдылық. Уәждеме теориясы және оның тіл біліміндегі алатын орны туралы еңбектерді саралап, зерттелу тарихына назар салдық. Күрделі сөзге, соның ішінде күрделі сөздердің қалыптасуында, аталым үрдісінде уәжділік ұстанымды негізге алу керек. Себебі тілде туынды сөздің жасалуына сол сөзді қалыптастырушы уәж бен мағына негізділігі арқау болады.

Кілттік сөздер**:** Уәждеме, мағына, жаңа сөз, когнитивтілік, сөзжасам, сөздің уәжденуі, мотив

Қазақ тілінің мемлекеттік мәртебе алуымен байланысты қоғамдық өмірдің көптеген саласында өрісінің кеңейіп, жан-жақты атқарар қызметінің өсе түскені белгілі. Осы ретте тілдің дамып, өркендеу барысында сөз мағынасы мен даму заңдылықтарын арнайы қарастырудың мәні зор. Тіл білімінде уәждеме теориясы жаңа бағыттағы ілім болғандықтан, оның табиғатын ашудағы маңызына соңғы кездерде баса назар аударылуда. Сөздің сыртқы тұрпаты мен мағынасының арақатынасы мәселесітілдің әр саласындағы тіл мамандарын ойландырып келеді. Әсіресе әлемдік лингвистикада уәжділік теориясы терең зерттеліп, тілдің негізгі саласының бірі сөзжасамның синтетикалық тәсілінде жан-жақты қарастырылып келеді. Ал уәжділіктің біріккен сөздерде маңызды қызмет атқаратынына тілшілер тарапынан назар аударыла бастағаны байқалады.

Тілімізде қалыптасып, дамыған кез келген атау сөздер сияқты түр-түс атауларының да өзіндік уәжі, негізі, себебі болады. Уәжсіз, тек белгілі бір дыбыстардың кездейсоқ комбинациясы арқылы атау жасала алмайтыны белгілі заңдылық. Жалпы, уәждеме терминіне анықтама беріп, өз зерттеулеріне арқау еткен орыс ғалымдары М.М. Копыленко, Л.Р. Зиндер, М. Гинатулин. Е.А. Иванникова, И.С. Улуханов, О.И. Блинова т.б. болса, соңғы жылдары қазақ тіл білімінде де уәж, уәждеме, уәждену жайлы ғылыми пікірлер Б.Қалиев, Ж. Манкеева, Б.Қасым, А. Салқынбай сынды ғалымдардың еңбектерінде негізделген.

Уәждеме әуелде философиялық терімсөз ретінде жұмсалған. Сөздегі уәждеме табиғатын алғаш сөз еткен – В. Гумбольдт. Ғалым тіл біліміндегі лингвистикалық концепциялардың бірі таңба теориясының негізін қалаушы болып саналады. Ғалымның еңбектерінде тіл бір мезгілде әрі бейне, әрі таңба десе, ал сөз жеке ұғымның таңбасы деген түйін жасайды. Орыс тіл білімінде бұл терімсөз 70-жылдардан бастап қалыптаса бастады. «Уәждеме» сөзін тіл білімінің терімсөзі ретінде қолданған ғалым Ю. Маслов «Введение в языкознание» атты еңбегінде «сөздің ішкі формасы» (А. Потебня термині) деген терминді уәждемемен алмастырып қолданады. Сөздің ішкі формасы туралы теория тіл білімінде XIX ғасырда В. Гумбольдт, Х. Штейнталь еңбектерінде жазылды да, кейін кең қолданысқа ие болды. А.А.Потебня сөздің ішкі формасы туралы мәселені зерделей келе, дыбыс, мағына және мағынаның елестеуі ұғымдарын ерекше бөліп алып қарастырады. Сөздің ішкі формасын мағынаға жуық деп таниды. Батыстық ғалымдар, Женева мектебінің өкілдері кез келген атауды таңба ретінде бағалап, таңбалаушы мен таңбаланушы арасындағы қарым-қатынасты анықтауда, сөздің ішкі мағынасын іздегенде, оның уәжін (мотивін) анықтаудан бастайды.

Л.Р. Зиндер «Условность и мотивированность языкового знака» (Москва, 1971) еңбегінде, «Уәждеме - ат қою сәтіндегі сөз бен зат арасындағы байланысты қарастыруды мақсат ететін, сонымен қатар сөз уәжінің жағдайын, табиғатын қарастыратын лексикологияның бір саласы» деген анықтама берсе, лингвистикалық түсіндірме сөздікте уәждемені «туынды және күрделі сөз мағыналарының, оларды құрайтын сөздердің мағыналарына тәуелді болуы» деп көрсетеді. Сөзжасам барысында сөз жасаушы бірліктер уәждемені тудыруға себепші болады да, ал оның нәтижесінде туындаған жаңа атау уәждендірілген таңба болып есептелінеді. Яғни, уәждемемен байланысты қарастырылады. Уәждеме - тіл білімінің барлық салаларына тән. Мәселен, сөздің, атаудың жасалу уәжі бар, фразеологизмдердің қалыптасуында ұлттық негіз басым, сөз тіркесінің жасалуында семантикалық негіз бар, сөйлем құрылысында да сөйлеуге тән валенттілік заңына бағынатын өзіндік уәжі бар. Осының бәрі тілдің негізгі нысаны - сөз болуымен байланысты.

Уәждеме - тіл арқылы аталатын заттың немесе құбылыстың белгілерін бейнелеу актісі арқылы жаңа атауды жасауға қатысатын тілдік бірліктер; ішкі мағыналық құрылым - негіз, уәжділік - атауларды туынды мағынасын қалыптастыратын үрдіс, ол сөзжасамның нәтижесі. Уәждеме мен уәждену екі түрлі ұғымды білдіретін терминдер, екеуінің ара жігін ажырата білген ләзім. Себебі екі терминнің де арқалайтын жүгі екі түрлі. Уәждеме – номинативке дейінгі процестің міндетті түрдегі басқышы, ал уәждену лексикалық бірлікті қолдануға қатысты айтылады және оның болмауы да мүмкін. Осылайша уәждеме диахрониялық жолмен ашылады, ал оның уәжденуі қазіргі хал-күйі ретінде синхрониялық жолмен шешіледі. Уәжденуді қарастырғанда лексикалық материалды лексикологияның аясынан іздестіру кездеседі. Сөздің уәжденуі дегенде, әдетте сөздің мағынасы мен формасы әрбір нақты тілде өзгеше көрініс табатыны еске түседі. «Уәждену дегеніміз - дейді И.С. Тропцев - күрделі бүтіннің мағынасынан сол бүтіннің бөлшектерінің мағынасын бөлшектеп алып шығу» . Яғни, кез келген күрделі атаудың уәжі құрамындағы сөздердің мағынасымен тікелей байланысты. Ал, сөздің семантикасын зерттеген орыс ғалымы В.А. Звегинцев, «уәждену дегеніміз - сөздің семантикасы мен айтылуының, дыбысталу мен мағына арасындағы байланыстың негізгі себепкері» деп, семантикамен тығыз байланыста қарастырады. Жалпы тіл білімінде уәждеуші тұлға мағыналық қырының сақталу жүйесі мен тұлғалық көрінісіне байланысты уәждемені бөлудің өзіндік үрдісі бар. Осы үрдіс қазақ тіліндегі туынды сөздердің уәжін анықтауда да әмбебаптық сипатқа ие. Б. Қасым өз еңбегінде қазіргі лингвистикада уәждеменің бірнеше түрі бар екендігін айта келіп, оған мынадай тілдік деректерді дәлел ретінде келтіреді де:

1. Айқын уәждеме: теміржол, шашбау, баскиім т.б.
2. Жасырын уәждеме: алаяқ, жексұрын, итжеккен т.б.

Тілдік деректердің атаулық қасиетін сараптай отырып, күрделі атаулардағы мынадай уәжділік дәрежелерін саралап көрсетеді:

1. Тура уәжділік. Күрделі атаулардың қалыптасқан мәні уәждеуші мағыналармен сәйкестігі, яғни лексикалық морфемдердің айқын мағыналары сөзжасмадық құрылымда сақталған: *алақарға, қараторғай* т.б.

2. Жартылай уәжділік. Күрделі атаулардың уәждеуші сыңарларының кез келген біреуінің мағынасы күңгірттеніп, көмескіленіп, ауыспалы мағынаға көшуі: *қарасуық, итбүлдірген, итбалық* т б.

3. Көмескі уәжділік. Сөзжасамдық мағыналық құрылымда айқын мағынаның орнына жасырын мағына пайда болады да, ауыспалы мағынаға көшеді. Жаңа мағынаның қалыптасуы кезінде алғашқы лексикалық мағына күңгірттенеді, дәлірек айтқанда құрастырушы бірліктердің негізгі лексикалық мағынасынан шықпайды, жаңа мазмұн тура мағыналық құрылымынан туындамайды. Керісінше, құрастырушы сыңарлардағы мағыналардың үшінші ауыспалы мағынаға көшуінен қалыптасады: *атұстар, жолбике, қарақұрым* т.б.Яғни, бір кезде уәжділік немесе уәждеуші белгі болғанымен, тура

уәжділік біртіндеп жасырын уәжділіктің қатарына енеді. Уақыттың өтуімен шындық өмірдегі таңбалау өзгеріске түседі, бірақ алғашқы атау қалады да, мағына өзгереді. А.Салқынбай: «Ең алдымен сөзжасамдық уәждеме уәждеуші тұлғаның мағынасының тура не ауыспалы мәні арқылы негізделуіне байланысты: тура уәждеме және ауыспалы уәждеме болып бөлінеді.

Тура уәждеме - адам танымында танылған болмысты таңбалауда уәждеуші тұлғаның тура мағынасы арқылы негізделуі. Мысалы, *арба – арбакеш, арбалы, арбасыз, арба-арба, арбакештік, арбадай, арбалы-жаяулы* т.б.

Ауыспалы уәждеме - адам танымында танылған болмысты таңбалауда уәждеуші тұлғаның ауыспалы не абстрактілі, метафоралық мағынасы арқылы негізделуі. Мысалы, *«ұз»* түбірі арқылы белгілі нысанмен арақашықтықты, алыс-қашық мағынаны білдіретін *ұза, ұзақ, ұзын* туынды сөздері тура уәжделу арқылы ажасалады да, тілдегі даму нәтижесінде сөз мағынасы абстракцияланып, *қыз ұзату, әңгіме ұзату, ұзақ* – құс атауы ауыспалы уәждеменің жемісі ретінде туындайды.

Уәждеуші тұлғаның морфологиялық құрамына байланысты уәждемені түбірлік уәждеме және негіздік уәждеме деп бөлу үрдісі бар.

Түбірлік уәждеме - түбірдің уәждеуші тұлға ретінде жаңа атау туғызуға ұйтқы болуы. Мысалы, «*ақ*» түбірі *арқылы ақшыл, ақ жүрек, ақ желең, ақ өлең, ақсауыт, ақуыз* т.б.

Негіздік уәждеме - негіздің уәждеуші тұлға ретінде жаңа атау туғызуға ұйтқы болуы. Мысалы, *«айт*» түбірі арқылы уәжделген айтыс уәждеуші тұлғасы арқылы жасалған үшіншілік мағыналы туынды сөздер: *айтыскер, айтыссыз, айтыс-талас, айтысып-тартысып* т.б.

Кешенді жүйе ретінде танылатын сөзжасамдық уәждемені жүйелі уәждеме және жүйесіз уәждеме деп бөлу бар.

Жүйелі уәждеме - болмыс табиғатына сәйкес берілетін таңбаның жүйелі келуі. Яғни кез келген атау таңба кез келген ұғымды кездейсоқ белгілемейді, белгісі мен қасиетінің жақындығы, ұқсастығына байланысты атау таңдалынып, соның негізінде жүйелі уәжделеді.

Жүйесіз уәждеме - белгілі бір қалыпқа түспеген, жеке дара қалпында мотивтеніп, туынды сөз жасалу жолы. Тілде кездесетін ассиметриялық құбылыстар осы жүйесіз уәждеменің аясында қарастырылады».

Уәждеме ілімі зерттеу нысаны мен мәселенің қойылысы жағынан когнитологиямен тікелей байланысты. Когнитивті тіл білімі - тілдің халық дәстүрімен, салт-санасымен, дүниетанымымен байланысын зеттесе, уәждеме ілімінде - кез келген сөздің ішкі мағынасы мен мазмұны, мәні халық дүниетанымы мен салт-дәстүрі арқылы қалыптасқан тілдік білік негізінде түсіндіріледі. Когниологияда негізгі нысан - когнитив, уәждеме ілімінде - сөздің ішкі формасы. Ал, этимология мен уәждеменің арасында бір қарағанда айтарлықтай алшақтық, айырмашылық жоқ секілді көрінгенімен, фонетикадан фонология, лексикологиядан фразеология бөлініп шыққаны секілді, уәждеме де өз алдына дербес бір лаборатория құрайды. «Уәждеменің этимологиядан іргесін алыстатуы уәжді типология жағынан тиянақты түрде зерттеуге мүмкіндік жасап отыр. Оның күні бүгінгі таңда этимологиялық зерттеулер тіл ғылымына күннен-күнге аз айтылып, аясы тарылып барады, тіпті қатал сын нүктесіне де келіп қалды» деп жазады Р.Н. Топоров. Лингвистикалық әдебиеттерде уәждеме төңірегінде түрлі терминдер, анықтамалар айтылып жүрсе де, бәрінің құяр арнасы бір. Яғни бәрінің түйіні бір жерге жинақталады: уәждеме - зат пен оның атауы арасындағы байланыс, яғни сөздің ішкі формасы. А. Потебня айтып көрсеткендей: «В ряду слов того же корня последовательно вытекающи одно из другого6 всякое предшествующее может быть названо внутреннею формою последующего» [5, 83].

Қорыта айтқанда, қазақ тіл білімінде атаудың мағыналық уәжделуі туралы мәселе енді қолға алына бастады. Қазіргі тіл білімі дамуында сөздің ішкі формасы термині мен уәжділік бір-біріне барабар ұғым ретінде қарастырылады. Дегенмен уәждеме ілімі қарастыратын сөздің ішкі формасы немесе уәж (мотив) - таңбаның мағынасымен тікелей байланысты болғанымен, екеуі екі басқа нәрсе. Сөздің ішкі формасы таңбаның құрылымы арқылы анықталса, ал оның уәжі - заттың қасиеті арқылы айқындалады. Таңбаның мағынасын түрлі сөздердің мағыналары арқылы шамалауға болса, уәжі - шындық болмыстағы зат пен құбылыстың қасиеттері мен белгісі арқылы белгіленеді. Уәжделген сөз - туынды сөз. Болмыстағы заттар мен құбылыстарды танып біліп, атау үшін, ішкі және сыртқы белгілері мен қасиеттері ұқсас, жақын, тектес, сабақтас нысандардың ұғымдық бейнесі еске алынады. Адам танымындағы бұрыннан белгілі нысанның ұғымдық бейнесі жаңа атауды туғызуға, жеке таңбамен таңбалауға негіз, себеп, дәлел (мотив) болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Салқынбай А. Қазіргі қазақ тілі. Алматы, 2008
2. Қасым Б. Сөзжасам: семантика, уәждеме. Алматы, 2003
3. Тропцев И. С. Лексическая мотивированность. Орел, 1964
4. Звегинцев В.А. Семасиология. Москва, 1957
5. Потебня А. А. Мысль и язык. Одесса, 1992

РЕЗЮМЕ

В статье исследуется рецензии, отзывы ученых исследователей знаний и видов теории мотивации.

SUMMARY

In this article is considred the scientists recommendation about the theory and types of motiration.

Айнабекова Мольдир Асылбаевна
мұғалім, қазақ тілі мен әдебиеті магистрі, №86 жалпы орта білім беретін мектеп,
Шымкент қ.

«ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ –КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ» ҚОЛДАНУ

Аннотация.

Мақалада XXI ғасырдың жаңа технологияларын білім беру саласына енгізіп, терең құрылымдық өзгерістер жасау арқылы дара тұлғаны дамыту мәселелері қозғалады. Мақалада ұсынылып отырған АКТ-ны пайдаланып келешек ұрпақтың жан-жанты дамуына, іскер әрі талантты шығармашылығы мол, еркін дара тұлғаны тәрбиелеуде болашаққа жол ашатын педагогикалық - психологиялық қызметтер үшін пайдасы зор.

Кілт сөздер: Білім берудегі АКТ, оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары, қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары, компьютерлік оқыту технологиялары

Егеменді еліміздің тірегі – білімді ұрпақ.

XXI ғасыр- білімділер ғасыры болмақ.

Жаңа кезеңге бет бұру оңай емес.

Мақсаты: Жаңа технологияларды енгізу арқылы, оқу процесінің деңгейі көтеру, қазіргі заман талабына сай дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

Міндеттері: Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне ақпараттық технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы шарты жасау.

Жұмыс мазмұны: Мұғалім жұмысын жаңа ақпараттық технологиялар негізінде ұйымдастыру әлеуметті-белсенді, бәсекелесуге барынша қабілетті, құзыретті түрде жетілген, дербес тұлғаны қалыптастыру.

Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагогтер қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. Білім мен ғылымды өз дәрежесінде меңгерген елдер ғана әлемдік дамудың алдында, озық көштің бұйда ұстар тұсында тұрады десек, қазіргі кезеңде еліміздегі білім саласында жүріп жатқан реформаларға байланысты білім беру жүйесі терең құрылымдық өзгерістермен сипатталады. Қазіргі ғылыми-техникалық өрлеу ғасырында жоғарғы деңгейде сапалы білім беру мәселесі-ең негізгі мәселелердің бірі. Бұл бағытта балаларға жоғары деңгейде білім беретін, еңбекке баулитын, талабын оятып, қозғау салатын орын- мектеп. Ақпараттық-комуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз - білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асырудан негізгі құрал компьютер болып табылады. Компьютер - білім беру ісіндегі бұрын шешімін таппай келген жаңа, тың дидактикалық мүмкіндіктерді шешуге мүмкіндік беретін зор құрал. Бірақ әлі күнге дейін біз осы зор құралдың шексіз мүмкіндіктерінің оннан бірін де пайдалана алмай отырмыз. Себеп не? Басты себеп – мұғалімнің ақпараттық коммуникациялық құзырлылығы мен ақпараттық мәдениетінің қалыптаспауына немесе төмендігінде. Ақпараттық технология – объектінің, процестің немесе құбылыстың күйі туралы жаңа ақпарат алу үшін мәліметтерді жинау, өңдеу, жеткізу тәсілдері мен құралдарының жиынтығын пайдаланатын процесс; – ақпаратты өңдеу үшін пайдаланылатын технологиялық элементтердің, құрылғылардың немесе әдістердің жиынтығы. Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. Қазіргі таңда оқушы- ақпаратпен қаруланған, жан-жақты дамыған тұлға. Оның білімдік қабілеттерін дамыту үшін біздер, мұғалімдер жан-жақты қаруланған болуымыз керек. Сол себептен жаңа технологияларды енгізу арқылы, оқу процесінің деңгейі көтеріледі, қазіргі заман талабына сай дамыған тұлға тәрбиеленеді. Мұғалім жұмысын жаңа ақпараттық технологиялар негізінде ұйымдастыру

әлеуметті-белсенді, бәсекелесуге барынша қабілетті, құзыретті түрде жетілген, дербес тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қазіргі кездегі жаңа әлемдегі жаңа Қазақстанның білім беру мекемелеріндегі жеткіншек ұрпақтарды оқыту мен тәрбиелеу олардың бойында жеке тұлғалық қасиеттерінің жан-жақты қалыптасуымен тығыз байланысты. Бұл мәселе дүниежүзілік қауымдастықта әлеуметтік-экономикалық, мәдени және рухани дамудың басты факторы ретінде жарияланууда. XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Жалпы оқытудың мақсаты- оқушыны дамыту. Осы мақсатқа сәйкес жас және педагогикалық психологиясында, сондай-ақ оқыту теориясында негізгі орын алған мәселе – дамыта отырып оқытуды зерттейтін бағыт. Білім беру үрдісін ақпараттандыру және жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлату бүгінгі күннің басты талабы болып саналады. XXI ғасырда ақпараттанған қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу көзделіп отыр: компьютерлік техниканы, интернет, компьютерлік желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, интерактивті құралдарды, электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру. Егеменді еліміздің тірегі – білімді ұрпақ. XXI ғасыр - білімділер ғасыры болмақ. Жаңа кезеңге бет бұру оңай емес. Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагогтар қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. «Білім берудегі АКТ» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты. Ақпараттық – коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, Интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Ақпараттық –коммуникациялық технологиялардың келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол. Жедел дамып отырған ғылыми –техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықтағы мемлекеттің рөлі тәуелді болады. Тұтас дүние қалыптастыру мен қоғамдастықтар, жеке адам мен бүкіл дүниежүзілік қоғамдастықтың өмір сүруі үшін жаңа жағдайларды қамтамасыз етуде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарады. Білім беру саласында электрондық байланыс жүйелерінде ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, теле-конференция телекоммуникациялық жүйелер арқылы іске асырылуы керек. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты: – үйренушінің шығармашылық әлеуетін дамыту; коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды дамыту; сараптамалық-зерттеу қызметі дағдыларын дамыту; оқу қызметі мәдениетін дамыту; – оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін қарқындандыру, оның тиімділігі мен сапасын арттыру; – қазіргі қоғамның ақпараттануымен байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты өткізу. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдалану барысында мен өзімнің материалдар базасын жинақтап, соларды сіздерге көрсетсем. Осы жаңа технология стратегияларды интерактивті тақтадан енгізіп қойсақ, оқушылар шығып жауаптарын орындайды. Бұл сабақты алдын ала электронды оқулықтан көрсетіп, оқушылардың есте сақтауы бойынша орындатқан тиімді. Сабақтың қызықты да түсінікті болуы мұғалімнің шеберлігі мен ізденімпаздығына тікелей байланысты. Интернет желісінде жұмыс істеу де оқушыларымызға әлемдік білім мен ғылым жетістігінен хабардар болып, оны игеруіне шексіз мүмкіндіктер ашатыны хақ. Аталған бағыттарды дамыту үшін құқықтық-нормативтік, материалдық-техникалық, ғылыми-әдістемелік және ақпараттық жағынан қамсыздандыру педагог мамандарды даярлаудың негізгі бағыттарының біріне айналып отыр. Білім беруді қайта құру мұғалімінен үлкен дайындықты талап етеді. Олай болса, олардың тұлғалық қасиеттері мен мамандық құзырлықтарына жоғарғы талап қойылады. Қазіргі уақытта мұғалім білім беру жүйесіндегі кез келген қайта құруларды педагогикалық процестің негізгі субъектісіне айналып отыр. Қазіргі кезде оқу үрдісінде интерактивті тақта мүмкіндіктерін кеңінен қолдану сипат алуда. Үкіметіміздің білімге деген қамқорлығының арқасында мектептер заманауи технологиялармен жабдықталу үстінде. Осы орайда интерактивті тақталардың алатын орны ерекше. Activstudio бағдарламасымен қамтамасыз ету арқылы интерактивті тақтамен оқыту технологиясы – оқу үрдісін белсенді, қарқынды етудің бірден-бір жолы. Интерактивті тақта мүмкіндіктерін пайдалана отырып өткізген сабақтар мұғалімнің оқу процесінде уақытын үнемдей отырып, оқушыларға көптеген ақпараттарды беруге көмектеседі. Ол әр түрлі түспен көркемделіп, дыбыстармен, мультмедиялық-операциялық ортамен құрылған сабақ. Интерактивті тақтаның керемет мүмкіндіктері оқушыларды таңғалдырады, шабыттандырады. Жаңа ақпараттық технологияның негізгі

ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет. Сондықтан, XXI ғасыр информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз Оқушының білімін көтерудің ең бастысы-пәнге деген қызығушылығын арттыру. Қызығушылықты тудырудың тәсілдері көп. Олар: түрлі дидактикалық ойындар,сайыстар, жарыстар, кештер, үйірмелер, олимпиадалар.Сабақтың ойын түрінде өткізілуі сынып оқушыларының жалпы көңіл-күйлерінің көтерілуін, яғни белсендіктерін және пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға ықпал етеді. Ақпараттық технологиямен оқыту барысында оқушылардың дайындық деңгейін анықтау, келесі деңгейге өткізу сияқты жұмыстарды мұғалім орнына компьютердің басқару мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, оқушылардың дайындық деңгейлерін компьютер анықтап, егер оқушы білімі қанағаттандырса келесі тапсырмаға өтуге рұқсат береді, яғни мұнда оқытуды тікелей компьютер басқарады. Ақпараттық технология негізінде оқушы ақпараттық кеңістіктен өз бетімен білім алып, өзін-өзі дамыта алады. Компьютер жұмысының тиімділігін құрайтын бір бөлік ол – Ғаламтор желісінің қызметін пайдалану. Ғаламтор желісінде көп мұғалімге де, оқушыға да қажет көптеген сайттар бар. Қашықтықтан ұйымдастырылған әр түрлі байқаулар мен олимпиадаларға қатысу балалардың дүниетанымын кеңейтіп, оқуға деген қызығушылығын арттыра түседі. Біріншіден, Ғаламторда қажетті материалдарды іздеп табуға, сондай-ақ түрлі пәндерді оқыту бойынша сабақтардың толық кешендері; екіншіден – компьютер уақытты үнемдеуге және көрнекілік материалдарды тиімді пайдалануға да болады. Оқу- тәрбиелеу үрдісіне ғылым негіздерін тереңірек оқытуға, оқушылардың танымдарын кеңейтуге, түрлі бағдарламаларды меңгеруге бағытталған үйірмелер, факультатив пен курстар енгізу компьютерлік техниканы тиімді қолдану жағдайының бірі болып табылады. АКТ - педагогтің мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол мұғалімді алмастыра алмайды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек. Оқыту бағдарламасының тек сыртқы емес, ішкі тиімділігіне көп көңіл бөлген жөн. Компьютердің сызбалық мүмкіндігінің молдығы дәрістік сабақтарды бояулы суреттермен, сызбалармен, кестелермен байыта түсуге жол ашады, оларды есеп шарттарына да пайдалануға болады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқу-тәрбие процесіне пайдалану оның келесі педагогикалық мүмкіндіктерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді: - оқушының дайындық деңгейін, ынтасын және қабылдау жылдамдығын ескеру арқылы жаңа материалды меңгертуге байланысты оқытуды ұйымдастыру және оқыту процесіне жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану; - оқытудың жаңа әдістері мен формаларын (проблемалық, ұйымдастырушылық-іс-әрекеттік компьютерлік ойындар және т.б.); - проблемалық, зерттеу, талдау және модельдеу әдістерін қолдану арқылы классикалық әдістерді жетілдіру; - жаңа ақпараттық технология құралдарын (жаңа типті компьютерлер, телекоммуникация, виртуальды орта және мультимедиа-технология) пайдалану арқылы оқу процесінің материалдық-техникалық базасын жетілдіру.

Қорыта келгенде XXI ғасыр компьютерлік ақпараттар заманы. Жер бетінде болып жатқан жаңалықтар мен өзгерістер туралы спутник арқылы, интернет арқылы күн сайын, сағат сайын мағлұмат алып отырған жас жеткіншектерді басқа нәрсемен таңдандыру жаңа сабақты айтып, тыңдата білу мұғалімге оңай емес. Жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың маңызы зор. Ақпараттық технологияның негізгі мақсаты - оқушыны қазіргі қоғам сұранысына сай өзінің өмірлік іс әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдалана алатындай жан-жақты дара тұлға тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сабақта жаңа технология элементтерін қолдану

2. Электрондық оқулықтар

3. Информатика 7 сынып дидактикалық материалдар285

4. Конституция Республики Казахстан. – Алматы: ТОО «Издательство «НОРМА-К». – 2002, 40с. 5. Концепция государственной политики в области образования. – Алматы, 1995. 6. Кусаинов Г.М. Новая педагогическая технология: методология, теория, практика.- Усть-Каменогорск, 1997-242с. Скачать методички (классные уроки) для учителей по разным предметам: история, литература, физика. Как провести урок с учеником, вам поможет грамотно составленный план урока. Занятия по математике, литературе, физике, информатике.

Мырзаева Лаззат Пазылхановна, педагог-зертеуші

информатика пәнінің мұғалімі,
Шымкент қаласы, №86 жалпы орта білім беретін мектебі

«ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ GOOGLE ФОРМАНЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ»

«Мектеп үшін ең керегі – жаңашыл мұғалім»
Ы. Алтынсарин.

Ұстаз болу – жүректің батырлығы,
Ұстаз болу – сезімнің ақылдығы.
Ұстаз болу – мінездің күн шуағы,
Ұстаз болу – адамның асылдығы, – деген Ғафу Қайырбековтың осы өлең жолдарын оқып Ұстаз болғаныма мақтанамын. Өйткені ұстаз – мақтан тұтар, ұлы мамандық. Өмірдегі көп мамандықтардың ішінде жан-жақты білімділікті, икемділікті, шеберлікті, ерекше шәкіртжандылықты, мейірімділікті қажет ететін мамандық та – ұстаздық мамандық. Олай дейтінім, мұғалім еңбегі біріншіден, адамзат қоғамы тарихында жинақталған ғылым негіздерінен білім беруге тиіс болса, екіншіден, үнемі шәкірттерімен қарым-қатынаста болып, білсем, үйренсем деген бала арманы мен оның сырлы тағдырына басшылық етуді мойнына алған маман.
Қазіргі кезде қашықтықтан оқытуға байланысты білім алушылармен,оқушылармен байланыста болу өте маңызды. Қашықтықтан оқып жатқан оқушыға оқу жылын қашықтықтан бастау қалыпты жағдай емес екендігі баршамызға мәлім. Қай ұстаз болсада күнделікті сабағына қаншалықты деңгейде ізденісте болып дайындалса, қашықтықтан оқыту кезінде де соншалықты оқушының көңілінен шығуға тырысады.

Қашықтықтан оқыту бұл – интернетті пайдалану арқылы қашықтықта отырып оқыту тәсілі. Қашықтықтан оқыту технологиясы интернет желісімен, электрондық пошта арқылы және басқа да заманауи байланыс құралдарын пайдалану арқылы, компьютерлік оқыту және интернетте оқыту арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі таңда қашықтықтан оқыту жүйесі бір- бірінен алшақ отырған оқушылар мен мұғалім арасын байланыстырушы болып табылады.

Қашықтықтан оқыту технологиясын қолданып білім берудің мақсаты- білім алушылардың яғни оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, әртүрлі платформаларды қолдану арқылы оқыту, білім алушы мен мұғалім арасында кез келген форматта өзара файлдармен алмасып,оқушыны білім алуға деген қызығушылығын арттырып білім беру . Қашықтықтан оқыту кезеңінде әр мұғалім өз шеберлігіне қарай түрлі платформаларды қолдану арқылы оқытуды жүргізіп келеді. Ол платформалардың қайсысы болмасын өз сабағын оқушыға ыңғайлы және түсінікті түрде жеткізуге, олармен диалог жүргізуге және кері байланыстар жасауға өте тиімді.

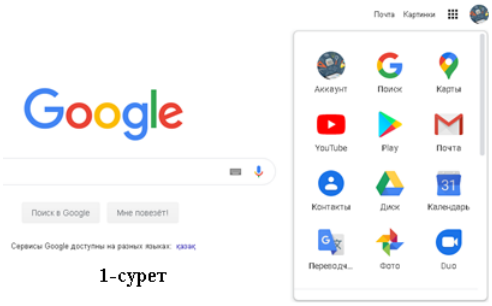
Қашықтықтан оқыту кезінде өзімнің оқушыға білім беруде түйген ойым:

- Ұстаз өзінің АКТ құзіреттілігін дамыту керек;
- Қашықтықтан оқыту технологияларын жетік біліп , жетілдіру керек;
- Ұстаз заман талабына сай жаңашыл, ізденімпаз болу керек;

Қашықтықтан оқыту кезінде өзім информатика сабағында оқушылармен кері байланыс жасау үшін тиімді құрал - Google форманы қолданамын. Барлық ұстаздарға қолдануға өте қолайлы әрі түсінікті. Google форма арқылы кері байланыс, бөлім бойынша тест тапсырмаларын(бір дұрыс жауаппен және бірнеше дұрыс жауаптармен), сауалнама, бөлім бойынша тест сұрақтарын, оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша жазба жұмысын жаздыруға, бақылау жұмыстарын орындатуға әсіресе информатика сабағынан бөлім бойынша және тоқсандық жиынтық бағалау өткізуде өте қолайлы құрал

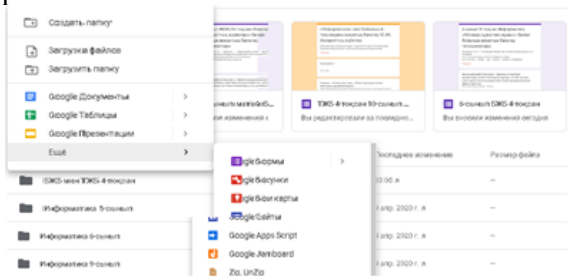
Сонымен бірге бұл платформа ұстаздарды қағазбастылықтан құтқаратын бірден бір құрал деп айтуға болады. Осы Google формаға алдын ала дайындаған тапсырмаларды орналастыру арқылы практикалық жағынан таныстыруды алдын ала дайындаған тапсырмаларды жөн көрдім.

Google формаларымен жұмысты бастамас бұрын міндетті түрде *google*-де аккаунт (*gmail.com*) пошта ашып алу керек. Google парақшасына ашып, сол жерде gmail.com почтаға кіреміз. Торларды бассақ, сол кезде бізге Google –дің негізгі сервистерінің тізімі ашылады. (1-сурет)

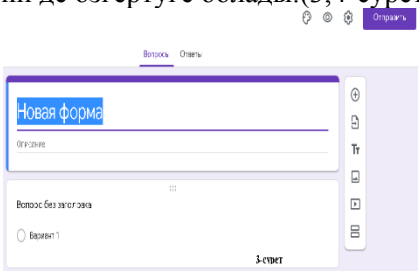

1-сурет

Диск сервисін таңдау керек, егер сіз бұрын қолданбаған болсаңыз, орнатуға рұқсат сұрайды. Ол сіздің құжаттарды өзіңіздің құрылғыда да және бұлттық кеңістікте сақтау үшін қажет. Дискіге кіргеннен кейін сол жақ жоғары бұрыштан ***Создать*** батырмасын басамыз. Шыққан контекстік мәзірден ***Форма*** сервисін таңдап, форманы баптаймыз.

Бастапқыда Google формасы *Новая форма* деп ашылады Әуелі формаға атау беріледі. Сипаттау бөліміне қосымша мәліметтер енгізуге болады. Мен 7 сыныптан информатика пәні бойынша БЖБ III ТАРАУ.7. 2 А - бөлім.Тапсырмаларды электронды кестелердің көмегімен шешу бойынша жасап шықтым. Форманың атауын кейін де өзгертуге болады.(3,4-суреттер)

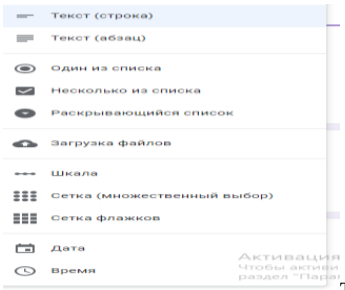
3-сурет

Тақырып бөлімінің оң жағында көрініп тұрған белгішелер арқылы сұрақ қосу, сұрақты импорттау, сипаттама атауын қосу, сурет қосу, бейнематериал қосу, бөлім қосу әрекеттерін орындауға болады. Сұрақ қосу кезінде сұрақтарды толтыру формасы ашылады. Сұрағымызды жазғаннан кейін, оған қандай формада жауап алғымыз келсе сол форманы таңдаймыз.

Тапсырмаларды төменде көріп отырғаныңыздай бірнеше түрде жауап қабылдауға болады.

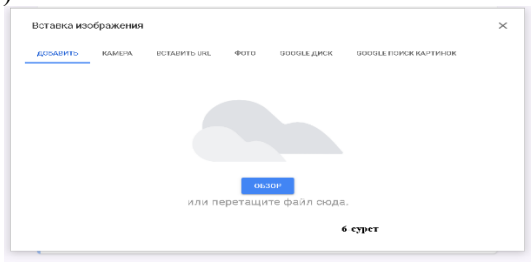
- Мәтін
- Тізімнен таңдау
- Азат жол
- Тізімнен бірнеше жауап таңдау
- Ашылмалы тізім
- Мөлшерлеу
- Файл жүктеу
- Жалауша торы
- Көп таңдау торы
- Уақыт
- Күннің жады

Берілген сұрақ немесе тапсырмалар түріне қарай жауаптардың белгілену түрлері таңдалады.Сонымен қатар жауаптарды сурет, бейнематериал

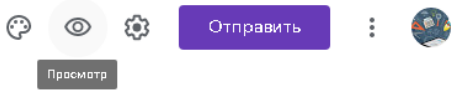
түрінде де қабылдауға болады. Ол үшін білім алушының да gmail.com арқылы аккаунт ашуы міндеттеледі. Егер сұрақтың немесе тапсырманың жауабы міндетті түрде жазылу керек болса ***Обязательный вопрос*** чек-боксын түртіп батырманы айқындау керек.

Енді келесі сұрақтарды енгізу үшін + батырмасын шерту керек.Сұрақтардың арасына сурет, бейнекескін, диаграмма, кесте және т.б. орналастыру қажет болған жағдайда ***Вставка изображения*** батырмасын басу арқылы орындауға болады. (6-сурет)

6 сурет

Барлық сұрақтар мен тапсырмаларды, оларға сәйкес жауаптарды орналастырып болған соң ***Просмотр*** арқылы форманың түрін қарап алуға болады. (7-сурет)

7-сурет

Форманың дұрыс толтырылғанын қарап өткеннен кейін, ол форманы орындау үшін білім алушыға жіберу беруге болады. Ол үшін *Отправить* батырмасын қолданып, дайын форманы жеке оқушының электрондық поштасына жіберуге болады немесе сілтеме арқылы топтардың чаттарына жіберуге болады. Сілтемесін алу үшін *Короткий URL* яғни қысқа сілтеме хабарламасының тұсына белгі қою керек.

Бұл жасалған форманың нәтижесін басқа әріптестерге өз жұмыстарына қолдануға мүмкіндік беруге де болады.Ол үшін - Google Дисктегі қажетті форманы таңдап, тінтуірдің оң жақ батырмасын басу арқылы контекстік мәзірден *Ссовместный доступ* бөлігін таңдау керек.

Оқушылар орындап болған соң, жауаптар бөлімін басу арқылы барлық жауаптардың нәтижесін көруге болады немесе әр оқушының мәтіндік жауаптарын жеке қарап шығуға болады. Сұрақтардың түрлеріне қарай оқушының жауаптарын тексеріп, қолмен тексерілетін жауаптардың қорытындысын хабарлау үшін оқушылардың электронды поштасының да қажет екендігін ескерген жөн.

Жауаптары автоматты түрде тексеріліп, оқушыға дереу хабарлануы үшін ***Настройки*** батырмасын басу арқылы баптау жасау керек. Жауаптардың нәтижесін Google таблицаға орналастыра отырып, қолдануға ыңғайлы етіп Excel бағдарламасына аударып алуға болады. Google формаларының мүмкіндіктері тек мұнымен шектелмейді, жұмыс жасау барысында басқа да артықтшылықтарына көз жеткізуге болады.

Ғаламтор арқылы осындай өзімізге қажетті де пайдалы осындай сервистердің көмегімен өз уақытымызды тиімді пайдалана аламыз деп ойлаймын.

Google форма арқылы тапсырма жасауың тиімділігі;

- Тест тапсырмаларына балл белгіленеді;
- Әр оқушының жұмысы бірден бағаланады;
- Оқушы тапсырманы қай уақытта,қанша уақытта орындағаны, қанша рет орындағаны көрініп тұрады.
- Жылдам кері байланыс беріледі;
- Сыныптағы оқушы үлгерімі визуальды түрде диаграммамен беріледі;
- Жиынтық балл кестеден көрінеді;
- Мұғалім уақыт үнемдейді;

Барлық тапсырмалар оқу бағдарламаларына сәйкес құрастырылады және жүзеге асырылады.

Пилалова Гульнур Агатаевна
Информатика пәні мұғалімі, педогог- модератор.

Шымкент қаласы, №86 жалпы орта білім беретін мектебі

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚОСЫМША САБАҚТАР АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Аннотация:

Мақалада автор «Мәңгілік ел» Ұлттық идеясын оқушыларға барынша насихаттау шараларын ұсынып отыр. Соның ішінде, білім парадигмаларындағы өзгерістерге тоқталған. Сонымен қатар жаһандану дәуірінде, адам баласын қаумалаған ақпараттық заманында оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерінің бір нұсқасы ретінде өз ұсыныстарын жасаған.

Кілт сөздер: Мәңгілік ел, ұлттық идея, қазақстандық париотизм.

«Мәңгілік Ел» идеясының маңыздылығы «Халық өмірі оның келесі ұрпағымен жалғасып отырады. Сондықтан Халықтың Мәңгілігі туралы арманнан асқақ арман жоқ. Мәңгілік Ел – бұл ертеңгі күнге есік ашатын, болашаққа сенімді арттыратын идея, бұл – кері қайтпайтын және берік тұрақтылықтың символы...»

Елбасы Н. Назарбаев.

Мақсаты: «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының негізгі бағыттарын білім беру үдерісіне қолдануға жағдай жасау.

Міндеттері: «Мәңгілік Ел» Патриоттық актісін енгізу үшін материалдық- техникалық базаны нығайту және жетілдіру; тәрбиелік, әдістемелік, үйретуші, тренингтік түрлі шараларды ұйымдастыру арқылы педагогтардың кәсіби шеберлігін көтеру.

Жұмыс мазмұны: «Мәңгілік Ел» Патриоттық актісін тәрбиелеу-оқыту үрдісіне енгізуді жүзеге асыру үдерісінде, педагогтардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған түрлі әдістемелік шараларды ұйымдастыру.

«Мәңгілік Ел» Патриоттық Актісі - Тәуелсіз Қазақстан тарихындағы Қазақстан Республикасының «Қазақстан халқы Ассамблеясы туралы» Заңымен бекітіліп, 2016 жылғы 26 сәуірінде қабылданған алғашқы жалпыхалықтық идея болып табылады.

«Мәңгілік Ел» Патриоттық Актісі –жалпыхалықтық құндылықтарды жоғары қойып, қоғамдық бірлестіктердің күш-жігерін біріктіретін, Қазақстан халқының ұлттық мәдениетін, тілдері мен дәстүрлерін өркендетіп сақтауға және дамытуға арналған бірден бір құралы болып табылады.

Елімізде тұрып жатқан әр бір қазақстандық ұлтына, жасына, шығу тегіне қарамастан Актіде белгіленген жеті негізгі құндылықтарды қастерлеп, бағалау қажет.

Әрбір адамның жеке басы мен бостандығын құрметтейтін, өзіне-өзі қызмет етуге жағдайы жоқ жандарды қамқорлыққа бөлейтін, қандай еңбекті болса да бағалайтын, ана мен баланы қорғайтын, зейнеткерлерге қамқор болатын, ардагерлер мен отан қорғаушыларды ардақ тұтатын қоғам құруға тиіспіз. Бұл - Қазақстанның шынайы патриоттарының басты ісі.

Басты рухани құндылық - жақыныңа деген сүйіспеншілік. Жаныңдағы адамның өмір сүру дәстүрін, әдет-ғұрпын, сезімін, пікірін, ойын сыйлау. Өскелең ұрпақты елінің дәстүрі, ғұрпын, ұлттық құндылықтарымен тәрбиелеу қай заманда болсын басты мәселе болған.

Елбасы: «Қазақ тарихында біз ұялатын ештеңе жоқ. Бізге бабалар тұлпарларының тұяғымен жазылған ата тарихының әр парағы ерекше қымбат. Қазақтардың бүгінгі және болашақ буыны оны әрдайым орынды мақтан ететін болады», - деді.

Салт-дәстүрімізді қастерлеп, бабалар ерлігін, даңқты істерін үнемі насихаттау, тарихи тұлғаларға еліктеуге, хакім Абай айтқандай «болмаса да ұқсап бағуға» бағыттау, электронды құралдар арқылы көрсету, тарихи оқиғаға байланысты ойларын айтқызу, қиялын шарықтату барысында отаншылдыққа баулу тәрбиеде өзі нәтижесін берері хақ. Сондай-ақ ұлттық ойындардыңдың да тәрбиелік мәні зор.

Патриоттық тәрбиенің түп қазығы ұлттық педагогика. Ұлттық педагогика - баланың санасына отансүйгіштік, еліне, жеріне деген махаббаты арттыру бесік жырлары, батырлық жырлар, ертегі, ұлттық ойындар арқылы ұлттық патриоттық сананы қалыптастыруға негізделеді.

«Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының құндылықтарымен өскелең ұрпақты тәрбиелеудің негізгі тұжырымдары мыналар болып табылады:

- әлеуметтік құндылықтар жүйесін қалыптастыру;
- тәрбие ұстанымдары мен ойларын біріктіру;
- ата-бабамыз бен басқа халықтардың мәдениетін үйлестіру және сақтау;

- қазақстандық патриотизмды қалыптастыру.

Мен өз мақаламды ұстаздарға «Мәңгілік Ел» патриоттық актісін енгізу арқылы жастарды еліміздің рухани бай мұраларына терең баулуға, өз елінің патриотын тәрбиелеуге практикалық көмек ретінде төмендегі мәселелерді айтқым келеді.

“Мәңгілік ел” - ұлттық тәрбиенің әдістері:

1. Өлкетану және басқа музейлерге, ескерткіштерге мақсатты серуендер, экскурсиялар ұйымдастыру;
2. Туған ел, қала, ауыл туралы топ жетекшінің әңгімелері;
3. Оқу еңбегін бойларына сіңіру, еңбегінің нәтижесін көре білу;
4. Тақырыптық слайдтарды, бейнероликтерді, суреттерді қарастыру;
5. Тақырыптық аудиожазбаларды тыңдау (Қазақстан Республикасының әнұраны, құстардың дауысы), еліміздің елтаңбасы мен туын көрсетіп, олар туралы әңгімелеу, т.б.

“Мәңгілік ел”- негізінде тәрбие беру формалары:

1.Ұйымдастырылған оқу қызметінде мемлекеттік рәміздер, өзінің туған қаласы, ауылы, елінің тарихымен, табиғи қоры және байлығымен, көрікті жерлерімен және ауа райы туралы түсініктер беру.

2.Туған өлкенің мәдениетімен, қазақ халқының салт-дәстүрімен таныстыру, өлкетану мұражайына экскурсия ұйымдастыру.

3.Табиғатты жақсы көріп, оған қамқорлықпен қарауға тәрбиелеу, табиғатты сақтауға деген жауапкершілік сезімдерін қалыптастыру.

4. Отан үшін жан қиып, ерлік көрсетіп, қаза болған жауынгерлер өмірімен танысу. Батырлардың ерен ерліктерін халық ешқашан ұмытпай, мәңгі есте сақтайтынын түсіндіру. «Жеңіс күніне» және басқа да мерекелерге арналған іс-шаралар, ардагерлерге арнап құттықтау хаттар, сыйлықтар дайындап, ескерткіштер мен монументтерге экскурсия жасап, гүл шоқтарын қойып, тағзым ету, жеңіс күніне арналған танымдық сағаттар өткізу.

Күтілетін нәтижелер.

«Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын енгізу бойынша тәрбие жұмысын іске асыру барысында кәсіптік және техникалық білім беру ұйымы бітірушісінің бойында келесі тұлғалық сапа қалыптасуы тиіс: дене бітімі дамыған, білуге құмар, белсенді, эмоционалды елгезек, үлкендермен және құрдастарымен өзара әрекеттесу тәсілдері мен қарым- қатынас жасауды меңгерген; Отанын сүйетін, оның рәміздері мен Қарулы Күштерін және елінің жетістіктерімен мақтана алатын азамат болып өседі.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақ баласын ұлтжандылық, отаншылдық сезімде тәрбиелеу, білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен, жоғары оқу орнына дейінгі барлық ұйымдардың міндеті. XXI ғасырда өз ұлтын сүйген, бірлікте болған халық қана тұтастығын сақтап қалады» деп атап өткен.

Өскелең ұрпақ - болашақ Қазақстан азаматы. Олар өзімізді қоршаған ірі өркениет орталықтарын, түрлі мәдениетті меңгеріп, өзін сыйлата алатын, рухани дүниесі бай, интеллект деңгейі жоғары, білімді де білікті жаһандану заманына сай болып тәрбиеленуі шарт.

Еліміздегі білім беру мекемелеріндегі оқытудың сапасын арттыру мақсатында, сондай-ақ әлемдік деңгейдегі білім жүйесіне сай болу үшін шет ел тәжірибелерін оқып, зерделеп, ұтымды жақтарын өз әдістерімізге тәжірибе арқылы енгізу бүгінгі күннің талабы.

Бала тәрбиесіне жауапкершілікпен қарайтын білікті маман әрқашан өз ісін шығармашылық ізденіспен жетілдіріп, баланың отбасымен, ата-аналармен де тығыз байланыста жұмыс жасайды бұл Тәуелсіз Қазақстан Республикасы мемлекетінің болашақ партиотын тәрбиелеудің шарттарының бірі болып табылады.

Сондықтан да «Мәңгілік Ел» идеясы – Қазақстанның лайықты дамуының болашағы, ұрпақ алдындағы жауапкершілік, алдағы онжылдыққа қойылған міндеттерді шешу, бұл біздің Еліміздің жарқын болашағы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Елбасы Н.Назарбаев. «Қазақстан -2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», Қазақстан халқына 2014 жылғы 12 қаңтардағы Жолдауы.

2.Жабай Қалиев, педагогика ғылымдарының кандидаты, Қайыркен Адиет, тарихшы-магистр «Егемен Қазақстан» 2016, маусым. ««Мәңгілік Ел» - қазақ елінің жалпыұлттық идеясы» мақаласы.

Байгазиева Алия Алипбековна
Тарих пәні мұғалімі, педагог-зертеуші
Шымкент қаласы, №86 жалпы орта білім беретін мектебі

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ГЕОГРАФИЯЛЫҚЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУҒА ЖАТТЫҚТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Аннотация:

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Бұл үдеріс білім парадигмасының өзгеруімен қатар жүреді. Білім берудегі ескі мазмұнның орнына жаңасы келуде. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға оқушы білімін, білігі мен дағдысын емес оның тұлғасын, білім арқылы даму міндетін қойып отыр.

Кілтті сөздер: географиялық есептер, функционалдық сауаттылық

Қазақстан Республикасының әрбір білім беру мазмұнына тың көзқарас

қалыптасып келе жатқан маңызды кезенде жас ұрпақты қоғам талаптары мен оның мақсат-мүдделеріне сай оқытып, тәрбиелеудің өзіндік өзектілігі артып келеді. География пәнінің білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты пәннің мазмұнын сапалы меңгеруді қамтамасыз ету, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, сонымен қатар басқа пәндермен сабақтастық арқылы жалпы адамзаттық құндылықтар мен ұлттық мәдениеттің үздік дәстүрлерінің негізінде оқушылардың зияткерлік деңгейін дамыту болып табылады.

Мектептің білім беру жүйесінде жас ұрпақты жан-жақты дамыту мен тәрбиелеуде, олардың жалпы мәдениетін қалыптастыруда тұлғаны шығармашылыққа тәрбиелеуде, табиғат пен қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінуде, Жер бетінде тіршілікті сақтауда география пәнінің ролі өте зор!

География ғылымдарының жетістіктері мен қоршаған ортада болып жатқан

өзгерістерді ескере келе мектепке беріліп отырған әлеуметтік тапсырыс жас ұрпақтың географиялық сауаттылығы мен географиялық мәдениетін көтеру болып табылады. Оқушы оқу процесінің басты өзегі, сондықтан назардың барлығы оқушының дамуына, оның ойлау стилінің тәуелсіздігіне аударылады. Педагогикалық инновацияның мұғалімдер алдына қоятын талаптарының бірі оқушылардың өз бетінше жұмыс жасап үйренуін қалыптастыру. Сондықтан да мен оқулықтағы материалды жан-жақты түсіндіріп, ұқтырумен қатар, оқушының кейбір мәселелерді өз бетімен оқып, жазып, нәтижесінде жаңаша бір мәселені біліп үйреніп жаттығуларына мүмкіндік жасаймын.

Жаңа білім игеру мақсатында оқушының өз бетімен жасаған жұмыстарына үнемі көңіл бөліп, ұйымдастырып отырамын. География пәнінің ерекшелігі сол саламандық жұмыстар мен өзіндік жұмыстар әрқашан бірін-бірі толықтырып отырады. Оқушының өз бетінше орындалуына берілетін әрбір тапсырма олардың күші келетіндей, түсінікті, көлемі жағынан бағдарламаға сай, мазмұны оқушыларды қызықтыратындай әр түрлі болуын қадағалаймын. Өз бетімен жұмыс істеу оқушыларды тиянықтылыққа, төзімділікке, бастаған ісін жемісті аяқтауға тәрбиелесе, ал мен үшін оқушы еңбегін бағалайтын ең жақсы көрсеткіштің бірі.

Географиялық есептер шығару, жаттығулар орындау: геогафияның бастапқы курсында географиялық есептер шығару арқылы оқушылардың қисынды ойлау дағдыларын дамытып, пәнаралық байланысты қалыптастыруға мүмкіндік болады. Мысалы қысым мен температура арасындағы байланысқа арналған есептер, географиялық градус торы арқылы жер бетіндегі қашықтықты анықтау.

Ал баланың ерте жастан айналасына сергек қарауына үйретететін, адам мен табиғаттың үйлесімділігін сезінуіне игі ықпал ететін халықтық өмір сүру тәсілдерінің ойы жүйрік, жедел дамып келе жатқан жасөспірім үшін жөні бөлек.

География пәнінен оқушылардың теориялық білімдерін есеп шығарту, картамен жұмыс істеу сияқты практикалық іс-әрекеттермен дамытып, бекітіп отырған жөн. Осы орайда оқыту бағдарламасы бойынша географиялық есептерді ұсынамын:

1. Жел өрнегін сызыңдар.Ш-6 күн О-7 СБ-9 күн ОШ-4 күн ОБ-3 күн Б-4 күн С-8 күн СШ-7 күн141

Жауабы: 1 күн=0,5 см.

Ш-6=3 см О-7 күн=3,5 см СБ-9 күн=4,5 см ОШ-4 күн=2 см ОБ-3 күн=1,5 см Б-4күн =2 см С-8 күн= 4 см СШ-7 күн = 3,5 см

2.Бір тонна мұхит суынан қанша тұз алуға болады ? Бір тонна мұхит суынан қанша тұз алуға болады?

Тұздылығы 0,2%0. 1тонна өзен суынан қанша тұз алуға болады?

Жауабы: 1 литр мұхит суындағы тұздылық 35‰;

1000 л × 35‰ = 35000г

Өзеннің 1тонна суы 1000 л × 0,2 ‰ = 200г.

3.Егер тұздылығы 18‰ болса, Қара теңіздің 1 тонна суынан әр түрлі заттардыңнеше грамын алуға болады?

Жауабы: 1 тонна 1000 л ;

1000 × 18 ‰ = 18000 г

4.Бір тәулік ішінде ауа температурасы төмендегідей болып өзгерді:+40, -20,+80,+60. Тәуліктің орташа температурасын тап ?
Жауабы: 40 +(-20) +80+60 =160;16 4 = 40.
5.Таудың етегінде +200, ал шыңында -160 болса, таудың биіктігі қандай ?
Жауабы: + 200-(-160) =360; 36 6 = 6 км.
6.Үш километр биіктікте термометр 00–ты көрсетті. Осы кезде тау етегіндетемпература қандай болды?
Жауабы: 60×3 км = +180;
7.Ұшақ қанатында ауа температурасы -300көрсетті.Осы кезде жер бетіндегітемпература +240 болса , ұшақ қандай биіктікте көтерілген ?
Жауабы: (-300) -24 =540; 540: 60 = 9 км.
8.Барометр тау етегінде 740 мм , ал тау басында 440 мм көрсетсе, тау басыныңбиіктігі қандай?
Жауабы: (740 мм- 440мм) × 10мм =3000 м;
(Әрбір 100 метр биіктеген сайын қысым шамамен 10 мм-ге кемиді. Ал 10метрбиікте 1 мм-ге төмендейді.)
9.Ұшақ үш километр биіктікке көтерілді. Егер жер бетіндегі атмосфералық қысым 750мм болса, ұшақ көтерілген биіктікте атмосфералық қысым қандай ?Жауабы: 3км = 3000м;750 – (3000 м :10 мм) =450 мм;
10.Мәскеу қаласының атмосфералық қысымы 748 мм болса, мұхит деңгейімен салыстырғанда оның биіктігі қандай ?
Жауабы: (760 мм – 748 мм) ×10мм =120 м; (Мұхит деңгейінде барометрдегі сынаптың биіктігі 00–та 760 мм болады. Мұндай қысым қалыпты атмосфералық қысым болып табылады.)
11.Орташа айлық ауа температурасын есептеп шығарыңыз. Мысалы : желтоқсан айының орташа температурасы -80С; Тамыз айының орташа температурасы +240С. Аытқутемпературасын табыңыз?
Жауабы: + 240-(-80) =320 ауытқу амплитудасы;142240– 80 = 160;160: 20 = 80 орташа температура;

Қорыта келе, мектептен алған географиялық білімдерін оқушылар күнделікті өмірде пайдаланып, тереңдетіп отырады. Табиғатқа саяхатқа шыққанда өзбеттерімен жұмыс істеу дағдыларын кеңейтіп, дамыта түседі әрі ақыл-ойы жетіліп теориялық білімдерін іс-жүзінде асыруға үйренеді.

Ахметова Айсулу Нурсеитовна
География пәні мұғалімі, педагог-зертеуші
Шымкент қаласы, №86 жалпы орта білім беретін мектебі

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ «САНАНЫҢ БӨЛШЕКТЕНУІ» ФЕНОМЕНІ

Болмыстың екіге жарылу мәселесі әдебиет пен өнерде 19 ғасырдан бастап айтылып келеді. Медицинада бұл феномен одан әрірек, 1791 жылдан пайда бола бастаған. Уақыт өте бұл әдебиетте де жазыла бастады. Ал ғылыми тұрғыдан бұл аса құпия мәселе емес, психиатрияда адам болмысының екі немесе оданда көп «мендерге» немесе эголарға бөлінуі. Болмыстың көпке бөлінуі феномені психофизикалық феномен, яғни өзара қақтығыста болатын бірнеше болмыстардың бір санада өмір сүруі. Әр «меннің» қоғамға өзіндік пікірі мен көзқарасы бар және бір уақытта бір сананы кезек кезек басқарып отыра алады. Саналардың өмір сүруі ауысқан сәттерде болмыс иесі есін жоғалтады. Бұндай адамдарға ғылыми тұрғыда «болмыстың жарылуы», «тұлғаның екіге бөлінуі» диагнозы қойылады.

Әрқайсысымыздың ішімізде күнделікті екі болмыс өмір сүретіні жасырын емес. Бірі сізді жаман әдеттерден сақтандырып жүрсе, енді бірде керісінше ешнәрсеге көңілі толмайтын, тек жаман әдеттерге жақын «менді» байқаймыз. Сіздегі «мендер» бір санаға бағынып, бір мәмілеге келе алатын болса, психикалық жай күйі қалыпты емес «мендер» болады. Бұл психикалық ауруға жатады. Себебі біз атаған феномендегі екі «мен» де бір санаға бағынғысы келмейді. Психиатрияда дәл әдебиеттегідей, болмыстың бөлінуі ішкі конфликттен туындайды деп түсіндіреді. Әлсіз, шешім қабылдауға қауқарсыз, үлкен мәселе алдында қалған болмыс өзінен екі есе мықты, батыл өзінің екіншісін жасап шығарады.Әдебиетте автор болмыстың келесі болмысқа ауысқанын түсіндіру үшін негізгі кейіпкердің әр «меніне» тән өзіндік ерекшелік қасиетін беріп отырған.

Қазақ әдебиетіне бұл феномен Төлен Әбдіковтің «Оң қол» әңгімесі арқылы келеді. Сананың бөлшектенуі мәселесі төңірегінде Т.Әбдіковтен бөлек, О.Бөкей, А.Сүлейменов, М.Мағауин, А.Алтай қалам тербеген болатын. Т.Әбдіковтің «Оң қолы» да, «Парасат майданы» да сананың ішкі тайталастарын суреттейді. «Оң қол» жазушының жиырмадан енді асқан шағында жазылған шығармасы. Шығарма кейіпкері Алма: «Маған қастандық жасаған мынау, бұл менікі емес, мүлде бөтен қол, мені өлтіргісі келіп жүр», деп өзінің оң қолын көрсетеді. Бұл оң қол ешбір ақылға бағынғысы келмейтін Алманың өз санасы. Әңгімеде бейнеленетін бір адамның бойында өмір сүретін қостұлғалық зұлымдықтың сипатын көрсету үшін таңдап алынған

символдық белгі. Мұнда автор әлем әдебиетінде біз атаған авторлар сияқты өмірде болған оқиғаны суреттеу, немесе бар феноменді көрсету мақсатында фактіге сүйенген көркем әдебиет тудырмайды. Ол болмыстың екіге жарылуы арқылы өз шығармасында біраз ой айтқысы келеді. Және ол кейіпкерлерге қарағанда Алманың хикаясы мүлдем бөлек. Ол балалық шақта зәбір көрмеген, психикалық жарақат алмаған. Жас қыздың санасының өзіне қарсы шығып, өзін өлтірмек болуын автор былай түсіндіреді: «Алманың бүкіл өткен өмірін, мінез-құлқын, адамдармен қарым-қатынасын зерттей келіп, мұны өз басынан туған ниет деуге себеп таба алмадым. Бұл қалайда қанмен, тұқым қуалап келген ниет. Науқастың шешесі, иә әкесі, иә әкесінің әкесі бір кезде өзін-өзі өлтірмек болған. Енді олар әлдебір құпия заңдылықпен Алманың санасында тұрып, өздерін-өздері өлтіргілері келеді». Бұл жерде кейіпкер санасының негізгі идясы қызды өлтіру. Генетикалық ақпаратқа енген бұл идея тұқым қуалап Алманың өміріне қауіп төндіреді. Жазушының шеберлігі сонда, болмыстың бөлінуімен қатар генетика арқылы жауыздықтың тұп төркіні оң қол арқылы өз идеясын жүзеге асырғысы келетін адамның ойы мен санасында екенін айтқысы келеді. Яғни адам ойы өз өзін жойып жіберу мүмкіндіген де ары, өз ойымен тұқымын да жойып жібере алатын құдіретке ие. Бұл өте қорқынышты...

Кейіпкердің ішкі психологиялық тартысын тамаша суреттей білетін автор «Оң қолдан» кейін отыз жылдан соң жарық көрген, кемеліне жетіп жазған келесі бір шығармасы «Парасат майданы». Жазушы парасат майданы үшін болған соғыста неге үнемі жауыздық жеңіске жете берітінінің себебін іздейді. Ізгілік пен зұлымдық құпиясын ақыл ойға бағына бермейтін қағидалармен табуға тырысады. Повестте жан азабына душар болған шығарманың бас кейіпкері ауруханада жатып адамгершілік, тазалық, имандылық, махаббат, бақыт туралы көңіліне ұялаған мөлдір сезімін қағазға түсіріп, күнделік жүргізе бастайды. Бір күні жан дертіне шалдыққан ғаріптің өмірінде күтпеген оқиға болады. Ол күнделіктерін оқып шығып, оған жауап жазған бейтаныс адамнан хат алады.

Қазақ әдебиетінде экспериментке батыл барған жазушылардың бірі Оралхан Бөкей десек, әлем мен адам қарым-қатынасы тұғырнамасында сананың бөлшектенуі, адамның қос жарылуы сынды мәселеден ол да тысқары қалмады. Автордың «Мұзтау» шығармасында негізгі кейіпкер Ақтанның қоғамдық тірліктен безген, жатсынған санасы мен әлеуметтік ортаға икемделген санасының ортасында бітіспес тартыс жүріп отырады. Бұл шығармада сананың ымырасыздыққа келуі «ішкі адам» мен «сыртқы адамның» қақтығысы түрінде көрінген. Шындық өмір ортасында қалғанды қалайтын Ақтан мен оны жатсынған Аңшы-Ақтан болмыстары сана астарларындағы институттер мен түйсінулер арқылы бейнеленеді. Қазақ әдебиетіндегі сананың бөлшектенуі тақырыбында жазылған шығармалардың үздік үлгілері дискуссия түрінде жазылғанын еріксіз мойындамасқа амал жоқ. Оралханның «Мұзтауында» бұл әдіс шырқау шыңына жеткен. Алғашқы бөлімде Асан шал мен Рух иесі сайысқа түссе, соңғы бөлімде Ақтан өзімен өзі болып айтысқа түседі. Мұзтау қас-қағым сәтке ғана жарқ етіп ашылып көрінер тұстағы Аршалыдан ел көшкенде көшпей жалғыз қалған Ақтан екіге жарылады. Бірі Ақтан, бірі Аңшы болып бөлінген бір адамның бойындағы екеу айтысады, тартысады, өткір пәлсапа соғады. Аңшы: «Меніңше дүниедегі ең пайдалы іс сол, дүниеге жалғыз-ақ келіп жан тапсыратын адамдарға қиянат жасамау», – десе, Ақтан: «Шырағым, қазір түнде керемет түс көрсең, соны күндіз өмірден, кешке телевизордан көресің», – деп жалтарады. Аңшы: «Күрес, жағалас, жұлқыс – сонда ғана жеңесің», – десе, Ақтан: «Тілге кел, сөйле. Ағатайлап жалынып, шыбын жанымды қи де», – деп шырқырайды[2,388]. Бұл бір адамның екіге жарылуы шындық пен жалғандықтың айтысы ретінде беріледі. Бұл жердегі Ақтанның бойындағы Ақтан — тұлғаның детерминделген қыры да, Аңшы — тұлғаның жатсынған қыры. Автор образдың психологиялық құбылысын беруде сананың ішкі жарылысын «ішкі мен» мен «сыртқы меннің» тайталасы арқылы суреттегенін байқадық. Ал ішкі тайталасқа көп бара бермейтін кейіпкері бар М.Мағауиннің «Жармақ» романында бас кейіпкер екіге жарылған болмысымен көрініс тапқан. Біріншісі – Қазыбеков Мұрат ұлттық рухтың жоқшысы, тұрмысы жұпыны, қоңыртөбел тарихшы, ал екіншісі – дәулетті бизнесмен, биліктегі элита – Қазыбеков Марат.

Біз атап өткен шығармаларда тұлға екіге жарылса, тұлғаның көпке жарылу мәселесі де қазақ әдебиетінен тысқары қалған жоқ. Осы орайда Асқар Сүлейменовтің «Бесатар» повесі. Мұнда бас кейіпкер Сәруардың сана құпиялары екі емес, үш түрлі танымаясында баян етіледі. Кейіпкердің өлім алдындағы зауал шағы «Меннің» дағдарысқа түсіп, ешқандай логикаға негізделмеген ой мен сезімдерінің ақтарылуына әкеледі. Шығарма қазақ даласындағы 1916 жылғы көтеріліс ұлттық апат ретінде пайымдалынып, жеке адамның жеке трагедиясы ретінде берілген. Асқар Сүлейменовтің көрегендігі – ол өзінің кейіпкерін әйгілі Данте шығармасындағыдай тозақтың тоғыз шеңберінен өткізеді, көп иллюзиядан арылтып, көп нәрсеге көзін ашқызады. Соның ең бастысы, сананың үшке бөлінуі арқылы қазақ оқымыстыларының ішкі қайшылыққа толы дүдәмәл болмысын ашып береді.

Бұл шығармалардың барлығына тән нәрсе сананың бөлшектенуі құбылысы. Авторлар бұл құбылысқа кеңінен тоқталып, мағлұмат беріп, ақпараттық танымымызды кеңейтуге емес, сол бір идея арқылы ғана өз ойын, қоғамға, әлемге, жақсылық пен жамандыққа пікірін айтады, талдайды, ғаламзатты мазалаған сұрақтарға жауап тапқысы келеді. Біз атап өткен авторлар «фрейдшілдер» емес, олар неміс ғалымының идеясын жандандыруға тырысып шығарма жазған жоқ. Олардың шығармаларындағы жанымызды дірілдетіп,

көңілімізді толқытып, баршамызды баурап алатын сиқырлы құдіретті, тек сол ғалымның идеяларымен ғана байланыстыру - өнердің ұлылығын түсінбеу деген сөз.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Фрейд З.«Психоанализ» Москва, 1977г -489б
2.Бөкей О. «Сайтан көпір» Алматы «Шың», 1998ж -615б
3.Мағауин М. «Таңдамалы» Алматы «Атамұра», 2009ж -215б

Кәрімхан Жания Мейрханқызы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
№86 жалпы орта білім беретін мектеп

АБАЙ СӨЗІ - ҚАЗАҚТЫҢ БОЙТҰМАРЫ

Бес нәрсеге асық бол...
Талап еңбек, терең ой,
Қанағат, рақым, ойлап қой -
Бес асыл іс көнсеңіз.

Ия, әрбір қазақтың баласы Абай атамыздың айтқан осы бес асыл қасиетін бойына сіңіріп өссе, тәуелсіз еліміздің болашағы жарқын. Әрине, әр баланың бойына дарыту алдымен адамның санасын Алланың ашық етуі болса, кейінгісі ата-ананың және ұстаздардың бағыттауымен қалыптасады.

Қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының шығармашылығындағы ерекше орны бар туындыларының бірі - оның қарасөздері. Ақынның қарасөздерінің өзіндік ерекшелігі, өзге шығармаларға қарағанда қазақ әдебиетінде Абайға дейін көп кездеспегендігі.

Абайдың шыққан ортасы ауқатты, Тобықты руының белгілі ел билеушілері болған. Абай жас кезінен-ақ білімге құмарлығымен, зеректігімен көзге түсіп, келешегінен үлкен үміт күттірген. Кішірек кезінде ауыл молдасынан азырақ сауат ашқан Абайды әкесі Құнанбай он үш жасында Семейге оқуға береді. Алдымен Ғабдул-Жапардың, кейін Ахмет-Ризаның медресесінде оқиды.

Абайдың қара сөздері 1890-1898 жылдар аралығында жазылды. Абай қара сөздерінен адамға үлгі болар ақыл-ой мен ұлағатқа толы ізгі ниетті әдемі кестелі сөздерді көруге болады.

Мұхтар Әуезов «Абай шығармашылығын зерттеушілерге» деген мақаласында «...Тегінде Абай шығармасының аздығынан кенде боп жүргеніміз жоқ. Барын барша, бажайына барғыза алмаудан, зерттей алмаудан кендеміз» дейтіні бар. Сол сияқты, Абайдың әр сөзін тек оқып, құрғақ қана жаттағаннан пайдасы кем екенін түсінген абзал.

Абайдың әрбір қара сөзін түсініп, тереңіне бойлай барып оқыған адам міндетті түрде рухани жаңарып, көзқарасы өзгере бастайды, яғни Абаймен сөйлесіп, пікірлесіп отырғандай сезінеді. Атап айтқанда, жиырма сегізінші қара сөзінде барша жұртқа бұзық болма, түзік бол деп, жастарға тәлім-тәрбие беру үшін жар салады.Әрбір сөзін оқып, ойға түйген кісіге иман парыз, әрбір иманы бар кісіге ғибадат парыз екенін айтады. Абайдың қара сөздерінде жиырма үштен астам афоризмдер жинағы бар екен.

Ал афоризм деген не? Афоризм немесе ділмар сөз - қысқа сөзбен түйінделген тиянақты, бейнелі ой.

Мысалы, Абайдың 22-қара сөзінде «Байды қадірлейін десең, бай жоқ. Бай болса, өз басының, өз малының еркі өзінде болмас па еді?» деп, өзіне сұрау бере отырып, қазақ қоғамындағы топтар мен таптарды сынап, талдау жасайды. Ол өз қоғамы үшін сойылын соғуға даяр екенін ашық көрсетеді. Қазақтың байлары мен билерін, сұмдары мен момын шаруаларын өзара салыстырып, олардың арасындағы үлкен қайшылықтарды көрсетеді. Ал оқу-білім алу, өнер үйрену - Абай қара сөздеріндегі басты мәселе деп қарағанымыз жөн. Абай өзінің көптеген қара сөздерінде осы ағартушылық, тәлім-тәрбие жайында пікірін білдіреді. Олардың ішінде екінші, жетінші, сегізінші, жиырма бес, отыз үш, отыз бес, т.б. сөздерінде кеңінен тоқталған. Мысалы, отыз сегізінші сөзінде «Ей, жүрегімнің қуаты, перзенттерім! Сіздерге адам ұғылының мінездері туралы біраз сөз жазып естелік қалдырайын. Ықыласпенен оқып, ұғып алыңыздар, оның үшін махаббаттың төлеуі - махаббат. Әуелі адамның адамдығы ақыл, ғылым деген нәрселерменен. Мұның табылмақтығына себептер - әуелі хауас сәлим һәм тән саулық. Бұлар туысынан болады, қалған өзгелерінің бәрі жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады. Талап, ұғым махаббаттан шығады. Ғылым-білімге махаббаттандырмақ әлгі айтылған үшеуінен болады. Ғылым-білімді әуелі бастан бала өзі ізденіп таппайды. Басында зорлықпенен яки алдауменен үйір қылу керек, үйрене келе өзі іздегендей болғанша. Қашан бір бала ғылым, білімді махаббатпенен көксерлік болса, сонда ғана оның аты адам болады. Сонан соң ғана Алла тағаланы танымақтық, өзін танымақтық, дүниені танымақтық, өз адамдығын бұзбай ғана жәліб мәнфағат

дәфғы мұзарратларны айырмақлық секілді ғылым-білімді үйренсе, білер деп үміт қылмаққа болады. Болмаса жоқ, ең болмаса шала. Оның үшін көбінесе балаларды жасында ата-аналары қиянатшылыққа салындырып алады, соңынан моллаға берген болады, я ол балалары өздері барған болады - ешбір бәһра болмайды.» дей келе, адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген қасиеттерімен озатындығын айтады.

Абай қара сөздерінен ұққаным және өзіме алған тәлімімнің тағы бірі естігенді ұмытпаудың жолдары, яғни «Естілген нәрсені ұмытпастыққа төрт түрлі себеп бар:
әуелі көкірегі байлаулы берік болмақ керек. Екінші, сол нәрсені естігенде, я көргенде ғибратлану керек, көңілденіп, тұшынып ынтамен ұғыну керек. Үшіншісі- сол нәрсені, ішінен бірнеше уақыт қайтарып ойланып, көңілге бекіту керек. Төртіншісі- ой кеселді нәрселерден қашық болу керек. Егер ой кез болып күлкішілдік, я бір қайғыға салыну, я бір нәрсеге құмарлық пайда болу секілді. Бұл төрт нәрсе-күллі ақыл мен ғылымды тоздыратұғын нәрселер». Абайдың бұл әңгімелерінің кім үшін болса да тәрбиелік мәні зор. Әйтсе де білімге ұмтылушы жастар үшін айрықша құнды деп есептеймін.

Сонымен қатар, қазіргі қоғамдағы кеселді нәрсенің бірі - ар-ұят. Абай атамыз адамзат баласының ар-ұяты жайында отыз алтыншы сөзінде; «Ұятты екіге бөліп қарастырыңдар. Бірі- белгілі бір сөзді өзің жанындағы біреу айтса, өзің айтқандай ұяласың. Мұның себебі, сол ұят істі қылған адамды ескергендіктен болады. Екіншісі - байқаусыз айтылған сөзіне ұяласың, бұндай кезде кірерге жер таппайсың, кісі бетіне көрінуге жасқақтанасың» дейді.

Қорыта айтқанда,Абайдың қара сөздері адамның адам болып түзу қалыптасуына және адамның дүние есігін іңгәлап ашқанынан бастап, ақыретке кеткенге дейінгі аралықтағы өмір сырын жік-жікке бөліп, жүйелеп түсіндіреді.

Сондықтан да біз Абай шығармаларын, оның ішінде осы қара сөздердің мәнісін түсініп, ішкі мазмұнын түйсіне алуымыз керек. Егер де ұлы ақынның «Қара сөздері» әрбір қазақтың төрінен орын алып, көкейіне еніп, орынды қолдана алса, тәуелсіз еліміздің ертеңгі болашағының өмірі жарқын болып, сапалы да саналы азаматтар қалыптасатындығына сенімім мол.

Аханова Сапаргуль Бегимкуловна
Шымкент қаласындағы №90 дарынды балаларға
арналған мамандандырылған мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР - ҒЫЛЫМ ЖЕТІСТІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада ғылымның зор жетісітігінің бірі- технология екені қарастырылады. Жаңа технологияның сабақ беру барысында қалай қолданылатыны және технологияның түрлері қарастырылған

Кілттік сөздер: технология,ғылым,инновация,дидактикалық,компьютер

«Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз» деген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сөзі ұстаз қауымына үлкен тапсырыстарды артып отыр. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы, бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді. Дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту, яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек. Қазіргі білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болып, оқытудың жаңа технологиясы өмірге келді. Яғни педагогикалық технология ұғымы іс-әрекетімізге кеңінен еніп, қолданылуда.

Қазіргі таңда Қазақстанда ғылым саласы 5 бағыт бойынша дамып келеді. Ол энергетика, шикізат пен өнімді тереңнен өңдеу, ақпараттық және телекоммуникациалық технологиялар, өмір туралы ғылым мен ұлттық ақыл-ой әлеуеті. «Білім-ғылым-инновация» үштігі – Қазақстан Республикасы саясатының негізгі діңгегі. Ғылым мен білім беру ісін және инновациялық технологияларды біріктіру үшін ел президентінің ұсынысымен ашық зертханалар (ұжымдық қолданудағы ұлттық ғылыми зертханалар) ашылды. Олардың барлығы заманауи қондырғылармен жабдықталған, ол жерде кез-келген республика азаматы өз зерттеулерін жүргізуге мүмкіншілігі бар.

В.Кларин технология сөзінен қандайда болсын істегі шеберлікті, оқыту-үйретудегі амалдардың жиынтығы, ал педагогикалық технология (тәрбие технологиясы, қарым-қатынас технологиясы, оқыту технологиясы) « педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолындағы барлық қисынды ілім амалдары мен

әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығымен жұмыс істеудің реті» – деп түсінік берді. Педагогикалық жаңа технология – іс- әрекетке, оқыту барысында жүзеге асатын педагогикалық жүйе. Ол даратұлғаны жетілдіруге, белгілі бір мақсатқа жету жолында арнайы ықпалды ұйғаруға қажетті байланысқан әдіс-тәсілдер. Ендеше педагогикалық технология - оқу-тәрбие үрдісінің шығармашылықпен оқытумен тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ететін жанды құрамдас бөлігі, технология - ақырғы мақсатқа жететін әрекеттер жүйесі. Жаңа педагогикалық технология баланың жетілген тұлға ретінде дамуы үшін маңызы зор.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшілігі - баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын өмірге енгізуге ұмтылуы. «Педагогикалық технологиялар - бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің : оқу-тәрбие процессін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, тұрпаттары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әрбір құрамның басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында оқушының дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды»

Жаңа технология түрлерін информатика пәнінің кіріктірілген сабақтарында пайдалану, оқушының шығармашылық, интеллектік қабілетінің дамуына, өз білімін өмірде пайдалана білу дағдыларының қалыптасуына әкеледі.

Жаңа технологияны қолдану мына кезеңдер арқылы іске ас ады :

1.кезең: оқып-үйрену;

2.кезең: меңгеру;

3.кезең: өмірге ендіру;

4.кезең: дамыту.

Жаңа педагогикалық технология мақсаты - оқытуды ізгілендіруі, яғни оқу құралдары оқушылардың өздігінен танымдық іс -әрекетін жүргізе алатындай болуы керек. Жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп. Оларды информатиканы оқытуда тиімді етіп пайдалану ұстаз білімділігіне байланысты.

Информатиканы оқытуда жаңа технология түрлерінің міндеті және қолдану мақсаттары төмендегідей ұсынылады: *Ойын технологиясы.* Педагогикалық ойындар технологиясы дегеніміз педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, оқушыларды қызықтырушы құрал ретінде қолданылады. *Проблемалы оқыту технологиясы.* Проблемалы оқыту - мұғалім басшылығы мен қиын мәселелерді туғызу және оқушылардың белсенді түрде өз беттерімен мәселелерді шешу. Қорытындысында олардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық іскерліктері мен дағдылары қалыптасуына жағдай жас айды .

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Информатиканы оқытуда тәжірибені шыңдай түсуде көп жеңілдік ашқан технологиялардың бірі - осы технология. Мақсат пен міндеттердің орындалуы мынадай ұзақ жоспарлар арқылы іске асады:

- ассоциация;
- бірлестік қызмет;
- көзқарасын талдау мен дәлелдеу түрінде қорғау. Бұл технология бойынша:
- оқу үрдісінде қызығушылық артады;
- оқушының өз бетімен білім алуына мүмкіндік беруі туады;
- оқушының ақпараттық тіл байлығы жетіледі.

Түсіндіре баяндау арқылы тірек желілерін келешекті оза оқыту. Бұл технологияда С.Н.Лысенкова бойынша материалды меңгеру үш кезеңнен тұрады:- алдынала даярлық;- жаңа ұғымдарды дәлелдеу, оларды жинақтау, қолдану;- оқу іс-әрекеті және ойлау әдістерін дамыту.Оқу материалдарын осылайша деңгейлеу білімді ұзақ уақыт есте с ақтауға мүмкіндік береді.

Деңгейлік саралау технологиясы. **Саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі.**

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

1.Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді;

2.Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

3.Деңгейлеп-саралап оқыту құрылымында білімді игерудің бірнеше деңгейі қарастырылады: ең төменгі деңгей (базалық), бағдарламалық, күрделенген деңгей сондықтан әрбір оқушы меңгеруі тиіс.

Жекелеп оқыту технологиясы . Жекелеп оқыту – оқу процесін ұйымдастырудың мына түрлері мен үлгілерін қарастырады.

мұғалім бір ғана оқушымен жұмыс істейді;
оқушы тек оқу құралдары мен өзара қатынаста (оқулықтар, компьютер, т.б) болады. Жекелік оқудың басты жетістігі баланың қабілетімен оқу қызметінің желісін әдісі мен мазмұнын өз қабілетіне қарай бейімдеуіне мүмкіндік береді.

Топтық технология Бұл сыныпта оқу жұмысын ұйымдастырудың үшінші және төртінші деңгейі. Бұндай жұмыс белгілі-бір тапсырманы бірлесіп шешуі үшін сыныпты уақытша топтарға бөлуді қажет етеді. Оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, бірлесіп үйренуге мүмкіндік береді.

Оқытудың компьютерлік технологиясы. **Бұл технология – оқытудың бағдарламалық көзқарастарын дамытады, мүлдем жаңа технологиялық жолдар ашады.**

Оқытудың компьютерлік технологиясы – мәліметтерді компьютер көмегімен даярлау және беру әрекеттері. Бұл технология материал мазмұнын кейбір үлгілерді пайдалануға негізделеді.

Қазіргі кезде компьютердің көмегімен тек белгілі бір аудиторияларда ғана емес, сонымен бірге қашықтан оқыту үрдісі де дамып отыр. Ол үшін Интернет желісіне қосылған компьютер керек. Қашықтан оқыту кезінде тапсырманы және онымен бірге ұсынылған оқулықтарды қарап отырып білім алғысы келетін адам өзі ізденіп, жауаптарын салып жібереді. Немесе бірлескен телеконференцияларға қатысады. Оқытудың бұл түрі анағұрлым арзан, әрі қалаған уақытында оқуына, тапсырмаларды орындауына мүмкіндік береді.

*Презентациялар технологиясы.*Бұл технология, бір жағынан, оқушыларға информатика сабағынан жаңа материалды (бейнелеулер, фотографиялар, дидактикалық материалдар, т.с.с.) көрнекі көрсету құралы болатын болса, екінші жағынан, мұғалімдерге осы материалды дайындауды және оны қолдану процесін де жеңілдетеді. Алдынала жүргізілген тәжірибелер, презентациялар технологиясын информатика сабағында пайдалану балалардың оқуға деген ынталылығын арттырып, сабақтың қызғылықты өтуін қамтамасыз етіп, оған дайындалу мерзімін қысқартады, ең бастысы – мұғалімдерді жаңа ақпараттық желілік технологияларды пайдалануға дағдыландырады.

Егер біз барлық мүмкіндіктерімізді толық пайдалана алатын болсақ, онда біздің келешек ұрпағымыз компьютерлік техн ологиямен білім ала алады. Оқу материалдарын дидактикалық жетілдіру негізіндегі педагогикалық техно логиялар:

1.Мәдени кезек сөз – оқу процесінің екі негізгі бөлігі арасында кезексөз түрінде құрылады.

*Кезеңдеп оқыту технологиясы.*3. Ойлау қызметін кезеңдер бойынша қалыптастыру, мақсаттың бағытталу технологиясы – бағдарлық білім, шеберлік және дағдыны әсерлі меңгеру. Бұл технология әрбір оқушының жұмыстарды, әрбір қадамын мұғалімнің бақылауын қажет етеді. Сабақменгерудің барлық кезеңдерінде бақылап отыру – техноло гияның ең маңызды құраушыларының бірі болады. Ол оқушыны қателесуден сақтандыруға бағытталады.

Модульдік оқыту технологиясы. **Модуль дегеніміз – қандайда бір жүйенің, ұғымның нақтылатын, біршама дербес бөлігі.**

Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде үш құрылымды бөліктен тұрады. кіріспеден, сөйлесу бөлімінен және қорытынды бөлімнен тұрады. Әр оқушы оқу модулінде сағат саны әртүрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша сол тақырыпқа, тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты.

Оқу материалдарын жиі қайталау мүмкіндігі өсумен қатар, шығармашылық шеберлігінің артуына жағдай туғызады, оқуға деген қызығушылығын арттырады, уақытында тапсырмаларды орындай алады, ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысуға көмектеседі,уақытты үнемдейді, қайталау мүмкіндігін кеңейтеді, орындаған жұмыстарының қателерін бірден көреді.

Сонымен жалпылап айтқанда оқу үрдісінде оқушының тұлғасының дамуына, ықпал жасайтын жаңа технология түріндегі сабақтар үлгісінің бәріне жүктелетін міндеттер жүйесі төмендегідей:

Жаңа технологияны қолдануда оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, үлкен ізденіспен, шығармашылыққа жетелеуге де болады. Нәтижесінде оқушы:

- Компьютерде еркін жұмыс жасайды;
- Оқыту процесінде жаңа технологияларды қолдана отырып білімін шыңдайды;
- Жаңа оқыту үрдісін қалыптастырады;
- Өздігінен ізденімпаздық қабілеті артады;
- Ақпараттық сауаттылығы мен ақпараттық мәдениеті қалыптасады.

Әдебиеттер тізімі:

Қазақстан Республикасының білім мекемелерінде информатика пәнін оқыту. I том. Алматы, 2016.
Қазақстан Республикасының білім мекемелерінде информатика пәнін оқыту. II том. Алматы, 2016.
С.Елубаев. Математиканы оқыту теориясы мен әдістемес і. Жалпы бөлім. А., 2006.
Д.Ш.Матрос, Д.М.Полев, Н.Н.Мельникова. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий, М.,2001.
К.Ж. Бұзаубақова. Жаңа педагогикалық технология. (о қулы қ) Тараз. ТарМУ,2003ж.
Қ. Өстеміров, А.Айтбаева, Қазіргі білім беру технологиялары, Алматы, 2006ж.
Педагогика жаршысы №4 2010 ж.

Ескалиева Жанна Нурлановна.
Беристинова Сауле Кубегеновна
Ақтөбе қаласы, «Ақтөбе техника-технологиялық колледжі»

КЕҢІСТІКТІК ЕЛЕСТЕТУДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СТЕРЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЕШУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Резюме

Методы решения стереометрических задач,одновременное применение которых позволяет старшеклассникам выполнять правильные чертежи ина их основе самостоятельно формировать алгоритм решения.

SUMMARY

There is a variant of drawing any problems on finding the geometric places of elements in the surface. And it is shown as following: Firstly, one of the dated conditions is abandoned regardless, then and only one condition is chosen for studying the group of points, secondly this way is continued, and so on.

Элементтеп шешу әдісі

Күрделі стереометриялық есептердің шартымен танысудың өзі оқушылардың есепті шешуге деген талпынысының жоғалуына әкелетінін күнделікті сабақ өту тәжірибесінен көріп отырмыз. Ал ол есепті шешу жолының ұзақ болуы олардың ынтасының жоғалуына әкеліп соғуы мүмкін. Мұндай жағдайда күрделі есепті элементтерге бөлуге болатындығын оқушыларға көрсету керек, яғни стереометриялық есепті қарапайым, шешу жолдары бұрыннан таныс планиметриялық есептерге бөліп, қиын емес қадамдардың ретін көре алуға үйрету керек.

Мысалы, келесі есепте оқушыларға көлемді конструкцияны көзіне елестету қиынға соғады. Есепті шешудің бұл моделі планиметриядан таныс болып келген қарапайым есептерді көруге мүмкіндік береді.

Мұғалім бұл кезде екі мақсатқа қол жеткізеді: үлкен және күрделі стереометриялық есепті шешеді және планиметрия элементтерін қайталап өтеді.

Бұл есепті элементтеп шешу тәсілі:

- Стереометриялық конструкцияның шартындағы элементтерін планиметриялық жеке сызбаларға бөлу;

- Берілген есептің шешіміне алып келетін планиметриялық есептерді шешу.

Сабақ үстіндегі осындай жұмыс әр түрлі деңгейдегі оқушылардың жұмыс жасауына жағдай туғызады: «мықты» оқушылар есепті толығымен түсініп, оны шешудің логикалық тізбегін көре алады, «орта деңгейдегі» оқушылар тізбектің жекелей бөліктерін жайлап түсініп, соңында күрделі есепті де түсінеді, «әлсіз» оқушыларөздеріне таныс планиметриялық фрагменттерді көріп, олар да есепті шешуге қатысады. Есепті шешудің жекелей этаптары кезінде тақтаға шығып әр түрлі деңгейдегі оқушылар жұмыс жасай алады.

Сондай-ақ, кеңістіктік елестетуді жаттықтыру үшін шынайы модельдеу әдісін де қолданған жөн, яғни есеп шартында суреттелетін объектілердің көлемді конструкцияларын жасау.

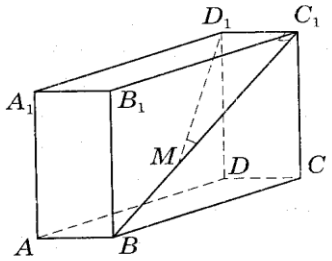
Осы аталған әдістерді мына есептерді шешуге қолданып көрейік:

ABCD$A_1B_1C_1D_1$ тік бұрышты параллелепипеді берілген. $AB = 8, AD = 21, AA_1 = 7\sqrt{7}$-ге тең. M нүктесі B$C_1$ кесіндісінде, N нүктесі BD кесіндісінде орналасқан, AM және A_1N түзулері қиылысады. Егер BN:ND=3:7 болса, онда D_1M түзуі мен BCC_1 жазықтығы арасындағы бұрыштың тангенсін анықтаңдар.

1. Алдымен ABCD$A_1B_1C_1D_1$ тік бұрышты параллелепипедін бейнелеп алайық. BC_1 диагоналінде M нүктесін белгілейік. Енді D_1M түзуін жүргізейік. Ізделінді тангенс D_1C_1M тік бұрышты үшбұрышында орналасқаны көрінеді, өйткені D_1M*түзуі*BCC_1*жазықтығынаперпендикуляр.* бір катеті белгілі $D_1C_1 = AB = 8.$ демек екінші катет MC_1-ді табу қалды.

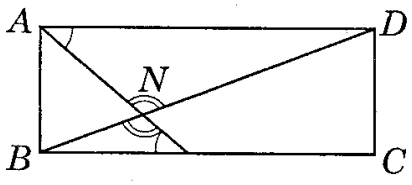
1-сурет

Есептің суреттерін тор көз қағазда орындау керек. Суреттерді үлкен, әрі анық етіп, қосымша белгілеулер мен жазбаларға орын болатындай етіп салуға үйрету керек.

Есептің шартына сай сызба есепті шешудің дұрыс жолына бағыттайтыны сөзсіз. Сондықтан берілген қатынастырды сызбаны салу барысында сақтаған жөн.

2. Параллелепипедтің ABCD табанын бөлек салып алайық. Бұл есептегі бірінші бөлініп алынған планиметриялық элемент. BD диагоналін бірдей он бөлікке бөліп, 3:7 қатынасындай N нүктесін белгілейік. Сосын BC қабырғасымен M_2 нүктесінде қиылысқанға дейін AN түзуін жүргіземіз. Енді ұқсас үшбұрыштар AND мен M_2NB пайда болды. Ұқсастықты қарастырайық: $\frac{BM_2}{AD} = \frac{3}{7}$. $AD = 21$ болғанда, $BM_2 = 9.$

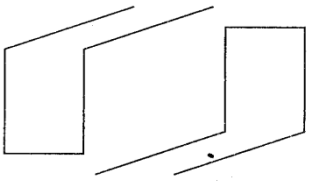
2-сурет

Шынайы модельдеу әдісі

3. Енді біз шынайы модельдеу әдісін қолданатын кезеңге келіп жеттік. Біздің жағдайда үлкейтілген модель жасалынды. $AB = 16$ *см*, $AD = 42$ *см*, $AA_1 = 36$ *см* −ге тең. Конструкцияны оқушылар сабақ басталғанға дейін дайындап қояды. Негізгі материал ретінда сым темір (көлденең қимасының ауданы 2,5-3$мм^2$) қолданылады. Бұл жұмыс оқушыларға тек есептің шартын түсініп қана қоймай, қағазда ғы берілгендердің қалай шынайы объектіге айналғанын сезеді. Сондай-ақ, бұл дайындық кезеңі көп уақыт алмайды және айтарлықтай шығын келтірмейді. Жағдайға байланысты модельді құрастыратын оқушылардың саны өзгеріп отырады.

Модельді толығымен құрастыру сабақ үстінде, есепті шешу барысында жүзеге асады. Конструкция элементтері алдын-ала дайындалғандықтан оны аяқтап құрастыру көп уақыт алмайды.

Параллелепипедтің қаңқасын сыбайлас екі жақты құрайтын екі «бұрыштық» элементтен жасаудың ыңғайлы екенін айтып өту керек.

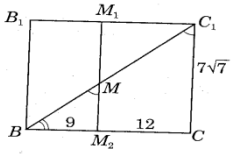

Тік бұрышты параллелепипедтің осы екі бөлігі бір-біріне платилиннен жасалған, нүктелерді бейнелейтін шариктермен бекітіледі.

Келесі BD және BC_1 диагональдары орналастырылып, бекітіледі (пластилинмен). N нүктесінің орнын біліп, модельде AM_2 кесіндісін бекітеміз (кейіннен M_1 нүктесі пайда болады, сондықтан әзірге 2 индексін пайдаланамыз). Сосын төменгі жағына A_1N кесіндісін бекітеміз.

Енді модельді құрастырудың ең қызықты кезеңі келеді. Бір ұшы А нүктесіне сәйкес келетін және BC_1 диагоналында орналасқан түзу сымның бөлігі A_1N − *мен* түйіскенше жылжытылады; бұл М нүктесінің BC_1 диагоналындағы орнын анықтайды. Енді модельде қз орнын тапқан АМ кесіндісін бекітеміз.

М нүктесінің нақты орнын тауып, М және M_2 нүктелері арқылы параллелепипедтің табанына перпендикуляр M_2M_1 кесіндісін бекітеміз. Одан соң D_1M кесіндімін бекітеміз.

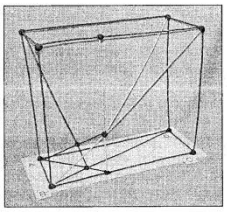

Көлемдік модельдеу кезінде сызбадағы анықсыздықтар салдарынан болатын элементтерді қате көру қаупі болмайды.

Фигураның моделі поликарбонаттан жасалған пластинада немесе пенопласт тақташасында пластилинмен мықты бекітіледі. Бұл модельді оның бүтіндігін сақтай отырып тасымалдауға мүмкіндік береді.

4-сурет

AA_1N жазықтығы (немесе AA_1M жазықтығы) ADD_1 және BCC_1 өзара параллель жазықтықтарын қиып өтетіні жақсы көріне бастады. Олай болса, AA_1 және M_2M_1 кесінділері өзара параллель болып шықты. Қиылысқан екі A_1N және AM түзулері бір жазықтықта жататынын анық көрсетудің жолы бар. Ол үшін осы түзулердің бойымен қатты мөлдір материалдан немесе картоннан жасалған тіктөртбұрышты уақытша орналастырамыз. Қиманы көрсететін картонды ұзақ уақыт орнында қалдырмаған жөн, себебі ол кейбір оқушылардың модельді толығымен көруіне кедергі келтіреді.

Есептің шарты енді шын мәнінде анық және түсінікті болды – бұл көрнекілікті шын мәнінде басқа нәрсемен алмастыру мүмкін емес.

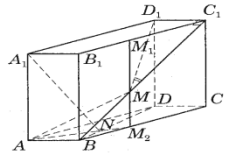
Модельді екі сабақтың біріншісінің соңына қарай құрастырып біткен жөн, өйткені үзіліс кезінде оқушыларда модельді жақынырақтан, жан-жақтан көруіне, ұстап, зерделеуіне мүмкіндік туады.

Есепті сүйемелдейтін үлкен көлемді модель әрдайым қызығушылықты оятады. Дәптердегі немесе тақтадағы сызбаны шынайы модельмен салыстырып көру оқушыларға есепті жақсы түсінуге, кеңістіктік елестету қабілеттерін дамытуға үлкен үлесін тигізеді.

Енді толық сызбаны алу үшін 1 суретке қандай толықтырулар енгізу керек екендігі айқын белгілі болды.

5-сурет

Әдетте, стереометриялық есепті қарастыру кезінде, біз толық сызбаны есепті шешудің басында жасап қоюға тырысымыз, бірақ кейде оқушыларды бұған жаймен жетелеу тиімдірек болады. Егер есепті шешуді бірден 5 суреттен бастасақ, онда оқушылардың қандай да бір бөлігі топтық іс-әрекеттен бас кезінде –ақ шет қалатыны түсінікті.

4. Есепті шешуді жалғастыра отырып, оқушылар қиылысатын жазықтықтар мен осы қиылысулардың нәтижесін тағы бір рет көріп шыға алады. Одан кейін модельді оқушыларға BCC_1B_1 жағымен бұрып қоюға болады. Сонда тағы бір планиметриялық есеп көрінеді. Бұл BCC_1 және BM_2M үшбұрыштарының ұқсастығына берілген есеп. Пифагор теоремасын пайдалана отырып, $BC_1 = 28$ екенін табамыз. Ал $\frac{BM_2}{BC} = \frac{BM}{BC_1}$ теңдігінен - BM= 12 екенін табамыз. Сонда ізделінді кесінді $MC_1 = 16$ болады. Бұл қарапайым есеп – берілген есепті шешудегі бөлініп алынған екінші планиметриялық есеп.

6-сурет

Бұл жерде алдыңғы кезеңдердегідей талқылаудың әр түрлі нұсқалары қарастырылуы мүмкін, сондықтан әріптестер әрбір жеке бөлініп алынған бөлікте өздеріне ыңғайлы әдістерді қолдана алады. Бастысы – оқушыларға жалпы қағиданы көрсету керек: «қиын емес қадамдар да мақсатқа жеткізеді».

5. Сонымен, біз D_1C_1M үшбұрышының қажетті элементтерін таптық. Біздің ой қорытуларымыздың дұрыстығына модельге қарай отырып, тағы бір рет көз жеткізген соң, табатынымыз:

$tgD_1MC_1 = \frac{D_1C_1}{MC_1} = \frac{1}{2}$.

Ответ: $\frac{1}{2}$.

D_1C_1M үшбұрышын жеке салу және де жоғарыдағы есепті шешу кезеңдерін ашып жазып көрсету сыныптың дайындық деңгейі мен мұғалімнің алға қойған мақсаттарына байланысты. Сондай-ақ, есепті шешудің әрбір кезеңіне әр түрлі оқушыларды тартып жұмыс жасатқан жөн. Бұл расында да мүмкін, өйткені бөлініп алынған планиметриялық есептер күрделі емес болады. Бұл элементтер орта деңгейдегі, тіпті әлсіз оқушыларға да жеңіл болып келеді. Бұл әсісті қолдана отырып, оқушылардың стереометриялық есептердің үлкен, күрделі шарттарынан аяқ тартып, оларды ұнатпауын жоюға болады.

Енді модельді айналдырып қарап, конструкцияның жазық бейнелері үшін ыңғайлы орналастырылуын талқылауға болады. Дәл осы кезеңде, есеепті шешіп болған соң, элементтердің өзара орналасуын жақсы түсінген кезде оқушылардың «кеңістіктік елестетуі» қалыптасады. Ал , есептің шартын шынайы модельге айналдырумен айналысқан оқушыларда құрастырушылық дағдылар қалыптаса бастайды.

Қорытынды

Осылайша, стереометриялық есепті элементтеп шешу мен есеп шартында берілген объектіні шынайы модельдеу әдістерін қоса пайдалану біздің ойымызша, күрделі стереометриялық есептерді шешуге үйретудегі жоғары нәтижелілікке қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Кеңістіктік елестетуді жаттықтырып, дамытуға болады. Әрине, қазір «көлемді» 3D бейне жасап шығаратын компьютерлік бағдарламалар барлығын жеңілдетеді.

Егер балаға ойыншықты тек көрсетіп, қолына бермесек, онда балада оны шынайы қабылдаудың қалыптасуы екіталай. Жоғары сынып оқушыларында да дәл солай: объектінің экрандағы суретін ғана көретін болса, онда оларда кеңістіктік елестету қабілеттері дамиды деп айта алмаймыз. Сондықтан модельдеуді жоққа шығаруға болмайды. Бұл әдістерді біріктіре отырып, бір-біріне сүйемелдей отырып пайдалану керек.

Сонымен қатар, шынайы объектіні жасаудағы практикалық іс-әрекет оқушыларға есеп шартын тереңірек талдауға мүмкіндік береді. Бұл тек дәптер бетіндегі сызба емес, шынайы нәтижеге алып келетін шынайы іс-әрекет.

Шынайы модельдер мобильді, тасымалдануы жеңіл, шкафтарда шаң басып тұрмай, нақты бір есепке қолданылатындай болу керек. Жиналған «құрылыс заттарын» басқа дакелесі бір конструкцияларға қолдануға болады.

Әрине, барлық есептерге бірдей көлемді иллюстрациялар қажет бола бермейді. Бірақ, түсінуге қиын, сызбасы анық емес сызбалар көрнекілікті қатты қажет етеді. Осындай жағдайларда модель оқушылардың нүктелер, кесінділер немесе басқа да элементтердің орнын анықтаудағы болжамдарын растап немесе жоққа шығарып береді.

Н.И.Лобачевскийдің сөздерін есімізге алайық «Жетістікке жету үшін бізге не керек? Ешнәрсені жоймай, барымызды жетілдіру керек». «Ескі» және «жаңа» әдіс-тәсілдерді бір-біріне толықтырып, саналы түрде үйлестіре алу мұғалімнің әдістемелік қоржынында болу керек.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1.Кондратьева Т.А. «Комплексный подход к решению сложных сереометрических задач », Математика в школе №5 2012 г, Методический семинар -12 с

Босынбекова Маржан Кадыржановна
Шымкент қаласы №130 жалпы орта білім беретін мектеп
Математика пәнінің мұғалімі

КҮН ЭНЕРГЕТИКАСЫНЫҢ БҮГІНГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН ҚОЛДАНУ АЯСЫ

Аннотация. Бұл мақалада күн энергетикасының статистикалық дамуы және кәзіргі кездегі туындаған негізгі мәселелері жайлы айтылған. Күн энергиясының адам өміріне пайдасы мен зияны қарастырылған. Күн сәулесінен энергия көздерін ала отырп әр түрлі салаларда тиімді қолдану жолдары қарастырылған.

Кілт сөздер: энергия, фотоэлектрлік түрлендіргіштен, панель, сәулелену.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОЛНЕЧНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Аннотация. В данной статье раскрывается статистическое развитие солнечной энергетики и основные проблемы, возникающие в настоящее время. Солнечная энергия-это польза и вред для жизни человека. В частности, рассмотрены пути эффективного использования в различных отраслях, получающих источники энергии от солнечного излучения.

Ключевые слова: энергия, фотоэлектрический преобразователь, панель, излучение.

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF SOLAR ENERGY APPLICATIONS

Annotation. This article reveals the statistical development of solar energy and the main problems that currently arise. Solar energy is a benefit and harm to human life. In particular, the ways of effective use in various industries that receive energy sources from solar radiation are considered.

Keywords: energy, photoelectric Converter, panel, radiation.

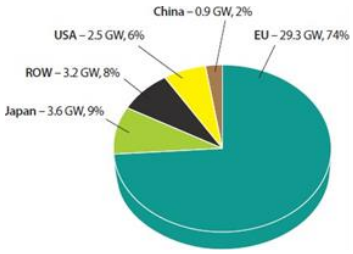
Баламалы энергетика саласы қазіргі таңда, интенсивті даму үстінде атап айтқанда күн энергетикасы. Күн сәулесі энергиясын электр тогына толық тиімді түрде түрлендіруге мүмкіндік бере алатын әдіс-тәсілдермен құрылғыларын іздестіру жұмыстары қарқынды дамуда. Энергяны алу барысында негізгі екі бағыттарын атап айтуға болады. Біріншісі – күн көзінен алынған сәулелердеі тікелей электр энергиясына түрлендіру болса, екіншісі – алынған энергия көзін алдымен жылу энергиясына, одан кейін механикалық жұмысқа, жұмысқа айналған энергия көзін электр тогын түрлендіруге болады. Қолдану және талдау нәтижелеріне байланысты екінші тәсіл жақсы нәтижелер көрсетіп тұр. Өнеркәсіп саласында гелиоқондырғылар өзінің концентраторларымен , Стирлинг қозғалтқышы мен турбиналары күн сәулесінен түскен энергияны өңдеуде ең тиімді тәсіл болып отыр. Мысалға алар болсақ, Нью-Мекхико, АҚШ-тарында

орнатылған, Стирлинг қозғалтқыштары бар концентраторлы мұнаралы гелиостанциясы шығысындағы ПӘК 31,25% көрсеткішіне ие. Негізінен мұндай типті күн электрстанциялары баға жағынан өте қымбат, жасалу негізі бойынша күрделі әрі табиғи факторларға тікелей тәуелді болғандықтан өмірде кең қолданыс таба қойған жоқ. Осы себептерге байланысты бірінші бағыт бойынша, күн сәулесінен түсен энергия көздерін тікелей электр энергиясына айналдыруда тиімді және қолдану спектрі бойынша дүниежүзінде күн энергиясы қарқынды даму үстінде.

Заман талабына сай таза энергия көздеріне сұраныстың артуына байланысты жаңартылған энергия көзері оның ішінде күн энергиясының рөлі де артуда. Күн бойынан келген барлық сәулелерді өз бойына жинап электр энергиясына айналдыратын құрылғыны күн батареясы деп аталады. Ол ешқандай қосалқы күштін көмегінсіз күннен түскен энергияны тікелей электр энергиясына айналдырады. Күн элементтерінде жұмыс барысында фотоэффект құбылысын қолдануға негізделген. Бүгінгі таңда p-n- өткелі бар күн элементтері кеңінен қолданыста және тиімді болп саналады. Жұмыс жасау принципі сәуле түскен кезінде жартылай өткізгіште, p-n- өткелінің электр өрісі әсерінен қозғалысқа түсетін және сыртқы шығыстарда фото электр қозғаушы күшті тудыратын қосымша заряд тасымалдаушылардың түрленуінен негізделген.

Күн элементтерін концентрацияланбаған сәулелену барысында және кіші аудандағы оптикалық жүйенің әсерімен жасалған күн элементтері деп ажыратуға болады. Жоғары эффективті күн элементтерін оптикалық түрлендіргіштер арқылы әртүрлі линзалармен шаған аймақтарда жүзеге асыруға және кең ауқымда шағылыстыру күн элементтерінің қалыптасуын түсіндіре отырып альтернативті даудың бір түрі болып табылады. Күн сәулесін жинақтаушылар арасында қымбат күн элементтері арзан оптикалық жүйемен алмасады. Жүйе барысындағы күндік қосымша шығындар және салқындылық ПӘК-тің жоғарылауына жағдай жасауы тиіс. Қалыптасуына байланысты электрлік күн энергиясын қолдануға арналған күн элементтерінің диодтық типке, элементтерге, жасанды бояғыштарға және термофотовольттық түрлендіргіштерге жіктеуге болады. Кәзіргі кезде сатылымда күн модульдері бірнеше үлгіде жіктеледі, олардың бір-бірінен айырмашылығы құраушы материалдарына және жасалу технологиясына байланысты ажыратылады.

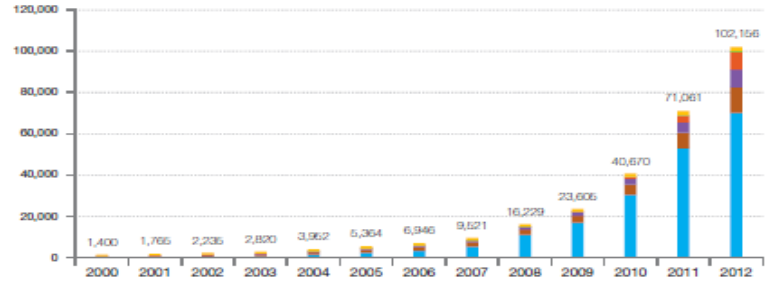
Фотоэлементтердің дайындалып шығарылуына паспорттық сипаттамаларына байланысты, Еуропалық фотоэлектрлік ассоциациясы (EPIA) дүниежүзі бойынша 2010-шы жылда күн энергетикасы қуатын 40 ГВт-тық шамаға дейін жеткізген. Бұл көрсеткіш кәзіргі таңда бірнеше есеге артты. Бұл шамалар салыстыру және зерттеу нәтижесінде алынған 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1 – Күн энергиясын пайдалану бойынша елдер арасындағы пайыздық көрсеткіш мөлшері.

Еуропалық ассоциация (EPIA) дүниежүзі бойынша фотоэлектрлік өндіріс 2012-шы жылға дейін орнатылған барлық КЭС нақты қуат мөлшерін анықтау барысында зерттеулер жүргізген. Зерттеулер нәтижесі бойынша соңғы 5 жылдың аралығында әлем бойынша қуат шамасы 10 есеге өскен ал Еуропа елдерінде бұл көрсеткіш шамамен 14 есе артқаны 2-суретте көрсетіліп тұр.

Figure 1 - Evolution of global PV cumulative installed capacity 2000-2012 (MW)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ROW	751	807	887	964	993	1,003	1,108	1,150	1,226	1,306	1,590	2,098	2,098
MEA	n/a	n/a	n/a	n/a	1	1	1	2	3	25	71	192	601
China	19	24	42	52	62	70	80	100	140	300	800	3,300	8,300
Americas	146	178	225	290	394	501	650	863	1,209	1,752	2,780	4,959	8,717
APAC	355	496	686	916	1,198	1,500	1,825	2,096	2,631	3,373	4,956	7,628	12,397
Europe	129	262	396	598	1,305	2,289	3,281	5,310	11,020	16,850	30,472	52,884	70,043
Total	1,400	1,765	2,235	2,820	3,952	5,364	6,946	9,521	16,229	23,605	40,670	71,061	102,156

Сурет 2 – EPIA (European photovoltaic industry association) зерттеуі бойынша жүргізілген график

Әлемде КЭС-ларын орнату және тиімді қолдануда Германия мемлекеті бірінші орында тұр. КЭС-ларынан жылына 7 ГВт қуат шамасын құрайды бұл өте жоғарғы көрсеткіш. Бұл көрсеткіштердің жоғары болуы мемлекеттің ішкі саясатына тікелей қатысты, сонымен қатар ауа-райының қолайлы болуына да байланысты. КЭС-ларын тұрғындар әр түрлі жағдайларда және әр түрлі өнеркәсіп салаларында тиімді пайдалануда.

Жылдық қуат көрсеткіші бойынша 4 ГВт құрап 2-3 орындарда Жапония және Испания мемлекеттері болса бұл көрсеткіштерден сәл аз яғни 3,5 ГВт көрсеткіш құрап Италия бұл көрсеткіштерден аз АҚШ (2,5 ГВт), Чехия (2 ГВт), Франция (1 ГВт) мемлекеті тізімді аяқтайды. Қытай мемлекеті соңғы 5-7 жыл көлемінде КЭС-ларын жаппай орнатып қуат көрсеткішін 10 есеге арттырған болатын бұл өте жақсы көрсеткіш. Бұл тізімде Қазақстан мемлекеті жоқ қуат көрсеткіші өте төмен және КЭС-ларын қолданудың кейбір мәселелері шешілеген.

Нарықта сұранысқа ие күн түрлендіргіш ұяшықтардың көпшілігі поликристаллды кремний(MC-Si) немесе монокристаллды кемний (C-Si) көп қолданыста. Кәзіргі кезде қолданыстағы фотоэлементтердің 90%-ын кремнийлі фотоэлемент құраса оның 1/3 бөлігін монокристалды қалған бөлігін поликристалды кремний фотоэлементі құрайды. Қолданыста жүрген фотоэлементтің көпшілігі арзан және аз материалды қажет етеді, бірақ оллардың өндіретін қуаты және ПӘК-і төмен болып келеді.

Күн батареясын қолдану өзектілігі. Біз білетін күн батареясы ғарыш кемелерімен, орбиталық станцияларда ғана бар екенін естіп білуші едік. Ал қазір, жарықтан электр шығаруға қабілетті құрылғыны кез келген калькулятордан, қуаттағыштардан, қол сағаттардаң көруге болады. Сонымен қатар, ыстық жазда және қысы жылы, күн сәулесіне бай елдерде ("жоғары инсоляциясы бар елдер"), мысалы Италия, Испания, Португалия, АҚШ және т.б. оңтүстік штаттар тұрмыстын ажырамас бөлігіне айналған.

Жоғарыда айтылғандай, күн энергиясын жеке мақсатта пайдаланудың ең оңай жолы-жылу энергиясын жинау. Бірақ жинақтау және тасымалдау үшін ең ыңғайлы энергия түрі электр энергиясы болып табылады. Оны аккумуляторларда еш қиындықсыз жинауға немесе сым арқылы жұмыс істейтін жерге, аз шығынмен жеткізуге болады. Күн сәулесін пайдаланудың ең көп таралған тәсілі оны электр энергиясына түрлендіру. Күн түрлендіргіштер-күн сәулесін электр тогына айналдыруға арналған электрлік қатты модуль. Белгілі бір күн элементінде ұяшығы негізінде энергия көзі түрленеді. Күн ұяшығын құрастыру модульді қалыптастыру үшін қолданылады. Бұл құрастыруды күн модулінен ток алу үшін бірге құрастырады, ол тең түрде арнайы бұрылыс құрылғысына немесе күн модулінің бағыттамасы стеллажға орнатылады, ол сондай-ақ кейбір электрондық қоршауды қамтиды. Мұндай құрастыру күн панелі деп аталады.

Күн энергетикасы баламалы энергетика мен жаңартылатын энергия көздерін (ЖЭК) пайдалану саласының ең ірі бөліктерінің бірі болып табылады. Қазіргі уақытта пайдаланудың үш негізгі жолы бар күн энергиясы: электр энергиясын өндіру, шоғырланған электрогенерлеу немесе тікелей қыздыру үшін жылу энергиясын жылу тасымалдағыштық (әдетте су). Күн мен жел энергиясы және оны күнделікті өмірде пайдалану зерттеу және жоғары технологиялық әзірлемелер. ЖЭК мен күн энергиясында өзіндік ерекшеліктері бар. Жобаны жүзеге асыру жоспарланған өңірдің инсоляциясы, күн сәулесін пайдаланудың ең тиімді көрсеткіші және энергияны өңдеу болып табылады. Инсоляция беттің сәулеленуінің қарқындылығы туралы түсінік береді белгіленген уақыт аралығында (күн, ай, жыл) кВт-сағ/кв.м инсоляцияны өлшейді. Аймақта инсоляция жоғары болған сайын, күн сәулесінің энергиясы соғұрлым электр энергиясына немесе жылу энергиясы айналуы мүмкін.

Күн энергиясы адам қызметінің барлық салаларында қолданылады:

- Өнер кәсіптік жылу және электр станциялары;
- әртүрлі жылу және электр энергиясымен жабдықтау станциялары ғимараттар мен үй-жайлар;
- құрылыс материалы ретінде эластикалық күн батареяларын қолдану;
- жаппай тұтыну тауарларындағы резервтік қорек көздері: калькуляторлар, сағаттар, ноутбуктер, фонарлар, аккумуляторлар және т.б.;
- көлік құралдарын қоректендірудің резервтік көздері сонымен қатар электромобилдерді тиімді қуаттау көзі ретінде де қолданылады;
- қоғамдық өмірде саябақтарда спорт алаңдарында да тиімді қолданыста;
- ауыл шаруашылығында да тиімді қолданыста алыс аймақатрды электр энергиясы мен қамтамасыз етуші бірден бір құрал;
- Қазақстанда сирек кедесетін асыл тұқымды өсімдіктерді, жылыжайларда көкөніс өсіруде кенінен қолданылуда;
- тәуліктің қараңғы уақытында жол белгілерін және басқа да күн энергиясы есебінен жарықтандыру негізінде қолданылады. Заман талабына сай күн панелдері, күн түрлендіргішетері, күн батареялары адамзат өмірінде кең ауқымда қолданылып келе жатыр. Бірақта жаңартылған энергия көздеріне бірнеше шешімін таппаған мәселелері бар екені бізге аян. [6, 388 б.]

Бүгінгі күні әркім дерлік жинау мүмкіндігіне ие күн батареялары негізінде өзінің тәуелсіз электр энергиясы көзімен қамтамасыз етіп отқандар қаншама. Қымбат құрылғыларға кететін шығындар уақыт өте келе тегін электр энергиясын пайдалану мүмкіндігімен жабылады. Тағы бір маңызды бөлшек: күн батареялары – экологиялық таза энергия көзі. Соңғы уақытта фотоэлектрлік панельдердің құны ондаған есе төмендеді және бұл үрдіс ФЭП қолданудағы керемет перспективалар туралы пайымдауға мүмкіндік береді. Стандартты түрде таза электр энергиясының көзі тікелей, күн батареялары (тұрақты ток генераторы), зарядты контроллері мен инверторы бар аккумуляторлық батареялар, тұрақты ток айнымалы токқа түрлендіргіш.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Түймебекова, З.А. Мухан,А.А. Күн сәулесі-болашақ энергия көзі / З.А.Түймебекова. А.А.Мухан // (https ://ziatker.kz/docx/gylymi_joba_kun_sylesi_bolasaq_energiya_kozi_4409.html).
2. Егемберді, М.С. Шүкір, Ә.Е. Күн сәулесі болашақтың сарқылмас энергиясы /М.С. Егемберді. Ә.Е. Шүкір // (http://startinfo.kz/buisness/kyn-energiscu/).
3. Ирха, В.А. Региональный опыт инсталляции и эксплуатации индивидуальной солнечной энергоустановки в условиях юга России [Текст]: учебник/ В.А. Ирха, А.С. Пащенко,С.Н. Чеботарев // -М, 2013. - С. 205–209
4. Юмаев, Н.Р. Исследование влияния погодных условий на параметры работы солнечных батарей в естественных условиях эксплуатации [Текст] / Н.Р. Юмаев // Молодой ученый. – 2018. - №12. - С. 52-54.
5. Назаров, Б.Б. Расчет потока суммарной радиации по наклонной плоскости солнечных приемников в условиях аэрозольного загрязнения атмосферы [Текст] / Б.Б. Назаров, М.А. Салиев // АН Республики Таджикистан. - 2015. - №9. - С.11–16.

Омарова Жанар Шубаевна
Шымкент қаласы, №130 ЖОББМ
Физика пәні мұғалімі

STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫ- МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА

Қазіргі уақытта әлемде төртінші технологиялық революция болып жатыр: ақпараттың қарқынды ағыны, жоғары технологиялық инновациялар мен әзірлемелер біздің өміріміздің барлық салаларын өзгертіп жатыр. Қоғам сұранысы да, жеке тұлғаның қызығушылықтары да өзгеріп жатыр.

STEM – білім беру саласында ең өзекті тақырып. STEM білім беру саласы «Математика», «Жаратылыстану ғылымы», «Робототехника», «3Д модельдеу», «Инженерлік», технологиялық сауаттылықтарын, қабілеттерін дамытуға бағытталған. STEM білімі –оқу мен болашақты байланыстыратын көпір. Яғни балаларды технологиясы дамыған әлемге дайындайды.

Мектептерде жаппай оқыту әдістері нәтижелі болмай тұр. Жоғары сыныптарда оқушылардың математикаға қызығушылығы төмендеп барады.

Оқушылардың бойында математикаға деген қызығушылықты ашу үшін STEM қолжетімді болу керек. Оқушылар математикалық сауаттылығы дамыған, экономикалық бәсекеге қабілетті, кез келген кедергілерді шеше алатындай болуы қажет. Нағыз математикамен айналысу тек мамандандырылған мектептердің оқушыларымен мұғалімдеріне ғана емес, қарапайым және табысты мектеп оқушылары үшін тиімді болуы керек.

STEM оқыту бойынша практикалық тапсырма мен проблема басты назарда болады. Оқушылар шешімін теориядан емес, қателіктерді түзету арқылы табады. Сонымен қатар оқытудың ерте кезеңдерінен бастап компьютерлік анимация құру, интерактивті қызметтерді үйренеді. Геометриялық фигураларды өмірде байланыстыра отырып, жұмыстар жүргізеді. Түзулер мен жазықтықтардың орналастыру арқылы үйлер мен мекемелер тұрғызады.

Оқыту үдерісін жаңаша ұйымдастыру мұғалімнің өзін-өзі дамытуына қолайлы жағдай жасай отырып, оның шығармашылық қабілетінің артуына септігін тигізеді. Сондықтан, ғылыми техникалық прогрестен қалмай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу әрбір ұстаздың негізгі міндеті.

STEM бағдарламасы аясында оқушыларды шығармашылыққа баулу мақсатында үйірме жұмыстарын өткізіп, математика пәнінен қызығушылықтарын арттырғым келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.Ногайбаева, С.Жумажанова «Развитие STEM – образования в мире и Казахстане»\\»Білімді ел – Образованная страна» №20 (57) 25.10.2016ж
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. - // Қазақстан мектебі, №4, 2008

Сүлеймен Ләззат Қалмаханбетқызы
Шымкент қаласы. №130 жалпы орта білім беретін мектептің
математика пәні мұғалімі

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Аннотация

Түйінді сөздер: инновациялық технологиялар

Бүгінгі басты мәселеміз – білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы – білім беру жүйесінде инновациялық технологияларды пайдалану. Келешек қоғамымыздың мүшелері жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет.

Инновациялық технологияларды қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

- Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді
- Тіл байлығын дамытады
- Өз ойын еркін жеткізуге, жан-жақты ізденуге үйретеді
- Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді
- Өз бетімен білім алатын, инновациялық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлға қалыптасады.

Аннотация.

Ключевые слова: инновационные технологии

Сегодня главная проблема – качество образования, но и настоящий эффективный путь повышения качества образования – использование инновационных технологий в системе образования. Формирование информационной культуры молодежи-членов будущего общества является главной задачей, стоящей перед обществом. Применение инновационных технологий приведет к следующим результатам:

* Позволяет учащимся свободно мыслить
* Развивает языковое богатство
* Учит свободно выражать свои мысли, всесторонне искать
* Повышает творческую активность, воспитывает солидарную работу в коллективе
* Формируется образованная личность, обучающаяся самостоятельно, хорошо владеющая инновационными технологиями.

Abstract.

Keywords:innovative technologies

Today, the main problem is the quality of education, but a real effective way to improve the quality of education is the use of innovative technologies in the education system. The formation of the information culture of young people-members of the future society is the main task facing society. The use of innovative technologies will lead to the following results:

* Allows learners to think freely
* Develops linguistic wealth
* Teaches you to freely express your thoughts, seek comprehensively
* Increases creativity, fosters solidarity work in a team
* An educated personality is being formed, learning independently, well-versed in innovative technologies.

Педагогикалық инновация - педагогикалық жүйедегі жаңашылдық. Ең алғаш "инновация" ұғымын қазақ тілінде анықтаған ғалым, профессор Н.Нұрахметов: "Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз - білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі" деген анықтаманы ұсынады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке жағдайлар жасау; оқытудың ииновациялық технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделген болатын.

XX ғасырдың екінші жартысында инновация әлеуметтік өзгерістердің жалпы үрдістерінің сатысы ретінде қаралып, латын тілінінен аударғанда «жаңару», «өзгеру», ал ағылшын тілінен аударғанда «жаңашылдық», «жаңашыл», «бағалаушылар» деген ұғымды білдіреді.

Қай елде болмасын, балаға білім беру ісі орын алып, онымен арнайы шұғылданатын мамандарды ізденіске итермелеп отырған. Білім беру жүйесі қоғаммен бірге дамып үнемі өзгеріс үстінде болады. Заман өзгерген сайын білім беру жүйесінде қойылатын талап, ондағы оқыту және тәрбиелеу әдіс тәсілдері де

өзгереді. Қазіргі таңда білім беру үдерісінде кеңінен қолданылып жүрген бірнеше инновациялық технологияларды атап көрсетуге болады:

- проблемалық оқыту;
- дамыта оқыту;
- деңгейлеп оқыту;
- дәстүрлі оқыту;
- кейс-стади;
- сұрақ-жауап ойындары;
- цифрлық білім беру ресурстары.

Осы жоғарыдағы айтылған инновациялық технологиялардың бірі цифрлық білім беру жүйесіне тоқталсам, цифрлық білім беру контентін электрондық оқулықтар, компьютерлік ойындар, виртуалды жаттығу әдістері, ғылыми-әдістемелік зерттеулер құрайды.

Цифрлық білім беру міндеті:

Оқытушының сабаққа дайындығына көмек.

Оқытушының сабақ өткізу үрдісінде көмек.

Оқушының үй тапсырмасын орындауда көмек.

Цифрлық білім беру түрлері:

Демонстрациялық – оқушы тек бақылаушы ролінде болады. Интербелсенді (ақпараттық-іс-әрекеттік) – оқушы тек бақылап ғана қоймай, сабақ барысында ресурс сұрақтарына жауап іздеу, ресурс көмегімен практикалық және лабораториялық тапсырмаларды орындау, электронды анықтамалардан керегін іздеу, интербелсенді оқыту ойындарын ойнау, топтық жұмыс (мини-жобалар) орындау, ресурстың бағалау мүмкіндігіне ие болады. Жаңаша әдіс-тәсілдерді сабақта қолдану барысында көрсеткен нәтиже: балалардың оқуға қызығушылығы артады, іскерлік дағдысы, ойлау белсенділігі, тапқырлығы, өзіне деген сенімі қалыптасады, пікір таластыра білуді, ойын жүйелі түрде жеткізуді, зерделеу қабілетін дамытуды, салыстыру, байқағыштық қасиеттерін үйренеді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады. Сонымен қатар өз сабағымда қолданылатын бағдарламаларымды атап айтып айтқым келеді.

1. Kahoot
2. Miro
3. Prezi.com
4. Zoom
5. Google документ

Осы бағдарламалардың оқушылар үшін маңызы өте зор, себебі бұл бағдарламаларды пайдалансақ, оқушы өзіннің қаншалықты тақырыпты түсінгендігін және өзін – өзі бағалауына мүмкіндік болады деп сенемін.

Әдебиеттер

1. Қуанбаева Б. Оқытудың педагогикалық жүйесін технологиялық негізде жетілдірудің дидактикалық шарттары: дисс. Пед. ғыл.канд. — Алматы, 2005. –137 бет.
2. Таубаева Ш. Т. Оқытуың қазіргі технологиялары //Бастауыш мектеп -1999.- № 4. — Б.5–12.
3. Таубаева Ш. Т., Лактионова С. Н. Педагогическая инноватика как теория и практика нововведений в системе образования. Алматы, 2001.
4. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
5. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
6. «Технологии игры в обучении и развитии» М. 1996 Ж.С.Хайдаров. П.И.Пидкасистый.
7. «Интерактивное обучение: Новые подходы» М. 2005г

Жапенова Гульмира Сайрамбаевна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Бастауыш сынып оқушыларын оқытудың маңызды бағытының бірі - логикалық ойлау қабілетін дамыту. Осы процесс қазіргі таңда педагогика саласының өзекті мәселесі болып табылады, оған көптеген оқу бағдарламалары мен әдістемелік әдебиеттеріндегі зерттеулер дәлел.

Балалардың ойлауын дамыту туралы М.Жұмабаевтың сөзімен алсақ: «Ойлау жанның өте бір қиын, терең ісі. Жас балаға ойлау тым ауыр, сондықтан басқыштап іс істеу керек. Оқулықтағы берілген тапсырмалар, суреттер баланың жанына дұрыс әсер ететіндей, оқушының оқуға, білімге деген ынта – ықыласы, құштарлығы болуы керек».

Оқу материалын балалардың ойлау қабілеті жетерліктей жас ерекшеліктерін ескере ұйымдастырса ғана, оның ойлау қабілетінің дамуына мүмкіндік туады.Сондықтан да мұғалім балаларды үнемі ойланып оқуға бағыттауы тиіс, бұған оқу үрдісін жүйелі ұйымдастыру, сабақта бала логикасын дұрыс дамыта алатын мүмкіндіктерді мол пайдалану арқылы жетуге болады.
Дұрыс ойлаудың формалары мен заңдары туралы ғылым логика деп, ал ой қорытындыларының обьектив пікірлерге негізделетін процесі логикалық ойлау деп аталады.

Логикалық ойлаудың ерекшелігі – қорытындылардың қисындылығында, олардың шындыққа сай келуінде. Логикаға түскен құбылыс түсіндіріледі, себептері мен салдарлары қатесіз анықталады. Ұғымдар арасындағы байланыстар мен қатынастар логикалық ойлау жолымен ашылады.

Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлауының дамуы екі негізгі саты арқылы өтеді. I саты (1-2-сынып) оқушылары. Бұл жастағы оқушыларда ойлаудың қарапайым түрлері орын алады, яғни мұнда көрнекі әсер ету басым болады. Оқушыларға түрлі суреттер арқылы логикалық тапсырмалар ұсынамыз. Оқушылар осы суреттерге немесе оның баламаларына, бейнелеріне сүйенеді. Логикалық ойлау жүйесін дамытуда математика сабағының алатын орны ерекше, өйткені математика сабағының әрбір жұмысы ой-белсенділігін қажет етеді.

Математика пәніне байланысты мысалы: «Адасқан пішіндер», «Көлеңкесін тап!», «Заңдылықты жалғастыр!»,«Суретшінің қатесін тап!»,«Не бар? Не артық?» т.с. тапсырмаларды ұсынуға болады. Бұл тапсырмалар оқушыларда алғашқы ойлау дағдысын қалыптастырады.

II саты (3-4 сынып) оқушылары. Бұл жастағы оқушыларда ойлау сипаты өзгереді, яғни бұл кезеңде белгілі бір ұғымдар, олардың арасындағы негізгі қатынасты көрсету, ортақ белгілері бойынша ажырату, топтастыру секілді дағдыларды игереді. Мысалы: «Фигуралар санын анықта!», «Сиқырлы кесте»; «Сіріңкені қозға да, нәтижесін тап!»; «Адасқан таңбалар»; «Сиқырлы сандар» және логикалық ауызша есептерді ұсынуға болады. Сонымен қатар әр тапсырманы орындаған соң оқушылардан өз жауабын дәлелдеуді талап ету қажет. Себебі оқушылар өз ой-пікірін айтып және оны дәлелдеуді үйренеді, бір-бірінің қатесін ескере отырып, бағалау жұмыстарын жүргізеді.

Бастауыш сынып оқушыларының ойлануының өз ерекшеліктері бар. Дәл осы кезеңде алдыңғы көрнекі – бейнелі ойлану, сөйлеу-логикалық, түсініктеме түріне ауысады. Сондықтан бастауыш сыныптарда оқушылардың логикалық ойлау қабілетін қалыптастыру өте маңызды. Бастауыш сынып оқушылары үнемі логикалық тапсырмаларды орындау арқылы, өздерінің логикалық ойлау қабілетін дамыта алады.

Логикалық тапсырмалар оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуда да үлкен маңызға ие. Себебі оқушының логикалық ойлауы ой әрекетінде, білімді меңгеру, тіл үйрену үстінде қарқынды дамиды. Оқушылардың ақыл-ой белсенділігін дамыту олардың тұлға ретінде жетілуінің маңызды саласы болып табылады. Сондықтан оқушылардың шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында ойлау дағдыларын жүзеге асыру тәсілдеріне үйрету қажет. Әсіресе, оқушыларға тапсырмалар бергенде таңдауға, жинақтауға, салыстыруға, топтауға арналған тапсырмалар логикалық ойлауын дамытатындай болуы керек.Мысалы, сөздік-логикалық ойлаудың дамуына мынандай жаттығулар көмектеседі: «Артығын тап!» (тақырыпқа сай сөздерді, суреттерді немесе заттарды анықтау, артық сөзді ажырату). Бұл тапсырманы қазақ тілі, дүниетану сабақтарында сабақты бекітуде немесе қайталау кезінде қолдануға болады. «Адасқан әріптер» (орны ауысқан әріптерден сөз құрау). Бұл тапсырма сабақтың жаңа тақырыбын анықтауда және өзге тілдерді меңгеруіне, оқушылардың сөздік қорларын толықтыруда өте тиімді. Ойлаудың талдау және жинақтау дағдыларын дамыту үшін «Жинақта!»тапсырмасы тиімді. Ұсынылған сөздерге жалпылама сөз немесе сөз тіркесін атайды. Сонымен қатар ойлау дағдысын дамытатын тәсілдерді ойын түрінде қолдануға болады. Мысалы: «Ұқсастық пен айырмашылық». (әртүрлі заттар мен ұғымдарды салыстыру, айырмашылықтарын ажырату, ортақ белгілерін айқындау) «Құпия қобдиша». (қобдишаның ішіне бір суретті сала отырып, бір оқушыға сол суреттің атын атамай, басқа оқушыларға суретке сай сипаттама жүргізу тапсырылады, оқушылар сипатталған суреттің атын атайды.) «Қызықты сөйлем». Өзара байланыспайтын 3 сөз немесе суреттер алынады. Мыс, «зымыран», «мұражай», «қоян». Осы сөздерден сөйлем құрау қажет. Жауап қарапайым (Қоян зымыранмен

мұражайға барды) немесе күрделі болуы мүмкін. Соңынан ұнаған жауаптар талданады. Шығармашылықпен жазылған сөйлемдер мадақталады. Бұл тапсырманы орындау кезінде оқушылардың ой-қиялдары дамып, сөздік қорлары молаяды.

Жаңа буын оқулықтарында бастауыш математикалық білім мазмұнының мүмкін деңгейін қамтамасыз ету мақсатында ұсынылып отырған жаттығулар ерекше назар аудартады. Олар бір сарынды іс-әрекеттер орындаудан бас тарта отырып, өзгермелі әр түрлі бағыттағы ізденістер тудыру арқылы оқушыны шығармашылық әрекет жағдайына енгізуге мүмкіндік жасайды. Шығарамашылық жаттығулар ұсынылғанда, оқушының алдында мақсатқа өзіне мәлім әрекет тәсілімен жете алмайтын проблемалық жағдаят пайда болып, ол оқушының интеллектуалдық қиналуын туғызуы мүмкін. Осының барысында оқушы жаңа әрекет тәсілін іздестіру бағытындағы шығармашылық сипаттағы іс -әрекеттер орындауға талпынады.Осы тұрғыдан алғанда математикалық жаттығуларды, біздің пікірімізше, шығармашылық жаттығулар деп атаған орынды сияқты.Шығармашылық жаттығу – бұл нақты мәні берілмеген, есепті шартты математикалық заңдылықтар арқылы орындау.

Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың жаңа бір нәрсені ашуы, яғни оқушы өзін белгілі бір жаңалықтардың авторы ретінде сезінеді. Бұл оған белгілі бір пән төңірегіндегі қызығушылығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Яғни, оқушыны өзіне тарта, баули түседі.Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған стандартты емес тапсырмаларды шығармашылық жаттығулар деп атаймыз. Сондықтан шығармашылық жаттығуды ұдайы жүргізе отырып біз оқушылардың тек пәнге деген қызығушылығын ғана емес, логикалық ойлауын да дамыта аламыз..Оларды жеңіл, бірыңғай жаттығулар орындау жалықтырады. Сондықтан мұғалім оқушыларға міндетті емес тапсырмаларды үнемі орындатып отыруы тиіс.

Логикалық ойындар оқушылардың ой — өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Оқушылар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланыста жүргізілгенде ғана дұрыс нәтижелер береді.

Оқушыларға логикалық тапсырмаларды орындатудың тиімділігі:

– логикалық тапсырмалар оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады;
– оқушылар жылдамдыққа үйренеді;
– төмен деңгейдегі оқушылар үздік нәтиже көрсете бастайды;
– оқушылар өз пікірін білдіріп, дәлелдеуге үйренеді;
– оқуышылар өз қатесін білді және өзін-өзі бағалады және бірін-бірі бағалайды;
– шығармашылық жұмыстарға бейімделеді;

Оқушы тұлға болып қалыптасуы үшін оның бойында түрлі жағдаяттағы мәселені анықтауға, өзіндік тұжырым жасай білуге, өзіндік бағалауға, сыни ақпараттарды өз бетімен табуға, талдауға, логикалық операцияларды қолдана отырып дәлелдеуге, жалпы алғанда жеке адамның құзіреттіліктері қалыптасуы қажет. Осы айтылған қасиеттердің бәріне түрлі логикалық тапсырмаларды ұсыну арқылы жетуге болады. Сол себептен білімнің негізі – бастауыш сынып болғандықтан, мұғалімдердің логикалық тапсырмаларды өз сабақтарында тиімді қолдануы қажетті деп ойлаймын. Себебі логикалық есептерді шығару барысында бастауыш сынып оқушыларының ойлау әдіс-айлаларының, шығармашылық қабілеттерінің, интеллект, білім деңгейлерінің өсуіне маңызы зор.Логикалық ойлауды білген бала ойы да, ісі де нақты, жүйелі болып келеді. Әр әрекетін логикалық ойлау арқылы жүзеге асыра білген оқушы барлық пәндерден табысқа жетеді. Оқыту үрдісінде логикалық тапсырмаларды тиімді дер кезінде ұсына алсақ қоғам талап етіп отырған шығармашылық қабілеті жоғары, логикалық ойлау жүйесі дамыған және өз ойын жүйелі де ашық айта алатын, өмірге белсене араласатын тұлға қалыптасары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Алдамұратов Ә.Ж. Жалпы психология. Білім 1996ж
2.Қ.Б. Жарықбаев Жантану негіздері. 2002ж
3. Сейтқалиев Қ. Жалпы психология. Оқу құралы. Білім 2007ж

Аташ Рахима Ортайқызы
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия» КММ

«БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ»

Білім беру үрдісінде ұстаз да, шәкірт те жеке тұлға болып қарастыры-латын болды. Жеке тұлғаға жету үшін әр оқушының қабілетін танып, біліп, дамытып, шыңдап, жөн сілтеп, адам дәрежесіне келтіру керек. Демек, оқыту-дың жаңа технологияларын пайдалана отырып, білім сапасын арттыру, мазмұнын байыту, оқу үрдісін жетілдіру, жан-жақты дамыған, рухани дүниесі бай жас ұрпақты тәрбиелеу – кезек күттірмейтін мәселелердің бірі. Бұның өзі оқушылардың өз бетімен жұмыс жасау, даму, тәрбиелеу, әр баланың қабілетін, дарынын ашу мұғалімдер қауымына зор міндеттер жүктейді.

Бұрын оқу үрдісінде мұғалім басты роль атқарған болса, қазір оқушының белсенділік көрсететін кезі туды. Сабақ мұғалімнің емес, оқушының іс-әрекетімен бағаланады. Қазіргі заманда нені оқыту емес, қалай оқыту маңыздырақ болып отыр. Сабақ барысында оқушының ізденуі мен зерттеу дағдыларын қалыптастыра отырып, пәнге деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданылатын технологиялар баршылық. Солардың бірі сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Технологияның негізін қалаушылар американдық ғалымдар Чарльз Темпл, Джон Дьюи, Мередит. Кезінде жоба ретінде ұсынылып, көпшіліктің қолдауын тапқан бұл технологияда Выготский, Пиаже, Эльконин-Давыдовтардың, басқа да ғалымдардың еңбектерінің ең құнды идеялары көрініс тауып, бір жерге тоғысып, біріктірілген.

Бірнеше жылдан бері ағарту саласында жұмыс істеп келемін. Сонда байқағаным, олар өз ойларын толық жеткізуде қиналатындықтары. Мен енді тіл дамыту жұмысына көп көңіл бөле бастадым. Осы жерде маған көмекке сын тұрғысынан ойлау (СТО) жобасы келді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. ТәжірибеніжүйегекелтіргенДжинни Л. Ситл, Куртис С. Мередит, Чарльз Темпл. Жобаныңнегізгі Ж. Пиаже, Л.С. Выготский теорияларынбасшылыққаалады.

Мақсаты барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Біздің елімізде Джордж Соростың ашық қоғам институты, «Сорос-Қазақстан» қоры арқылы келген бұл технология орыс және қазақ тілдерінде мектеп тәжірибелеріне ене бастады.

«Сыни тұрғысынан ойлау» ұғымын белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы көзқарастармен тепе-теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау деп түсіндіреді авторлар.

Сын тұрғысынан ойлау деңгейіндегі ойлау тек ересек адамдарға, жоғары сынып оқушыларына ғана тән деп ойлау аса дұрыс түсінік емес. Жас балалардың да бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шыңдалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз.

Сын тұрғысынан ойлау жобасының әдіс-тәсілдері оқушыларды тынымсыз ізденімпаздыққа баулиды. Баланың еркін де терең ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашады. Оқушының ізденісі жеміссіз болмақ емес. Дәстүрлі білім беру кезіндегі оқушыны сын тұрғысынан ойлайтын оқушымен салыстырғанда нәтижесі жақсы болды.

Сын тұрғысынан ойлау – оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама.

Бүгінгі баяндамамды «Диалогтік әдіс пен топтық жұмыстың тиімділігіне» тоқталып кетпекпін. «Неліктен?» бұл тақырып таңдалынып отыр немесе қазіргі таңда оқу үдерісінде диалогтік және топтық жұмысқа аса мән беріліп отыр деген сұрақтарға жауап беретін болсақ, Әбілдә Тәжібаевтың сөзімен айтар болсақ *«Диалог – тек алма – кезек сөйлеу емес, ойдың соғысы, ой мен ойдың жалындауы, мінез бен мінездің найзаласуы, идея мен идеясының қылыштасуы».* Сонымен қатар, диалогсіз білім беру мен білім алу мүмкін емес. Ғылыми зерттеу нәтижелерінде сабақта «диалогтік әдіс пен топтық жұмыстың маңыздылығын көрсетті». Ағылшын ғалымдары Мерсер мен Литлтон, 2007 *«Диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосады».*

- Сіздерге бір мысал келтірейін. Мұғалімнің сұрағы, Дүниежүзінде қанша мұхит бар?
- Оқушының жауабы «4»
- Мұғалімнің жауабы «дұрыс» . Бұл жетілмеген диалогтың көрінісі. Сіздер «неге?» деген сұрақ туындап отырған шығар!.

Біріншіден, бұл сұрақ барлық оқушының назарын аударатындай деңгейқойылған жоқ. Екіншіден, бұл сұраққа, бұл сұрақтың жауабын білетін оқушы немесе осы пәнді жақсы көретін оқушы ғана жауап берді. Оқушы «4» деп жауап бергеннен кейін, мұғалімнің кейінгі әрекеті «дұрыс» деп, арақарай үшіншіден диалогты өрбіткен жоқ. Осы тұста, сұрақты дұрыс қоя білу маңызды дағдылардың бірі болып табылады.

Оқушылардың білім алуын қолдау үшін, сұрақ қоюдың техникаларын жетілдіруді меңгерген жөн. Сұрақ қоюдың техникасының 3 түрі болады.

- Түрткі болу
- Қайта бағыттау
- Сынақтан өткізу

Осы сұрақ қоюдың технологиясына жетік тоқталсақ бірінші, «Түрткі болу». Біз оқушыларға сұрақ қоямыз да, олардан дұрыс жауап ала алмаған жағдайда оларға көмектеспек ниетпен дұрыс жолды сілтейміз немесе дұрыс жауапты өзіміз айтуға тырысамыз. Осы тұста түрткі болатын техника арқылы оқу-шылардан «Сіздер қалай ойлайсыздар?» немесе өткенді еске түсіру арқылы оқушылардың ойын түртіп, оқушылардан дұрыс жауап алуға жетелеуіміз керек. Екінші сұрақ қоюдың «Қайта бағыттау» техникасы ол, қандай техника? Осыған келіп тоқталсақ, біз бір сұрақты қойғаннан кейін 2 – 3 оқушыдан жауап аламыз да, сол жерден сұрақты тоқтатып тастаймыз. Яғни, диалогті. Енді осы тұста бір сұрақты бірнеше оқушыға қайта – қайта бағыттап «Сіз қалай ойлайсыз?, Сіздің пікірлеріңіз қандай? Ал, сіздің пікіріңіз ше?» деп бір сұрақты бірнеше оқушыға қайта бағыттап, оларды еркін диалогке шақыру. Еркін диалогке шақыру арқылы оқушыларды біздер еркін сөйлеуге, өз ойын, пікірін ашық айтуға жетелейміз.

Жалпы осы сұраққа осылай жауап берсем дұрыс болар ма? екен деген күдіктен арылтуға мүмкіндік береді. Үшінші сұрақ қоюдың техникасы «Сынақтан өткізу». Сынақтан өткізудің техникасы ол оқушыларды нақты білім алып, сол білім деңгейінде ойларын арықарай өрбітуге мүмкіндік береді. Мысалға, сіз осымен келісесіз бе? Сіз бұны басқаша қалай атар едіңіз? Тағы да қандай жолдары бар? деген сынды диалогті ары қарай өрбітіп, оқушыларды жоғарғы деңгейде жетелеу болып табылады. Сұрақ қоюдың техникалары осы.

Енді топтық жұмысты ұйымдастыру жолына тоқталсақ. Барлықтар-ымызда кездесетін жағдай, топтық жұмысқа белсендіоқушы қатысуы мүмкін. Осы пәнді жақсы көретін оқушы қатысуы мүмкін. Ал, қалған оқушылар, басқа оқушылардың көлеңкесінде қалып қоюы мүмкін. Осы жағдайлардың алдын алу үшін ең бірінші топтық ережесін құрып алғаны дұрыс.Топтық ереже құрғанда ол топқа бөлу әдісі бойынша топ – топқа бөліп, топтың ережесінде бізде қалыптасқан дағдылардың бірі ең жақсы құрылған топтың ережесін алып қана қоймай, тиянақсыз құрылған топтық жұмыстарда ережеденде біз 1 – 2 тармақ болса да, алып ортақ сыныптың топтық ережесін құруымыз керек. Себебі, біз бір топтың ғана ережесін алатын болсақ, бұл тұста басқа топтың оқушылары осы топтық ережеге бағынбауы мүмкін. Осыны ескерген жөн болар. Екінші топқа бөлгенде жас ерекшелігіне сай қызықты болуы керек. Үшіншіден, топқа бөлгеннен кейін, оқушылар топтық ролді атқара алуы керек. Топтық жұмыстағы ролдер 5 – ке бөлінеді.

1. Топ басшы
2. Уақыт шектеуші
3. Хатшы
4. Бақылаушы
5. Баяндаушы

Осы 5 ролдің өзіндік атқаратын қызметі бар. Бірінші, «Топ басшы» бір топта 2 белсенді оқушы немесе мазасыз оқушы, орта деңгейде оқитын оқушы кездесіп қалуы мүмкін. Осындай жағдайда оқушылардың әділдік арасындағы, тәртіпті бақылап отырады және топтың соңғы нәтижесін еске салып, топтың идеясын беріп ұйымдастырып отыратын ол топ басшы. Екінші, бізде тұрған бақылаушы. Бақылаушы әрбір роль осы 5 ролді дұрыс атқарылып жатыр ма? осыны бақылап, қадағалап отырады. Топтық жұмысқа өзінің идеясын беру керек. Үшінші, бізде тұрған хатшы. Бір топта 5 – 6 оқушы болса, олар әртүрлі пікірлер айтады. Сол мақұлдаған ақпараттарды, пікірлерді қағаз бетіне жазыпотыратын хатшы және топқа өзіндік идеясын қосу керек.

Уақыт шектеуші – әрине уақытты шектейді. Топқа берілген тапсырманың деңгейіне қарай уақытылы жұмыс жасауға, оқушыларды дағдыландырған дұрыс. Себебі, бір топ уақытылы жұмыс жасап, екінші топ топтық жұмысты қазір ғана бастап жатқан болса, бірінші топ екінші топты күтіп отырғанша олардың қызығушылығы төмендеп кетеді. Осыны да ескергеніміз жөн.

Ең соңғы бізде «Баяндаушы». Ол ортаға шығып, топтық жұмысты баяндайды, қорғайды және де топтың жұмысына өзіндік идеясы мен пікірін ұсынады. Біз топты осындай ролдерге бөлсек, әрбір оқушы сабаққа қатыса алады және көлеңкеде қалып қойғаноқушы болмайды. Сонымен қатар, топтық жұмысты осы ролдерге қалай бөлеміз? Бұл тұста оқушылардан өзіне таңдауына мүмкіндік берген жөн. Себебі, біз ролді бөліп берсек, ол оқушы таңдалынып тұрмын деп ойлап қалуы мүмкін немесе сіздің беріп тұрған роліңіз ұнамауы мүмкін. Осы тұста осыны да ескергеніміз жөн. Бұл жерде белсенді оқушы да орта деңгейде оқитын оқушы да, жақсы оқитын оқушы да, мазасыз оқушы да 5 түрлі ролде ойнай біліп, 5 түрлі қырынан ашылуы керек. Яғни, хатшы бола отырып, жазу дағдысын меңгерсе, топ басшы бола отырып, ұйымдастыру дағдысын иемденсе, бақылаушы бола отырып, басқа оқушылардан өзін салыстыра отырып олардың қасиетін, қабілетіне қарай отырып, өзін – өзі реттеуге дағдыланса, сонымен қатар бұл жерде баяндаушы ролін атқара отырып, ортаға шығып, аудиторияны меңгеріп, өз ойын, пікірін ашып, еркін жеткізуге жетелейді.

Әдебиеттер:

1. Ж.Аймауытов. «Тәрбиеге жетекші», Орынбор 1924ж
2. Ш.Беркімбаева, А.Құсайынов, А.Рысбаева, М.Бұлақбаева. Жоғары мектеп педагогикасы – 2009ж.
3. Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, 2011ж.

4. Б.Айтмамбетова «Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері», Алматы 1991ж.
5. Г.Сайынқызы. «Тамшы сөздер мен қамшы сөздар», Алматы 2005ж.
6. «Білім шапағаты» қоғамдық- педагогикалық газеті.
7. «Білім технологиялары» журналы, 2006ж.

Жәмбет Мереке Қашқынбекқызы
Шымкент қаласы,«А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

«ҚЫЗҒАЛДАҚ ПЕН АЛМА – ТАБИҒИ ҚҰНДЫЛЫҚ»

Кең байтақ қазақ даласының қойнауы табиғи байлықтарға, өсімдіктер мен жеміс- жидектерге бай. Соның бірі – көктем шыға көздің жауын алып, қырларда құлпырып, жайнайтын қызғалдақ гүлі мен алма жемісі. Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» деп аталатын мақаласы 21.11.2018 жылы Егемен Қазақстан газетінде жарық көрді. Қызғалдақ – лалагүлдер тұқымдасына жататын көп жылдық шөптесін пиязшықты өсімдік. Сұрпы мен түріне қарай қызғалдақтың гүлдеу мерзімдері де әртүрлі. Наурыз – мамыр айларында гүл ашады. Оның биіктігі 10 см – ден аспайтын аласа бойлы түрлері ерте көктемде гүлдейді. Ал «Рембрант қызғалдағы» сияқты биік өсетін түрі маусым айының ортасына таман гүлдейді. «Тюльпан негізінен» түрік сөзі, бас киім деген ұғымды білдіреді. Түріктерде «Тюрбан» деп аталатын қызғалдаққа ұқсас бас киім бар екен. Бүгінде жер жүзінде қызғалдақтың 3 мыңнан астам түрі бар. Қазақстан табиғатында қызғалдақтың 35 түрі бар. Осы себепті де Қазақстан – қызғалдақтың отаны болып саналады. Қызғалдақ өсімдігі ылғалды сүймейді. Жерімізде өсетін қызғалдақтардың өте сирек кездесетін 18 түрі (Альберт қызғалдағы, Борщов қызғалдағы, Грейг қызғалдағы, Кауфман қызғалдағы, Шренк қызғалдағы, т.б.) қорғауға алынып, Қазақстанның «Қызыл кітабына» енгізілген. Елбасының Жарлығымен Алатау бөктерінен 410 мың гектар жерді бөліп, ұлттық саябақ ашқызды. Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың қоршаған ортаны қорғау мәселесіне ерекше көңіл бөлетінін атап айтқым келеді. 2015 жылы Голландияда алынған жаңа сұрыпқа Президент Назарбаев есімі берілді. Голландықтар бірінші болып Қазақстанға, Елбасыға осылай құрмет көрсетті. Қазақ қолөнерінде де қызғалдақ бейнесі көп бұйымдарда бедерленген. Олар: ер –тұрман жабдықтары, тері белдік тоғалары, сақина, білезік, қамзол қапсырмалары, ағаштан жасалған жиһаздар. Өсімдік пен гүл пішіндері кестелерде де, сырмақ, текемет, кілем, алашаларда да бар. Құлпытастарда да қызғалдақ суреттері салынып, ол адам өмірінің өтпелі екендігін бейнеледі. Мұсылмандар қызғалдақты жұмақ гүліне балайды. Алманы көбейту кейде ұластыру арқылы да жүргізіледі. Қазақстанда алманың 40 – тан астам сорттары аудандастырылған, оның 20 - сын (Салтанат, Іле, Алатау шапағы, Алматы т. б.) қазақ селекционерлері өсіріп шығарған. Алма
жемісі тасымалдауға, сақтауға жарамды, тағамдықзаттарға бай, дәмді келеді, әрі жақсы өңделеді. Алманың жершарында 36 түрі бар. Қазақстанда алманың «апорт», «сиверс», «недзвецкий», қырғыз алмас ыөседі. Алманың отаны — Орталық Азия. Сұрпына қарай, алманың өмір сүру ұзақтығы да әртүрлі. Олар 20 жылдан 100 жылға дейін өсе беруі мүмкін. Алма ағашы еккен сәттен бастап гүлдемейді, оны отырғызған соң 3 - 12 жыл ішінде жеміс бере бастайды. Сонымен қатар, оның жаздық, күздік, қыстық сұрыптары болады. Яғни, қысқы сорттары жылдың суық мезгілінде де алмасын бере алады. Алма ағашының сұрыптарына қарай өмір сүру ұзақтығы 20 - 100 жыл, биіктігі 3 - 10 м аралығында жеміс береді. Жаздық, күздік, қыстық сұрыптары болады. Жаздық сұрыптары еккеннен кейін 3 - 4 жылдан соң жеміс бере бастайды. Толық жеміс беру мезгілі 15 - 20 жыл. Ал, 30 - 35 жыл өткен соң мұндай сұрыптардың жеміс беруі нашарлай бастайды. Жаздық, күздік, қыстық сұрыптарды іріктеп алу тәртібін орындамау, қандай да болсын бір түрін көбейтіп жіберу – әсіресе, өнімді жинаған, сақтаған, өңдеген кезде көптеген қиыншылықтар туғызады. Бақшада мейлінше көп сақталатын қыстық сұрыптарға едәуір орын берілгені дұрыс. Алма құрамында 83 — 88 % су, 7, 5 — 16 % қант, 0, 2 — 0. 8 % қышқыл, 9, 5 — 18, 5 % құрғақ қалдық, 0, 28 — 1, 0 % илік заттар, А, В1, В2, В6, С, РР дәрумендері, көптеген минералды заттар бар. «Күнде кешкісін бір алма жесеңіз, дәрігер қажет емес», – деген мақал алманың қаншалықты пайдалы екендігін білдіреді. Сонымен қатар, алма шырыны адам ағзасын ауыр металдардан тазартуға, қан бұзылу және жүрек ауруларын емдеуге қолданылады. Алма жемісі тасымалдауға, сақтауға жарамды. Алма жемісінен шырын, тосап, компот, джем, қақ жасалады. Сондай - ақтамақ, кондитер және иіс су өнеркәсібінде қолданады. Алманы күнделікті тағамға, салаттарға қосып пайдаланады.

Шырынынан шарап, сусын дайындалады, жемісін емдік дәрі ретінде де, адам ағзасын ауыр металл заттардан тазалауға, қан бұзылу және жүрек ауруларын емдеуге қолданады. Алманың зиянкестері: алма жегіші, алма биті, шиебіз тұмсығы, гүлжегіш. Адамдардың тамаққа қолданатын жемістерінің 4/5 – бөлігі – алмалар. Оны ежелден ем – дәмдік тағам ретінде және ас қорытуы бұзылуын реттейтін амал ретінде қолданған. Дәрумен жетіспегенде, безгекке қарсы да жеген. Алма тәнге күш беріп, ағзаның әртүрлі аурулармен күресуіне көмектеседі. Сырқатқа шалдыққандарға да, сау адамдарға да алманы жеу
пайдалы. Алматы апортына жеке тоқталып кетуге болады. Алманың бір сорты - Алматы апорты. 19 ғ – дың аяғында Воронеж губ - нан (Ресей) әкелінген апорты жергілікті алма сортымен будандастыру арқылы шығарылған. Жемісінің салмағы 350 г, шырынды, түсі қанық қызыл, дәмі сәлқышқылтым әрі тәтті, ерекше хош иісті. Негізінен алманың жаздық, күздік, қыстық сорттары бар. Мамандардың айтуынша, жақсы алманың құрамында 83 - 88 % су, 7, 5 - 16 % қант, 0, 2 - 0. 8 % қышқыл, 9, 5 - 18, 5 % құрғақ қалдық, 0, 28 - 1, 0 % илік заттар, А, В1, В2, В6, С, РР дәрумендері, көптеген минералды заттар болады екен. Ал, біз айтып отырған апорт — кеш пісетін түрге жатады, қыркүйек айларында ғана пісіп жетіледі. Кеш піскендіктен қыста жақсы сақталады. Апорт - Алматы облысының Еңбекші қазақ, Талғар, Қарасай аудандарында өседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Маңғыстау энциклопедиясы, Алматы, 1997;
2. Табылдиев Ә. «Қызғалдақтар». Алматы, 1990;

Қындыбаева Жанна Раушанбековна
Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы
Қызылорда медициналық жоғары колледжінің тарих пәнінің оқытушысы

АРНАЙЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ ГЕОГРАФИЯ ПӘНІ ОҚУЛЫҒЫНЫҢ (10 СЫНЫП ҚОҒАМДЫҚ-ГУМАНИТАРЛЫҚ БАҒЫТ) МАЗМҰНДЫҚ СИПАТЫНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Еліміздің арнайы білім беру мекемелеріне арналған бағдарлама бойынша география пәнін оқыту,білім беру ресурстары,ондағы қолданылатын әдіс-тәсілдер, оқулықтағы тың мәселелер,жаңа технологиялар,ақпараттық көздер мүмкіндіктерді кеңейтуге арналған ақпараттар жүргізіледі.Пән бойынша материалдар олардың оқулықтағы маңызы мен ғана шетеліп қоймай,білім алушыларды тәрбиелік,патриоттық,эстетикалық, өз ойын еркін айта алатын, жоғары білімді, ұлттық тілді, тарихты жетік меңгерген,бәсекеге қабілетті маманды дайындап шығару жұмыстарын жасау,олардың ой саналарын жақсы жаңа өзгерту,жаңа технологияға сай білім беру ресурстарын қолданып,оқытудағы әдіс тәсілдер жүзеге асырылады.

По программе для специальных образовательных учреждений страны ведется изучение географии,образовательных ресурсов,используемых в ней методов и приемов, новых проблем в учебнике,новых технологий,информационных источников.Материалы по дисциплине должны отражать не только их значение в учебнике, но и воспитательные, патриотические, эстетические, свободно выражающие свои мысли, обладающие высшим образованием, национальным языком, работа по подготовке конкурентоспособных специалистов,владеющих историей,изменение их мышления,использование образовательных ресурсов в соответствии с новыми технологиями.

According to the program for special educational institutions of the country,geography,educational resources, methods and techniques used in it,new problems in the textbook,new technologies, and information sources are studied.Materials on the discipline should reflect not only their meaning in the
textbook, but also educational, patriotic, aesthetic, freely expressing their thoughts, having higher education, national language, work on training competitive specialists who know history, changing their thinking,using educational resources in accordance with new technologies.

Жалпы қазіргі замандағы білім берудің негізгі мақсаты — еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, құзыретті, өз жұмысын жақсы білетін, жан-жағына бағыт-бағдармен қарайтын, әлемдік стандарт деңгейінде нәтижелі жұмысқа, кәсіби өсуге, әлеуметтік-саяси оңтайлы тез әрекет жасауға, болып жатқан өзгерістерге тез бейімделуге қабілетті білікті маман, индустриалды-инновациялық жағдайды шешуге лайық, өз қалауы мен

қоғам талабына сай өзін көрсете білуге бейім, өз ойын еркін айта алатын, жоғары білімді, ұлттық тілді, тарихты жетік меңгерген, отандық және әлемдік мәдениетті бойына қалыптастырған, шығармашыл, оңтайлы кәсіби маман дайындау. Білім алушыларға өте маңызды, мазмұндық сипаты бойынша оқулықтар мектеп бағдарламасының 10 сынып оқулығының әр түрлі бағыттары бойынша ұсынылады.Арнайы білім беру мекемелеріне география оқулығы мазмұны бойынша білім алушыларға патриоттық,тәрбиелік мәнімен де ерекшеленеді.Оқулықтағы әр бөлімдер білім алушыларға кеңінен патриоттық сезімін оятуға,оларды экономикалық-экологиялық ,эститикалық жағынан тәрбиелеуге көмектеседі.Оқулықты қарастыра отырып білім алушылар бойына кеңінен тәрбиелік қағидаттарды,пәнмен бірге үйрету,олардың өмірде қолдануына көмектесу.

Әр бөлім бойынша қарастырып қарасақ оқулықтағы 3 бөлім “Табиғатты пайдалану және геоэкология”бөлімі білім алушыларға табиғат,ондағы құбылыстар географиялық терминдермен ғана шектеліп қоймай,ондағы табиғатты қорғау,табиғаттағы сарқылмайтын ресурстар ондағы кен байлықтардың ұрпақтан-ұрпаққа сақталуын жетуін қамтамасыз ету , табиғатың адам өміріндегі орнын,экология табиғатты қорғау шаралары жайлы кеңінен түсінік береді.Қазіргі кезеңдегі табиғатты қорғау мен тиімді пайдаланутабиғи ресурстарды қорғау мен сақтау,қоршаған ортаның дамуына қатысты мәселелер географияның экологиямен ұшасуына алып келеді.Табиғат пен қоғамның өзара әрекеттесуінің ғаламдық мәселелері халықаралық ынтымақтастықты қажет етеді.Біз оқулық арқылы табиғатты географиялық жағынан ғана емес,тәрбиелік мәнін ұштастыра оқытуымыз қажет.

Сонымен қатар табиғат бөлімінде ластану тақырыбы,ормандардың жойылуы,топырақтың бұзылуы,шөлейттену елімізде үлкен экологиялық проблемалардың қатарында болып табылады,біздің бұл тарауларда білім алушыларға еліміздегі ластану аймағы басым аумақтар,олардың алдын алу жолдарын қарастыра отырып,экологиялық тұрғыдан студенттерге тәрбиелік мәнін түсіндіру,өндіріс орындары ондағы улы химиялық қалдықтар радиоактивті заттардың адам өміріндегі әсерін талқылап оларға экологиялық тәрбие санасын ояту .Қазақстан Республикасы Конституциясының 31-бабында былай делінген:‘Мемлекет: адамның өмір суруі мен денсаулығына қолайлы қоршаған ортаны қорғауды мақсат етіп қояды.Адамдардың өмірі мен денсаулығына қатер төндіретін деректер мен жағдаяттарды лауазымды адамдардың жасыруы заңға сәйкес жауапкершілікке әкеп соғады”.

Бүгінгі күні әрбір адамның салауатты табиғи ортаға құқығы мынадай мәселелерді қамтиды:

· халықаралық және ұлттық стандарттарға сай келетін салауатты табиғи ортада өмір сүрудің шынайы мүмкіндіктеріне қол жеткізуге;

· экологиялық қауіпсіздікке байланысты шешімді дайындауға,талқылауға және қабылдауға қатысу,қоршаған табиғи ортаның жай –күйі туралы тиісті ақпараттар алуға;

· Қоршаған ортаның ластануы нәтижесінен адам денсаулығына келтірілген зиянды мемлекеттің өтеу құқығына ие бола алады.делінген 10 сынып география оқулығында,яғни оқулықта білім алушыларға тек география тұрғысынан қарастырмай,еліміздің ата-заңынан мысалдаркелтіре отырып,елімізді көркейтуге,экологиялық қоршаған ортаны қорғау,салауаттылықты табиғи ортаны сақтауды,денсаулықты сақтау,адам өмірі табиғат пен тікелей байланысты екенін түсіндірілген.Әрбір білім алушы өз бойына әр тарауда өтілген тақырыптарды пән бойынша тәрбиелік бойынша ,оқып олардың мәнін түсініп ,өз өмірінде қолданса,оларды келешек ұрпаққа дәріптесе.

Келесі бөлім бізде Геоэкономика бөлімі,бұл бөлімнің мақсаты экономикалық көрсеткіштер арқылы ғаламды танып білу,экономикалық қатынастар жүйесі,халықаралық экономикалық құрылым,мемлекеттердің әлемдік нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін арттыру .Бұл бөлімді тәрбиелік мәнімен қарастыра отырып,еліміздегі экономика білім саласы жүйесін қамтамасыз ету, нарық,экономика,тауар деген терминдерге географиялық қана емес жалпы мағынада қолданылып үйретіледі.Геоэкономика бөлімі еліміздегі өзара экономикалық қатынас түрлерін,олардың ерекшеліктерін сандық сапалық жағынан қарастырып,білім алушылар бойына кеңінен ел ондағы экономика,байланыстар халықаралық жағдайлар деген сынды түсініктерді сіңіреді, ел болуға,елдегі ішкі сыртқы жағдайдарға арласуға ,бәсекеге қабілетті ел болуға көріп білуге шақырады.Дүниежүзі елдерінің шарушалық құрылымы өндіріс орындағы,отын,шикізат,экспорт импорт терминдеріне осы бөлімдерде кеңінен тоқталамыз,ондағы елдегі жағдай ауылшаруашылығының индустриалды постиндустриалды елдер,өз еліміз бойынша және шет ел мемлекеттерімен шаруашылық саалаларын салыстыра отырып,еліміздің хал ақуалын қарастыра отырып,білім алушылар бойына еліміздің шаруашылығын ,экономикасын көтеру мақсатында,талқылаулар жүргіземіз.Дамыған елдердің негізгі бәсекеге қабіліттілігін ғылыми білім мен жоғарғы деңгейдегі мамандар құрайды,сол себепті бұл бөлімде білімнің басты қызмет атқаратынын түсіндіре отырып,білім алушыларға сапалы да көрсеткішті білім беру,білім алушыларға қазіргі таңда барлық жағдайлар жасалғанын,қазіргі таңда бәрі қолжетімді екенін түсіндіріп,мүмкіндіктерінің кең екенін түсіндіре отырып,білім алушыларды оқуға елін сүюге жан-жақты дамытуға баулу.Еліміздегіжұмыссыздықтың алдын алу,еңбекпен қамту,жұмысқа орналастыру,еліміздің дамуына үлесін қосуға,патриоттық сана сезімінің оятуына жағдай жасау.Бұл бөлім бойынша шет ел мемлекеттері мен

өзіміздің еліміздің стратегиялық жоспарлары жайлы,талқылаулар жүргізіп,елдегі 2050 даму стратегиясының мәнін ашу,ондағы жүйелі реформалар,білім беру жүйесі ,кәсіпкерлікті дамыту,әлеуметтік саясат,кадрлар дайындау,жаңа қазақстандық патриотизм көпұлтты мемлекеттілігімізді,дәріптеу олардың тәрбиелік мәнін шыңдау.

Оқу мәнін ашу мақсатында әр бөлім білім алушылар географиялық тұрғыдан ғана емес,тәрбиелік патриоттық,экологиялық ,эстетикалық жағынан кең мағынада қарастыра білім беру. Оқулықтағы әр бөлімде студенттермен жасалынатын теориялық ,практикалық жұмыстардың маңызы зор,ондағы жасалынатын жұмыстар білім алушыларға түрліше ойлануға,олардың ойын кеңінен айтуға,патриоттық білімдерінің кеңеюіне жол ашуға көмектесу.

Арнайы мекемелерде білім беру мақсаты — қоғамның және экономиканың индустриялық-инновациялық даму сұраныстарына сәйкес техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін жаңғырту, білім алушыларды сан-қырынан дамыту,әлемдік білім беру кеңістігіне кірігу, педагог мамандығының беделін көтеру, білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру.

Арнайы білім беру мекемелерінде жаңа білім парадигмасы білім, білік, дағды жиынтығын толық меңгерген, қоғам өміріне белсене араласатын, шығармашылықпен ойлайтын, өзін-өзі көрсете алатын, өздігінен ақпаратты іздеп, талдайтын және оны дамытуға қабілетті, кәсіби құзыретті, функционалды сауатты жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған.

Қолданылаған әдебиеттер тізімі:

1.Закона Республики Казахстан «Об образовании» OECD. Executive summary // Higher Education in Kazakhstan 2017. — Paris: OECD Publishing, 2017. — P. 15—17.

2. 10 сынып географиясы,қоғамдық-гуманитарлық бағыт.К.Каймулдинова,С.Әбілжәмәніовна,А.Саипов Алматы «МЕКТЕП» 2019

3. «Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің статистикасы» Ұлттық жинақ – «Ақпараттық – талдау орталығы» АҚ: Астана, 2018. - 336 бет

Бердалы Лаура
Қазақ Гуманитарлық Заң колледжінің география пәні мұғалімі,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ

Бүгінгі таңда еліміздің білім беру жүйесінің ең басты міндеті-білім берудің ұлттық модуліне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жетелеу. Оқыту процесінің бірінші қызметі оқушыларға білім беру , екінші қызметі тәрбие беру , үшінші қызметі дамыту. Ал оқыту технологияларының бірі -деңгейлеп саралап оқыту технологиясы. Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін барынша пайдалана отырып , білім алуына жағдай жасап , мүмкіндік береді. Деңгейлеп оқыту әр-түрлі кабілетті балаларға бірдей зейін аударып , олармен саралап жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясында білім игерудің негізгі үш деңгейі қарастырылған : ең төменгі деңгей(базалық минималды) , бағдарламалық , күрделенген деңгей . Соның ішіндегі базалық деңгей – мемлекеттік стандарт бойынша анықталған ең төменгі шек. Сондықтан оны әрбір оқушы меңгеруі тиіс. Бұл деңгей оқушыға өзінің қызығушылығы мен қабілетін ескере отырып , уақытымен күшін дұрыс пайдалуына мүмкіндік береді. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы 1998 оқу жылынан бастап мектептің барлық сатысына, барлық пәндерге еніп, оқу үрдісін жандандыруға үлкен үлес қосып келеді. Профессор Ж. Қараевтың деңгейлеп - саралап оқыту технологиясы жаңаша өзгерген мақсатпен оқушылардың өздігінен танып, іздену іс - әрекеттерін меңгертуді талап етеді. Бұл технологияда бірінші орында оқушы тұрады және өз бетімен білім алудағы белсенділігіне аса назар аударылады. Саралап оқыту әрекеті - білім алуға бағытталған әрекет. Ол өз бетінше, әр мұғалімнің жетекшілігімен жүзеге асады. Бастауыш мектеп кезеңіндегі оқу әрекеті В. Давыдов, Л. Занков, Ш. Амонашвили, т.б. зерттеулерінде карастырылады. Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

1) Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді;

2) Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Міндеттері:

Ақпараттық және деңгейлеп оқыту технологиясының тиімді әдістерін пайдалану арқылы білімге деген қызығушылығын арттырып, танымдық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау. Деңгейлеп оқыту технологиясын қолдану нәтижесінде дарынды оқушыларды анықтау және олармен жұмыс істеу.

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ж.А. Қараевтың деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясының мақсаты – жан-жақты дамыған тұлғанықалыптастыру. Саралап оқыту технологиясы, оқыту

процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі. Ж.Қараевтің деңгейлеп саралап оқыту технологиясында төмендегідей 4 деңгей көрсетілген: Бірінші деңгей-«үйренушілік».(Репродуктивтік) Оқушылардың жаңа тақырыптан алған білімдерін бекіту үшін, еске түсіріп, қайталау үшін және алған білімдерін практикада қолдана білуге жаттықтырады. Берілген есептер мен тапсырмалар өмірмен, қоршаған ортамен байланыстырылған болуы керек. Мұнда оқушының қызығушылығына, таным бірлігіне назар аударылады. Бірінші деңгейдегі тапсырмаларға:
1.Жаттап алуға лайықты болуы керек.
2.Алдыңғы сабақта жаңадан меңгерілген білімнің өзін өзгертпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беруі тиіс.
3.Тапсырмалар жаңа тақырып үшін типті және өмірмен байланысты болуы керек. Екінші деңгей-«алгоритмдік». Мұнда кері байланысқан функцияларды орындау үшін тексеру тапсырмалары, іріленген материалдарды жүйеге келтіруге, реттеуге арналған, мазмұны өзгертілген жағдайға тапсырмалар беріледі. Сонымен қатар ұлттық негізде құрылған, көбінесе танымдық және үйренушілік мәні бар тапсырмалар, мысалы, сөзтізбектер, ребустар, ойлауға арналған тапсырмалар беріледі.
Үшінші деңгей - «эвристикалық». Бұл деңгейде оқушылар тақырып бойынша меңгерген білімдерін жетілдіріп, тереңдетумен қатар, ой қорытуға арналған, дағды қалыптастыратын, әртүрлі әдіс-тәсілдермен орындалатын тапсырмалар орындайды. Оқушы өзі ізденіп, материалды саналы түрде меңгеруі керек. 1) Танымдық іздену (эвристикалық) түрдегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жетілдіріп, тереңдетумен қатар, ол тағыда жаңа білімді меңгеріп,өзі үшін жаңалық ашуы тиіс.
2) Әртүрлі әдіс-тәсілдермен шешілетін тапсырмалар.
3) Өздігімен мысалдар, тапсырмалар құрастыру және оны өздігінен шешімін табу. Диаграмма, сызбалар салу, жергілікті жағдайда өлшеу жұмыстарын жүргізу, көрнекті құралдар дайындауға берілетін тапсырмалар. Төртінші деңгей-«шығармашылық», Оқушы өзіндік шығармашылық деңгейін көрсетеді. Шығармашылық тапсырмалар – оқушылардың білімділігі мен дағдысын қалыптастыру және оны бағалау деңгейі болады. Өз бетімен талдау жасау арқылы шығармашылық тұрғыдан зерттеу жұмысын жүргізуге баулу. 1) Оқушыларың жинаған өмірлік тәжірибесі мен белсенді ой еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына негізделген. 2) Олимпиадалық тапсырмалар.
3) Берілген тақырыптарға өз бетінше реферат, баяндамалар, ғылыми жобалар дайындау.
Осылай бір деңгейден келесі деңгейге өту үшін өз білімін, білік пен дағдысын толықтырып отырады. Нәтижесінде жоғары деңгейлік тапсырмаларды орындау әр оқушының мақсатына айналады. Сабақ барысында барлық оқушылардың білім деңгейі анықталады. Бұл әдістің тағы бір тиімді жағы–оқушы өзінің білім деңгейін, нені оқу керектігін анықтап, өзінің ізденуіне болады. Өйткені ол білім сапасының дамуын қамтамасыз етеді. Білім сапасы білім, біліктілік, дағды және тұлғаның қасиеттері мен қабілеттерімен бағаланады.

Сабақта оқушыларға өз ойларын талдауға, айтуға, қорытындылауға көп көңіл бөлу қажет. Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының оқушыларға тиімділігі: Сынып оқушыларының барлығы деңгейлік тапсырма орындауы
Білім көрсеткішінің нақты және сапалы болуы
Оқушының өз білімін өзі бағалап, білім деңгейін дамыта алуы
Оқушылардың оқуға ынтасы мен мамандығына деген қызығушылығының артуы
Оқушының іздену дағдысының, ұстамдылығының қалыптасуы
Оқушы белсенділігінің оянуы
Алға қойған мақсатына жетуге дағдылануы, қиындықтарды жеңуге ұмтылуы
Оқушының өздігінен жұмыс істеуі мен жауапкершілігінің артуы Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының оқытушыларға тиімділігі Деңгейлеп-саралап оқытуда білім игерудің үш деңгейінің қарастырылуы
Оқушылардың сабақ үстінде бірнеше деңгейде жұмыс жүргізуі.
Білім дәрежесі бірдей топтарды тексеру ісінің жеңілдеуі.
Оқушылардың жұмыстары әділ бағалануы.
Оқушы мен оқытушының шығармашылық қызметін белсенді түрде дамытуы

Дарынды оқушыларды анықтап, олармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігінің орнауы. Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясын жүргізу үшін оқулықтағы өтілген тақырыптарды қайталап , талдап , пысықтау жұмыстарын жүргізу керек. Оқулықтағы тапсырмаларға қосымша ретінде сөзжұмбақтар , ребустар , мәтін бойынша талдау жұмыстарын , жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру керек. Саралап оқыту технологиясының екінші жағы оқушылардың жұмыстарын баллдық жүйемен өлшеу. Әр тапсырманы талдап ,

белгілі критерии бойынша балл берілу керек. Сол кезде оқушы өзінің білім деңгейін біле тұра , алға қарай ұмтылып , жаңа білімдерді игергісі келеді.

Әдебиеттер

1. Кобдикова Ж. Орта мектепте білім алуды технологияландыру (саралап деңгейлеп оқыту). 2002, 27 б.
2.Жампеисова М.М. Технология модульного обучения. Актобе, 1999, С.129

Шаметова Ақмарал Мухтаровна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

САБАҚ ҮДЕРІСІНДЕГІ САРАЛАУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

Бүкіл әлемде білім беру жүйелерінің келешек ұрпаққа қандай білім беретіні туралы мәселе қайта қаралуда. Осы мәселе аясында «Балалар XXI ғасырда табысты болу үшін нені үйренуі керек?» және «Оқытудың тиімді әдістері қандай?» деген сияқты негізгі сауалдар туындайды. Бұл сауалдар оқу бағдарламасымен және оқу бағдарламасын жүзеге асыруда пайдаланылатын педагогикалық тәсілдермен тығыз байланысты.

Қазіргі кезде Қазақстанда жоғарыда сипатталған жаһандық проблемаларға жауап бере алатындай деңгейдегі жұмыстар республикалық деңгейде жүргізілуде. Оқу бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар мектеп оқушыларының жалпы үлгерімін арттыруды, сондай-ақ инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытуды, мектеп мәнмәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, іске асыруды және ауқымды халықаралық тәжірибемен өзара әрекеттесуді көздейді. Жаңартылған оқу бағдарламасы мен критериалды бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған шаралардың бірі болып табылады.Қазіргі білім реформасында «Білім беру бағдарламасына не үшін өзгеріс енгізу керек?» деген сауал тұр.

Жоғарыда келтірілген тұжырым Қазақстанда білім беру саласына өзгеріс қажетекенін анық көрсетеді. Технология, коммуникация мен ғылым салалардағы мұндай елеулі өзгерістер әлемдік экономикаға айтарлықтай ықпал ете отырып, жиырма бірінші ғасырда табысты болу үшін әрбір азаматқа қажетті білім мен дағдыларды алға тартады. Қарқынды жаһандану, сондай-ақ, ұлттық экономикаға да ықпал етуде және қазіргі уақытта экономикалық дамуды қамтамасыз етуге бағытталған халықаралық бәсекелестік артты. ЖеневадағыХалықаралық еңбек ұйымының (2006) баяндамасы мұның жеке азаматтар үшін маңыздылығын көрсетті:«... көлік және коммуникация саласындағы елеулі жетістіктермен қатар, сауда мен капитал ағымын ырықтандыру: өз еңбегінің жемісін сату үшін әлемдік нарықта өзара бәсекелестіктегі жұмысшылар мен жұмыс берушілердің санықүннен-күнге артып келе жатқандығын көрсетеді» Жаһандану тек жұмысорындарына әсер етіп қана қоймай, сонымен қатар, оның қолжетімді жұмыс түрлеріне және сәйкесінше, жұмыс табу үшін қажетті білім мен дағдыға да әсері артып келеді.

Гриффин және басқа авторлардың (2012) айтуы бойынша: «...экономикасы дамыған елдерде өнеркәсіптік өндірістен ақпараттық қызмет көрсету және байланыс қызметін көрсетуге ауысып жатқаны айтарлықтай байқалды» (17-б.). Білім беру жүйесін жаңартуға арналған бұл экономикалық дәлелдерге қоса, қазіргі жиырма бірінші ғасырда басқа да негіздер бар: өзара қарым-қатынастыңарттыру; әлеуметтік өзгерістер; ауа райының өзгеруімен байланысты проблемалар; бүкіл әлемдегі халық санының қарқынды өсуі; шектеулі ресурстарға деген сұраныстың өсуі; осылардың барлығы мектеп оқушылары қазіргі заманда және келешектетабысқа қол жеткізу үшін бұрынғыға қарағанда анағұрлымкөп дағдыларды меңгеруі қажет екенін көрсетеді.(МАН)

Рухани құндылықтар
• шығармашылық және сын
тұрғысынан ойлау;
• коммуникативтік қабілеттер;
• өзгелердің мәдениетіне және
көзқарастарына құрметпен қарау;
• жауапкершілік;
• денсаулық, достық және
айналадағыларға қамқорлық көрсету;
• өмір бойы оқуға дайын болу.
Дағдылар
• сын тұрғысынан ойлау;

• білімді шығармашылық тұрғыда
қолдана білу қабілеті;
• проблемаларды шешу қабілеті;
• ғылыми-зерттеу дағдылары;
• коммуникативтік дағдылар (тілдік
дағдыларды қоса алғанда);
• жеке және топпен жұмыс істей білу
қабілеті;
• АКТ саласындағы дағдылар.
Білім беру бағдарламасының үйлесімділіг
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Мұғалімдердің пайдаланатын оқыту тәсілдері (яғни, педагогикалық әдістемелер)оқушыларды оқытудың ең жоғары стандарттарын қамтамасыз ету үшін маңызды. Хэтти(2011) білім беру шараларының оқушыларға әсерін талдауүшін жүргізілген 60 155педагогикалық зерттеу аясында 9000-нан аса метаталдау әдісін пайдаланды. Олар мұғалімдердің педагогикалық шеберлігі алдында қол жеткізген жетістіктерден кейін оқушылардың алға жылжуына айтарлықтай септігін тигізетінін дәйекті түрде көрсетті.Мұғалімдер пайдаланатын әдіс оқудың тиімділігіне елеулі әсерін тигізеді. Педагогикалықәдістемелерді жетілдірмей тұрып, оқу бағдарламасын өзгерту білім беру стандарттарынақатысты реформалау шараларының мүмкіндіктерін және нәтижелілігін төмендетеді. Табиғаты бойынша оқу үдерісі ойлаудан тұруы керек және ми құрылымында өзгеріс жасауға жетелеуге тиіс. Ми неғұрлым белсенді жұмыс істеген сайын, оқу үдерісі соғұрлым қарқынды жүзеге асады. Хэтти (2014) адам миы ақпаратты өңдеп, оны түсінуге мүмкіндік беретінін, ал мұғалімнің тоқтаусыз сөйлеуі миға шамадан тыс аса көп ақпарат «жүктемелейтіні» және ол оқушылардың қызығушылығын жоғалтуға әкеліп соғатыны, сол сәтте оқудың нәтижелілігі айтарлықтай төмендеп кететіні туралы біздің хабардарекенімізді мәлімдейді. Ал белсенді оқу, керісінше, оқушылардың белсенді қызметпен айналысу арқылы мұғалім берген ақпараттың мәнін ұғынып,алған білімдерін есте сақтап,оны қолдана алуын қамтамасыз етуді көздейді. Хэттидің мидың қызметін талдай отырып жүргізген шолуы дағдыларды меңгерту шеберлігі тек іс жүзіндегі белсенді қызмет арқылыжүзеге асатынын, демек, оқушылар тек тыңдаумен айналыспай, білім алуда белсенді әрекет етуі керек екендігін көрсетеді.

Саралап оқыту әрбір оқушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес тапсырма мен нұсқауларды, материал мен әдіс-тәсілдерді іріктеп қолдану үдерісі, оқушыларды оқуға ынталандыруға, шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытуға септігін тигізеді. ЖАДАқағидаты оқушылар жалғыз жұмыс істегеннен гөрі, (мұғалім қолдау көрсететін)сабақта анағұрлым жақсы үйренеді деген ойға негізделеді.

САРАЛАУ ТӘСІЛДЕРІ

Сыныптағы саралау жұмысының жалпы ортақ қабылданған жеті тәсілі бар:

Тапсырма

- Мұның құрамына білім деңгейі әртүрлі оқушыларға арналған тапсырмалар кіреді.
- Оқушылардың қажеттіліктеріне қарай (көмек керек пе, әлде күрделі тапсырмалар берукерек пе) түрлі кестелерді немесе жаттығулар мен тапсырмаларды жасау.
- Күрделілігіне қарай алға ілгерілеп отыратын тапсырмалары бар карточкаларды пайдаланыңыз.

Дереккөздер

- Кейбір оқушылар басқа сыныптастарына қарағанда анағұрлым күрделідереккөздермен жұмыс істей алады.
- Дереккөздердің ауқымы талқылауға негіз болатын мәтіндерден бастап, анағұрлымқиын сөздерді және күрделі идеяларды түсіндіретін мәтіндерге дейін ауытқыпотырады.
- Баспадан шыққан және электронды дереккөздер де пайдалануы мүмкін.
- Бұл материалды пайдаланудың анағұрлым ауқымды көлемін көрсетеді.

Қарқын

- Кейбір оқушылар басқаларына қарағанда жылдам жұмыс істейді.
- Қосымша тапсырмаларды көп күш жұмсауды талап ететін оқушылар үшін қолдануғаболады.
- Негізгі тапсырмаларды түсіндіруде көмек қажет ететін оқушыларға біршама уақытберіледі.

Қорытынды

- Барлық оқушылар бір тапсырманы орындаса да олардың нәтижелері әртүрлі болады.
- Мұғалім тапсырма береді, бірақ жалғыз «дұрыс» жауаптың бағытында жұмыс істеуденгөрі оқушылар өздерінің мықты және әлсіз тұстарына қарай жауап береді.
- Барлық оқушыларға бағытталған нұсқау бере отырып, олардың әрқайсысыныңөздерінен не күтетіндігін түсінгендеріне көз жеткізу керек.

Диалог және қолдау көрсету

- Кейбір оқушыларға тапсырманы орындау барысында жан-жақты әрі нақты көмек
қажет болады.

- Мұғалім оқушыларды ойланту үшін және бірқатар жауаптар алу үшін алдын аладайындалған сұрақтарды қоюына болады. Бұл әдісті қолдану барысында сөзбенқолдау көрсету және ынталандыру да маңызды рөл атқарады.

Бағалау

- Оқушылар үнемі бағаланып отырады, осылайша педагогикалық қызмет пенсаралаудың басқа да түрлері оқушылардың қажеттіліктеріне қарай үнемі түзетіліпотырылуы мүмкін.
- Педагогикалық қызмет табыстылықты, жақсартуды, түзетуді қажет ететін салалардыанықтайтын әмбебап үдеріс болуы керек. Сонда ғана біз пәнді оқытудан оқушыныоқытуға қарай жылжи аламыз.

Жіктеу

Оқытудың болжалды міндетіне қарай топ құруда пайдалы көптеген тәсілдер бар:

- мүдделері ұқасас оқушылар (мысалы, қиындық деңгейі немесе қолдау деңгейі)
- талаптары әртүрлі оқушылар
- джигсо топтары
- кәсіби дағдыларына қарай бөлінетін топтар немесе сарапшы топ
- гендерлік топ
- аралас гендерлік топ
- ұйымшыл топ.

Осы саралаудың тәсілдерін ала отырып, мен өз тәжірибеме енгізе бастадым. Әрине алғашқы кезде кедергілер болды, бырақ менің сыныбым бқл кедергіден мүдірмей өте бастады. Мен оқу жылы бойында жаңа бағдарлама барысындағы жаңалықтарды оқи отырып, көптеген жаңа білімнің бастасын сабақтарыма қолдана бастадым. Саралаудың тәсілдері тиімді және баланың сабаққа деген қызығушылықтарымен алған ақпараттарын қасындағы достарымен бөлісуге үйрене бастады. Яғни, оқушы тәжирибедегі алған білімдеріне мысалдар келтыруді үйрене бастады. Қазіргі білім саласындағы жаңа реформалардың тиімділігін артқандағы көрінеді.

Абдраимова Күлзина Мамытбековна
Шымкент қаласы, «А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназия»КММ
бастауыш сынып мұғалімі,

ТАЛАНТТЫ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА МУЗЫКАЛЫҚ МЕКТЕПТЕРДЕ КОНКУРСТАРДЫҢ АТҚАРАТЫН РӨЛІ

«Егер сәби шақта музыкалық шығарманың әсемдігін жеткізе білсек, сан қырлы ретін сезіндіре білсек, ол мәдениеттің ешқандай құралмен жетуге болмайтын сатысына көтеріледі. Музыкалық тәрбие-бұл музыкантты тәрбиелеу емес, ең алдымен адамды тәрбиелеу»

В.А. Сухомлинский

Өскелең ұрпаққа сапалы білім мен рухани тәрбие беру жолдарының бірі- баланы өнерге,музыкаға баулу. Музыка өнерінің көркемдігі мен нәзіктігі адам жанын тамаша әсерге баурап,баланың ақыл-ойы мен сана-сезімінің кеңеюіне,адамгершілік қасиеттерінің дұрыс қалыптасуына ықпалы зор.

Бүгінгі таңда жас ұрпақтың рухани – мәдени дамуына, қабілет – дарынына қарай тұлғаның қалыптасуына сүбелі үлес қосып келе жатқан музыкалық кәсіби білім беретін білім беру мекемесі бар екені баршаға аян. Аудандық Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы саз мектебі осы бағытта талантты, қабілетті, музыкалық сауатты, дарынды балаларды тәрбиелеп отыр.

Мектептің міндеттері мен мақсаттары:

- Балалардың тұлғалық дамуына, денсаулығын нығайтуға кәсібилігін анықтауға, шығармашылық еңбегін дамытуға қажетті жағдайды қамтамасыз ету;
- Балалар мен жастар ұйымдары арқылы мағыналы демалыс ұйымдастыру, қоғам өміріне бейімдеу;
- Жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін дамыту, жеке даму жағдайын құру жолымен интелектіні байыту.

Мақсатымыз айқын – музыкаға қабілеті бар және келешегіне сенім артқан, үміт күттіретін оқушыларды шығармашылық ізденіске баулу, халық мұрасын насихаттау. Мектебіміздің кадрлық құрамы қалыптасқан, потенциалдық деңгейі жоғары. Музыкалық білім ордасында казіргі таңда 54 оқытушы дәріс беріп, 488 оқушы білім алуда, Тоғыз ОМ, Қорғантұз ОМ, ГКС-12, М. Тәжин атындағы, Т. Шанов атындағы, Б. Сүлейменов атындағы ОМ , Қаратоғай орта мектептерінің және Бозой ауылындағы «Арай» мәдениет үйі жанында, барлығы 9 филиал жұмыс жүргізеді. Саз мектебінде 11 арнаулы мамандық сыныптары бойынша балалар білім алуда. Ұстаздар оқушылардың шығармашылық қабілетін шыңдап, арнаулы мамандық кластары және оның ішінде жеке аспапта ойнау шеберлігін жетілдіріп жүр. Әрбір шәкіртті құшақ жая қарсы

алып,оларды өнер жолына қанат қақтырған білім ордамыз Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы саз мектебі осы қосымша білім аясында оқу процесі мен мәдени іс-шараларды қатар алып,ауданымыздың өнер мен білім саласының кемелденуіне өзіндік үлесін қосып келеді.

Жүйелі жоспар мен айқын мақсат нәтижесінде өнер мектебі өркен жайып келеді. Ұзақ жылдар өнер қарлығаштарын ұядан түлетіп, жемісті еңбек еткен мектебіміз 45 жылдық мерейтойын атап өтті. С. Батақұлы атындағы аудандық мәдениет үйінде шығармашылық есеп концертін берді. Сонымен бірге, Облыстық білім басқармасының қолдауымен Қазанғаптың 165 жылдығына арналған «Саз зергері – Қазанғап» атты облыстық семинар және домбырашылар байқауы өткізілді.

Семинар - Елбасымыздың Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру және «Мәңгілік ел» идеясын қолдау және Қазанғап күйлерін кеңінен насихаттау, күй мұрасын жаңғырту, облысымыздағы домбырашылардың кәсіби деңгейін шыңдау, талантты балаларды қолдап, оларды насихаттау мақсатында ұйымдастырылып, Алматы қаласынан ҚР Мәдениет қайраткері,Т.Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық музыка академиясының «Дәстүрлі өнер» кафедрасының доценті, күйші, өнер зерттеуші М.Әбуғазы, А.Жұбанов атындағы Ақтөбе музыкалық колледжінің оқытушысы,халықаралық, республикалық байқаулардың лауреаты А.Кенегесов, қазанғаптанушы, «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері, ҚР Мәдениет саласының үздігі, Н. Жанаманов, Ақтөбе қаласындағы Қазанғап атындағы БӨМ оқытушысы Т.Ермағанбетов қазылық етті.2018 жылы Шалқар ауданының тарихи өлкетану музейінің қызметкерлерімен, келген қонақтармен бірге, Айшуақ елді мекеніндегі Қазанғап Тілепбергенұлының кесенесіне зиярат етуге арналды. Жыл ішінде мектебімізде өткізілген конурстарға тоқталатын болсақ, Республикалық «Метроном» журналымен бірлесіп, «Шығармашылық әлемі» фестиваль-байқауына әр түрлі номинация бойынша 200ден астам оқушы қатысып, жеңімпаздары жүлделі орындармен марапатталды. Наурыз айында аудандық білім бөлімінің ұйымдастыруымен «Барлығынан жарқын» байқауы өз мәресіне жетті. Ұжым мүшелері бір кісідей атсалысты. Бұл – атқарылған айшықты жұмыстар айнасы.

2019 жылы Құдайберген Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің проректоры,тарихи ғылымның кандидаты,доцент Бекназар Рахым Ағыбайұлы бастап келген делегациямен бірге екі жақты келісім шартқа қол қойылып, «Музыка және хореография» кафедрасының кабинеті мектебімізде ашылып шығармашылық жұмыстар жүргізілуде. «Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар ауданының саз мектебі» МКҚК-ы үшін 2018-2020 оқу жылы табысты жыл болды. Өйткені оқушыларымызды саз өнеріне баулып, шығармашылық мүмкіндіктерін жетілдіріп қана қоймай, түрлі байқауларда оза шауып, жоғарғы белестерді бағындырып келеді. Ұжым жетістіктеріне тоқталатын болсақ, аудан көлемінде жыл бойы ұйымдастырылған маңызды іс-шараларға араласып, мемлекеттік Жастар саясатын жүзеге асыруға белсене атсалысқаны үшін «Үздік қосымша білім беру номинациясына ие болып, аудан әкімінің Алғыс хатымен марапатталдық. Мектеп ұжымы халықаралық энциклопедия ұжымының «Лучшие в образование» атағын иеленіп, I дәрежелі дипломмен марапатталды. Желтоқсан айында «Шалқар ауданындағы психологиялық-педагогикалық түзеу кабинетінің» тәрбиеленушілеріне арналған «Кел, Жаңа 2019 жыл» атты мерекелік-қайымдылық шыршасын өткіздік.

Биылғы оқу жылында 155 оқушы түрлі бағыттағы халықаралық «Жеті өнер», «Алаш үміті», «Галактика талантов-2018», «TALANTtar Alemi», Республикалық «Қазақстан таланттары», «Шығармашылық әлемі», «Айгөлек-2», «Ұлы дала ұрпағымыз», облыстық «Жаңа ғасыр таланттары-2018», «Саз зергері – Қазанғап» байқауларына қатыстырылып, 32 оқушы - бас жүлде, 40 оқушы – I орын, 30 оқушы – II орын, 53 оқушы – Дипломдармен марапатталды.

Ұжым жетістіктері:

2017 жыл Диплом «Креативті ұжым» Шалқар ауданының әкімдігі .

2018 жыл Алғыс Хат. Ақтөбе облысының мәдениет,архивтер және құжаттама басқармасының «Асқақ рухты Ақайұлы Ақтан батыр» атты республикалық конференциядан.

2018 жыл Алғыс хат. «Үздік қосымша білім беру мекемесі»Шалқар ауданының әкімдігі.

2018жыл Диплом. Халықаралық «Лучшие образовательные учреждения»

2018 жыл Диплом. Халықаралық «Алаш үміті» атты фестиваль конкурсынан.

2018 жыл Диплом «Зимняя сказка в Алматы-2018» фестиваль конкурсынан .

2018 жыл Алғыс хат. Аудандық жастар арасында өткізілген шағын футболдан аудан әкімінің алғыс хаты.

2018 жыл Диплом .Облыстық «Бақытты балалық шақ»балалар мен жасөспірімдер шығармашылығы фестиваль байқауынанI орын.

2019 жыл Диплом.Общественного фонда «Фонда поддержки развития международного педагогического творчества и науки»номинация «Лучшее образовательное
учреждение -2019»

2019 жыл Алғыс хат. «2019 жыл –Жастар жылы» аясында «Jastar»1-Республикалық байқаудан.

2019 жыл Диплом. Республикалық «Қазақстан үміті» байқауынан «Көшбасшы педагог»кубогымен марапатталды.

2019 жыл Алғыс хат. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғымынның дамуын қолдау қоры»Қоғамдық қорының алғыс хаты.
2020 жыл Алғыс хат. Халықаралық «Капельки росы» фестиваль конкурсынан.
2020 жыл Алғыс хат. Республикалық «Ақ көгершін»балалар қорының президентінің алғыс хаты.
2020 жыл. Алғыс хат. Республикалық «Ұлы Абайды ұлықтау -ұрпақ міндеті»байқауынан.
2020 жыл Алғыс хат. Халықаралық «Волшебные Снежинки»фестиваль конкурсынан.
Атап айтсақ,«Самғау» домбырашылар , «Сазген сазы» фольклорлық ансамблі, БСМ –нің оркестрі, «Жетігеншілер» ансамблі, «Қобызшылар» ансамблі оқушыларымыз Жансүгірова Гүлназ, Қалмағанбетов Айбар,Өтегенова Е, Утеули Гаухар, Қасенова Анар, Шынұзақов Жандәулет, Жоламан А,Өтенберген Б,Серік А,Түгелбай С,Ойлы Ә, Аманғали Е, Есенғалиева Ж, Зархом А,Жанболат С ,Жансүгір Ә,Ормағанбет Н, Бөдес М, Ғанибет Е ,Сидақова Қ,Бердалы Н,Махмұтұлы М жүлделі орындарға ие болып жүрген мектеп мақтаныштары. Әр бала жұлдыз болуға лайық. Олар өзіне тән қабілетпен ерекшеленеді. Біз міне осы жолда сахна мәдениетін меңгертіп, түрлі аспапта ойнау шеберлігін шыңдаймыз. Музыка мектебі жасөспірім баланы рухани-мәдени жетілдіру орталығы болып саналады.Ұстаздарымыз Халықаралық «За вклад в развитие образование», Республикалық «Асыл ұстаз», «Үздік қосымша білім беру педагогі-2018», «Руководитель года - 2019» төсбелгілерімен мектеп директоры З.С.Абилова, Г.Өтегенова, А.Ауашова, Г.Үмбетова марапатталды. «Ең үздік білім беру мекемесі -2019» номинациясымен мектеп ұжымы марапатталды. Халықаралық «Педагогикалық шеберлік», республикалық «Педагогикалық идеялар панорамасы" байқауларының жеңімпаздары: К.Бахрадинова (Iорын), А.Таңатова (Iорын), А.Айтымова (Iорын), Г.Үмбетова (IIорын), Ж.Жумагулова, З.Абилова (IIIорын),М.Қосмамбет (III орын) . Ақтөбе облыстық білім басқармасының және Қазақстандық Салалық білім және ғылым қызметкерлері кәсіподағының Ақтөбе облыстық ұйымының Құрмет грамотасы, Алғыс хаттарымен З.С.Абилова, Т.Ерсейтов, Ж.Абдуалли, Н.Төремұратова,Е.Дәулетқали, Г.Елтежі марапатталып, облыстық кәсіподақ ұйымының сертификатын Г.Үмбетова, Г.Алданова иеленіп,шипажайларға тегін емделіп келді.

Еткен еңбек келешекте де еселене бермек. Бүгінгі жас ұрпақ алдындағы жауапкершілігімізді нақтылай түсіп, еңбек жолымыздағы жаңару жаңалықтарына да жаңашыл ізденіс, толағай табыстарға жету мақсатында еңбегіміз арта бермек.

Абилова Зулфира Сагынгалиевна
Ақтөбе облысы,Шалқар ауданы«Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар ауданының саз мектебі»МКҚК

«ДАРЫНДЫ БАЛА - ЕЛ БОЛАШАҒЫ»

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері кезенде адамды қалыптастыруға және кәсіби шеберлігін шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау: оқытудың жаңа технологияларын еңгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделеді. Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер білімді және білімін практика жүзінде қолдана білетін қоғам мүшілерін талап етеді. Сондықтан мектептің міндеті оқушылардың шығармашылық қаблеттерін барынша ашып, қызуғышылығын арттырып, өздігінен білім алуға құштарлығын туғызу, өз бетінше іздене алатын шәкірт дайындау.
Ұлы Абай атамыз жетінші сөзінде: «Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады. Біреуі-ішсем, жесем, ұйықтасамдеп тұрады. Біреуі білсем екендеп тұрады. Не көрсе соған талпынып, «ол немесе?», «бұл немене?» деп, бәрін сұрап тыныштық көрмейді. Мұның бәрі – білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен дегені»

Білім береудің басты міндеттерінің бірі- оқушы білімін ары қарай жалғастыруға дайындығын сипаттайтын белгілі бір деңгейде болуын қамтамасыз ету. Бұл орайда іс – тәжірибеде, ғылымда көп деген көзқарастар мен нұсқаулар, тұжырымдар, ойлар, еңбектер баршылық. Казіргі педогогика ғылымында оқушышы ғармашылығына бағыт -бағдар беру мәселесі кеңінен көтерілуде. Алайда ол дарынды, талантты, қаблеттерін дамытуды жүзеге асыру деген қорытында әрі аса алмауда.

Оның үстіне психологоия мен педогогика ғылымында әр бір баланың дарындылығы қандай дәрежеде екенін анықтайтын дәл өлшемі әлі табылған да жоқ.

Оқыту мен тәрбиелеу процесіндеоқушы шығармашылығын дамытудың тағы бір қажеттілігі қоғам талабынан туындайды. Қоған қашанда дарынды, қаблетті адамдарға мұқтаж болып келген. Қоғам барған сайын күрделеніп даму үстінде.Түр сипаты мүлде болек жаңа дәуір туып келеді. Сол дәуірге сай өзгеше қабілет-қасиетке ие жаңа адам пайда болады. Қазіргі кезде мамандық атаулының барлығын бейімділіікті, ептілікті, шапшаңдықты, ерекше ой қызметін, мол шығармашылықты мүмкіндікті, өзін қоршаған түрлі жағдайларға тез икемделеніп қана қоймай, оларды керекті бағытына шығармашылық пен бұра білу қабілеттілігін қажет етеді. Мектепте оқу-тәрбие жұмысындағы әдіс-тәсілдердің қай-қайсысы болсын,

негізінде, оқушылардың сана – сезімін,ақыл – ойын дамытуды мақсат ететінболғандықтан, олардың дара ерекшеліктерін жете біліп, санасып отырудың айрықша маңыызы бар. Себебі мұғалім оқу-тәрбие саласында қандай жұмыс жүргізсе де, сыныптағы оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін, айталық, мінез-қылықтарын жете білмесе, онда оның атқарған ісі сәтсіздікке ұшырап, алға қойған мақсатына жете алмауы ықтимал. Бұл тек сабақ және одан тыс мезгелде сан алуан әдістерді баланың дара ерекшеліктеріне сай қолданғанда ғана іс-жүзіне асады. Осыған орай қазір әрбір жұмыстың (сабақ, сабақтан тыс, т.б.) сапасын оның мазмұн тереңдегімен бағаланып қоймай, алдымен олар оқушалардың өздеріне алатын үлгілерімен бағалануы тиіс. Белгілі педагог К.Д.Ушинский егер мұғалім әр бір баланың жан-жүйе ерекшеліктерін жақсы білсе «онда осының өзі тәрбиелеу үшін құрал табудың көзі болмақ және осыңан негізделіп табылған құрал орасан күшті болмақ» деп айтқан. Ендеше, балалардың дара ерекшеліктерімен санасу – ұстаз парызы.

Дарынды баланың айқындаудың 5 баспалдағы:

1. Оқушының дайындық кезеңінен өтуі

Олар сабақтарға қатысу барсында дараланып жұмыс атқару кезінде, 2-3 тоқсан жаттықтыру жұмыстарында тәрбиеленеді.

2. Оқушының дарындылық, дербестік қабылетін анықтау жолдары

1. Жеке тапсырма беру:
2. Арнай топ оқушыларымен жұмыс
3. Кішігірім сабаққа байланысты бақылау

3.Оқушыға мұғалім мәлімет жинақтау

1. Ақыл – ой. Парасатына педагогикалық – психологиялық анықтама жүргізу
2. Танымдық қабілетіне тест жүргізу
3. Жеке тапсырмалар (әр түрлі)
4. Ата- анасымен кездесу

Жеке оқушының жұмысын қорғау кезеңі

1. Белгіленген мерзімде арнайы конкурстарға іріктеу.
2. Конкурстарға жіберу

5.Көпшілік алдында жұмыс нәтижесін көрсету

Мектеп Аудан Облыс Республикалық Халықаралық

Дарынды балалармен жұмыс жүргізудің мақсаты:

. Оқушылардың шығармашылықпен айналысуына мектепте, мектептен тыс, үйде қолайлы жағдайжасау.

. Шығармашылық бағытқа баланы жүйелі, саналы түрде қалыптастырып отыру.

. Оқушылардың шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылықтарын арттыра түсу .шін шығармашылық қабілеттерін мектепте және мектептен тыс уақытта дамытуда әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану

Дарынды оқушылармен жүргізілетін жұмыстардың міндеті:

. Оқушыға сенімділік көрсету;

. Іс-әрекетіне ерік беру, көтермелеу;

. Адамгершілік қасиетін дамыту;

. Өзін-өзі тәрбиелеуге жағдай жасау.

. Ойы ұшқыр, шығармашылық қаблеті жоғары, өмірге икемді, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеу.

Дарынды балалармен жүргізілетін жұмыс жоспары.

1. Дарынды баланы іздеп табу және іріктеу
2. Оқу бағдарлама бойынша оқыту (жеке,топтық, жұптап)
3. Мектепшілік және аудандық, облыстық, республикалық, халықаралық байқау, есептік концерттерге, конкурс-сайыстарға қатыстыру.

Оқу – тәрбие жұмысында оқушылардың шығаршашылық қабілетін дамытудың түрлері:

1. Өнер қайраткерлерімен, ақын –жазушылармен кездесу өткізу
2. Түрлі тақырыптарға әңгіме, пікірталас, кездесу өткізіп, алған әсерлері бойынша шығарма, ауызша және жазбаша түрде өз ойын еркін жеткізу білу.
3. Ақпараттық құралдар (газет – журнал, радио, теледидар) жаналықтарымен таныс бөлу.

Дарындылық туралы екі түрлі

көз қарас қалыптасқан

Дарын баланың мінез-құлқындағы ерекшеліктер:

1. Іс-әрекеттінің өзіндік стратегиялықерекшеліктері бар оқушы
2. Кез келген іс-әрекетті «өзінше орындау»
3. Кез келген қиын істен жеңілді, жеңілден –өиынды қөру ерекшелігімен дараланады.

Балалар психикалық ерекшелігі жағынан алып қарағанда, өне бойы бірдей болып кездесе бермейді, әрбіреуінің өзінше азды-көпті өзгешелігі болып отырады. Біздің мақсатымыз әр баланың өзіндің дара

ерекшелігі бірдей болсын деу емес, керісінш оның өзіндік ерекшелігін ілгері қарай дамытуға жағдай туғызып, оны өсіріп өркендету болып табылады. Сонымен бірге мұғалімдер мената-аналар оқушыларға жас мөлшерінің әр түрлі кезенде дербес әдіс қолданып, олардың жас ерекшеліктеріне сай қарым қатнас жасап отыру керек. Негізгі ғылыми принциптерге сүйене отырып қана оқушылардың өздеріне тән қасиеттерін дұрыс түсінуге болады.

Дарынды оқушы және орта

· Дарын оқушы
· Ұстаз
· Ата-ана
· Сынып жетекшісі
· Педагогокалық ұжым
· Әлеуметтік-психологиялық қызмет
· Қосымша білім беру

Дарындылық: Адам психикасыныңөмір бойы жүйелі түрде дамып, басқалармен салыстарғанда адамның бір немесе бірнеше іс-әрекет төңірігінде әдеттен тыс, сирек кездесетін жоғары нәтижелерге жету мүмкіндігі.

Келешек біздің еліміз басқа тәуелсіз елдермен терезесі тең болып өмір сүру үшін қазақ балаларын ешкімнен кем қылмай, мектеп қабырғасынан жан-жақты білімді, тәрбиелі етіп шығу жолдарындағы басты тұлға-мұғалім.

Бүгінгі таңда білім берудің ұлттық жүйесі өте маңызды, қарқынды өзгерістердің үстінде тұр. Қазіргі кезде қоғам дарынды, қаблетті адамдарды қажет етеді. Сондықтан да мамандық атаулының барлығынан дерлік бейімділікті,ептілікті, ерекше ой қызметін, үлкен жауапкершілікті талап етеді.

Қорыта келгенде дарынды оқушыларды таба біліп, әрқайсысына жеке тұлға ретінде қарап, олардың өздеріне деген сенімдерін арттырып ата-ана-мектеп-оқушы-ұстаз байланысын жоғары ұстап шығармашылықпен жұмыс істеп, оқушынынң білімге өнерге ынтасынарттыру қажет.

Мұндай күрделі ой-өрісінің жүйелі қалыптасуына тікелей басшылық ететін, оқушы әрекетінің даму мен қалыптасуына жетекшілік жасайтын оқушылардың білімді шығармашылықпен игеруіне жетелейтін оның амал-тәсілдерін үйретететін мектептегі басты тұлға мұғалім әрекеті өз шәкірттерінің әрекеті тарапынан қолдау тапқанда ғана өзінің нәтижелі жемісін бермек.

Төлеубаева Райкүл Бақытжанқызы
Ақтөбе облысы,Шалқар ауданы Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар ауданының саз мектебінің домбыра класының оқытушысы

«ЕЛ ЫНТЫМАҚТАСҚАН ӨНЕР ОРДАСЫ »

Қазақстан Республикасының жоғары кеңесі қабылдаған халыққа білім беру заңы біздің болашағымызды жаңа бағытпен рухта тәрбиелеу, олардың дүниетанымын қалыптастыру, жаңа адамды жан-жақты жаңашыл, білімді, өнерлі етіп тәрбиелеу бүгінгі күннің түбегейлі мәселесінің бірі екендігін заңдылық етіп отыр.

«Жас шақта берген білім мен тәрбие өмірлік азық»,- дейді халқымыз, осыған орай ендігі кезеңде жаңа адамды жан-жақты дамыған білімді, өнерлі, еңбексүйгіш өндірістік бағытта тәрбиелеп, білім беру мәселелері тұр.

Мектебіміз аудан бойынша бастапқы музыкалық кәсіби білім беретін жалғыз оқу орны.Оқушылардың дені қабілетті, музыканы сүйетін және келешегінен үміт күттіретін шәкірттер.Оқытушылар олардың шығармашылық деңгейін айқындап, сахналарда ойнау шеберлігін дамытуға көмектеседі.

Білім ордасында кәзіргі таңда 488 оқушы арнаулы мамандық кластары бойынша білім алуда. 11 мамандық аспаптар бойынша 54 оқытушы дәріс береді.Мектебімізге балалар 6-7 жастан бастап қабылданады.Міндетті түрде балалардың есту қабілеті жақсы, таза интонациясы және нақты ырғағы болуы тиіс.Балалар мектепте сольфеджио – музыка теориясы, қазақ және шетел музыка әдебиетін оқиды.Оқушылардың шығармашылық бірлестіктерінің бірі оркестр, ансамбль және таңдаулы аспап бойынша жүреді.Эстетикалық тәрбие беру бұл өсіп келе жатқан ұрпақтың көркем және шығармашылық қабілеттерінің жан-жақты дамуына құлықтылықтың қасиетінің қалыптасуына ықпал етеді.

Мектебіміз гуманистік, адамгершілік дүниетанымын музыкаға қызмет ету арқылы көрсетіп келеді.Бізде музыканы мұрат тұтқан мұғалімдер ұжымы және жыл сайын жас ұстаздар қатарымен толығуда.

Мектебіміздің өзекті мәселесі: Баланы шығармашылыққа баулу арқылы өзіндік қабілеттін дамыту.

Мақсаты: Өскелең ұрпақты музыкаға баулып, оның дамуына жан-жақты жағдай жасау, оларды үздіксіз жетілдіріп, қосымша білім алуын қамтамасыз ету. Ерекше дарынды оқушыларды музыкалық колледждер мен жоғары оқу орындарының музыка факультеттеріне түсуіне даярлайды. Осындай мақсат пен міндеттерді алға қоя отырып елімізге, Отанына пайдасы тиер өнерлі, білімді, болашақ өнер иелерін дайындап келеміз.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің халыққа жолдауларында, оның ішінде қосымша білім беру ұйымдарына тоқталуы біздің алдымызға үлкен міндеттерді жүктейді. Қосымша білім беру ұйымы балалардың бос уақытын тиімді пайдаланумен қатар оқушының еркіне қарай үйірмелерді таңдауына, бір немесе бірнеше үйірмелерге қатысуына, өз бетінше жұмыс түрлерін ұйымдастыруға жағдай жасайтын орта. Яғни, тәрбиеленуші бұл ұйымда жеке, топпен, ұйыммен жұмыс жасайды.

Жүргізген жұмыстар оқушылардың шығармашылықпен жұмыс жасауына көп ықпалын тигізеді деп айта аламын. Музыка мектебіндегі жасөспірімдермен жүргізілетін жұмыстар:

- Қабілетті оқушыларды мектепішілік, аудандық, облыстық, республикалық, халықаралық байқауларға қатыстыру.
    - Аспаптыойнаудыжоғарыдеңгейдемеңгерту.
    - Әншілікке, жыршылыққа баулу.
    - Жоғарыдеңгейдегілауреаттышығару.
- Оқушытуралымәліметтердібаспаларғашығару.
- Ғылыми- практикалықконференцияғақатыстыру.

Қазіргітаңдабілім беру үрдісіндежаңабағдарламаларкеңетекалуда. Олайдейтініміз-жасұрпаққасапалыбілімберудеоқытутехнологияларыныңөрісалуы, Елбасыныңжолдаулары, мемлекеттіңжылдарғанегізделгенбағдарламаларыбәсекегеқабілеттіелдердіңқатарынақосылуындаҚазақстанме млекетініңмәртебесінкөтеретінбірденбірмәселелер. Мына жаһандану аясында Қазақстанда интеллектуалдық ұлт қалыптастыру үшін педагог қызметкерлер мен ата-ананың атқарар қызметі өте көп. Ата-ана мен балаларға арналған «Баланың музыкалық шығармашылық қабілетінің дамуы» атты М.А.Михайлованың танымал еңбегінде шығармашылық бастау баланың бойына жанды қиял мен жанды көріністерді туындатады делінген. Баланың бойынан осындай қызықты жайттарды көргенде ұстаз бен ата-ана «Ол уақытын түкке тұрғысыз өлеңдерін шығарумен-ақ кетіреді, оның тіптен ақындық қабілеті жоқ», «Ол неге сурет салады, бәрібір суретші бола алмайды», «Әуен тартып, әуен шығарам деуі тек бос қиял» деп баланың еңбегін елемеуі үлкен қателік болып есептеледі. Баланың бойындағы көрінер көрінбес еңбектің өзін үлкен жетістіктің бастауы деп қарауымыз қажет. Бүгін тартымсыз әуен, ұйқассыз өлең, мағынасыз сурет салған бала ойлау жүйесін дамытып, дұрыс жолға салсаңыз елінің ертеңгі білдей маманы болып шығуы әбден мүмкін. Өнермен сусындап өскен бала өнер адамы болмаса да, өзі таңдаған өз маманының жетік меңгерушісі болуы ғажап емес. Демек, бала кездегі шығармашылық қиял оның жаңашылдықпен жаңалық ашуына өмірлік себеп бола алады. Қазіргі кезеңде интеллектуалды ұлт қалыптастыру үшін және жас жеткіншектерге жаһандану процесіндегі ұлттық тәрбиемізді бойына дарыту үшін заманауи қазақстандық білімнің түрлі салалы тапсырмаларын орындау ұстаз міндеті болса керек.

Осы тапсырманың жүзеге асуының бір жолы, әрине, музыкалық-эстетикалық тәлім-тәрбие. Баланы музыкаға тәрбиелеуде біздер олардың музыкалық сауаттылығын шыңдаймыз, шығармашылық қабілетін арттырамыз және музыкалық қабілетін толыққанды дәрежеге жеткіземіз.

Жаңа ұрпақты тәрбиелеп отырған әрбір музыкант-педагог алдына келген жеткіншектің шығармашылық қабілетін жетілдіруі, рухтық күшін шыңдауы, өзін-өзі тануына көмектесуі қажет. «Қазақстан Республикасының орта білімді дамыту концепциясында» былай делінген: «Білім берудің басты мақсаты-баланың өмірлік жолын таңдауына көмек көрсету, бойындағы тереңде жатқан қабілеттілік пен талпыныстарды тауып, оны шыңдау»

Музыканы тыңдау арқылы оқушыларға эстетикалық тәрбие берудің негізгі мақсаттары жүзеге асады. Сонымен бірге музыканы тыңдаумен қатар оны қабылдау арқылы басқа ғылыми салаларын жетік меңгеруге үлкен септігін тигізері анық. Музыканы сезінген бала, ол математика пәнін жетік меңгеріп, жоғары көрсеткіш көрсетері баршаға аян. Музыканы сезініп қана қоймай, оны көз алдына елестете білген оқушы ана тілі мен әдебиет пәндерін жетік меңгеретін болады. Кейбір балалар музыканы жай ғана тыңдап, ешқандай әсер, сезіну, қобалжу, эмоциялық әсер ала алмаса, ол оқушы музыкадан басқа жалпы пәндерден білім көрсеткіші төмен болады.

Музыканы дұрыс түсініп тыңдай білуге тәрбиелеу арқылы оқушылардың ой-өрісін, сезімін, санасын, қиялын, талғамын жалпы өнерге деген сүйіспеншілігі мен мәдениеттілігін дамытамыз. Ал музыкадан тәлім алып, рухани жетілген жасөспірім жаһандану процесіндегі жаңашыл еліміздің жарқын болашағы.

Музыкалық тәрбие оқушылардың санасына, еркіне, әсіресе олардың сезімі мен ұшқыр қиялына пайдалы әсер етеді. Сонымен қатар, бұл өмірдің түрлі жайттарын адам баласының қолы жеткен табыстары мен оның қолынан туған көркем өнер мұраларын тануға, өмір шындығын сезінуге, елін, жерін, Отанды сүю сезіміне баулиды. Музыкалық- эстетикалық тәрбиенің негізгі мақсаты: жаңа адамды қалыптастыру, оларға жаңашыл рухтық күш сыйлау».

Психолог Л.С.Выготский: «Баланың кешегі күнгі дамуына емес, ертеңгі күнгі дамуына қарау керек» -деп ескертеді. Яғни, алдына келген оқушының кешегі күні не жасағанын сұрамай, ертеңгі елінің болашағы, үлкен маман иегері болар азаматы деп қарау әр ұстаздың парызы болу керек.

Музыка мектебіне келген әрбір оқушы музыканы жан-жақты зертеп, өзінің жеке қабілетін анықтап, шығармашылық жұмыстар жасап, 5-7 жылда музыка мектебінің түлегі боп шығады. Ал, музыканың үнін терең түсіну үшін, жаңалық кіргізу үшін адам бірінші көру керек, қабылдау керек, өзінің білмегенін сезінуі керек. Сондықтан оқушы аспаппен жұмыс жасау алдында ізденіп, нақты музыкалық білім алуы керек.

Музыка мектебіндегі жасөспірім оқушы қандай?

- Өздігінен білім қабылдай алады. Яғни, өз бетімен нота сауаттылығы арқасында белгілі бір шығарманы орындап шыға алады.
- Ой тұжырым жасай алады. Яғни, ойлау қабілеті жылдам дамып, жылдам әрі нақты шешім қабылдай алатын тұлға қалыптасады.
- Танымдық тақырыптармен жұмыс. Яғни, теледидарда, интернет жүйесіндегі болатын музыкалық бағдарламалармен өздігінен танысып, өз қызығушылығы бойынша тапсырмаларын орындай алады.
- Өздігінен ізденгіштік шығармашылық жұмыс. Яғни, оқушы басқа орындаушыдан тыңдаған музыкалық шығарманы өз бетімен ізденіп тауып, өзі нота сауаттылығымен шығарып орындайды.

Музыка мектебіндегі дарынды жасөспірімдердің жалпы мектеп ортасындағы ерекшелігі:

- Пәнаралық байланыста (орта мектептегі әдебиет, сурет сабақтары)
- Қосымша сабақтар (өз аспабынан өзге музыкалық аспапқа қосымша қатысуы немесе орта мектептегі ән,би үйірмелері)
- Теориялық білімін жан-жақты қолдану (музыка сабағында нота сауаттылығын пайдаланады)
- Жаңапедагогикалықтехнологиялардыенгізу
- Шығармашылықтоп жұмыстары
- Танымдықойындаржәнесыныптантысжұмыстар (орта мектептегітүрліс-шараларғақатысады)

Музыка мектебін бітіріп шыққан соң бала бүкіл әлемге, өзгенің және өзінің өміріне білім жүзімен ашылған саналы ақыл көзімен қарай білсе, білімділердің көздейтін түпкі мақсаты- осы. Ұстаз осы бағытта баланың келешекте жетілуіне мықты негіз салу керек. Заманауи қазақстандық білімнің басты тапсырмасы- ұлттық идеологиямызды жандандыру, бүгінгі қоғамға лайықты тұлғаны қалыптастыру болса, мектебімізде жоғары нәтижеге қол жеткізу арқылы бұл тапсырманы тиянақты орындап келеміз.

Егер біздің бүгінгі шәкірттеріміз ертеңгі түрлі маман иегерлері өз білімін халық мәдениетімен, тарихымен, салт-дәстүрлері және әдет-ғұрпымен байытса, жасөспірім шағында өнермен сусындаған әрбір өнер иесі алған білімін кейінгі оқушыға үйретіп, оларды дұрыс бағытта тәрбиелеп, халқымыздың өнерін өркендетіп, әлемге паш етіп, дамытып, ұлттық сананы қалыптастырудағы үлесі болашаққа жасалған қадам басты құралы.

2020 – 2021 оқу жылы бойынша

Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар ауданының саз мектебінің жетістіктері

Халықаралық байқаулар – 41

Республикалық байқаулар – 37

Облыстық, қалалық байқаулар – 13

Барлығы: 91

Облыстық «Күй-құдірет,күй-кие» қашықтықтан байқау				
№	**Оқушының аты-жөні**	**Орыны**	**Номинациясы**	**Оқытушысы**
1	Өмірғалиева Мөлдір	I орын	Жетіген	Серікбаева Эльмира
2	Утеули Гаухар	II орын		
3	Шман Еркежан	III орын		
4	Қасенова Анар	III орын		
5	Сәрсенбаева Еркеназ	III орын		
6	Түгелбай Сая	III орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
7	Жансүгірова Гүлназ	III орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
8	Бекмұратова Аяулым	III орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
9	Сейсенбаева Ардана	III орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
Халықаралық «Вальс цветов» фесиваль-конкурс қашықтықтан				
10	Сәрсенбаева Еркеназ	Гран-при	Жетіген	Серікбаева Эльмира
11	Көшербаева Ақерке	I орын		
12	Жолдасбаева Айеркем	I орын		
13	Өмірғалиева Мөлдір	I орын		
14	Серікова Балнұр	II орын		
15	Шман Еркежан	II орын		
16	Абдулла Нұрсаят	III орын	Домбыра	Төремұратова Нұргүл
17	Мұқанбетқали Мерей	III орын	Домбыра	Төремұратова Нұргүл

18	Сидақова Қарақат	І орын	Домбыра	Төремұратова Нұргүл
19	Өтебай Муслима	ІІ орын	Домбыра	Төремұратова Нұргүл
20	Төлеуберген Ерасыл	Гран-при	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
21	Жаналинова Інжу	ІІІ орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
22	Мәжит Зейнеп	ІІІ орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
23	Акимжанова Алижан	ІІІ орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
Республикалық «Нұржауған» қашықтықтан өткен байқау				
24	Махмутұлы Махсут	І орын	Домбыра	Муканова Жайнагүл
25	Ниеталин Әзиз	ІІ орын	Домбыра	Шайманов Дархан
26	Амангелді Нұрсұлтан	І орын	Қобыз	Жайханова Бану
27	Төлбай Еркежан	І орын	Домбыра	Ауашова Ақбөпе
28	Үмбет Кәусар	І орын	Дәстүрлі ән	Ерсейітов Төремұрат
29	Жарылқасынова Алиянұр	Бас жүлде	Домбыра	Әуезханов Орынбасар
30	Шектібай Нұрым	І орын	Домбыра	Бижанов Кенжебек
31	«Самғау» домбырашылар ансамблі	І орын	Домбыра	Бижанов Кенжебек
32	Өтепберген Белес	ІІІ орын	Домбыра	Бижанов Кенжебек
33	Кеңістік Айбар	ІІ орын	Домбыра	Қарамергенова Гүлнұр
34	Табиғат Жанерке	І орын	Вокал	Исламғалиева Бағдат
35	Қайроллин Тұрлан	І орын	Домбыра	Елтежі Гүлшат
36	Әлібекова Инабат	І орын	Қобыз	Тулешова Ментай
37	Бердалы Назира	Бас жүлде	Қобыз	Тулешова Ментай
38	Төлеуберген Ерасыл	І орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
39	Игілікова Аянат	ІІ орын	Вокал	Дәулетқали Есет
40	Серік Арайлым	ІІ орын	Домбыра	Жумагулова Жанар
41	Жансүгір Азиз	ІІ орын	Домбыра	Көшімов Оразғали
42	Жанболат Сәтжан	І орын	Домбыра	Көшімов Оразғали
43	Нұрмұханбет Қуанышбек	І орын	Домбыра	Сәрсенбаева Найла
44	Нұрмұханбет Думанбек	ІІ орын	Домбыра	Сәрсенбаева Найла
45	Сағынбаева Ақбота	ІІІ орын	Домбыра	Сәрсенбаева Найла
Халықаралық «Үкілі үміт» фестиваль байқау				
46	Шапеков Санжар	І орын	Домбыра	Ауашова Ақбөпе
47	«Самғау» домбырашылар ансамблі	Бас жүлде	Домбыра	Бижанов Кенжебек
48	Серікова Мадина	Бас жүлде	Домбыра	Қарамергенова Гүлнұр
49	Табиғат Жанерке	І орын	Вокал	Исламғалиева Бағдат
50	Жаналинова Інжу	І орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
51	Қарашаев Расул	І орын	Домбыра	Жумагулова Жанар
Облыстық «Күмбірле сазды домбыра» қашықтықтан өткен байқау				
52	Жоламан Айым	І орын	Дәстүрлі ән	Ерсейітов Төремұрат
53	Өтепберген Белес	І орын	Домбыра	Бижанов Кенжебек
54	Дәулетккелдиева Көркем	ІІІ орын	Дәстүрлі ән	Сәрсенов Серікболсын
Республикалық «Қазақстан үміті» байқауы				
55	«Самғау» домбырашылар ансамблі	І орын	Домбыра	Бижанов Кенжебек
Республикалық «Дала сазы» қашықтықтан өткен байқауы				
56	Төлеуғали Аңсаған	ІІ орын	Дәстүрлі ән	Сәрсенов Серікболсын
57	Бердімағанбетов Нұрдәулет	ІІ орын	Дәстүрлі ән	Сәрсенов Серікболсын
58	Дәулеткелдиева Көркем	Арнайы жүлде	Дәстүрлі ән	Сәрсенов Серікболсын
Республикалық «Ақберен»				
59	Қасенова Анар	І орын	Жетіген	Серікбаева Эльмира
Республикалық «Біз отбасымызбен біргеміз» қашықтықтан өткен байқау				
60	Серікова Мадина	І орын	Д/прима	Қарамергенова Гүлнұр
61	Акимжан Алижан	І орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
62	Мәжит Зейнеп	І орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
Халықаралық «Волшебные снежинки» қашықтықтан өткен байқау				
63	Аманғалиева Жанымсұлу	І орын	Вокал	Серікбаев Нұрсұлтан
64	Ерлан Жаннұр	ІІІ орын	Вокал	Серікбаев Нұрсұлтан
Халықаралық «Alashstar» қашықтықтан өткен байқау				

65	Ғайса Аңсаған	II орын	Домбыра	Қарамергенова Гүлнұр
66	Бөдес Мөлдір	II орын	Домбыра	Қарамергенова Гүлнұр
67	Әбдірашитова Бекназ	II орын	Домбыра	Қарамергенова Гүлнұр
68	Түгелбай Сая	I орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
69	Жансүгірова Гүлназ	II орын	Қобыз	Алданова Гүлнұр
70	Ұзақбаева Назым	II орын	Домбыра	Елтежі Гүлшат
71	Жамбылова Жібек	II орын	Домбыра	Елтежі Гүлшат
72	Мәжит Зейнеп	II орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
73	Акимжанов Алижан	II орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
74	Амангелдина Диляра	II орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
75	Амангелді Нұртілеу	II орын	Домбыра	Ибрашева Гүлмира
76	Аманжол Нұртілек	II орын	Шертер	Жумагулова Жанар
77	Серік Арайлым	I орын	Домбыра	Жумагулова Жанар
Республикалық «Ел астанасы-Нұр-сұлтан» қашықтықтан өткен байқау				
78	Мұратова Бану	I орын	Қобыз	Тулешова Ментай
79	Әлібекова Инабат	I орын	Қобыз	Тулешова Ментай
Республикалық «Shabyt» фестиваль-байқауы				
80	Зархом Аяна	I орын	Вокал	Жаксылыков Нұрболат
Халықаралық «Самғау» қашықтықтықтан өткен байқау				
81	Ойлы Әсел	I орын	Домбыра	Қосмамбет Мира
82	Аманғалиев Ернар	I орын	Домбыра	Қосмамбет Мира
83	Есенғалиева Жансая	I орын	Домбыра	Қосмамбет Мира
Облыстық «Жас дәурен» II балалар жасөспірімдер байқауы				
84	Базарханова Ақмерей	III орын	Домбыра	Қосмамбет Мира
Республикалық «Jastolqyn» қашықтықтан өткен байқау				
85	«Шабыт» домбырашылар ансамблі	II орын	Домбыра	Қосмамбет Мира
Халықаралық «Ақ сұңқар» қашықтықтан өткен байқау				
86	«Сазген сазы» фольклорлық ансамблі	I орын	Ансамбль	Тулешова Ментай Әуезханов Орынбасар
87	Қобызшылар ансамблі	I орын	Ансамбль	Алданова Гүлнұр
88	Төреғали Исмайыл	II орын	Вокал	Нұрмағанбетова Бақытнұр
Республикалық «Ұлы Абайды ұлықтау – ұрпақ міндеті» қашықтықтан өткен байқау				
89	Әбдіқалықова Бибінұр	I орын	Домбыра	Муканова Жайнагүл
90	Өтегенова Еркеназ	I орын	Домбыра	Жумагулова Жанар
91	Серік Арайлым	I орын	Домбыра	Жумагулова Жанар

Біздің алға қойған жоспарымыз:

1.Дарынды оқушыларды Халықаралық, Республикалық және алыс –жақын шет елдердегі фестиваль – конкурстарға қатыстыру.

2.Ауыл мәдениеті көтеру негізінде елді мекендерден филиалдар ашып, білікті жас мамандарды тартып, Президенттің саясатын іске асыру жұмыстарын жасау.

3.Облыстық ғылыми тәжірибелік орталығымен бірлесіп, мектебіміздің озық педагогтардың іс-тәжірибесін насихаттап, ауданда семинар ұйымдастыру.

4.Қазіргі заманға лайықты білім беру технологияларын іске асырудағы механизмдерді пайдаланып, компьютермен топтық сыныптарды жабдықтап, интерактивті тақтамен сабақтар, тәрбиелік іс-шаралар өткізу.

5.Мектеп филиалдарының материалдық – техникалық базасын нығайту, көтеру.

Білім мен тәрбиенің, ғылымның болашаққа жасалған қадамы заман сұранысына қарай бет бұрыс жасауы қазіргі қажеттілік екенін ескертті. Жас ұрпақтың тағдыры болса, олардың бойына білім мен ізгілік нұрын себуші – ұстаздардың қолында. Бүгінгі заман талабына сәйкес білім беру мазмұнының жаңаруы дегеніміз- педагогикалық құралдардың бүкіл әлеуетін меңгерген, тұлға, білікті маман. Болашаққа жасалған мақсатымыздың қадамы - өзін – өзі дамытуға және өзін барынша көрсетуге қабілетті, сауаттылық деңгейі жоғары шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға және дамытуға жәрдемдесу.

Ұлы Абай айтқандай: «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» - деген ой иірімі ұрандарыңызға айналып, адамзат құндылығы – білім екенін көрсету жолында еш аянбаңыздар!Біліктілікпен шеберліктеріңізді ұштастырып жатқан жас ұрпақты әлемнің мойындататын рухани биікке көтеру-баршамыздың міндетіміз!

Үмбетова Гүлбану Галимуллақызы

Ақтөбе облысы,Шалқар ауданы Қазанғап Тілепбергенұлы атындағы Шалқар ауданының саз мектебінің оқу жұмысы жөніндегі орынбасары ,баян класының оқытушысы

КАК НАПИСАТЬ ЭССЕ ПРАВИЛЬНО.

Одной из форм итоговой аттестации, имеющей творческий характер, является эссе. Сейчас этот вид работы очень актуален и используется гораздо чаще других. В век глобализации и интеграции очень важно уметь выражать свою точку зрения с помощью кратких логических суждений и умением аргументировать точку зрения.

В своей статье я хочу рассказать о том, как правильно написать эссе на любую тему и не допустить распространенных ошибок. Вы узнаете о том, какой должна быть структура эссе, какие признаки отличают эссе от других жанров, как выбрать тему и грамотно выразить свои мысли на бумаге. Многие предполагают, что эссе – это обычное сочинение. Однако это не так.

Эссе – это прозаический литературный жанр. В переводе с французского означает «очерк» или «набросок». Эссе отражает индивидуальные переживания автора, его взгляд на тот или иной вопрос. Оно не дает исчерпывающий ответ на определенный вопрос, а отражает собственное мнение или впечатление.

При написании эссе прекрасно развивается логика, способность аргументировать свое мнение, грамотно преподносить информацию. Стиль изложения больше ориентирован на разговорный. Чтобы правильно написать эссе следует учитывать специфические черты, которые отличают его от других жанров.

1.Узкая тема, которая содержит проблему и побуждает читателя к размышлению.

2.Авторская позиция. Эссе отличает именно наличие авторского взгляда на существующую проблему, его отношение к миру, речь и мышление.

3.Разговорный стиль написания. Следует избегать сложных формулировок, слишком длинных предложений.

4.Подробный анализ проблемы. Собственную точку зрения необходимо аргументировать, опираясь на фактический материал.

5.Краткость изложения. Эссе отличается небольшим объемом.

6.Свободное построение. Эссе носит характер изложения, который не вписывается в какие-то определенные рамки. Построение подчиняется своей логике, которой придерживается автор, стремясь рассмотреть проблему с разных сторон.

7.Логика изложения. Несмотря на свободную композицию, эссе должно обладать внутренним единством, согласованностью утверждений автора, выражающих его мнение.

Нужно определить понятия и термины, которые встретились в формулировке темы, т.е. дать им чёткое толкование, поставить понятийные и детализирующиевопросы к ключевым словам в теме, особое внимание обратить на метафоры, если они есть в формулировке темы. Далее по вопросам определить отношения между основными понятиями. Следует сформулировать основную мысль, ответив на вопрос: «О чём и что нужно писать в эссе?»

Одно из произведений русской литературы, в которых дано осмысление природы, на мой взгляд, является «У лукоморья» А.С.Пушкина. В данном произведении всё происходящее связано с природными процессами, непосредственно с самим дубом. А сопоставить можно, исходя из смысла некоторых строк произведения, ведь в нём так же, как и у Тютчева, речь ведётся о вечности, о величии природы, которой является дуб. «И днём и ночью кот учёный…»

• Учим создавать проблемную вступительную часть работы.

• Формулированию тезиса с пониманием его исследовательской роли. Именно тезис и есть поставленная самим учащимся задача, которая будет решаться в основной части.

• Отучаем от болтовни.

• Обращаемся только к таким фактам, значение и смысл которых знаем, не девальвируем их. Учим ответственности за названные имена и события.

• Учим ответственности за неуместные риторические вопросы (А знает ли кто геройский поступок?)

• Учим способам связи частей текста. Слова-помощники.

• Убеждаем в синтезирующей роли заключения. В конце делаем выводы по большому счёту.

Процедура проведения эссе.

При работе над эссе обучающиеся имеют право обратиться к текстам для справки.

Для уточнения написания слова или его значения разрешается пользоваться орфографическими и толковыми словарями.

Эссе оценивается по критериям:

• Глубина раскрытия темы и убедительность суждения;

• Аргументация собственного мнения по теме;
• Композиционная цельность и логичность эссе;
• Соблюдение орфографических, грамматических, пунктуационных, речевых норм. Вступление должно быть небольшим, но интересным. Люди чаще всего обращают внимание на то, что написано в начале и в конце текста.

Использованная литература:

1. Фомина С. А. Программа факультативного курса «Научись писать эссе по обществознанию» (для учащихся 10–11 классов) // Образование и воспитание. — 2016. — №3. — С. 24-27.
2. Русский язык. Сочинение на ЕГЭ. Курс интенсивной подготовки. Сенина Н.А., Нарушевич А.Г., 2014

Сайдакбарова Азиза Хабибуллаевна
учитель русского языка и литературы
Специализированная школа-гимназия для одаренных детей №90
г. Шымкент

УРОКРУССКОГОЯЗЫКАВ УСЛОВИЯХОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Современная жизнь предъявляет сегодня человеку жёсткие требования – это высокое качество образования, коммуникабельность, целеустремлённость, креативность, а самое главное – умение ориентироваться в большом потоке информации и умение адаптироваться в любом обществе. Подготовка к будущей жизни закладывается в школе, поэтому требования к образованию сегодня меняют свои приоритеты. Меняются цели и содержание образования, появляются новые средства и технологии обучения, но при всём многообразии – урок остаётся главной формой организации учебного процесса. И для того чтобы реализовать требования, предъявляемые Стандартами, урок должен стать новым, современным!

Как подготовить и провести урок, учитывая новые требования и современные инновации? Перед современным учителем в условиях внедрения новых образовательных стандартов стоит задача использовать системно-деятельностный подход в обучении школьников. Ученики являются главными “действующими героями” на уроке. И, безусловно, их деятельность на уроке должна быть осмыслена и значима.

Главный принцип деятельностного подхода – научить учиться. В образовательной области “Филология” приоритетным является коммуникативное развитие – формирование способности и готовности свободно осуществлять общение на русском не родном языке, овладение современными средствами вербальной и невербальной коммуникации. Критерии результативности урока при системно–деятельностном подходе:

1. Цели урока задаются с тенденцией передачи функции от учителя к ученику. Учитель систематически обучает детей осуществлять рефлексивное действие (оценивать свою готовность, обнаруживать незнание, находить причины затруднений и т.п.)
2. Используются разнообразные формы, методы и приемы обучения, повышающие степень активности учащихся в учебном процессе.
3. Учитель владеет технологией диалога, обучает учащихся ставить и адресовать вопросы.
4. Учитель эффективно сочетает репродуктивную и проблемную формы обучения, учит детей работать по правилу и творчески.

Показатели эффективности урока:

1. Целеполагание (реализация деятельностного способа целеполагания)

1.1. Формулирование целей урока в совместной деятельности педагога и обучающихся или постановка целей урока обучающимися самостоятельно.
1.2. Ясность, чёткость, конкретность цели урока и степень её соотношения с результатом.
1.3. Постановка общей цели урока или частных задач к каждому этапу.

2. Создание на уроке условий для формирования у обучающихся готовности к саморазвитию.

2.1. Планирование деятельности обучающихся на уроке и степень их включённости в этот процесс.
2.2. Организация и реализация на уроке различных видов деятельности обучающихся (слушание, чтение, письмо, г прогнозирование, проектирование, классификация, и др.)

3. Проектирование и конструирование на уроке социальной среды развития обучающихся.

3.1. Целесообразность выбора формы урока (внешняя форма: урок – мастерская, экскурсия, путешествие, суд, семинар, лекция и др., внутренняя форма: изучение нового материала, повторения,) и формы организации деятельности детей (фронтальная, индивидуальная, и др.)

4. Создание на уроке условий для активной учебно–познавательной деятельности обучающихся.

4.1. Реализация на уроке компонентов учебно–познавательной деятельности (цель, мотив, постановка учебной задачи, содержание, учебные действия, контроль (самоконтроль), оценка (самооценка).

Чем больше самостоятельной деятельности на уроке, тем лучше, т.к. учащиеся приобретают умения решения проблем, информационную компетентность при работе с текстом.

Особое значение приобретает выполнение школьниками учебных действий и самоконтроля, самостоятельный переход от одного этапа работы к другому, включение учащихся в совместную учебную деятельность. Самостоятельная работа, по сути, есть форма самообразования..

Популярно и актуально на сегодняшний день проблемное обучение, в котором существует особый вид урока – урок-исследование.Самой популярной педагогической технологией в современном преподавании становится метод проектов с использованием ИКТ, так как он направлен на повышение эффективности урока. На таких занятиях учитель предъявляет школьникам ту или иную проблему для самостоятельного исследования, хорошо зная ее результат.Особую роль играет итог урока, так называемый этап рефлексии, я использую различные приёмы рефлексии: пятиминутное эссе; синквейны; метод незаконченного предложения; высказывание в форуме, свободное высказывание, смайлики.

Преподаванию русского языка и литературы имеет ряд преимуществ:

- учащиеся систематически получают навыки общения, сотрудничества, саморегуляции поведения в коллективе..

Таким образом, реализация стандарта в большей степени зависит от учителя, который перестанет быть единственным носителем знаний, а будет выполнять роль проводника в мире информации. Для выстраивания новой системы работы и достижения качественных результатов учебной деятельности целесообразно использовать наиболее эффективные приемы и формы ее организации:

1. Использование дифференцированных заданий.
2. Включение в образовательный процесс ИКТ.

Торебаева Сауле Сериковна
Специализированная школа-гимназия для
одаренных детей им.Абая №90
Казахстан, г. Шымкент
учитель русского языка и литературы
педагог-модератор

ҚАДЫР МЫРЗАЛИЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ҰСТАЗ БЕЙНЕСІ

Аннотация:

Қазақ поэзиясында өзіндік орны бар тұлға– Қадыр Мырзалиев. Мақалада ақын шығармаларында кездесетін «ұстаз» бейнесі қарастырылды. Ақын өлеңдеріндегі «ұстаз» образының берілуі жан-жақты сипатталып, талдау жүргізілді.

Аннотация:

Кадыр Мырзалиев имеет особое место в казахской литературе. Данная статья рассматривает образ «учителя» в произведения поэта, также произведено детальное описание образа «учителя» и составлен его анализ.

Annotation:

Kadir Mirzaliyev takes a special place in Kazakh literature. The given article considers the image of a «teacher» in poet's works, it also teacher's image and gives its analisis.

Ұрпақ тәрбиесі – бұл тұтас ұлттың болашағы. Тәуелсіз мемлекетімізді өркениетке жетелер жолдың бастауы – мектеп десек, мектептің басты тұлғасы, жүрегі– ұстаз. Адамзат тарихында ілім мен ғылымның пайда болған шағынан бастап, білім көшін ілгері жылжытқан ұстаздарын шәкірт ұлықтаудан айнымаған. «Ұстаздық – ұлы құрмет. Себебі, ұрпақтарды ұстаз тәрбиелейді. Болашақтың басшысын да, данасын да, ғалымын да,еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді... өмірге ұрпақ әкелген аналарды қалай ардақтасақ, сол ұрпақты тәрбиелейтін ұстаздарды да сондай ардақтауға міндеттіміз»- деген халқымыздың батыры Бауыржан Момышұлы.

Мұғалім бақыты – шәкірттің құрметі. Біліммен санасы нұрланған әрбір түлектің ұстазына деген айрықша лебізі ән мен өлеңге, көлемді шығармаларға арқау болды. Бұл қазақ әдебиетінде проза, поэзия жанрларында өзіндік ерекшелігімен «ұстаз» бейнесін қалыптастырды. Ақындық мұрасы мен ұлттық поэзияны тың белестерге көтерген қазақ әдебиетінің классигі Қадыр Мырзалиев шығармаларында осы бір ұстаз тұлғасы ерекше дәріптеледі. Мұның себебі өзі алғысы мол шәкірт, өнегелі ұстаз болғандықтан деп білеміз.

Болса да армандаған халқым ғалым,

Беріпті бізге ұстаздың салқын қанын.
Ол кіріп келген кезде
Отыратын
Баса алмай отыз бала алқынғанын.
Ғұлама ғалым аға құдіреттей.
Біз оны ұмытпаспыз ғұмыр өтпей.
Ақырын түсіп сабыр сабамызға,
Ақылын тыңдайтынбыз қыбыр етпей.

Ақын өзінің оқушы күніндерінің естелігіндей мына бір жыр шумақтарында ұстазын білімімен құдіретті, ғұлама ғалым деп таниды.Ұстаз тұлғасының биіктігі оның салқын қандылығымен, сыныпқа енгеннен бар баланың назарын өзіне аударып, тыныштық орнатуымен байқалады. Нағыз мұғалімнің құдіреті білімді тәрбиемен, тәрбиені тәртіппен ұштастыра білуінде.

Қадыр Мырзалиев поэзиясы бірнеше буынды тәрбиеледі. Балалардың сүйікті ақыны жырдан базарлықты жас оқырманынан да аяған емес.Ана тілінде сауат ашқан әрбір бүлдіршін ақынның «Мұғалима» өлеңін жатқа біледі десек артық айтқандық емес.

Мынау менің сезгенім:
Ол – кластың анасы.
Өзінің де,
Өзгенің
Баласы оның баласы.

Қай кезде де ол анық,
Қайғырмайды өзі үшін.
Біздер үшін қуанып,
Қызарады біз үшін.

Жақсы болсаң, шынында,
Қартаймас деп айта алам.
Жаңа оқу жылында,
Жасарады қайтадан.

Жас пен кәрі жатқа оқитын бұл өлеңінде автор мұғалімді бар кластың анасына теңейді. Бар ғұмырын шәкірт шырағын жағуға арнаған ұстаздық қызметтің қиынын бала тіліне жеңіл әрі түсіндіре жеткізген шумақтардан жас шәкірттің санасында ұстазға құрмет қалыптастыра жатталатыны сөзсіз. Француз жазушысы, философ Ж.Ж.Руссоның «Ұстаз болу – өз уақытыңды аямау, өзгенің бақытын аялау» деген қанатты сөзінің мәні ақын өлеңімен үндесетіндей.

Қадыр ақын тек поэзия жанрында ғана емес, прозада да тың дүниелер жазды. «Жазмыш», «Иірім» сынды туындылар қазақ әдебиетіндегі ерекше естеліктерге толы, эссе жанрының қалыптасуына үлес қосты. Ақын «Иірімінде» өткен күндерінен естеліктер жазып өзінің ұстазға деген құрметінен шығарманы бастайды. Университетке түсу үшін емтихан тапсырған жас абитуриентке жақсы білген тарих пәнінен « төрттен» артық баға қоймай, орысшаға шорқақ ауыл баласының жауабынан ертеңіне үміт артқан орыс тілі мұғалімінің « бестік» қойған сәтін оқырманымен бөліседі.

« Маған ойламаған жерден « бес» қойған жомарт мұғалімнің кім екенін де кейін білдім. Қыз күніндегі фамиялысы беймәлім. Сол кездегі фамилиясы Поссе. Аты –жөні Татьяна Владимировна...Саяси қуғынға ұшыраған қазақ, орыс және еврей интеллигенциясына батыл ара түсіп, біразын аман алып қалыпты.Жовтистің осы әңгімесінен кейін мен ол туралы өлең жаздым.Біраз жылдардан кейін « Қылыш пен қвнжвр» кітабыма кірді. Өлең «Тұсаукесер» деп аталады.» деп осы өлеңнің толық нұсқасын кітабына енгізеді.

...Жақсы ойларды тілімдеп
Жатса-тілім кінәлі.
Көзәйнегі күлімдеп,
Сөйлеп берді мұғалім:

– Әріптестер еншілес
Мүмкін маған тағар сын:
Орыс тілің онша емес
Оны түзеп аларсың!

Күндердің бір күнінде
Ұғатындар ұғады.

Жаңылмасам
Түбінде
Сенен кадр шығады!

Адаммын мен сыйлаған
Апа мен ағаны...
Қазақтарым қимаған
Қиды ол үлкен бағаны.

Мен зымырай жөнелдім,
Көңіл әбден өскесін.
Дана қызы ұлы елдің
Тұсауымды кескесін! [3;9]

Ақын орысшаға нашар екендігіне қарамай, қойылған сауалға дұрыс жауап айтқанынан жақсы әдебиетші шығатынына сенім білдірген ұстазын еске ала отырып, «Осы бір азамат әйелдің, көрген ұстаздың алдында мен адам ретінде, ақын ретінде де мәңгі қарыздармын. Мен оны ешқашан ұмытқан емен.Өмірдің әр белесіне шыққан сайын Татьяна Владимировнаны бір еске алам. Қазақ КСР ЖоғарғыКеңесіне депутаттыққа ұсынылып, сайлаушыларыммен алғаш кездескенде де мен ол кісіні есіме алып. Қарыздар адам ретінде атын атап өттім.»-деп өз алғысымен естелігін аяқтайды. Естелік кітабынан алынған осы бір оқиға ұстаздың ұлығы шәкірт шығар шыңды бағдарлап, бейімін тани білу екендігіне дәделі сынды.

Ұлттық поэзияны тың белестерге көтерген Қадыр Мырзалиевтың өзі де өнегелі ұстаз болғанын біреу білсе, біреу біле бермеуі мүмкін. «– Ал бізге келгенде Қадекең ел мойындап, жұрт қол қойған шешен-ді. Шешен болғанда да, Ахмет Байтұрсынұлы айтпақшы «білімір шешен» еді. Оның үстіне бізге оқитын пәні ақынға, ақындыққа қатысты болған соң, ол шешілмей кім төгілсін!»-деп есіне алады ақынның дәрісін тыңдаған Ө.Әбдиманұлы.«Әрбір сабағын тақырыпқа сай құрып, одан ауытқымай, тақырыптың жан-жақты ашылуына күш салатын. Махамбет жайлы көп білетіні соншалық, тақырып аясы кеңейіп, кемелінен асып төгіліп жататын. Қоңыр дауыс, күмбір үн де небір деректер мен дәйектерді санаға тоғыта еселей құйып, айтар ойды шегелей бекітіп жататын. Қадекең Махамбеттің бар өлеңін жатқа біледі десем, өтірік айтқандық емес, 90 минуттық бір сабақта сан өлеңнен үзінді оқып,оларды тақырып танымын ашуға шешуші дәлелдер ретінде келтіріп отыратын.». Бір тақырыпқа әңгіме айту бір бөлек, ғылыми дәріс оқу бір бөлек дүние екені белгілі.Осы орайда ақынның ұстаздық қырын ғана емес, зерттеу мен зерделеудің нәтижесінде «Махамбеттануға» бастау болған еңбегін, ерекше атап өткен жөн деп білеміз.

Қадыр поэзиясы кішкене балдырғаннан бастап, бірнеше толқынды тәрбиелеген құрал. Адамзат саналы, білімді меңгерген шақтан бастап, ұстазға әрдайым қарыздар. Жас ұрпақтың бойында ұстазға деген , мектепке деген құрметтен, білім алуға құлшыныс, отанға деген құрмет пен сүйіспеншілікке бастау алады.Дана Абай « Адамның адамшылығы жақсы ұстаздан болады» деп бекер айтпаса керек. Қадыр Мырзалиев шығармаларынан талданған туындылардың тәрбиелік мәні бүгінгі педагогтың тұлғасын қалыптастырып,құрметке лайық, бәсекеге қабілетті болуында, ұрпақ тәрбиесіне әлі де қызмет етпек.Ақын шығармаларындағы ұстаз бейнесінің сан қырынан танылып, оқырманына естеліктері арқылы жетуі де өзінің біліммен шырағы жанған адал шәкірт, өнегелі ұстаз болғандығынан деп білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Мырзалиев Қ.Таңдамалы жинақтар. – Алматы:Балалар әдебиеті,2006.
2.Мырзалиев Қ.Үш томдық шығармалар жинағы. – Алматы:Жазушы,1989.
3.Мырза Әли Қ.Иірім.Таңдамалы туындыларының көп томдығы. – Алматы: Қазығұрт, 2010.
4.Әбдиманұлы Ө.Менің ұстаздарым. – Алматы:Қазығұрт,2013.

Байтемір Аяжан Темірғалиқызы
Абай атындағы №90 дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп гимназиясы, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ОТРАЖЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТРЕБОВАНИЙ К ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМУ ПРОЦЕССУ

Разразившаяся пандемия стала серьезным вызовом для систем образования всего мира. Традиционное обучение оказалось невозможным. С такой глобальной проблемой человечество столкнулось впервые

В условиях закрытия школ многие страны прибегли к дистанционному обучению как средству компенсации потерь времени в процессе оказания образовательных услуг.

Дистанционное обучение, то есть любая форма удаленной учебы, при которой ученик не присутствует физически на уроке, сегодня переживает настоящий бум благодаря развитию интернета. Количество гибких и доступных предложений по дистанционному обучению постоянно растет, на рынке представлено огромное разнообразие курсов. И в действительности дистанционная учеба имеет ряд преимуществ даже перед традиционными формами обучения.

Под дистанционным обучением подразумевается любое обучение, которое проходит, когда ученики не присутствуют физически на уроке (в определенных ситуациях это может относиться и к учителю.

При всей привлекательности дистанционной формы обучения для ее становления и развития необходима четкая теоретическая база. Прежде всего, важно понять, что понимается под дистанционным обучением, ибо в настоящее время можно встретить самые разные трактовки данного понятия. Сюда относят и любые формы самообразования, и заочное обучение, и экстерна.

Процесс обучения (учебно-воспитательный процесс) характеризуется, в первую очередь тем, что он интерактивен в своей организации, т.е. во взаимодействии учителя и ученика, а также учащихся между собой, имеет конкретную предметную область познания.

Следовательно, когда мы говорим о процессе дистанционного обучения, мы предполагаем наличие в этом процессе преподавателя и учащихся, их общение, общение учащихся между собой, а также наличие в системе учебника, необходимого комплекта средств обучения.

Преимущества дистанционного обучения с использованием интернет-технологий

1. Доступность для широкого круга обучаемых. Возможность получать образование представляется большому количеству людей разных возрастных групп. Обучение на расстоянии – это практически единственная возможность получить знания для людей с ограниченными физическими возможностями, а также для людей, которые желают совмещать учёбу и трудовую деятельность.

2.Развитие навыков самостоятельной работы, которые очень востребованы в современной жизни. Это более гибкая форма обучения: ученик сам определяет его темп, может возвращаться по нескольку раз к отдельным темам, может их пропускать и т. д. Кроме того, ученики не привязаны ко времени занятия и к преподавателю, т. е. могут заниматься в удобное для себя время.

Индивидуальный подход к каждому ученику способствует более качественному усвоению изучаемого материала. Известно, что люди имеют разный уровень интеллекта, практических знаний и опыта, поэтому при групповом (классическом) обучении одни учащиеся с первых же занятий начинают отставать, другие вырываются далеко вперёд от класса. Индивидуальный подход стирает эти грани за счёт того, что преподаватель с каждой категорией учащихся занимается по отдельной методике, учитывающей уровень их развития.

Сегодня активному внедрению в систему образования дистанционного обучения препятствуют следующие временные трудности

1.Недостаточная развитость информационно-коммуникационной инфраструктуры. Преподаватели и учащиеся должны иметь мощные современные персональные компьютеры, программные средства, а также иметь свободный выход в Интернет (не все желающие учиться имеют компьютер и выход в Интернет).

2. Недостаточная компьютерная грамотность преподавателей и учащихся. При такой форме обучения они должны в совершенстве владеть техническими и программными средствами.

3. Отсутствие опыта дистанционного обучения у преподавателей. Они не готовы к такому методу преподавания, отдают предпочтение классическому образованию.

Дистанционное обучение в настоящее время должно восприниматься как одна из современных форм очного обучения, которую можно использовать только в совокупности с известными классическими.

Традиционно здесь выделяются электронная почта e-mail (особенно рассылки), доски объявлений, виртуальные конференции, видео- и аудио-трансляции, виртуальные семинары и обсуждения.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что востребованность дистанционного обучения, в том числе и в начальной школе, в ближайшее время будет возрастать. С каждым годом интерактивных методов коммуникации появляется все больше и, следовательно, будет наблюдаться и прогресс данного способа, что позволить минимизировать его недостатки и развить положительные стороны.

Список литературы.

1. А.А.Андреев. Дидактические основы дистанционного обучения. 2012.№1.С.34-38

2. Григораш О. В. Повышение эффективности управления качеством образовательного процесса. 2013. № 1. С. 72–78. 3. Википедия. Дистанционное обучение https://ru.wikipedia.orgя/wiki/%C4

Баспаева Багдагуль Сахитжановна
учитель начальных классов
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

ЛЫЖНЫЙ СПОРТ

Путь от начинающего лыжника до лыжника-разрядника и далее до спортсмена-разрядника достаточно долог. Если вы хотите, чтобы лыжи доставляли вам больше радости, то вам не обойтись без знакомства с теорией тренировок. Это, по истине, неисчерпаемая тема, которая порождает бурные дискуссии среди тренеров, в спортклубах и в узкой среде специалистов.

Основными элементами тренировки являются координация, физическая подготовка и мотивация, которые, в свою очередь, делятся на более мелкие элементы.

Тренировка техники. Получать настоящее удовольствие от лыж можно лишь при хорошем владении лыжной техникой. Одного теоретического ознакомления недостаточно. С какого стиля следует начать?

- *Вы подготовлены, посещаете фитнес-центр, гуляете с палками, катаетесь на велосипеде, даже ходите в длительные походы и имеете опыт катания на лыжах – всё равно классический ход*
- *Вы тренируетесь больше трёх раз в неделю (спортсмен-разрядник) – можете начинать тренировки коньковым стилем.*

ТРИ СТОЛПА ПОДГОТОВКИ

1. Тренировка координации
   - общая координация: гимнастические упражнения на ногах (без лыж)
   - специальная координация: тренировка лыжной техники
2. Физическая подготовка
   - тренировка выносливости
   - тренировка специальной выносливости (пороговые тренировки)
   - тренировка скорости
   - тренировка силы
   - тренировка гибкости
3. тренировка мотивации
   - тактика
   - психологическая подготовка

Дайте волю фантазии, разработайте свои собственные упражнения их разнообразные варианты. Начинайте справляться с ними - изобретайте что-нибудь новое. Так или иначе, тренировки на координацию создают основу для последующего совершенствования лыжной техники.

Для корректировки техники можно воспользоваться обучающими видеороликами с примерами упражнений, а так же попросить снять вас на видеокамеру.

Если есть тренер, то он обязательно подскажет, как улучшить технику. Тренер обязан не только указывать на промахи, но и объяснять, почему они происходят. Прерывать тренировку можно только при серьёзных ошибках. Детали лучше обсудить при видеоконтроле в неспешной обстановке. Такой видеоконтроль важен при анализе соревновательной техники. Ведь во время соревнований вы не концентрируетесь на технике хода - момент истины.

Всё вышесказанное не значит, что каждый непременно должен бегать так, как написано в учебнике. Индивидуальный стиль тоже бывает скоростным. Хотя в нём всё равно присутствуют основные технические элементы: равновесие, скольжение, фаза расслабления, максимально синхронная работа рук, энергичное отталкивание, слаженность действий при скольжении и во время толчка.

Тренировки на выносливость (аэробные тренировки) Выносливость можно развивать различными методами. Наиболее известным и используемым методом являются так называемые длительные тренировки. Когда тренировочный объём становится достаточно большим, для развития выносливости можно дополнительно использовать другой метод – интервальный, обеспечивающий более быстрое совершенствование выносливости и позволяющий разнообразить тренировочный процесс. Оба вида тренировок могут применяться непрофессиональными спортсменами.

Длительные тренировки «Длительный» - значит длится достаточно долго. Выполняется она либо в равномерном темпе – с постоянным пульсом (120-150 уд/мин), либо в переменном темпе: на одном отрезке времени или дистанции передвигаются при пульсе 120, на другом – при пульсе 150. Длительность тренировки должна составлять не менее 40 минут. Целью длительных тренировок, которые тоже могут выполняться

детьми и подростками, является совершенствование базовой выносливости и аэробной мощности. В долгосрочной перспективе возможно повышение показателя максимального потребления кислорода на 20%.

Интервальные тренировки Этот вид тренировки на выносливость основан на систематическом чередовании нагрузки и отдыха. Периоды нагрузки и отдыха должны быть примерно одинаковыми. Под нагрузкой понимается выполнение работы с интенсивностью примерно 80% от максимальной ЧСС, а под отдыхом – передвижение с пульсом на 20 – 30ударов ниже.

При выполнении интервальной тренировки действует правило: чем короче интервалы, тем выше интенсивность. В зависимости от вида деятельности, уровня подготовки и продолжительности интервалов, их количество должно составлять от 12 до 40, но не более.

ИНТЕРВАЛЬНЫЕ ТРЕНИРОВКИ

- короткие интервалы: от 15 секунд до 2-х минут с чередованием нагрузка отдых
- средние интервалы: 2- 8 минут
- длинные интервалы: 8 – 15 минут

Пороговые тренировки Это тренировка на уровне анаэробного порога. В этой зоне происходит переход от аэробного (с участием кислорода) к анаэробному (без участия кислорода) способу выработки энергии. Выполнять лучше на уровне чуть ниже анаэробного порога. Если превысить порог, то организм начнёт вырабатывать лактат и вы быстро устанете. Прикладываемых усилий больше, а продвижения (скорости) меньше. Правильное выполнение пороговых тренировок приучают организм к передвижению на высокой скорости и выполнению работы в условиях повышенного уровня лактата. Пороговые тренировки так же способствуют увеличению запасов гликогена в мышцах – повышают способность организма накапливать углеводы. Период восстановления после такой тренировки должен быть больше, чем после обычной аэробной тренировки. Такие тренировки следует выполнять только при наличии хорошей базовой выносливости.

ВЛИЯНИЕ ПОРОГОВЫХ ТРЕНИРОВОК

- Повышение скорости
- Совершенствование способности долго поддерживать высокую скорость
- Развитие анаэробного обмена веществ

Во время пороговой тренировки необходимо бежать быстро, но не настолько, чтобы у вас появилась сильная отдышка. Однажды установив границы своей пороговой зоны, вы сможете в ходе одной тренировки повышать скорость передвижения при постоянном уровне нагрузки. Но определить эти границы не просто. Пульсометр малопригоден – диапазон ЧСС невелик, да и пульс сильно подвержен различным факторам. А мобильный лактометр вряд ли будешь таскать с собой повсюду.

Но решение есть. Интенсивность можно поддерживать при выполнении пороговой тренировки путём отслеживания времени на кругах.

КАК ОПРЕДЕЛИТЬ ПОРРОГОВУЮ ЗОНУ, НЕ ИЗМЕРЯЯ ЛАКТАТ

Отслеживаем время на кругах и сопоставляем его с субъективными ощущениями и показателями пульса. Пороговую тренировку нужно проводить на пересечённом круге длиной 1 – 2,5 км. Вид деятельности любой – прыжковая имитация или бег.

Схема:

Круг 1: зона 1 (восстановительная зона)
Круг 2: зона 2 (поддерживающая зона)
Круг 3: зона 3 (развивающая зона)
Круг 4: зона 3
Круг 5: зона 3
Круг 6: зона 3
Круг 7: зона 3
Круг 8: зона 1

Круги пробегаются безостановочно. Круги с третьего по седьмой пробегаются с одинаковой интенсивностью в предполагаемой пороговой зоне. Не смотря на одинаковую интенсивность, скорость от круга к кругу должна немного возрастать. Самым быстрым должен быть седьмой круг. Итак, как уже говорилось, при правильном выборе темпа время на кругах с третьего по седьмой должно постепенно улучшаться, при этом интенсивность нагрузки не должна значительно повышаться. Если же четвёртый круг вы пробежали медленнее третьего, значит, определённо, уже на третьем кругу вы накопили большое количество лактата, а, следовательно, превысили анаэробный порог. Продолжать тренировку с повышенным лактатом не стоит, вместо этого пробегите два круга в восстановительной зоне (не менее 15 минут) и лишь потом на заключительных трёх кругах снова увеличьте темп до развивающей зоны. Следим за пульсом, для приблизительного определения пороговой зоны, но основным критерием должно являться время на кругах.

Пороговая зона находится примерно в диапазоне от 80 до 85 % ЧССмакс. Следовательно, если ваше ЧССмакс составляет 200 ударов – пороговая зона находится в диапазоне 160 – 170 ударов.

Скоростные тренировки Они совершенствуют скоростно-силовые качества. Профессионалам – для спринта, а всем остальным – кататься с ветерком.

Скоростные и скоростно – силовые качества можно тренировать и в бесснежное время при помощи бега. Тренировки могут включать в себя следующие элементы:

- короткие спринты, не более 15 – 20 секунд;
- бег с нарастающей скоростью и короткие спринты, варьирование;
- в периоды отдыха: расслабляющие упражнения и упражнения на растяжку;
- упражнения на координацию;
- чем продолжительнее рывок, тем длиннее период отдыха(на каждые 10 метров ускорения – 1 минута отдыха);
- виды используемой деятельности могут быть разными: прыжковая имитация, бег, лыжи, велосипед, ролики с палками и т. д.

СКОРОСТНАЯ ТРЕНИРОВКА НА ЛЫЖАХ

- Продолжительность 90 минут
- Разминка 15 минут. (с постепенным нарастанием тэмпа)
- Передвижение на лыжах с максимальной скоростью на лёгком спуске при хороших условиях скольжения:
  200 метров или 15-20 секунд
  Способ передвижения:
  Ускорение 1: одновременный одношажный коньковый ход;
  Ускорение 2: одновременный двухшажный равнинный коньковый ход;
  Ускорение 3: одновременный двухшажный коньковый ход (левосторонний вариант);
  Ускорение 4: одновременный двухшажный коньковый ход (правосторонний вариант);
- В общей сложности около 12 повторений с чередованием способов передвижения
- После каждого повторения отдых - 5 минут.
- Заминка 15 – 20 минут
- Вечером – тщательная растяжка

Работа на спуске научит мышцы работать с высокой скоростью.

Эта тренировка оказывает несколько воздействий:

- Прорабатываются БС – волокна (быстрые волокна), что очень важно для тех, у кого их много
- Совершенствуется аэробно – алактатный механизм (использующий в качестве энергии богатые ею фосфаты). Улучшается тонкая координация мышц.
- Разрушается усвоенный на тренировках шаблон движений
- Мышцы учаться работать с высокой интенсивностью, на лактат при этом не вырабатывается.

С

- о
  с

- прежде чем переходить к тяжёлым весам, нужно как следует усвоить технику исполнения силовых упражнений, особенно с гантелями.
- включайте в силовые тренировки упражнения на координацию.

Общая силовая подготовка – программа Подготовку проводим как зимой, так и летом. Осваиваем всего лишь несколько несложных дополнительных упражнений. Для некоторых из них потребуется эластичная лента, которая выпускается с различной степенью жесткости и длинной.

Предлагаемые упражнения рассчитаны на лыжников любого уровня подготовки. Регулировать интенсивность упражнений можно по средствам изменения количества повторов и продолжительности упражнения. Длительность силовой тренировки может составлять от 10 до 90 минут. Полностью выкладываться на тренировке не следует: лучше меньше, на чаще. Для развития силы рук можно использовать специальный лыжный тренажёр или роликовую доску.

Упражнение 1 – упор лежа: активно или пассивно (только удержание)

Упражнение 2 – боковой упор

Упражнение 3 – приседание на одной ноге без веса, но на кругляке (полене круглой формы) или гимнастическом мяче полусферической формы

Упражнение 4 – имитация отталкивания руками в попеременном классическом ходе с использованием эластичной ленты

Упражнение 5 – подъём рук с сопротивлением в виде эластичной ленты

Упражнение 6 – разведение рук в стороны с сопротивлением (упражнения 5 и 6 тренируют мышцы – антагонисты – плечи и спину, то есть те мышечные группы, которые отвечают за движение рук в противоположном «лыжным» движениям направлении.

Упражнение 7 – подъёмы их положения лёжа (боковые и передние мышцы живота)

Упражнение 8 – «мостик» тело от колен до живота должно образовывать прямую линию, стоим на плечах. Удержание – сколько сможете.

Лыжный тренажёр для рук: попеременные тяги; 6*5 минут; между подходами отдых 5 минут.

Роликовая доска: 8*3 минуты или 8 * 80 раз; между подходами активный отдых – 3-5 минут.

Епифанов Федор Владимирович,
учитель физической культуры
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ

В настоящее время в условиях современной школы методика обучения переживает сложный период, связанный с изменением целей образования и обновления содержания образования Республики Казахстан. Все эти обстоятельства требуют новых педагогических исследований в области методики преподавания предметов, поиска инновационных средств, форм и методов обучения и воспитания, связанных с разработкой и внедрением в образовательный процесс современных образовательных и информационных технологий.
В существующих Государственных стандартах образования Республики Казахстан одной из главных задач обучения предмету «Математика» является развитие познавательного интереса. Важно рассматривать на уроке различные способы решения, которые предлагают сами дети сравнивать их. Выделять наиболее рациональные.

Таким образом, если мы действительно хотим в процессе обучения достичь развития интеллекта школьников, их творческого потенциала, мы должны построить учебный процесс на научно-методических основах, используя технологии, обеспечивающие саморазвитие учащихся, так как известно, что личность развивается только в процессе собственной деятельности. К.Д.Ушинский об этом понятии говорил: «Деятельность должна быть моя, увлекать меня, исходить из души моей».

Совершенно очевидно, что математика не в состоянии обеспечить ученика отдельными знаниями на всю жизнь: как оформить кредит, как вычислить налоговые отчисления, выбрать телефонный тариф, рассчитать коммунальные платежи, но она должна и обязана вооружить его методами познания, сформировать познавательную самостоятельность. Поэтому на уроках математики учащиеся учатся рассуждать, доказывать, находить рациональные пути выполнения заданий, делать соответствующие выводы, одним словом – думать. В основе всех перечисленных действий и процессов лежит мышление учащихся, которое понимается как форма мыслительной деятельности, основанная на глубоком осмыслении, анализе, синтезе, ассоциативном сравнении, обобщении и системном конструировании знаний об окружающем мире, направленная на решение поставленных проблем и достижении истины. Поэтому в современных условиях, в образовательной деятельности важны ориентация на развитие познавательной активности, самостоятельности учащихся, формирование умений проблемно-поисковой,
исследовательской деятельности. Решить эту проблему старыми традиционными методами невозможно.

Актуальность проблемы определяется противоречием между несовершенством механизма обучения при традиционной системе, приводящего учащихся к безразличному отношению к учебному процессу, и умением выстраивать образовательный процесс, который развивает продуктивную память, позволяющую самостоятельно открывать новые знания при развивающем обучении.

Введение новых технологий вносит радикальные изменения в систему образования: ранее ее центром являлся преподаватель, а теперь – учащийся. Это дает возможность каждому ученику обучаться в подходящем для него темпе и на том уровне, который соответствует его способностям.

ИКТ-технологии в последние годы все глубже проникают в школьную жизнь, не обходя стороной и математику. Теория вероятностей и математическая статистика – как раз те разделы математики, в которых компьютер может оказать неоценимую помощь ученику и учителю.

Увеличение умственной нагрузки на уроках математики заставляют задуматься над тем, как поддержать у учащихся интерес к изучаемому предмету, их активность на протяжении всего урока. Использование компьютера при обучении позволяет создать информационную обстановку, стимулирующую интерес и пытливость ребенка.
КСО (коллективный способ обучения на уроках математики).
КСО включает в себя несколько организованных форм: индивидуальную, парную, групповую и коллективную. Обучение осуществляется путем общения в парах сменного состава, когда каждый учит каждого, т. е. все учащиеся по очереди выполняют функцию учителя.
Личностно-ориентированная технология обучения

Помогает в создании творческой атмосферы на уроке, а так же создает необходимые условия для развития индивидуальных способностей детей.

Технология уровневой дифференциации

Дифференциация способствует более прочному и глубокому усвоению знаний, развитию индивидуальных способностей, развитию самостоятельного творческого мышления. Разноуровневые задания облегчают организацию занятия в классе, создают условия для продвижения учащихся в учебе в соответствии с их возможностями. Работая дифференцированно с учащимися, вижу, что их внимание не падает на уроке, так как каждому есть посильное задание, «сильные» ученики не скучают, так как всегда им дается задача, над которой надо думать. Ребята постоянно заняты посильным трудом. У меня как у учителя появляется возможность помогать слабому, уделять внимание сильному, реализуется желание сильных учащихся быстрее и глубже продвигаться в образовании. Сильные учащиеся утверждаются в своих способностях, слабые получают возможность испытывать учебный успех, повышается уровень мотивации.

Исследовательские методы в обучении

Дают возможность учащимся самостоятельно пополнять свои знания, глубоко вникать в изучаемую проблему и предполагать пути ее решения, что важно при формировании мировоззрения. Это важно для определения индивидуальной траектории развития каждого учащегося.

Игровые технологии

Использование на уроках игровой технологии обеспечивает достижение единства эмоционального и рационального в обучении. Так включение в урок игровых моментов делает процесс обучения более интересным, создает у учащихся хорошее настроение, облегчает преодолевать трудности в обучении. Я использую их на разных этапах урока. Так в начале урока включаю игровой момент «Отгадай тему урока», при закреплении изученного материала – «Найди ошибку», кодированные упражнения. Всё это направлено на расширение кругозора учащихся, развитие их познавательной деятельности, формирование определенных умений и навыков, необходимых в практической деятельности, развитие общеучебных умений и навыков.

Тестовые технологии

Задания на тестовой основе получили широкое распространение в практике преподавания. Я их использую на различных этапах урока, при проведении занятий разных типов, в ходе индивидуальной, групповой и фронтальной работы, в сочетании с другими средствами и приемами обучения. Сегодня существуют разнообразные варианты тестов. Тестовая технология помогает при контроле знаний учащихся. Тест обеспечивает субъективный фактор при проверке результатов, а так же развивает у ребят логическое мышление и внимательность. Тестовые задания различаются по уровню сложности и по форме вариантов ответов. Использование тестовых заданий позволяет осуществить дифференциацию и индивидуализацию обучения учащихся с учетом их уровня познавательных способностей.

Здоровьесберегающие технологии

Использование данных технологий позволяют равномерно во время урока распределять различные виды заданий, чередовать мыслительную деятельность, определять время подачи сложного учебного материала, выделять время на проведение самостоятельных и контрольных работ, нормативно применять ТСО, что дает положительные результаты в обучении. При подготовке и проведении урока учитываю: дозировку учебной нагрузки; построение урока с учетом динамичности учащихся, их работоспособности; соблюдение гигиенических требований; благоприятный эмоциональный настрой; профилактика стрессов (работа в парах, группах, стимулирование учащихся); оздоровительные моменты и смена видов деятельности на уроке, помогающие преодолеть усталость, уныние, неудовлетворительность; соблюдаю организацию учебного труда.

Проблемное обучение

Проблемное обучение, а не преподнесение готовых, годных лишь для заучивания фактов и выводов всегда вызывает неослабевающий интерес

учеников. Такое обучение заставляет искать истину и всем коллективом находить ее.

В проблемном обучении на общее обсуждение ставится вопрос-проблема, содержащий в себе иногда элемент противоречий, иногда неожиданности.

Проблемное обучение вызывает со стороны учащихся живые споры, обсуждения, создает обстановку увлеченности, раздумий, поиска. Это плодотворно сказывается на отношении школьника к учению.

Чтобы ребенок учился в полную силу своих способностей, необходимо вызвать у него желание к учебе, к знаниям, помочь ребенку поверить в себя, в свои способности.

Мастерство учителя возбуждать, укреплять и развивать познавательные интересы учащихся в процессе обучения состоит в умении сделать содержание своего предмета богатым, глубоким, привлекательным, а способы познавательной деятельности учащихся разнообразными, творческими, продуктивными.

Использование современных технологий на уроках математики делает обучение более содержательным, зрелищным, способствует развитию самостоятельности и творческих способностей обучаемого, существенно повышает уровень индивидуализации обучения.

Герасимова Татьяна Геннадьевна,
учитель математики
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПОЗНАНИЯ И КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Школа – начальная ступень в образовательном процессе и в становлении личности. Основная ее задача – дать школьнику тот минимум знаний и умений, которые позволят ему начать самостоятельную жизнь. Сегодняшний мир стремительно меняется, поэтому к современной школе общество предъявляет повышенные требования.

Основная цель обучения в начальной школе — научить каждого ребенка за короткий промежуток времени осваивать, преобразовывать и использовать в практической деятельности огромные объёмы информации.

Главная задача современного обучения — формирование у обучающихся системы саморегуляции, необходимой для эффективного выполнения учебной деятельности. Развитие навыков саморегулирования и метапознания является ключевым индикатором становления детей младшего школьного возраста успешными обучающимися

Стержневой силой «обучения обучению» является так называемое «метапознание» — это уникальная способность ребёнка наблюдать, оценивать, контролировать и изменять то, как он мыслит и учится.

Если обучение думать, это — познание (английский термин — cognition), то обучение способам познания — это метапознание или метакогнитивная компетенция. Это понимание собственной способности решить определённую задачу на определённом уровне, а также выбор стратегий для её решения.

Существует множество подходов к обучению метапознавательным навыкам, наиболее эффективными из них являются те, которые совмещают теоретическое и практическое обучение. Учащийся в этом случае не только получает некоторое знание о познавательных процессах и стратегиях (т. е. метакогнитвное знание), но и практикует как когнитивные, так и метакогнитивные навыки в учебном процессе, поскольку ни теория, ни практика по отдельности не дают хороших и устойчивых результатов.

С целью повышения качества образования в начальном звене необходимо формирование метапознания, через развитие критического мышления.

Приведем примеры формирования метапознания с помощью приемов критического мышления:

1. Рефлексирующие вопросы и побуждение. Рефлексирующие вопросы и побуждение являются важным инструментом учителей в процессе обучения, начиная с концентрации внимания учащихся на деталях и заканчивая выработкой критического мышления и составления плана действий.
2. Поддержка – метакогнитивные «леса». Подобного рода поддержка помогает ученику преодолеть разрыв между тем, что он может делать самостоятельно и тем, что он может делать под руководством других.
3. Моделирование. Моделирование весьма часто используется в нашей повседневной жизни и в обучении, например, когда учителя проговаривают вслух, как именно они решают ту или иную задачу.
4. Вопросы для себя. Задавать вопросы себе – очень эффективный путь самообучения. Исследования показывают, что когда учащийся задает себе вопросы сам, это намного эффективнее вопросов «со стороны». Такие вопросы, как «Не упустил ли я что-нибудь важное?» помогают учащемуся направить себя по пути правильного и эффективного решения. Чем чаще учащиеся практикуют подобного рода технику в различных ситуациях, тем быстрее и с большей вероятностью они могут стать привычкой и выполняться автоматически. Эта техника может практиковаться до, во время и после решения задачи, она может повысить уровень самоосознанности учащегося и его контроль над мышлением, они также может улучшить другие умения и, в конце концов, увлеченность и мотивированность процессом как следствие улучшившихся результатов обучения.
5. Думание вслух и объяснение для себя. Эта техника по экстернализации внутренних процессов. Учащийся произносит вслух все, о чем он думает и что он чувствует по ходу решения задачи.

6. Оценивание себя. Для этой цели в процессе обучения могут использоваться тесты, которые учащийся использует только для того, чтобы понять и проверить свой уровень знания.
7. Графики. Графики и рисунки могут помочь в понимании текста или в решении разного рода задач. В отношении текста графики могут помочь выявить его структуру, увидеть взаимосвязь понятий. Они могут быть весьма различными: концептуальная карта (карта памяти, ментальная карта), древовидные или сетевые диаграммы, циклические и т.п. схемы.

Благодаря приемам и техникам метакогнитивной технологии «Развития критического мышления», учащиеся овладевают различными способами самостоятельной деятельности, учатся вырабатывать собственное мнение на основе осмысления опыта работы с разного рода информацией. Технология развития критического мышления способствуют формированию целостного мировоззрения и мировосприятия; формированию метапознания , умений и разных видов учебных действий.

Мустафин Бауржан Жумабаевич,
учитель начальных классов, магистр педагогических наук
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

ТЕХНОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Ткань учебно-воспитательного процесса создана из самых разнообразных событий, многочисленных ситуаций. И от того, какова позиция и поведение в них педагога, зависит и результат воспитания. Педагогическое воздействие в учебно-воспитательном процессе позволяет достаточно эффективно достигать поставленных целей. Педагог при этом демонстрирует необходимые образцы, алгоритм, которому надо следовать. Ребенок должен его запомнить и повторить. Например, на уроке учитель объясняет, как решать новый тип задач, приводит определенную последовательность действий. Если ученик уже самостоятельно сможет это воспроизвести, то он достигает успеха. Таким образом, главной единицей учебно - воспитательного процесса становится педагогическое взаимодействие, которое предполагает взаимное и плодотворное развитие качеств личности педагога и его учеников на основе равенства в общении и партнерства в совместной деятельности. Взаимодействие — это согласованная деятельность по достижению совместных целей и результатов, по решению участниками значимой для них проблемы или задачи. Взаимодействие является одним из основных способов активизации саморазвития ребенка. Педагогическое взаимодействие, сотрудничество выполняют развивающую роль для каждого участника. С одной стороны, педагог помогает детям в их развитии (умственном, нравственном, эмоциональном, физическом и т.п.), а с другой стороны, дети стимулируют развитие и самосовершенствование педагога в его профессионально-педагогических и общечеловеческих качествах личности. Однако следует признать, что роль организатора педагогического взаимодействия существенно отличается от роли диктатора учебно-воспитательного процесса, требует определенной социальной установки, выработки индивидуального стиля. Д.А.Белухин отмечает, что педагог должен следовать определенным принципам педагогического взаимодействия, среди которых он называет:

• гуманистическую направленность (реальное обеспечение развития положительных сторон личностного потенциала человека);
• творчество (умение создавать и реализовывать новые подходы к определению содержания и форм своей педагогической деятельности);
• опережающий характер педагогической деятельности (педагог работает для будущего);
• равенство в общении и партнерство в совместной деятельности;
• психотерапевтический характер взаимодействия;
• эмоциональную вовлеченность (переживание опыта).

Педагогическая энциклопедия (М., 1993г.) определяет методы воспитания как совокупность наиболее общих способов осуществления воспитательных взаимодействий, способов решения воспитательных, задач.

Методы воздействия и методы взаимодействия — это конкретные пути выстраивания субъект - объектных или субъект - субъектных отношений в процессе воспитания. В повседневной воспитательной практике чаще, всего необходима непосредственная реакция на конкретную ситуацию, разрешение сиюминутно возникшей задачи. Ведь учебно - воспитательный процесс — это своего рода цепочка взаимозависимых и

взаимообусловленных педагогических ситуаций. Педагогическая ситуация — это определенное состояние педагогической системы в конкретный промежуток времени. Поведение педагога в создавшейся ситуации зависит от цели воспитания, его позиции, профессионального владения всем спектром методов и приемов, а также алгоритмом решения педагогических задач. Методы тесно связаны с методическими приемами. Прием - это способ педагогических действий в определенных условиях (= понятию «операция»). Приемы носят частный характер и не имеют самостоятельной педагогической задачи. Например, деление класса на микро-группы (случайным выбором, по интересам, по лидерам и т.п.) — методический прием, который может быть подчинен разным задачам: научить коллективному планированию, раскрыть индивидуальные способности или др. Взаимосвязи методов и приемов подвижны, одни и те же приемы могут использоваться в различных методах. Средства воспитания применяются в единстве с методами и методическими приемами. К ним относят материальные и идеальные элементы действительности, используемые как орудия, инструменты педагогической деятельности.

Сознание развивается у человека естественным путем только в совместной деятельности с другими людьми, то есть необходимо СО-знание. Организация работы информацией подразумевает ее восприятие, анализ, моделирование возможных последствий и апробацию Полуниных результатов в практической деятельности. Метод убеждения — это путь воздействия на сознание. Он может быть осуществлен в различных формах: внушение, повествование, диалог, лекция и т.п. Педагог должен помнить главное правило: "Развивая детей, развиваюсь сам!". Вот почему важна опора на расширение воображения в сочетании с объяснением (удивлять и предупреждать). Д. А.Белухин обращает внимание на необходимость побуждения к положительному отношению осознания чего-либо, подкрепленная словесными воздействиями типа ободрения или одобрения. Методы упражнения. Следующая группа методов способствует формированию единства сознания и поведения. В основе — упражнение (приучение)— такой метод управления деятельностью школьников при помощи разнообразных и повторяющихся дел, где каждый выполняет определенные поручения (задания). Необходимо добиваться, чтобы выполнение требований, упражнений становилось нужным для самого ребенка. Только тогда произойдет развитие его личности. Педагогическое требование предполагает постановку воспитанника в ситуацию выполнения определённых действий. Оно обеспечивает стимулирование или торможение тех или иных действий детей, их поступков, поведения в целом путем проявления личного отношения педагога к воспитаннику. Без продуманных, обоснованных требований педагога немыслима организация совместной деятельности школьников. Опытный педагог идет к детям с развернутой программой действий, и его требования есть средство реализации этой программы в делах и поступках воспитанников. Методы самооценки Поощрение и наказание — метод педагогического стимулирования, который, побуждая воспитанников к определенной деятельности, вместе с тем тормозит их нежелательные действия и поступки. Содержание поощрения и наказания состоит во внесения; корректив в отдельные права и обязанности учащихся как членов коллектива, а также в моральной оценке их деятельности.

Алгоритм анализа педагогической ситуации и решения педагогических задач.

Характеристика педагогической системы.

1. Назовите условия и обстоятельства, при которых происходит действие. 2.Дайте оценку уровня развития педагогической системы. 3.Каковы особенности учебно-воспитательного процесса в этой системе? Выявление объектов и субъектов воспитания. Определите какую позицию по отношению друг к другу занимают участники ситуации (объектную или субъектную). Дайте их характеристику: индивидуальные и личностные особенности, цели, мотивы поведения в данной ситуации.
2. Характеристика взаимоотношений субъектов. 1.Определите стили отношений, руководства, общения педагога. 2.Дайте характеристику особенностей межличностных отношений в коллективе. 3.Оцените особенности взаимодействия педагога с коллективом.
3. Формулирование педагогических проблем и педагогических задач. 1.Сформулируйте цели воспитания в данной педагогической системе. 2.Определите проблему, возникшую в этой педагогической ситуации. 3. Конкретизируйте задачу, которую следует решить. Алгоритм решения педагогической задачи Выдвижение гипотезы. Выбор направления действий педагога, видов деятельности, общих методов воспитания. Прогнозирование их результативности. Рассмотрение различных вариантов действий педагога.
4. Выбор оптимального варианта действий педагога. 1. Выбор методов педагогического воздействия. 2.Определение соответствующих методических приемов. 3. Выбор организационных форм. 4.Подбор, способствующих решению задачи. Детализация: продумывание оперативной структуры действий педагога. Анализ предполагаемых результатов: характеристика изменений, которые должны произойти в педагогической системе благодаря решению задачи.

Список литературы :

БелухияД.А. Основы личностно-ориентированной педагогики. — М.: Воронеж, 1997. Методика воспитательной работы: Учебное пособие / Под ред. Л.И.Рувинского. — М., 1989. Натанэон Э.Ш. Приемы педагогического воздействия. — М., 1972. : Натанзон Э.Ш. Психологический анализ поступков ученика. - М., 1991. Педагогика: Учебное пособие / Под ред. П.И. Пидкасистого.- М., 1995. Педагогика: Учебное пособие / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Н. Е. Шиянов. -' М., 1997. ПитюковВ.Ю. Основы педагогической технологии:

Цимерман Светлана Радиковна,
учитель химии
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В традиционном процессе обучения учащийся играет «пассивную» роль: слушает, запоминает, воспроизводит то, что дает учитель. Это формирует знания на уровне знакомства и мало развивает ученика. Одним из путей активизации школьника являются новые системы, технологии и методы обучения. Это такие методы обучения, при которых деятельность обучаемого носит продуктивный, творческий, поисковый характер. В основе методов лежит диалогическое взаимодействие преподавателя и ученика.

Основной целью обучения иностранным языкам является формирование и развитие коммуникативной культуры школьников, а также обучение практическому овладению иностранным языком. Задача учителя состоит в том, чтобы создать условия практического овладения языком для каждого учащегося, выбрать такие методы обучения, которые позволили бы каждому ученику проявить свою активность, своё творчество, иными словами, задача учителя - активизировать познавательную деятельность учащегося в процессе обучения иностранным языкам.

Одной из приоритетных задач современной школы является создание необходимых и полноценных условий для личностного развития каждого ребёнка, формирование активной позиции каждого учащегося в учебном процессе. Поэтому использование активных форм обучения является основой развития познавательной компетентности школьника.

Активные познавательные способности формируются и развиваются в процессе познавательной деятельности. Ребёнок получает более прочные знания, когда он не просто слушатель, а активный участник в познавательном процессе.

Активные формы обучения - это методы, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом. В качестве основных неоспоримых достоинств выступают

-высокая степень самостоятельности и инициативности,

-развитие социальных навыков,

-сформированность умения добывать знания и применять их на практике, развитие творческих способностей. Чувство свободы выбора делает обучение сознательным, продуктивным и более результативным.

Учебный процесс с использованием активных методов обучения опирается на совокупность общедидактических принципов обучения

1. *Принцип равновесия между содержанием и методом обучения*.
2. *Принцип соответствия содержания и методов целям обучения*.
3. *Принцип проблемности.*
4. *Принцип «негативного опыта».*
5. *Принцип «от простого к сложному».*
6. *Принцип организации коллективной деятельности.*
7. *Принцип опережающего обучения*.
8. *Принцип экономии учебного времени*. Активные методы обучения позволяют сократить затраты времени на освоение знаний и формирование умений, навыков. Так как усвоение знаний, овладение

практическими приемами работы и выработка навыков осуществляется одновременно, в одном процессе решения задач, анализа ситуаций или деловой игры.

Активные методы обучения при умелом применении позволяют решить одновременно три учебно-организационные задачи:

1) Подчинить процесс обучения управляющему воздействию преподавателя;

2) Обеспечить активное участие в учебной работе как подготовленных учеников, так и не подготовленных;

3) Установить непрерывный контроль за процессом усвоения учебного материала.

Активные формы обучения включают в себя следующие технологии: технология проблемного обучения, технология проектного обучения, игровые технологии, интерактивные технологии. Эффективность использования того или иного развивающего активного метода во многом обусловлена позицией учителя, его направленностью на создание личностно-ориентированного педагогического пространства; демократическим стилем обучения, диалоговыми формами взаимодействия с детьми, знанием реальных возможностей учащихся. Также следует отметить необходимость системности в использовании активных форм, постепенного увеличения степени детской самостоятельности в учебно-познавательной деятельности, уменьшения различных видов учительской помощи. В использовании активных форм обучения важным является также последовательность. От недолговременных проектов, исследовательских заданий к долговременным, от личных проектов к групповым и общеклассным. Для продуктивной деятельности школьника, безусловно, требуется:

- сформированность ряда коммуникативных умений;
- развитие мышления учащихся;
- опыт оценочной деятельности.

В процессе применения активных форм обучения нужно выделять следующие этапы:

I этап. **Мотивационный:** учитель заявляет общий замысел, создает положительный мотивационный настрой; ученики обсуждают, предлагают идеи.

II этап. **Планово-подготовительный**: определяется тема и цели проекта, формируются задачи, вырабатывается план.

III этап. **Информационно-оперативный**: ученики собирают материал, работают с литературой и другими источниками; учитель наблюдает, координирует, поддерживает, направляет, и сам является информационным источником.

IV этап. **Рефлексивно-оценочный**: ученики представляют проекты, участвуют в коллективном обсуждении и оценке результатов, учитель выступает участником коллективной оценочной деятельности.

Реализация принципа активности в обучении имеет определяющее значение, т.к. обучение и развитие носят деятельностный характер, и от качества учения как деятельности зависят результаты обучения, развития и воспитания школьников.

Алгоритм активной познавательной деятельности школьников складывается из трёх основных «**шагов**»:

- выделение основных целей усвоения учебного материала;
- отбор содержания учебного материала, промежуточных выводов;
- определение познавательных действий и результатов деятельности в целом.

Активные методы обучения делятся на два типа. Активные методы обучения первого типа включают в себя проблемные лекции, проблемно-активные практические занятия, семинары и дискуссии, обучающие и контролирующие программы, конференции, олимпиады и т. п. Все они ориентированы на самостоятельную деятельность обучаемого, проблемность.

Активные методы обучения второго типа – имитационные – подразделяются на неигровые и игровые. К неигровым активным методам обучения относятся: метод анализа конкретных ситуаций, тренажеры, имитационные упражнения на нахождение известного решения.

Активные формы обучения, в том числе и игровые, получили в последнее время широкое применение на уроках английского языка. Использование игр в обучении решает множество задач. Они развивают познавательный интерес к предмету, активизируют речевые навыки учащихся на уроках, способствуют становлению творческой личности ученика, так как многие из игр часто предполагают проблемный характер обучения, ибо есть исходный вопрос, на который надо дать ответ, а пути решения не ясны.

Многие из игр дают возможности для взаимообучения, так как предполагают групповые формы работы и совещательный процесс.

Основным способом проявления активности ученика является развитие его мышления, прежде всего, критического и творческого и увеличение количества элементов самостоятельного поиска и решения учебных задач.

Иностранный язык, особенно английский, очень популярен, и почти все уже поняли, что без знания

иностранного языка очень трудно существовать в современном мире, найти престижную работу и т.д. Действительно, практически все ученики хотят изучать английский язык, но это совсем не означает, что они хотят упорно трудиться, чтобы знать язык. Изучение английского языка, также как и изучение любого другого предмета, требует нелегкой систематической работы, тем более, что подавляющее большинство учеников не имеют возможности общаться с носителями языка.

На уроках английского языка часто применяются следующие активные методы обучения:

- мозговой штурм
- интерактивная лекция
- использование и анализ видео-аудио- материалов
- разработка проекта
- игровая деятельность
- работа в парах
- работа в малых группах
- выступление в роли обучающего
- соревнование
- тестирование, экзамен с последующим анализом результата.

Игры способствуют выполнению следующих методических задач:

- создание психологической готовности детей к речевому общению;
- обеспечение многократной необходимости повторения языкового материала
- тренировка учащихся в выборе нужного речевого варианта

Место игр на уроке (как и любого активного метода) и отводимое время зависят от ряда факторов: подготовки учащихся, изучаемого материала, целей и условий урока и т. д. Например, если игра используется в качестве тренировочного упражнения при первичном закреплении, то ей можно отвести 20-25 минут урока. В дальнейшем та же игра может проводиться повторением уже пройденного материала. Одна и та же игра может быть использована на различных этапах урока.

Следует помнить, что при всей привлекательности и эффективности игр необходимо соблюдать чувство меры, иначе они утомят обучающихся и потеряют свежесть эмоционального воздействия.

Выделяют следующие категории игр на уроке английского языка**:**

- лексические игры;
- грамматические игры;
- фонетические игры;
- орфографические игры;
- творческие игры;
- ролевые игры;

Однако необходимо отметить, что в большинстве случаев в игре объединяются несколько категорий – я использую в своей работе лексико-грамматические, лексико-орфографические, грамматико-творческие и многие другие игры.

Игры на уроках иностранного языка можно и нужно использовать также для снятия напряжения, монотонности, при отработке языкового материала, при активизации речевой деятельности.

В начале урока целесообразно проводить фонетические игры, цель которых - постановка правильной артикуляции органов речи учащихся при произнесении отдельных английских звуков.

Как показывает практика, использование активных методов в обучении является необходимым условием для изучения английского языка и приводит к положительным результатам: они позволяют формировать знания, умения и навыки учеников путем вовлечения их в активную учебно-познавательную деятельность, учебная информация переходит в личностное знание учеников.

Сапина Айша Лаян Тулеуовна,
учитель английского языка
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Приоритетный национальный проект «Образование», реализуемый с 2006 года, предполагает поддержку инициативной, талантливой молодежи. Выявление одаренных детей является приоритетным направлением образовательной политики нашей страны.

Актуальность проблемы работы с одаренными детьми связана с преобразованиями, происходящими в нашей стране и в мире. В настоящее время на первый план выходит интеллектуальная, творчески одаренная и разносторонняя личность, способная жить и развиваться в условиях информационного общества.

В психологии существует множество подходов к пониманию термина «одаренный ребенок». Мы возьмем за основу определение, согласно которому «одаренный ребенок- это ребенок, выделяющийся яркими, очевидными, иногда выдающимися достижениями в том или ином виде деятельности».

Школьные предметы русский язык и литература дают огромный простор для развития умственной деятельности учащихся. Литература - это та учебная дисциплина, которая расширяет кругозор учащихся, социализирует личность и формирует мировоззрение. Школьный курс литературы помогает выявлению одаренных детей, дает возможность раскрыть в учащихся способности в самых различных областях деятельности. И мне хотелось бы рассмотреть формы и методы работы педагогов с одаренными детьми на уроках русского языка и литературы, проанализировать и обобщить их опыт.

Одной из форм работы с одаренными детьми в процессе изучения русского языка и литературы является олимпиада, которая рассматривается как форма внеклассной работы по предмету. В идеале подготовка школьников к олимпиадам должна начинаться в VI-VII классах. Чтобы выявить среди учащихся наиболее способных возможно привлечение психолога, а можно на уроках предлагать классу для выполнения задания определенного рода. Можно предложить следующие задания: «угадай кто»- учащиеся должны по предложенным признакам или по портрету угадать писателя, поэта, критика или лингвисти; «определи термин»- из предложенных слов составить определение понятия и назвать его; «найди ошибку»- найти в тексте ошибки и исправить их; «заполни пропуски»- в тексте пропущены слова, они даются после текста, их необходимо поставить в логическом порядке, данное задание позволяет развить логическое мышление и научиться выстраивать причинно-следственные связи. В VIII-IX классах начинать индивидуальные или групповые занятия с одаренными учениками, используя для этого часы школьного компонента. При работе в классе с углубленным изучением русского языка и литературы, часы школьного компонента целесообразно потратить на отработку следующих умений и навыков: написание и защита эссе, включая оппонирование, подготовку тезисов выступления, работу с критическими статьями, анализ литературного произведения, комплексный анализ текста. Если работа ведется в общеобразовательном классе, то часы школьного компонента необходимо использовать для углубления знаний учеников.

Во время подготовки учащихся к олимпиаде использовалась работа с тестовыми заданиями открытого и закрытого типа, заданиями на выявление общих признаков, закономерностей между элементами представленного списка. Для того чтобы избежать примитивного угадывания, при выполнении заданий данного типа от учащихся требовались развернутые и аргументированные комментарии, дополняющие письменные ответы.

Неотъемлемой частью подготовки учащихся к олимпиаде являлась проектная деятельность, которая предполагала осмысление самостоятельно добытой информации через призму личного отношения к ней, практико-направленное исследование и оценку результатов в конечном продукте (репортаж, анкета, интервью, эскиз плаката и т.д.). Поскольку проектная деятельность предусматривает четкое распределение обязанностей между участниками проекта, на практическом занятии ведущей формой организации познавательной деятельности учащихся становится групповая работа. По завершении работы проводится рефлексивная оценка представленных групповых проектов. Учащиеся отвечают на следующие вопросы: насколько успешно выполнено проектное задание? насколько успешно я работал над проектом? Одно из самых сложных заданий на олимпиаде по русскому языку и литературе - написание эссе. Для эффективности работы над этим видом задания учащимся предлагался коллективный анализ подготовленных эссе.

Мною используются следующие формы работы с одаренными детьми:

1) уроки обобщения и систематизации знаний, называемых также уроками обобщенного повторения: уроки-семинары (на них ребята учатся выступать с самостоятельными сообщениями, дискутировать, отстаивать свои суждения); урок-зачет; урок-практикум (работа с текстами, схемами, критическими статьями). Огромный интерес представляют уроки обобщения и в форме игры (кроссворды, ребусы, викторины); дидактические игры; ролевые игры; урок-дискуссия (круглый стол). Можно использовать и другие методы обучения, помогающие лучше усваивать материал. Например, это такие методы активного обучения как техника «Аквариум» - форма диалога, когда ребятам предлагается обсудить проблему перед всем классом; «Мозговой штурм» - методика используется тогда, когда можно предложить наибольшее количество вариантов разрешения проблемы); «синквейн» - метод работы с понятиями.

Особое место в работе с одаренными школьниками занимают виды внеклассной работы, которые нацелены на развитие у учащихся творческих способностей, умение декламировать, эмоционально выражать свои чувства, видеть прекрасное, развивать оформительские и изобразительные способности. Примерами такой внеклассной работы являются: игры «Счастливый случай», «Звездный час», «Умники и умницы».

Приведенный опыт работы с одаренными детьми на уроках русского языка и литературы показывает, что индивидуальная работа с учащимися, применение активных методов обучения и внеклассная работа помогает повысить уровень умений и навыков учащихся, развивает их творческие способности и стимулирует к научно-исследовательской деятельности.

Сазонова Наталья Анатольевна
Учитель русского языка и литературы
Мартукской общеобразовательной
средней школы № 1

РАЗВИТИЕ ИСТОРИЧЕСКОГО И КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Аннотация.
В настоящее время все более необходимы такие методы обучения, чтобы история оставалась не только предметом, помогающим понять, осознать и оценить историю и социально-культуный фон страны, но и предметом, положительно влияющим на школьников в части их становления эмоционально, духовно и интеллектуально развитыми гражданами. Указанным целям наиболее будет способствовать развитие критического и исторического мышления у учеников. Способность мыслить критически и исторически – важнейший жизненный навык. Принятие стратегий критического и исторического мышления также может подготовить учеников к обучению в колледже и университете, а также помочь им в развитии навыков, необходимых для экономической конкуренции в глобальной среде.
Ключевые слова: преподавание истории, история, критическое мышление, историческое мышление, изучение истории.

Современные реалии таковы, что решения принимаются на быстро меняющейся основе, постоянно поступает новая информация. Умение различать важную и неважную информацию жизненно важно. Способность распознавать, когда новая информация меняет ситуацию на основе решений, принятых вчера, также имеет решающее значение. Все это накладывает отпечаток на требования к системе и методам образования, в т.ч. к преподаванию истории. Историческое образование само по себе в России, как и везде, всегда было местом продолжающегося спора о целях и подходах. Чаще всего, это борьба за то, какую историю рассказать: кто должен быть героем, а кто признан злодеем, где начало и где конец и т.п. вопросы. Но помимо всего прочего, не прекращаются дебаты относительно методов преподавания истории. Содержание российской учебной и рабочих программ по истории с годами изменилось. Ранее преподавание истории рассматривалось как рассказ об исторических фактах, а не как предмет для обсуждения или изучения из различных источников. Затем в преподавание истории постепенно стали внедряться такие концепции, как историческое сознание, историческое и критическое мышление. Анализ современной российской практики преподавания истории во многих школах показывает, что уроки истории часто продвигают обучение, которое все еще остается довольно традиционным, с некритическим использованием учебников по истории и без сомнений в их правдивости. Это не позволяет учащимся увидеть, как формируется история, и как она может быть важна для настоящего и будущего. Результаты анализа также показывают, что концепции исторического мышления недостаточно ясны ни в учебниках по истории, ни в планах, ни в тестах. Более того, похоже, что во многих классах делается упор на воспроизведение, а не на размышление, что затрудняет историческое понимание. Проблема с этим традиционным образованием заключается в том, что оно может способствовать конформизму в отношении прошлого, что не позволяет учащимся увидеть или понять, как формируется история. Тем не менее, школы продолжают продвигать историю прошлого как истину, которую можно найти в учебниках по истории. Кроме того, работа только с фактами в учебниках устраняет любопытство школьников и препятствует многопрофильному чтению, изучению, анализу истории. Поощрение школьников к работе с вопросами, которые заставляют задуматься, имеет важное значение в историческом образовании и позволяет школьникам взаимодействовать с прошлым. В то же время на практике часто возникают трудности в поощрении и развитии такого образа мышления на уроках истории, что обусловлено как развитием у самих учителей навыков исторического и критического мышления, так и наделением их арсеналом методов преподавания истории, которые позволят достичь обозначенной цели. Учителя истории должны обладать способностью актуализировать прошлые события в настоящем времени, большим воображением и положительными знаниями. Историю очень сложно преподавать. В руках квалифицированного учителя, как и все другие предметы, история может быть действительно образовательной. Навыки критического и

исторического мышления не возникают у школьников случайно или без усилия. Для развития проницательного мышления учащимся требуется структурированное, осознанное и повторяющееся воздействие и практика. Когда учащиеся занимаются критическим мышлением, они должны принять участие в образе мышления, необходимом для решения проблемы, формулировании выводов, вычислении вероятностей и принятии решений. Фундамент для критического и исторического мышления необходимо развивать к тому времени, когда ученики достигнут средних классов, чтобы сделать их более восприимчивыми и разборчивыми обучаемыми, когда они будут сталкиваться с лекциями, конспектированием, чтением учебников, и другими дидактическими формами обучения в средней школе. Ключевыми шагами в критическом мышлении являются, прежде всего:

1. Описание – четко определить, о чем вы говорите, кто конкретно был вовлечен, где это имело место и при каких обстоятельствах.
2. Размышление – пересмотр темы, принимая во внимание новую информацию или новый опыт, или принимая во внимание другие точки зрения.
3. Анализ – изучение и затем объяснение того, как что-то происходит, включая сравнение и противопоставление различных элементов и понимание отношений с вашим предметом / темой. 4. Критика – выявление и изучение слабых сторон аргументов, а также признание их сильных сторон. Важно думать о критике как о «нейтральной», а не отрицательной активности.
5. Рассуждение – использование причинно-следственных методов для демонстрации логического мышления, а также представление доказательств, которые либо опровергают, либо подтверждают аргумент.
6. Оценка – может включать в себя комментарии о степени успеха и неудачи чего-либо или о ценности чего-либо.

Реализация критического мышления сложна и носит процедурный характер. Эта процедура включает в себя постановку проблемы, поиск решения, которое необходимо принять, и определение оценок. Во-первых, предоставьте простое объяснение, которое содержит некоторые требования, такие как утверждения, анализ и постановка вопросов, а также ответы на вопросы по объяснению или вопросу. Во-вторых, рассмотрите достоверные источники или наблюдения, отчеты о наблюдениях. В-третьих, рассмотрите результаты дедукции и индукции, а также определите ценности рассмотрения. В-четвертых, предоставьте дополнительное объяснение, состоящее из определения терминов и определений любых соображений и аспектов, а также определения предположений. В-пятых, определите действия и их взаимодействие с другими действиями. На практике они могут быть объединены в одно учебное мероприятие или могут быть разделены только на несколько показателей. Важно также понимать, что есть определенные типы критического мышления, характерные для разных тем: это то, что мы имеем в виду, когда говорим «думать как ученый» или «думать как историк». Навыки исторического мышления – это познавательный процесс для изучения и изучения сложных и абстрактных исторических фактов, представляя собой доминирующий навык в понимании истории. Эти навыки помогают школьникам отличать значимое от незначительного. В навыках исторического мышления есть пять специфических навыков: - понимание хронологии; - обнаружение исторических свидетельств; - интерпретация; - воображение; - рационализация исторических фактов. Понимание хронологии включает в себя упражнения, побуждающие школьников изучать и понимать хронологию прошлых событий на основе дат, мест, участников и событий. Этот навык помогает учащимся ответить на четыре вопроса: когда, где, кто и что. Понимание хронологии позволяет школьникам усваивать исторические факты. Ожидается, что после усвоения исторических фактов школьники обнаружат доказательства, подтверждающие правильность фактов. Существует множество свидетельств, которые можно найти. Обнаружение исторических свидетельств требует умения определять первичные и вторичные источники. Это источники, которые необходимо изучить и исследовать, чтобы найти достоверность фактов, встречающихся в истории. Для развития этого навыка учителя истории должны находить, читать и анализировать материалы, относящиеся к темам, которые будут преподаваться, прежде чем предоставлять такие материалы школьника. Эта процедура предполагает, что использования одного учебника уже недостаточно для обучения учащихся этому навыку. Интерпретация – это умение попытаться придать смысл историческим фактам, подлинность которых подтверждена доказательствами. Этот навык отвечает на вопрос «Почему». Предоставляя доказательства существования исторического события, можно расширить понимание учащихся. Учителя истории должны обучать школьников и поощрять их приводить причины возникновения любого исторического события на основе свидетельств, полученных с использованием предыдущего навыка. Сопоставление исторических фактов требует умения воображать вещи. Этот навык побуждает школьников заниматься изучаемыми событиями и позволяет им визуализировать себя в этом событии. Это упражнение высвобождает сочувствие учащихся к людям во время мероприятия. Таким образом, они могут оценить то, что у них есть сейчас. Навык воображения помогает школьникам ответить на вопрос «Как». Представив себя в прошлых событиях, учащиеся должны уметь рационализировать существование исторических фактов. Этот навык демонстрирует способность учащихся делать здравые суждения о событиях и продуманную связь

между историческими событиями с настоящими и будущими событиями. Он дает школникам полный смысл событий в прошлом и их значение для сегодняшних и будущих событий. Умение рационализировать позволяет учащимся решать задачи на основе исторических событий, связанных с сегодняшними и будущими событиями. Каждый из описанных выше навыков взаимосвязан. Овладение всеми навыками важно для получения навыков исторического мышления. Сегодня учителя истории должны понимать значение навыков исторического мышления, чтобы помочь им в его применении в преподавании истории. Таким образом, навыки критического и исторического мышления сосредоточены на процессе обучения, а не просто на получении знаний. Они важны в процессе обучения, потому что эти навыки предоставляют учащимся возможность открывать новые знания. Овладение навыками исторического и критического позволяет учащимся понять значение истории в настоящей жизни и привить им моральные и патриотические ценности.

Райзих Артем Иванович,
учитель истории
КГУ «Мартукская общеобразовательная средняя школа № 1»
Актюбинской области, Республика Казахстан

РАЗРАБОТКА УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА ПО ГЕОМЕТРИИ НА ОСНОВЕ СИСТЕМНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА

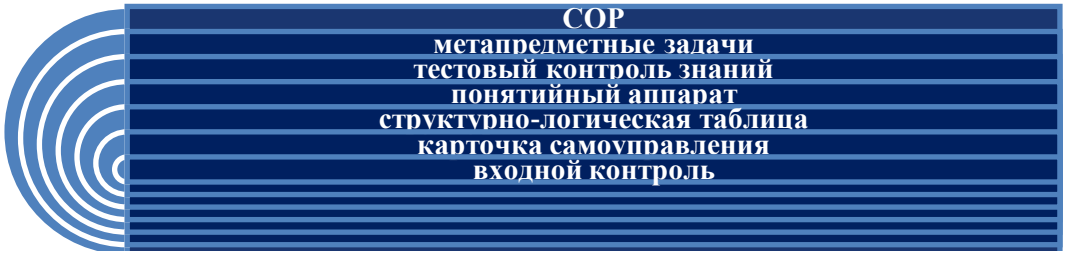
Как и во всем мировом образовательном пространстве в Казахстане идет становление новой системы образования. Задача нашего, казахстанского образования, очень высока: подготовить выпускника, обладающего необходимым набором современных знаний, умений и качеств, позволяющих ему уверенно чувствовать себя в самостоятельной жизни. Как это сделать? Что важно для меня? Ведь я — звено в этой цепочке. Как мне учить детей, чтобы они были любопытными в хорошем смысле слова? Чтобы я не была файлом, документом, содержащим так необходимые им знания? Как развить учеников, чтобы они применяли знания на практике? Сейчас, после стольких лет поиска я нашла ответ для себя: нестандартные приемы развития креативного мышления вкупе с системно-деятельностным подходом, которыми и хочу с вами поделиться.

Реализация системно-деятельностного подхода на практике ведет к изменению позиции педагога. Из носителя готовых знаний он превращается в организатора познавательной, исследовательской деятельности. Эффективность данной технологии можно передать словами американского писателя и философа Элберта Грина Хаббарда: «Цель обучения ребенка состоит в том, чтобы сделать его способным развиваться дальше без помощи учителя».

Стремясь реализовать в жизни этот подход, я разработала и апробировала авторские программы прикладных и элективных курсов и учебно-методический комплекс по геометрии. Они позволили мне сделать процесс обучения более эффективным.

Основные инструменты комплекса

Учебно-дидактический комплекс по теме « Прямоугольный параллелепипед»

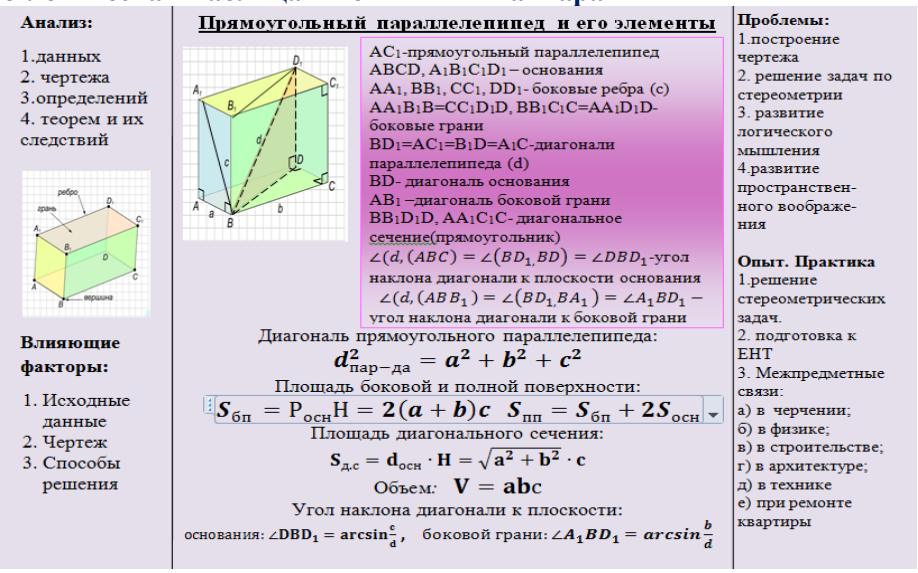
1. Входной контроль

Найдите площадь каждой фигуры и расположите ответы в порядкеубывания:

1) Равносторонний треугольник со стороной 4.

2) Прямоугольник со сторонами 2,5 и 3.
3) Квадрат со стороной 2,3.
4) Прямоугольный треугольник с гипотенузой 5 и одним из катетов 3.
5) Ромб с диагоналями 4 и 5.

2. Структурно-логическая таблица и понятийный аппарат

Структурирование учебного материала направлено на выявление его основных частей (элементов) и установление существенной связи между ними. Теоретическая часть состоит из чертежей, рисунков, формул, являющихся ключевыми в данном учебном блоке и должна отражать взаимосвязи между ними. Очень сильно помогают структурно-логические таблицы и понятийный аппарат ребятам, которые пропустили занятие или, которые имеют слабую долгосрочную память, взглянув на ассоциативный рисунок, они уже подсознательно попытаются вспомнить и частично восстановить о чем, шла речь на уроке.

Структурно-логические таблицы и понятийный аппарат можно использовать на разных этапах уроках:

a. При объяснении учебного материала с целью поэтапного запоминания структуры изучаемого раздела и его ключевых понятий и объектов,
b. При изложении теоретического материала на последующих уроках,
c. При обобщении пройденного материала по данной теме можно организовать работу в парах и провести опрос по знанию теории,
d. Подводя итоги урока, можно ребят разбить на творческие группы и за 15 минут попросить мини-проект, сгруппировав основные моменты в СЛТ,
e. При итоговом повторении 9-11 классах они помогают осознанно вызвать из подсознания необходимые формулы для решения задач,
f. Можно учащимся предложить самостоятельно заполнить такие разделы как «влияющие факторы», или «проблемы».

3. Метапредметные задания, показывающие связь между различными науками и окружающей нас действительностью

«Красота и гармония мира»

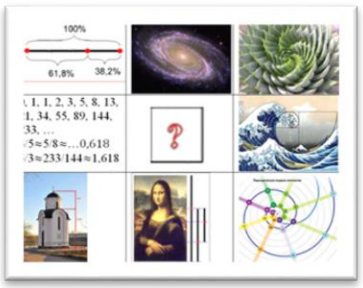
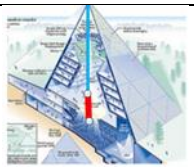
<table>
<tr>
<td>

Рисунок 1. Кроссенс</td>
<td>

Рисунок 2. Пирамиды мира</td>
<td>2. Восстановите определение этого понятия, вставив пропущенные слова: Высшее проявление совершенства … и его частей, когда целое относится к … части, как большая часть к ….</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">1.Какое математическое понятие связывает эти два рисунка?</td>
<td></td>
</tr>
</table>

Дворец мира и согласия – пирамида, олицетворяющая дружбу, единство и мир (a=H=62 м). В самом большом конференц-зале «Хеопс Атриум», площадью более 2000 м^2, можно загадывать желание. Это центр пирамиды, где скапливается все положительная энергия, ведь он находится на «особой» отметке пирамиды. Узнайте на какой «священной высоте» над уровнем темной части находится этот зал? Воспользуйтесь свойствами гармонии и красоты мира.

Ответ в строку введите в порядке поставленных вопросов в следующем виде (пробел между номерами вопросов не ставить):
1) _____ _____2) ____ ____ _____ 3)___ м(округлите с точностью до сотых)

Ответ к заданию 3:
1) золотое сечение 2) целого большей меньшей 3)23,68м

Внедряемый подход к обучению позволил научиться управлять процессом усвоения знаний, не сдерживать инициативы учащихся, ничего не делать за них, прививая им самостоятельность. Самое главное - это помогло научить ребят видеть межпредметные связи и использовать знания при изучении других предметов и в жизни. Итак, системно-деятельностный подход вкупе с правильно подобранными методами обучения - это то, что создает мощную платформу для развития самостоятельности, творчества и самореализации личности, дает необходимый уровень качества, вариативности, дифференциации и индивидуализации обучения, что позволяет идти в ногу со временем и решать задачи образования.

Харченко Татьяна Викторовна,
учитель математики
специализированная гимназии № 8
с обучением на трех языках имени М. Х. Дулати
город Шымкент Республика Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

«***Мышление начинается с проблемной ситуации»***
С.Л.Рубинштейн

Выбор методов обучения - дело творческое, оно основано на знании теории обучения. Методы обучения невозможно разделить, универсализировать или рассматривать изолированно. Кроме того, один и тот же метод обучения может оказаться эффективным или неэффективным в зависимости от условий его применения. Необходим комплексный подход в применении методов обучения, их гибкость и динамичность.

Очевидно, что эффективное решение проблем обновления математического образования возможно лишь в контексте комплексного их исследования. Поскольку нельзя говорить о содержании и методах обучения, не изучив возможности детей, к которым оно обращено, нет смысла обсуждать методы обучения без учета возраста учащихся, нельзя надеяться на эффективность преподавания, не учитывая личностные цели обучаемых и не стремясь подвигнуть их к самостоятельному добыванию знаний.[1]

Никогда не надо приучать детей усваивать знания и умения в готовом виде, так можно «разучить» думать самостоятельно.Поэтому необходимо внедрять в учебный процесс проблемное обучение, которое ориентировано на формирование и развитие способности учащихся к творческой деятельности и потребности в ней. В осуществлении проблемного обучения целесообразно начинать с проблемных задач, подготавливая этим самым почву для постановки учебных задач.

Проблемное обучение имеет следующую структуру:
- Актуализация изученного материала.
- Создание проблемной ситуации.
- Постановка учебной проблемы.

- Построение проблемной задачи.
- Поиск и решение проблемы (формулирование гипотезы, доказательство гипотезы, анализ подходов, обобщение).
- Проверка решения проблемы. Исследование. Анализ результатов поиска.

Проблемное обучение реализуется успешно при том стиле общения, когда диалог между учителем и учащимися осуществляется в доброжелательной обстановке, когда возможна свобода выбора выражения своих мыслей.

Проблемное обучение имеет свои преимущества и недостатки.В качестве преимуществ можно отметить:

- развитие мыслительной деятельности учащихся;
- развитие математических способностей;
- формирование интереса к учению;
- воспитание активности в обучении;
- формирование творческого начала.[3]

Поставленная задача должна вызывать интерес своей необычностью, неожиданностью, нестандартностью. Информация особенно привлекает ребенка, если она содержит противоречивость, хотя бы кажущуюся. Проблемное задание должно вызвать удивление.

Существенным недостатком применяемого метода в обучении является необходимость больших временных затрат, а также необходимость специальной методической подготовки учителя.

Очень редко какой-либо один метод обучения используется в чистом виде. Обычно приходиться сочетать различные методы обучения.

Проблемные задачи бывают двух видов: познавательные задачи и проблемные ситуации.

В своей практике мы используем больше познавательные задачи. Если ученик воспринимает задачу как проблему и самостоятельно ее решает, то это есть главнейшее условие развития его мыслительных способностей. Приведем примеры познавательных задач разных типов.[4]

✓ *Задачи с несформулированным вопросом.*

Шоколад стоит 15 руб., коробка конфет 30 руб. Задайте все возможные вопросы по условию данной задачи.

✓ *Задачи с недостающими данными.*

Из двух пунктов вышли одновременно навстречу друг другу два пешехода. Скорость одного пешехода равна7 км/ч, а скорость другого – на1 км/чбольше. Какое расстояние будет между пешеходами через 2 часа?

Учащимся задаются вопросы:

Почему нельзя дать ответ на вопрос задачи?

Чего не хватает?

Что нужно добавить?

Докажи, что теперь задачу точно можно будет решить?

А можно ли что-нибудь извлечь даже из имеющихся данных?

Какое заключение можно сделать из анализа того, что дано?

✓ *Задачи с излишними данными.*

Масса 11 ящиков яблок 4 ц62 кг, а масса 18 ящиков груш 6 ц12 кг. В магазин привезли 22 ящика яблок и 6 ящиков груш. На сколько килограммов масса одного ящика яблок больше массы одного ящика груш.

✓ *Задачи с несколькими решениями.*

За три дня в магазине продано 1280 кгяблок. В первый день продали 25% всех яблок, а во второй день – 45% всех яблок. Сколько килограммов яблок продали в третий день? Решите задачу несколькими способами. Какой из них наиболее простой.

✓ *Задачи с меняющимся содержанием.*

Исходная задача. Туристы прошли за день20 км, что составило 40% намеченного маршрута. Какова длина маршрута?

Второй вариант. Туристы прошли за день20 км, и им осталось пройти 60% намеченного маршрута. Какова длина маршрута?

Не менее интересным является создание проблемных ситуаций на уроке, что позволяет учащимся изыскивать новые ресурсы, имеющиеся знания, делать выводы, творчески подходить к решению проблемы. Например:

Проблемная задача №1 (4 класс)

Длина аквариума80 см, ширина45 см, а высота55 см. Сколько воды надо влить в этот аквариум, чтобы уровень воды был ниже верхнего края аквариума на10 см?

Проблема: учащиеся пока не знают понятие объема и формулу для нахождения объема параллелепипеда.

Учащиеся выбирают необходимую им информацию, используя текст учебника. Обсуждают решение задачи, делают вывод, записывают формулу в тетради.

Проблемная задача №2 (3 класс)

Длина плавательного бассейна200 м, а ширина50 м. В бассейн налили2 000 000 лводы. Можно ли плыть в этом бассейне?

Проблема: несоответствие единиц измерения.

Учащиеся ищут пути решения задачи, делая сравнения, сопоставления вычисления и используя знания об единицах измерения объемов.

Проблемная задача №3 (5 класс)

Все грани куба покрасили красной краской и распилили его на n^3маленьких одинаковых кубиков. Выведите формулу для нахождения количества кубиков, не имеющих ни одной окрашенной грани.Для решения учащиеся используют окрашенную модель куба и по ней устанавливают связь между объемом и количеством маленьких кубиков.

Проблемная задача №4 «Нахождение дроби от числа».(5 класс)

1) Решим задачу: «Огород занимает 6 га земляного участка. На 2/3 огорода посажен картофель. Какую часть всего земляного участка занимает картофель?» Можем ли мы решить задачу? Как?

6/3*2 = 4 (га)

2) Охарактеризуйте задачу. Отойдем от огорода и картофеля, перейдем к величинам. Что нам известно? [целое]. Что нужно найти? [часть]

3) Возьмем ту же задачу, но изменим значения одной величины: «Огород занимает 4/5 земельного участка. На 2/3 огорода посажен картофель. Какую часть всего земельного участка занимает картофель?» Изменился ли математический смысл задачи? [нет]. Значит, опять известно целое, а ищем часть. Влияет ли замена 6 на 4/5 на решение? Можно ли решить? [нет].

4) Что за ситуацию мы получили?

[Обе задачи на нахождение части от числа. Но одну мы можем решить зная определенные дроби, понятие числителя и знаменателя, а вторую не можем]. Проблема: не знаем общего правила нахождения дроби от числа. Нужно вывести это правило.

Проблемное обучение можно использовать для учащихся разного возраста, только необходимо учитывать базовые знания на данном этапе обучения. [2]

Одним из примеров практического применения проблемного обучения в 8 классе может послужить проведенный мной урок по теме площадь треугольника.

План-конспект урока.

Тема урока: «Площадь треугольника».

Тип урока: ознакомление с новым материалом.

Цель урока:

Обучающая: доказать теорему о площади треугольника, способствовать развитию умения применять данную теорему при решении различных задач.

Развивающая: способствовать развитию навыков ставить и решать проблемы, формулировать познавательные задачи, обобщать, путем сравнения, находить рациональные методы решения, а также способствовать развитию ряда психологических характеристик личности учащегося: памяти, мышления, логики.

Воспитывающая: способствовать развитию интереса к предмету, потребности ребят к знаниям, умению работать в группе и, как следствие, умению слушать и слышать других, умению высказывать и аргументировано отстаивать своемнение.

Педагогические технологии, используемые на уроке:

Проблемно-диалогическая (по степени активности познавательной деятельности учащихся)

Обучение в сотрудничестве (по форме организации учебной деятельности)

Ход урока:

1. Организационный момент.
2. Актуализация знаний.

Дано: Δ ABC – прямоугольный, a, c.

Найти: b, α , β

Дано: Δ ABC – прямоугольный, b, β

Найти: a, c, α

Табличные значения синуса, косинуса и тангенса повторим в парах. Выборочно(например: Чему равен sin60˚? Косинус какого угла равен 1? и т.д.)

Найти площадь треугольника (рисунки с данными на доске). Учащиеся устно решают задачи №1 - №5.

Задачи.

№1. Δ ABC – прямоугольный. AB = 5, CB = 3. S_Δ = ?

№2. Δ ABC – равнобедренный. AB = BC = 8, $\angle$ A = 60˚. S_Δ = ?

№3. Δ ABC. AB = 5, CB = 6, AC = 11. S_Δ = ?

№4. Δ ABC. AC = 10, BH = 4. S_{Δ} = ? (BH – высота треугольника)

№5. Δ ABC . AB = 6, AC = 8, ∠A = 60˚. S_{Δ} = ?

№6. Δ ABC – равнобедренный. AB = BC = 8, ∠A = 15˚. S_{Δ} = ?

№7. Δ ABC. AB = 8, AC = 17, cos∠A = $\frac{15}{17}$. S_{Δ} = ?

№8. Δ ABC. AB = 7, CB = 23, AC = 24. ∠BCA = ?

3. Проблема.

Условие задачи №6 сравнивается с условием задачи №2 (одинаковые), но одну мы можем решить, а другую нет. Почему?

В задаче № 5 меняем значение угла 60˚ на 75˚, и задача прежним способом не решается. Надо найти метод решения, чтобы задачи решались независимо от значения угла. (Таким образом, последняя задача демонстрирует нерациональность решения, опираясь на прежние знания или недостаточность знаний по теме «Площадь треугольника»). Попробуем сформулировать проблемную задачу, тем самым поставим цель сегодняшнего урока (вывести формулу площади треугольника через две его стороны и угла между ними).

4. Открытие.

Класс разбивается на группы.

1 группа решает задачу №5 по алгоритму. В итоге ребята должны записать решение не по действиям, а составить общее числовое выражение, по которому вычисляется площадь треугольника.

2 группа решает задачу №5 с измененным значением угла, например 75˚, и тоже в конце составляет числовое выражение.

3 группа решает задачу №5 в общем виде (то есть, даны стороны a, b и угол между ними α). Ребята записывают итоговое буквенное выражение и демонстрируют решение задачи №6, используя свои выводы из задачи №5.

Далее решение всех групп анализируются, ребята делают вывод, формулируют теорему, записывают вывод формулы в тетрадь.

5. Первичное закрепление.

Вместе с представителем 3 группы класс решает задачу №6.

6. Систематизация новых знаний.

Решаем задачи №7 или №8 по выбору (используя новую формулу).

7. Домашнее задание.

1 уровень. №202(задачи на применение новой формулы) и №204.

2 уровень. №203 и №205 (вывод формул площади параллелограмма) и задача №7 (или №8).

8. Итог урока. (этап самооценки)

Какую задачу мы поставили в начале урока?

Разрешили ли мы эту задачу?

Оцените свое участие. Насколько поняли вы тему на отрезке от 0 до 10 отметьте кружком число на сколько усвоили?

Ознакомившись с большинством современных публикаций по теории обучения, исходя из опыта преподпвания математики в школе, сравнивая и аназизируя результаты контрольных работ, можно сделать вывод, что на данном этапе развития человечества (в частности, педагогической науки) проблемное обучение просто необходимо. Проблемное обучение формирует гармонически развитую творческую личность, способную логически мыслить, находить решения в различных проблемных ситуациях, систематизировать и накапливать знания, способную к высокому самоанализу и саморазвитию. Но для того, чтобы приучить учащегося мыслить самостоятельно на уроках математики, чтобы привить ему твердую привычку надеяться на собственные силы и возбудить уверенность в его неограниченных возможностях, необходимо привести ребенка на поиск различных способов выполнения, исследования, сравнения. В классах, где учащиеся самостоятельно добывают знания, где учитель постоянно заботится об этом, поставляя «пищу для ума», качество знаний выше, чем в других классах. Это может осуществиться только в том случае, если применять на каждом уроке элементы проблемного обучения.

Постоянная постановка перед ребенком проблемных ситуаций приводит к тому, что он не «пасует» перед проблемами, а стремится их разрешить, тем самым мы имеем дело с творческой деятельностью личности всегда способной к поиску.

Итак, использование технологии проблемного обучения требует от учителя значительных затрат времени при подготовке уроков, т. к. сформулировать проблемный вопрос достаточно сложно, важно продумывать каждое задание и каждое слово, чтобы они вызвали затруднение у учащихся и в то же время не отбили желания это затруднение преодолеть. Достаточно много времени тратится и на уроке на разрешение той или иной проблемы, но это время более ценно по сравнению с тем, которое тратилось бы на подачу готовых знаний.

Использованная литература

1. Бакланский О.Е. Проблемное обучение: обоснование и реализация // Наука и школа. – 2000. - № 1
2. Карелина Т.М. О проблемных ситуациях на уроках геометрии // Математика в школе. – 2000. - № 5
3. Карелина Т.М. Методы проблемного обучения // Математика в школе. – 2000. - № 5
4. Кульневич С.В. Современный урок. Часть II. Проблемные уроки. – Ростов на Дону: Учитель, 2006
5. Бекбоев И., Абдиев А., Кайдасов Ж. Учебник «Геометрия-8».- Алматы «Мектеп», 2012

Павленко Елена Валерьевна
учитель математики
специализированной гимназии №8 им. М.Х.Дулати
г.Шымкент, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Аннотация

В статье раскрывается методика проектной технологии, основу которой составляет деятельность самого учащегося, направленная на развитие учебных, познавательных, творческих способностей. Технология проектного обучения позволяет учителю организовать самостоятельную работу учащихся по конкретной теме, проблеме, а учащимся дает возможность развивать свои творческие способности как по отдельным учебным предметам, так и во внеурочной деятельности.

Творческая одаренность – один из основных запросов, которые жизнь предъявляет к обществу. Как отмечено в докладе Президента РК Н. А. Назарбаева на 2 съезде работников образования и науки, для осуществления прорыва к информационной цивилизации «сейчас необходимы не столько трудолюбивые пчелы, сколько оригинально мыслящие специалисты». Современными научными исследованиями доказано существование особого вида одаренности – творческой, то есть способности к творческой самореализации в различных областях жизнедеятельности. В основе творческой одаренности лежит творческий потенциал – не реализованные возможности, имеющиеся у каждого человека. Проблема заключается не только в том, чтобы выявить и отбирать творчески одаренных, сколько в том, чтобы развивать одаренность у всех учащихся без исключения.

Одним из путей выявления и формирования творческой одаренности является проведение интеллектуальных соревнований: олимпиад, научных соревнований, конкурсов, турниров, предполагающих личное состязание школьников в умении решать нестандартные задания по определенному предмету.

“Приобщение детей к ранней научно-исследовательской, поисковой деятельности является одной из форм обучения в современной школе, позволяющей наиболее полно определять и развивать как интеллектуальные. Так и потенциальные творческие способности, причем индивидуально у каждого ребенка” - такова общая стратегия инновационной деятельности в рамках современной образовательной политики.

Жизнь человека – движение по пути познания. Каждый шаг обогащает нас, если благодаря новому опыту мы начинаем видеть то, что ранее не замечали или не понимали.

В последнее время все более пристальное внимание привлекает такая образовательная технология, как научно-исследовательская деятельность учащихся. Под образовательной технологией в данном случае понимается совокупность образовательных методов, методик, подходов и форм работы. К сожалению, на практике мы часто сталкиваемся с тем, что хорошо написанный ребенком реферат выдается за исследовательскую работу. Господствующая в школе тенденция к подготовке докладов и рефератов научила наших детей лишь списывать с книг, подбирая материал по заданной теме.

Поэтому выявилась определенная проблема: почему даже школьники, старательно изучающие исторические факты, не всегда умеют ими оперировать, устанавливать причинно-следственные связи, оказываются беспомощными в ситуации дискуссии, спора или даже естественного общения по проблемам политики и общественной жизни.

Для того чтобы правильно и грамотно выполнить исследовательскую работу, необходимо выработать алгоритм ее написания.

Исследовательский метод обучения кардинально отличается от классических: учащиеся самостоятельно ставят цель и определяют пути ее достижения, самостоятельно осуществляют поиск, отбор, обобщение и анализ необходимой им информации (учитель может выступать в роли консультанта).

Основные цели исследовательского метода обучения:

1.научить учащихся самостоятельно достигать намеченные цели;

2.сформировать у учащихся умение работать с информацией (поиск источников, технология работы с информацией);
3.сформировать у учащихся навыки проведения исследований, передачи и презентации полученных знаний и опыта; навыки работы и делового общения в группе.
Для более успешного выполнения работы, перед тем как приступить к работе, учителю рекомендуется:
1.продумать учебные цели, которые будет преследовать исследовательская работа;
2.определить число участников работы (учащийся, группа учащихся и т.д.); определить сроки работы над исследованием;
3.продумать все возможные источники информации (библиотека, консультации, лекции, наблюдения, Интернет, специальная литература и т.д.)
Планирование работы над исследованием начинается с его коллективного обсуждения. Это, прежде всего обмен мнениями и согласование интересов учащихся; выдвижение первичных идей на основе уже имеющихся знаний и разрешение спорных вопросов. Затем предложенные темы выносятся на обсуждение.
Затем можно переходить к выбору темы научно-исследовательской работы. Выбор темы имеет большое значение. Тема должна быть интересной побуждать учащихся больше узнать нового.
Под темой работы принято понимать то главное, о чем в ней говорится. Это и материал, отобранный и организованный в соответствии с задачами исследования; и предмет изучения, отраженный в определенном аспекте.

Немаловажное значение имеет и так называемый психологический настрой начинающего исследователя. Одни из них смело готовятся преодолевать трудности, хорошо понимая, что вхождение в науку потребует большого напряжения, инициативы и фантазии, организаторских способностей и профессиональных знаний. Другие неуверенны в себе и часто высказывают мысль, что все в природе и обществе давно изучено и едва ли осталась какая-нибудь дельная тематика.

При выборе темы целесообразно ставить задачу узкого плана с тем, чтобы можно было ее глубоко проработать. Обоснование актуальности выбранной темы - начальный этап исследования. В применении к научно-исследовательской работе понятие “актуальность” имеет одну особенность: выбор и формулировка темы характеризует научную зрелость и компетентность исследователя.

Объяснение актуальности выбранной темы должно быть немногословным. Начинать ее описание издалека нет необходимости – главное показать суть проблемной ситуации. Формулировка проблемной ситуации - важная часть введения. Любое научное исследование проводится для того, чтобы преодолеть трудности в процессе познания новых явлений, объяснить ранее неизвестные факты или выявить неполноту старых способов объяснения известных фактов.

От доказательства актуальности выбранной темы логично перейти к формулировке цели предпринимаемого исследования, а также указать на конкретные задачи, которые предстоит решать. Это обычно делается в форме перечисления (изучить, описать, установить, выяснить, вывести формулу и т.д.).
Учитель играет роль активного наблюдателя:
- следит за ходом исследования, его соответствием цели и задачам;
- оказывает необходимую помощь, не допуская пассивности отдельных участников;
- корректирует деятельность участников;
- обобщает промежуточные результаты исследования для подведения итогов на конечном этапе.
Ведущей педагогической идеей данного метода является гуманизация образования, что предполагает организацию такого процесса обучения, который бы обеспечивал возможности для самовыражения учащихся на основе
- взаимного уважения учителя и ученика;
- обеспечения свободы творческой деятельности и самореализации школьника как личности;
- принципа коллективного труда;
- осуществления единства мыслительной и практической деятельности учащихся;
- использование личностно-ориентированного обучения.

Обработка полученной информации - это, прежде всего ее понимание, сравнение, отбор наиболее значимой для выполнения поставленной задачи. Учащимся потребуются умения интерпретировать факты, делать выводы, формировать собственные суждения. Именно этот этап наиболее труден для учащихся, особенно если они привыкли находить в книгах готовые ответы на се вопросы учителя.

Следующий этап исследовательской работы – этап обобщения информации.На этом этапе осуществляются структурирование полученной информации и интеграция полученных знаний, умений, навыков.
Учащиеся систематизируют полученные данные, объединяют в единое целое полученную каждой группой информацией, выстраивают общую логическую схему выводов для подведения итогов.

Учителю необходимо проследить, чтобы учащиеся обменивались знаниями и умениями, полученными в процессе различных видов работы с информацией (анкетирование и обработка полученных результатов, проведение социологического опроса, интервьюирование и т.д.).
В ходе учебной деятельности я применяю нетрадиционные формы уроков: урок-конференция, ролевая игра, урок-путешествие, семинар по защите творческих проектов, видеоурок, урок-экскурсия.

После того как работа выполнена, следует следующий этап – этап представления полученных результатов. На этом этапе учащиеся осмысливают полученные данные и способы достижения результата.
Обсуждают и готовят итоговое представление результатов работы над исследованием. Учащиеся представляют не только полученные результаты и выводы, но и описывают приемы, при помощи которых была получена и проанализирована информация; демонстрируют приобретенные знания и умения; рассказывают о проблемах, с которыми пришлось столкнуться в работе над исследованием. Любая форма презентации также является учебным процессом, в ходе которого учащиеся приобретают навыки представления итогов своей деятельности.
В процессе работы по обобщению материала и подготовки презентации у учащихся, как правило, появляются новые вопросы, при обсуждении которых может быть даже пересмотрен ход исследований. Задача учителя – объяснить учащимся основные правила ведения дискуссий и делового общения; научить их конструктивно относится к критике своих суждений; признавать право на существование различных точек зрения на решение одной проблемы.
Работая над исследованием, учителю не следует забывать, что основными критериями успешности являются радость и чувство удовлетворения у всех его участников от осознания собственных достижений и приобретения навыков.
При работе с проектами также учитываются возрастные особенности учащихся. Так в 5 классе предлагаются несколько видов проектов: «Моя родословная», «Герб моей семьи», «Семейная реликвия», « Я горжусь своими предками».
Начиная с 7 класса можно применять групповые, коллективные формы исследования. Учащимся предложены темы: «Культура Казахстана раннего и развитого средневековья», «Великий Шелковый путь и развитие туризма в Казахстане», «Мухаммед Хайдар Дулати и его исторические труды».

Метод проекта предполагает педагогическое сотрудничество «учитель - ученик», позволяет овладеть таким типом учения, при котором ученик обучается не отдельным действиям, а приемам учебной деятельности.
Творческие проекты особенно актуальны в ходе преподавания истории и обществознания, так как позволяют учащимся проявить свои способности, а также обобщить и систематизировать изучаемый материал, представить его в нестандартной форме.
Главный результат - компетентность учащихся в области истории и обществознания и конкретные умения и навыки, которые формируются в ходе проектной деятельности.

Литература

1. Гузеев В.В. «Метод проектов» как частный случай интегрированной технологии обучения. // Директор школы 1995г № 6, стр. 39-48.
2. Клименко А. В., Подколзина О. А. Проектная деятельность учащихся.// Преподавание истории и обществознания в школе 2002г № 9 стр. 69-75.
3. Новикова Т. Д. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности.// Народное образование 2000 г. № 7 стр. 151-157.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учебное пособие.// Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров, под ред. Е. С. Полат М. Издательский центр «Академия».,1999 г.

Пак Елена Николаевна
учитель истории
Специализированная гимназия № 8 с обучением на трех языках имени М. Х. Дулати

ПОЛЕЗНОЕ ВТОРСЫРЬЕ - РАЗБИТОЕ СТЕКЛО!

На сегодняшний день вопрос переработки стеклотары и стеклобоя очень популярен, многие интересуются и желают избавится от накопившейся стеклотары или от горы битого стекла дома или на производстве. К большому сожалению, вопрос о вторичном использовании данного вторсырья в нашей стране неоднозначный, многие понимают что на этом можно построить бизнес и улучшить экологическую

обстановку, но не все осмеливаются рискнуть и заняться перспективным делом. Экологично стоит вопрос о битом стекле на улицах нашего города. И никто не задумывается о том, как это стекло может повлиять на каждого из нас. хотя многие считают, что стеклянные отходы никак не влияют на окружающую среду. Все дело в том, что стекло подвергается коррозии — то есть разрушается, выделяя при этом большое количество щелочи. Причем чем меньше осколок стекла, тем быстрее распространяется коррозия. Этот процесс способен менять кислотно-щелочной баланс грунтовых вод и почвы, негативно сказываясь на ее плодородности. В долгосрочной перспективе это может привести к тому, что на загрязненных территориях не смогут выживать культурные растения. Кстати, на интенсивность коррозии существенно влияет влага. Вдобавок стекло, оставленное на земле, может сработать как линза и воспламенить траву или другой мусор, спровоцировав пожар.

Ведь под стеклотарой принято подразумевать упаковку, изготовленную целиком из стекла и предназначенную для хранения:

1.напитков;
2.продуктов питания;
3.парфюмерии;
4.бытовой химии;
5.лекарственных препаратов;
6.химических растворов (в том числе и ядохимикатов).

Отличительные особенности стеклотары:

1.высокая конструктивная жесткость;
2.выбор по желанию степени прозрачности и цвета;
3.возможность придания любой формы;
4.длительное хранение продуктов за счет возможности плотной закупорки;
5.многократное повторное использование;
6.возможность вторичной переработки стекла.

Стеклотара представляет высокую опасность для природы. Основная опасность стеклотары заключается в том, что она в естественных природных условиях практически не разлагается. При длительном нахождении в стеклотаре жидкости (изначально пригодной для употребления) под воздействием солнечного тепла и кислорода в воздухе создаются благоприятные условия для размножения опасных микроорганизмов. При повреждении стеклотары все ее содержимое проливается в землю. Разбитое стекло (стеклобой) представляют для человека опасность повышенного травматизма и инфекционного заражения.Наиболее распространенными источниками стеклобоя являются:

1.стеклотара;
2.оконное стекло;
3.предметы интерьера (зеркала, плафоны светильников);
4.стеклянная посуда.

Стеклянное вторсырье **позволяет в значительной степени экономить природные ресурсы**. Если в производстве новых изделий использовать всего лишь 10% боя, то можно снизить потребление природного газа на 3%. Ну а если перевести технологию производства такой продукции полностью на применение боя стекла, то экономия по газу составит 30%.

Вторичное использование стекла **позволяет сохранить огромные площади земли**, которые, в противном случае, должны превратиться в экологически опасные свалки не переработанных отходов. При переработке собранного стекла **можно экономить не только на природном газе**, но и на таких материалах, как известняковые смеси, кальцинированная сода и песок, которые используются в стекольном производстве.

Список использованной литературы:

1.Гринин, А. С. Промышленные и бытовые отходы: хранение, утилизация, переработка: учеб. пособие / А. С. Гринин, В. Н. Новиков. – Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 336 с.

2.Проблема мусора. Экологическая проблема мусора [Электронный ресурс] // FB.ru: [сайт]. – Режим **Как сортировать мусор.**

3.Практические советы [Электронный ресурс] // ЭКО Знание: [портал]. – Режим доступа:

Прохоренко О.С.
Учитель химии и биологии
КГУ имени М.Х.Дулати с обучением на трех языкахг.Шымкент

РАЗВИТИЕ ДИВЕРГЕНТНОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.

Обучение, в наше время, больше не заключается в том, что ученик получает от учителя некую информацию и осваивает её. Сегодня ученику необходимо самостоятельно строить своё знание, добывать информацию, критично оценивать свои действия. Все более актуальным в образовательном процессе становится использование методов, которые формируют умения собирать необходимую информацию, выдвигать гипотезы, делать выводы и умозаключения, и сравнивать. Это требует достаточного уровня сформированности некоторых мыслительных качеств, в частности дивергентности.

Практически в каждом классе есть хотя бы один ученик, выделяющийся нестандартным мышлением, страстным интересом к какому-либо предмету или проблеме, – одним словом, ребенок, которого принято называть одаренным. Конечно, все дети разные, все неповторимы, но, все же... По нашим наблюдениям, у одаренных детей можно выделить несколько признаков, присущих всем:

- способность задавать много вопросов и "производить" множество ответов;
- способность фантазировать;
- беглость в создании большого количества идей во время разрешения проблемы;
- умение производить оригинальные идеи, не затертые стереотипным мышлением;
- способность анализировать, классифицировать;
- проявление гибкости в одновременном поиске подходов к каждой отдельной проблеме.

Все это признаки дивергентного мышления - это способности находить множество решений; мыслить НЕ логически, то есть по аналогиям и ассоциативно; мыслить в различных направлениях. Из этого можно сделать вывод, что развитие дивергентного мышления - это первое, с чего необходимо начинать работу с одаренными детьми в школе.

В википедии даётся следующее определение: "**Дивергентное мышление** (от лат. divergere – расходиться) — метод творческого мышления, применяемый обычно для решения проблем и задач. Заключается в поиске множества решений одной и той же проблемы. Исследованиями дивергентного мышления занимались Д. Гилфорд, К. Тейлор, Г. Груббер, И. Хайн, А. Б. Шнедер, Д. Роджерс."

По Дж. Гилфорду , дивергентное мышление есть мышление, направленное на поиск разнообразных логических возможностей, мышление, идущее в различных направлениях. Основанием дивергентного мышления является порождение множества решений на основе однозначных данных. Дивергентные способности (divergence), дивергентные операции, дивергентное мышление - термины, раскрываемые Дж. Гилфордом для описания процесса выдвижения различных и в равной мере правильных идей относительно одного и того же объекта или при решении одной и той же задачи.

Считается, что дивергентное мышление является одним из компонентов творчества. Учитывая специфику обучения **математике** в школе, дивергентные умения можно охарактеризовать быстротой поиска разнообразных путей решения задачи и высказывания идей, допускающих различные неожиданные ассоциативные переходы, гибкостью, оригинальностью и точностью, лаконичностью итоговой мысли. К дивергентным умениям в контексте работы с математическими задачами можно отнести:

- умение анализировать исходные данные задачи и верно их интерпретировать;
- умение изменять направление поиска в процессе нахождения ответов на различные вопросы;
- умение генерировать различные пути решения проблемы, что может приводить к неожиданным результатам;
- умение находить альтернативные по отношению к приведенным пути решения проблемы;
- умение самоопределяться в ситуации неопределенности;
- умение системно и целостно подходить к решению поставленной проблемы.

Далее перечень основных типов дивергентных задач, который не исчерпывает всего их многообразия, но дает вполне определенное представление о способах их составления и использования в процессе обучения математике:

- дивергентные задачи, связанные с движением;
- комбинаторные задачи;
- задачи, связанные с разнообразием измерения величин;
- задачи на построение и конструирование геометрических фигур;
- задачи на состав и представление чисел;
- задачи на оптимизацию;
- задачи на магические квадраты;
- задачи на общность признаков;
- задачи на версии причин событий;
- задачи на составление по заданному решению или уравнению;
- задачи с недостающими данными;
- задачи, связанные с разнообразием использования материалов;
- задачи на преодоление инерции мышления;

- прогностические задачи;

Например, задача: "Найдите площадь фигуры, изображённой на рисунке", имеет сразу несколько способов решения. Первый - графический - используется учениками начальной школы. Вся фигура разбивается на квадратики, подсчитывается количество целых квадратиков. Второй - геометрический - доступен ученикам средней школы, изучившим площади геометрических фигур. Третий - аналитический: необходимо подставить в формулу площади трапеции соответствующие значения сторон. Приведённое задание способствует умению самоопределяться в ситуации неопределённости, так как в самом условии задания не оговаривается, каким именно способом необходимо решить поставленную задачу. Это даёт простор для анализа условия задачи и поиска пути её решения, после чего требуется самоопределиться с путём достижения ответа. Но если наша цель - развитие дивергентного мышления у учащихся, то эту задачу следует переформулировать следующим образом: "Найдите несколькими способами площадь фигуры, изображённой на рисунке". В этом случае задача становится направленной на формирование именно поиска различных одинаково правильных путей решения, т.е. на формирование дивергентных умений. В этом случае ни одно из решений не отвергается, так как основная цель - предложить как можно больше путей решения данной задачи, а не сравнивать их по степени трудности.

Эту же цель - развитие дивергентного мышления, можно реализовать при решении квадратных уравнений. Задание будет выглядеть так: решите квадратное уравнение несколькими аналитическими способами.

Основной формой организации учебного процесса с целью формирования указанных умений, мне видится учебный диалог, поскольку в процессе поиска пути решения проблемы в диалоговой форме умения применяются не хаотично, а в определённой последовательности, включающей чередование индивидуального и группового поиска.

Организация учебного диалога может быть использована на разных этапах урока. В начале и в конце урока целесообразно использование многовариантных задач, задач на проведение аналогий, на приведение примеров из реальной жизни. В процессе урока - задания на поиски закономерностей, задачи практического содержания, задачи на поиск различных путей решения.

Формирование дивергентных умений на уроках математики способствует выработке дивергентного мышления, которое имеет большую востребованность в современном обществе. Яркими примерами дивергентного мышления являются мозговые штурмы и популярные интеллектуальные игры. Дивергентное мышление – это мышление «идущее одновременно во многих направлениях», оно направлено на то, чтобы породить множество различных вариантов решения задачи. Оно служит средством нахождения оригинальных творческих идей, лежит в основе креативности.

Дивергентное мышление опирается на воображение. Оно предполагает, что на один вопрос может быть несколько ответов, что и является условием порождения оригинальных идей и самовыражения личности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Википедия [https://ru.wikipedia.org/wiki]
2. интернет-ресурс [http://vikent.ru/enc/1802/]
3. http://www.rusnauka.com/23_WP_2011/Psihologia/7_91196.doc.htm
4. Амосов, Н.М. Моделирование мышления и психики / Амосов Н.М.. - М.: Наукова думка, 1965.
5. Майер, Э. Контроллинг как система мышления и управления / Э. Майер. - М.: Финансы и статистика, 1993.
6.Мэлоун Навыки мышления для менеджера / Мэлоун, Сэмюэл. - М.: Ростов нД Феникс, 1997.
7. Роэм Визуальное мышление. Решение проблем и продажа идей при помощи картинок на салфетке / Роэм, Дэн. - М.: Эксмо, 2009. - 296 с.4. Иванов А. Н. Система специальных заданий как дидактическое средство развития дивергентного мышления младших школьников. Дис. … канд. пед. н. Мурманск, 2007.

Мокроусов Евгений Валерьевич
Специализированная гимназия №8
для детей с обучением на трех языках
имени М.Х.Дулати, г.Шымкент
учитель математики

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА У МАЛЬЧИКОВ

Юный мальчишка освобождается от детских иллюзий примерно в 12 лет. Критическое мышление, гормоны постепенно разрушают наивное восприятие реальности. У тинейджера пропадает ощущение защищенности, вера, что «за родителями, как за каменной стеной». Стена вдруг оказывается из песка, разрушается.

Из опыта работы в школе, могу сделать вывод, что подростковая психология заставляет судорожно искать собственную идентичность. Здесь нужна помощь родных, которым тоже трудно. Они должны отыскать «хорошее» я. А «угодить в плохую идентичность» подростку легко, ведь привязанности, зависимости тинейджера формируются невероятно быстро.

В 12–17 лет человек активно развивается: растет скелет, меняются голосовые связки, начинают выделяться половые гормоны. Самые большие изменения происходят с мозгом. Именно здесь корень проблемы, причина, почему тинейджеры столь нестабильны. Эволюционно более «новая» часть коры больших полушарий, отвечающая за критическое мышление, умение планировать, действовать обдуманно, «созревает» позднее лимбической системы, регулирующей эмоциональную сферу. Этот древний отдел мозга человека формируется раньше. Вот почему в поведении тинейджера над рассудком доминируют импульсы, эмоции, с которыми ему трудно справляться.

К 14 годам у мальчика начинается этап превращения во взрослого мужчину. В это время период биологического созревания совпадает с появлением новых интересов и разочарованием в прежних привычках и увлечениях. Подросток расстается с детством, не понимает, что с ним будет дальше и ощущает пока лишь дискомфорт. Что же творится в душе подростка? В период подросткового кризиса у мальчишек происходит переосмысление личности. Все эмоции и ощущения 14- летнего мальчика усиливаются во много раз. Он становится раздражительным, рассеянным, сердится без видимой причины, начинаются проблемы в школе и дома.

В это время из-за изменения во внешности и физиологии у него появляется множество комплексов. Всем своим поведением стремиться доказать, что он уже не маленький, а «реальный пацан». Но за всем этим чаще всего прячется неуверенность в себе, страх и депрессия, потому что желание быть взрослым есть, а как показать свою взрослость подросток еще не знает. У него возникают тревожные ощущения. Часто, кажется, что взрослые его совсем не понимают. Стремление доказать свою значимость часто толкает мальчиков на необдуманные поступки, чреватые серьезными последствиями.

Половые гормоны — главное «оружие» лимбической системы для борьбы с рассудочной частью мозга. Тестостерон, эстроген подростков может полностью заглушить голос разума. Увы, эти гормоны не только пробуждают интерес к лицам противоположного пола, но и вызывают желание привлечь внимание. Тестостерон, эстроген еще виновники эмоциональных перепадов, тревожности, конфликтности. Ну а вместе с гормонами удовольствия, стресса (дофамин, адреналин) они способствуют появлению кучи психических проблем. Именно избыток гормонов — главная причина, почему в подростковый период биполярное расстройство, шизофрения, прочие тяжелые психические заболевания начинаются намного чаще, чем в другие отрезки человеческой жизни.

Важно! Половое созревание — явление неизбежное. Нет смысла бороться с мастурбацией, увлечением «клубничкой». Но, чтобы дети осознавали, что происходит, родители должны объяснить об особенностях человеческих репродуктивных органов, важности безопасного секса, но родители стесняются этих тем. Это оградит от нежелательной ранней беременности, опасных венерических заболеваний. Если поговорить сложно, нужно хотя бы дать ссылку на нужную информацию. Интернет ею изобилует. Психологические проблемы подросткового возраста — одна из популярных тем обсуждения.

Полноценное человеческое Я, у подростков часто рождается в муках. Все начинается с подыскивания ролевых моделей. Подросток подобное делает постоянно, сравнивая собственное Я с родителями, сверстниками, учителями, кумирами. Вскоре тинейджер понимает: от взрослых он отличается мало, хотя вынужден старшим почти безропотно подчиняться. Отсюда рождается конфликт, желание освободиться из-под непонятной опеки «таких же, как сам». Ребенок начинает копировать взрослых — поступает, одевается похожим образом, употребляет спиртное, пытается разговаривать на равных, спорит.

Однако психология подростка еще четко не отделяет собственную личность от других, слабо понимает, где проходят границы между персоналистической идентичностью и внешним миром. Именно поэтому тинейджер поступает неуважительно по отношению к окружающим, нарушает правила мира взрослых. Противоречивость 12–14-летнего возраста также в том, что для юнца важно мнение взрослых, против которых он бунтует. Более того, родители по-прежнему остаются для чада главными ролевыми моделями. Поэтому важно, чтобы старшие показывали хороший пример. Если родители — нетерпеливые, любят скандалить, осуждать, жаловаться, нечего удивляться, что точно так же начнет поступать ребенок-подросток.

В компании приятелей тинейджер впервые по-настоящему самостоятельно социализируется, занимая определенное место в молодежной группе, встречаясь со сверстниками противоположного пола. Часто мнение

друзей становится очень важным. Если приятели употребляют алкоголь, подростку стыдно соблюдать трезвость. Однако тинейджер отличается сильным непостоянством, все время ищет собственную идентичность. Приятели, компании, пристрастия, кумиры могут меняться часто. И это — одна из особенностей подросткового возраста, психологии тинейджера.

Именно переходной возраст со всей силой проявляется нетерпимостью, нежеланием помочь тому, кто сильно отличается. Если подросток имеет проблемы с внешностью, жди беды. Обязательно найдутся те, кто посмеется, другие поддержат «за компанию». Подобные проблемы у тинейджеров нередки. Они — немаловажная психологическая характеристика подросткового возраста. Из-за быстрой гормональной перестройки организма у 12–14-летних часто появляются заболевания кожи, лишний вес. Мальчики страдают неконтролируемой эрекцией. Стать изгоем для тинейджера очень опасно. Все может закончиться не только замкнутостью, неврозами, а даже настоящей трагедией — попыткой суицида.

Следует всегда помнить, что подростковый период мальчиков протекает более бурно чем у девочек. Они чаще девочек «отбиваются от рук». Для мальчиков-тинейджеров типичны чрезвычайная самоуверенность, стремление противопоставлять собственные взгляды мнению окружающих. Однако сохраняются противоречия. Индивидуализм, замкнутость странным образом уживаются с конформизмом, зависимостью от мнения «своей» группы. Мальчики-тинейджеры чаще начинают чем-то сильно увлекаться — становятся «ботаниками», спортсменами, музыкантами. При этом подросток сильно преувеличивает собственные возможности. Мальчик 12 лет наделен тончайшей психологией. Надломить ее элементарно просто.

В 14 индивидуум полностью освобождается от детских одежек, становится настоящим подростком со всеми противоречиями. Тинейджер одновременно: стремится к личной свободе и признанию сверстников;

верит, что все по плечу, постоянно ощущая собственную неполноценность;

поступает так самоуверенно, словно изведал все, хотя обладает небольшим опытом.

Для 13–14-летних внешность нередко становится главным мерилом всего. Полные или «дрыщи» часто становятся «аутсайдерами», объектом насмешек.

Для девочек косметика, прически, духи, одежда вообще становится настоящим фетишем. Нередко желание походить на кумиров, крайне критичное отношение к собственной внешности вызывает пищевые расстройства, страх растолстеть. Поэтому важно вовремя привить чадам (пока слушаются) правильное отношение к пище. Тогда для детей еда станет источником энергии, удовольствия.

Следует помнить, что диета подростков должна изобиловать цинком. Иначе организм перестанет вырабатывать нужное количество серотонина. Он регулирует настроение, защищает от вспышек злобы, депрессий. Подростковый организм цинка нередко содержит мало, поскольку данное вещество активно расходуется на быстро растущую костную систему. Кроме того, из-за его нехватки организм тинейджеров переполнен дофамином. Этот гормон заставляет искать приключений, совершать необдуманные поступки. Определить, нет ли нехватки цинка, несложно — «подскажут» белые точки на ногтях.

Роль родителей для 13–14 летнего ребенка огромна. Именно они способны сделать так, чтобы чувство ответственности у чада ясно увязывалось с наградой или наказанием. Родители могут стать тем «конструктивным началом» жизни тинейджеров, которое поможет постепенно приобрести самоуважение, избавит от желания бороться со взрослыми. Главное, не скатиться к злобному неприятию ребенка, начать видеть его исчадием ада, которое специально только делает, что вредит. Нужно научиться слышать подростка, идти на разумные компромиссы. Тогда постепенно удастся вновь вернуть утраченный авторитет.

Литература:

1.Василькова, Ю. В. Быть мужчиной. Быть женщиной. Тренинг полоролевой идентичности для подростков / Ю.В. Василькова. - М.: Речь, **2016.**

2. Вассерман, Л. И. Родители глазами подростка. Психологическая диагностика в медико-педагогической практике / Л.И. Вассерман, И.А. Горьковая, Е.Е. Ромицына. - М.: Речь, **2017.**

3. Гиппенрейтер, Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю.Б. Гиппенрейтер. - М.: АСТ, Астрель, Харвест, **2015.**

4. Гребенникова, Ольга Тренинг социальной компетентности для подростков / Ольга Гребенникова. - М.: LAP Lambert Academic Publishing, **2017.**

Мокроусов Марина Владимировна
Специализированная гимназия №8
для детей с обучением на трех языках
имени М.Х.Дулати, г.Шымкент
педагог психолог

«БЕЙМӘЛІМ ҚАЗАҚ МЕТРОЛОГИЯСЫНЫҢ ЭТИМОЛОГИЯСЫ»

Метрология гректің «метрон» - «өлшем» және «логос» - «сөз», «ой», «түсінік» деген сөзінен алынған. Е.Жанпейісов «Этнокультурная лексика казахского языка» - деген еңбегінде «Лексика народной метрологии» тақырыбында көптеген беймәлім қазақ метрологиясының этимологиясын ашады. М.М.Копыленконың «Основы этнолингвистики» 1995; Ә.Қайдар, М.Оразовтың «Түркітануға кіріспе» 2004; Ә.Қайдар «Қазақ тілінің өзекті мәселелері» 1998 зерттеу еңбектердің де алатын орны ерекше.

Мәшһүр-Жүсіп Көпеев шығармасындағы метрологияны екіге бөліп қарастыруға болады. **1. Халықтық метрология:** *қара киік жылы, жұт, сауым, аттың майы, өсім, көтерме, несие, алымта, башмақ, соғым, сыбаға, сауын айту, асар, үмме, бөрте, самсаған, дүйім, таяқ, соқыр, жұмырық, күдір, күреш.* **2.Ескілікті нумеративтер:** *сағат, сахар, бесін, намаздігер, құптан, екінті, сәске, ширек, бесін махал, жарым, құлаш, кез, сере, қарыс, кере, сүйем, қадам, қадақ.* Бұлай бөлудің өзіндік себептері де жоқ емес. Біріншіден, таза сын есіммен байланысты еместерді – халық метрологиясы дедік. Ал, сан есім ұғымымен байланыстыларды нумеративтер – деп алдық. Өйткені, екеуі бір ұғым секілді болып көрінгенімен екеуінің ерекшеліктері бар. **Халықметрологиясына** сәл де болса, метрмен өлшенбейтін ауқымды ұғымдар мен атаулар жатса, **нумеративтерге** сандық дәрежеге көнетін терминдер енеді. Яғни нақты өлшемге негізделген.

Метрологиялық жүйе, классификаторлы есептік жүйелер: *бір ұрттам, бір-еі елі, қырық кез, бір жұтым, бір қадақ, бір тілім, бір аяқ ас, төрт елі, бір қасықтай қан, бір-бір саба, сегіз қанат, бір табан жол, қырық құлаш, бір жапырақ ет, бір арқа отын, бір тамшы, бір уыс топырақ, он күншілік, алты айшылық, сексен құлаш, бір кезін, алпыс шақырым, қырық сегіз пұт, үш пұт, бір түйір, он қадақ, бір кесім, бір ішім, бір аяқ көже, бір тал шаш, жүз жетпіс қадам,үш мәрте, сексен құлаш, бес шақырым, қырық бір құлаш, жеті жылдай, он екі айға* формаларының **алдыңғы сыңарлары – есептік сандар да, екінші сыңарлары – классификаторлар.**

Фразеологиялық оралымдар: <u>күндіз-түні, күзгітұрым, қара киік жылы, жұма ақшамында, екінді уақытында, т.б.</u>

Мәселен, бір мезгілге қатысты <u>тал түс, шаршы түс, тапа-тал түс, тайдай тал түс</u> тіркестері қолданылатын кездер болады. Көпшілік қауым **жазғытұрымды** жаз мезгілі деп шатасады, алайда бұл тіркес көктем мезгіліне тұспа-тұс келеді. А.Қ. Тұрышев уақыт өлшемін білдіретін жазғытұры ұғымына сәйкес өз ойын былайша өрбітеді: «Жаз+ғы/ тұр+ғы сөзі мезгіл мағыналы зат есім, тұр+ғы етістік – ғы жұрнағының көмегімен адъективтену үрдісі арқылы сын есімге айналған.

Уақытты болжайтын өлшемдер – қазақ халқының ұзақ жылғы бай өмір тәжірибесінің нәтижесі. Уақыт атауларының ыңғайымен пайда болған фразеологизмдер де жетерлік: **күн-түн қату, күні қараң, түн баласында, түн жамылу, айдың күні аманда, т.б.**

Құрым, кешқұрым. Қазіргі тілімізде «кешке таман, кешке қарай» мағынасында түсінеміз. «Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігінде» кейбір авторлар «құрым» (құрым киіз, құрымдай дегендегі) сөзінің төркінін іздестіру барысында, «кешқұрым» сөзінің құрамындағы «құрымды» да өздері қарастырып отырған «құрымның» алғашқы мағынасы – «күйе», «ыс» дегендермен байланыстыра келіп, «күйе мен ыс түс жағынан қара нәрселер. Сонда «құрым» сөзі «кеш» сөзімен бірігіп, «кешкі қараңғылық – кешкі уақыт» дегенді білдіріп кеткен болар деп шамалаймыз», - дейді.

«Құрым» сөзі парсы тілінен ауысқан болса керек. Олай болса, «кешқұрым» сөзі түркі тіліндегі «кеш» сөзіне иран тілінен енген сөз қосарланып, бір мағынаны қайталап тұр.

Сәрі таң сәрі, құлқын сәрі, сәресі. Түркі тілдерінің ескерткіші «Кодекс Куманикуста» кездесетін сара сөзін В.Радлов орыстың заря сөзімен байланыстыра қарайды. Ә.Құрысшанов «Кодексте» кездесетін сара сөзін де, қазіргі тіліміздегі таң сәрі деген тіркестерде кездесетін сәрі сөзін де арабтың (сахар) таң деген сөзінен ауысқан дейді. [7.89]

Алагеуім, алагөбе, елең-алаң, алаң-ғұлаң – таңертеңгі мезгілде айнала әлі жарықтанбай, сәл ғана бозғылт тартқан кез. Таңсәрі – жерге жарық түсе бастаған кез.

Күн көкжиектен көтерілгеннен кейінгі мезгіл атаулары: сиыр сәске – күн арқан бойы көтерілген кез, т.б.

Тәулігіне 24 сағат бар. Осы 24 сағаттағы мезгіл – атауларға бөлінген. Дегенмен оны сөздік қорымызға түгел енгізбегенбіз. Кейбір атаулардан тіпті бейхабарбыз. Халықтық өлшемнің бір түрі – уақыт өлшемі. Уақыт – мәдениеттің маңызды категориясы. Бұнсыз рухани құндалықтарға назар аудару қиын.Адам баласына уақыт бағалы, қымбат дүние. Ата-бабаларымыз «уақыт алтыннан да қымбат» - деп тегін ой түймеген. Уақыттан ұтылған өмірде де көп нәрседен ұтылады. Уақытты қадірлемеу, бағаламау өмірді бос өткізгенмен бірдей.

Халық өлшемдеріне лингвистикалық, этнографиялық, этнолингвистикалық, этимологиялық тұрғыдан талдау жүргізу соңғы уақытта жиі қолға алынуда.

Әдеби шығармаларда уақыт, мезгіл, тәулікке қатысты атаулар өте көп, атап өтетін болсақ, *бие сауым, шай қайнатым, ет асым, күн арқан бойы, ел орынға отырғанда, алагеуімнен, жұма ақшамында, іңір, тал түсте, күншілік, қызыл іңір, бозторғай шырылдағанда, екінді,т.б.*Байқап отырғандай, фразеологиялық

оралымдар ретінде қолданылған атауларды кездестіруге болады. Уақыттың қазіргі өлшемдері *сағат, минут, секунд* атаулары жоқ болған кезде әр түрлі құбылыс, іс-әрекеттің белгілі бір мезгілде басталуы уақыт өлшемі ретінде пайдаланылған.

Біз, қазақ жастары көркем шығармаларды оқып отырып, ондағы **қырық құлаш, бір табан жол** сынды тіркестер кездескен жағдайда оның мағынасын түсініп, ұғып отыруымыз қажет. Сонымен бірге, Метрология мен нормативтердің ара жігін ажыратуға міндеттіміз. Өйткені, екеуі бір ұғым секілді болып көрінгенімен екеуінің ерекшеліктері бар. **Халықметрологиясына** сәл де болса, метрмен өлшенбейтін ауқымды ұғымдар мен атаулар жатса, **нормативтерге** сандық дәрежеге көнетін терминдер енеді. Яғни нақты өлшемге негізделген. Қазақ тіл білімінде метрологияның жүйелі ғылыми негізін **Е.Жанпейісов** салған. Осы ғалымдардың еңбектеріне, зерттеулеріне сүйеніп, уақыттың лексика-семантикалық өрісін жан-жақты қарастырғанымыз жөн.

Е.Жанпейісов зерттеуінде: «хамал-март, көкек-сәуір, зауза-май, саратан-июнь, әсет-июль, сүмбіле-август, мизан-сентябрь, ақырап-октябрь, қауыс-ноябрь, жәди – декабрь, дәру-январь, хут-евраль екенін, сенбі-бақтал, жексенбі-баттал, дүйсенбі-сақтал, сейсенбі-қақтал, сәрсенбі-аттал, бейсенбі-ғаттал, жұма-мереке деп аталғанын білдік. 24 сағаттың әрбірінің өз атауы болатынын түсіндік. Мәселен, 1:00 – түн ауған шақ, 2/3-түн ортасы, 4- таң сахар, 5-таң сарғайған кез, таң сәрі, 6-таң атқан кез, таң азан, 7-күн ұясынан көтерілген кез, 8-күн арқан бойы көтерілген кез, 9-сәске, 10/11-сәске түс, 12-тал түс, 13-шаңқай түс, 14/15-түстен кейін, 15/16-түс ауған кез, 17-бесін, 18-күн батар шақ, 19-қас қарайған шақ, 20-ымырт, іңір, 21-кешқұрым, ақшам, 22- ел жатар кез, 23/24 – түн ауған кез» - екені көрсетілген.

Түйіндей келе, өзінің туған тарихы мен әдебиетін, тағылымы мол әдеби мұрасын таныған және астарлы ойды терең ұғына білген ұрпақ қана елдің әлеуметтік – саяси өмірін жаңғырта алады. Туған тілінің бастауын қайдан алатынын ұғыну – жарқын болашақтың кепілі. Бабаларымыздың ұлтым деп соққан жүрегі, үлгі-өнегесі – қазіргі жаңа заманға өте қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жанпейсов Е. «Лексика народной метрологии» Алматы, 1992
2. Оразов М., «Түркітануға кіріспе». Алматы – 2004
3. Қайдар Ә., «Қазақ тілінің өзекті мәселелері». Алматы, 1998
4. Елубаев С., «Қазақтың байырғы қара есептері». Алматы «Қазақстан», 1996
5. Нұрмағанбетов Ә., «Сөз сырына саяхат», Алматы. 2013
6. Жұмагелдиева С., Байырғы қазақ өлшемдері // Елорда ғылыми хабаршысы, 2012.-№1-3.-14б.
7. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы I том 1974
Кеңесбаев І. «Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі» Алматы, 1977
8. Искаков М., Халық календары, Алматы 1980
9. ҚазҰУ хабаршысы (Вестник) . Алматы, 2002 №8 162-165бб. Ысқақұлы С. Таңжарық және табиғат

Жаманбалаева Лаура Жусиповна
Шымкент қаласы, М.Х.Дулати атындағы үш тілде оқытатан
№8 мамандандырылған гимназияның
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің
І санатты мұғалімі

«ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ ТЕРРИТОРИЯСЫНДАҒЫ ТОПЫРАҚТАҒЫ АУЫР МЕТАЛДАРДЫҢ ЖИНАЛУ ДӘРЕЖЕСІ»

Зерттеу жұмысының өзектілігі :

Қазақстан Республикасында түсті металлургия өндірісінің қарқынды дамуымен қоршаған ортаның ауыр металдармен ластануы қатар жүруде .

Осыған байланысты, ауыр металдардың қоршаған ортаға обьектілерінде жиналуы мен тірі организмдерге зиянды әсерін зерттеу қазіргі кездегі өзекті мәселелердің бірі болып отыр.Қазақстанда экологиялық қауіптілігі жоғары аймақтардың бірі Түркістан облысы. Қазақстан қорғасын өндірісі жөнінен әлемдегі алдыңғы орындардың бірін алады.

Шымкент қаласындағы қорғасын өндірісінен бөлінген зиянды қалдықтары мен бірге ауыр металдар да бар.

Зерттеу жұмысының мақсаты: Шымкент қаласы территориясындағы топырақта ауыр металдардың жиналу дәрежесін анықтау және табиғи ортаның экологиялық жағдайын биологиялық тұрғыдан бағалау.

Жұмыстың ғылыми жаңалықтары:

Шымкент қаласын негізге ала отырып, өндіріс орындарынан бөлінген ауыр металдардың әр түрлі қашықтықтарға таралуы анықталды және қоршаған ортаға негативті әсері биологиялық тұрғыдан бағаланды .Табиғи ортада ауыр металдардың таралу деңгейі бойынша қала территориясының экологиялық картасы белгіленді .

Қорытынды

Зерттеу жұмыстары өндіріс орталығы - Шымкент қаласының территориясында жүргізілді. Шымкент қаласы Батыс Тянь-Шань тау бөктерінде орналасқан. Қаланы қоршап тұрған аймақ Сырдария өзеніне қарай еңкейе құлайтын қыратты жазықтық. Қыраттар солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай қатар-қатар созылып жатыр. Қала осы қыратты қатарлардың еңістеу жеріне орналасқан.

Өндіріс орындарынан бөлінетін негізгі ластаушы заттарға өндірістік шаң, күкірт ангидриді, көміртегі тотығы, азот тотықтары, фтор сутегі, күкіртті сутек, көмірсутектері, аммиак және ауыр металдар жатады. Аталған техногенді қалдықтардың ішінде улылығы аса қауіптілері ауыр металдар – қорғасын, мыс, мырыш және кадмий элементтері.

Ауыр металдар қаланың оңтүстік-батыс бөлігінде орналасқан қорғасын өндірісінен бөлінеді. Өндіріс орны қала территориясында халық тығыз орналасқан ауданға және желдің негізгі есу бағыты ескерілмей салынған. Жыл бойы есетін желдің 30-32% батыстан және оңтүстік-батыстан есетінін ескерсек, онда қала территориясы қорғасын өндірісінен бөлінетін зиянды заттармен көп мөлшерде ластанатынын аңғаруға болады.

Топырақтың құрамындағы ауыр металдар мөлшерін анықтау үшін Шымкент қаласының территориясынан бірнеше зерттеу орны белгіленді:

№1 зерттеу орны қорғасын өндірісінен 200 м қашықтықта орналасқан. Жақын орналасқан көше бойларында автокөлік қозғалысы сирек.

№2 зерттеу орны – бұрынғы "Пресс-автомат" заводының ауданы. Қорғасын өндірісінен 1000 м қашықтықта, оңтүстік батыс бағытта орналасқан.

№3 зерттеу орны - қорғасын өндірісінен 2000 м қашықтықта, оңтүстік-батыс бағытта орналасқан "Химия-фармацевтика" өндірісінің ауданы. Бұл аудан бір жағынан темір жолмен, екінші жағынан автотрассамен шектелген.

№4 зерттеу орны - қаланың оңтүстік-шығыс бағытындағы қаланың барлық өндіріс орындарынан алшақ орналасқан «Ордабасы» алаңы. Сонымен қатар, бұл аудан еңісте орналасқандықтан табиғи түрде ауаның тазалануы нашар жүреді. Атмосфералық жауын-шашынмен және "Қошқар ата" өзенінің суымен ылғалданады.

№5 зерттеу орны қаланың солтүстік-шығыс жақ бөлігінде орналасқан 16-микроаудан. Бұл аудан биіктеу жерде орналасқан, сондықтан ауаның өздігінен тазалануы қаланың басқа аудандарымен салыстырғанда жақсы жүреді. Өндіріс орындарынан алыс орналасқан.

№6 зертеу орны-бақылау ауданы, қаладан 15 км қашықтықтағы «Ақ-су» елді мекені.

Топырақтағы ауыр металдардың мөлшері

Топырақ үлгілері улынған зерттеу орындары	Ауыр металдардың топырақтағы мөлшері (мг/кг)			
	Pb	Zn	Cu	Cd
Ауыр металдардың ПДК	32	55,0	33,0	1
1-зерттеу орны (корғасын өндірісінің ауданы)	1146,11±7.04	71,30±4,64	69,16±3,05	14,71±1,49
2-зерттеу орны (бұрынғы пресс-автомат заводының ауданы)	418.23±7.74	41.5±4.05	37.12±4.23	6.55±0.6
3-зерттеу орны (химия-фармацевтика өндірісі ауданы)	178,1±7,03	20,65±4,14	25,0+4,13	1,88±0,46
4-зерттеу орны("Ордабасы" алаңы)	79,42±6,2б	6,45±1,19	11,33±1,05	0,22±0,06
5-зерттеу орны(16 мөлтекаудан)	25,66±2,44	5,8±1,14	2,66±0,38	-
6-зерттеу орны (бақлау ауданы)	22.29±2.98	2.77±0.63	0.4±0.08	-

Шымкент қаласының территориясы ауыр металдармен ластанған. Қорғасын, мыс, мырыш, кадмий элементтерінің қоршаған орта объектілерінде таралуына қорғасын өндірісі тікелей әсер етеді.Топырақта жиналған ауыр металл тұздары тізбек арқылы өсімдіктерге, жануарларға, одан адам организміне тасымалдана отырып, қала тұрғындарының денсаулығына көп зиян келтіреді

Сондықтан біз мынадай ұсыныстар жасаймыз:

Шымкент қаласы мен Түркістан өңірінде қалыптасқан экологиялық жағдайды жақсарту үшін комплексті технологиялық және ұйымдастыру шараларын жүргізу керек.

Ол үшін:

Қоршаған ортаның ауыр металдармен ластану деңгейін бағдарлау мақсатымен табиғи объектілерге үздіксіз бақылау жасау және "ауыр металдар – топырақ - өсімдік-жануар - адам" схемасы бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізіп отыру қажет.

Түркістан облыстық қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстар басқармасы мен СЭС басқармасы өндіріс орындары басшылығынан қоршаған ортаға өндіріс орындарынан зиянды қалдық заттардың таралуына жол бермеу мақсатымен:

- ескі өңдеу зауытының орнын көшіре жаңарту;
- өндіріс орындарындағы қалдықтардан тазарту ;
- жаңа қалдықсыз технологияларды енгізу, яғни өндірістік цехтарға тазарту қондырғыларын орнатуды;
- өндірістік қатты қалдықтарды қоршаған ортаға қауіпсіз арнайы орындарда сақтауды талап етіп және қол жеткізуі керек.

Қала территориясында, әсіресе қорғасын өндірісіне жақын аймақтарда өсімдіктердің түрлерін көбейтіп, өндіріс аудандары мен тұрғын үйлердің арасына санитарлы-қорғаныс аймақтарын ұйымдастыруға пайдалану керек.

Ауыр металдардың топырақтағы мөлшері бойынша қаланың территориясын бірнеше экотоксикологиялық аймақтарға бөлуге болады: Қорғасынмен өте қауіпті дәрежеде ластанған оңтүстік-батыс ауданы - өте зиянды аймақ, жоғары дәрежеде ластанған орталық ауданы - зиянды аймақ; орта дәрежеде ластанған солтүстік-батыс және оңтүстік-шығыс ауданы - зияндылығы орта дәрежедегі аймақ; қорғасынның атмосферадағы мөлшері ШРК-дан артпайтын солтүстік-шығыс ауданы - зиянсыз аймақ

Қолданылған әдебиеттер:

1.Ковда В.А . Основы учения о почвах .- М,Наука 1973 издКнига ,99-126 бет

2.Қазақстан топырақтары орысша –қазақша анықтамалық сөздік Алматы :Қаз ККА 2008-270 бет

3.Жамалбеков Е.У. ; Бильдебаева Р .М.,Бигалиев А.Б. Жалпы топырақтану .- Алматы ,2001.

4.Ж.К. Қабышева .Топырақтану оқулық . Алматы. 2013 14- 43 бет

5. Качинский Н.А . Топырақ оның қасиеттері . – Алматы,1959.-310 бет

6. Асанбаев И.К., Файзов К.Ш. Почвоведение с основами экологии и географии почв . Учебное пособие ., Алматы «Қазақ университеті », 2007

7.Добровольский В.В. Задачи почвоведения в решения современных экологических проблем . Санкт – Петербург :ЦПМ. 2004.

8.Жамалбеков Е.У. Топырақтану жене топырақ географиясы мен экологиясы : Алаты : Қазақ университет, 2006.

9.Лозановская И.Н ., Орлов Д.С,Садовникова Л.К . Экология иохрана биосферы при химическом загрязнении М. : Высшая школа 2002 . 180- бет

10.Ауылшаруашылық мелиорациясының негізі : Оқулық / Ж.С .Мустафаев ,Ә.Т. Қозыкеев .- Алматы : ҚР Жоғары оқу орындарының қауымдастығы, 2014

11.Тулебаев Р.К. Хроническая свинцовая интоксикация,- Алматы :Ғылым ,1995, -Б 9,11 .

12. Глинка Н.Л. Общая химия .- М.: Наука ,1978.- Б 525-624

13.Бейсенова Ә.С ., Шілдебаева Ж.б. Экология .+ Алматы ,1995,92-98 б.

Берикова Лаззат Сейткасымовна
Шымкент қаласы, М.Х.Дулати атындағы үш тілде оқытатын
Мамандандырылған №8 гимназия

НЫСАНДАР МЕН ОҚИҒАЛАРДЫ МОДЕЛЬДЕУ

Аннотация

Модельдеу тұжырымдамасы өте күрделі, оған модельдеудің көптеген әдістері кіреді: табиғи модельдер жасаудан бастап (нақты объектілердің қысқартылған және үлкейтілген көшірмелері) математикалық формулаларды шығаруға дейін. Модельдеу нәтижесінде алынған нысан модель деп аталады. Бұл Нақты объект емес екені түсінікті болуы керек. Бұл математикалық формула, графикалық презентация және т.б.

болуы мүмкін, бірақ ол түпнұсқаны оқу мен мінез-құлықты сипаттау кезінде алмастыра алады. Сонымен қатар, компьютерлік модельдеуді жүзеге асыруға болатын бағдарламалық жасақтама өте әмбебап (мысалы, қарапайым мәтіндік және графикалық процессорлар) немесе өте мамандандырылған, тек модельдеудің белгілі бір түріне арналған болуы мүмкін. Егер жүйе күрделі болса және оның әр элементін бақылау қажет болса, онда компьютерлік модельдеу модельдері көмекке келеді

Аннотация

Концепция моделирования достаточно сложная, включающая в себя множество методов моделирования: от создания природных моделей (сокращенные и увеличенные копии конкретных объектов) до выпуска математических формул. Объект, полученный в результате моделирования, называется моделью. Должно быть понятно, что это не конкретный объект. Это может быть математическая формула, графическая презентация и т. д., Но он может заменить оригинал при чтении и описании поведения. Кроме того, программное обеспечение, на котором можно осуществлять компьютерное моделирование, может быть очень универсальным (например, простыми текстовыми и графическими процессорами) или очень специализированным, предназначенным только для определенного вида моделирования. Обычно в компьютерном моделировании различные виды моделирования дополняют друг друга. Таким образом, если математическая формула очень сложна, она не дает четкого представления о характеризующих процессах, то на помощь приходят графические и имитационные модели

Аннотация

The concept of modeling is quite complex, it includes many modeling methods: from creating natural models (shortened and enlarged copies of real objects) to creating mathematical formulas.The object obtained as a result of modeling is called a model. It should be clear that this is not a real object. It can be a mathematical formula, a graphical presentation, etc., but it can replace the original when reading and describing behavior. The model can be an exact copy of the original, but most often the models restore important elements for this study, and the rest are ignored. In addition, software that can be used to perform computer modeling can be either very versatile…

Теориялық тұрғыдан алғанда, ең жақсы модельді құру үшін барлық қажетті компоненттер бір уақытта қарастырылуы керек. Эдвард де Боно

Бұл сөздер Британдық психолог пен 12 кітаптың авторына тиесілі. Мен оның пікірімен келісемін, өйткені жағдайға толық көзқарас ақпараттың барлық бөліктерінен бастап жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Информатикадағы модельдеу-бұл барлық маңызды белгілер мен қасиеттерді көрсететін кез-келген нақты объектінің бейнесін жасау.

Нысандарды құрудың 3D технологияларын барлық жерде қолдануға болады. Сіз тарақ, қасық, стенд және т.б. айтарлықтай құрылыс жеделдету және оны қол жетімді және қауіпсіз жасауға болады. Үш өлшемді технологияның дамуымен адам денесінің көптеген бөліктерін құруға мүмкіндік туды. Бірақ көбінесе олар стоматологияда қолданылады.

Осы жобалық жұмыстың "3D-модельдеу технологияларын пайдалану" тақырыбын мен таңдадым, өйткені мен оны өзекті деп санаймын және сізге технология туралы айтқым келеді, менің ойымша, болашақ оны қолданудың алуан түрлілігіне байланысты.

Қазіргі уақытта ақпараттық және мультимедиялық технологияларды дамыту кезінде әр адам үш өлшемді сурет, 3D графикасы, үш өлшемді модельдеу сияқты ұғымдар туралы түсінікке ие. Бұған киноиндустрияның біз жақсы көретін фильмдерде көре алатын нақты арнайы эффектілерді жасаудағы жетістіктері ықпал етеді. Кино саласы, әрине, нақты үш өлшемді графиканы қолданудың жалғыз саласы емес. Сәулет және дизайн сияқты өмірлік бағыттар 3D әлемімен тікелей байланысты. компьютерлік ойындарды да еске түсіруге болады. Виртуалды 3D әлемдері өздерінің реализмі мен сенімділігімен таң қалдырады. 3D модельдері өндірісте және конструкторлық бюроларда кеңінен қолданылады. Қазіргі уақытта Maya, 3D studio max, ZBrush, Blender және басқалары сияқты үш өлшемді модельдеу бағдарламаларының көптеген пакеттері бар, олардың мүмкіндіктері олар қолданылатын міндеттердің ауқымы мен мазмұнына байланысты. 3D модельдеумен танысу үшін Мен Google-дің Google SketchUp бағдарламасын таңдадым. Таңдаудың себептері келесідей: бұл бағдарлама ақысыз таратылады, үйренуге оңай, интернетте дайын модельдердің кең жиынтығы түрінде қолдау көрсетіледі, оларды бөлісу мүмкіндігі, сонымен қатар Google Earth бағдарламасымен интеграция, бұл сіздің модельдеріңізді осы танымал қызметке орналастыруға және оларды барлығына қол жетімді етуге мүмкіндік береді. Оны дизайн идеяларын жүзеге асыру үшін де, 3D объектілерімен тәжірибе жасау үшін де қолдануға болады. Сіз үй немесе белгілі ғимараттарды сала аласыз, содан кейін оларды үйде немесе мектепте жобалау үшін қолдана аласыз. Сіз автомобильдердің, ғарыш аппараттарының суреттерін жасай аласыз. Жасалған модельдерді Google-дің 3D модельдік қызметінің арқасында басқа пайдаланушылармен бөлісуге болады. SketchUp-тың тегін нұсқасын қолдана отырып, сіз келесі әрекеттерді орындай аласыз. Геометриялық фигураларды салу, өзгерту, өлшеу, айналдыру, масштабтау және жылжыту. Пайдалану дәл мөлшерін және көрсетуге тиіс, олардың көмегімен мәтін. Модельдердің ішінде көру және жұмыс істеу үшін көлденең қималарды орнатыңыз. Кірпіш, ағаш, плитка, әйнек сияқты жиналған

текстураларды модельдерде қолданыңыз немесе жаңа текстуралар жасаңыз.Ағаштар, автомобильдер, есіктер мен терезелер, сондай-ақ адамдар сияқты дайындалған компоненттерді қосыңыз немесе жаңа компоненттерді жасаңыз.

Беттерді тегістеңіз.

Жердегі кез-келген учаске үшін нақты уақыттағы көлеңкелерді модельдеу.

Жолдар жасаңыз.

Презентациялар жасау.

2D суреттерін импорттау

3D модельдері мен ақпаратын импорттау.

Модельдердің 2D суреттерін экспорттау.

Анимация мен өтуді экспорттау.

Google Earth-те модельдерді орналастыру.

3D модельдік қызметінде модельдермен алмасу.

3D модельдеудің үш түрі бар:

Жақтауды модельдеу;

Беттік модельдеу;

Қатты күйдегі модельдеу.

Олардың біріншісі, ең қарапайымы – рамалық модельдеу. Осытүрдіжасау кезінде алынған модельдер жақтау деп аталады. Тұрады олар,желілердің, доғалары, сегменттер мен полигондар. Бұл түрдегі суреттер объект туралы толық ақпаратты бермейді, бірақ олардың көмегімен сіз оның құрылғысы мен функционалдығын зерттей аласыз.

3D принтер — бөлшекті қабатты құру әдісін қолдана отырып, сандық басқарылатын машина. 3D басып шығару-бұл қосымша өндірістің бір түрі және әдетте жылдам прототиптеу құралдарына жатады.

Сондай-ақ, қолданылады әр түрлі технологиялар позициялау баспа бастары:

Декартова, дизайнда үш өзара перпендикуляр бағыттағыш қолданылған кезде, олардың әрқайсысы бойымен басып шығару басы немесе модельдің негізі қозғалады.

Үш параллелограммды қолдана отырып, үш радиалды-симметриялы орналасқан қозғалтқыш баспа басына бекітілген үш параллелограммның негіздерін дәйекті түрде жылжытады .

Басып шығару механизмі өзінің шассиіне орналастырылған кезде автономды болады және бұл құрылым шассиді қозғалысқа келтіретін кез-келген қозғалтқыштың арқасында толығымен қозғалады.

Айналмалы үстелі бар 3D принтер-сызықтық қозғалыстың орнына бір (немесе бірнеше) айналу осьтерінде қолдану.

Басып шығару басы қалам / қарындаш түрінде жасалған кезде қолмен жасалады және пайдаланушы оны кеңестен шығарылған тез қататын материалды қосу қажет деп санайтын кеңістікке жеткізеді.

Мұндай құрылғы "3D қалам" деп аталады және оны белгілі кернеумен 3D принтерлерге жатқызуға болады. Салқындаған кезде қататын термополимерді және ультрафиолетпен өңделген фотополимерді қолданудың нұсқалары бар.

3D моделін 3D принтері үшін басқару кодына аударуға арналған шектегіш бағдарлама. Модель қабаттарға кесіледі (кесіледі). Әр қабат периметрден және / немесе толтырудан тұрады.

Модель құюдың әр түрлі пайызына ие болуы мүмкін, сонымен қатар құю болмауы мүмкін (қуыс модель).

Әр қабатта пластиктің балқымасын қолдана отырып, XY осьтері бойымен қозғалыстар жүреді. Бір қабатты басып шығарғаннан кейін Z осі бойымен жоғарыдағы қабатқа ауысады, келесі қабат басып шығарылады және т.б.

3D қалам-үш өлшемді нысандарды жасауға мүмкіндік беретін сурет салу құралы. Жұмыс принципі бойынша 3D тұтқалары екі түрге бөлінеді:" ыстық "және"суық".

"Ыстық" тұтқалар шыбықтар немесе жіп катушкалары түрінде келетін термопластикпен толтырылады. 3D тұтқасының корпусының жоғарғы жағында пластик салынған тесік бар. Кірістірілген механизм автоматты түрде пластикті экструдерге апарады, онда ол қызады және саптама арқылы ыстық күйінде беріледі. Балқытылған пластик кез-келген пішінді алуға қабілетті, содан кейін тез қатады.

Суық 3D тұтқасының жұмыс принципі ультракүлгін сәулеленудің әсерінен розеткаға қатайған сұйық фотополимер шайырын экструзияға негізделген. Мұндай құрылғыда қыздыру элементтері жоқ, ал сурет салу материалы жоғары температураға ие емес. Гаджет сымсыз жұмыс істейді, қуат тұтынуы кіріктірілген батареяның арқасында болады. Қаламға сұйық полимері бар картридж салынған. Көптеген "суық" 3D тұтқалары үшін шайырлардың әртүрлі түрлері бар: температураға байланысты тұрақты, серпімді, магниттік, жарқыраған және түсін өзгертетін.

Әдебиеттер

1. Алямовский, А.А. SolidWorks 2007/2008. Компьютерное моделирование в инженерной практике / А.А. Алямовский. - М.: СПб: БХВ-Петербург, 2008. - **192** с.

2. Большаков, В. 3D-моделирование в AutoCAD, КОМПАС-3D, SolidWorks, Inventor, T-Flex / В. Большаков, А. Бочков, А. Сергеев. - М.: Книга по Требованию, 2010. - 336 с.

3. Ганери 3D атлас человеческого тела / Ганери, Анита. - М.: АСТ, 2008. - **372** с.

4. Голованов, Н.Н. Геометрическое моделирование / Н.Н. Голованов. - М.: [не указано], 2002. - **630** с.

5. Гэд 4D брэндинг: Взламывая корпоративный код экономики / Гэд, Томас. - М.: СПб: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге; Издание 3-е, 2005. - 230 с.

6. Зеньковский, В. А. 3D моделирование на базе Vue xStream (+ DVD-ROM) / В.А. Зеньковский. - М.: Форум, Инфра-М, 2011. - 384 с.

7. Климачева, Татьяна AutoCAD. Техническое черчение и 3D-моделирование / Татьяна Климачева. - М.: БХВ-Петербург, 2008. - 912 с.

8. Лазарев Информация и безопасность. Композиционная технология информационного моделирования сложных объектов принятия решений / Лазарев, Алексеевич Игорь. - М.: Московский городской центр научно-технической информации, 1997. - 336 с.

9. Лоу, Аверилл М. Имитационное моделирование. Классика CS / Лоу, Аверилл М., Кельтон, В. Дэвид. - М.: СПб: Питер, 2004. - 848 с.

10. Осипа, Дж. 3D-моделирование и анимация лица. Методики для профессионалов / Дж. Осипа. - М.: Диалектика, 2008. - 400 с.

11. Осипа, Джейсон 3D-моделирование и анимация лица. Методики для профессионалов (+ CD-ROM) / Джейсон Осипа. - М.: Диалектика, Вильямс, 2008. - 416 с.

12. Петелин, А. 3D-моделирование в Google Sketch Up - от простого к сложному / А. Петелин. - М.: ДМК Пресс, 2014. - **647** с.

Түйін

Зерттеу 3D басып шығару адам қызметінің барлық салаларына тез енеді деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. 3D басып шығару технологиялары ең экстравагантты идеяларды жүзеге асыруға үлкен мүмкіндіктер береді. 3D басып шығарудың маңызды артықшылықтарының бірі дәстүрлі әдістермен салыстырғанда Әртүрлі күрделіліктегі объектілерді өндіруде уақыт пен ақшаны үнемдеу болып табылады. 3D баспа нысандарын құрудың ең озық технологиялары-бұл соңғы коммерциялық өнімді алуға мүмкіндік беретін қоспалар. Сәулет пен дизайнда 3D басып шығару макеті өзекті. 3D басып шығару әдісі автордың мақсаты мен міндетіне тікелей байланысты. Осы жұмысты орындай отырып, мен 3D графикалық бағдарламаларының мақсаты, олармен жұмыс істеу туралы түсінік алдым, қажет болған жағдайда басқа ұқсас қосымшаларды игеруге кірісе аламын, Google SketchUp бағдарламасымен, Google Earth бағдарламасымен жұмыс істеу негіздерін және осы бағдарламалар арасындағы объектілерді экспорттауды үйрендім.

Резюме

Исследование позволяет сделать вывод, что 3D-печать быстро проникает во все сферы жизнедеятельности человека. Технологии 3D-печати открывают широкие возможности для воплощения самых экстравагантных идей. Одно из важных преимуществ 3D-печати по сравнению с традиционными методами - экономия времени и денег при производстве предметов различной сложности. Самыми передовыми технологиями создания 3D-печатных объектов являются добавки, позволяющие получить конечный коммерческий продукт. Макет 3D-печати актуален в архитектуре и дизайне. Метод 3D-печати зависит от цели и задач автора. Выполняя эту работу, я узнал о назначении программ 3D-графики, о том, как с ними работать, при необходимости я могу начать разработку других подобных приложений, изучить основы работы с Google SketchUp, Google Earth и экспортировать объекты между этими программами.

Summary

The study suggests that 3D printing is rapidly penetrating all areas of human life. 3D printing technologies open up ample opportunities for the embodiment of the most extravagant ideas. One of the important advantages of 3D printing compared to traditional methods is the saving of time and money in the production of objects of varying complexity. The most advanced technologies for creating 3D printed objects are additives that allow you to get the final commercial product. The 3D printing layout is relevant in architecture and design. The 3D printing method depends on the goal and objectives of the author. While doing this work, I learned about the purpose of 3D graphics programs, how to work with them, if necessary, I can start developing other similar applications, learn the basics of working with Google SketchUp, Google Earth and export objects between these programs.

Дүйсен Г.Б.
№35 М.Мәметова атындағы жалпы білім беретін мектеп оқытушысы, Информатика мамандығы бойынша магистр, Шымкент, Қазақстан.

ЖОБАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚЫТУ

Жобалау-бағдарлы оқыту технологиясының әдістері проблемалық әдіс, іздеу, коммуникативтік, зерттеу, рефлексивті және презентативті сияқты әртүрлі әдістердің жиынтығын қамтиды. Бүгінгі таңда жобалау-әртүрлі салаларда қолданылатын зияткерлік қызметтің ең көп таралған түрі.

«Жоба» латын тілінен аударғанда «алға тасталған» дегенді білдіреді, ал қазіргі түсінікте жоба – бұл қандай да бір қызмет түрінің немесе объектінің прототипі. Жобалау технологиясы теорияның және тәжіриберің байланысын қамтамасыз етеді. Бұл ретте жобалық оқыту тек қана дайындық процесін ғана емес, сонымен қатар оқушының жұмысының соңғы нәтижесін бағалауға мүмкіндік береді.

Жобалық технологиялардың келесі ерекшеліктерін анықтаймыз:

1. Маңызды мәселе – ақпараттық, зерттеу, практикалық (себебі мәселе нақты себеппен немесе әрекетке итермелейді);
2. Жобаның ерекшелігі-ақпаратты іздеу ғана емес, шығармашылық (яғни шығармашылық және зерттеу қызметі);
3. Оқушы үшін жобаның нақты практикалық мақсаты болуы тиіс, ол таңдалған проблеманы шешуге бағытталуы тиіс. Жобалау технологиясын қолданудағы негізгі мақсат – оқушылардың қызығушылық ынтасын дамыту, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіру, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптастыру және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру арқылы оқушыны болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін өзі көрсете білуге бейімдеу.Зерттеу нәтижесінде жаңа кезеңде жобалай оқыту технологиясын сапалы әрі тиімді оқыту жүйесі ретінде таңдап алудың бірнеше себептері жүйеленді.

-бұл технологияның артықшылығы–жоба жұмысын орындау арқылы оқушы өздігінен шешім жасауға үйренеді, жобаның орындау логикасын анықтайды.

-бұл технология оқушының білім деңгейін дамытуға көмектеседі, себебі ол өз бетінше әрекетке түсіп, ізденеді.

-бұл технология бойынша оқушы тақырыпты өзі таңдауына мүмкіндік алады.

-жобалау технологиясы оқытушыға да, оқушының жұмысына, ғылыми дәлелдемелеріне қанағаттану сезімін, яғни «эгофакторлық» сенім ұялатады

Оқушылардың іс — әрекеттері.

1. **Дайындық кезеңі**. Жоба тақырыбын анықтау. Бір бағыт төңірегінде оқушыларды тақырып таңдауға ынталандырады. Топтағы әрбір оқушының пікірін ескере отырып жұмысты жоспарлауға үйретеді. Әр оқушы өмірлік тәжірибесіне (егер ол болса) , сүйене отырып, өз ойын ортаға салады, бірігіп жобаның мақсаты анықтайды.
2. **Жоспарлау.** Топқа бөлу. Ақпарат жинау және талдаудың жолдарын көрсету. Әрбір топ мүшесі алдындағы жұмысын анықтау. Оқушыларды өз бетімен акпарат жинауды бағыттайды. Әрбір топ мүшесінің пікірін ескере отырып, ұжымдық талқылау шешімін тыңдайды, қажет болса өз ойымен бөліседі. Оқушылардың жобасы бойынша күнделігін тексереді. Топ арасында әркімнің атқаратын қызметін анықтайды, өз тақырыптарын анықтау жұмыс істеу кезеңдерін жоспарлап , бірінші нәтижеге жету уақытын белгілейді. «Қоғамдық » тапсырманы орындауға дайындығын көрсетеді.
3. **Зерттеу жұмысы**. Ақапарат жинау, аралық нәтижені талдау, зерттеудің негізгі құралдары: сұқбат, анкета бақылау, алынған түрлі ақпаратты талдау. Оқушы күнделігін бақылап, әрбір жетекшісімен топ мүшелерімен жеке — жеке сөйлесу , талдау, нәтижені салыстыру арқылы алдағы жұмысқа бағыт беру. Жеке және жұптық жұмыс , анкета сұрақтарын құрастыру. Қажет болса сценари жазу, қоғамдық ұйымдар мен қарым қатынас қалыптастыру.Білімін әр пәндік салада кеңейтеді, түрлі қоғамдық жұмыстармен танысады, шығармашлық, белсенділік, талаптылық қасиеттерін бойында қалыптастырады.
4. **Нәтижені талқылау.** Ақпаратты талдау , шешім шығару, тұсау кесердің қандай түрде өтетінін жоспарлау. Бақылайды, кеңес береді. Топ ішіндегі жеке оқушылардың еңбегін бағалай отырып, бірігіп қорғау үшін ынтымаққа бір-біріне деген сыйластыққа шақырады. Тұсау кесерге келгетін қонақтар тізімін жазады, қажетті аудио- видо техниканы жабдықтайды. Топ арандағы әркімнің рөлін анықтап, алынған ақпараттың арасынан ең негізгіні белгілеп жазады. Проблемаларды сұрақтарды анықтап, оны бірге шешуге дайындалады.
5. **Жұмыстың тұсау-кесері** . Тыңдайды, проблемалық сұрақтарды қоя отырып, оқушыны сөйлетуге мүмкіндік жасайды. Алынған нәтиже туралы есеп береді. Бір-бірін мұқият тыңдайды, сөйлеу мәнерін ескере отырып, бір-бірінің ойларын жалғастырып отырады.

6. **Бағалау және жоспарлау.** Шығармашылық жұмысты бағалайды, еңбек иелерін алдыңғы үлкен мақсаттарға жетелейді. Ұжымды талқылай отырып бір-біріне, өздеріне баға береді, алдағы жұмыс құрайды.

Технологиядағы жобаның түрлері:

Ғылыми жоба;Шығармашылық жоба;Ойын түріндегі жоба; Ақпараттық жоба және т.б түрлері бар.

Мерзіміне қарай қысқа мерзімді жоба болып бөлінеді.

Сонымен, оқушыларға дайын өнімді қабылдайтын ғана емес, өз бетімен ізденетін, дербес іс-әрекет жасай алатын тұлға ретінде қарау — жобалау технологиясының негізі. Нақты тақырып төңірегінде оқушының алдында әр кезеңде мақсат қоя біліп, сол мақсатқа қол жеткізудегі іс-әрекеті. Конфуцийдің естігенімді-ұмытамын, көргенімді-есте сақтаймын , өзім істегенімді — меңгеремін дегені — бұл технологияның негізгі ұстанымы.

Байымбетова Эльмира Бейсенқызы
Шымкент қаласы, М.Х.Дулати атындағы үш тілде оқытатын мамандандырылған №8 гимназияның биология пәнінің мұғалімі

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРИ РАБОТЕ С УЧАЩИМИСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ»

Произошедшие в последние годы изменения в практике образования не оставили без изменений ни одну сторону школьного дела. Пробивающие себе дорогу новые принципы личностно - ориентированного образования, индивидуального подхода, субъективности в обучении, потребовали в первую очередь новых методов обучения.

Обновляющейся школе потребовались такие методы обучения, которые:

- формировали бы активную, самостоятельную и инициативную позицию учащихся в обучении;
- развивали бы, в первую очередь, общеучебные умения и навыки: исследовательские, рефлексивные, самооценочные;
- формировали бы не просто умения, а компетенции, т.е. умения, непосредственно сопряженные с опытом их применения в практической деятельности;
- были бы приоритетно нацелены на развитие познавательного интереса учащихся;
- реализовывали бы принцип связи обучения с жизнью.

Инновационный поиск новых средств приводит к пониманию того, что нам нужны деятельностные, групповые, игровые, ролевые, практико-ориентированные, проблемные, рефлексивные и прочие формы и методы учения/обучения, для достижения нового качества образования. Новые стандарты рекомендуют использовать в образовательном процессе:

- технологию деятельностного метода - строить процесс обучения на основе учебных ситуаций;
- учебный диалог как специфический вид технологии;
- технологию проблемного (эвристического) обучения;
- технологии уровневой дифференциации;
- коммуникативные технологии
- игровые технологии
- исследовательские технологии (метод проектов, эксперимент, моделирование)
- технологии дополнительного образования по следующим направлениям: спортивно-оздоровительное, художественно-эстетическое, научно-познавательное, военно-патриотическое, проектная деятельность;
- технологии выявления и поддержки одарённых детей и др.

Ведущее место среди таких методов, обнаруженных в арсенале мировой и отечественной педагогической практики, принадлежит сегодня методу проектов. В основу метода проектов положена идея о направленности учебно-познавательной деятельности школьников на результат, который получается при решении той или иной практически или теоретически значимой проблемы.

Внешний результат можно увидеть, осмыслить, применить в реальной практической деятельности.

Внутренний результат – опыт деятельности – становится бесценным достоянием учащегося, соединяя в себе знания и умения, компетенции и ценности. На долю учителя остается трудная задача выбора проблем для проектов, а проблемы эти можно брать только из окружающей действительности, из жизни. Основные требования к проекту.

Метод проектов использую не вместо систематического предметного обучения, а наряду с ним как компонент системы образования.

1.Необходимо наличие социально значимой задачи (проблемы) – исследовательской, информационной, практической.

2.Выполнение проекта начинается с планирования действий по разрешению проблемы, иными словами – с проектирования самого проекта, в частности – с определения вида продукта и формы презентации.
Наиболее важной частью плана является пооперационная разработка проекта, в которой указан перечень конкретных действий с указанием выходов, сроков и ответственных.
3.Каждый проект обязательно требует исследовательской работы учащихся. Таким образом, отличительная черта проектной деятельности – поиск информации, которая затем будет обработана, осмыслена и представлена участникам проектной группы.
4. Результатом работы над проектом, иначе говоря, выходом проекта, является продукт. 5. Подготовленный продукт должен быть представлен заказчику и (или) представителям общественности, и представлен достаточно убедительно, как наиболее приемлемое средство решения проблемы.
Таким образом, проект требует на завершающем этапе презентации своего продукта. То есть проект – это "пять П":
Проблема – Проектирование (планирование) – Поиск информации – Продукт – Презентация. Шестое "П" проекта – его Портфолио, т.е. папка, в которой собраны все рабочие материалы проекта, в том числе черновики, дневные планы и отчеты и др. Важное правило: каждый этап работы над проектом должен иметь свой конкретный продукт!
Учебный проект, как комплексный и многоцелевой метод, имеет большое количество видов и разновидностей. Чтобы разобраться в них, требуются, по крайней мере, три различные классификации.
Начнем с самой основной, определяющей содержательную специфику каждого проекта. Практико-ориентированный проект нацелен на социальные интересы самих участников проекта или внешнего заказчика.

Продукт заранее определен и может быть использован в жизни класса, школы, микрорайона, города, государства. Палитра разнообразна – от учебного пособия для кабинета до пакета рекомендаций по восстановлению экономики России. Важно оценить реальность использования продукта на практике и его способность решить поставленную проблему.
Исследовательский проект по структуре напоминает подлинно научное исследование. Он включает обоснование актуальности избранной темы, обозначение задач исследования, обязательное выдвижение гипотезы с последующей ее проверкой, обсуждение полученных результатов. При этом используются методы современной науки: лабораторный эксперимент, моделирование, социологический опрос и другие. Информационный проект направлен на сбор информации о каком-то объекте, явлении с целью ее анализа, обобщения и представления для широкой аудитории. Выходом такого проекта часто является публикация в СМИ, в т.ч. в Интернете. Результатом такого проекта может быть и создание информационной среды класса или школы.

Творческий проект предполагает максимально свободный и нетрадиционный подход к оформлению результатов. Это могут быть альманахи, театрализации, спортивные
игры, произведения изобразительного или декоративно-прикладного искусства, видеофильмы и т.п.
Ролевой проект. Разработка и реализация такого проекта наиболее сложна. Участвуя в нем, проектанты берут на себя роли литературных или исторических персонажей, выдуманных героев и т.п. Результат проекта остается открытым до самого окончания. Будет ли разрешен конфликт и заключен договор?
Презентация проектов.
Как уже отмечалось, одним из важных этапов осуществления учебного проекта является презентация. Выбор формы презентации проекта – задача не менее, а то и более сложная, чем выбор формы продукта проектной деятельности. Набор "типичных" форм презентации, вообще говоря, весьма ограничен, а потому здесь требуется особый полет фантазии (в сочетании с обязательным учетом индивидуальных интересов и способностей проектантов – артистических, художественных, конструкторско-технических, организационных и т.п.) Виды презентационных проектов могут быть различными, например: - Воплощение (в роль человека, одушевленного или неодушевленного существа).
- Деловая игра.
- Демонстрация видеофильма – продукта, выполненного на основе информационных технологий.
- Диалог исторических или литературных персонажей.
- Защита на Ученом Совете.
- Игра с залом.
- Иллюстративное сопоставление фактов, документов, событий, эпох, цивилизаций…
-Инсценировка реального или вымышленного исторического события. - Научная конференция.
- Отчет исследовательской экспедиции.
- Пресс-конференция.
- Путешествие.
- Реклама.

- Ролевая игра.
- Соревнования.
- Спектакль.
- Спортивная игра.
- Телепередача.
- Экскурсия.

В самой презентации заложен большой учебно-воспитательный эффект, обусловленный самим методом: дети учатся аргументировано излагать свои мысли, идеи, анализировать свою деятельность, предъявляя результаты рефлексии, анализа групповой и индивидуальной самостоятельной работы, вклада каждого участника проекта. Дети рассказывают, как именно они работали над проектом. При этом демонстрируют и наглядный материал, изготовлению которого была посвящена значительная часть времени, показывают результат практической реализации и воплощения приобретенных знаний и умений.

Моей педагогической целью подготовки детей к тому или иному проекту является: - достаточно полно и лаконично рассказать о постановке и решении задачи проекта;
- демонстрировать понимание проблемы проекта, собственную формулировку цели и задач проекта, выбранный путь решения;
- анализировать ход поиска решения для аргументации выбора способа решения;
- демонстрировать найденное решение;
- анализировать влияние различных факторов на ход работы над проектом;
- объяснить ход решения проблемы, адекватности уровня постановки проблемы тем средствам, с помощью которых можно отыскивать решение;
- привести примеры.

Возрастные психолого-физиологические особенности детей младшего школьного возраста.
При работе по методу проектов необходимо учитывать психолого-физиологические особенности младших школьников.

Темы проектов учащихся этого возраста должны быть тесно связаны с предметным содержанием. Поэтому, значительную часть учебного времени, отведенного на повторение и закрепление изученного материала, использую для организации проектной деятельности.
Длительность выполнения проекта или исследования целесообразно ограничить 1-4 неделями в режиме урочно - внеурочных занятий или 1-2 сдвоенными уроками.
Однако на традиционных занятиях, начиная с 1 класса, постепенно формирую у школьников умения по отдельным элементам проектной и исследовательской деятельности (актуальность, целеполагание, формулирование вопросов, рефлексия, планирование действий, работа с различными источниками информации и так далее).
Как обеспечить эффективность проектной деятельности учащихся?
Для того чтобы создать условия для эффективной самостоятельной творческой проектной деятельности обучающимся необходимо:
1. Провести подготовительную работу.
2. Учитывать возрастные и индивидуальные особенности обучающихся.
3. Обеспечить заинтересованность детей в работе над проектом — мотивацию.
4. Внимательно относиться к выбору основополагающего вопроса проекта.
5.Учитывать возможность учебных предметов для реализации проектной деятельности.
6. Учесть и избежать «подводных камней».
Чтобы оценка балы максимально объективной и разносторонней, необходимо внимательно отнестись к составлению и последующему анализу самим ребенком своей работы.
Как подготовить детей к проектно-исследовательской деятельности?
Приступая к созданию проекта, обучающийся должен владеть:
• необходимыми знаниями, умениями и навыками в содержательной области проекта;
• специфическими умениями и навыками проектирования для самостоятельной работы.
В связи с этим метод проектов начинаем реализовывать с 1 класса. Во 2-ом классе основное внимание уделяем развитию умений и навыков проектирования и исследовательской деятельности, привитию интереса к познавательной деятельности, расширению детского кругозора. Эти умения затем совершенствуются в последующих классах.
В целом в проектной деятельности младших школьников можно выделить следующие этапы, соответствующие учебной деятельности:
- мотивационный
- планирующий
- информационно-операционный

- рефлексивно-оценочный

Прежде всего, начиная работу над проектом, нужно пробудить в учащихся интерес к теме проекта. Тема проекта должна быть сформулирована естественным для детей языком и так, чтобы вызвать их интерес. Это может быть рассказанная сказка, притча, разыгранная инсценировка или просмотренный видеосюжет. Тема должна быть не только близка и интересна, но и доступна, т.к. это младшие школьники.

Затем на этапе погружения в проект учитель очерчивает проблемное поле. Из проблемы проекта, полученной в результате проблематизации, вытекают цель и задачи проекта. Задачи проекта – организация и проведение определенной работы для поиска способов решения проблемы проекта. Таким образом, погружение в проект требует от учителя глубокого понимания всех психолого-педагогических механизмов воздействия на учащихся. На втором этапе организуется деятельность детей. Если проект групповой, то необходимо организовать детей в группы, определить цели и задачи каждой группы. По необходимости определить роль каждого члена группы. На этом же этапе происходит и планирование работы по решению задачи проекта. Оно может быть параллельным или последовательным.

После того как спланирована работа, пора действовать. И это уже третий этап. Здесь учитель вообще может “ потеряться”, т.е. Стать эдаким “малюсеньким наблюдателем”. Ребята все делают сами. Безусловно, степень самостоятельности зависит от того, как мы их подготовили. Когда детям не хватает знаний, каких-то умений, наступает благоприятный момент для подачи нового материала. Учитель на контроле: нормально ли идет ход деятельности, каков уровень самостоятельности.

Этап презентации как одна из целей проектной деятельности и с точки зрения ученика, и сточки зрения учителя бесспорно обязателен. Он необходим для завершения работы, для анализа проделанного, самооценки и оценки со стороны, демонстрации результатов. Результатом работы над проектом является найденный способ решения его проблемы. О нем и надо рассказать, прежде всего, причем доказательно, поясняя, как была поставлена проблема, какими были вытекающие из нее цель и задачи проекта, кратко охарактеризовать возникавшие и отвергнутые, побочные способы ее решения и показать преимущество выбранного способа. Для успешной работы на этапе презентации нужно научить учащихся сжато излагать свои мысли, логически связно выстраивать сообщение, готовить наглядность, вырабатывать структурированную манеру изложения материала. На этапе презентации я обобщаю, резюмирую, даю оценку. Важно, чтобы учебный и воспитательный эффекты были максимальными. Под методом проектов в образовательной области “Технология” мы понимаем способ организации познавательно-трудовой деятельности учащихся. Главнейший основополагающий принцип метода проектов – исходить из интересов самого ребенка, детских интересов сегодняшнего дня, непосредственно связанных с текущими практическими и духовными нуждами самих детей, их близких, общества. Какую же ценность представляет этот метод, каковы пределы его применения в школе? В педагогической практике доминируют два пути подготовки детей к жизни: косвенный, через познание основ наук в школе, со всеми ее атрибутами (режимом, воспитательными и образовательными средствами и т.п.) и другой – прямой путь, путь непосредственного участия в решении жизненных проблем.

Метод проектов – это одна из конкретных возможностей использовать жизнь для воспитательных и образовательных целей. Вот почему можно сказать, что метод проектов расширяет горизонты в педагогической теории и практике. Он открывает путь, показывающий, как перейти от словесного воспитания к воспитанию в самой жизни и самой жизнью.

Организация проектной деятельности в технологическом образовании школьников способствует развитию творческого потенциала учащихся; проведению самостоятельных исследований; принятию решений; развитию умений работать в команде и отвечать за результаты коллективного труда; проведению экономической и экологической оценок процесса и результатов труда; формирует привычку к анализу потребительских, и технологических ситуаций.

В процессе проектной деятельности, формируются следующие общеучебные умения и навыки:

1.Рефлексивные умения:

2.Поисковые (исследовательские) умения

3.Навыки оценочной самостоятельности

4.Умения и навыки работы в сотрудничестве

5.Коммуникативные умения

6.Презентационные умения и навыки

Учебный проект с точки зрения учащегося – это возможность делать что-то интересное самостоятельно, в группе или самому, максимально используя свои возможности; это деятельность, позволяющая проявить себя, попробовать свои силы, приложить свои знания, принести пользу и показать публично достигнутый результат; это деятельность, направленная на решение интересной проблемы, сформулированной самими учащимися в виде цели и задачи, когда результат этой деятельности – найденный способ решения проблемы –

носит практический характер, имеет важное прикладное значение и, что весьма важно, интересен и значим для самих открывателей.

Учебный проект с моей точки зрения – это дидактическое средство, позволяющее обучать проектированию, т.е. целенаправленной деятельности по нахождению способа решения проблемы путем решения задач, вытекающих из этой проблемы при рассмотрении ее в определенной ситуации.

Используемая литература:

1. Кукушин В.С., Болдырева-Вараксина А.В. Педагогика начального образования. - М., 2005.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. / Под ред. Е.С. Полат. - М., 2000
3. Пахомова Н.Ю. Проектное обучение - что это? // Методист, №1, 2004. - с. 42.
4. Современная гимназия: взгляд теоретика и практика./Под ред. Е.С. Полат. - М., 2000.
5. Управление проектами в современной организации: Стандарты. Технологии. Персонал. - М., 2004.
1.Белобородов Н.В. Социальные творческие проекты в школе. М.: Аркти, 2006.
2.Бритвина Л.Ю. Метод творческих проектов на уроках технологии. // Нач.школа. – 2005. - №6.
3.Бычков А.В. Метод проектов в современной школе. – М., 2000.
6.Землянская Е.Н. Учебные проекты младших школьников. // Нач.школа. – 2005. - №9.
7.Иванова Н.В. Возможности и специфика применения проектного метода в начальной школе. // Нач.школа. – 2004. - №2.
11.Новикова Т. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности. // Нар. образование. – 2000. - №7.
13.Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении. – М., 2005.
14. Пахомова Н.Ю. Учебный проект: его возможности. //Учитель. – 2000.,№4.
15. Пахомова Н.Ю. Проектное обучение – что это? Из опыта метод. работы. Дайджест журнала “Методист”./ Сост. Пахомова. Науч. Ред. Э.М.Никишин. – М.: АМК и ПРО, 2004.
16. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М., 1998.
17. Постникова Е. Метод проектов как один из путей повышения компетенции школьника. //Сельская школа. – 2004. - №2.
18. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии.// Народное образование. – 1998.
19.Селевко Г.К. Технология саморазвития личности школьника. // Школьные технологии. – 1999. - №6.
20.Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся. – М., 2005.
21.Сиденко А.С. Метод проектов: история и практика применения. //Завуч. – 2003. - №6.
22. Цветкова И.В. Экология для начальной школы. Игры и проекты. //Ярославль «Академия развития». – 1997 .
23.Чечель И.Д. Метод проектов или попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула. //Директор школы. – 1998. - №3.

Глыбченко Елена Николаевна
КГУ "Школа-гимназия №1 имени А.С.Пушкина" г.Шымкент
учитель начальных классов

ГЕОМЕТРИЯДА САЛУ ЕСЕПТЕРІН ШЫҒАРУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Геометрияда есептерді шешу процесі келесі кезеңдерден тұрады.

1) Есептің шартын түсіну.

а) есепті талдау;

б) есеп шартын схема түрінде жазу;

Есеп шартын схема түрінде жазғанда оның сызбасы қоса қарастырылады, осы талдаудың нәтижесінде есеп шартындағы ең керекті, таныс элементтер ескеріліп, олар қысқаша жазылады.

2) Есептің шешімін іздеу-есепті шешудің тәсілін іздеу, бұл бүкіл процестің неізгі бөлігі болып табылады.

3) Жоспарды іске асыру. Бұл арада шешу идеясы табылып , есеп шешіледі.

4) Шешілген есепті талқылау.

Планаметрияда сызбалар туралы арнайы мәселе туындамайды. Планаметрияда тек бір жазықтықта жатқан фигуралардың қасиеттері оқылатындықтан , сызбалар да сол жазықтықта орындалады (қағазда немесе тақтада). Сондықтан жазық фигуралардың сызбалары ол фигураларға сәйкес келеді.

Стреометрияны жақсы оқуымыз үшін, біз кеңістіктегі фигураларды ойша елестетуге үйренуіміз керек, яғни өзіміз де кеңістікті елестетуді дамытуымыз керек. Жазық сызба елестетуге көмектеседі, бірақ шынайы фигураны алмастыра алмайды. Осы себептен, стреометрияны оқып білуде модельдер кеңістіктік «сызбалар» үлкен роль атқарады. Модельдер мен сызбалардың айырмашылығы, модельдердің кеңістіктік фигураларға тең, немесе оған өте ұқсас болып табылатындығында.

Бұл айтқанымыздан , стреометриядағы салулар екі түрлі болатындығы шығады:

1) Жазықтықтағы салулар. Шынайы, карандашпен параққа немесе бормен тақтаға (яғни, жазықтыққа) орындалатын салулар.

2) Кеңістіктегі салулар. Ойша елестетілетін салулар.

3) Проекциялық сызбада орындалатын салу есептері.

Кеңістіктегі елестетуді дамыта отырып, біз, біріншіден, сызбаларды ойша (елестете) орындай отырып кеңістіктік фигуралар мен салуларды сызбада бейнелеуге , екіншіден , берілген сызбада бейнеленген кеңістіктік фигуралардың қасиеттерін таба білуіміз керек.

Салулардың бұл түрлері белгілі бір ережеге бағынады.

1) Кеңістіктегі түзу, дәл планаметриядағыдай: түзу, түзудің кесіндісі ретінде бейнеленеді. Бірақ та, енді біз түзуді тек қана сызба жазықтығында жатыр деп есептемеуіміз керек, ол жазықтықты қиып өтуі де, жазықтықпен қиылыспауы да мүмкін.

Жазқтықты да толық бейнелеу мүмкін емес. Жазықтықты жазықтың тіктөртбұрышы сияқты бөлігін параллелограм ретінде (1 а сурет) немесе бұрыс формалы жазықтықтың бір бөлігі ретінде (1 ә сурет) бейнелейміз.

а ә

1-сурет

2) Кеңістіктегі салу ережелері келесідей:

а) кеңістіктен қандай да бір нүктені таңдап алуға болады.

ә) үш нүкте арқылы жазықтық жүргізуге болады.

б) егер қиылысқан түзу мен жазықтық бірлсе, онда олардың қиылысу нүктесін көрсетуге болады.

Салу ережелері мазмұны бойынша, аксиомалармен бірдей. Аксиомалар мен ережелердің арасындағы айырмашылығы мынада: аксиомалар кеңістікте қандай да бір фигураның (айталық, A, B, C нүктелері арқылы өтетін жазықтықтың) бар болуын бекітеді, ал ережелер болса оларды салу мүмкіндігін көрсетеді.

Елестету арқылы орындалатын стреометриялық салу есептерін шығарғанда салу барысы сипатталып және логикалық негізделіп отырылады. Олай болса кеңістіктегі салу есептерін шығарғанда салуды логикалық негіздеу ең басты болып табылады, ал оның сызбасын салу жай көмекші рөль атқарады. Сондықтан кеңістіктегі салу есептерін шығару барысында түзулерді, жазықтықтарды, сфераларды және т.б. фигураларды ойша жүргізумен шектелуге тура келеді. Мұндай салулардың мүмкіндігі белгілі аксиомалар мен теоремаларға сүйенеді. Мысалы, жазықтықтың бар болуы мынадай аксиомамен бекітіледі: « бір түзуде жатпайтын үш нүкте арқылы жазықтық жүргізуге болады және ол біреу ғана болады» және т.с.с. Сондықтан біз белгілі аксиома немесе теоремалар негізінде: 1) бір түзуде жатпайтын үш нүкте арқылы немесе 2) қиылысатын екі түзу арқылы, немесе 3) параллель екі түзу арқылы немесе сондай –ақ 4) түзу және одан тысқары жатқан нүкте арқылы жазықтық жүргізе аламыз.

Сфераның бар болуы мынадай теоремамен беріледі : « Егер сфераның центрі мен оның бетінің бір нүктесі берілген болса, онда сфераны салуға болады». Демек «берілген центрден берілген радиустағы сфераны саламыз» деген тұжырым, ондай сфераның бар болатындығын білдіреді. Олай болса сфераны салу үшін оның центрі мен радиусын немесе центрі мен сфера бетіндегі бір нүктені білу жеткілікті.

Мұнда кеңістіктегі геометриялық образдарды ойша түсіну қажет болады, ал бұл белгілі мөлшердегі ақыл-ой еңбегі мен жеткілікті дамыған кеңістіктік түсінікті қажет етеді. Жалпы кеңістіктегі елестету арқылы салулар геометрияның негізгі аксиомаларын қолдануға келтіріледі және оқушылардың кеңістіктік түсінігін дамытудың күшті тірегі болып табылады.

3) Геометриялық есептерді барысында қолданылатын фигура кескіндері еркін параллель проекциялау негізінде салынады. Яғни, берілген фигураның проекция жазықтығына қатысты орналасуы мен проекция бағыты анықталмайды. Строеметрияда әртүрлі жазықтықтарда жатқан жазық фигуралардың бәрін бірсызба жазықтығына кескіндеуге тура келеді. Фигураның кескіні оның параллель проекциясына ұқсас фигура.

Олай болса кеңістік фигурасын кескіндеу үшін, біріншіден, жазық фигураларды кескіндеу мәселесіне тоқталу керек. Жазық фигураларды кескіндеу теориясы мынандай екі теорияға негізделген.

1-теорема. (Бар болудың бірінші теоремасы). Берілген қандай да болмасын үшбұрышты, кез келген үшбұрыш етіп кескіндеуге болады.

2-теорема. Егер АВС үшбұрышының кескіні берілген болса, онда осы үшбұрыш жатқан жазықтықтың әрбір нүктесінің кескіні де бір мәнді анықталған болады.
Осы теоремалар негізінде жазық фигураларды кескіндеуге тоқталайық.
1-есеп. А/В/С/D/ параллелограмын кескіндеу керек болсын.
Шешуі: Берілген параллелограмның А/В/С/ үшбұрышын алып, 1- теорема бойынша оның кескіні АВС үшбұрышын аламыз. Параллелограмның төртінші А/В/||C/D/ және В/С/||А/D/ болғандықтан АВ|| CD, ВС||AD болады. Демек кез-келген параллелограмның кескіні параллелограмм болатындығы шығады.
Олай болса, кез келген көпбұрышты кескіндеу үшін, оның құрылымынан қандай да бір үшбұрыш бөліп алып, 1-теорема негізінде кескінделіп, ал басқа төбелерінің кескіндері параллель проекциялаудың қасиеттері негізінде салынады екен. Сонда кескіндеу кезінде, жазық фигура құрамынан таңдалып алынған үшбұрыштың төбелері базистік нүктелері деп аталады.
Бұдан мынандай қорытындылар жасаймыз: Үшбұрыштың кескіні –кез-келген үшбұрыш, параллелограмның, тік төртбұрыштың, ромбының және квадраттың кесінділері-параллелограмм, ал трапецияның кескіні кез-келген трапеция болады. Сондай –ақ дұрыс бесбұрыштың кескіні-кез-келген бесбұрыш, дұрыс алтыбұрыштың кескіні –кез келген алтыбұрыш т.с.с. Ал шеңбердің кескіні –элипс.
ӘДЕБИЕТТЕР:
1. А.В.Погорелов, Геометрия, 7-11 Алматы, Мектеп 2001.
2. Бескин Л.Н., Стреометрия.-М.: Просвещение, 1971.
3. Мадияров Н.К. Геометрилық фигураларды кескіндеу: Оқу құралы- Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚМУ. 2010.-98 бет.
4. Сатыбалдиев С.О., Қаңлыбаев Қ. Геометриялық есептерді шешу әдістемесі.-Алматы,2011.-103б

Абдукаримова Улсерик Алтынбековна
Педагог-модератор. № 90 Абай атындағы дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп гимназиясы. Қазақстан. Шымкент қаласы.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУДАҒЫ ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ПӘНІН ҚАШЫҚТАН ON-LINE ОҚЫТУДА САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗІНДЕ КӨРНЕКІЛІК ПРИНЦИПТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

В этой статье мы рассматриваем ометодике применения цифровых технологии на дистанционном обучении предмета основы экономики и права в здравоохранении. А также, совершенствование творческих способностей обучающихся в преподавании данного предмета. Это активный творческий поиск со стороны преподавателя и со стороны обучаегося. Задача преподавателя состоит в том что, чтобы в процессе передачи знаний научить обучающихся активным формам обучения, приводящим к самостоятельному добыванию знаний. Проблема научности и доступности, сознательности и активности ставит перед преподавателем вопрос об отыскании на практике активных методов формирования и организации учебной познавательной деятельности. Один из путей решения этой проблемы - сделать дистанционное обучение наглядным. Для осуществления выше сказанного перед преподавателями стоит вопрос нужно улучшить качество преподавании, эффективное и наглядное применение средств цифровой технологии.

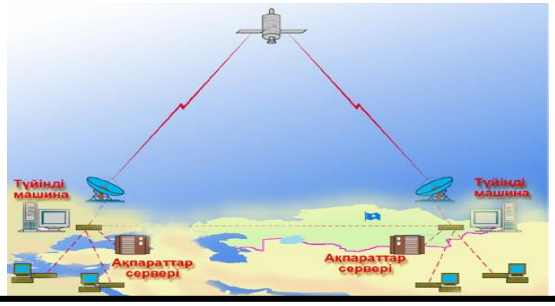
Annotation

The Sound facilities of the education include the radio broadcasts and sound recording different type (magnetic record, phonograph records). Screen, - sound facilities of the education unite educational film aids, educational television transmissions, video recording, sound diafilms. Kinoposobie – a positive photographic scene moving object on movie film with fixed by sound accompaniment. The Fund of educational film aids consists of film, film clip and film hoop. The Video recording – fixed on special magtape at video recorder and television camers scene and sound, which can be reproduced on television screen. For organization of activity of the students on fastening the gained skills it is possible to use the package applied of training programs. The Activation of the

education is connected with dialogue nature of the functioning (working) the computer and with that that each pupl works for his computer. In the traditional class education the main is a perception of the information by student in oral form, students are not often allowed to show the activity on lesson on and teacher is unable to organize and check active functioning of each pupil on his work place.

Қазіргі таңда пандемия кезінде колледжде білім берудің қашықтықтан оқыту жүйесі сақтық шараларын жүзеге асыру мақсатында енгізілді. Қашықтан оқыту әдісінің жаңа ақпараттық технологиялар мен телекоммуникациялық құралдарды қолдану негізінде іске асырылатыны белгілі. Бұл жағдай ақпараттық технологияларды игеруге қажетті колледжде білім беру мен іскерлікті қалыптастырудың маңыздылығын арттыра түседі. Бүгінде қашықтықтан білім беру жүйесі, білім беру жүйесінің дүниежүзілік алдыңғы қатарлы бағыттарының бірі екені баршаға мәлім болып отыр.

Қашықтықтан білім берудің (ҚББ), дәстүрлі оқытудан айырмашылығы: білім алушы мен оқытушының кеңістік бойынша қашықтығы; – оқыту үдерісінде білім алушылардың шығармашылық белсенділігінің артуы; – білім беруге арнайы материалдың жинақталуы. ҚББ жүйесін енгізу және іске қосу кезіндегі интербелсенділік принциптер, оқу мен өзара ықпал етушілік үдерістері арасындағы сипаттамаларымен тығыз байланысты.

Сонымен, елімізде үстіміздегі жылдың 16 наурыз айынан бастап, қашықтықтан колледжде білім беру жүйесі енгізілді. Өйткені, компьютерлік технологияның жоғары техникалық мүмкіндіктерімен (мультимедиялық, мәтінді қозғау, флеш немесе компак дискпен жұмыс, мультипликация және т.б.) денсаулық сақтаудағы экономика және құқық пәнін оқытуда білім алушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне жағдай жасалып, сапалы жұмыстар жүргізіліп жатыр. Сондай-ақ оқытушы да, бұл технологиямен дүниежүзілік байланысқа шығып, өзінің әдістемелік шеберлігін жетілдіруіне, жұмыс істеу мүмкіндіктері ашылып, шығармашылығы дамуда.

Мұнда оқыту үдерісі оқытушы мен білім алушының педагогикалық қарым-қатынасының құралдары мен әдіс-тәсілдері көмегімен жүргізіледі. Компьютерлік техникамен байланысқан ҚББ-дің әр түрлі әдістері қолданылады: – интербелсенді телекоммуникация; – CD немесе FLASH технологиясы; және т.б.

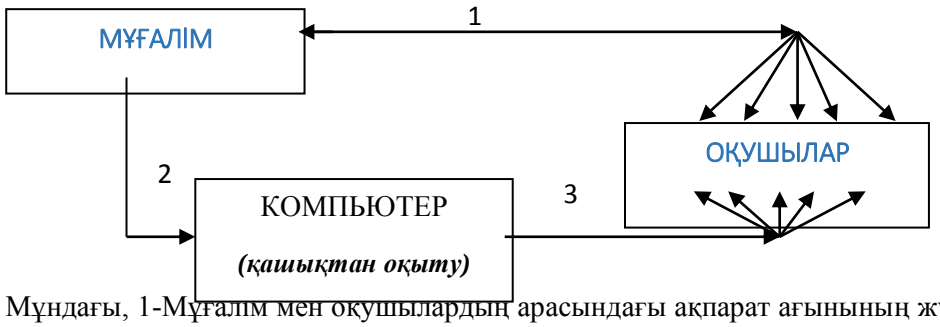
Пандемия жағдайында қашықтықтан білім беруде, бір-бірімен бетпе-бет кездеспей, білім алушы мен оқытушы арасында интербелсенді қарым-қатынас орнату және білім мен дағдының белгілі бір мөлшерін өз бетінше игеру.

Қашықтан оқытуда сандық технологияны көрнекі құрал ретінде пайдаланғанда мынаны ескерген жөн: көру ағзасы есту ағзасына қарағанда миға 5 есе көп ақпарат жібереді. Көру ағзасы арқылы миға түскен ақпарат айтарлықтай кодтауды қажет етпейді, ол адам миына жеңіл, әрі тез, берік қабылданады.

Қазіргі кезде колледжде денсаулық сақтаудағы экономика және құқық пәнін қашықтан оқытуда оқу құрал жабдықтар кешенін қолдануға орай, әдіскерлердің алдында оқытудың көрнекілік принципін жүзеге асыруда компьютерлік технологияны тиімді пайдалану мәселесі тұр. Себебі, компьютерді біріншіден, техникалық құрал – яғни, оқу құрал-жабдықтарының бір буыны ретінде пайдалана отырып, екіншіден, осы компьютер арқылы оқытудың техникалық құралдарының атқаратын мүмкіндіктерін алмастырып пайдалансақ, онда біз жедел түрде компьютерлік технологиялық оқыту мәселесін шешуіміз керек. Бұл мәселе күні бүгін маңызы артпаса оны жоғалтқан жоқ, себебі, компьютерлік технология арқылы көрнекілік принципті жүзеге асыруға болады.

Колледжде денсаулық сақтаудағы экономика және құқық пәнін компьютерлік технология және оқытудың техникалық құралдары, көрнекі құралдар, яғни оқу құрал-жабдықтар кешені көмегімен жаңа сабақ өткен кезде білім алушылар «құлақ-ми» жүйесі бойынша секундына 50 бит ақпарат қабылдайды екен.

Білім алушылар тыңдайды, оқиды, бақылайды – бұл іс-әрекеттердің бәрінде де оның сезім мүшелері арқылы қабылдау іске қосылады, ал содан кейін ғана есте сақтау, ойлану, ой қорыту, ақпаратты шығармашылық өңдеу және т.б. жүзеге асырылады.

Мұндағы, 1-Мұғалім мен оқушылардың арасындағы ақпарат ағынының жүзеге асуы; 2- педагогикалық жабдықтау; 3-“компьютер – оқушылар” жүйесіндегі ақпарат ағыны.

Компьютерлік технологияны қашықтан оқыту үдерісінде қолдану үшін компьютер, интербелсенді тақта құралдары қажет. Суреттегі сызба мұғалімнің жаңа материалды не тақырыпты түсіндірудегі ақпарат алмасуын бейнелейді.

Оқытушы компьютер желісі арқылы әрбір білім алушымен тығыз байланыста болғандықтан, ол қашықтан оқытуға тиянақты түрде көңіл бөліп, әрбір баланың жеке деңгейін анықтап, оларға жеке шаралар қолдануына да мүмкіндік болады.

Жаңа мультимедиалық технологияларға байланысты компьютерлік программаларды да көрнекі материал ретінде қолданып, тесттер және бақылау жұмыстарын өткізіп, шығармашылықты дамытатын тапсырмалар берген жөн.

Қашықтан білім беруде дәстүрлі оқытумен салыстырғанда мультимедиа технологияларды қолданудың келесідегідей жетістіктері бар:

- Түрлі-түсті графиктер, анимациялар, дыбыстық көркемдеу, гипертекстті қолдануға мүмкіндік береді;
- тұрақты жаңару мүмкіншілігі;
- жариялау мен көбейтуге аз шығындалу;
- интерактивтік веб - элементтерді орналастыру мүмкіншілігі, мысалы тестілер немесе жұмыс дәптерлері;
- көшіріп алу және цитат алуға арналған бөлімдердің тасымалдау мүмкіншілігі;
- электрондық кітапханалардан немесе білім беру сайттарынан қосымша әдебиет алу үшін гипербайланыс орнатады;

Сонымен эргономикалық қасиетте екі мәселе ескеріледі:

1) уақыт үнемділігі;

2) оқыту құралын іске қосудағы жылдамдығы, тездігі.

Бұрын белгісіз болған, қарапайым затты тану үшін адам баласына:

-сөзбен сипаттағанда – 2,8 с;

-суретте бейнелегенде – 1,5 с;

-түрлі-түсті фотографияда – 0,9 с;

-кино құралдары арқылы – 0,7 с. уақыт қажет екендігі эксперимент жүзінде дәлелденген. Қашықтан оқыту түрлерін іске асыру барысында, оқытушы компьютерді пайдалана отырып, төмендегідей жұмыстарды орындай алады:

- жаңа тақырыпты мультимедиялық бағдарлама көмегімен түсіндіру;
- көп деңгейлі және көп нұсқалы тапсырмаларды құрастыру, оны білім алушыға беру, қажет жағдайда тапсырма мәтінін принтер арқылы баспадан шығару;
- білім алушының өзіндік жұмыс тапсырмаларын құрастыру, қашықтан тарату;
- электронды оқулықтарды қолдану.

Сонымен, компьютерді қашықтан оқытуда қолдану мүмкіндігі оның арнайы бағдарламамен қамтамасыз етілуімен тікелей байланысты.

Ал, қашықтан оқытуда компьютерді тиімді қолдану арқылы 15-20% уақыт үнемделеді. Сонымен, заманауи оқытудың көрнекі құралдары: презентациялық технология, интерактивті тақта, интернет, интранет,

электрондық оқулықтар мен түрлі мультимедиялық материалдар бүгінде білім алушылардың денсаулық сақтаудағы экономика және құқық пәні бойынша терең білім алып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне қолайлы жағдай жасайды.

Компьютермен оқытудың жаңа технологиясы мен әдістері, қашықтықтан білім беру технологиясының негізінде жасалып, қашықтықтан суреттер мен сызулар, фотосуреттер мен қолжазбалық материалдардың берілуін іске асырады.Компьютерлік технологиялар ұтымдылығы көбінесе мультимедиялық өнімдерді дайындау сапасы мен қолдану үдерісіне байланысты (оқыту бағдарламалары, бақылау-тестік бағдарламалар, компьютерлік фильмдер, электрондық кітаптар, мультимедиялық энциклопедиялар және т.б.). Олардың сапалылығы мен қолайлылығы мәтіндік, сызбалық, аудио, видео ақпараттардың, анимацияның және т.б. мультимедиялық мүмкіндіктердің бірігуі болып табылады. Яғни, компьютердің мультимедиялық мүмкіндігі пайдаланушымен сұхбат құрушыға айналдырып қана қоймай, олардың үйінен шықпай-ақ үлкен ғалымдар мен педагогтардың дәрістеріне қатысуына, білімін дамытуына қолайлы жағдай туғызады.

Мультимедия – дыбысты, бейнелердің қозғалыстағы және қозғалыссыз жағдайларын біріктіріп көрсетуге мүмкіндік беретін компьютерлік технология.Мультимедияның оқыту құралдарына: аудио, видео таспалардағы материалдар, презентациялық бағдарламалар, ойын бағдарламалары, компьютерлік оқыту бағдарламалары және т.б.Мультимедия ақпаратты кешенді түрде бейнелеп шығарады, яғни қажет болатын түрлі көрнекілік құралдардың орнын толықтыра алады. Сондай-ақ, мультимедиямен жұмыс істеген білім алушылар өздері игеріп жатқан пәннің құпияларына терең бойлап, мазмұнын жылдам, жақсы түсіне алады.

Қашықтан оқытуда уақытты үнемдеуде **электрондық оқулықтарды** оқу үдерісінде пайдаланудың маңызы зор. Әдетте, электрондық оқулықтың ішкі мазмұнын уақыт талабына сай, үнемі толықтырып отыру керек. Осылайша әрбір білім алушы өзінің қабілеттілігіне қарай білім алып, шығармашылық өрісін кеңейтіп, белсенділігін арттырады. Оқу үдерісіне компьютерлік технологияның кеңінен енуі білім алушының шығармашылық белсенділігін дамыта отырып, өзіндік жұмыс түрлерін орындауға көмектеседі.

Әдебиеттер

1.Ә.Қ.Бүркіт. Колледжде құқықтануды оқытуда көрнекілік принципті компьютерлік технология арқылы жүзеге асыру. №3 (62) 2020 ж. “Оңтүстік Қазақстанның ғылымы мен білімі” - 29 б.

2.А.К.Беркут. Применение информационную технологию в преподавании. Научная индустрия европейского континента. 27.11.2019.

3.Materialy IV mezinarodni vedecko-prakticka conference «Zpravy vedecke ideje - 2019» Dil7. Pedagogika. Psychologie a sociologie. Hudba. Hudba a zivot:Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o – 80 stran. Прага. Мақала. –Б.34-37. 4-бет.

Кожаналиева Дуйсенкуль Алейдаровна,
Ақылбаева Мадина Батырбековна
Жоғары медициналық колледжі, Шымкент қ., Қазақстан

«КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ» -КАК КОМПОНЕНТ СПЕЦИАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ИСТОРИИ

Аннотация.

Актуальность статьи обусловлена важностью формирования критического мышления у учителей истории в современных условиях большого потока информации в целом и политической информации в частности. В статье освещается сущность и структура понятия «критическое мышление» как компонента специальной подготовки учителя истории.

В современных условиях неоднозначной политической и экономической обстановки в мире становится особенно актуальной критичность восприятия информации. Основами критического мышления является такое личностное свойство, как отношение личности к отдельным историческим, политическим и социальным фактам и событиям. Основное знание и соответствующее отношение к нему закладывается ходе семейного воспитания и в ходе образовательного процесса. В связи со спецификой деятельности учитель истории и обществознания выполняет важную миссию формирования критического восприятия информации у обучающихся. Для реализации данной миссии необходима специальная подготовка учителей истории. Разработка методики формирования критического мышления у учителей истории требует изучения

нескольких аспектов: - критическое мышление самого педагога ; - корректная подача информации обучающимся учителями истории (таким образом, чтобы она была эмоционально окрашена, но не влияла на личное отношение обучающихся к ней);
- формирование критического мышления у обучающихся учителями истории. Изначально необходимо определить само понятие «критическое мышление» на основе анализа различных дефиниций: - одними авторами критическое мышление понимается как «система суждений, используемая при анализе объектов и событий и формулировка выводов, которые позволяют выносить обоснованную оценку и применять данные результаты к другим проблемам и ситуациям» . - другие исследователи определяют критическое мышление «как один из способов мышления, в процессе которого человек ставит под сомнение принятую информацию» . - существует точка зрения, что «критическое мышление – это корректная оценка различных утверждений» . - другое распространенное определение критического мышления — «это осознанное рефлексивное мышление, которое направлено на принятие решения: что делать и чему доверять» . - существует более развернутое определение - «интеллектуально упорядоченный процесс активного и умелого анализа, концептуализации, применения, синтезирования и/илиоценки информации, полученной или порождѐнной наблюдением, опытом, размышлением или коммуникацией, как ориентир для убеждения и действия». Важно отметить, что исследователем Ричардом Полом было предложено подразделять критического мышления на два рода: сильное и слабое. В слабом смысле критическое мышление – это мышление высококвалифицированного специалиста, который имеет эгоцентричную мотивацию интеллектуала. То есть такой человек занят исключительно личным благом и не думает о последствиях этического характера своих действий для других участников взаимоотношений. Обладатель такого рода мышления чаще всего имеет высокий уровень образованности, но свои знания использует для преследования несправедливых и эгоистичных целей . В сильном же смысле, критическое мышление — это мышление конкретной личности, которая вникает в суть проблемы и имеет свое целью ее объективное изучение без эгоистического уклона . Психолог-исследователь Диана Халперн считает, что критическое мышление – это использование методов познания, отличающихся высокой степенью контроля, обоснованности и целенаправленности и увеличивающих возможность получения ожидаемого результата. Данные методы используют для решения задач, формулирования выводов, оценки вероятности и принятия решения, которые требуют навыков, обоснованых и эффективных для определенного типа задачи либо ситуации. Проанализировав вышесказанное можно определить, что критическим мышлением учителей истории можно назвать такой способ мышления, при котором человек ставит под сомнение поступающую информацию и на основе личной системы знаний, суждений и принципов анализирует ее, формулирует обоснованные выводы и выносит обоснованные оценки и интерпретации. Несмотря на достаточно общее определение понятия «критическое мышление», можно выделить основные характеристики, отличающие его от других типов мышления: критическое мышление - это самостоятельное мышление; информация - это исходный, а не конечный пункт критического мышления; знание дает мотивацию, которая помогает человеку критически мыслить; начинается критическое мышление с постановки проблемы и вопроса; критическое мышление направлено на убедительную аргументацию; критическое мышление это социальное мышление. Таким образом, понятие критического мышления является многосоставным и включает составляющие низшего порядка: наблюдательность, логическое мышление, способность к интерпретации и анализу, получению заключений, способность давать оценку. Важно отметить, что критическоемышление опирается на широкий критерий интеллектуальности и метазнание: правдоподобие, глубина, точность, кругозор, значимость и справедливость. Специфика технологии формирования критического мышления заключается в том, что учебный процесс должен быть построен на научно обоснованных закономерностях работы личности с информацией; этапы технологии: вызов, осмысление, рефлексия, должны быть обеспечены инструментально так, что преподаватель имеет возможность быть гибким и соответствовать определенной учебной ситуации в любой момент времени; так же технология должна позволять проводить обучение, основываясь на принципах сотрудничества и саморефлексии. Определение технологии не подразумевает не алгоритм и механическое исполнение, а открытую систему стратегий, которые обусловливают весь процесс формирования критического мышления. Разрабатывая технологию развития критического мышления учителям истории, необходимо стремиться к решению комплексной задачи: необходимо одновременно мотивировать обучающихся к образовательному процессу; повышать мыслительный процесс и возможности обучающихся, гибкость мышления, легкость переключения с одной информации на другую; развивать способность к самостоятельному конструированию, построению понятий; развивать способность передавать информацию другим, научить подвергать получаемую информацию коррекции, пониманию и принятию точки зрения других участников взаимодействия. Существует классическая технология формирования критического мышления, в основе которой лежит трехфазовая структура урока: вызов, осмысление, рефлексия: первая стадия заключается в актуализации имеющихся знаний, пробуждении интереса к освоению новой информации, постановке обучающимся личных целей обучения; вторая стадия характеризуется получением новой информации и

соотнесением обучающимися полученной информации с уже имеющимися знаниями; третья стадия включает в себя размышление и генерацию нового знания, а также постановку обучающимся новых целей обучения. На каждой стадии, в зависимости от целей урока и специфики информации подаваемой на нем, используются различные образовательные технологии и приемы: образовательная технология "понятийное колесо" (данная образовательная технология получила свое название от того, что в окончательном виде образуется колесо, в центре которого должно быть написано ключевое понятие, а вокруг него, соединенные лучами слова– ассоциации, которые предлагают ученики; прием "инсерт" (данный прием это средство, позволяющее обучающемуся отследить свое понимание прочитанного текста: обучающиеся знакомятся с несколькими маркировочными знаками и им предлагается в процессе чтения отмечать их карандашом на полях распечатанного специально подобранного текста); прием "кластеры" (данный прием называется кластеры или ―грозди‖. Это графический способ организации учебного материала. Кластеры – форма рисунка, смысл которой заключается в том, что в середине листа записывается основное слово, а рядом от него записывается информация, связанная с ним); прием "фишбоун" (данный пример позволяет выявить причинно – следственную связь изучаемой темы, соответствующих фактов и событий. Схема фишбоуна представляет собой ―рыбью кость‖, в голове которой записывается основная тема, по боковым косточкам напротив друг друга – причины и следствия (или причины и конкретные факты, подтверждающие их наличие), в хвосте – формулируемый вывод); SWOT – анализ (проведение SWOT – анализ представляет собой заполнение матрицы, которая состоит из четырех блоков, в центре матрицы записывается отдельный факт, проблема или явление, которая требует исследования, а по блокам матрицы S – сильные стороны изучаемого явления (англ. strengths – сильный) W – слабые стороны изучаемого явления (англ. weaknesses– слабый) O – возможности применения (англ. opportunities – возможности) T – угрозы применения (англ. threats – угрозы)) и др. Таким образом, формирование критического мышления у учителей истории это многоэтапный творческий процесс, который реализуется за счет научного подхода к процессу формирования, использования различных наборов образовательных технологий.

Литература:

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Критическое мышление: технология развития. СПб: Издательство «Альянс «Дельта». 2003. - 284с.
2. Загашеев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. СПб. 2003. - 192 с.
3. Заир-БекС.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке. М.:Просвещение. 2004. - 175 с.
4. КириковаЗ.З. Педагогическая технология: Теоретические аспекты. Екатеринбург: ИздвоУрал. гос. проф. – пед. Ун-та. 2000. - 284с.
5. КлустерД. Что такое критичес кое мышление. М.: ЦГЛ, 2005. - С. 5 -13.

Танирбергенова Руслана Биляевна
Учитель истории
КГУ «Средняя школа №28» гАктобе

РАЗВИТИЕ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Иностранный язык осознается как фактор социально-экономического, научно-технического и общекультурного прогресса нашего общества.

В связи с этим, нельзя недооценивать роль иностранного языка как общеобразовательного предмета, служащего развитию личности, в том числеее профессиональному становлению и фактически является средством получения информации о других народах и странах, их культуре. Таким образом, английский язык является одним из языков международного общения. Кроме того, знание иностранного языка помогает ориентировать школьников в огромном мире современных профессий, а также способствует формированию профессионально важных качеств личности.

Мотивация является источником активности и направленности личности на предметы и явления действительности, в результате чего и возникает активность. Для достижения поставленной цели кроме

желания необходим объект, который, отвечая потребности, являлся бы побудителем деятельности, придал бы ей определённую конкретную направленность, т.е. необходим мотив.
Иначе говоря, мотив это потребность, но предметы этой потребности могут быть разными. Например, у одного ученика в качестве предмета потребности выступают иноязычные знания, а у другого обещанная за хорошие оценки награда.

В последние годы всё чаще поднимается вопрос о применении инновационных технологий в образовании. Это не только новые технические средства, но и новые формы и методы преподавания, новый подход к процессу обучения. Инновационная деятельность предполагает систему взаимосвязанных видов работ, а именно:

- исследовательская деятельность;
- проектная деятельность;
- личностно-ориентированная деятельность;
- групповые технологии и др. Основной целью обучения является формирование ***положительной мотивации*** к изучению иностранного языка, что приведет к наличию практических умений, общительности, активности на уроках.

Такого рода активность является следствием целенаправленных действий педагога, здесь особенно важны личностные качества учителя: манера поведения, мимика, жесты, интуиция, доброжелательные отношения с учащимися, а также знание психологических и возрастных особенностей детей. Развитие мотивации к изучению английского языка и ценностного отношения к нему обеспечивается прежде всего за счёт привлечения эмоциональной сферы учащихся. Это особенно важно в начале обучения языку. Ребёнок, не заинтересованный в содержании, форме и видах заданий, не усваивает материал, испытывает значительные эмоциональные перегрузки, связанные с эмоциональным внутренним отторжением предмета и, в результате, вырабатывает стойкое сопротивление к его изучению. С другой стороны, на фоне эмоционального подъёма, который вызывается интересным и посильным для ученика содержанием изучаемого материала, разнообразными и увлекательными видами работ, ребёнок успешно учится.
Необходимо применять разные педагогические технологии, учитывая психологические особенности каждой группы: начальные классы (2 - 4 классы), основное звено (5 – 8 классы) и старшая школа (9 - 11 классы).
В качестве ведущего средства формирования мотивации младших школьников избрана игра. На уроках активно должны использоваться следующие виды игр: коммуникативные, подготавливающие к общению на иностранном языке; языковые, направленные на тренировку языкового материала; психологические, развивающие память, внимание, мышление, воображение. Так, особенностью психологического развития младших школьников является преобладание эмоциональной сферы над интеллектуальной, поэтому в качестве основной педагогической технологии предпочтительна игровая деятельность, а также использование ИКТ-технологий. Младший школьный возраст является сенситивным периодом для формирования у ребёнка мотивации к изучению различных предметов. Привить интерес к предмету, создать на уроке условия, благоприятные для всех участников образовательного процесса – задача каждого учителя. Сформированная у ребёнка в начальной школе положительная мотивация к учению может стать залогом успеха всей его учебной деятельности.

В следующей возрастной группе на смену игровой деятельности всё больше приходит учебная. Основной задачей этого этапа является владение учениками навыками и умениями в области чтения и письма, говорения и аудирования.

Здесь необходимо правильно подобрать наиболее интересные для данного возраста формы работы, в том числе и игровые, чтобы не потерять интерес учащихся к изучению английского языка и продолжить формирование положительной мотивации к освоению предмета.

На таких уроках очень широко использую презентации - как свои, так и учащихся, обучающие фильмы, кратко рассказывающие о странах и народах, их обычаях. Таким образом, ИКТ-технологии становятся неотъемлемой частью учебно-воспитательного процесса.
Питает и поддерживает мотивацию осязаемый, реальный, этапный и конечный успех. Если успеха нет, то мотивация угасает, и это отрицательно сказывается на выполнении деятельности.
Проблема мотивации в учении возникает по каждому школьному предмету. Однако особо остро стоит проблема мотивации изучения иностранных языков в средней школе.
В последние годы большое внимание уделяется проблеме качества обучения иностранному языку учащихся. Анализ психолого-педагогической литературы свидетельствует, что интерес к изучению иностранного языка очень велик на начальной стадии преподавания, а затем он значительно ослабевает.
Совершенно очевидно, что иностранный язык может быть использован как при дальнейшем продолжении обучения, так и в будущей профессиональной деятельности. Но при этом интерес и мотивация являются важнейшими условия качественного обучения.

Среди разнообразных мотивов школьника особое место занимает познавательный мотив, который является одним из наиболее специфичных.

Принято считать, что школьный возраст является периодом интенсивного формирования и выражения познавательных интересов ребенка. Умственная активность школьника приобретает самостоятельный характер. Он стремится без посторонней помощи решать новые задачи, устанавливать причинно-следственные связи, выявлять скрытые свойства и отношения предметов. Вместе с тем, очевидно, что познавательная мотивация и познавательная активность не являются прямым следствием возраста и далеко не все школьники обладают этим ценным качеством в равной мере.

Проектная методика отличается кооперативным характером выполнения заданий при работе над проектом, деятельность, которая при этом осуществляется, является по своей сути креативной и ориентированной на личность учащегося.

Она предполагает высокий уровень индивидуальной и коллективной ответственности за выполнение каждого задания по разработке проекта. Совместная работа группы учащихся над проектом неотделима от активного коммуникативного взаимодействия учащихся. Проектная методика является одной из форм организации исследовательской познавательной деятельности, в которой учащиеся занимают активную субъективную позицию. Тема проекта может быть связана с одной предметной областью или носить междисциплинированный характер. При подборе темы проекта учитель должен ориентироваться на интересы и потребности учащихся, их возможности и личную значимость предстоящей работы, практическую значимость результата работы над проектом. Выполненный проект может быть представлен в самых разных формах: статья, рекомендации, альбом, коллаж и многие другие. Разнообразны и формы презентации проекта: доклад, конференция, конкурс, праздник, спектакль. Главным результатом работы над проектом будут актуализация имеющихся и приобретение новых знаний, навыков и умений и их творческое применение в новых условиях.

Как известно ведущим мотивом деятельности учеников IX — XI классов является мотив общения. Наиболее полно он может проявляться в играх, соревнованиях, дискуссиях. Поэтому в последнее время широкое распространение получили формы уроков: урок-семинар; урок-пресс-конференция; КВН; викторина «Что? Где? Когда?» и т.д.

Таким образом, применение инновационных технологий на занятиях иностранного языка не только формирует положительную мотивацию к изучению предмета, но и позволяет сконцентрировать внимание учащихся на главном, вносит в урок элемент соперничества, повышает активность в овладении речевыми навыками и дает хорошие результаты в процессе естественной ситуации общения. В настоящее время формирование познавательной мотивации необходимо, так как это придаёт деятельности учащихся особый личностный смысл, благодаря чему изучение учебного предмета приобретает для него самостоятельную ценность. В основе познавательной мотивации лежит бескорыстная жажда познания, неудержимое стремление познать всё новое и новое. При такой мотивации учащийся с большой лёгкостью справляется с трудностями.

Лунгол Антонина Михайловна
Учитель иностранных языков
МОСШ№1

«ПРИМЕНЕНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ»

Основываясь на своем опыте работы в школе, можно сделать вывод о том, что игровые моменты являются одной из самых необходимых и актуальных форм в методике преподавания английского языка.

Игра в любом школьном возрасте не только не теряет своего психологического значения как желаемая деятельность, но и продолжает развивать психические функции ребенка, прежде всего воображение, навыки общения в играх с правилами, в интеллектуальных играх. Кроме того, игра как свободная деятельность оказывает на ребенка релаксирующий эффект.

В учебной деятельности могут быть использованы игровые моменты, что помогает ребенку не только передохнуть, снять чувство давящей напряженности, но и научиться отличать особенности, разницу игры и учебной деятельности.

Тема применения игр на уроках является актуальной в современной педагогической действительности, так как игра – одно из важнейших средств физического, умственного и нравственного воспитания ребенка.

Использование игр в учебном процессе помогает активизировать деятельность ребенка, развивает познавательную активность, наблюдательность, внимание, память, мышление, поддерживает интерес к изучаемому, развивает творческое воображение, образное мышление, снимает утомление у детей, так как игра делает процесс обучения занимательным для ребенка.

Таким образом, моя цель – продемонстрировать использование игровых технологий в урочной системе , доказать, что их применение важно для учащихся, способствует развитию памяти, воображения, творческого мышления детей, расширяет их словарный запас, прививает интерес к английскому языку и культуре англоязычных стран.

Поскольку в общеобразовательной школе классы смешанные, и, как следствие, языковые способности могут быть самыми разными, то при использовании типовых программ у многих учащихся возникают трудности в усвоении учебного материала. Игра определяется как форма деятельности в условных ситуациях, направленных на воссоздание и усвоение общественного опыта, фиксированного в социально закрепленных способах осуществления предметных действий, в предметах науки и культуры.

Игра – специфическая деятельность, которая включает все компоненты деятельности, а результатом является эмоциональное насыщение. Это только некоторые определения понятия игры, но хочу отметить, что все они схожи по сути. Несмотря на некоторые различия, исследователей проблемы объединяет то, что игра является способом развития личности.

В настоящее время существует множество видов игр, но среди них можно выделить следующие группы: 1) фонетические; 2) лексические; 3) игры с фразами; 4) грамматические игры; 5) игры для обучения чтению; 6) игры для обучения аудированию; 7) игры для обучения говорению; 8) смешанные игры; 9) коммуникативные игры .

В языковых играх основным материалом является сам язык. В различных играх развиваются разные лингвистические навыки: Listening – аудирование, Reading – чтение, Speaking – говорение, Writing – письмо.

Однако я часто модифицирую игру, подстраивая ее под свои нужды. Приведём примеры игр, относящихся к каждой из вышеперечисленных групп.

Среди фонетических игр можно выделить, например, игры-загадки, игры-имитации, игры-соревнования, игры с предметами, игры на внимательность. При обучении лексике целесообразно использовать игры на карточках, загадки, кроссворды, чайнворды, игры типа «Найди слово», «Найди пословицу». Очень распространены игры типа «Аукцион» или «Дуэль», «Лотерея», «Цепочка слов по теме» и т. д. Среди грамматических игр можно использовать следующие: «Узнай, кто говорит» (Guess, who is speaking), «Where were you?» (Гдетыбыл? – отработка The Past Simple Tense), «Пряткинакартинке» (Hide-and-Seek in a Picture), «Lazy-bones» (I'll ask you to do smth. Saythatyoudidityesterday – Я попрошу тебя сделать что-то. Скажи, что ты уже сделал это вчера).

При обучении чтению можно использовать игры, которые имитируют реальные жизненные ситуации, например «На приеме у глазного врача», «Конкурс теледикторов», «Playing the computer (Компьютерная игра)».

При обучении аудированию необходимо учитывать, что речь является одним из важнейших средств общения. Общение можно осуществлять устно и письменно. Устная же речь является средством осуществления двух видов деятельности – говорения и аудирования, так как использование устной речи для общения подразумевает и ее порождение, и ее понимание.

Механизмы говорения и аудирования между собой тесно связаны, иногда вообще совпадают. Поэтому обучать аудированию невозможно без говорения, а говорению без аудирования. Обучение аудированию должно предусматривать: формирование механизмов речевого слуха, памяти, вероятностного прогнозирования;

Использование игровых методов и приемов на уроках английского языка как способ повышения мотивации к обучению.

В качестве примеров коммуникативных игр можно также привести ролевые игры. В таких играх даётся определённая задача, которую ученики могут выполнить, следуя некоторым правилам. Большую роль при этом играет метод драматизации – это творческое использование письменной и устной речи на основе литературных произведений (фактически школьный театр). Этот метод даёт возможность формирования позитивного отношения к изучению иностранного языка. Среди методов драматизации выделяют также диалог и импровизацию. Сказка также может выступать в качестве ролевой игры на уроках английского языка.

Литература

1. Байкова Л. А., Гребенкина Л. К., Еремкина О. В. Технология игровой деятельности. – Рязань, 1994.
2. Конышева А. В. Игровой метод в обучении иностранному языку. – М., 2002.
3. Мильруд Р. П. Методика преподавания английского языка. – М., 2005.
4. Нестандартные уроки английского языка в школе / под общ. ред. С. Н. Смоленского. – Ростов н/Д, 2007.

5. Стронин М. Ф. Обучающие игры на уроке английского языка. – М., 1981.
6. Борисова Р. Г. Инсценировки и игры на внеклассных занятиях и уроках английского языка // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 2.
7. Бочарова Л. Н. Игры на уроках английского языка на начальной и средней ступенях обучения // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 3.
8. Колесникова О. А. Игры в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 4.

Буременко Л.И.
Учитель английского языка
КГУ«Средняя школа» №28 г. Актобе

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДА CLIL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Мақсаты: Информатика пәнін оқытуда жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру үшін, CLIL технологиясын қолдану.

- **Міндеттері:**
- Оқушыларға ағылшыт тілі арқылы информатика пәнін үйрету
- Оқушылар тақырыпты түсіну және олардың идеяларын түсіндіруге, қос тілді қолдануға үйрету

CLIL ұғымы

CLIL ағылшын тілін оқытуда жаңа бағыт болып табылады, онда мектеп пәндері шет тілдерінде оқытылады. Термин «Content and Language Integrated Learning» болыпжіктеледіжәне «пәндік-тілдікинтеграцияланғаноқыту» депаударылады.

CLIL екімақсаттыкөздейді, яғнитақырыптышеттіліарқылыжәнешеттілінпәнбойыншаоқыту. Осылайша, студенттердіңөздерініңанатіліжәнеүйреніпжатқантілі – біртұтасболыптабылады. Математика, жаратылыстануғылымдары, биология, химия, экономика, информатика, өнертану, география, философия, классикалықәдебиетжәнебасқадакөптегенпәндерағылшынтіліндеоқытылады.

CLIL әдіснамасыныңнегіздеріЛондонЭкспрессМектептерінде:

• тілбіліміпәнніңмазмұнынзерттеудіңқұралыболыптабылады;

•сабақтарқызықтытүрдежүргізіледі,

студенттерғылымитәжірибелержасайдыжәнетүрліэкспериментержүргізеді;

•тілжалпыбілімберубағдарламасынабіріктірілген;

•қызықтытақырыптардыталқылауүшінтілдіүйренудіынталандыру;

• сыныптартілдікортағатүсугенегізделген;

• қажеттідағдылар - шеттіліндегімәтіндердіоқу.

Тілгетәнинтеграцияланғаноқыту

CLIL – бұлкейбірпәндердіңжартысышеттіліндеоқытуәдісіболыптабылады. Үйренуекітілдежүргізіледі, сондықтаноқужағдайындажағдайғажәнеоқумақсатынасәйкескелетінтілқолданылады. CLIL әдісінесәйкесанатіліненбасқабарлықпәндершеттіліндеоқытылады,

демектілоқытуобъектісіемесқұралыболыптабылады.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) - бұлшеттілінпәндік-тілдікинтеграцияланғаноқыту.

Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің міндеті жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болғандықтан, жаңа технология бойынша әдістемелік жүйенің басты бөлігі оқыту мақсаты болып қалады. Пәндерді кіріктіріп оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері әзірленуде. Ал білім беру мазмұнын жаңарту оқытуды ұйымдастырудың дәстүрлі емес әдістері мен түрлерін, сондай-ақ түрлі пәндерді кіріктіріп оқыту сабақтарын қолдануды талап етеді. CLIL әдісі тілге бағытталмаған пәндердер мен осы пәнді оқытудағы тілдің даму шеберлігіне бағытталған. CLIL әдісі оқушылардың мәдени біліктілігін, тілдік және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға септігін тигізеді, ал бұл қазіргі қоғамда жұмыс берушілердің ең қажет ететін дағыларының бірі болып табылады. Кіріктіріп оқыту дегеніміз:

– біріншіден, сабақта пәнаралық байланыстарды дамытуды және тереңдетуді, олардың ғылымаралық байланысының түпнұсқасы, яғни түрлі пәндерді оқытуды қиыстырудан, олардың өзара терең байланысуына өтуді қарастыру болып табылады;

– екіншіден, жекелеген пәндер бойынша білімді біріктіретін, ұштастыратын жүйе, осының негізінде балалардың әлемді тұтастықта қабылдау қалыптасады;

– үшіншіден, оқушылардың ойлау қабілеттерін белсендендіруге, танымдық белсенділіктері мен қызығушылықтарын, өз бетінше жұмыс істеуін дамытуға ықпал етеді, түрлі ғылым слаларына қатысты білімді қорытындылауға бағыттайды. Сол себепті де білім берудің жаңа технологиялары пайда болуда, олардың бірі – CLIL пәндік-тілдік кіріктіріп оқыту технологиясы. CLIL технологиялары шет тілін басқа пәндерді оқытуда

оқудың қажетті құрал ретінде қарастырады. Яғни, тілді үйрену кез келген пән саласы арқылы жүргізіледі, демек CLIL шет тілі сабағы емес, шет тілінде өтетін пән сабағы. Сонымен бірге оқушылардың тілдік қарым-қатынастағы қажеттілігі мен мүмкіндіктерін ана тілінде ойлануларына жағдай жасайды.

«CLIL» терминінің қолданыста жүргеніне айтарлықтай уақыт болмағанымен ол жаңа құбылыс болып табылмайды. Адам баласы көп тілді қоғамда өмір сүріп келеді. Көп тілді меңгеру қоғамда өмір сүру құралы болып табылады. «CLIL» терминін 1994 жылы ғылыми айналыска Девид Марш оқыту жағдайларын белгілеу үшін пәндер немесе жеке бөлімдері «қосымша» тілде жүргізілуі үшін енгізген болатын. Мұндай оқытудың мақсаты бір уақытта оқытылатын пән мен тілді оқыту болып табылады, яғни мұнда тіл оқу объектісі ретінде емес, басқа пәндерді білу құралы ретінде қарастырылады. CLIL әдісі тілге бағытталмаған пәндердер мен осы пәнді оқытудағы тілдің даму шеберлігіне бағытталған. Кіріктіріп оқытуды ұйымдастыру мұғалімнен әр сабақты ұқыпты жоспарлауды және дайындалуды, сонымен қатар заманауи педагогикалық әдіс-тәсілдерді және т.б. қолдануды талап етеді. Оқытудың мақсаттарына жету үшін келесі тұжырымдарды есте сақтау қажет:

1. Сабақта тілдесу әрекетінің барлық түрлерін дамытуға жағдай жасалуы тиіс. Тыңдалым дағдысын дамыту үшін материалдың бір бөлігі аудиомәтін түрінде, сөйлесім дағдысын дамыту үшін – диалог және әңгімелесу арқылы берілуі тиіс. Тыңдалымды жазумен байланыстыруға болады (мысалы, кесте толтыру, сызбанұсқа құрастыру, бос орындарды толтыру). Оқылым дағдыларын дамыту үшін оқушылардың жас ерекшеліктеріне және тілдік дайындық деңгейіне сәйкес келетін түрлі стилдегі мәтіндер іріктеп алу қажет. Мәтіндер көлемі жағынан онша үлкен емес бөліктерге бөлініп және суреттермен, сызбанұсқалармен, карталармен көркемделіп берілген жағдайда жақсы қабылданады.

2. Сабақты жүргізу барысында сабақтың мақсаттары және сабақтан күтілетін нәтижелер нақты айтылуы қажет; қажет болған жағдайда оқушыларға түсініксіз болған сөйлемдер мен сөздер бірнеше рет қайталануы мүмкін.

3. Білім алушылардың сөздік қорын толықтыру және арнайы терминдермен таныстыру бойынша жұмыс үнемі жүргізіліп отыруы тиіс.

4. Сұрақ қою және жауап беру, өз ойын, пікірін айту, басқалардың пікірін тыңдау біліктерін қалыптастыру (рөлдік ойындар, проблемалық жағдаяттар, дебаттар және т.б.).

CLIL әдісін еліміздің көптеген білім ордалары оқыту үрдісінде қолданып жатыр. Мысалы: Назарбаев Зияткерлік мектептерінде бұл әдіс кеңінен қолданылуда. Өйткені, Назарбаев Зияткерлік мектебінде кейбір пәндер қазақ тілінде жүргізілмейді. Сондықтан пәнді оқытудағы тіл – екінші тіл болып табылады. Оқушы осы тілде пәнді түсіне отырып, өз ойын екінші тілде жеткізе білуі қажет. Жалпы CLIL әдісінің негізгі принциптерін анықтауда бес аспект белгіленді. Оның әрқайсысы оқушының жас ерекшелігіне байланысты жүзеге асады.

Жалпы білім беретін мектептерде CLIL әдістемесінің негізін келесідей постулаттар құрайды:

− тілді білу пән мазмұнын оқып білу құралы болып табылады;

− сабақтар еліктіргіш түрде өткізіліп, оқушылар ғылыми тәжірибелерді орындайды және түрлі эксперименттерді іске асырады;

− тіл жалпы білім беру бағдарламасына кіріктірілген;

− тілді қызықты тақырыптарды талқылауға мүмкіндік беретіндей етіп пайдалануға үйренудің мотивациясы арта түседі;

− сабақтар тілдік ортаға енуге негізделеді;

− мәтіндерді шет ел тілінде оқу қажетті дағдылар болып табылады.

Осы әдісті тәжірибеде қолдану оның оң тұстарын айқындауға мүмкіндік берді. CLIL әдісінің ең негізгі оң тұстарының бірі екінші тілді меңгеруге оқушының талпынысы болып табылады. Бұдан басқа оқушы екінші тілде оқи отырып, оның мәдениетін тереңірек білуіне мүмкіндік алады. Пәнді оқи отырып, оқылып жатқан тақырыптарға сай терминдерді қайталау барысында, оқушының белгілі пән бойынша сөздік қоры молаяды.

Мұғалім оқу материалын берерде, жұмысты ұйымдастырғанда түрлі формаларды қолдануы, оқушының шығармашылық және жеке іс-әрекетіне назар аударуы қажет. Бұл оқушының пәнді оқуына деген қызығушылығы мен ынтасын оятары сөзсіз.

CLIL сабағы келесі компоненттерден тұрады:

• МАЗМҰН (білімді, дағдыларды, пәндік доменді дамыту)

•БАЙЛАНЫС (оқыту кезінде шет тілін пайдаланып, оны қалай қолдану керектігін үйрену)

•ТАНУ (жалпы идеяны қалыптастыратын когнитивті және ойлау қабілетін дамыту)

•МӘДЕНИЕТ (өзіңізді мәдениеттің бір бөлігі ретінде танытып, баламалы мәдениеттердің бар екенін түсіну. Бұл пәнаралық байланыстар мен азаматтықты тәрбиелеуді қамтиды.)

Бұл жерде лексикалық бағыт грамматикаға қарағанда маңызды.

CLIL сабақтарында оқытушылар мен студенттер оқытатын тілмен бұрыннан таныс болуы керек. Оқушылар тақырыпты түсіну және олардың идеяларын түсіндіруге, қарым-қатынас мүмкіндігі болу үшін, пәндік (сөздік, грамматикалық құрылымдардың) байланысты болып табылатын тілді білетініне сенімді болуы

тиіс. Мысалға, географияға сай, студенттер картаны сипаттау үшін және картадағы оқылымды қалай түсіндіруге болатын арнайы сөздікке ие болуы керек. Олар пәннің оқу материалын оқып-үйрену барысында қолдануға болатын грамматикалық құрылымдарды қалай қолдануға болатынын біле алады. Оқушылар әдетте тілді ағылшын тілінде үйренеді. Мысалы сыныпта картаны үйренген кезде, өзен маршрутын сипаттау үшін студенттер «ағады» немесе «тасиды» деген негізгі етістіктерді пайдалана алады . Олар сондай-ақ себептері мен әсерін білдіру үшін шартты нысанын пайдалана алады.

Информатика пәнін ағылшын тілінде оқытуда CLIL әдісін қолданудың тиімділігі мен артықшылығы

Қазіргі таңда әлемнің алпауыт мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді маңызды міндет деп санайды. Сондықтан біз де өз халқымыздың қарыштап дамып, өркениеттен қалмау үшін көп тілді меңгеруіміз қажет.[1] Бұл заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Себебі, бірнеше тілде еркін сөйлей де, жаза да білетін маман бәсекеге қабілетті тұлғаға айналатыны сөзсіз.

Елбасымыз үштілді білім беру жүйесін енгізе отырып қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін ұлтаралық қатынас тілі ретінде ал әлемдік экономикаға үйлесімді тіл ретінде ағылшын тілін меңгерту мақсатын көздеп отыр. Осы мақсатта тіл емес пәндерді ағылшын тілінде оқыту арқылы ел болашағын дамытуды көздейтініміз сөзсіз. Ағылшын тілінде оқытуда тиімді әдістердің бірі «Content and Language Integrated Learning» деп аталады.[2]

Аталған әдісті алғашқылардың бірі болып тәжірибеге енгізген Дэвид Марш атты лингвист, еуропалық профессор. Бұл әдістің ерекшелігі CLIL - информатика физика, биология химия сияқты пәндерге қолдану арқылы тілді үйретуде өте тиімді болып келеді.

CLIL әдісін қолданудың барысында мақсаты пәнді басқа тіл арқылы оқу. Ғалымдар әдістің ерекшелігі тілді жай екінші тіл ретінде мақсатсыз оқудан гөрі белгілі материалды игеру мақсатында оқу айтарлықтай нәтиже беретіндігін дәлелдеген. Бұл үйренушіге мақсаттылық және мотивация, материалды игеруге қызығушылық береді. Сондай жағдайларда CLIL әдісі оқушының ағылшын тілін меңгеруіне көмектесе алады. CLIL әдісін пайдалану ұстаздан тіл және контентті игерту мақсатында алдын ала дайындықты талап етеді. Осы орайда CLIL арқылы сабақ өткізетін ұстаз қандай болу керек деген сұрақ туындайды. Сабақ өткізу тілін игерген,яғни ағылшын тілінде өткізетін болса, ағылшын тілін кем дегенде интермедиат деңгейде білетін, сол тілде еркін сөйлеп оқушылармен қарым-қатынас жасай алатын кәсиби маман.

Ұстаз барлығын идеалды түрде білуге, басқа тілдің қыр- сырын ана тілімен тең деңгейде білуге міндетті болып есептелмейді. Өз тәжірибемде көргендей, оқушыға түсінікті қиын емес сөйлемдер мен сөз тіркестерін ұтымды пайдаланып пәнді оқыту маңызды. CLIL әдісін сабақта пайдалануда ұстаз үшін де, оқушылар үшін де бірқатар кедергілер кездеседі:

- Ағылшын тілінде сөйлеу кезінде қиындық тудыруы;
- Ағылшын тілін тыңдаудағы қиындығы;
- Оқушылардың ағылшын тілін білу деңгейлерінің әр түрлілігі;
- Ойын жеткізуде толық сөйлемдерді қолдана алмауы;

Жоғарыдағы кедергілерді жеңу үшін сыныпта қолайлы атмосфера жасай білу қажет, конфликтті немес өте қатал жағдайда тілдік қиындықтар тереңдей береді.

Сондықтан ұстаздың оқушылармен бірге білім алушы ролі мен бағыттаушы ролін қатар меңгеруі маңызды.Тыңдау және түсіну , жеңу оқушылар мен ұстаздан ұзақ уақытты талап етеді. Кейбір оқушыларда түсіну мен сөйлеу процестері қатар жүрмейді, оқушы сөйлей алуы мүмкін де тыңдаған кезде ештеңе түсінбейді. Бұл кедергілерді жеңу үшін мұғалім мәтінді аудиоларды тыңдатуына болады. Бұл үрдістер оқушылардың индивидуалдық ерекшеліктеріне, қабілеттеріне байланысты болғанмен ұстаздың көмегінсіз кедергілерді жою қиынға түседі.[3] Ойын толық жеткізе алмайтын оқушылардың сөздік қорын толықтыру мен аудитория алдында сөйлеу қорқыныш сезімдері болуы мүмкін, оқушылардың ағылшын тілінде сөйлеу еркіндігі біртіндеп байқалады. Тәжирибе жүзінде оқушылардың жас ерекшелігі мен жеке қызығушылықтарына мән беру оқушының мотивациясына әсер етеді. Мысалы, 9-сынып оқушылары бағдарлама құру кезінде қиын сөздері көп мәтіндерді көргенде тез шаршап оқуға қызығушылығы жоғалады. CLIL- әдісін пайдалануда оң нәтижеге жету үшін ағылшын тілін аз мөлшерде пайдаланудан бастау оқушылардың психологиялық дайындығын арттырады. Ұстаз бірден сабақ бойы ағылшын тілінде сөйлеп, барлық сабақ материалдарын ағылшын тілінде ұсынатын болса оқушылардың қабылдау қабілетіне теріс әсерін тигізеді. Алғашында индивидуалдық ерекшеліктеріне байланысты көру арқылы қабылдап есте сақтап оқитын, жазу арқылы немесе дыбысты тыңдау арқылы есте сақтайтын оқушылардың ерекшеліктері болады. Көбінесе есту арқылы есте сақтауға бейім балалар ағылшын тілінде тез сөйлейді де айтылымда қатесін аз жібереді, мұндай оқушылар ән айтуға музыкалық қабілеттері бар балаларды жатқызуға болады. Жазу арқылы және көру арқылы есте сақтайтын визуалдарды словарь және дәптерді кеңінен пайдалануға бағыттау қажет. Олар мұғалім сөйлеу барысында тақтаға жазып экраннан көрсетіп отыруды қажет етеді. Күнделікті сабақта қолданылатын сөйлемдерді оқушы есту арқылы есте сақтайды, оқушыға «бүгін қандай күн» т.б терминдерді қолданып ағылшын тілінде айту олардың есту арқылы есте сақтауын дамытады. Әдісті пайдалануда қатып

қалған қағида жоқ, өйткені оқушылар әр түрлі дамиды, мұғалім бір немесе үш ай аралығында сабақты толық ағылшын тілінде өткізуге ауыса алады. Алғашқы сабақтарды бастамас бұрын оқушыларды психологиялық дайындықтан өткізудің қажеттілігі бар, мінезі байсалды емес оқушылар әр түрлі себептерді айтып мұғалімнің тапсырмаларына селсоқ қарауы мүмкін, ол үшін алдымен сынып жетекші және ата-анасына қажеттіліктерді түсіндіріп айтудың маңызы бар. Оқуда дислексиясы бар, ерекше назарды қажет ететін оқушылары бар сыныптарда ата-анасына ескерту мен қосымша жұмыстар жасау қажет етіледі. Демек, оқушылардың ерекше қабілеттерін пайдалана білудің маңызы бар.

CLIL-әдісін қолданып сабақ өткізу кезінде аударма сөздік, «translator», сөздіктер қолдануға рұқсат етіледі. Оқушының мәтінді аударуына электронды нұсқадағы сөздіктерді қолдануына болады. Мысалы, Алғашқы сабақтарда 5-7 минут тақырыпқа сай ағылшын тіліндегі видео материалдарды тыңдатудан бастаған тиімді, өйткені оқушы тыңдап және көру арқылы өтетін сабақтардан кейін стреске түсу мүмкіндігі азаяды. Үй тапсырмасына тақырыпқа сай жаңа сөздер жазып келуге тапсырылса келесі сабақта жаңа сөздерді пайдалануға тапсырмалар беріледі.

CLIL әдісін қолдануда қарапайым диалог құрастыру, қысқа сөздік жазғызу, суретті әңгімелеу, ойындар ойнату, тиімді нәтиже береді.Күнделікті сабақта айтылатын. Сабақтың құрылымы бастапқыда қайталанбалы болса оқушы тәртіпке үйренеді, әдістерді де өте қарапайымнан күрделіге қарай ауыстыруға болады. Өйткені белгілі бір қайталанбалы сабақты оқушы меңгергенге дейін сол сабақта қолданылатын қарапайым сөз тіркестері мен сөйлемдерге құлақтары үйренеді. Педагогикалық тұрғыда қарастырсақ, сабақта белгілі дәрежеде қиындықтардың да болуы мүмкін. Сонымен қатар уақыттың жетіспей қалуы, мұғалімнің жоспарының толыққанды жүзеге аспауы мүмкіндіктері болуы. CLIL сабақтары барысында қалыпты деп есептеледі. Оқушыларда барлық тіл үйренушілерге қатысты қателіктер кездеседі, жазу мен сөйлем мүшелерінің орындарының ауысуы, айту кезіндегі қателіктер, орфографиялық, синтаксистик қателер көп жіберіледі. Бастапқыда сөйлеу кедергісі бар оқушылар сабақта белсенділік таныта бастаған кезде олардың қателіктерін сөзін бөлмей сабақтың соңына қарай барып түсіндірген жөн, өйткені ең бастысы сөйлеу кедергілерін жою мақсатында жұмыс жасау деңгейінде бұл қателіктергі аса назар аудармаған жөн.

Информатика пәнін ағылшын тілінде оқытуда тақырыпқа сай терминдерді видеолар мен мультфильмдер, оңай кинолар арқылы есте сақтауға үйретуге, мәтіндік тапсырмалар, түртіп алу әдістерін пайдалану арқылы оқытуға болады. Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру - жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу — біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһанданудың кепілі. Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Сондықтан тиімді әдіс тәсілдерді қолдану арқылы оқыту нәтижеге жеткізеді.

CLIL технологиясын информатика сабағында қолдану

CLIL әдісінің негігзі мақсаты – мұғалімнің сөйлеуін азайтып, керісінше оқушылардың бір бірімен сөйлеу дағдысын қалыптастыру. Әр сабақтың басында немесе соңында «миға шабуыл», «ыстық орындық» әдістерін ұйымдастырып отырған тиімді. Берілген ұғымға байланысты оқушылар өз ойларын, идеялары мен сабақ тақырыбының сан алуан аспектілерін қозғайтын болады. Осылайша олардың сөйлеу, ойлау дағдылары қалыптасып, сөйлеу тәжірибесі артатынына көз жеткізуге болады. Дайындалатын тапсырмалар түрі пән мазмұнына бағытталған, оқушы түсінетіндей күрделілік деңгейі (жас ерекшелігіне байланысты) бойынша құрастырылуы тиіс. Әр тапсырма оқушының өздік жұмысына бағытталуы қажет. Жалпы информатика сабақтарын ұйымдастыра отырып, тақырыпқа байланысты келесідей тапсырмалар құрастыруға болады: «Шашыраған әріптерден сөз құра», «Командалардың орналасу тәртібін дұрыс анықта», «Бос орындарды толықтыр», «Термин-анықтама», «Сөздерді табуға бағытталған ойындар», «Сәйкестендір», «Мәтінмен жұмыс» т.б.

Информатика пәндерін кіріктірілген оқыту барысында оқушылардың білімдерін бағалау жүйесі:

1) ағылшын тіліндегі сөз қорын толықтыруға;

2) өз ойын және ақпаратты ағылшын тілінде ауызша жеткізе білу біліктерін дамытуға;

3) мұғалім мен оқушының сөзін, аудио немесе бейнетаспаны тыңдау, ағылшын тілінде тыңдалған мәтіннің мазмұнын түсіну біліктерін қалыптастыруға;

4) зерделеніп отырған тақырып бойынша ағылшын тілінде оқылған мәтінді түсінуге;

5) қажет жағдайда ақпаратты жазбаша нұсқасында жеткізуге бағытталуы тиіс.

Қорытынды

Білімнің кіріктірілуі білім беру мазмұнының икемді болуының және түрленуінің бір жолы болып табылады. Кіріктірілген оқытуды ұйымдастыруда оқушылардың жас ерекшеліктерін еске ала отырып, оларды тұлға ретінде дамытуға және олардың шығармашылық ойлауын қалыптастыруға тірек болатын түрлі білімнің тоғысуы арқылы әлемнің сан түрлі болмысын таныту мүмкіндігі пайда болады. Мектептегі пәндердің кіріктіру үдерісін ұйымдастырудың басты формасы – кіріктірілген сабақ. Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан алғанда, кіріктірілген сабақ шәкірттердің танымдық әрекетін белсендіруге ықпал етеді,

ынталандырады, оқу пәнін жемісті меңгеруінің шарты болып табылады және оқушылардың құзыреттілігін қалыптастырады. Кіріктірілген сабақты өткізуде, барлық сабақты өткізу сияқты, оқыту әдістемесі маңызды орын алады. Бүгінгі күні CLIL пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту білім беру әдістемесінің ең жемістісі болып саналады. Бұл әдіс екі пәнді, оның бірі шет тілін, кіріктіре оқытуға мүмкіндік береді. Ерекше, осы пәнге тән терминдерді, белгілі бір тілдік құрылымдарды, оқып-біледі, пәндік терминология арқылы оқушының сөздік қоры да байып, дамиды. Осы айтылғандар тұрғысынан алғанда, оқу-әдістемелік құралда пәндік - тілдік кіріктіре оқытылатын жаратылыстану-математика бағытындағы пәндер бойынша (оқыту тілі мен ағылшын тілдерінде) терминдердің қысқаша сөздігі енгізілген, информатика, физика, химия, биология және жаратылыстану пәндері бойынша үлгілік сабақ жоспарлары ұсынылған. Соның барысында оқушылардың ойлау әрекеті белсендіріліп, алатын ақпараттың аясы кеңи түседі, сөйтіп, оқушының оқып, білім алсам деген мотивациясы тереңдей түседі. Осымен, жаратылыстану-математикалық бағытындағы пәндер (информатика, физика, химия, биология) мен тілді кіріктіре оқыту оқу үдерісінің сапасын жоғарылатып қана қоймайды, сонымен қатар, мектептегі білім берудің маңызды міндеті – оқушылардың пәнаралық байланыс негізіндегі ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселесін шешуді көздейді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ағышын тілін және жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) кіріктіріп оқыту. Оқу-әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2016. -94 б.

2. Интегрированное обучение английскому языку и учебным предметам ЕМЦ (информатика, физика, химия, биология, естествознание).
Учебно-методическое пособие. – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2016. – 111 с.

Айтулова Балжан Ниязбаевна
Шымкент қаласы, «№103 ЖОББМ» КММ

USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN ENGLISH LESSONS

Conscious learning of English, making it a necessity at its level, is not a matter of one year, so one of the questions that arises among professionals engaged in teaching English: how to teach to express themselves fluently in English, both orally and in writing? What methods and technologies should be used to motivate students? Having studied the methodological and scientific materials on language teaching in schools where the language of instruction is another language, I would like to focus on the use of information technology and share my experience on this topic. Various technologies are being introduced in the field of education, but the main requirement is to choose the right one and use it effectively at each stage of the lesson. The problem is not the widespread use of technology, the problem is the result-oriented education of the individual. Today, the method of demonstration and the use of technical means can be performed only by information and communication technology. Information technology is a set of methods and production and software-technological tools combined in one technological chain for the collection, storage and processing of information. Today we all use information technology in the classroom. Abay Kunanbayevich, a classic of Kazakh literature, said: "In order for your students to study well, they must have a great desire and interest in reading." Indeed, only a person who is diligent, who always wants to know everything, who shows perseverance and patience will achieve his goal. The comprehensive use of new technologies and technical aids in the teaching of English in the classroom facilitates many difficult tasks of the teacher and allows the emergence of fundamentally new approaches to this business. One of such new ways is language teaching through the types of computer programs in the information learning system. Here are the types of computer programs I use in English lessons: Learning vocabulary. Different methods are used to learn vocabulary. It is better to explain the meaning of words with pictures, objects, models. To explain an abstract word, it is necessary to use translation and interpretation through language visualization. And language visualization is the interpretation of the meaning of a word through context, through the analysis of synonyms and antonyms, the components of the word. The following requirements apply to the context used to explain the meaning of a word. The grammatical structure of the context, the new word in it and all the other words should be familiar to students. Then the student's attention is drawn to the new word. The effectiveness of language visualization The meaning of words in the lesson is explained only in a foreign language, and a connection is made between the new word and its meaning. Thus, the atmosphere of a foreign language is created in the lesson. But the disadvantage of this approach is that students understand the meaning of a new word in their native language as if they have found an alternative to it, that is, they still translate it into their native language. For example, the structure of a special electronic textbook for grades 7-11 in English is as follows: the student has the opportunity to work with the main sections of the school curriculum: "Travel", "Education", "Health", "Environment", "Youth and Time". In each chapter, the student can easily and quickly find the following information. Texts related to the topic Pictures and drawings related to the theme and elements of computer animation Exercises to replenish the vocabulary Grammar tests Students actively work individually with these textbooks. The teacher directs their independent work, supervises it, manages the technological apparatus, and the student becomes more active. Effective

in using time. "Although it is possible to remove the native language in the classroom, it is impossible to remove it from the consciousness of the student," - said the scientist L. B. Shcherba was right. In the introduction to and working with text vocabulary, for example, food, trade, clothing, etc. b. Speech works: Many programs consider working with a microphone. After listening to the words and phrases, the student repeats them. Then the student has the opportunity to correct the speaker's speech, that is, by listening to the pronunciation. Dialogue also contributes to the development of students' spoken language. Dialogue is the most basic form of communication. Communication between people begins with greetings. The teacher enters into a dialogue with students from the beginning of the lesson. Conversations are created by giving students tasks on a specific topic. Dialogue can be used both as a whole and individually with listening. Students are interested in learning to communicate orally through purposefully organized situations. Dialogic speech corresponds to the basic principles of communicative learning. Its principle is that communication is realized only in the case of an answer.

Есенбек Гульвира
Шымкент қаласы, «№103 ЖОББМ» КММ

«БАСТАУЫШ СЫНЫПТА САБАҚ БЕРУ ӘДІСТЕРІ»

Тіл білімі ереже жаттату түрде үйретілмей, сөздің тұлға, мағына, қисын жағын тану түрде үйрету керек.
Сөздің тұлға, мағына жағын тануға керегі жоқ нәрселер тіл білімінің сабағына кірмеске тиіс.
А.Байтұрсынұлы

Бастауыш мектеп-оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды қайталанбас кезең. Сондықтан бастауыш білім - үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да жауапты жұмыс.

Бастауыш мектеп балаға білім ғана беріп қоймай, оны жалпы дамыту, яғни сөйлеу, оқу,қоршаған орта жөнінде дұрыс көзқарас қалыптастыру, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын дұрыс айтуға, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйретеді. Оқушыларға білім жүйесін терең әрі тиянақты беру үшін оқыту әдісін жетілдіру-әр ұстаздың жеке міндеті. Оқушылардың сабақтағы қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастырудың жолдары сан алуан.Біздің міндетіміз – оқушыларға білім беруде жаңа технологиялар мен жаңаша оқыту әдістерін тиімді қолдану, білім сапасын көтеру, жан-жақты дамыту.

Жаңа технологиялар баланы тек үйретуші ғана емес өзіндік ой-пікірі бар, жан-жақты дамыған дара тұлға дәрежесіне дейін тәрбиелеуді мұрат тұтады.

Түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі. Оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады.

Оқушыларды ізденіске баулып өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді.Олардың қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады.

Бастауыш сынып оқушылары жаны жаңалыққа құмар, барлығын игеріп, білгілері келіп тұрады. Сондықтанда жаңа технологияларды бастауыш сыныпқа пайдаланудың маңызы зор.

Бүгінде бастауыш мектептерде жиі қолданылып жүрген технологиялардың бірі **"Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту"** технологиясы. Сонымен қатар**"Ойын арқылы оқыту"**технологиясын бастауыш сынып мұғалімдері жиі пайдаланады, себебі бастауыш сынып оқушыларын оқуға тек ойынмен ғана қызықтыруға болады. Ойын ойды қозғайды.Ойын – баланың интеллектуалдық ой-өрісін тереңдей түсуіне, шығармашылықпен ойлауына алып келеді, білім сапасын арттырады.

1. «Пирамида тарихы» әдісі

Жолдың номерін сөздің саны білдіретін, «пирамидаға» сыйғызылған ерекше құрылым жатыр:
1) бастыкейіпкердіңаты (тақырыптың);
2) мінездемен емес сипаттама;
3) әрекеттіңорны (пайдалану);
4) проблема;
5) жағдайдыңөрісінсипаттау;
6) проблеманышешуүшін не қолданылды.
7) проблеманышешужәне ары қарай не болатынынболжау.

2. «A,B,C»

A-сұраққояды.
B-жауапбереді.
C– айтқанжауаптардыбақылайды,толықболмасатолықтырады. Оқушылартоптаүшеуденотырады.

А — сұраққоюшы, В – жауапберуші, С — бақылаушырөлінатқарады. Бақылаушықажеттіжерлерінтүртіпалып, әңгімесоңындақорытындыбереді.
Оқушылар осы сұрақтарғажазбашастикергежауапбереді. Ұсыныс,тілектерінайтады.

3. «Интерактивтідәріс»

Орындалубарысы:
А.Мұғалімоқушыларғажаңа тақырыпбойыншажалпыламадәрістіңмәтінінәртопқаарнапбереді.Оқушыларарнайытапсырмалардыорындайды. Мәтінпрактикалықжұмысқаарналғанжәненақтыболуықажет.
В.Оқушылар топ ішіндебір-бірінекөмектесеотырып, дәрістіңмағынасынтүсінеді.Оқушыларөздерінетүсініксізболғанжағдайларғабайланыстыбір-бірінесұрақтарқояалады. Мұғалімсұрақтарғаешкімжауапбереалмағанжағдайдағанасұрауғаруқсатетеді.
С. Дәрістіңмәтініменжұмысжасапболғансоңоқушыларжекелейтапсырмаларорындайды. Жұмыстыңбұлкезеңіндебірбірінесұрау, көмектесугеруқсатберілмейді, оқушылар тек жекетапсырмалярменжұмысжасайды.
Әдістіңбастыерекшелігіжекетапсырмаларғаарналғанбағалаужүйесіндеболыптабылады.
Бағалаусалыстырмалытүрдеқойылады.Оқушыалдыңғытапсырмаданқарағандажоғарыұпайалғанкездеғана топ қоржынына өзүлесінқосаалады. Жоғарыұпайжинаған топ жеңімпазатанады.

4. «Айдаһар»

Оқушылардысергітіпалуүшінбәрінбір-бірініңбеліненұстатып тұрғызады.1-оқушы «айдаһардың басы», соңындағыоқушы «құйрығы». Басы құйрықтыұстапалукерек.

5. Фильмдердікөружәне оныталдау

Сабақбарысындакөркемфильмдердіжәнешағынбейнебаяндарды, олардыңүзінділерінқолдануғаболады. Тақырып пен мақсатқасайматериалды тек қанақосымшаемес, сабақтыңкезкелгенкезеңіндекөрсетугеболады. Көрсетілімніңалдындаоқушыларғабірнеше (3-5) кілттісұрақтардыберіпқоюқажет. Бұлталдауғанегізболатынсұрақтар. Фильмдіарнайы таңдалғанжерлерінентоқтатып дискуссия өткізугеболады. Соңындаоқушыларменбіргеталдап, қорытындысыншығаруқажет.

6. **«Аквариум»**

Мақсат: оқушыларға проблеманы талқылауға еркін кіруге және шығуға мүмкінді береді.
Өткізу кезеңдері:

Оқушылармұғалімменбіргеекішеңберқұрады: сыртқы (бақылаушылар) жәнеішкі (белсендіқатысушылар) Ішкішеңбердіңмүшелерімұғалімменұсынылғансұрақтыталқылауғабелсендіқатысады. Басқаоқушыларбақылайдыжәнеолардыңқайсысыныңнұсқасықызықтырғандағанасөзсөйлейді; олартолықтырады, сұрақтарқояды, нақтылайды. Соныменқатар оны өзнұсқасыменқызықтырған «бақылаушы» белсендіқатысушының қасынатұруғатиіс. Бірпроблеманы (сұрақты) талқылағаннанкейін, оқушыларорындарынауыстырады(шеңберденалыстұрғандаршеңбергеотырады). Мүмкіндігінше, барлықоқушыларшеңбердеболуыкерек.

7. «Ақындарменжазушылар»

Топтағыоқушылар 3-4 минут аралығындаөздерібілетінақын-жазушыларынжазыпшығады да, кезектесіпоқиды. Біртоптабіріншіайтылғантұлғаөздеріндеқайталанса, сызыптастапотырады. Қайтоптыңтізіміндетұлғалартектерікөпқалса, соларжеңімпаз.

8. «Алфавит»

Оқушыларәрқайсысыалфавиттіңбір-бірәрпіналып,
жылкөлеміндеоқығанматериалдарынанөздерінетүскенәріпкесәйкестақырыптардыайтыпшығады.
Мысалы,«Қаратпасөз, қыстырмасөз, қосарлыайқындауыш, қарсылықтысалалас, қарсылықтысабақтаст.с.с. Қорытындысабақтарда, емтиханғадайындықта, естесақтауындамытудакөмеккекеледі.

Қорыта келе айтарым,білім беру жүйесінің ең маңызды да күрделі сатысы – бастауыш сынып, сондықтан осы жаңа технологияларды пайдалана отырып, бастауыш сыныптарда білім сапасын көтеру білімнің басты негізі болып табылады.«Алдыңа ұлы мақсат қойсаң,ұлылыққа жетесің»деп данышпан ақындарымыз айтпақшы ,пәнге қызықтыра отырып, білім қорын кеңейту үшін мұғалім аянбай еңбек ету керек деп ойлаймын.

Пайдаланған әдебиеттер

1.Бастауышмектеп журналы 2009№6
2.Бастауышмектеп журналы 2014 №3
3.Бастауышбілім журналы2009№4
4. Ust.kz ғылыми порталы
4.Бастауыш сыныптарға арналған ойындар дидактикалық құрал

Жақаева Балауса Сұлтанғалиқызы
Шымкент қаласы, «Уалиханов атындағы жалпы орта мектебі» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі

ФИЗИКА ПӘНІҢДЕ САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Мақсаты: Саралап оқытудың әдіс - тәсілдерін меңгере отырып, мағлұмат беру. Саралап оқыту технологиясын физика пәнінен тиімді қолданып, жаңартылған білім мазмұны бойынша тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану

Міндеттері:

- Физика пәні бойынша саралап оқыту бойынша деңгейлік тапсырмалары туралы мағлұмат беру;
- Саралап оқыту технологиясы бойынша оқушылардың ойлау қабілетін жетілдіруге арналған тапсырмалар дайындау

Күтілетін нәтиже: Мұғалімдер барлық оқушылардың жеке қабілетін ескере отырып нақты өлшенетін нәтижелері бар саралап оқыту тапсырмаларын әзірлейді. Оқушылардың қажеттілігін анықтап, оларға қолдау білдіреді.

Үздіксіз білім берудегі жаңа тәсілдер оқыту әдістерін өзгертудегі жаңа бастама, бұл *сындарлы оқыту теориясының* негіздерін қамтыған. Бұл теория оқушылардың ойлануын дамытуда олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен,мұғалімнен,оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделген.

Мұғалімнің білім беруі мен оқытудың қазіргі замандағы әдістері негізгі жеті модульге бөлінеді.

1. Оқыту мен оқытудағы жаңа тәсілдер
2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету
3. Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау
4. Оқыту мен оқуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану.
5. Талантты және дарынды балаларды оқыту.
6. Оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес оқыту.
7. Оқытуды басқару және көшбасшылық.

Саралап оқыту технологиясы — келесі негізгі кең ауқымды дағдыларға:

- білімдерді функционалдық және шығармашылық қолдану;
- сыни ойлау;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу;
- ақпараттық-коммуникативтік дағдыларды пайдалану;
- әр түрлі коммуникация тәсілдерін пайдалану;
- топта және жеке жұмыс істеу ептілігі;
- проблемаларды шешу және шешімдер қабылдауға ие оқушы тұлғасының үйлесімді қалыптасуы мен дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін құру.

Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы

Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы-оқушының туа біткен ақыл-ой қабілетінің жеке даму жанжақтылығына негізделген білім беру жүйесі. Бұл технологияда бірінші орында оқушы туралы және өз бетімен білім алудағы белсенділігіне баса назар аударады.

Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының екінші бір жағы – оқушыларды дүниежүзілік білім жүйесінде қолдананылаты рейтинг – ұпай жинау әдісіне баулу.

Деңгейлік тапсырмалар рейтинг-ұпай – балл жинау әдісімен бағаланатынын ескерсек, оқушылардың деңгейлік сабақ өткеннен кейін де сол тапсырмаларда жіберген қателіктеріне, тапсырмаларын орындауда қолданған тәсілдеріне анализ жасап, қателіктері мен кемшіліктерін анықтай білуге мүмкіндік береді.

Келесі тапсырмаларда оқушы неғұрлым көбірек ұпай жинау үшін ізденіп оқытушыдан, жолдастарынан, қосымша материалдардан білім жинайды. Бұл әдіс арқылы оқушылардың сабаққа деген ынтасы жоғарылайды, өз білімін бағалай алады және баға әділдігіне көз жеткізеді.

1-деңгей. Оқытушылық деңгей- міндетті, оқушылық деңгей репродуктивтік деңгей: жаттап алуға лайықталған анықтамалар, тұжырымдамалар, аксиома, теорема, т. б; алдынғы сабақта жаңадан меңгерілген білімнің өзін өзгертпей қайталап, пысықтауға арналған сұрақтар; тапсырмалар жаңа тақырып үшін тиісті және өмірмен байланысты болу керек.

2- деңгей. Алгоритмдік деңгей – елеулі белгілерді есте сақтау дағдысына бағытталады: өтіп кеткен материалдарды реттеуге және жүйелеуге берілген тапсырмалар, бірақ оларды орындау үшін алған білімдерін түрлендіріп, тереңдете пайдалануды талап етеді; логикалық есептер, тапсырмалар.

3- деңгей. Эвристикалық іздену түрде орындалатын тапсырмалар: анализ бен синтез, салыстыру арқылы тақырыптағы негізгі білімді анықтау, қорытындылау, әр түрлі әдіс - тәсілдермен есептер шығару, өздігінен есептер шығару, ребрустар, сөзжұмбақтар құрастыру, диаграмма салу,

өлшем жасау, проблемалық жағдайларды шешу, белгілі бір дағдыларды қалыптастыруға арналған сұрақтар. **4- деңгей. Шығармашылық** оқушылардың жинаған өмірлік тәжірибесі мен қалыптастырған ұғым, түсініктердің қиялы мен белсенді ой еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына негізделген (теорема дәлелдеу, заңдылықтарды оқулыққа сүйенбей мұғалімнің көмегінсіз қорытып шығару); олимпиада есептерін шығару; берілген тақырыпқа өз бетімен реферат, ғылыми жобалар қорғау.

Физика пәнінде саралап оқытудың тиімділігі өз тәжірибемде

Физика сабағында саралап оқыту технологиясын үнемі қолданамын, себебі саралап оқыту технологиясы оқушылардың физика саласында қабілеттерін арттырып, жаңа сабақ тақырыбын өткен уақытта қызығушылығын арттырып, білім деңгейлерінің көтерілетінің байқадым:

1. Топішілік саралап оқыту – оқушылар жеке ерекшеліктерін немесе дайындық дәрежесін ескере отырып топтарға бөлінеді.
2. Топтық саралап оқыту-сыныптарды топтарға бөлу, олардың әрқайсысы өз тапсырмасын орындайды(ұжымдық жұмыс болуы мүмкін).
3. Фронтальды саралап оқыту-оқушылар бір жаттығуды орындайды,бірақ олардың тапсырмаларын күрделілік дәрежесі бойынша әртүрлі балаларға бөліп бердім.
4. Жеке саралап оқыту - әрбір оқушы өз тапсырмасын өз бетінше немесе мұғалімнің көмегімен орындайды.

Физика пәнің біз оқытудың саралап оқытудың тәсілін жүзеге асыратын келесі әдістерді пайдаланамыз:

1.Топпен жұмыс
2. Жобалар әдісі
3. Түрлі деңгейлі тапсырмалар

Саралап оқытуды *жүзеге асыру үшін* жүйелі түрде шәкірттерге күрделілігі әр түрлі жұмыстарды есептеуге беріп, оған қайтарылған жауаптарына назар аударуы, нәтижелерін арнаулы күнделік дәптерге жазу, басқа пән мұғалімдерімен пікір алысып, оқушының өзімен сырласуы, ата-ананы одақтас етіп, ынтымақтастықты арттыру істің нәтижелі болуына мүмкіндік жасайды. Талапты, талантты шәкірттерге қосымша тапсырма беру, әдебиеттер, есептер жинағын, оқу құралдарын ұсыну, сонымен бірге талап-тілектеріне сай қосымша уақыт бөліп, бірлесе сынақ-тәжірибелер жасау, жаппай жасалатын зертханалық жұмыстар даярлауда көмекке шақыру, көрнекі көрсетілетін тәжірибелерді жасауда жәрдемдесу, біріге еңбек ету – **саралап оқытудың маңызды міндеті.**

Сондай-ақ, сыныптан тыс жұмыстарда пәндік апталықтар өткізуде негізгі көмекшілер тағайындауға, жалпы басшылықты талапты, ұйымдастыру қабілеттері бар жас жеткіншектерге беріп, оларға тек бақылау жасау, қажетті кезеңдерде ғана ақыл-кеңес беріп, үйрету назардан тыс қалмағаны жөн. Мұғалім оқушыларға көптеген тамаша кештерден ең қызықтысын іріктеп алудың тәсілдерін үйретуі тиіс.

Оқыту-тәрбиелеу жұмыстарын жүргізу барысында әрбір тоқсанда оқу үлгерімдеріне сай кейбір шәкірттерді тереңдетіліп оқытатын курсқа ауыстыру мүмкіндіктерін қарастырудың, шәкірттердің еңбектерінің лайықты бағаға ие болуын ойластырып, оларды жүзеге асырудың берері аз болмаса керек.

Саралап оқытуда талдап-жинақтай баяндау элементтерін пайдалану, ұқсастықтар, қорытындылаулар, нақтылаулар, модельдеу және ой елегінен өткізулер арқылы өздігінен білімдерін жетілдірулер, оқу материалдарын қысқаша конпектілеу, тірек конспектілер жасау, негізгілерін ықшамдап жазу, келелі мәселелер ұстанымын пайдалану табысқа жеткізетінін ескеру нәтижесінде шәкірттерді сенімді көмекші ете білу мен табыс көзі болып саналады. *Дарынды шәкірттерді даралауда саралап оқытуға баса назар аудару – болашақ ұрпақтың білікті маман болуына жол ашылады.*

Саралап оқыту идеясы. «Жекелендіру» және «дифференциация» ұғымдары бірізгілікте қарастырылады. Олардың өзара қарым-қатынасы сипатында әрқилы көзқарастар бар: саралап оқыту жекелендірумен байланысады; саралап оқыту құрамына жеке жағдай ретінде (ішкі дифференциация) жекелендіру енеді; саралап оқытудың жекелендіру құралы ретінде қарастырылады.

Оқытуды жекелендіру саралап оқытумәнін, мақсатты бағыттылығын анықтайды.

Жекелендіру – оқыту процесінде оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру, олардың тұлға ретінде қалыптасуына және дамуына, олардың мүмкіндіктерін, қажеттіліктерін және қызығушылықтарын ескере отырып жағдай жасау,

Кәсіптік білім беруде қолданылатын оқытудың жекелендіру технологиясына мыналар жатады:

- модульді оқыту технологиясы, аяқталған блок-модульдердің ішіндегі жеке жолдарға оқытуға таңдауды қамтамасыз етеді, онда оқу материалының элементтері жүйе түрінде болады;

- ашық оқыту технологиясы — студенттерді жеке темпте, жекеше бағдарламалар бойынша оқыту.

Саралап оқыту – жеке оқыту үшін оқытылып отырғандардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оларды топтарға бөлу. Ол топтар бірқалыпты, салыстырмалы түрде бірқалыпты, ал жеке оқыту – тұрақты, уақытша екенін ескеруді ұмыстпаған жөн.

Оқытуда, оқушылардың барлық ерекшеліктерін ескеруді жүзеге асыратын құрал -*саралап оқыту болып табылады.*

Саралап оқытудыңмәні – оқушыларды бөлу емес, оларды біріктіруде дер кезінде көмек көрсету.

Тиімділігі – мұғалім оқушылардың жұмысын бақылап қана қоймай, осы уақытта жеке оқушылармен жекеше жұмыс жасайды. *Оқушылар үш режимде жұмыс істей алады:*

- мұғаліммен бірігіп;
- жеке өз бетімен;
- мұғалімнің жетекшілігімен.

Саралап оқыту оқытудың болашағы оның оның формаларының жаңа типологиясын жүзеге асырумен байланысты. *Оның мәні мынада:*

- оқушылардың ерекшелігінің типологиясы негізінде тұрақты класс немесе топ құру;
- оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, жан - жақты дайындықты жүзеге асыру.

Барлық оқушылардың оқуға қабілеттілігінің дамуы мен дайындық деңгейі бірдей болмаған жағдайда дифференциалды оқыту технологиясы қолданылады.

Жеке қабілеттері ескерілмей, тек жас ерекшелігіне байланысты жиналған 25-30 оқушы білімді бірдей және тең меңгермейді. Кейбір оқушыларда өз жасына сай ойлауға икемділігі, ширақтылығы болмайды, жинақтап қорыта білмейді, осыдан кейін оқу материалдарынан қала бастайды. Бұндай оқушылардың білімге деген қызығушылығы жоғалады, оқуға деген теріс көзқарасы пайда болады. Бұл үлгермеушілікке әкеліп соғады. Жақсы оқитын оқушылармен де жұмыс істеу қиын, себебі, мұғалім сабақты «орташа» оқитын оқушының қабілетіне негіздейді. Олар біртіндеп оқу тапсырмаларын орындауда жеңілдіктерге үйренеді және бірінші қиындықтар өз-өзіне сенбеушілік, сасқалақтау туады. Ал, бұл үлгерімнің төмендеуіне әкеледі. Сондықтан, әрбір оқушының жоғары үлгерімділігіне жетудің міндеті дифференциалды оқытуда оқушының жеке ерекшелігін ескеру негізінде шешіледі.Оқыту және білім берудегі дифференциация туралы түсінік

Саралап оқыту – бұл әр оқушының қабілетін, бейімділігін, қызығушылығын ескере отырып жеке басын дамытуды қамтамасыз ететін білім берудің жүйесі.

Оқыту және білім берудегі саралап оқыту дегеніміз:

1. Білім берудің мазмұнын, түрін, әдісін, темпін, көлемін таңдау арқылы әр оқушыға білім меңгеруіне қолайлы жағдай жасалатын оқу іс-әрекетін ұйымдастыру.
2. Әр түрлі білім алу қажеттіліктерді қамтамасыз етуге арнап оқыту жүйесін бағдарлау.

Саралап оқытуоқытудың мақсаттары төмендегідей:

1.Әр оқушының қызығушылығымен бейімділігін дамыту және талаптарды анықтауға тиімді жағдай жасауға негізделген оқытуды даралау. Бұл саралап оқыту оқытудың психологиялық-педагогикалық көзқарастағы мақсат.

2.Әлеуметтік көзқарас бойынша саралап оқытудың мақсаты ол әрбір қоғам мүшесінің социумлен өзараәрекет бейімділігін ұтымды пайдалану мақсатпен шығармашылық, интеллектуалдық, профессионалдық қоғам потенциалын қалыптастыруына мақсаттылықпен әсер ету.

3.Дидактикалық көзқарас бойынша оқушыларды саралап оқыту үшін жаңа әдістемелік жүйені жасау жолымен толғағы жеткен мектеп проблемаларын шешу.

Саралап оқыту түрлері. Оқыту және білім берудегі саралап оқыту 3 түрлі болады:

1.Сыртқы саралап оқыту (арнайы мектептер ұйымдастыру, тереңдетіп оқыту және коррекциялық сыныптар, факультативтер, таңдау курстарын т.б. ашу).

2.Ішкі саралап оқыту - әдеттегі сынып көлемінде әр оқушының даралық ерекшелігін ескере отырып сабақ барысындағы жұмыстың ұтымды түрін анықтау.

3.Элективті саралап оқыту – бұл оқушыларға міндетті оқу пәндерімен қатар бірнеше пәндерді қосымша ретінде оқуға құқық беру.

Саралап оқытуоқытудың талдау схемасы. Саралап оқыту топтық оқу деңгейіне байланысты бірдей салыстырмалы топты бөлу формасын ұсынады.

Топты құрылымдық талдау схемасы.

Бірінші топ - жоғары оқу қабілеті бар оқушылар:

а) жоғары деңгей, даму және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

ә) орташа деңгей, даму және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

б) жоғары деңгей, даму және жұмысқа орташа қабілеттілігі.

Бұл топ оқушылары оқу міндеттерін өз бетімен шешуге және белгісіз жағдайда қажетті білімді қолдануды талап ететін қиын материалдармен жұмыс жасайды.

Екінші топ - орташа қабілеттері бар оқушылар:

а) орташа деңгей, оқуға қабілеті және жұмысқа орташа қабілеттілігі;

ә) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа жоғары қабілеттілігі;

б) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа орташа қабілеттілігі.

Бұл топтағы оқушылар бірінші топтың тапсырмасын, мұғалімнің және тірек схемасының көмегімен орындайды.

Үшінші топ - оқу қабілеттері төмен оқушылар:

а) жоғары деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі;

ә) орташа деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі;

б) төменгі деңгей, дамыту және жұмысқа төмен қабілеттілігі.

Бұл топтағы оқушылар оқу тапсырмаларына шек қоюды, сабақта қосымша түсіндірулерді және жаттықтыратын жұмыстарды қажет етеді.

Саралап оқыту оқытуда әлсіз оқушылармен жұмыста сабақтан соң, қосымша дайындалуды қажет етпейді. Саралап оқыту процесінде оқушылардың бір топтан, екінші топқа көшуі мүмкін. Көшу немесе ауысу оқушының даму деңгейінің өзгеруінен, сабақта білім алуда қызығушылығының тууына талаптануда, оқу бағыттылығының жоғарлауы және кемшіліктерді толықтыруында қамтамасыз етіледі.

Саралап оқытубойынша жаңа маттериалды түсіндіру. Саралап оқытудың негізінде сабақтың әр түрлі кезеңдерінде оқушылардың оқу әрекетіне қойылатын келесі талаптар анықталады:

Сабақтың схемасы

Жаңа материалды түсіндіру.

І-кезең. Өткенді қайталау.

Әр түрлі қиындықтарға байланысты оқушылардың өзіндік жұмысы.

Бірінші топ: тапсырманы түсінуде, талап ететін өзіндік шығармашыл жұмысты орындайды;

- 2-ші және 3-ші топтардың жұмыстарын бақылайды, қиыншылық туған жағдайда оларға көмекке келеді;
- 2-ші және 3-ші топтар үшін қайталанған материал бойынша қорытынды жеке тапсырмалар жасайды.

Екінші топ: өткен сабақта 1-ші топ оқушыларының дайындаған тірек схемаларының ережелерін жасайды, үлгі бойынша жұмыс жасайды;

- жаңа материалды меңгеруге қажетті ережелерді қайталай отырып, 3-ші топ оқушыларының үй тапсырмаларын тексереді.

Үшінші топ: жатталған ережені тәжірибеде қолданады, алдыңғы сабақта 1-ші және 2-ші топ оқушылары жұмыс істеген тірек схемалары бойынша өз бетімен жұмыс істейді, жаңа материалды түсіндіру үшін материалды қайталайды.

ІІ-кезең. Жаңа білімді практикада қолдану әдісіне байланысты барлық топ оқушыларына мұғалімнің материалды фронтальды түсіндіруі (барлық топ жұмысістейді).

ІІІ-кезең. Барлық топ оқушыларының білімді меңгеру сапасын анықтау және меңгерген материалды тәжірибеде қолдана білуі.

Бірінші топ: білімін кеңейту және тереңдетуде өзіндік жұмысы, оқушылар өздерінің уақыты мен күшін керексіз қайталауға жұмсамау керек.

Екінші және үшінші топ: тірек схемаларын қолданып, негізгі сұрақтар бойынша жаңа материалды екінші рет түсіндіру.

*Екінші топ***:** тірек схемасы және үлгі бойынша өзіндік жұмысы.

Үшінші топ: жаңа материалды түсіндіруі бойынша түзету:

1) оқулық бойынша теориялық жағдайы;

2) оқу жұмысының дағдыларын меңгеру мақсатында мұғалімнің жетекшілігімен тақырыптық жаттықтыру жаттығулары.

IV-кезең. Өзіндік жұмысты орындаудың нәтижесін тексеру үшінші топтан басталады, сосын екінші бірінші топпен аяқталады. Жаңа тақырыпқа байланысты өзіндік тапсырманы үшінші топ екі рет тыңдайды, бірінші топтың өзіндік жұмысының орындалуын екінші және үшінші топ тыңдайды.

V-кезең. Барлық топқа арналған бірдей өзіндік жұмыс. Сосын барлық топқа қосымша тапсырмалар беріледі (әр түрлі күрделілігіне байланысты).

VI-кезең. Үй тапсырмасы екі түрлі болады: күрделілігі және мазмұны бойынша әр түрлі, күрделілігі бойынша немесе мазмұны бойынша әр түрлі.

Келешекте өз тәжірибемде :

1.Физика пәнінен оқушылармен үнемі тепе – теңдікті ұстауды, еркіндік беруді.

2. Оқытуды сапалы ету үшін жаңа тәсілдерді қолдана отырып,сабақтарымды түрлендіруді

3. Әріптестерімді қызықтырып, бірлесе жұмыс жасауды

4. Ата – ана, мектеп психологымен жаңаша бағыттағы жұмыстыдамытамын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1 Оқыту технологиясының түрлері. Куәлік №1235 11 қазан 2012. Самашова Г.Е., Құрымбаев С.Ғ., Егоров В.В. және т.б.

2 Манабаева А.Ш., Абылайхан С.М., Байжұманова Н.С. Оқытудың жаңа технологиялары Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2010. – 204 б.

3 Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии. М., 1995.
4 Танасейчук М.К., Шкутина Л.А. Развивающая профдиагностика и педагогические технологии. Алматы, 2000.
5 Кашлев С.С. Современные технологии педагогического процесса. М., 1995.

Айтбаева Мадина Жайлауқызы
Шымкент қаласы, «№103 ЖОББМ» КММ
физика пәнінің мұғалімі.

ӘДЕБИЕТ ПӘНІН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ МЕН ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Мақсаты: Жаңартылған білім мазмұны бойынша қашықтықтан оқытуда әдебиет сабақтарында оқушылардың ақпараттық коммуникативтік технологияларды тиімді қолдануға, өз бетімен кез-келген үй тапсырмасын қашықтықтан орындауға, және онлайн оқытуда оқушыларды зияткерліккке, интеллектуалдыққа, жұмысты дәл, нақты орындауға үйрету.

Міндеті:

- ✓ Әдебиетпәні бойынша оқу бағдарламаларында қарастырылған тақырыптармен жұмыс жасау кезінде практикалық іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыру.
- ✓ Қашықтықтаноқушылардың әдебиет пәнінде, өзіндік үй жұмыстарын ZOOM конференциясы арқылы ұйымдастыру.

Күтілетін нәтиже: Қашықтықтан оқу барысында әдебиет пәнің оқуғадеген қызығушылығы арттырады. Қашықтықтан білім беру барысында үй жұмысын орындауда оқулықтың тапсырмасы мен мәтіні бір-бірін толықтырады. Білім беру платформалары арқылы оқушылардың назарын жаңа тақырыпқа аудара отырып, мұғалім әрбір оқушының қызығушылығын, олардың мазмұнын толық түсінуге және пәнді оқып үйренуді оқулықтың тиісті бөлімін меңгерумен байланыстыра отырып, оны есте сақтауға деген ынтасын оятады.

Тезис: Қашықтықтан білім беру –заман талабы, елімізде бүгінгі күні қолда бар қашықтықтан онлайн-оқыту жүйелері ұстаздар мен оқушылар арасында тығыз байланыс орнықтыруға мүмкіндік береді, әрі нақты сабақ беру үрдісін қамтамасыз етеді.

І. Кіріспе

Елімізде төтенше жағдай енгізілуіне байланысты мектептер түгел қашықтан оқытуға көшті. Қашықтан оқудың қиындықтарымен бірге, бірқатар артықшылықтары да барлығын жаңа тәсілге көшкен кезден бері өткен уақыт көрсетіп отыр. Мен қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімімін. Сабақтарымда түрлі көрнекі құралдарды көбірек пайдалануға тырысамын. Ал қашықтан оқуға көшкеннен кейін сабақтарымды PowerPoint бағдарламасы арқылы слайдсабақтар түрінде ұйымдастырып жүрмін. Оның артықшылығы сол – тақырыпты ашатын түрлі суреттер мен кескіндемелерді, жазбаларды пайдалануға болады.

Қашықтықтан оқыту – білім алушы мен педагог қызметкерінің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту. Қашықтықтан білім беру технологиялары қашықтықтан оқу сабақтарын «online», «offline» режимінде өткізуге негізделген. «Online» режимінде оқу сабақтары нақты уақыт режимінде оқудың өзара іс-әрекет ету үдерісін қарастырады (бейнеконференция, интернет желісімен хабар алмасу, телефон аппараты арқылы келіссөздер). «Online» режиміндегі оқу сабақтары оқытушы мен білім алушы арасындағы асинхронды тілдесудің (электрондық пошта, кейіннен қорытынды бақылау тапсырумен оқытушының тапсырмасы бойынша білім алушының оқулықпен жұмысы) оқу іс-әрекеті процесін қарастырады.

Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдана отырып білім беру сапалы білім беру қызметін алуда білім алушылардың мүмкіндіктерін кеңейтуді, олардың білім қажеттіліктерін тұрғылықты жеріне, әлеуметтік жағдайына, жасына, денсаулығына және өмірдің тағы басқа себептеріне қарамастан қамтамасыз етуді мақсат етеді.

Әдебиет пәнің қашықтықтан оқытудың артықшылықтары мен кемшіліктері

Әдебиет пәнін қашықтықтан оқыту оқушылардың ғаламторды ұшқыр пайлануға үйретумен қатар ата-анасымен балаларының байланысын күшейтті. Дегенмен, бұл жүйеніңде кемшіліктері жоқ емес. Еліміздің кей аймақтарында интернет желісінің болмауына байланысты білім алушы оқушылар мен ұстаздардың байланысқа шыға алмағандықтан қауіпке қарамай ауылдан қала асып келді. Оқушылардың басым көпшілігінде ноутбук пен сапалы смартфон кездеспейді. Сонымен қатар, бұл оқушылар білім жүйесіне арналған интернет платформасымен жұмыс жасай алмайды.

Болашаққа бет алған білім алушылардың бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтары мен түрлі қабілеттерінің қалыптасуы қоршаған ортасымен тікелей қарым-қатынас нәтижесінде жүзеге асады. Қашықтықтан білім беру оқушылардың топпен жұмыс жасауына, қоғаммен араласуына кедергі келтіруде. Қарым-қатынастың негізгі құралы-сөйлеу. Адам тілі арқасында ғана жан сырын сыртқа шығарып, басқалардың жан сырын ұға алады. Ойлаған ойын сыртқа шығарып, басқаға ұқтыра алуға тырысады. Тек өзі жұмыс істеген білім алушы өз ойын өзгеге білдіруге қиналып, тұйықталып қалады.

Айтылатын ойды ауызша жеткізу әсері болғанымен, қысқа мағынада қалып қояды.Сондықтан оқушылардың білімін дамытуда бағыт- бағдар бере отырып, олардың ойлау тіліне қарай дамытуға тікелей ықпал ететін әдіс-тәсілдерді жан- жақты ойластыру қажет.Оқушылардың дұрыс сөйлеуін қалыптастыру ұстаздың үлкен жауапкершілік пен шығармашылық ізденісті талап етеді.

Әдебиет пәнін қашықтықтан білім беру аясында:

- ✓ Ұстаздар қашықтықтан білім беру арқылы оқушылардың бірегей қабілетін дамытуға бағытталған айрықша тиімді әдістерді пайдаланады;
- ✓ Оқушыларды өз бетінше оқып үйренуге баулиды;
- ✓ Ойшыл ретінде оқушылардың өздерінің жасаған іс-әрекеттеріне жауап іздеп, жаңа алған білімдері мен бұрынғы білімдерін байланыстырады;
- ✓ Кездескен қиындықтарды шешу жолында балаламалы шешімдер қабылдап, қиын мәселелерді жаңалық ашу жолындағы мүмкіндіктер деп қабылдайды.

Әдебиет пәнін қашықтықтан білім берудің кемшіліктері:

- ✓ Кейбір оқушылардың қалаулары бойынша тапсырманы орындауы. Бұл оқушылардың жауапсыздығына алып келеді.
- ✓ Әр оқушы өз бетінше орындайтын болғандықтан тапсырманы бірінен-бірі көшіріп жазу орын алады.

Ал жалпылама қашықтан оқытудың артықшылықтары мен кемшіліктері мынадай:

Артықшылығы:

1.Кез-келген уақытта білім алу мүмкіндігі. Қашықтан оқытылатын оқушы, материалды меңгеруге қашан және қай уақытта кірісетінін өздігінше шеше алады.

2. Өз қалауыңыз бойынша білім алу мүмкіндігі

Сіз әрқашан күрделі мәселелерді зерттеуге қайта орала аласыз, бірнеше рет видео сабақтарды көре аласыз, ұстазбен ватсап желісі арқылы хат алмасып және оны қайта оқи аласыз

3. Кез-келген жерде білім алу мүмкіндігі

Оқушылар үйден шықпай-ақ, әлемнің кез-келген жерінде оқи алады. Оқытуды бастау үшін сізде Интернетке қосылған компьютер болуы керек.

4. Негізгі жұмысыңызға кедергісіз оқу

5. Оқудың жоғары нәтижелері

Американдық ғалымдардың зерттеулеріне сүйенсек, қашықтықтан оқыту нәтижелері дәстүрлі білім беру нәтижелерінен кем түспейді, тіпті, одан да жоғары. Қашықтықтан білім алушы оқу материалдарының көпшілігін өз бетінше оқиды. Бұл тақырыптарды естесақтау мен түсінуді жақсартады. Ал білімді практикада, жұмыста бірден қолдана білу олардың білімдерін бекітеді. Сонымен қатар, оқу үрдісінде жаңа технологияларды қолдану оны қызықты ете түседі.

6. Мобильділік

Мұғалімдермен, репетиторлармен байланыс әр түрлі жолдармен жүзеге асырылады: on-line және off-line. Электрондық пошта арқылы ұстазбен кеңесу кейде жеке немесе сырттай кездесуден гөрі тиімді және жылдамырақ болады.

7. Қашықтан оқыту арзан. Оқушы жол жүру, түскі ас ақысын төлеудің қажеті жоқ.

8. Жайлы жағдайда оқу

Қашықтықтан білім алушылардың жиынтық бағалау тапсырмалары on-line тест түрінде өтеді. Сондықтан оқушылар ұстаздармен тест және емтихандарда кездесуде алаңдауға негіз жоқ. Субъективті бағалау мүмкіндігі жоққа шығарылады: тест сұрақтарына жауаптардың дұрыстығын тексеретін жүйе оқушының басқа пәндердегі үлгеріміне, оның әлеуметтік мәртебесіне және басқа факторларға әсер етпейді.

Кемшіліктері:

1. Жаңа форматқа көшудегі қиындықтар, бейвербалды жағдайда әңгімелесушіні түсінудегі жайсыздық.
2. Күшті мотивация қажет.

Қашықтан білім алушы оқушы барлық оқу материалдарын дербес оқиды. Бұл ерік-жігер, жауапкершілік пен ұстамдылықты талап етеді. Сыртқы бақылаусыз оқудың қарқыны төмендейді.
3. Қашықтықтан білім беру коммуникативтік икемділікті дамыту үшін қолайсыз.Қашықтықтан оқыту кезінде оқушылардың бір-бірімен және ұстаздармен жеке байланысы аз болады. Сондықтан оқытудың бұл формасы сыпайылықты, сенімділікті, командада жұмыс істеу дағдыларын дамытуға жарамайды.
4. Практикалық білімнің болмауы, яғни оқушы шығармаларды талдау немесе мазмұндауды тақтаға шығып айта алмауы.
5. Компьютерлік сауаттылықтың жеткіліксіздігі
Негізінен, ұстаздар құрамының аға буыны қашықтан оқыту технологиясын меңгеруде қиындықтар туындайды.
6. Шалғай өңірлердің қашықтығы
Қазақстанда шалғай аудандарда қашықтықтан оқытуға ерекше қажеттілік туындайды. Алайда, оқығысы келетіндердің көбісінде интернетке қосылған компьютер жоқ.

Әдебиет пәнінде қашықтықтан оқытудағы өз тәжірибем

Қашықтан оқуға байланысты тәжірибемді талдап кетсем, артық болмас.

Оқушы қалаған уақытында қазақ әдебиеті пәні бойынша берілген үй тапсырмаларын орындап, қызықты тест тапсымаларын Daryn.online платформасында өткен тақырып бойынша тесттар мен тапсырмаларды орындап, бонустар жинай алады. Егер бонустарды көп жинаса, мектеп оқушысы мен мектепке арнайы осы платформаның бағалы сыйлықтары мен марапаттары тапсырылады. Сондай-ақ бұл платформада оқушы пән бойынша қажетті затты табады, бейне сабақтарды қарайды, тест сұрақтарына жауап береді. Ол тапсырмалар арқылы ата-ана баласының тақырыпты қаншалықты түсінгенін көре алады. Қатемен жұмыс істеуге,тапсырмаға қайта оралуға және бейне роликті тағы да көруге болады. Әдебиет пәнің қашықтықтан оқытуда осы аталған платформаның маңызы өте зор, көптеген тапсырмаларды шешуді үйренеді, білімін кеңейтеді.

Ал баршамызға белгілі Bilim Land жаңартылған бағдарламаға сәйкес әзірленген мектеп пәндерінің интерактивті сабақтарымен ұстаздарды қамтуда. Бұл сайттағы онлайн мектеп бөлімі әр сынып бойынша сабақтармен, тапсырмалармен қамтылуда. Еліміздің барлық ұстаздары осы сайтпен тиімді жұмыс атқаруда. Барлық сынып оқушыларына арналған сабақтар «Балапан» және «Ел Арна» телеарналарында өткізілді. 1-11 сынып оқушыларына аптасына бес күн өткізілді, оның ішінде қазақ тілі мен әдебиеті пәндері де бар. Онда бейнесабақтар кестеге сай көрсетіледі. Мұғалімдер үшін цифрлық ресурстарды пайдалану бойынша біраз видеодәрістер әзірленген.

Telegram немесе WhatsApp

Иә, бұл – бәрімізге белгілі мессенджер. Барлық оқушының жылдамдығы жоғары ғаламторға шығатын мүмкіндігі жоқ. Бұл орайда месенджерлерді пайдалануға болады. Соның ішінде ең тиімдісі осы Telegram мен **WhatsApp** деп санаймын. Компьютер арқылы да, ұялы телефонмен де кіре аласыз. Мұнда канал ашып, оқушыларға сол каналдың сілтемесін жіберуге болады. Каналды күнделікті сабақтарыңызды, тапсырмаларды жариялап отырасыз.

Бір пайдасы оқушылар мұндай жаза алмайды, тек бақылап, көріп отыра алады. Ал сұрақтарын жеке хат арқылы жолдайды. Сонымен бірге қысқаша сауалнама ұйымдастыруға да болады.

Қазір қашықтықтан оқытуға арналған бағдарламалар өте көп. Дегенмен, бұл ұсынылған қосымшалар ең тиімді және қолжетімді деп санаймын.Қолда бар барлық мүмкіндікті пайдаланып, қашықтықтан оқуды жалғастыру керек. Балапан, Еларна телеарнасынан бастап, Mektep.edu, BilimLand жалғаған дайын контентпен сабақ берушіден бастап, онлайн оқуға арналған **Google Classroom**, **Learningapps, Telegram немесе WhatsAp, Daryn online** бағдарламалары арқылы жасауға болады.

Әрине, елдегі цифрландыру саласының керемет еместігі, интернет жылдамдығының жетпейтіні ақиқат. Бірақ, мұндай жағдайда елдің жағасына жармасу азаматтық емес, қандай жағдай болсада қиыншылықты жеңуге тырысуымыз қажет. Осындай әлемді дүр сілкіндірген сын сағатта бәріміз бірге болып, оқушылардың білім сапасын арттыру үшін біз, ұстаздар қауымы әріптестерімізбен кеңесе отырып, қиыншылықты жеңіп шығамыз деп кәміл сенемін.

Google Classroom қосымшасы

Бұл қосымша компьютермен де, ұялы телефонмен де кіруге ыңғайлы. Ұялы телефон үшін алдын ала бағдарламасын жүктеп алу қажет. Мұғалімдер де, оқушылар да gmail пошта арқылы тіркелу қажет. Тіпті, мектепті де тіркеуге болады. Бұл мектеп әкімшілігі үшін мұғалімдер мен оқушылардың жұмысын қадағалап отыруға ыңғайлы болары сөзсіз.

Мұғалім ретінде тіркелгеннен кейін сіз өз пәніңізге арнап арнайы курс ашу мүмкіндігіне ие боласыз. Курсты сыныптар мен пәндерге қарай бөліп ашуға да болады. Әр курстың өзінің коды болады. Оқушылар курсқа сол код арқылы тіркеле алады. Курста өтілетін тақырыпты күн сайын жариялап отыруға немесе алдын-ала дайындап, сабақ кестесіне сай күнді, уақытты белгілеп, жоспарлап жариялауға мүмкіндік бар. Яғни, бір

сыныпқа арналған сабақтардың барлығын дайындап қойып, сабақтың шығатын кестесін белгілеп қойсаңыз, ол өзі автоматты түрде жарияланып отырады. Оқушыларға тапсырмаларды тест түрінде, бейнематериал немесе презентация түрінде ұсынуға болады. Әр тапсырма бағалау критерийлерін енгізе аласыз. Оқушылардан жұмысын жібергенде сізге хабарлама келеді және олар бір-бірінің жұмыстарын көре алмайды. Мұндай оқушымен кері байланыс жасау мүмкіндігі де қарастырылған. Әр оқушының жұмысына өзі ғана көре алатын жеке комментарий қалдыруға болады. Оқушы жұмысын дәптерге орындап, сізге суретке түсіріп жіберген жағдайда, оның қателерін белгілеп, пікір қалдыра аласыз. Ең бастысы, бұл қосымшада арнайы журнал болады. Кімнің қай уақытта тапсырғанын, қанша балл алғанын қадағалап отырасыз. Сонымен қатар оқушылардан келген файлдардың барлығы Google Дискте сақталады. Кез- келген уақытта қолжетімді болады.

Zoom конференциясы мен чат

Бұл платформа сандық білім беру жүйесіне негізделген, қашықтықтан оқытудағы нақты уақыттағы хабарламалармен және мазмұнмен алмасу арқылы қолданылатын бейнеконференциялар. Қашықтықтан оқыту жүйесіне өте қажет бағдарлама, бұл конференцияға ұстаз бен барлық оқушылар бір мезетте кіріп, бір-бірімен бейне байланыс жасай алады. Пікір алмасып, өткен сабақты талдап, ұстаз тікелей эфирде оқушыларымен байланысады. Бұл конференцияны гуманитарлық пәндер бойынша жаңа тақырыпты өткенде өте тиімді деп айта аламын, себебі барлық оқушылар бір мезетте кіріп, пікір алмасып, өткен тақырып бойынша өз ойларын ортаға сала алады.

Қорыта келгенде, ұрпағымызды парасатты да білікті, мәдениетті де білімді етіп тәрбиелеп, рухани дүниетанымын жалпы адамзаттық деңгейде дамытамыз десек, бойында ұлттық және азаматтық намысы бар ұрпақ өсіргіміз келсе, бүкіл қоғамдық өмірдің өзегін келешек ұрпақ тәрбиесіне, соның ішінде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеуге бағыттаумыз қажет. Бүгінгі бала – ертенгі жаңа әлем. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін әр педагог өз пікірін жүйелі түрде жеткізе білетін, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интернет жүйесін пайдалана алатын, онлайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген оқытушы болуы тиіс. Заман талабына сай жаңа технология әдістерін үйрету, бағыт-бағдар беруші – оқытушылар. Осы үрдіспен мемлекетіміздің бәсекеге қабілетті дамыған 30 елдің қатарына кіру мақсаты оқытушылар қауымына зор міндеттер жүктейді.

Білім сапасы – оқытушылар қызметінің сапасы. Ал осы сапаға қол жеткізу үшін біліктілікті жетілдіру үдерісін бүгінгі күн талабына сай жаңаша ұйымдастыру мақсатында «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымы, «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық білім беру, сауықтыру орталығы, Түзеу педагогикасы ұлттық ғылыми-практикалық орталығы, «Атамекен» ҚР Ұлттық кәсіпкерлер палатасы, сондай-ақ облыстардың әдістемелік кабинеттері тарапынан өткізіліп жатқан көптеген қысқа және ұзақ мерзімді курстар, деңгейлік курстар, орта білім мазмұнын жаңарту аясында ұйымдастырылған біліктілік арттыру курстарының педагогтердің кәсіби даярлығын арттырып, өз ісін жоспарлай алуына, өзінің нақты мақсаттарын болжап, көріп, баланың әрекетін ұйымдастыра алу шеберлігін шыңдауындағы маңызы өте зор.

Қазіргі таңда біліктілік арттыру курстары түгелімен онлайн режимде өткізіліп жатыр. Жалпы, бүгінгі күні қолда бар қашықтықтан онлайн-оқыту жүйелері ұстаздар мен оқушылар арасында тығыз байланыс орнықтыруға мүмкіндік береді, әрі нақты сабақ беру үрдісін қамтамасыз етеді. Қашықтықтан оқытудағы сандық білім беру тікелей ұстаздың сабақ беру шеберлігін, тәжірибелілігін арттырып қана қоймай, ғаламтор жүйесіндегі білім беру ресурстарымен сауатты сабақ өткізуге дағдыландырды. Сөз соңында айтарым, мұндай формат сабақ сапасына да жоғары деңгейге көтереді, өйткені әрбір сабақтың үдерісі оқушының да, ұстаздың да жауапкершілігін арттырады.

Сөз соңында айтарым, қашықтықтан оқыту арқылы бүгінгі өсіп келе жатқан жас ұрпағымыздың денсаулығын сақтап қана қоймай, осы карантиннің созылып кетпеуіне, студенттеріміздің сапалы білім алуына зор үлесін қосып жатқан еліміздің барлық ұстаздарына алғысымды білдіремін!

Байдеуова Алия Рысбаевна
Шымкент қаласы, «№103 ЖОББМ» КММ
«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің мұғалімі.

ВОЗМОЖНОСТИ ТЕХНОЛОГИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Актуальность: Дистанционное обучение занимает всё большую роль в образовательном процессе. Современное образование невозможно без Интернета, который прочно вошел в нашу жизнь. Специалистам всех профессий требуется постоянно совершенствовать свои знания, умения и навыки, чтобы соответствовать высокому профессиональному уровню, диктуемому потребностями нашего современного общества. В условиях пандемии и строгого карантина возникли жизненно важные вопросы, касаемые обучения и образования в целом. И эта необходимость привела к поискам новых методов передачи знаний и технологий обучения.

Цель: Введение в процесс учебы новейших образовательных технологий и создание посредством этого современного образовательного пространства, стимулирование самостоятельной поисковой работы обучающихся,направляемой преподавателями, постепенный переход от репродуктивного обучения к более современному: креативному.

Задачи:

-гибкость (ученики занимаются в подходящее для них время, в удобном месте и ритме);

-модульность (позволяет из определенного спектра независимых научных дисциплин составлять индивидуальный план, отвечающий образовательным нуждам обучающихся);

- параллельность (дистанционное образование может проходить без отрыва от работы);

-дальность действия (обучающийся может находиться сколь угодно далеко от места обучения, но качество обучения – при условии хорошей связи – от этого не страдает);

-территориальный охват (сеть услуг дистанционного обучения может покрывать огромные территории, а значит, число обучающихся критическим не является);

-рентабельность (дистанционное образование экономически выгоднее традиционного: экономия на содержании учебных и вспомогательных помещений, транспортных расходах; при дистанционном доступе к электронным библиотекам экономятся ресурсы на обеспечения обучающихся учебными пособиями и т.д.).

Введение

Образование как процесс воспитания и обучения человека существует тысячи лет, и система, обеспечивающая этот процесс, тоже возникла очень давно. Многовековое развитие систем образования у разных стран и народов постепенно привело к созданию современного мирового образовательного пространства с его разнообразием учреждений общего, специального и профессионального образования. Произошедшие изменения коснулись не только количественного роста, но и качества образовательных услуг. В значительной степени это обусловлено разнообразием способов организации обучения и расширением возможности выбора обучающимися наиболее подходящих для них форм взаимодействия с преподавателями.Пожалуй, наиболее значимым шагом в развитии образования в первые десятилетия XIX века стало массовое внедрение дистанционных форм организации учебного процесса.

Переход на дистанционное обучение — это вызов. Вызов не только учителям, которым может быть трудно уйти от привычной классно-урочной системы преподавания, но и ученикам, которые должны проявить максимум ответственности, собранности и силы воли.Основные трудности, с которыми может столкнуться учитель-словесник на дистанционном обучении, заключаются в преподавании литературы.

Литература — это прежде всего чтение, обсуждение произведения, живой диалог с учителем и одноклассниками, а уже потом теоретические знания. И вот этого живого общения будет, безусловно, не хватать.Что можно сделать? Организовать, например, проверку на знание текста с помощью теста, составленного учителем самостоятельно. Возможны как вопросы с выбором, так и открытые, творческие работы, в том числе мини-сочинения. Подобные тесты я использую уже давно, они всегда выручают, если ребята на карантине или мне жаль времени на уроке на такие технические моменты. Результаты теста, как правило, показывают, куда мы можем двигаться, в частности — на что мне следует обратить внимание при проведении следующего урока. Кроме того, вопросы теста могут сориентировать и самих ребят, показать, какие акценты им необходимо расставить. Хорошо, если к подобным тестам учитель будет «прикладывать» пояснения (есть у заданий такая функция). Таким образом, мы не только проверяем, но и даём необходимый материал.

Под дистанционными образовательными технологиями понимаются образовательные технологии, реализуемые в основном с применением информационно-телекоммуникационных сетей при опосредованном (на расстоянии) взаимодействии обучающихся и педагогических работников.

Использование дистанционных образовательных технологий – это не модное веяние времени, обусловленное появлением современных гаджетов, а значит, и новых возможностей коммуникации.

На самом деле это качественно новый уровень взаимодействия между учителем и обучающимися. Современным обществом востребована активная личность, способная ориентироваться в бесконечном информационном потоке, готовая к непрерывному саморазвитию и самообразованию. В такой ситуации педагог получает новую роль – роль проводника знаний, помощника и консультанта. Знания же выступают не как цель, а как способ развития личности.

При реализации образовательных программ с применением дистанционных образовательных технологий должны быть созданы условия для функционирования электронной информационно-образовательной среды, включающей в себя электронные информационные ресурсы, электронные образовательные ресурсы, совокупность информационных технологий, телекоммуникационных технологий, соответствующих технологических средств и обеспечивающей освоение обучающимися образовательных программ в полном объеме независимо от места нахождения обучающихся.

Современные средства телекоммуникаций в дистанционном образовании на уроках русского языка и литературы

Современные средства телекоммуникаций в дистанционном образовании обеспечивают интерактивный способ обучения. Обучающиеся получают возможность осуществлять оперативную связь, а преподаватель – оперативно реагировать на запросы ученика, контролировать и своевременно корректировать его работу.

Использование дистанционных технологий стимулирует педагога к постоянному самообразованию и саморазвитию, ведь оно предполагает умение:

- вести поиск в различных электронных справочниках, базах данных, информационно-поисковых системах;
- организовывать хранение информации, проводить ее анализ и выбирать адекватные формы ее представления с помощью современных мультимедийных технологий;
- использовать полученные данные при решении конкретных творческих и проблемных задач.

Цель внедрения дистанционных образовательных технологий в систему обучения состоит в обеспечении доступности качественного образования для обучающихся, независимо от места проживания, социального положения и состояния здоровья.

Использование технологий дистанционного обучения даёт широкие возможности для управления учебной деятельностью школьников, формирует новый характер взаимодействия учителя и ученика (партнёрство, совместное решение учебных задач), новые формы оперативного контроля учебной деятельности (онлайн-консультирование, рецензирование всех работ обучающихся, создание электронного портфолио).

Планируя дистанционный урок, я учитываю, что осознание учеником нового материала, его закрепление и т. д. Будет происходить индивидуально, в зависимости от его подготовленности и подготовки.

Учебный процесс состоит из следующих этапов:

1) получение новых знаний;

2) выполнение различных учебных заданий, упражнений с использованием новых знаний;

3) обобщение и систематизация знаний.

На этапе получения новых знаний для лучшего запоминания учебного материала можно использовать видеозаписи лекции, создавать видеоролики, организовывать видеоконференции, на которых преподаватель излагает новый материал.

В то же время не следует забывать о традиционной деятельности учеников на уроках русского языка и литературы: работа с учебником, запись в тетрадях, интервьюирование, выполнение иллюстраций, чтение, пересказ, анализ текста, чтение наизусть, и выполнение различных творческих работ.

Таким образом, дистанционное обучение практически ничем не уступает организации учебного процесса в очной форме обучения.

Грамотное сочетание дистанционных и здоровьесберегающих технологий дает очевидные результаты, основным из которых является повышение образовательной мотивации. Следует отметить, что одной из особенностей дистанционного обучения является способность завершать выполненные индивидуальные задания. Если учащийся не выполнил задание достаточно хорошо, учитель может вернуть его на доработку, указав ошибки, которые необходимо исправить. Несомненно, использование технологий дистанционного обучения в традиционном обучении помогает создать атмосферу взаимного сотрудничества, позволяет ученику почувствовать поддержку учителя, помогает установить более доверительные отношения между участниками образовательного процесса и, таким образом, индивидуализировать обучение.

Основным компонентом содержания дистанционного образования является самостоятельная работа ученика с информацией, в ходе которой он приобретает предметные знания и мета-предметные навыки, что позволяет шире и глубже использовать образовательный потенциал предмета и потенциал ученика.

Ученик работает максимальное время самостоятельно. Это дает ему возможность реализовать себя в своей деятельности, самостоятельно определить уровень усвоения знаний, увидеть пробелы в своих знаниях и умениях.

Технологии дистанционного обучения позволяют решить ряд значимых педагогических задач:
-создание образовательного пространства; формирование у учеников познавательной самостоятельности и активности;

Эта модель использования дистанционных технологий рассматривает обучение как образовательную информационную среду, основанную на современных средствах передачи и хранения информации. В центре этой концепции находится учитель, не как интерпретатор знаний, а как координатор познавательного процесса, в функции которого входит регулирование самостоятельной деятельности и контроль усвоения знаний и формирование навыков, консультирование учеников по всем аспектам образовательная деятельность.

Дистанционное обучение не противопоставляется системе классных занятий и не является самостоятельной формой обучения, а предполагает внедрение новых педагогических технологий в образовательную практику.

Модернизация Казахстанского образования направлена на повышение его качества, достижение новых образовательных результатов, адекватных требованиям современного общества. Во многом это связано с тем, что образовательный процесс стал все меньше соответствовать социальным ожиданиям. Предыдущая система образования, которая на протяжении многих десятилетий успешно готовила высококвалифицированные кадры для страны, сегодня уже в значительной степени неспособна обеспечить достижение необходимого уровня образования. Ориентация на новые образовательные результаты влечет за собой значительные изменения. Но, и это логично, одним из главных объектов - участников модернизации образовательной среды остается ученик.

В образовательных стандартах нового поколения особое внимание уделяется необходимости формирования мета-способностей у учащихся (общие навыки, востребованные в различных предметных областях), увеличению доли самостоятельной работы и формированию оценочной независимости в них. Прежде всего, актуализируется задача формирования навыков самостоятельной познавательной и практической деятельности.

Достижение личных результатов обучения, развитие мотивационных ресурсов учащихся требует реализации личностно-ориентированного образовательного процесса, выстраивания индивидуальных образовательных программ и траекторий для каждого учащегося. В этих условиях широкое использование технологий дистанционного обучения в школьном образовании становится требованием времени.

Как эффективно провести онлайн уроки на урокахрусского языка и литературы и инструкции для учеников

1.Если вы собираетесь использовать инструменты для организации видеоконференций и представления интерактивных уроков, инструкций, как можно чаще и дольше используйте веб-камеру. Да, ваши ученики могут отойти от своих компьютеров, пока вы проводите свой онлайн урок, но они меньше будут скучать, если по крайней мере будут видеть ваше лицо, а не только используемый вами режим демонстрации экрана.

2. Обязательно обратите внимание на настройку веб-камеры. Поднимите её на уровень глаз или немного выше. Ученики должны видеть ваши глаза, а не голову, уткнувшуюся в клавиатуру. Именно тогда создаётся эффект присутствия.

3. Не забывайте, что ваши живые уроки с организацией диалога, с большим количеством небольших вопросов, с работой микрогрупп,- совершенно не подойдут в условиях видеоконференции. В такой онлайн среде вы не имеете преимущества живого общения «глаза в глаза». Регламент общения должен быть жёстким и ограниченным небольшим количеством ваших вопросов.

Вопросы должны быть лаконичными. Одни могут быть направлены на то, чтобы убедиться в присутствии ваших учеников, другие — направлены на получение обратной связи на поставленную вами учебную задачу или проблему. Но этот вопрос-задание должен быть максимально кратким. И ответов от учеников вы должны ждать не размытых и кратких по времени.

4. Поощряйте учеников задавать вопросы. Выделите им для этого специальное время. К примеру, объявите, что делаете 5-10-ти минутную паузу, в ходе которой ученики могли бы записать свой вопрос в чате или в небольшом видео обращении.

5. Обязательно предусмотрите возможные технические трудности в ваших видеосеансах. Чаще всего такие проблемы возникают не у вас, а у ваших учеников. Как правило, вы решаетесь на видеоконференции, если у вас всё в порядке. Заранее проверьте возможности видеообщения. Кпримеру, используйте два компьютера или поработайте с кем-то из своих коллег, чтобы проверить перспективу учащихся, как они увидят то, что вы им предлагаете.

Прімбет Балнұр Қасымбекқызы
г.ШымкентОСШ №103
преподаватель русского языка и литературы

АҒЫЛШЫНТІЛІНОҚЫТУДА, ОҚУШЫЛАРДЫҢСӨЗДІККӨРЫНДАМЫТАОТЫРЫП, МАҚАЛМӘТЕЛДЕРАРҚЫЛЫЕРКІНСӨЙЛЕУГЕДАҒДЫЛАНДЫРУ
TO TEACH STUDENTS TO SPEAK ENGLISH FLUENTLY THROUGH PROVERBS,DEVELOPING VOCABULARY

Introduction

UNESCO called the twenty-first century the century of polylingualism. Our future generation should not only know their native language,culture or traditions,but also master several foreign languages and ger acquainted with the culture and traditions of other countries.

Objectives of the manual

First:Identify fonetic difficulties encountered in teaching proverbs.

Second:Study of lexical difficulties in teaching proverbs.

Third:To consider the difficulties in mastering grammar in English lessons.

The aim:To develop pupil is intellect,to practice hearing,speaking,to memorize and retain in memory the language material they have learn.

There is evidence that the English paremiologual system was significantly enriched by quotations from the works of William Shakespeare. However, these proverbs were passed down arally to Shakespeare's works and passed on to the next generation through Shakespeare's works.

Proverbs are divided into two groups in terms of use and meaning.

A)Proverbs used in the literal sense

For example:A friend is never known till man have need.

B)Proverbs used in the oral sense

For example:Speech is silver, but silence is gold.

There are many other types:

"Knowledge is power"

"Weekness is not weakness"

"A cat may look as a king"

"East or West, home is best"

Proverb situation:She was standing on the same bridge talking to Bob.Whom she had seen for five years.

"Well, East or West, Home is best". She was happy to be at home again. "Bad news travels fast"

Proverb situation:-means that bad news nearly always reached us more quickly than good news.Everything will be all right.Men may meet but mountains never greet.

"Lost time is never found again"

"A man can die but once"

"There is no smoke without fire"

1.There is no smoke without fire. Нет дыма безогня.

Жел болмаса, шөптің басы қимылдамайды.

Мақал ситуацияда берілген: « Who told you this? Mary? I cannot believe that Paul could let his friends down», said Betty. Believe it or not as you like, but there is no smoke without fire», answered Mike.

2.Two heads are better thanone.

Одна голова хорошо, а две лучше. Кеңесіп пішкен тон – келтеболмас.

Мақал ситуацияда берілген: I want to know what you really think I should do. Two heads are better than one, you know, even mine is one of them.

3.Live and learn.

Век живи – век учись. Өмір бойы үйрен.

Мақал ситуацияда берілген: Life taught her a good lesson. She had to begin all over again. And she understood that one must live and learn.

4.All is well that endswell.

Всё хорошо, что хорошо кончается. Жақсылықпен тынғанның –

бәріжақсы.

Мақал ситуацияда берілген: «Oh, dear, I have caused you so much trouble», said George. «I do feel bad». «All is well that ends well», said Antonio.

1.A bird in the hand is worth two in thebush.

Не сули журавля в небе, адай синицу вруки. Кісідегінің кілтіаспанда.

Мақал ситуацияда берілген: If you cannot give me a flat, please, give me a room in the hostel. What I need is a roof over my head. A bird in the hand is worth two in the bush.

1.What is done by night appears by day. Всё тайное становиться явным. Айды етегіңмен жабаалмайсың.

Мақал ситуацияда берілген: «You know, Dad, when I was ten I did not like geography and often got bad marks at geography lessons. So I tried to hide my day-book with bad marks in it». «Why, Fred, do you think I did not guess what you had done? What is done by night appears by day».

1.A good beginning makes a good ending. Доброе начало полделаоткачало.

Жақсы басталғаны істің – жартысы тынғаны.

Мақал ситуацияда берілген: The first time-period was over with the score 2:0. The coach was pleased with the result. A good beginning makes a good ending.

1.The rotten apple injures its neighbours. Паршивая овца всё стадопортит.

Бір қарын майды бір құмалақ шірітеді.

Мақал ситуацияда берілген: Nick's mother was strongly against her son's friendship with Pete. She was afraid that it would tell upon her son, who was a good pupil. «A rotten apple injures its neighbours», she often said to him.

1.Appearances are deceitful.

Наружностьобманчива.

Сырты жалтырауықтың іші қалтырауық.

Мақал ситуацияда берілген: He is not so quiet as he looks. His appearance is deceitful.

1.A friend in need is friend indeed. Друзья познаются в беде. Досыңды қиналғанда бір сына, Қуанғанда бірсына.

Мақал ситуацияда берілген: Ann helped Helen during her illness. She was really a friend in need. And Helen was grateful for her

Jane lived with her parents in the Far North. But the little girl was ill. She could neither run nor play. She couldn't eat. "There is just one thing that will help Jane," said the doctor, "but I haven't got that medicine. We must try to get it as soon as we can. I know what I cando."

The doctor sent a telegram to a doctor in a far-away city. The doctor in the far-away city got the medicine went to the airport. He told the captain about the sick girl in the Far North, and the captain told his men about her. The weather was very bad, but one of the pilots said at once, "Give the medicine to me. I shall take it to her." He took the medicine and got into theairplane.

The brave pilot flew on and on all day through the snow and the wind. He flew on and on all night. He didn't see any houses, any lights. He saw only snow everywhere.

Jane's father and many other people got up very early that day. They were all waiting for the airplane.

Suddenly they saw it far away in the sky. "There it comes!" cried Jane's father. Soon it landed on the snow. Jane' father ran up to it. The pilot gave him the medicine.

The brave pilot was cold and tired. But he was happy. He knew that now the girl was safe. Jane's parents invited him into their warm house and gave him a good breakfast. He had a short sleep and then flew back to the far-away city.

1.Fortune favours thebrave.

2.A bird in the hand is worth two in thebush.

3.Talk of the devil and he willappear.

4.Don't look a gift horse in themouth.

1.It was summer. A young girl in a pretty dress quickly entered a compartment of a train and sat down. The train began to move. In the compartment there was only a young man. He tried to tell her something but she didn't want either to listen or to speak to him. When the train was coming up to the station, the young man stood up and said, "I tried to tell you that you were sitting on my bag with strawberries. But you didn't want to listen, so now your dress is ruined."

1.The devil is not so black as he ispainted.

2.It is no use crying over splitmilk.

3.Practice what you preach.

2.Lord S. was going along the village street one day when he met the son of one of his farmers. The boy was trying to lead an obstinate calf which was struggling veryhard.
“Why don’t you take off your cap?” said Lord S.
“That I will, sir,” said the boy, “if your Lordship holds my calf.”
1.Care killed thecat.
2.Scratch my back and I shall scratchyours.
3.There’s many a slip between the cup and thelip.
4.Nothing venture, nothing have.
1.One of my friends told me once that his hobby was fishing. He became an ardent fisherman in his early boyhood. And now he always goes fishing during his summer holidays. He always dreams of the big catch he will make and how he will give half of it to his friends and the other half to his relatives. But very often he catches no fish at all.
1.Care killed thecat.
2.Appearances aredeceitful.
3.Meekness is not weakness.
4.What is done by night appears byday.

II. Диалогты қазақшадан ағылшын тіліне аударып, асты сызылған сөздердің орнына мақал-мәтелдердіқолдан:

1) “Сен неге ішік пен жылы көйлек кидің? Әлі тамыз емес қой. Егерде ішік кигің келсе, неге ішінен жеңіл көйлек кигенжоқсың?”
“Көрдің бе, маған суық тиді, енді менің ауруым одан да көп асқынып кетеді деп қоқамын, сондықтан мен ішік кидім. Уақытында жасалған нәрсе, әрқашанда уақыттыүнемдетеді.”
“Why are you wearing a coat and a warm dress? It’s not autumn yet. Why don’t put on a light dress if you want it wear a coat?”
“Well, you see, the fact is I’ve caught cold and I am afraid of getting worse, that’s why I’ve put on a coat. A stitch in time saves nine, you know.”
Жауабы: “Everything is good in its time.”

2) “Анар, сен неге жылап жатырсың? Не болып қалды?” “Мұғалім берген жаттығуларды істей алмаймын, Ник.” “Жылама! Бер менкөмектесейін.”
“Why are you crying, Anar? What has happened?” “I can’t do the exercise the teacher gave me, Nick.” “Don’t cry! Let me help you.”
Жауабы: “Never say die.”

3) “Сен неге мектепте емессің? Саған не болып қалды? Қолыңа не болды, Әлия?”
“О, мен оны сындырып алдым, және айтпақшы, маған суық тиді.” “Айтпа! Жамандық ешқашан жалғыз келмейді.”
“ Why aren’t you at school? What’s the matter with you, Alia? What’s happened to your arm?”
“Oh, I have broken it, and now I have caught cold besides.” “ You don’t say so! Troubles never come alone.”
Жауабы: “It never rains but it pours.”

4) М ұ ғ а л і м: Сен тағы да үй тапсырмаңды істемедің, Пит! Бұнымен ары қарай шыдай алмаймын. Мен сенің анаңмен сөйлесуге мәжбүр боламын.
П и т: Мен оны қазір істей бастаймын. Өтінемін, анама айтпаңызшы. Мен оны істеймін, көресіз.
T e a c h e r: Again you haven’t done your home task, Pete! I won’tstand it any longer. I shall have to speak to yourmother!
P e t e: I’ll do it from now on. Please, don’t speak to my Mother. I’ll do it, you’ll see.
Жауабы: “It is the last straw that breaks the camel’s back.”

III. Диалогты оқып, ағылшын мақалын тап және сол мақалды пайдаланып, өзің диалог немесе ситуацияқұрастыр:

1)“I say, Nick, why are you looking sounhappy?”
“Boris has invited me to his birthday party and I haven’t been able to buy a present for him. And now it’s too late, I am afraid. What is done cannot be undone.”
“Not at all. The shops are still open. We have a lot of time. Come on!”

2) N i c k: I say, Mike, there is a very good film on at our club. I’d like to see it. M i k e: I want to see ittoo.
N I c k: But it is very difficult to get tickets. There are many people at the box-office. It will take a lot of time and I haven’t done my homework yet.
M i k e: Do you want me to buy the tickets? But I am busy too. I have to go to the library to return a book.

N i c k: I know what we can do. You go and buy tickets for both of us. And I shall return your books after I finish my lessons.

M i k e: I see. You mean scratch my back and I'll scratch yours.

IV. Мақал-мәтелдерді сәйкес келетін ағылшын сөздерментолықтыр:

1) **Ерте**go to bed and early **вставать**makes a man healthy, wealthy andwise.
2) It is **ешқашан**late**учиться.**
3) **Ештеңе**is impossible to a willing **сердце.**
4) Art is **ұзақ,** life is**қысқа.**
5) **Қорқақтар**die many times before their**смерти.**
6) **Ақымақ**and his **деньги**are soonparted.
7) **Ақша**spent on the brain is never spent **напрасно.**
8) **Аз**knowledge is a dangerous**вещь.**
9) **Дос**in court is **лучше**than a penny inpurse.
10) Better an open **жау**than **фальшивый**friend.

V. Мақал-мәтелдердітолықтыр:

1) Don't halloo till you outof the_____.
2) _____killed acat.
3) Two_____are better thanone.
4) Acat in_____catches nomice.
5) Customisa_____nature.
6) First_____,then speak.
7) _____beforepleasure.
8) Betterlatethan_____.
9) _____was not built in aday.
10) What isdone by_____appears by day.
11) It is no use cryingover split_____.
12) Don't lookagift_____in the mouth.
13) A friend in needisfriend _____.
14) A good beginning makesagood _____.
15) Thereisno_____withoutfire.

Conclusion:

The provebs are a noble heritage common to all mankind.A special feature ofproverbs is the small size,breath of content,sharpnes of language,depth of meaning.When using these figurative proverbs and sayings,students understand the meaning of folk wisdom helps to process grammatical structures.

Муталиева Райхан
Шымкент қаласы, «№103 ЖОББМ» КММ